

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BILAG
TIL
BERETNING
TIL
FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF FOLKETINGET UNDER 25. OKTOBER 1950 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

XIII₁₋₆

SUPPLEMENT TIL DE TIDLIGERE AFGIVNE BERETNINGER IV-XI
VEDRØRENDE REGERING OG RIGSDAG SAMT FORSKELLIGE
MINISTERIER UNDER BESÆTTELSEN

AFGIVET PÅ GRUNDLAG AF TYSKE DOKUMENTER
MED DANSK OVERSÆTTELSE

BIND 1
TYSKE OG DANSKE DOKUMENTER

Afsnit A 1—5

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1954

BILAG
TIL
BERETNING
TIL
FOLKETINGET

AFGIVET AF

**DEN AF FOLKETINGET UNDER 25. OKTOBER 1950 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45**

XIII_{1—6}

**SUPPLEMENT TIL DE TIDLIGERE AFGIVNE BERETNINGER IV-XI
VEDRØRENDE REGERING OG RIGSDAG SAMT FORSKELLIGE
MINISTERIER UNDER BESÆTTELSEN**

**AFGIVET PÅ GRUNDLAG AF TYSKE DOKUMENTER
MED DANSK OVERSÆTTELSE**

BIND 1—3
TYSKE OG DANSKE DOKUMENTER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1954

Indholdsfortegnelse.

A.

Regering og rigsdag under besættelsen.

1.

Retningslinier for besættelsen og forhold vedrørende det tyske gesandtskab.

Nr.		Side
1.	Skrivelse fra general Keitel 9. april 1940 til Førerens stedfortræder og de øverste rigsmyndigheder ang. retningslinierne for besættelsen	5
2.	Notits 10. april 1940 ang. ministerialråd dr. Ebners udnævnelse til kommitteret for økonomiske spørgsmål	18
3.	Skrivelse fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop april 1940 til ministerialråd, dr. Ebner ang. hans udnævnelse til kommitteret for økonomiske spørgsmål	19
4.	Skrivelse fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop [12.] april 1940 til vicepolitipræsident Kanstein ang. hans udnævnelse til kommitteret for den indre forvaltning	20
5.	Telegram fra understatssekretær E. Woermann 12. april 1940 ang. vicepolitipræsident Kansteins udnævnelse til kommitteret for den indre forvaltning	21
6.	Instruks fra understatssekretær E. Woermann 15. april 1940 ang. retningslinier for de kommitterede for den indre forvaltnings optræden	21
7.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 17. april 1940 om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop selv vil underskrive instrukser til gesandtskaberne i Stockholm, København og Oslo	22
8.	Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop 22. april 1940 om, at hans personlige tilladelse skal indhentes ved aftaler med den danske regering	22
9.	Notits 23. april 1940 om, at legationsråd v. Grundherr skal afgive rapport til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om alle skandinaviske spørgsmål	23
9a.	Instruks 24. april 1940 om, at alle skandinaviske indberetninger og instrukser skal forelægges legationsråd v. Grundherr	23
10.	Skrivelse fra statssekretær E. v. Weizsäcker 20. december 1940 til rigsminister v. Lammers ang. Renthe-Finks stilling	25

2.

Perioden 10. april — 7. juli 1940.

11.	Telegram fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, 10. april 1940 ang. udtalelse af den danske gesandt, Henrik Kauffmann, om Grønland og Island	29
12.	Telegram fra den tyske konsul i Reykjavik, Gerlach, 11. april 1940 om, at 3 engelske krigsskibe er parat til at gribe ind, hvis Island angribes af Tyskland	30
13.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 12. april 1940 om samtale med generaloberst Keitel ang. anvendelse af danske krigsskibe til told- og polititjeneste	30
14.	Telegram fra den tyske konsul i Reykjavik, Gerlach, 12. april 1940 med meddelelse fra den islandske udenrigsminister om, at altinget har overtaget kongens beføjelser	31

IV

Nr.		Side
15.	Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker 13. april 1940 om 1) indberetning ang. den danske regerings stilling til altingets beslutning af 12. april 2) dansk erklæring i Washington ang. Island og Grønland	32
16.	Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker 13. april 1940 om danske krigsskibes overtagelse af told- og polititjeneste	33
17.	Telegram fra Renthe-Fink 14. april 1940 ang. genoptagelse af trafikken mellem Danmark og Sverige	33
18.	Telegram fra den tyske gesandt i Stockholm, prinsen af Wied, 15. april 1940 ang. trafikken mellem Danmark og Sverige	34
19.	Skrivelse fra den danske gesandt i Berlin, Herluf Zahle, 15. april 1940 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. det islandske altings beslutning 12. april	35
20.	Notits af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch 16. april 1940 ang. trafikken mellem Danmark og Sverige og danske skibes sejlads i Østersøen	36
21.	Instruks fra presseafdelingen i Auswärtiges Amt 17. april 1940 ang. retningslinier for indberetninger om den danske presse	37
22.	Notits af v. Sonnleithner 18. april 1940 om, at telegramudkast af 13. april til København ang. Island er forældet	37
23.	Telegram fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, 18. april 1940 ang. Island og Grønland	38
24.	Notits af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch 20. april 1940 ang. forhandlingér med OKW om Danmarks telefon-, telegram- og postforbindelse med udlandet	39
25.	Instruks fra understatssekretær E. Woermann 23. april 1940 ang. tysk og dansk erklæring om de danske besiddelsers stilling	41
26.	Telegram fra understatssekretær, dr. Friedrich Gaus 28. april 1940 ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april om de engelsk-franske angrebsplaner	42
27.	Telegram fra Renthe-Fink 28. april 1940 ang. modtagelsen af rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april og samtale med udenrigsminister P. Munch herom	42
28.	Telegram fra Renthe-Fink 28. april 1940 ang. samtale med udenrigsminister P. Munch om rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april	43
29.	Den danske verbalnote af 30. april 1940 til det tyske gesandtskab	44
30.	Indberetning fra Renthe-Fink 8. maj 1940 ang. samtale med direktør Mohr om den danske verbalnote af 30. april 1940	45
31.	Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker 10. maj 1940 om at foranledige, at den danske regering protesterer mod Færøernes og Islands besættelse	46
32.	Indberetning fra den tyske kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, 22. maj 1940 om samtale med direktør Mohr ang. den nyudnævnte engelske gesandt i Island	47
33.	Telegram fra Renthe-Fink 25. maj 1940 ang. den danske regerings protest mod den engelske besættelse af Færøerne og Island	48
34.	Indberetning fra dr. H. Hensel 5. juni 1940 om den danske presses reaktion på krigsbegivenhederne i Vesteuropa	49
35.	Telegram fra Renthe-Fink 12. juni 1940 ang. statsminister Staunings planlagte protest i folketinget mod den engelske besættelse af Island	50
36.	Telegram fra Renthe-Fink 13. juni 1940 ang. den danske regerings erklæring vedrørende den engelske besættelse af Island	51
37.	Indberetning fra Renthe-Fink 15. juni 1940 ang. den danske presse i perioden 1.—15. juni 1940	52
38.	Indberetning fra Renthe-Fink 5. juli 1940 ang. den danske presse i perioden 15. juni—1. juli 1940	55

3.

Omdannelsen af ministeriet Stauning 8. juli 1940.

39.	Brev fra hofjægmester Jørgen Sehested 27. april 1940 til folketingsmand A. Hartel ang. en ministerliste	61
40.	Brev fra chefen for Sicherheitspolizei, SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, 4. maj 1940 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. den danske opposition	62

Nr.	Side
bilag a.	
Beretning af Sturmbannführer v. Löw 21. april 1940 ang. den danske opposition	62
41. Brev fra chefen for Sicherheitspolizei, SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, 4. maj 1940 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. beretning om den danske regering	64
bilag a.	
Beretning af Sturmbannführer v. Löw 21. april 1940 ang. den danske regering.	65
bilag b.	
Notits 7. maj 1940 om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ønsker v. Löws beretning af 21. april forelagt Renthe-Fink	65
bilag c.	
Notits af Renthe-Fink 10. maj 1940 ang. Sturmbannführer v. Löws beretning af 21. april . . .	66
42. Notits af presseattaché Gustav Meissner 6. maj 1940 ang. forslag til dansk ministerium	67
43. Dagbogsnotater 8.—9. maj 1940 ang. samtaler med kreditforeningsdirektør Poul Rasmussen og Ejnar Howaldt	68
44. Notits af presseattaché Gustav Meissner 9. maj 1940 om samtale med Frits Clausen og H. C. Bryld 8. maj	70
45. Notits af legationsråd Martin Luther 16. maj 1940 ang. Brigadeführer Josts beretning om den politiske udvikling i Danmark	74
bilag a.	
Beretning af Brigadeführer Jost [maj 1940] om den politiske udvikling i Danmark	74
bilag b.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested [9. maj 1940] til folketingsmand A. Hartel om samtale med Renthe-Fink 8. maj	77
bilag c.	
Brev fra folketingsmand A. Hartel 9. maj 1940 til hofjægermester Jørgen Sehested ang. samtale med Renthe-Fink i marts 1940 og forskellige indrepolitiske forhold	80
46. Telegram fra Renthe-Fink 21. maj 1940 ang. den danske regeringskrise	83
47. „Überblick“ [anonymt] 21. maj 1940 over de danske kredse, der søger at danne regering	84
48. Brev fra presseattaché Gustav Meissner 23. maj 1940 til legationsråd Martin Luther ang. den politiske situation i Danmark	87
49. Brev fra presseattaché Gustav Meissner 24. maj 1940 til legationsråd Martin Luther ang. den politiske situation i Danmark	89
50. Brev fra Brigadeführer Jost 28. maj 1940 til legationsråd Martin Luther ang. breve og andet materiale fra den danske opposition med vedlagt oversigt	90
bilag 1.	
Memorandum af folketingsmand A. Hartel [30. maj 1940] om det danske landbrug	93
bilag 2.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 25. maj 1940 til ingeniør Mortensen	100
bilag 3.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 18. maj 1940 til kammerherre C. P. M. Hansen	101
bilag 4.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 24. maj 1940 til kammerherre C. P. M. Hansen	102
bilag 5.	
Folketingsmand A. Hartels referat [20. maj 1940] af samtale med statsminister Stauning 20. maj	103
bilag 6.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 24. maj 1940 til Frits Clausen	104
bilag 7.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 18. maj 1940 til direktør Juncker	105
bilag 8.	
Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested 21. maj 1940 til justitsminister Unmack Larsen	105
bilag 9.	
Resolution fra LSs forretningsudvalg 23. maj 1940	107
bilag 10.	
Brev fra folketingsmand A. Hartel 16. maj 1940 til hofjægermester Jørgen Sehested	108
bilag 11.	
Tysk version af hofjægermester Jørgen Sehesteds breve m. m.	109

VI

Nr.	Side
51. Telegram fra Renthe-Fink 20. juni 1940 ang. den politiske krise i Danmark	113
52. Skrivelse fra Renthe-Fink 22. juni 1940 ang. den fremtidige ordning af forholdet mellem Tyskland og Danmark	114
53. Telegram fra Renthe-Fink 24. juni 1940 ang. de dansk-tyske prisforhandlingers betydning for de politiske forhold i Danmark	116
54. Indberetning fra Renthe-Fink 29. juni 1940 ang. den politiske situation i Danmark	117
55. Indberetning fra Renthe-Fink 2. juli 1940 om samtale med justitsminister Unmack Larsen, statsminister Stauning og udenrigsminister Munch ang. tyskernes forhold til de danske nationalsocialister	118
56. Telegram fra Renthe-Fink 2. juli 1940 ang. forhandlingerne om en regeringsomdannelse	119
57. Telegram fra Renthe-Fink 3. juli 1940 ang. danske nationalsocialistiske demonstrationer i anledning af regeringsforhandlingerne	120
58. Telegram fra Renthe-Fink 5. juli 1940 ang. statsminister Staunings tale i folketinget 5. juli ...	121
59. Telegram fra Renthe-Fink 5. juli 1940 ang. forhandlingerne vedr. regeringsomdannelsen	122
60. Telegram fra Renthe-Fink 5. juli 1940 ang. den nye regering Stauning	123
61. Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 6. juli 1940 om samtale med den danske gesandt, Herluf Zahle, ang. de politiske forhold i Danmark	124
62. Telegram fra Renthe-Fink 8. juli 1940 ang. den nye regering Staunings medlemmer	125
63. Notits af presseattaché Gustav Meissner og SS-Sturmbannführer v. Löw 10. juli 1940 ang. de politiske forhold i Danmark	126
64a. Byretsdom 12. juli 1947 over Jørgen Sehested, Axel Hartel m. fl.	131
64b. Byretsdom 20. september 1948 over Karl Rudolf Werner Best, Hermann v. Hanneken, Günther Pancke og Otto Bovensiepen	189
65a. Østre Landsrets dom 8. april 1948 over Jørgen Sehested, Axel Hartel og Knud Mortensen ...	228
65b. Østre Landsrets dom 18. juli 1949 over Karl Rudolf Werner Best, Hermann v. Hanneken, Günther Pancke og Otto Bovensiepen	238
66a. Højesterets dom 28. juni 1949 over Jørgen Sehested	247
66b. Højesterets dom 17. marts 1950 over Karl Rudolf Werner Best, Günther Pancke og Otto Bovensiepen	248

4.

Erklæringen af 8. juli 1940 og forhandlingerne om en mønt- og toldunion sommeren 1940.

67. Telegram fra Renthe-Fink 9. juli 1940 ang. offentliggørelsen af den danske regerings erklæring af 8. juli	253
68. Telegram fra Renthe-Fink 11. juli 1940 ang. overrækkelsen i Berlin af den danske regerings erklæring af 8. juli	254
69. Indberetning fra Renthe-Fink 11. juli 1940 ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 10. juli	255
70. Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 12. juli 1940 ang. 1) samtale med gesandt Herluf Zahle 2) Renthe-Finks anmodning om tjenesterejse til Berlin	257
71. Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 12. juli 1940 ang. bemærkning af gesandt Herluf Zahle om besøg af udenrigsminister Scavenius i Berlin	257
72. Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 17. juli 1940 ang. gesandt Herluf Zahles og direktør Mohrs overrækkelse af den danske regerings erklæring af 8. juli	258
73. Note fra det danske gesandtskab i Berlin 17. juli 1940. til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop med den danske regerings erklæring af 8. juli	259
74. Notits af ambassadør Ritter 19. juli 1940 ang. samtale med direktør Mohr 18. juli om tysk-danske økonomiske forhandlinger	260
75. Indberetning fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål, dr. Ebner, 24. juli 1940 ang. en dansk-tysk mønt- og toldunion	261
76. Notits af ministerialdirektør Wiehl 24. juli 1940 ang. rigskansler Hitlers beslutning om at optage forhandlinger med Danmark om en økonomisk union	267
77. Notits af ambassadør Ritter 26. juli 1940 om drøftelse med rigsudenrigsminister v. Ribbentrop 25. juli ang. programmet for forhandling om den tysk-danske økonomiske union	267

Nr.		Side
78.	Protokol over møde i Auswärtiges Amts handelspolitiske udvalg 27. juli 1940 om den tysk-danske økonomiske union.....	268
79.	Telegram fra Renthe-Fink 27. juli 1940 ang. den danske reaktion på rigsekonominister Funks tale om „det europæiske storrum“.....	269
80.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 29. juli 1940 om samtale med gesandt Herluf Zahle ang. 1) de tysk-danske forhandlinger om en økonomisk union 2) Scavenius' besøg i Berlin....	270
81.	Notits af ambassadør Ritter 3. august 1940 ang. forhandlingerne i København 30.—31. juli 1940 om mønt- og toldunionen.....	272
82.	Memorandum fra den danske regering 31. juli 1940 ang. dansk-tyske forhandlinger om økonomisk samarbejde.....	275
83.	Udkast [august 1940] til en tysk-dansk traktat om økonomisk samarbejde.....	276
84.	Brev fra dr. Hellmut Toepffer 7. august 1940 til ministerialdirektør Wiehl ang. samtale med trafikminister Gunnar Larsen, kontorchef Wassard og direktør Sthyr.....	281
85.	Telegram fra Renthe-Fink 11. august 1940 ang. drøftelserne i den danske regering om mønt- og toldunionen.....	282
86.	Notits af ambassadør Ritter 14. august 1940 ang. den danske delegations ankomst til Berlin 15. august.....	283
87.	Telegram fra Renthe-Fink 15. august 1940 ang. den danske regerings stilling til mønt- og toldunionen.....	284
88.	Telegram fra Renthe-Fink 22. august 1940 ang. modstanden indenfor dansk industri og landbrug mod mønt- og toldunionen.....	285
89.	Meddelelse fra legationsråd Martin Luther 22. august 1940 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. modstanden i Danmark mod mønt- og toldunionen.....	286
90.	Notits af ambassadør Ritter 23. august 1940 ang. forhandlingerne 23. august med den danske delegation om mønt- og toldunionen.....	286
91.	Telegram fra ambassadør Ritter [23.] august 1940 ang. forhandlingerne med den danske delegation om mønt- og toldunionen.....	289
92.	Telegram fra Renthe-Fink 19. september 1940 ang. en påtænkt dansk regeringserklæring vedr. mønt- og toldunionen.....	290
93.	Telegram fra statssekretær E. v. Weizsäcker 21. september 1940 ang. den påtænkte danske regeringserklæring vedr. mønt- og toldunionen.....	291
94.	Indberetning fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål, dr. Ebner, 12. november 1940 ang. kontorchef Wassards rejse til Berlin.....	292
95.	Skrivelser marts 1953 fra fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius, ambassadør Steensen-Leth, minister O. C. Mohr, direktør Knud S. Sthyr, direktør Nils Svenningsen og ambassadør M. A. Wassard ang. mønt- og toldunionsforhandlingerne i sommeren 1940.....	293

5.

**Udviklingen af det dansk-tyske forhold efter 8. juli 1940 og
gesandt v. Renthe-Finks démarche julen 1940.**

96.	Notits af legationssekretær H. Schwarzmant 10. juli 1940 ang. samtale med direktør Knud Sthyr	305
97.	Notits af presseattaché Gustav Meissner 19. juli 1940 ang. samtale med statsminister Stanning 18. juli.....	306
98.	Notits [af statssekretær E. v. Weizsäcker] 30. juli 1940 ang. samtale med viceregeringspræsident Kanstein om mødeforbudet.....	308
99.	Memorandum af Oberleutnant G. v. Stechow 10. august 1940 ang. den politiske situation i Danmark.....	308
100.	Notits af presseattaché Gustav Meissner 19. august 1940 ang. mødet på Broholm og køb af maskiner til „Fædrelandet“.....	310
101.	Notits af presseattaché Gustav Meissner 21. august 1940 ang. føling mellem LS og De samvirkende Fagforbund.....	311
102.	Notits af presseattaché Gustav Meissner 22. august 1940 ang. en samtale med „Politiken“s redaktion og direktion.....	312

VIII

Nr.	Side
103. To notits af presseattaché Gustav Meissner 26. august 1940 ang. en samtale mellem Oberleutnant G. v. Stechow og Børge Bryld.....	313
104. Brev fra rigsleder Alfred Rosenberg 6. september 1940 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. „Nordische Gesellschaft“	315
105. Notits af presseattaché Gustav Meissner 7. september 1940 ang. chefredaktør Steen Rasmussens rejse til provinsen	317
106. Indberetning fra viceregeringspræsident Kanstein 9. september 1940 ang. Oberleutnant G. von Stechow	319
107. Notits af presseattaché Gustav Meissner 13. september 1940 ang. DNSAPs planer m. h. t. en dansk regering	321
108. Skrivelse fra generalløjtnant Lüdke 16. september 1940 ang. henvendelse fra DNSAP om hjælp ved et kupforsøg.....	323
109. Notits af legationssekretær H. Schwarzmänn 19. september 1940 ang. samtale med trafikminister Gunnar Larsen i Berlin.....	324
110. Telegram fra Renthe-Fink 22. september 1940 ang. statsminister Staunings og Hans Hedtoft-Hansens udtalelser på den socialdemokratiske kongres 21. september	325
111. Notits af presseattaché Gustav Meissner 30. september 1940 ang. samtale med Frits Clausen 30. september	326
112. Telegram fra Renthe-Fink 1. oktober 1940 ang. 1) samtale med Frits Clausen 2) handelsminister Christmas Möllers lukkede møder	328
113. Notits af presseattaché Gustav Meissner 1. oktober 1940 ang. samtale med Børge Bryld om dennes samtale med direktør Juncker	329
114. DNSAPs genopbygningsplan og [Meissners?] kommentarer hertil 1. oktober 1940	330
115. Brev fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop 6. oktober 1940 til rigsleder Alfred Rosenberg ang. „Nordische Gesellschaft“	339
115a. Telegram fra Renthe-Fink 28. februar 1941 ang. oprettelse af et bondekontor for Danmark... ..	341
116. Notits af gesandt v. Grundherr 8. oktober 1940 ang. LS-delegationens forhandlinger med rigsernæringsminister Darré	342
117. Telegram fra Renthe-Fink 9. oktober 1940 ang. den danske regerings stilling til en ophævelse af mødeforbudet	343
118. Telegram fra understatssekretær E. Woermann 12. oktober 1940 ang. krav til den danske regering om ophævelse af mødeforbudet	344
119. Notits af gesandt v. Grundherr 12. oktober 1940 ang. ophævelsen af det danske mødeforbud ..	345
120. Telegram fra Renthe-Fink 13. oktober 1940 ang. 1) danske officerers politiske aktion 2) ophævelse af mødeforbudet.....	345
121. Indberetning fra Abwehrstelle Kopenhagen 15. oktober 1940 ang. den politiske situation i Danmark.....	346
122. Notits af presseattaché Gustav Meissner 18. oktober 1940 ang. en sammenkomst hos direktør Knud Stühr med deltagelse af trafikminister Gunnar Larsen, Frits Clausen m. fl.....	350
123. Notits af legationssekretær H. Schwarzmänn 19. oktober 1940 ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 17. oktober.....	351
124. Telegram fra Renthe-Fink 21. oktober 1940 ang. befæstningsanlæg på Bornholm og i Hanstholm	352
125. Indberetning fra Renthe-Fink 22. oktober 1940 ang. mulighederne for DNSAPs overtagelse af regeringsmagten i Danmark.....	353
126. Notits af presseattaché Gustav Meissner 26. oktober 1940 ang. samtale 25. oktober med trafikminister Gunnar Larsen m. fl.....	356
127. Notits af legationssekretær H. Schwarzmänn 28. oktober 1940 ang. samtale 25. oktober med trafikminister Gunnar Larsen m. fl.....	357
128. Notits [anonym] [november 1940] ang. de danske nationalsocialister	359
129. Telegram fra Renthe-Fink 4. november 1940 ang. statsminister Staunings tale 3. november i Aarhus.....	359
130. Brev fra understatssekretær Martin Luther 14. november 1940 ang. finansiell støtte til DNSAP	360
131. Indberetning fra Renthe-Fink 20. november 1940 ang. finansiell støtte til DNSAP.....	361
132. Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker 23. november 1940 ang. storhertugen af Mecklenburg-Schwerins udsendelse til København.....	365

IX

Nr.		Side
133.	Indberetning fra Renthe-Fink 25. november 1940 ang. oprettelse af et særligt referat i gesandtskabet for spørgsmål vedr. DNSAP	366
134.	Brev fra Hermann Kiy 29. november 1940 ang. den politiske situation i Danmark	367
135.	Brev fra Hermann Kiy 1. december 1940 til dr. R. Juegler, „Berliner Börsen-Zeitung“, ang. det danske folks stilling til Frits Clausen	368
136.	Telegram fra Renthe-Fink 7. december 1940 ang. en artikel af folketingsmand Hans Hedtoft-Hansen	370
137.	Brev fra Frits Clausen 11. december 1940 til understatssekretær Martin Luther ang. den politiske situation i Danmark	371
138.	Telegram fra Renthe-Fink 12. december 1940 ang. 1) krav om Christmas Møllers nedlæggelse af sine politiske hverv 2) modsætningen mellem den danske regering og DNSAP	373
139.	Telegram fra Renthe-Fink 15. december 1940 ang. sammenstød mellem det danske politi og nationalsocialister i Haderslev	375
140.	Brev fra dr. Hans Dyckerhoff 16. december 1940 til dr. Hans Schwarzmänn ang. samtaler i København med direktør Knud Sthyr m. fl.	376
141.	Notits [af Renthe-Fink] 19. december 1940 ang. samtale med rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om 1) Christmas Møller 2) DNSAP	377
142.	Meddelelse fra understatssekretær Martin Luther 20. december 1940 ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops beslutning vedr. 1) Christmas Møller 2) angrebene på DNSAP	379
143.	Meddelelse fra understatssekretær Martin Luther 20. december 1940 ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops beslutning om finansiel støtte til DNSAP	379
144.	Notits af Renthe-Fink 20. december 1940 ang. diskussion med understatssekretær Martin Luther om krav til den danske regering	380
145.	Udkast til notits [af Renthe-Fink] [30. december 1940] ang. samtale med kong Christian X	381
146.	Telegram fra Renthe-Fink 30. december 1940 ang. samtale med kong Christian X og udenrigsminister Scavenius om regeringen Staunings omdannelse	383
147.	Telegram fra Renthe-Fink 8. januar 1941 ang. føler fra statsminister Stauning om en regering Knutzen	384
148.	Indberetning fra Renthe-Fink 8. januar 1941 ang. samtaler med udenrigsminister Scavenius om statsminister Staunings afgang	385
149.	Telegram fra Renthe-Fink 8. januar 1941 ang. udsættelse af de dansk-tyske regeringsudvalgs forhandlinger p. gr. af den politiske krise	387
150.	Telegram fra Renthe-Fink 14. januar 1941 ang. planerne om statsminister Staunings overtagelse af udenrigsministerposten	388
151.	Medlem af Wehrwirtschaftstab Dänemark, Forstmanns indberetning 15. januar 1941 ang. den danske befolknings indstilling til Tyskland	389
152.	Telegram fra understatssekretær Martin Luther 15. januar 1941 ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops beslutning vedr. den danske regeringskrise	390
153.	Notits af gesandt v. Grundherr 15. januar 1941 ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops beslutning vedr. den danske regeringskrise	391
153a.	Notits [af Renthe-Fink] [januar 1941] ang. omdannelsen af den danske regering	392
154.	Brev fra Frits Clausen 16. januar 1941 til Renthe-Fink ang. den politiske situation i Danmark	393
155.	Telegram fra Renthe-Fink 24. januar 1941 ang. samtale med statsminister Stauning om dennes afgang som statsminister	396
156.	Telegram fra Renthe-Fink 30. januar 1941 ang. samtale mellem statsminister Stauning og presseattaché Gustav Meissner	397
157.	Medlem af Wehrwirtschaftstab Dänemark, Forstmanns indberetning 15. februar 1941 ang. den danske befolknings indstilling til Tyskland	398
158.	Brev [fra hofjægermester Jørgen Sehested] 18. februar 1941 til SS-Gruppenführer Reinhard Heydrich	399
159.	Telegram fra Renthe-Fink 20. februar 1941 ang. samtale med Frits Clausen om splittelsen i DNSAP	403
160.	Udkast til indberetning af Renthe-Fink 27. februar 1941 ang. den politiske situation i Danmark	404
161.	Udkast [af Renthe-Fink] 22. marts 1941 til „Politisk årsberetning 1940“	406
162.	Rapportafhøring af fhv. gesandt Werner v. Grundherr 30. august 1946	413

Nr.		Side
163.	Afhøring af fhv. presseattaché Gustav Meissner 4. maj 1948 i kommissionsdomstolen	416
164.	Afhøring af fhv. gesandt C. v. Renthe-Fink 8. maj 1948 i kommissionsdomstolen	432
165.	Afhøring af fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius 10. maj 1948 i kommissionsdomstolen	438
166.	Afhøring af fhv. trafikminister Gunnar Larsen 12. maj 1948 i kommissionsdomstolen	446
167.	Afhøring af kontorchef Carl August Peschardt 14. maj 1948 i kommissionsdomstolen	466
168.	Afhøring af direktør Knud Sthyr 18. maj 1948 i kommissionsdomstolen	472
169.	Afhøring af civildommer Harald Petersen 18. maj 1948 i kommissionsdomstolen	489

6.

**De tyske krav ang. handelsminister Christmas Møller og folketingamand Hedtoft Hansen
oktober 1940—januar 1941.**

170.	Telegram fra Renthe-Fink 13. december 1940 ang. Christmas Møllers tale i Forum 8. december	495
171.	Telegram fra Renthe-Fink 13. december 1940 ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møller	497
172.	Notits af gesandt v. Grundherr 10. januar 1941 ang. Christmas Møllers nedlæggelse af sit folketingsmandat og andre politiske hverv	498

7.

Det dansk-tyske forhold marts—august 1941.

173.	Telegram 9. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. en tale af statsminister Stauning	501
174.	Notits 23. marts 1941 [af den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke] ang. en samtale med kong Christian X 20. marts	502
175.	Telegram 5. maj 1941 fra Renthe-Fink ang. åbningen af det tyske videnskabelige institut i København	504
176.	Indberetning 12. maj 1941 ang. statsminister Staunings tale 1. maj	505
177.	Telegram 21. maj 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om det islandske altings beslutninger 17. maj	506
178.	Telegram 6. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske gesandt i Reykjaviks indberetning om altingets beslutninger 17. maj	507
179.	Telegram 8. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. „Admira“ fodboldkampen 4. juni	508
180.	Telegram 10. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. „Admira“ fodboldkampen 4. juni	510
181.	Telegram 14. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. de forholdsregler, der er truffet som følge af „Admira“ fodboldkampen 4. juni	511
182.	Notits 18. juni 1941 af den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 12. juni	512
183.	Telegram 8. juli 1941 fra Kotze ang. samtale med udenrigsminister Scavenius 8. juli i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island	514
184.	Instruks 11. juli 1941 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island	515
185.	Instruks 13. juli 1941 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af amerikanske troppers besættelse af Island	516
186.	Telegram fra Kotze 17. juli 1941 ang. den danske regerings standpunkt til en protest mod den amerikanske besættelse af Island	517
187.	Telegram fra Renthe-Fink 26. juli 1941 ang. henvendelse til den danske regering om protest mod den amerikanske besættelse af Island	518
188.	Telegram fra Renthe-Fink 31. juli 1941 ang. den danske regerings stilling til den amerikanske besættelse af Island	519
189.	Telegram fra Renthe-Fink 4. august 1941 ang. statsminister Staunings påtænkte erklæring i folketinget om Island	520

XI

Nr.		Side
190.	Indberetning fra statssekretær E. v. Weizsäcker 6. august 1941 til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. statsminister Staunings erklæring om Island	523
191.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 9. august 1941 ang. et dansk ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	525
192.	Telegram fra Kotze 12. august 1941 ang. de tyske krav om ændringer i statsminister Staunings erklæring om Island	525
193.	Telegram fra Kotze 14. august 1941 ang. danske forslag til statsminister Staunings erklæring om Island	527
194.	Telegram fra Kotze 16. august 1941 ang. ændringerne i statsminister Staunings erklæring om Island	530
195.	Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker 23. august 1941 ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	531
196.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 28. august 1941 ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	532
197.	Brev fra Renthe-Fink 2. september 1941 ang. det danske ønske om at dekorere tyske ministre, bl. a. rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	532
198.	Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker 9. september 1941 ang. det danske ønske om at dekorere rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	533
199.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 11. september 1941 om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop vil modtage en dansk dekoration	533
200.	Notits af gesandt v. Dörnberg 23. oktober 1941 ang. den danske dekoration af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop	534
201.	Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker 26. februar 1942 ang. samtale med trafikminister Gunnar Larsen om dekoration af dr. Draeger	535
202.	Telegram fra Renthe-Fink og Barandon 31. august 1942 ang. det islandske altings beslutning 22. maj	535

8.

Det dansk-tyske forhold august 1941—august 1942.

203.	Notits 31. august 1941 [af gesandt Hencke] ang. samtale med kong Christian X	539
204.	Notits 8. september 1941 [af gesandt Hencke] ang. stemningen i Danmark	541
205.	Notits 23. september 1941 af Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om kongens modtagelse af lektor la Cour og forfatteren Arne Sørensen	541
206.	Notits 4. november 1941 af gesandt v. Grundherr til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Danmarks indstilling til Tyskland	542
207.	Notits 7. november 1941 af legationsråd Franz Rademacher til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Auswärtiges Amts støtte til DNSAP	544
208.	Brev 9. november 1941 fra Renthe-Fink til understatssekretær Martin Luther i anledning af Frits Clausens besøg i Tyskland	547
209.	Notits 11. november 1941 [af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop] til Føreren ang. situationen i Danmark	548
210.	Notits 17. november 1941 af v. Rintelen til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. beslutning af Føreren vedr. Danmark	550
211.	„Tätigkeitsbericht“ 23. november 1941 fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. urolighederne i København	550
212.	Telegram 26. november 1941 fra viceregeringspræsident Kanstein ang. demonstrationerne i København	551
213.	Notits 27. november 1941 af Renthe-Fink ang. udtalelse af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om udenrigsminister Scavenius	552
214.	Notits 30. november 1941 af gesandt Schmidt ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops samtale med udenrigsminister Scavenius 28. november	553
215.	Telegram 4. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. erklæring til den danske regering om Tysklands politik	556

XII

Nr.	Side
216. Notits 6. januar 1942 af gesandt v. Grundherr ang. forslag fra Renthe-Fink om erklæring til den danske regering	557
217. Telegram 7. januar 1942 fra Sonnleithner ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops afgørelse vedr. erklæring til den danske regering	557
218. Telegram 6. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med Frits Clausen	558
219. Telegram 8. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. et nationalsocialistisk møde 6. februar	560
220. Telegram 26. marts 1942 fra Renthe-Fink ang. Frits Clausens klage over hjemsendelse af SS-frivillige	562
221. Brev 22. april 1942 fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. hans forhold til Frits Clausen	563
222. Telegram 29. april 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med general Lüdke om frikorpssoldaternes deltagelse i politiske møder	563
223. Telegram 1. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om statsminister Staunings sygdom	565
224. Telegram 2. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale mellem udenrigsminister Scavenius og finansminister Buhl	566
225. Telegram 3. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings død	567
226. Notits 4. maj 1942 ang. samtale med legationsråd F. Hvass om statsminister Buhls regerings-erklæring	568
227. Skrivelse 6. maj 1942 fra general Lüdke til Oberkommando des Heeres ang. Frikorps Danmark	569
228. Brev 7. maj 1942 fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. konflikt med Renthe-Fink om DNSAP	571
229. Memorandum 11. maj 1942 af Renthe-Fink ang. de af den danske regering siden 9. april 1940 opfyldte tyske ønsker	572
230. Brev 12. maj 1942 fra presseattaché Gustav Meissner til understatssekretær Martin Luther ang. samtale med Renthe-Fink om Frits Clausen	579
231. Skrivelse 13. maj 1942 fra generalfeltmarskal Keitel til SS-rigsfører Heinrich Himmler ang. Frikorps Danmark	581
232. Telegram 13. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. Frikorps Danmarks deltagelse i politiske møder	583
233. Notits 14. maj 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om rigsregeringens kondolence i anledning af statsminister Staunings død	584
234. Telegram 14. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København	585
235. Telegram 16. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. kong Christian Xs 30 års regeringsjubilæum	586
236. Telegram 17. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. emnerne for hans første samtale med statsminister Buhl	587
237. Instruks 19. maj 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Renthe-Fink ang. dennes første samtale med statsminister Buhl	589
238. Telegram 22. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med statsminister Buhl	591
239. Notits 28. maj 1942 [af Renthe-Fink] ang. samtale med statsminister Buhl	592
240. Notits [udateret] af presseattaché Schröder ang. oplysninger af Aage Jørgensen om den svenske statsminister Per Albin Hanssons drøftelser med danske socialdemokrater	595
241. Skrivelse 29. maj 1942 fra SS-rigsfører Heinrich Himmler ang. Frikorps Danmark	597
242. Telegram 6. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. v. Schalburgs begravelse	598
243. Telegram 6. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale	599
244. Telegram 10. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. v. Schalburgs begravelse	601
245. Indberetning 10. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale	602
246. Notits 11. juni 1942 af understatssekretær Martin Luther til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. v. Schalburgs begravelse	603
247. Skrivelse 12. juni 1942 fra understatssekretær E. Woermann til Renthe-Fink ang. skrivelse fra SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich om den danske modstandsbevægelse	604
248. Notits 13. juni 1942 af legationsråd Franz Rademacher ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale	606
249. Notits 20. juni 1942 af understatssekretær Martin Luther ang. den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København	607
250. Telegram 22. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. tale af statsminister Buhl 21. juni	608

XIII

Nr.		Side
251.	Notits 9. juli 1942 af legationsråd Franz Rademacher ang. kirkeminister Fibigers grundlovstale	609
252.	Telegram 14. juli 1942 fra Renthe-Fink ang. udnævnelse af Alsing Andersen til finansminister.	610
253.	Telegram 16. juli 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Alsing Andersens udnævnelse til finansminister.	612
bilag 1.		
	Notits 18. juli 1942 af understatssekretær E. Woermann ang. Alsing Andersens udnævnelse til finansminister.	613
254.	Notits 18. august 1942 af legationsråd Franz Rademacher i anledning af den svenske statsminister Per Albin Hanssons besøg i København	614

9.

Christmas Møllers flugt til England april 1942.

255.	Indberetning 14. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. Christmas Møllers flugt til England	617
256.	Notits 15. maj 1942 af Hügel ang. samtale med Renthe-Fink om Christmas Møllers flugt	617
257.	Telegram 15. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møllers flugt.	618
258.	Notits 16. maj 1942 af legationsråd Franz Rademacher ang. Christmas Møller-sagen	619
259.	Telegram 19. maj 1942 fra den tyske luftattaché i Stockholm, Dankwort, om Christmas Møller-sagen	620
260.	Instruks 18. maj 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. Christmas Møller-sagen.	621
261.	Instruks 19. maj 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. Christmas Møller-sagen	621
262.	Notits 21. maj 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om Christmas Møller-sagen.	622
263.	Telegram 23. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. oplysninger om Christmas Møllers flugt.	622
264.	Telegram 23. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. kontrolforanstaltningerne ved de danske kyster .	623
265.	Instruks 28. maj 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Renthe-Fink ang. Christmas Møller-sagen.	624
266.	Telegram 2. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. oplysninger om Christmas Møllers flugt	625
267.	Telegram 14. juni 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Christmas Møller-sagen.	627
268.	Telegram 22. juli 1942 fra den tyske luftattaché i Stockholm, Dankwort, ang. Christmas Møller-sagen	628

10.

Regeringsomdannelsen november 1942 (telegramkrisen).

269.	Kondolenceskrivelse 9. februar 1942 fra gesandt Mohr til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af rigsminister Fritz Todts død	633
270.	Skrivelse 22. juni 1942 fra statssekretær, dr. Stuckart til viceregeringspræsident Kanstein ang. forvaltningsproblemer.	634
271.	„Stemningsberetning“ [anonym] 18. juli 1942 om den politiske situation i Danmark	635
272.	Skrivelse 5. august 1942 fra general Lüdke til viceregeringspræsident Kanstein ang. sabotage	638
273.	Notits 10. august 1942 af Renthe-Fink ang. samtale med direktør Svenningsen om sabotage o.lign.	639
274.	Indberetning 11. august 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med direktør Svenningsen om sabotage.	640
275.	Notits 13. august 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. ministerialdirektør W. Bests arbejde i Auswärtiges Amt.	641
276.	Brev 19. august 1942 fra Frits Clausen til gesandt v. Grundherr ang. den politiske situation i Danmark.	642

XIV

Nr.	Side
277. Instruks 21. august 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. retsforfølgelse af fald-skærmsjægere	645
278. Notits 22. august 1942 af presseattaché Gustav Meissner ang. statssekretær Stuckarts besøg i København	645
279. Telegram 22. august 1942 fra Renthe-Fink ang. afværgeforanstaltninger i tilfælde af invasion	649
280. Notits 24. august 1942 [af Renthe-Fink] ang. samtale med udenrigsminister Scavenius	650
281. Indberetning 27. august 1942 fra viceregeringspræsident Kanstein ang. sabotage	654
282. Memorandum 28. august 1942 fra Renthe-Fink ang. den fremtidige ordning af det dansk-tyske forhold	656
283. „Stemningsberetning“ 1. september 1942 af statssekretær Stuckart ang. den politiske situation i Danmark	670
284. Telegram 2. september 1942 [fra Renthe-Fink] ang. statsminister Buhls radiotale om sabotage	673
285. Rapport 9. september 1942 ang. attentat på synagogen og frimurerlogen i København	676
286. Telegram 9. september 1942 fra Renthe-Fink ang. Frikorps Danmarks ankomst til København	677
287. Skrivelse 10. september 1942 fra Abwehrstelle Dänemark ang. rapport om attentat på syna-gogen og frimurerlogen i København	679
288. Notits 22. september 1942 af presseattaché Gustav Meissner ang. den politiske situation i Danmark	679
289. Instruks 29. september 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. démarche i anledning af kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler	682
290. Instruks 29. september 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler	683
291. Notits 29. september 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med chargé d'affaires Steensen-Leth om kong Christian Xs telegram til rigskansler Hitler	684
292. Notits 29. september 1942 af understatssekretær E. Woermann ang. Renthe-Finks démarche 29. september	685
293. Notits [29. september 1942] ang. kong Christian Xs svar på rigskansler Hitlers fødselsdagstele-grammer	685
294. Telegram 29. september 1942 fra Renthe-Fink ang. démarche overfor udenrigsminister Scave-nius 29. september	686
295. Telegram 29. september 1942 fra Renthe-Fink ang. sikkerhedsforanstaltninger i København	687
296. Notits 30. september 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den danske gesandts afrejse fra Berlin	687
297. Notits 30. september 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den danske konges erklæring 29. september	688
298. Notits 30. september 1942 [af Renthe-Fink] ang. en samtale med udenrigsminister Scavenius 29. september	689
299. Notits 30. september 1942 af gesandt v. Grundherr ang. Renthe-Finks tidligere démarche om takketelegrammer	690
300. Telegram 30. september 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. den danske konges erklæ-ring 29. september	690
301. Cirkulæretelegram [30. september 1942] til de tyske missioner ang. telegramkrisen	691
302. Telegram 1. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. sikkerhedsforanstaltninger mod den danske kongefamilies flugt	693
303. Telegram 1. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. ophævelse af udgangsforbudet for tyske tropper	694
304. Telegram 1. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. rygter i København	695
305. Telegram og notits 1. oktober 1942 ang. telegramudvekslinger mellem kong Christian X og rigskansler Hitler o. a.	696
306. Notits 2. oktober 1942 af understatssekretær E. Woermann ang. kong Christian Xs takketele-gram til præsident Tiso	700
307. Telegram 2. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. partiordre til DNSAPs medlemmer	701
308. Notits 3. oktober 1942 af gesandt v. Grundherr ang. rigskansler Hitlers instruks til general v. Hanneken	702

Nr.	Side
309. Telegram 4. oktober 1942 fra den tyske ambassade i Tyrkiet ang. telegramudveksling mellem kong Christian X og præsident İnönü	703
310. Notits 5. oktober 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius	704
311. Telegram 5. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. 1) general v. Hannekens ordre om at afbryde selskabelige forbindelser med danskere 2) tale af SS-Oberführer Cerff	704
312. Telegram 5. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius	705
313. Notits 6. oktober 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med ingeniør Jul. West om den tyske politik i Danmark	706
314. Telegram 6. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. statsminister Buhls tale ved rigsdagens åbning	707
315. Telegram 6. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. udenrigsminister Scavenius' presse-møde 4. oktober	708
316. Notits 6. oktober 1942 af understatssekretær Martin Luther ang. SS-Oberführer Cerffs tale i København 4. oktober	709
317. Instruks 6. oktober 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. general v. Hannekens planlagte visit hos udenrigsminister Scavenius	710
318. Instruks 6. oktober 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. 1) oplysninger til danske myndigheder 2) politiske udtalelser af tyskere	711
319. Notits 6. oktober 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den nye rigsbefuldmægtigede og gesandt i København	711
320. Notits 7. oktober 1942 af gesandt Schnurre ang. bevogtningen af Sjællands kyst	712
321. Notits 8. oktober 1942 af gesandt Walter Hewel om, at rigskansler Hitler ikke vil svare kong Christian X	713
322. Notits 8. oktober 1942 af Renthe-Fink ang. „den politiske situation i Danmark i slutningen af september 1942“	713
323. Brev 8. oktober 1942 fra ingeniør Jul. West til statssekretær E. v. Weizsäcker	717
324. Notits 9. oktober 1942 af understatssekretær E. Woermann ang. samtaler med fremmede diplomater om den danske krise	723
325. Telegram 9. oktober 1942 fra OKW ang. rigskansler Hitlers ordre om, at tyske styrker ikke skal overtage kontrollen med illegale udrejser fra Danmark	724
326. Skrivelse 9. oktober 1942 fra Abwehrstelle Dänemark til den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. sabotage	725
327. Telegram 10. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. stemningen i Danmark	726
328. Telegram 11. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon med en henvendelse fra Frits Clausen	727
329. Telegram oktober 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Frits Clausens henvendelse 11. oktober	729
330. Telegram 11. oktober 1942 fra Rintelen med rigsudenrigsminister v. Ribbentrops anerkendelse af Renthe-Finks arbejde i Danmark	730
331. Notits 12. oktober 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med den danske chargé d'affaires [Steensen-Leth] om brev fra ingeniør Jul. West	731
332. Telegram 12. oktober 1942 fra den tyske ambassade i Ankara ang. telegramudveksling mellem kong Christian X og præsident İnönü	731
333. Telegram 13. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. Frikorps Danmarks afrejse fra København	732
334. Notits 12. oktober 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med den danske chargé d'affaires [Steensen-Leth] om Frikorps Danmark	734
335. Telegram 15. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. stemningen i Danmark	734
336. Brev 19. oktober 1942 fra statssekretær [E. v. Weizsäcker] til ingeniør Jul. West	735
337. Instruks 21. oktober 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. udsættelse af de dansk-tyske regeringsudvalgs forhandlinger	736
338. Notits 21. oktober 1942 af ministerialdirektør Wiehl ang. udsættelsen af de dansk-tyske regeringsudvalgs forhandlinger	736

XVI

Nr.	Side
339. Telegram 24. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. telegrammer i anledning af kong Christian Xs rideuheld	737
340. Telegram 24. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. instruks om holdning i tilfælde af kong Christian Xs død	738
341. Telegram 25. oktober 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. samtaler med fremmede diplomater om den danske krise	739
342. Notits 25. oktober 1942 af gesandterne v. Grundherr, Gaus og Renthe-Fink ang. det danske spørgsmål	740
343. Telegram 26. oktober 1942 fra understatssekretær Martin Luther til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop med „stemningsberetning“ fra presseattaché Gustav Meissner	743
344. Telegram 26. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. kong George VI af Englands telegram til kong Christian X	744
345. Notits 27. oktober 1942 [af gesandt v. Grundherr] om de tyske mål m. h. t. den danske krise ..	745
346. Notits 27. oktober 1942 fra Alfred Rosenbergs papirer ang. forhandlingerne 27. oktober	747
347. Telegram [?] oktober 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. kong George VI's telegram til kong Christian X	748
348. Telegram 27. oktober 1942 fra chargé d'affaires Barandon ang. kong Christian Xs sygdom	748
349. Notits 27. oktober 1942 af gesandt v. Grundherr ang. kong Christian Xs sygdom	749
350. Telegram 31. oktober 1942 fra v. Jagow, Budapest, ang. flagning i tilfælde af kong Christian Xs død	750
351. Udnævnelse 4. november 1942 af ministerialdirektør, dr. Werner Best til rigsbefuldmægtiget i Danmark	751
352. Notits 4. november 1942 ang. samtale 2. november mellem rigsudenrigsminister v. Ribbentrop og udenrigsminister Scavenius	751
353. Brev [5. november 1942] fra Renthe-Fink til dr. Werner Best ang. samtale med udenrigsminister Scavenius	759
354. Telegram 8. november 1942 fra dr. Werner Best ang. dannelse af regeringen Scavenius	760
355. Telegram 8. november 1942 fra gesandt Blücher, Helsinki, ang. stemningen i Finland med hensyn til den danske krise	761
356. Telegram 9. november 1942 fra dr. Best ang. formandsskabet i det tyske regeringsudvalg	762
357. Telegram 10. november 1942 fra dr. Best ang. medlemmerne af regeringen Scavenius	762
358. Telegram 10. november 1942 fra statsminister Scavenius til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ..	764
359. Telegram 10. november 1942 fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' regeringserklæring	764
360. Telegram 11. november 1942 fra v. Jagow, Budapest, ang. lykønskningstelegram til socialminister Lauritz Hansen	766
361. Indberetning 11. november 1942 fra dr. Best ang. 1) dannelsen af regeringen Scavenius 2) bemyndigelsesloven	767

11.

Regeringen Scavenius 9. november 1942—29. august 1943.

362. Instruks 28. november 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. 1) gesandt Mohrs tilbagevenden til Berlin 2) afvisning af et eventuelt dansk ønske om tysk gesandt i Danmark ..	775
363. Telegram 4. december 1942 fra dr. Best ang. aftale med statsminister Scavenius om, at lovforslag og udnævnelser af højere embedsmænd skal forelægges ham til godkendelse	776
364. Telegram 5. december 1942 fra dr. Best ang. general v. Hannekens forholdsregler i Thisted ...	777
365. Indberetning 6. december 1942 fra dr. Best ang. konflikt med general v. Hanneken	778
366. Telegram 16. december 1942 fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' tale 15. december under finanslovdebatten	781
367. Telegram 17. december 1942 fra dr. Best ang. udnævnelse af en ny italiensk gesandt	782
368. Notits 21. december 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om regeringen Scavenius	783
369. Notits 21. december 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. forespørgsel af gesandt Mohr om nytårshilsener mellem kong Christian X og rigskansler Hitler	783

XVII

Nr.	Side
370. Telegram 31. december 1942 fra dr. Best ang. kong Christian Xs nytårstale	784
371. Brev 9. januar 1943 fra dr. Best til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. situationen i Danmark	785
372. Brev 15. januar 1943 fra statssekretær E. v. Weizsäcker til dr. Best ang. situationen i Danmark	785
373. Indberetning 16. januar 1943 fra dr. Best ang. statsminister Scavenius' føler om genoptagelse af forbindelsen med kongehuset	786
374. Indberetning 22. januar 1943 fra general v. Hanneken med forslag om opløsning af den danske hær	787
375. Indberetning 25. januar 1943 fra dr. Best ang. general v. Hannekens forslag om at opløse den danske hær	789
376. Telegram 26. januar 1943 fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om afholdelse af rigsdagsvalg	790
377. Instruks 28. januar 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. dr. Bests genoptagelse af forbindelsen med det danske kongehus	792
378. Telegram 28. januar 1943 fra dr. Best ang. formen for genoptagelse af forbindelsen med kronprins Frederik	793
379. Indberetning 29. januar 1943 fra dr. Best ang. afholdelse af danske rigsdagsvalg	794
380. Telegram 30. januar 1943 fra statsminister Scavenius til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop i anledning af 10 års dagen for den nationalsocialistiske magtovertagelse	795
381. Instruks 31. januar 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. dr. Bests genoptagelse af forbindelsen med det danske kongehus	796
382. Telegram 4. februar 1943 fra dr. Best ang. den første samtale med kronprins Frederik	797
383. Telegram 6. februar 1943 fra dr. Best ang. samtale med kronprins Frederik	798
384. Indberetning 11. februar 1943 fra dr. Best ang. betydningen af den genoptagne forbindelse med det danske kongehus	799
385. Instruks 13. februar 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. valgene til den danske rigsdag	800
386. Telegram 13. februar 1943 fra dr. Best ang. udsigterne for valget til folketinget	802
387. Notits 18. februar 1943 af gesandt v. Grundherr ang. de danske rigsdagsvalg	803
388. Brev [?] februar 1943 [fra statssekretær E. v. Weizsäcker] til dr. Best ang. de danske rigsdagsvalg	804
389. Notits 17. februar 1943 af gesandt Schnurre ang. general v. Hannekens forslag om at opløse den danske hær	805
390. Telegram 19. februar 1943 fra dr. Best ang. en advarsel til kronprins Frederik om den danske hærs holdning	805
391. Notits 20. februar 1943 af gesandt Schnurre ang. advarslen til kronprins Frederik om den danske hærs holdning	806
392. Notits 23. februar 1943 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om de danske valg	808
393. Telegram 5. marts 1943 fra dr. Best ang. rigskansler Hitlers instruks til general v. Hanneken om advarslen til kronprins Frederik vedr. den danske hærs holdning	808
394. Telegram 11. marts 1943 fra dr. Best ang. DNSAPs chancer ved valget til folketinget	809
395. Telegram 17. marts 1943 fra dr. Best ang. folketingets og landstingets afsluttende møder	811
396. Telegram 24. marts 1943 fra dr. Best ang. valget til rigsdagen 23. marts	812
397. Telegram 24. marts 1943 fra dr. Best ang. resultatet af folketingsvalget m. h. t. DNSAP	814
398. Telegram 24. marts 1943 fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om resultatet af valgene 23. marts	815
399. Telegram 3. april 1943 fra dr. Best ang. samarbejdsudvalgets opråb mod sabotage	816
400. Indberetning 5. maj 1943 fra dr. Best ang. den politiske udvikling i Danmark 5. november 1942—5. maj 1943	817
401. Telegram 6. maj 1943 fra dr. Best ang. de danske kommunalvalg 5. maj	820
402. Telegram 11. maj 1943 fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om socialminister Laurits Hansen	821
403. Telegram 13. maj 1943 fra dr. Best ang. socialminister Laurits Hansens beslutning om at forblive i ministeriet Scavenius	822

XVIII

Nr.		Side
404.	Notits 19. april 1943 af presseattaché Gustav Meissner til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. DNSAP.....	823
405.	Telegram 15. maj 1943 fra dr. Best ang. Eiler Jensens valg til formand for De samvirkende Fagforbund.....	825
406.	Telegram 15. maj 1943 fra dr. Best ang. kong Christian Xs „åbne brev“ om hans genoptagelse af regeringsforretningerne.....	826
407.	„Politiske informationer til de tyske myndigheder i Danmark“ 1. juni 1943 ang. sabotage	828
408.	Telegram 20. august 1943 fra dr. Best ang. engelske og svenske rygter om dansk regeringskrise	830
409.	Telegram 21. august 1943 fra dr. Best ang. regeringspartierne udtalelse mod uro i landet	831
410.	Instruks 25. august 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. krav til den danske regering i anledning af urolighederne i Odense	832
411.	Telegram 27. august 1943 fra ambassadør Ritter ang. afvæbning af den danske hær.....	833
412.	Telegram 27. august 1943 fra dr. Best ang. uroen i Danmark.....	834
413.	Telegram 27. august 1943 fra dr. Best ang. arrestation af lederne af urolighederne i Odense...	836

12.

Den militære undtagelsestilstand 29. august 1943 og tiden indtil 5. maj 1945.

414.	Instruks 27. august 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. krav til den danske regering	839
415.	Telegram 28. august 1943 fra dr. Best ang. proklamerings af undtagelsestilstand i Danmark ...	840
416.	Fremstilling [29. august 1943] af årsagerne til gennemførelsen af den militære undtagelsestilstand 29. august 1943, skrevet af overhærarkivar Goes (med bilag).....	841
417.	Telegram 29. august 1943 fra dr. Best ang. gennemførelsen af undtagelsestilstanden.....	915
418.	Telegram 29. august 1943 fra dr. Best ang. situationen i Danmark.....	916
419.	Telegram 29. august 1943 fra dr. Best ang. regeringens demission og kong Christian Xs bekendtgørelse.....	918
420.	Telegram 29. august 1943 fra dr. Best ang. general v. Hannekens dispositioner.....	919
421.	Telegram 29. august 1943 fra dr. Best ang. kong Christian Xs og kronprins Frederiks internering	920
422.	Instruks 29. august 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. general v. Hannekens opråb	921
423.	Telegram 30. august 1943 fra dr. Best med forslag om formen for regeringen Scavenius' demission	922
424.	Telegram 30. august 1943 fra dr. Best ang. general v. Hannekens opfordring til regeringen Scavenius om at demissionere.....	924
425.	Telegram 30. august 1943 fra dr. Best ang. regeringen Scavenius' demission.....	925
426.	Instruks 1. september 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. nyordning af regeringsforholdene i Danmark	926
427.	Instruks 31. august 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. den rigsbefuldmægtigedes stilling under undtagelsestilstanden	927
428.	Telegram 1. september 1943 fra dr. Best ang. dispositioner m. h. t. undtagelsestilstandens ophævelse.....	928
429.	Notits 2. september 1943 af legationsråd van Scherpenberg ang. beslutning af statssekretær Backe om de økonomiske krav til Danmark	930
430.	Telegram 6. september 1943 fra dr. Best ang. samtale med direktør Svenningsen om dannelse af en ny regering.....	930
431.	Telegram 11. september 1943 fra dr. Best ang. samtale med direktør Svenningsen om dannelse af en ny regering.....	932
432.	Notits 18. september 1943 af Renthe-Fink ang. samtale med gesandt Mohr.....	933
433.	Telegram 20. september 1943 fra dr. Best ang. danske forhandlinger om regeringsdannelse...	934
434.	Notits 25. september 1943 af gesandt v. Grundherr ang. samtale med legationsråd Frants Hvass om regeringsdannelse	935
435.	Telegram 28. september 1943 fra dr. Best ang. højesteretspræsident Troels G. Jørgensens initiativ m. h. t. regeringsdannelse	937
436.	Instruks 6. oktober 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. internering af kong Christian X og kronprins Frederik.....	939
437.	Fortrolig beretning 16. november 1943 ang. den danske regerings forhandlinger 28. august ...	939

XIX

Nr.		Side
438.	Skrivelse 10. februar 1944 fra statssekretær Backe, rigsernæringsministeriet, ang. besættelsesomkostningerne	943
439.	Telegram 15. februar 1944 fra dr. Best ang. udsendelse af en gesandt til Danmark	945
440.	Telegram 26. februar 1944 fra dr. Best ang. Frits Clausen	946
441.	Skrivelse 1. april 1944 fra Höheres Kommando i København til general v. Hanneken ang. afholdelse af krigsspil i København 31. marts	947
442.	Notits 6. maj 1945 af Hoffmann ang. forhandlinger med direktør Svenningsen	950
443.	Notits 13. maj 1945 af understatssekretær Hencke ang. samtale med dr. Best	951

B.

Udenrigsministeriet under besættelsen.

1.

Presse, handelsaftaler og gesandtskabet i Berlin.

444.	Telegram 11. april 1940 fra Renthe-Fink ang. ordningen af forholdet til pressen og forbud mod tysk fjendtlige film	957
445.	Instruks 24. april 1940 fra dr. Schmidt om, at større nyheder kun må optages i den danske presse efter udtrykkelig tilladelse af rigsudenrigsminister v. Ribbentrop eller OKW	958
446.	Instruks 3. maj 1940 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. 1) det danske cirkulære til gesandterne om besættelsen 2) danske handelsforhandlinger med andre stater	959
447.	Telegram 3. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. anmodning fra det danske udenrigsministerium om, at upolitiske telegrammer fra Reuter og Havas tillades	959
448.	Telegram 24. maj 1940 fra ministerialdirektør Clodius ang. danske handelsforhandlinger med Rusland	960
449.	Instruks 3. juni 1940 fra ambassadør Ritter ang. danske handelsforhandlinger med Letland, Schweiz og Rusland	961
450.	Notits 6. september 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med statssekretær Arends, Hamburg	962
451.	Notits 12. september 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Zahle	963
452.	Notits 9. august 1941 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den danske marineattaché	963
453.	Telegram 5. februar 1944 fra dr. Best ang. igangsættelse af Skamlebæk kortbølgesender	964

2.

Afbrydelsen af den diplomatiske forbindelse med en række stater.

454.	Telegram 11. april 1940 fra Renthe-Fink ang. arrestation af den engelske og den franske gesandt	967
455.	Telegram 12. april 1940 fra Renthe-Fink ang. det polske gesandtskabs arkiv	968
456.	Notits 13. april 1940 af gesandt v. Dörnberg ang. USAs overtagelse af beskyttelsen af engelske og franske interesser	968
457.	Instruks 2. maj 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. hjemsendelse af den norske gesandt Esmarck	969
458.	Instruks [?] maj 1940 fra understatssekretær E. Woermann ang. oprettelse af spærrezone for udenlandske militærattachéer	970
459.	Telegram 7. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. den norske gesandt Esmarck	971
460.	Notits 17. juli 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Zahle om Danmarks anerkendelse af Slovakiet	972
461.	Telegram 22. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om lukning af de amerikanske konsulater	972
462.	Telegram 24. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til lukning af de amerikanske konsulater	973

Nr.		Side
463.	Telegram 13. november 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om gesandtskabet i Mexico	974
464.	Instruks [?] december 1941 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. Danmarks holdning overfor USA	975
465.	Telegram 16. december 1941 fra Renthe-Fink ang. Danmarks holdning overfor USA	976
466.	Telegram 17. december 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til brud med USA	977
467.	Instruks 19. december 1941 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. hjemsendelse af det amerikanske gesandtskab	978
468.	Telegram 21. december 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Danmarks forhold til USA	978
469.	Telegram 23. december 1941 fra Renthe-Fink ang. Schweiz' overtagelse af beskyttelsen af amerikanske interesser	979
470.	Instruks 26. februar 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. Danmarks afbrydelse af forbindelsen med Brasilien	980
471.	Instruks 8. marts 1942 fra understatssekretær E. Woermann ang. Danmarks forbindelse med Brasilien	981
472.	Telegram 25. marts 1942 fra Renthe-Fink ang. de udenlandske repræsentationer i København	982
473.	Telegram 23. september 1943 fra dr. Best ang. de danske diplomatiske repræsentationers og de udenlandske legationers stilling	983
474.	Telegram 6. december 1943 fra dr. Best ang. hjemsendelsen af den italienske gesandt	984

3.

Forholdet til gesandterne i den frie verden.

475.	Telegram 13. april 1940 fra Renthe-Fink ang. det danske udenrigsministeriums cirkulæretelegram af 11. april om besættelsen	987
476.	Instruks 15. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. dansk meddelelse til gesandterne om besættelsen	988
477.	Indberetning 20. april 1940 fra gesandt Blücher, Helsinki, ang. den danske gesandt Lerches holdning	989
478.	Telegram 21. april 1940 fra Renthe-Fink ang. det danske udenrigsministeriums cirkulæretelegram af 20. april om besættelsen	990
479.	Indberetning 21. april 1940 fra den tyske gesandt i Stockholm, fyrsten af Wied, om den danske gesandt Kruses holdning	991
480.	Instruks 22. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. yderligere dansk meddelelse til gesandterne om besættelsen	992
481.	Indberetning 25. april 1940 fra den tyske gesandt i Bukarest, Fabricius, ang. den danske gesandt Biering	992
482.	Telegram 27. april 1940 fra understatssekretær E. Woermann ang. ordningen af telegramforsendelser	993
483.	Telegram 27. april 1940 fra Renthe-Fink ang. ordningen af telegramforsendelser	994
484.	Telegram 30. april 1940 fra Renthe-Fink med udkast til dansk cirkulære til gesandterne ang. forholdet til Tyskland	995
485.	Telegram 3. maj 1940 fra den tyske generalkonsul i Reykjavik, Gerlach, om, at den danske gesandt, de Fontenay, 1. maj modtog sympatitilkendegivelser sammen med den engelske generalkonsul	997
486.	Instruks 7. maj 1940 fra understatssekretær E. Woermann ang. gesandt de Fontenays optræden 1. maj	998
487.	Instruks 9. maj 1940 fra understatssekretær E. Woermann ang. anmodning til den danske regering om at forlange indberetning fra gesandt de Fontenay om begivenhederne 1. maj	998
488.	Indberetning 14. juni 1940 fra den tyske kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. gesandt de Fontenays redegørelse for begivenhederne 1. maj	999
489.	Telegram 28. juni 1940 fra Renthe-Fink ang. indberetning fra den danske chargé d'affaires Fensmark i Teheran	1000

Nr.		Side
490.	Telegram 20. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings meddelelse om „Danish Council“ i London	1001
491.	Notits 15. oktober 1941 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om det danske gesandtskab i Vichy	1003
492.	Telegram 3. december 1941 fra Renthe-Fink ang. gesandt, grev Reventlow	1004
493.	Telegram 3. december 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings svar til gesandt, grev Reventlow	1005
494.	Telegram 4. december 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings cirkulæreinstruks vedr. tiltrædelsen af Antikominternpacten	1007
495.	Telegram 8. december 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Seavenius om gesandt, grev Reventlow	1008
496.	Telegram 22. december 1941 fra Renthe-Fink ang. det kongelige reskript af 15. december 1941	1010
497.	Telegram 29. december 1941 fra Renthe-Fink ang. gesandt, grev Reventlows telegram af 25. december	1012
498.	Telegram 31. december 1941 fra Renthe-Fink ang. gesandt Fin Lunds afskedigelse	1012
499.	Telegram 6. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings tilbagekaldelse af gesandt, grev Reventlow	1014
500.	Telegram 9. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Mexico	1015
501.	Telegram 15. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. gesandt, grev Reventlows svar på sin hjemkaldelse	1016
502.	Telegram 24. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. afskedigelse af den danske chargé d'affaires i Mexico	1017
503.	Telegram 18. marts 1942 fra Renthe-Fink ang. gesandt, grev Reventlows svar til den danske regering 13. marts	1018
504.	Telegram 24. marts 1942 fra Renthe-Fink ang. afskedigelse af gesandt, grev Reventlow m. fl.	1019
505.	Telegram 16. juni 1942 fra den tyske ambassadør i Rio de Janeiro ang. den danske gesandt Sehested	1021
506.	Telegram 3. november 1942 fra den tyske gesandt i Lissabon ang. instruks i tilfælde af kong Christian Xs død	1022
507.	Telegram 8. februar 1944 fra dr. Best ang. den danske repræsentant i Buenos Aires	1023

4.

Gesandtskabet i Washington (Grønlandsoverenskomsten).

508.	Telegram 19. april 1940 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. den danske gesandts holdning	1027
509.	Indberetning 23. april 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. det amerikanske Røde Kors' planer m. h. t. Grønland	1028
510.	Telegram 25. april 1940 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. gesandt Kauffmann	1028
511.	Telegram 2. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale med direktør Mohr om forsyninger til Grønland	1029
512.	Telegram 10. maj 1940 fra den tyske gesandt i Mexico, Rüdte, ang. de danske legationer i Latin-Amerikas stilling til regeringen i København	1030
513.	Telegram 11. maj 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. amerikansk erklæring om Grønland	1031
514.	Skrivelse 23. maj 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. den amerikanske politik overfor Grønland	1033
515.	Telegram 6. juni 1940 fra Renthe-Fink ang. gesandt Kauffmanns tale 5. juni i New York	1035
516.	Telegram 10. juni 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. den danske regerings stilling til gesandt Kauffmann	1036
517.	Telegram 10. juni 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. gesandt Kauffmanns stilling til det danske gesandtskab i Mexico	1037

XXII

Nr.	Side
518. Telegram 11. juni 1940 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. taler af gesandt Kauffmann	1038
519. Telegram 13. juni 1940 fra understatssekretær E. Woermann til den tyske ambassade i Washington ang. de danske Grønlandseksperter afbrudte rejse til USA	1039
520. Skrivelse 14. juni 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. udsendelse af amerikanske og canadiske konsuler til Grønland	1039
521. Telegram 21. juni 1940 fra Renthe-Fink ang. gesandt Kauffmanns svar på den danske regerings kritik af hans optræden	1040
522. Instruks 10. juli 1940 til Renthe-Fink ang. forespørgsel til den danske regering om Eske Bruns rejse til USA	1042
523. Skrivelse 19. juli 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. statsminister Staunings tale om Grønland i folketinget 4. juli	1043
524. Skrivelse 19. juli 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. den danske regerings protest i anledning af USAs og Canadas udsendelse af konsuler til Grønland	1044
525. Telegram 27. juli 1940 fra Renthe-Fink ang. den tyske meteorolog Holzapfels forsøg på at få indrejsetilladelse til Grønland	1045
526. Telegram 29. juli 1940 fra Renthe-Fink ang. danskeren Hartungs rejse til USA	1046
527. Instruks 30. juli 1940 til den tyske våbenstilstandskommission i Wiesbaden ang. danskeren Hartungs rejse til USA	1047
528. Telegram 2. august 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om Havannakonferencen	1047
529. Skrivelse 6. august 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Mietis, ang. den danske regerings protest mod USAs og Canadas udsendelse af konsuler til Grønland	1048
530. Telegram 6. august 1940 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. betydningen af, at en dansk gesandt er akkrediteret i Washington	1151
531. Notits 10. august 1940 af gesandt v. Grundherr ang. afsendelse fra Bergen af skibet „Fürenak“ til Grønland	1052
532. Skrivelse 16. august 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Mietis, ang. dansk verbalnote til USAs regering om Grønland	1053
533. Skrivelse 21. august 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Mietis, ang. den grønlandske kronens tilknytning til dollar og indførelse af et grønlandsk flag	1054
534. Skrivelse 27. august 1940 fra Renthe-Fink ang. de grønlandske kryolitværker	1055
535. Instruks 31. august 1940 fra ministerialdirektør Wiehl ang. de grønlandske kryolitværker	1056
536. Telegram oktober 1940 til den tyske ambassade i Washington ang. telegram fra den danske regering til gesandt Kauffmann	1057
537. Skrivelse 26. oktober 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. møde i det grønlandske selskab 17. oktober	1058
538. Telegram 15. november 1940 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. forhandlinger mellem landsfoged Svane og de amerikanske myndigheder	1059
539. Brev 23. december 1940 fra gesandt v. Grundherr til professor Wolgast ang. Grønland	1060
540. Telegram 12. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. forespørgsel fra gesandt Kauffmann om udleveringen af torpedobådene	1061
541. Notits 18. februar 1941 af Hügel ang. situationen i Grønland	1063
542. Telegram 14. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. amerikansk erklæring om Grønland	1064
543. Telegram 21. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. erklæring af 17. marts fra den amerikanske chargé d'affaires i København	1066
544. Telegram 11. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings reaktion på meddelelserne om Grønlandstraktaten	1067
545. Telegram 11. april 1941 fra Renthe-Fink ang. gesandt Kauffmanns meddelelse om Grønlandstraktaten	1068
546. Telegram 11. april 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. Grønlandstraktaten	1070
547. Telegram 11. april 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. gesandt Kauffmann	1071

XXIII

Nr.	Side
548. Notits 12. april 1941 af understatssekretær E. Woermann ang. den danske regerings stilling til Grønlandstraktaten	1072
549. Telegram 12. april 1941 fra Renthe-Fink ang. hans démarche i anledning af Grønlandstraktaten	1073
550. Telegram 12. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske acceptering af de tyske krav i anledning af Grønlandstraktaten	1074
551. Notits 12. april 1941 af gesandt v. Grundherr ang. samtale med Renthe-Fink om den danske regerings stilling til de tyske krav vedr. Grønlandstraktaten	1077
552. Instruks 12. april 1941 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til Renthe-Fink vedr. Grønlandstraktaten	1078
553. Telegram 13. april 1941 fra Renthe-Fink med oplysninger om gesandt Kaffmann	1079
554. Telegram 13. april 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om følgerne af Grønlandstraktaten	1080
555. Telegram 13. april 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. Grønlandstraktaten	1081
556. Telegram 15. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings forholdsregler mod gesandt Kauffmann	1082
557. Telegram 16. april 1941 fra Renthe-Fink ang. noteudveksling mellem udenrigsminister Cordell Hull og gesandt Kauffmann 14. april	1083
558. Telegram 16. april 1941 fra Renthe-Fink ang. meddelelse fra den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1086
559. Telegram 18. april 1941 fra Renthe-Fink ang. det danske udenrigsministeriums ordrer til chargé d'affaires Blechningberg	1087
560. Telegram 19. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1089
561. Telegram 20. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1090
562. Telegram 22. april 1941 fra Renthe-Fink ang. noteudveksling mellem udenrigsminister Scavenius og udenrigsminister Cordell Hull 17. april og 19. april og mellem Kong Christian X og præsident Roosevelt 21. april	1091
563. Telegram 22. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1093
564. Telegram 22. april 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. tale af gesandt Kauffmann	1094
565. Telegram 23. april 1941 fra Renthe-Fink ang. de danske konsulater i USA	1095
566. Telegram 27. april 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. de danske konsuler i USA	1096
567. Telegram 27. april 1941 fra Renthe-Fink ang. Brasiliens stilling til Grønlandstraktaten	1097
568. Telegram 27. april 1941 fra Renthe-Fink ang. kong Christian Xs svar til præsident Roosevelt 26. april og udenrigsminister Scavenius' svar til udenrigsminister Cordell Hull 26. april	1098
569. Telegram 30. april 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1101
570. Telegram 8. maj 1941 fra Renthe-Fink ang. præsident Roosevelts svar til kong Christian X 5. maj og udenrigsminister Cordell Hulls svar til udenrigsminister Scavenius 6. maj	1102
571. Telegram 18. maj 1941 fra Renthe-Fink ang. udenrigsminister Scavenius' svar til udenrigsminister Cordell Hull 18. maj	1104
572. Telegram 29. maj 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske chargé d'affaires i Washington, Blechningberg	1105
573. Telegram 7. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. den danske regeringserklæring vedr. gesandt Kauffmann	1106

XXIV

5.

Forholdet til Sovjetunionen.

Nr.		Side
574.	Indberetning 30. juli 1940 fra Renthe-Fink ang. Danmarks stilling til Sovjetunionens politik i Balticum	1111
575.	Telegram 22. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings acceptering af tyske krav i anledning af den tysk-russiske krigs udbrud	1112
576.	Telegram 22. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings forholdsregler i anledning af den tysk-russiske krigs udbrud	1113
577.	Telegram 24. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings beslutning om at hjemkalde gesandtskabet i Moskva	1114
578.	Notits 26. juni 1941 ang. Sveriges overtagelse af beskyttelsen af de danske interesser i Sovjetunionen	1115
579.	Telegram 26. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske regeringserklæring vedr. den tysk-russiske krig	1116

6.

Kronehævningen.

580.	Telegram 11. december 1940 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings planer om en kronehævning	1121
581.	Telegram 9. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. LSs og bondepartiets opposition mod en kronehævning	1122
582.	Telegram 27. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. baggrunden for det danske ønske om en kronehævning	1123
583.	Telegram 10. november 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske kronehævning	1125
584.	Notits 10. november 1941 af legationsråd Franz Rademacher ang. samtale med legationsråd v. Scherpenberg om den danske kronehævning	1127
585.	Fjernskrivermeddelelse 10. november 1941 fra ministerialdirektør Wiehl til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. det danske ønske om en kronehævning	1127
586.	Telegram 10. december 1941 fra Renthe-Fink med anbefaling af det danske ønske om en kronehævning	1129
587.	Notits 12. december 1941 af dr. Herbert Müller ang. den danske kronehævning	1130
588.	Notits 18. december 1941 af legationsråd Franz Rademacher ang. samtale med ministerialdirektør Wiehl om den danske kronehævning	1130
589.	Notits 6. januar 1942 af ministerialdirektør Wiehl ang. den danske kronehævning	1131
590.	Telegram 15. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. nødvendigheden af en dansk kronehævning	1133
591.	Instruks 16. januar 1942 fra ministerialdirektør Wiehl ang. den tyske regerings tilladelse til en kronehævning	1134
592.	Telegram 22. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. DNSAPs stilling til kronehævningen	1135
593.	Telegram 26. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. følgerne af den danske kronehævning	1136

7.

Østrumsudvalget m. m.

594.	Telegram 27. oktober 1941 fra Renthe-Fink ang. den danske reaktion på rigskansler Hitlers udtalelse om en dansk indsats i østrummet	1141
595.	Notits 6. november 1941 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om den danske interesse for østrummet	1142
596.	Notits 27. november 1941 af Renthe-Fink ang. samtale med rigsminister Alfred Rosenberg om den danske indsats i østrummet	1143
597.	Brev 23. januar 1942 fra rigsminister Fritz Todt til statssekretær E. v. Weizsäcker ang. trafikminister Gunnar Larsens henvendelse om cementfabrikken Port Kunda	1144

Nr.		Side
598.	Brev 27. januar 1942 fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsminister Fritz Todt ang. trafikminister Gunnar Larsens henvendelse om cementfabrikken Port Kunda	1145
599.	Fjernskriversmeddelelse 12. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. trafikminister Gunnar Larsens besøg i rigskommissariatet Ostland	1145
600.	Notits 13. maj 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med Gauleiter Meyer om den danske indsats i østrummet	1147
601.	Telegram 20. maj 1942 fra gesandt Schnurre ang. forhandlingerne i København vedr. den danske indsats i østrummet	1148
602.	Fjernskriversmeddelelse 22. maj 1942 fra gesandt Schnurre til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. forhandling med Ostministerium om oprettelse af et Aufbau-Ausschuss Osten	1149
603.	Skrivelse 26. juni 1942 fra gesandt Schnurre til rigsministeriet for de besatte østområder ang. samtale med direktør Juncker	1150
604.	Telegram 29. juli 1942 fra gesandt Barandon ang. oprettelse af en dansk politibataillon i østområderne	1151
605.	Instruks 1. august 1942 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. planerne om oprettelse af en dansk politibataillon i østområderne	1152
606.	Telegram 11. september 1942 fra Renthe-Fink ang. direktør Junckers forhandling i Berlin om dansk indsats i østrummet	1152
607.	Notits 11. november 1943 af ministerialdirektør Wiehl ang. forhandling med Ostministerium om den danske indsats i østrummet	1154
608.	Skrivelse 18. december 1943 fra understatssekretær Steengracht til Gauleiter Meyer ang. den danske indsats i østrummet	1155

C.

Krigsministeriet og marineministeriet under besættelsen.

1.

Viceadmiral H. Rechnitzers afgang fra søværnet m. m.

609.	Telegram 11. maj 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hensel, ang. viceadmiral Rechnitzers afgang	1161
610.	„Tätigkeitsbericht“ 31. juli 1940 fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark for perioden 1. juni—31. juli 1940	1161

2.

Udleveringen af dansk luftværnsskyts april 1940.

611.	Notits 22. april 1940 af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch ang. krav fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark til den danske regering om udlevering af luftværnsskyts . .	1167
612.	Notits 23. april 1940 af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops instruks om krav til den danske regering vedr. udlevering af luftværnsskyts	1168
613.	Telegram 25. april 1940 fra Renthe-Fink ang. værnemagtens krav om udlevering af dansk krigsmateriel	1168
614.	Telegram 25. april 1940 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings beslutning om at udlevere luftværnsskyts	1169
615.	Telegram 30. april 1940 fra Renthe-Fink ang. krav fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark om udlevering af fransk artilleri	1170
616.	Instruks 6. maj 1940 fra legationsråd v. d. Heyden-Rynsch ang. krav om udlevering af fransk artilleri	1171

Nr.		Side
617.	Telegram 11. maj 1940 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, A. Hencke, ang. den danske regerings opfyldelse af krav om udlevering af fransk artilleri.	1171
618.	Telegram 20. maj 1940 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. rigskansler Hitlers beslutning om ikke at stille yderligere krav til den danske regering.	1172

3.

Udleveringen af danske torpedobåde januar—februar 1941.

619.	Instruks 19. april 1940 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. henvendelse til den danske regering om udlevering af torpedobåde.	1175
620.	Telegram 10. januar 1941 fra ambassadør Ritter ang. krav til den danske regering om udlevering af 12 torpedobåde.	1176
621.	Telegram 15. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. démarche om afståelse af 12 danske torpedo-både.	1177
622.	Telegram 16. januar 1941 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. kravet til den danske regering om udlevering af 12 torpedobåde.	1178
623.	Notits 17. januar 1941 af ambassadør Ritter ang. den danske regerings acceptering af kravet om udlevering af 12 torpedobåde.	1178
624.	Telegram 18. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. admiral Briand de Crèvecœurs henvendelse til den tyske admiral om udleveringen af 12 torpedobåde.	1179
625.	Telegram 22. januar 1941 fra ambassadør Ritter til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. udleveringen af 12 danske torpedobåde.	1180
626.	Telegram 22. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. udleveringen af 12 danske torpedobåde.	1181
627.	Telegram 23. januar 1941 fra ambassadør Ritter ang. udleveringen af 12 danske torpedobåde.	1182
628.	Telegram 23. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. overdragelsen af 12 torpedobåde.	1182
629.	Telegram 24. januar 1941 fra den tyske marineattaché i København ang. dansk forslag om overdragelsen af de 12 torpedobåde.	1183
630.	Telegram 25. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. løfte til den danske regering om tilbagelevering af de 12 torpedobåde.	1185
631.	Telegram 27. januar 1941 fra den tyske marineattaché i København ang. overenskomst med marineattaché Kjølse om afleveringen af torpedobådene.	1186
632.	Telegram 6. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. overdragelsen af torpedobådene.	1187
633.	Telegram 10. februar 1941 fra den tyske gesandt i Stockholm, fyrsten af Wied, ang. reaktionen i den svenske presse på udleveringen af torpedobådene.	1188

4.

Spørgsmålene ang. et troppekontingent til Finland og oprettelse og anerkendelse af Frikorps Danmark.

634.	Notits 12. august 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med generalfeltmarskal Keitel om leverance af dansk krigsmateriel til Finland.	1193
635.	Telegram 24. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. danske frivillige, der ønsker at melde sig til tjeneste i Finland.	1193
636.	Telegram 27. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. danske frivillige.	1195
637.	Telegram 29. juni 1941 fra Renthe-Fink ang. oprettelse af Frikorps Danmark.	1196
638.	Telegram 2. juli [1941] fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. henvendelse til den finske regering vedr. danske frivillige.	1197
639.	Telegram 19. juli 1941 ang. SS-Gruppenführer Bergers besøg i Danmark i anledning af Frikorps Danmarks oprettelse.	1198
640.	Telegram 22. juli 1941 fra gesandt Eisenlohr ang. et dansk ønske om udvidelse af den danske hær.	1199
641.	Notits 23. juli 1941 af ambassadørerne Ritter og Walter Hewel ang. det danske ønske om en udvidelse af den danske hær.	1199
642.	Notits 31. juli 1941 af v. Mackensen ang. rigskansler Hitlers afgørelse vedr. udvidelsen af den danske hær.	1200

XXVII

Nr.		Side
643.	„Tätigkeitsbericht“ 31. juli 1941 fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. hvervning af danske frivillige	1201
644.	„Tätigkeitsbericht“ 2. august 1941 fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. forhandlingerne om en udvidelse af den danske hær	1202
645.	Telegram 5. august 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med generalmajor E. Gørtz om udvidelsen af den danske hær	1203
646.	Skrivelse 12. august 1941 fra general Lüdke ang. forhandlingerne med danske officerer om udvidelsen af den danske hær	1204
647.	Telegram 8. september 1941 fra Renthe-Fink ang. motoriseringen af Frikorps Danmark	1206
648.	Telegram 10. september 1941 fra Renthe-Fink ang. danske frivillige i den finske hær	1207
649.	Telegram 19. september 1941 fra den tyske gesandt i Helsinki, Blücher, ang. danske frivilliges udrejse til Finland	1209
650.	Telegram 11. oktober 1941 fra Renthe-Fink ang. forhandlinger med den danske regering om motorisering af Frikorps Danmark	1210
651.	Retningslinier for udenlandske frivilliges indsats i kampen mod Sovjetunionen 10. januar 1942	1211
652.	Telegram 2. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. oberstløjtnant Kryssings afskedigelse som fører for Frikorps Danmark	1219
653.	Telegram 24. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. danske frivillige i den finske hær	1220

5.

Udleveringen af den danske hærs våben m. v. i november 1942.

654.	Instruks 2. februar 1942 fra gesandt Eisenlohr ang. henvendelse til den danske regering om udlevering af våben	1223
655.	Telegram 7. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings holdning til udlevering af våben	1223
656.	Telegram 21. november 1942 fra dr. Best ang. samtale med statsminister Scavenius om udlevering af våben	1225
657.	Instruks 23. november 1942 fra OKW om, at kravet til den danske regering om udlevering af våben er et politisk spørgsmål	1226
658.	Telegram 24. november 1942 fra dr. Best ang. kravet om uldtæpper	1227
659.	Telegram 24. november 1942 fra dr. Best ang. den politiske situation i Danmark som følge af kravet om udlevering af våben	1228
660.	Notits 25. november 1942 af gesandt Schnurre ang. samtale med ministerialråd v. Fritsch om udlevering af danske våben	1229
661.	Telegram 27. november 1942 fra dr. Best ang. general v. Hannekens beføjelser	1130
662.	Notits 28. november 1942 af gesandt Schnurre ang. samtaler med ministerialråd v. Fritsch vedr. kravet om udlevering af uldtæpper og våben	1231
663.	Instruks 28. november 1942 fra understatssekretær E. Woermann ang. forhandlingerne med den danske regering om udlevering af våben	1232
664.	Telegram 30. november 1942 fra OKW ang. forhandlingerne med den danske regering om udlevering af våben	1233
665.	Telegram 4. december 1942 fra dr. Best ang. overenskomsten med den danske regering om udlevering af våben	1234
666.	Telegram 22. februar 1943 fra dr. Best ang. oprettelse af et hjemmeværn for luftbeskyttelse . . .	1236

6.

Hæren og søværnet 28. august 1943 m. m.

667.	Telegram 18. september 1943 fra dr. Best ang. ejendomsretten til den danske hærs og flådes materiel efter 29. august	1239
668.	Telegram 29. november 1943 fra dr. Best ang. orlogsværftets drift	1240
669.	Skrivelse 28. marts 1944 fra Oberkommando der Kriegsmarine ang. oplugning af danske krigsskibe	1242

XXVIII

7.

Kommandørkaptajn Kjølens forhandlinger i Berlin i efteråret 1940.

Nr.		Side
670.	Telegram 15. oktober 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale i det danske marineministerium om marineattaché, kommandørkaptajn Kjølens forhandlinger i Berlin	1245
671.	Telegram 15. oktober 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om marineattaché, kommandørkaptajn Kjølens forhandlinger i Berlin	1245

D.

Justitsministeriet og retshåndhævelsen under besættelsen.

1.

Interneringen af allierede statsborgere.

672.	Telegram 14. april 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale med den amerikanske gesandt om behandlingen af fjendtlige statsborgere	1251
673.	Telegram 16. april 1940 fra Renthe-Fink ang. arresterede engelske journalister	1252
674.	Instruks 20. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. udveksling af engelske og franske statsborgere i Danmark	1253
675.	Instruks 22. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. overførelse af engelske og franske statsborgere til Tyskland	1253
676.	Telegram 29. april 1940 fra Renthe-Fink ang. statsborgere fra fjendtlige lande i Danmark . . .	1254
677.	Telegram 30. april 1940 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til udveksling af statsborgere fra fjendtlige lande	1255
678.	Instruks 30. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. overførelse af fjendtlige statsborgere til Tyskland	1256
679.	Telegram 7. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. interneringen af fjendtlige statsborgere	1256
680.	Notits 7. maj 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker og memorandum fra den danske regering ang. den engelske embedsmand John Buckley	1257
681.	Notits 7. maj 1940 af statssekretær E. v. Weizsäcker og af gesandt Herluf Zahle ang. interneringen af engelske og franske statsborgere	1258
682.	Telegram 13. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. udveksling af den tyske generalkonsul, Gerlach, i Reykjavik	1260
683.	Telegram 15. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. overførelse til Tyskland af internerede englændere og franskmænd	1261
684.	Telegram 20. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. internering af fjendtlige statsborgere i Danmark .	1262
685.	Notits [juni 1940] ang. de i Danmark boende og internerede udlændinge	1263
686.	Telegram 4. juni 1940 fra Renthe-Fink ang. samtale med kong Christian X om den engelske embedsmand John Buckley	1264
687.	Telegram 6. oktober 1942 fra gesandt Barandon ang. internering af amerikanske statsborgere .	1265

2.

Spørgsmål vedrørende forholdet mellem dansk og tysk jurisdiktion.

688.	Telegram 20. april 1940 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings beslutning om at oprette særdomstole	1269
689.	Instruks 23. april 1940 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. forhandlingerne med den danske regering vedr. særlovgivning og særdomstole	1270
690.	Telegram 6. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. arrestation af 6 danskere for spionage	1271
691.	Notits 26. maj 1940 af dr. Albrecht ang. telefonsamtale med Renthe-Fink om de danske forslag til særlovgivning	1272

XXIX

Nr.	Side
692. Telegram 29. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. forhandlingerne vedr. dansk særlovgivning.	1272
693. Telegram 18. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. det danske tillæg af 18. januar 1941 til straffeloven.	1273
694. Telegram 23. januar 1941 fra Renthe-Fink ang. tillægget af 18. januar 1941 til straffeloven.	1275
695. Notits 5. februar 1941 af dr. Albrecht ang. Ørumsagen.	1277
696. Skrivelse 3. september 1941 fra Renthe-Fink ang. dobbelt statsborgerret og værnepligt i den tyske hær.	1277
697. Skrivelse 23. oktober 1941 fra OKW ang. ordning af dobbelt statsborgerret og værnepligt i den tyske hær.	1280
698. Skrivelse 30. oktober 1941 fra rigsindenrigsministeriet ang. ordning af dobbelt statsborgerret og værnepligt i den tyske hær.	1280
699. Instruks 15. november 1941 fra Auswärtiges Amt ang. forhandlingerne med den danske regering om ordningen af dobbelt statsborgerret og værnepligt i den tyske hær.	1281
700. Notits 14. januar 1942 af dr. Albrecht og verbalnote fra den danske regering ang. dobbelt statsborgerret og værnepligt i den tyske hær.	1282
701. Skrivelse 14. januar 1942 fra gesandtskabet i København ang. værnepligt for personer med dobbelt statsborgerret.	1285
702. Skrivelse 10. februar 1942 fra Wehrbezirksskommando Ausland ang. værnepligt for tyske statsborgere og personer med dobbelt statsborgerret.	1287
703. Indberetning 12. februar 1942 fra gesandt Barandon ang. den danske regerings stilling til værnepligt for personer med dobbelt statsborgerret.	1289
704. Indberetning juni 1943 fra dr. Best ang. retsbeskyttelse for værnemagten i Danmark og Frankrig	1290

3.

Forhandlinger vedr. en dansk-tysk overenskomst om værnemagtsskader.

705. Indberetning 10. marts 1942 fra den kommitterede for den indre forvaltning, Kanstein, ang. danske erstatningskrav på værnemagten.	1297
706. Skrivelse 10. april 1942 fra Auswärtiges Amt ang. danske erstatningskrav på værnemagten.	1298
707. Skrivelse 18. oktober 1942 fra OKW ang. danske erstatningskrav på værnemagten.	1299
708. Skrivelse 17. april 1943 fra OKW med udkast til overenskomst om værnemagtsskader.	1301
709. Skrivelse 29. april 1943 fra dr. Albrecht ang. den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1303
710. Indberetning 19. maj 1943 fra dr. Best ang. den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1304
711. Skrivelse 31. maj 1943 fra Auswärtiges Amt ang. den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1305
712. Notits 3. juni 1943 af legationsråd, dr. Stahlberg ang. den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1305
713. Skrivelse 18. juni 1943 fra OKW ang. den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1307
714. Notits 25. juni 1943 af legationsråd, dr. Roediger ang. drøftelse af den dansk-tyske overenskomst om værnemagtsskader.	1320
715. Skrivelse 21. oktober 1944 fra rigsjustitsministeriet ang. den danske stats erstatningspligt ved sabotager.	1321

4.

Arrestation af kommunister.

716. Telegram 2. november 1942 fra gesandt Barandon ang. arrestation af danske kommunister.	1325
717. Telegram 6. november 1942 fra dr. Best ang. resultatet af arrestationerne 2. november.	1326
718. Notits 23. februar 1943 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med gesandt Mohr om danske kommunister.	1327

XXX

5.

Faldskærmsagenter.

Nr.		Side
719.	Telegram 10. december 1942 fra dr. Best ang. det danske politis holdning i anledning af dødsstraf over 3 faldskærmsagenter.	1331
720.	Notits 24. december 1942 af understatssekretær Martin Luther ang. 3 arresterede danske faldskærmsagenter.	1333

6.

Særlige sikkerhedsforanstaltninger overfor fanger i danske fængsler.

721.	Telegram 6. april 1943 fra dr. Best ang. indretning af tugthusafdeling i Horsens statsfængsel. .	1337
------	--	------

7.

Frikorps Danmarks orlov og den derved opståede uro.

722.	Telegram 28. februar 1942 fra Renthe-Fink ang. danske forholdsregler i anledning af overgreb mod frikorpsfolk.	1341
723.	Skrivelse med bilag 17. juli 1942 fra statsadvokaten for særlige anliggender, Kjalke, ang. sammenstød i Aalborg 21. juni.	1342
724.	Skrivelse 11. august 1942 fra den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark ang. det danske politis arrestation af 2 frikorpsfolk.	1360
725.	Telegram 20. august 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med den øverstkommanderende for de tyske tropper i Danmark om sold m. m. til frikorpsfolk.	1361
726.	Skrivelse 4. oktober 1942 fra den kommitterede for den indre forvaltning, viceregeringspræsident Kanstein, ang. det danske politis arrestation af 2 SS-skytter.	1362

8.

Spørgsmål i forbindelse med den militære undtagelsestilstand 29. august 1943 og den følgende periode.

727.	Skrivelse 2. april 1941 fra Auswärtiges Amt ang. en redegørelse for jødespørgsmålet i Danmark	1367
728.	Telegram 6. januar 1942 fra Renthe-Fink ang. rygterne om kong Christian Xs abdikation på grund af jødelovgivning.	1367
729.	Notits 15. januar 1942 af understatssekretær Martin Luther ang. jødespørgsmålet i Danmark. .	1368
730.	Notits 24. september 1942 af understatssekretær Martin Luther ang. ordre fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om det europæiske jødespørgsmål.	1369
731.	Skrivelse 1. marts 1943 fra dr. Best ang. 1) lovgivningen i Frankrig om jøder 2) de danske valg	1370
732.	Skrivelse 5. marts 1943 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. 1) den franske lovgivning om jøder 2) de danske valg.	1371
733.	Skrivelse 22. marts 1943 fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. materiale om den franske lovgivning om jøder.	1372
734.	Instruks 19. april 1943 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. en indberetning om jødernes indflydelse i Danmark.	1372
735.	Telegram 8. september 1943 fra dr. Best ang. en løsning af det danske jødespørgsmål under undtagelsestilstanden.	1373
736.	Instruks 18. september 1943 fra rigskansler Hitler om gennemførelse af deportationen af de danske jøder.	1375
737.	Telegram 18. september 1943 fra dr. Best ang. deportationen af de danske jøder og de politiske konsekvenser.	1375
738.	Telegram 20. september 1943 fra gesandt Barandon ang. de politiske følger af deportation af de danske jøder.	1377

Nr.	Side
739. Notits 21. september 1943 af gesandt Werner v. Grundherr ang. chefen for SD i Danmark, dr. Mildners protest mod deportationen af de danske jøder	1378
740. Skrivelse 22. september 1943 fra general Jodl ang. rigskansler Hitlers ordre om deportationen af de danske jøder	1378
741. Telegram 29. september 1943 fra dr. Best ang. samtale med direktør Helmer Rosting om de internerede danske soldater og internering af de danske jøder	1379
742. Telegram 18. oktober 1943 fra dr. Best ang. de danske jøder og sabotagen	1380
743. Telegram 19. november 1943 fra dr. Best ang. henvendelse fra direktør Helmer Rosting om de deporterede danske jøder	1381
744. Notits 6. december 1943 af understatssekretær A. Hencke ang. samtale med gesandt Mohr om de deporterede danske jøder	1382
745. Notits 12. maj 1944 af understatssekretær A. Hencke ang. samtale med kontorchef Hvass om de deporterede danske jøder	1383
746. Telegram 25. april 1944 fra dr. Best ang. udstedelse af forordning om besiddelse af våben	1383
747. Skrivelse 23. maj 1944 fra dr. Best ang. de ved undtagelsestilstandens ophævelse udstedte anordninger	1385
748. Skrivelse 18. juli 1944 fra dr. Best ang. udstedte anordninger	1386
749. Afhøring 2. april 1946 af Joachim v. Ribbentrop ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1387
750. Affidavit 1. april 1946 af dr. Rudolf Mildner ang. deportationen af de danske jøder, forelagt for den internationale militærdomstol i Nürnberg	1388
751. Afhøring 11. april 1946 af Ernst Kaltenbrunner ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1389
752. Afhøring 4. juni 1946 af Alfred Jodl ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1389
753. Afhøring 5. juni 1946 af Alfred Jodl ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1391
754. Afhøring 6. juni 1946 af Alfred Jodl ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1391
755. Indlæg 19. juli 1946 af Alfred Jodls forsvarer, dr. Franz Exner, ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1393
756. Afhøring 31. juli 1946 af Werner Best ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1394
757. Afhøring 1. august 1946 af Karl Heinz Hoffmann ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. deportationen af de danske jøder	1395

9.

Det danske arbejde til fordel for de af tyskerne fængslede.

758. 2 notitser 6. januar 1944 af understatssekretær A. Hencke ang. samtale med gesandt Mohr om deporterede danske statsborgere	1399
759. Notits 6. januar 1944 af understatssekretær A. Hencke ang. samtale med gesandt Mohr om deporterede og arresterede danske statsborgere	1401
760. Telegram 8. januar 1944 fra dr. Best ang. skrivelse fra det danske udenrigsministerium om deportation af 60 danske statsborgere	1403
761. Notits 18. februar 1944 [af understatssekretær A. Hencke] ang. samtale med gesandt Mohr om internerede danske statsborgere	1405
762. 3 notitser 6. februar 1945 af statssekretær Steengracht ang. samtale med gesandt Mohr om danske koncentrationslejranger	1405
763. Afhøringen 1. august 1946 af Karl Heinz Hoffmann ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. tyske forhørsmetoder	1407

10.

Sabotage og schalburgtage.

Nr.		Side
764.	Telegram 20. november 1943 fra dr. Best ang. „soningsforanstaltninger“ mod den danske befolkning.....	1411
765.	Telegram 11. december 1943 fra dr. Best ang. den højere SS- og politifører Günther Panckes tiltræden.....	1413
766.	Telegram 2. april 1944 fra dr. Best ang. schalburgtage i København.....	1414
767.	Telegram 2. juli 1944 fra dr. Best ang. tyske domstole i Danmark og skibsværftssabotagen....	1415
768.	Telegram 2. juli 1944 fra dr. Best ang. bekæmpelsen af sabotage med schalburgtage.....	1416
769.	Instruks 3. juli 1944 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. de tyske særdomstole i Danmark.....	1417
770.	Forespørgsel 3. juli 1944 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. henrettelse af 8 sabotører.....	1418
771.	Telegram 3. juli 1944 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. rigskansler Hitlers kritik af dr. Bests politik i Danmark.....	1419
772.	Telegram 15. november 1944 fra dr. Best ang. bekæmpelse af sabotagen.....	1420
773.	Telegram 23. november 1944 fra dr. Best ang. bekæmpelse af sabotagen.....	1422
774.	Telegram 1. december 1944 fra dr. Best ang. ordre fra generalfeltmarskal Keitel om bekæmpelse af sabotagen.....	1423
775.	Instruks 9. december 1944 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. bekæmpelse af sabotagen.....	1424
776.	Telegram 1. januar 1945 fra dr. Best ang. generalfeltmarskal Keitels ordre om bekæmpelse af sabotagen.....	1425
777.	Telegram 26. januar 1945 fra dr. Best ang. admiral Mewis' indberetning om sabotagen.....	1427
778.	Afhøring 2. april 1946 af Joachim v. Ribbentrop ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. sabotage.....	1428
779.	Afhøring 10. maj 1946 af Karl Dönitz ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. sabotage.....	1429
780.	Afhøring 4. juni 1946 af Alfred Jodl ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. sabotage.....	1431

11.

Tysk mistillid til politiet og dets fjernelse 19. september 1944.

781.	Notits 26. juli 1942 af Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om det danske politi.....	1435
782.	Notits 29. juli 1942 af den kommitterede for den indre forvaltning, viceregeringspræsident Kanstein, ang. samtale med justitsminister Thune Jacobsen om det danske politi.....	1436
783.	Telegram 19. september 1944 fra dr. Best ang. SS-Obergruppenführer Panckes ordre om aktionen mod det danske politi.....	1438
784.	Instruks 7. oktober 1944 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. interneringen af de danske politifolk.....	1439
785.	Telegram oktober 1944 fra Auswärtiges Amt ang. SS-Obergruppenführer Kaltenbrunners stilling til interneringen af de danske politifolk.....	1439
786.	Referat 3. november 1944 af samtale mellem rigsudenrigsminister v. Ribbentrop og gesandt Mohr.....	1440
787.	Afhøring 27. marts 1946 af v. Steengracht ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. behandlingen af de danske politifolk.....	1444
788.	Afhøring 27. marts 1946 af v. Steengracht ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. behandlingen af de danske politifolk.....	1445
789.	Afhøring 1. august 1946 af Karl Heinz Hoffmann ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. fjernelsen af det danske politi.....	1446

E.

Arbejds- og socialministeriet under besættelsen.

1.

Tysklandsarbejderne.

Nr.		Side
790.	Indberetning 5. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. ansættelse af en kommitteret for rigsarbejdsministeriet ved gesandtskabet.	1451
791.	Telegram 11. maj 1940 fra Auswärtiges Amt ang. hvervning af danske arbejdere.	1452
792.	Telegram 15. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. forhandlinger med det danske udenrigsministerium om hvervning af danske arbejdere.	1452
793.	Protokol over konference 22. maj 1940 i Auswärtiges Amt. ang. hvervning af 5000 danske arbejdere.	1453
794.	Telegram 24. maj 1940 fra Renthe-Fink ang. den danske regerings tilslutning til tysk hvervning af 6000 arbejdere.	1454
795.	Skrivelse 31. maj 1940 fra formanden for det danske regeringsudvalg ang. tysk hvervning af 5000 danske arbejdere.	1455
796.	Indberetning 10. juni 1940 fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål ang. overenskomst om tysk hvervning af 6000 danske arbejdere.	1456
797.	Indberetning 24. juni 1940 fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål, Ebner, ang. den danske arbejdskraft i Tyskland.	1457
798.	Skrivelse 11. juli 1940 fra rigsarbejdsministeriets kommitterede, dr. Heise, ang. den danske arbejdskraft i Tyskland.	1459
799.	Skrivelse 12. juli 1940 fra formanden for det danske regeringsudvalg ang. økonomiske spørgsmål vedr. de danske arbejdere i Tyskland.	1461
800.	Skrivelse 4. oktober 1940 fra rigsarbejdsministeriet ang. hvervning af danske arbejdere til kul- og kalilejer.	1462
801.	Cirkulære 8. november 1940 fra statens udvandringskontor ang. betingelserne for arbejde i Tyskland.	1463
802.	Skrivelse 16. december 1940 fra rigsarbejdsministerens kommitterede, dr. Heise, ang. arbejdskontrakternes varighed for danske arbejdere i Tyskland.	1466
803.	Indberetning 14. januar 1941 fra rigsarbejdsministerens kommitterede, dr. Heise.	1468
804.	Skrivelse 26. februar 1941 fra rigsarbejdsministerens kommitterede, dr. Heise, ang. aflønning af metalarbejdere.	1469
805.	Indberetning 28. februar 1941 fra rigsarbejdsministerens kommitterede, dr. Heise.	1472
806.	Skrivelse 9. maj 1941 fra rigsarbejdsministeriet ang. lægeundersøgelse af danske arbejdere.	1474
807.	Indberetning 4. juli 1941 ang. hvervningen af dansk arbejdskraft.	1476
808.	Indberetning 19. juli 1941 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1477
809.	Indberetning 19. august 1941 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1478
810.	Indberetning 18. september 1941 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1479
811.	Indberetning 6. november 1941 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1480
812.	Indberetning 15. december 1941 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1481
813.	Indberetning 2. marts 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1482
814.	Indberetning 23. april 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1484
815.	Tysk cirkulære 29. maj 1942 om hvervning m. m. af udenlandsk arbejdskraft.	1485
816.	Indberetning [31. maj 1942] ang. rigsarbejdsministerens kommitteredes virksomhed 1. juni 1941 —31. maj 1942.	1493
817.	Indberetning 2. juni 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1507
818.	Indberetning 24. juni 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1508
819.	Protokol 16. juli 1942 ang. forhandlinger i København om politisk påvirkning af de danske arbejdere i Tyskland.	1509
820.	Indberetning 22. august 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft.	1512
821.	Skrivelse 22. september 1942 fra den kommitterede for fireårsplanen ang. øget hvervning af dansk arbejdskraft.	1513

Nr.		Side
822.	Skrivelse 1. oktober 1942 fra der Reichsforstmeister ang. anvendelse af dansk arbejdskraft i Finland	1514
823.	Indberetning 15. oktober 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft	1518
824.	Indberetning 27. november 1942 ang. hvervning af dansk arbejdskraft	1520
825.	Skrivelse 16. januar 1943 fra den kommitterede for fireårsplanen ang. hvervning af dansk arbejdskraft	1521
826.	Instruks 26. januar 1943 til dr. Best ang. démarche hos den danske regering om øget hvervning af Tysklandsarbejdere	1522
827.	Skrivelse 26. marts 1943 fra den befuldmægtigede for fireårsplanen ang. øget hvervning af danske arbejdere	1523
828.	Skrivelse 7. marts 1944 fra det danske gesandtskab ang. brud på kontrakter med danske arbejdere	1524
829.	Telegram 11. august 1944 fra dr. Best ang. mulighederne for tvangsudskrivning af dansk arbejdskraft	1526
830.	Instruks 23. august 1944 ang. forlængelse af kontrakter med danske arbejdere	1529
831.	Indberetning 30. august 1944 fra dr. Best ang. forlængelse af kontrakter med danske arbejdere	1529
832.	Afhøring 6. juni 1946 af Alfred Jodl ved den internationale militærdomstol i Nürnberg ang. tvangsarbejde	1530

F.

Ministeriet for handel, industri og søfart under besættelsen.

1.

Danske skibe i udenlandske havne.

833.	Telegram 16. april 1940 fra Renthe-Fink ang. overførelse af danske skibe til USA	1535
834.	Telegram 22. april 1940 fra Renthe-Fink ang. tilbageholdelse af danske skibe i tyske havne	1536
835.	Telegram 26. april 1940 fra Renthe-Fink ang. de danske rederes stilling til danske skibe i udenlandske havne	1536
836.	Telegram 14. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. de danske tankskibe „Chr. Holm“ og „Scandia“	1537
837.	Telegram 15. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. udenrigsministeriets cirkulæretelegram om forbud mod ifartsættelse af danske skibe i udenlandske havne	1538
838.	Telegram 16. februar 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om det danske råd i London	1540
839.	Telegram 3. marts 1941 fra Valparaiso ang. chilenske forholdsregler mod danske skibe	1541
840.	Telegram 11. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. ifartsættelse af danske skibe i argentinske havne	1542
841.	Telegram 18. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. dansk forhåndsprotest i Washington mod chartering af danske skibe	1543
842.	Telegram 22. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om ifartsættelse af danske skibe i udenlandske havne	1544
843.	Telegram 22. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om lov vedr. danske skibe i udenlandske havne	1545
844.	Telegram 28. marts 1941 fra den kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål, Hencke, ang. det tyske krav om lov vedr. danske skibe i udenlandske havne	1546
845.	Telegram 3. april 1941 fra Renthe-Fink ang. instruks til gesandt Kauffmann om protest mod USAs forholdsregler mod danske skibe	1548
846.	Telegram 9. april 1941 fra Renthe-Fink ang. instruks til gesandt Kauffmann i anledning af udtalelse af præsident Roosevelt vedr. danske skibe	1549
847.	Telegram 10. april 1941 fra Renthe-Fink ang. instruks til gesandt Kauffmann om henvendelse til den amerikanske regering om ifartsættelse af danske skibe	1550
848.	Telegram 10. april 1941 fra Renthe-Fink ang. dansk regeringserklæring i anledning af gesandt Kauffmanns overenskomst med den amerikanske regering om danske skibe	1551

Nr.		Side
849.	Telegram 11. april 1941 fra Renthe-Fink ang. forhandling med den danske regering og skibsrederne om lov vedr. danske søfolk i fremmede havne.....	1552
850.	Notits 11. april 1941 af understatssekretær E. Woermann ang. den danske regerings forholdsregler i anledning af Grønlandstraktaten.....	1553
851.	Instruks 12. april 1941 fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. krav til den danske regering i anledning af Grønlandstraktaten.....	1554
852.	Telegram 15. april 1941 fra Renthe-Fink ang. de danske rederes ordrer til deres besætninger i USA.....	1555
853.	Telegram 15. april 1941 fra Renthe-Fink ang. redegørelse fra gesandt Kauffmann.....	1556
854.	Notits 3. maj 1941 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. samtale med den argentinske ambassadør om danske skibe i argentinske havne.....	1557
855.	Skrivelse 8. maj 1941 fra Auswärtiges Amt ang. forhandlingerne med danskerne vedr. lov mod salg af danske skibe i udenlandske havne m. m.....	1558
856.	Telegram 31. juli 1941 fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. danske skibe i udlandet.....	1561
857.	Telegram 9. august 1941 fra Renthe-Fink ang. forhandling om disposition over danske skibe i udenlandske havne.....	1562
858.	Notits 25. september 1941 af statssekretær E. Woermann ang. danske skibe i franske havne..	1563
859.	Telegram 6. maj 1942 fra Renthe-Fink ang. skibet „Angamos“.....	1565
860.	Telegram 17. september 1942 fra Renthe-Fink ang. danske skibe i Middelhavet.....	1566
861.	Notits 21. september 1942 ang. danske skibe i franske havne.....	1567
862.	Notits 22. september 1942 af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. schweizisk køb af danske skibe	1567
863.	Note 28. november 1942 fra det danske gesandtskab i Berlin ang. danske skibe i Middelhavet	1568

2.

Tysk krav om bevæbning af danske handelsskibe.

864.	Telegram 3. september 1941 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om bevæbning af danske handelsskibe.....	1573
865.	Telegram 27. september 1941 fra Renthe-Fink ang. dansk verbalnote om bevæbning af danske handelsskibe.....	1574
866.	Telegram 16. august 1942 fra Renthe-Fink ang. dansk modstand mod bevæbning af handelsskibe	1576
867.	Telegram 22. september 1942 fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister Scavenius om bevæbning af danske handelsskibe.....	1577
868.	Instruks 1. oktober 1942 fra gesandt Schnurre ang. bevæbning af danske handelsskibe.....	1578

3.

Tysk beslaglæggelse af danske skibe.

869.	Telegram 28. november 1943 fra dr. Best ang. rigskommissær Terbovens krav om danske skibe	1581
870.	Telegram 25. november 1944 fra dr. Best ang. beslaglæggelse af danske skibe.....	1583

A.

REGËRING OG RIGSDAG
UNDER
BESÆTTELSEN

1.

**Retningslinier for besættelsen
og forhold vedrørende det tyske gesandtskab**

—

(Tyske dokumenter)

1.

**Skrivelse fra general Keitel til Førerens stedfortræder og de øverste
rigsmyndigheder ang. retningslinierne for besættelsen.**

9. april 1940.

Geheime Reichssache.

Abschrift. Pol. I 417 g.Rs.

OBERKOMMANDO DER WEHRMACHT

Berlin, den 9.4.1940.

WFA/Abt. L Nr. 22144/40 g.Kdos (IV)

Betr.: Besetzung von Dänemark und Norwegen
durch die deutsche Wehrmacht.

(Hergestellt in 9 Exemplaren.
Dies ist die 1. Ausfertigung.)

An

*den Stellvertreter des Führers,
die Obersten Reichsbehörden.*

- 1.) Infolge drohender Gefahr einer Besetzung norwegischer Häfen und Küstengebiete durch englisch-französische Streitkräfte haben *deutsche Truppen* auf Befehl des Führers und Obersten Befehlshabers der Wehrmacht in den frühen Morgenstunden des 9.4. die *dänische Grenze überschritten* und sind *in norwegischen Häfen gelandet*.

Gleichzeitig sind durch vom Führer beauftragte politische Bevollmächtigte bei der dänischen und norwegischen Regierung die erforderlichen diplomatischen Schritte erfolgt.

- 2.) Die *Wehrmacht hat den Auftrag*, durch Besetzung wichtiger Stützpunkte in Norwegen die Landung alliierter Truppen unmöglich zu machen und durch die im gleichen Zuge erfolgende Besetzung Dänemarks eine sichere Verbindung zu Südnorwegen herzustellen. Die zu diesem Zwecke eingesetzten Verbände der Wehrmacht stehen unter dem Befehl des Generals der Infanterie von Falkenhorst, seine dienstliche Bezeichnung lautet: „Befehlshaber der Gruppe XXI“.

Unter dem Befehlshaber der Gruppe XXI führt den Befehl über die zur Besetzung Dänemarks eingesetzten Truppen das Höh.Kdo z.b.V. XXXI — Befehlshaber: General der Flieger Kaupisch.

- 3.) Die gegenüber der dänischen und norwegischen Regierung zu treffenden politischen Massnahmen und die deutsche Einflussnahme auf Verwaltung und Wirtschaft beider Länder gehen von dem *Grundsatz einer friedlichen Besetzung* aus, die dem Schutz der Neutralität der nordischen Staaten dient. Das Ziel der politischen Massnahmen ist, die dänische und norwegische Regierung von jedem bewaffneten Widerstand abzuhalten, sie zur Duldung der deutschen Besetzung zu veranlassen und zur loyalen Zusammenarbeit mit den deutschen militärischen und zivilen Stellen bereit zu machen.

Regierung und Verwaltung der Länder sollen überall dort, wo sie sich in loyaler Weise hierzu bereitfinden, ungehindert weiterarbeiten.

Die *militärischen Massnahmen* gegenüber den Behörden und der Bevölkerung beider Länder tragen dieser Zielsetzung Rechnung.

- 4.) Der *Auftrag der Wehrmacht* ist ausschliesslich ein *militärischer*. Die Besatzungstruppen werden auf politischem, Verwaltungs- und wirtschaftlichem Gebiet von sich aus nur insoweit tätig sein und *sofortige* Eingriffe vornehmen oder Massnahmen treffen, als es zur Erfüllung ihrer militärischen Aufgaben bis zur Regelung durch die zivilen Stellen unbedingt erforderlich ist.

Die bereits von der Wehrmacht getroffenen Massnahmen und die weiterhin zu stellenden *Anträge*, die zur Durchsetzung des Auftrages der Wehrmacht zu stellen sind, sind in den *Anlagen* zusammengefasst, soweit sie die einzelnen Obersten Reichsbehörden betreffen.

- 5.) Dänemark und Norwegen sind in voller Ausdehnung *Operationsgebiet* im Sinne der militärischen Bestimmungen, jedoch findet eine Übertragung der Befugnis zur Ausübung vollziehender Gewalt auf militärische Stellen in diesem Operationsgebiet entsprechend dem Charakter der Besetzung *nicht* statt.

Aufgabe des Befehlshabers der Gruppe XXI ist die militärische Sicherung und Verteidigung der besetzten Länder. Er übt hierzu die militärischen Hoheitsrechte aus und ist zu allen Massnahmen zur Erfüllung seiner militärischen Aufgabe berechtigt. Für Dänemark sind diese Befugnisse auf den Befehlshaber des Höh.Kdos z.b.V. XXXI übertragen.

- 6.) Die *Vertretung des Deutschen Reiches* bei der dänischen und norwegischen Regierung in *nichtmilitärischen Angelegenheiten* erfolgt durch die Gesandten bzw. durch beauftragte *Bevollmächtigte* des Auswärtigen Amtes. Ihre Aufgabe ist es, der dänischen und norwegischen Regierung die deutschen politischen und militärischen Forderungen zu übermitteln und die Regierungstätigkeit beider Länder auf Durchführung der deutschen Forderungen und Einhaltung der von den Regierungen gegebenen Zusicherungen zu überwachen.

Die aussenpolitische Tätigkeit der Regierungen von Dänemark und Norwegen wird nach deren Verhalten geregelt werden.

- 7.) Die *Wirtschaft* der besetzten Länder soll möglichst *reibungslos in Gang* bleiben. Eingriffe sollen nur dort stattfinden, wo die Versorgung und Sicherheit der Besatzung und die Ernährungssicherung der Bevölkerung es verlangen. Zur Wahrung der deutschen rüstungswirtschaftlichen Interessen sind den Bevollmächtigten des Auswärtigen Amtes Vertreter des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrwirtschafts- und Rüstungsamt) zugeteilt.

Beide Länder bleiben *eigene Zoll- und Währungsgebiete*. Für das Verhältnis der deutschen zur dänischen und norwegischen Währung gilt bis auf weiteres als fester *Umrechnungskurs*:

1 dänische Krone = 0,50 RM.

1 norwegische Krone = 0,60 RM.

Die Besatzungstruppe ist angewiesen, in den besetzten Ländern ausschliesslich mit *Reichskreditkassenscheinen* zu bezahlen. Für die Besatzungstruppe ist eine scharfe *Einkaufsbeschränkung* angeordnet und ein *Verbot der Wareneinfuhr* nach dem Reiche erlassen.

- 8.) Die *deutsch-dänische Grenze* ist mit Beginn des Einmarsches für den nichtmilitärischen Grenzverkehr *geschlossen* worden, desgleichen ist der *nichtmilitärische Reiseverkehr aus deutschen Häfen* nach Dänemark und Norwegen *gesperrt* worden.

Die Erteilung von *Einreisegenehmigungen* für nichtmilitärische Persönlichkeiten nach Dänemark und Norwegen ist für den militärischen Bereich dem Oberkommando der Wehrmacht, für den zivilen Bereich dem Auswärtigen Amt vorbehalten.

Anträge auf Einreisegenehmigung für den *militärischen* Bereich sind gegebenenfalls an das Oberkommando der Wehrmacht (Amt Ausland/Abwehr — Passstelle) zu richten.

Die Öffnung der Grenze für den normalen Wirtschaftsverkehr mit Dänemark und Norwegen wird sobald als möglich erfolgen.

9.) Der Fernmelde- und Postverkehr von Dänemark und Norwegen über See nach dem Ausland wird gesperrt, nach den Ostseestaaten wird er auf bestimmte Verbindungen beschränkt und auf Anfordern des Befehlshabers der Besatzungstruppen überwacht.

Sonstiger Fernmelde- und Postverkehr von Dänemark und Norwegen nach neutralen Ländern wird über Deutschland geleitet und dabei überwacht.

10.) Die Obersten Reichsbehörden werden gebeten, etwa notwendigen Verkehr mit dem Befehlshaber der Gruppe XXI bis auf weiteres über das Oberkommando der Wehrmacht (Abt. Landesverteidigung) zu leiten.

Der Chef des Oberkommandos der Wehrmacht

gez. Keitel.

Anlagen:

- Anlage a) für Vierjahresplan und GBW
- b) - Reichsverkehrsministerium
- c) - Reichspostministerium
- d) - Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda
- e) - Reichsfinanzministerium
- f) - Reichsführer SS u. Chef der Deutschen Polizei.¹⁾

¹⁾ Bilag f) findes ikke blandt de tyske originaler.

Anlage a

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt.L Nr. 22144/40 g.Kdos (IV)

Abschrift zu Pol. I 417 g. Rs.

(Hergestellt in 9 Expl.

Dies ist die 4. Ausfertigung.)

Beauftragter für den Vierjahresplan und GBW

A. Von der Wehrmacht sind an die dänische und norwegische Regierung folgende militärische Forderungen gestellt worden:

- 1.) Unversehrte Erhaltung und Sicherstellung des Betriebes der Verkehrsmittel und -wege und der Nachrichten-Mittel.
Zurverfügungstellen der Verkehrsmittel (Eisenbahnen), der Binnen- und Küstenschifffahrt und der Nachrichtenverbindungen an die deutschen Besatzungstruppen in dem Umfange, als sie für die Aufgaben der deutschen Truppen und ihre Versorgung benötigt werden.
- 2.) Auslaufverbot für Kriegs- und Handelsschiffe ausgenommen die Kriegs- und Handelsschiffe der USA, sowie italienische, spanische, russische und japanische Kriegs- und Handelsschiffe — nach dem Ausland und Startverbot für alle Flugzeuge.
- 3.) Ausfuhrverbot für Kriegsgerät aus Dänemark und Norwegen nach dem Ausland.

B. Den deutschen Bevollmächtigten bei der dänischen und norwegischen Regierung sind die in den Beilagen 1 und 2 beigefügten *Wünsche und Anregungen der Wehrmacht auf kriegs- und rüstungswirtschaftlichem Gebiet* übermittelt werden.

Die Beilagen 1 und 2¹⁾ enthalten zunächst die *ersten wirtschaftlichen Massnahmen*, die vom Standpunkt der Wehrmacht für ein möglichst reibungsloses Anlaufen der Besetzung erforderlich sind. Sodann enthalten sie die im kriegs- und rüstungswirtschaftlichen Interesse vom Standpunkt der Wehrmacht aus weiterhin zu gebenden *Anregungen*. Der Beauftragte für den Vierjahresplan und der Generalbevollmächtigte für die Wirtschaft werden gebeten, diese Gesichtspunkte bei den von ihnen zu treffenden allgemeinen wirtschaftlichen Massnahmen zu berücksichtigen.

Das Auswärtige Amt ist ferner gebeten worden, die Abordnung von *deutschen Beauftragten* ind die Wirtschaftsministerien Dänemarks und Norwegens zu veranlassen.

C. Die *Besatzungstruppen* haben für ihr *Verhalten in wirtschaftlichen Fragen* zunächst folgende *Weisungen* erhalten:

- 1.) Im Verkehr der Besatzungstruppen mit den Behörden der Länder und der Bevölkerung sind die Bestimmungen der *Haager Landkriegsordnung* streng zu achten.

Die *Versorgung der Besatzungstruppen* hat nur soweit aus dem Lande zu erfolgen, als es die dänische und norwegische Wirtschaft ohne Schädigung ihrer Eigenversorgung tragen können. Bei Inanspruchnahme von Leistungen aus dem Lande ist das Reichsleistungsgesetz sinngemäss anzuwenden.

Leistungen sind bar zu bezahlen. Nur in Ausnahmefällen ist von Empfangsbescheinigungen Gebrauch zu machen, die beschleunigt einzulösen sind.

Die hiernach befohlene sinngemässe Anwendung des Reichsleistungsgesetzes erstreckt sich auf alle Leistungen, die von privaten Personen in Anspruch genommen werden. Für die Inanspruchnahme *staatlicher Einrichtungen* (Verkehrsmittel, Nachrichtenmittel, militärische Liegenschaften und dergl.) zahlt die Truppe zunächst keine Entschädigung. Ob und in welchem Umfange für derartige Leistungen *Entschädigungen* zu gewähren ist, wäre im Zuge der Regierungsverhandlungen über die Neugestaltung des wechselseitigen *Zahlungsverkehrs* grundsätzlich zu regeln.

- 2.) Beim *Einwechseln von Reichskreditkassenscheinen* in Dänemark und Norwegen dürfen deutsche Reichsbanknoten nicht angenommen werden, damit vermieden wird, dass auf diese Weise im Ausland befindliche Zahlungsmittel (Emigrantengelder) ins Reich zurückfliessen.
- 3.) Den Angehörigen der Besatzungstruppe sind *Hamsterkäufe* jeglicher Art strengstens verboten. Truppenteile und Wehrmachtsangehörige, die in das Reich zurückreisen, unterliegen der *Zollkontrolle*. Die Zurückführung von Waren, die den unumgänglich nötigen *persönlichen* Bedarf übersteigen, wird nicht geduldet werden.
- 4.) Die auf dänischem und norwegischem Boden eintreffenden Truppen haben die im Lande — insbesondere in den Häfen — lagernden Güter und Rohstoffvorräte gegen unbefugte Zugriffe zu schützen und die Verschiebung von Werten und Gütern in das Ausland soweit möglich zu verhindern.

Die Truppen haben die erforderlichen ersten Massnahmen hierfür in ihrem Bereich zu treffen, bis die entsprechenden Anordnungen der Landesregierungen ergehen.

Hierzu: Beilagen 1 und 2.

¹⁾ Bilag 2 angår Norge og er ikke medtaget.

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt.L Nr. 22144/40 g.K. (IV)

Abschrift zu Pol. I 417 g.Rs.

(Hergestellt in 9 Exemplaren.
Dies ist die 4. Ausfertigung.)

Vorschläge der Wehrmacht für die Regelung der allgemein wirtschaftlichen und rüstungswirtschaftlichen Fragen (Dänemark)

Für die Ausnutzung des Landes Dänemark *für die deutsche Rüstungswirtschaft* hält das Oberkommando der Wehrmacht die Verfolgung der nachstehend aufgeführten Richtlinien für zweckmässig und erforderlich.

Die danach an die dänische Regierung zu stellenden Forderungen dienen teilweise nur mittelbar rüstungswirtschaftlichen Zwecken, ihre Erfüllung ist jedoch eine *unerlässliche Voraussetzung* für die Ausnutzung der rüstungswirtschaftlich bedeutsamen Industriezweige und für die *dringend gebotene Entlastung* der deutschen Kriegswirtschaft von der Versorgung Dänemarks mit Wirtschaftsgütern, die im Reich nur im begrenzten Umfange zur Verfügung stehen.

Die unter Ziffer I aufgeführten Forderungen sind solche, die nach Ansicht des Oberkommandos der Wehrmacht als *besonders dringlich* anzusehen sind. Es wird daher gebeten, sie bereits *im Zusammenhang mit dem ersten diplomatischen Schritt* an die dänische Regierung zu stellen.

Die unter Ziffer II aufgeführten Massnahmen werden dagegen im weiteren Verlauf der Besetzung, zeitlich der Lage angepasst, zu verwirklichen sein.

I. Forderungen, die sofort an die Regierung gestellt werden müssen.

- 1.) Einwirkung auf die Regierung von Dänemark
 - a) zur ungestörten *Inganghaltung des Wirtschaftslebens*,
 - b) zur Ingangsetzung aller Massnahmen, die geeignet sind, die Erschütterung des Wirtschaftslebens abzumildern, die sich aus der nunmehr zu erwartenden weitgehenden *Absperrung von westlichen Zufuhren* und dem weiteren Umstand ergeben wird, dass ein Ersatz dieser Zufuhren aus den anderen skandinavischen Ländern und aus Deutschland nur in begrenztem Umfange möglich sein wird.
- 2.) Im einzelnen werden Massnahmen der Landesregierung auf folgenden Gebieten zu treffen sein:
 - a) Inganghaltung der *Versorgungsbetriebe*.
 - b) Offenhalten der *Handelsgeschäfte*, insbesondere insoweit sie der Versorgung der Bevölkerung mit Gegenständen des täglichen Bedarfs dienen, und der *Banken*.
 - c) Inganghalten der übrigen *gewerblichen Betriebe*.
 - d) Beschränkung der Abgabe von *Waren des täglichen Bedarfs* (*Vorausmassnahmen* für die Warenbewirtschaftung) und Massnahmen gegen unberechtigte *Zurückhaltung* solcher Waren.
 - e) Verbot von *Preiserhöhungen*.
 - f) Schutz der *Währung*, *Annahmewang für Reichskreditkassenscheine* zum festgesetzten *Umrechnungskurs* und *Annahmewang von Empfangsbescheinigungen* für Leistungen, die nicht unmittelbar bar bezahlt werden können.

II. Massnahmen, die im Anschluss an die unter Ziffer I gestellten Forderungen zu verwirklichen sind.

1.) *Massnahmen allgemeiner Art:*

- a) Scharfe *Strafbestimmungen* für *Gewalttaten* und *Sabotageakte*, die eine Störung des Wirtschaftslebens hervorzurufen geeignet sind.
- b) Verpflichtung zur Errichtung eines *Werkschutzes* für alle versorgungswichtigen Betriebe und sonstige Betriebe, die von deutscher Seite für schutzbedürftig erklärt werden.
- c) Sicherung des *Arbeitsfriedens*.
- d) Ausfuhrverbot nach den feindlichen Ländern unter gleichzeitiger *Zurverfügungstellung* für die Feindstaaten bestimmter Güter gegen Bezahlung, soweit dies deutscherseits gewünscht wird, vorläufige *Beschränkung* der übrigen Ausfuhr bis zur weiteren Klärung der Verhältnisse, besonders der Versorgung des Landes selbst.
- e) *Anweisung an die dänischen Reedereien*, ihre im Ausland befindlichen Schiffe mit für das eigene Land bestimmten Ladungen im Interesse der Versorgung des Landes unter Brechung der zu erwartenden Blockade der Feindstaaten nach *dänischen Häfen* einzuholen.
- f) Alsbaldige Inkraftsetzung einer behördlichen Regelung der *Warenbewirtschaftung* mit dem Ziel sparsamster Verwendung sämtlicher Mangelgüter (insbesondere Betriebsstoffe, Getreide und Futtermittel, Textilwaren, Kolonialwaren, Seife, Kohle).

Besondere Bedeutung kommt hierbei einer *scharfen Streckung* der vorhandenen Treibstoffe zu, da diese Stoffe in nennenswertem Umfange aus dem Reich nicht zugeführt werden können. So wird sich z.B. weitgehende Stilllegung der mit Dieselöl betriebenen dänischen *Elektrizitätswerke* nicht vermeiden lassen.

2.) *Rüstungswirtschaftliche Richtlinien.*

Die *dänische Industrie* ist — soweit sie nicht der unmittelbaren Volksversorgung dient — in mehreren Zweigen für die *deutsche Rüstungsindustrie* von *erheblicher Bedeutung*. Ihre Erzeugung muss deshalb alsbald — soweit dies nicht schon bisher der Fall ist — der deutschen Rüstungsindustrie zugeführt werden.

Insbesondere kommen hierfür nachstehende Industriezweige in Betracht:

Chemische Betriebe zur Erzeugung von:

Sprengstoffen
Superphosphat,

Werke der Rüstungsindustrie (einschl. Schiffsmaschinenbau),
Werften,

ferner die *Kryolithraffination Kopenhagen*,

Kraftwerke, besonders diejenigen Kraftwerke, von deren Stromlieferungen die Werke der oben genannten Industriezweige abhängig sind.

Die Produktionsfähigkeit dieser Industriezweige muss auch während der Dauer der Besetzung in möglichst grossem Umfange aufrechterhalten werden. Eine gewisse Hilfestellung aus dem Reich zur Überwindung der durch die Abschnürung der englischen bezw. Überseezufuhren zu erwartenden Produktionshemmnisse wird gelegentlich erforderlich sein.

III. Sicherstellung und Durchführung der Richtlinien.

- 1.) Zur *Sicherstellung* der alsbaldigen Ausnutzung der dänischen Industrie muss das Oberkommando der Wehrmacht Wert darauf legen, dass die *Einschleusung* der in Betracht kommenden Erzeugnisse in die deutsche Wirtschaft möglichst schnell in die Wege geleitet wird.

Hierzu ist in erster Linie *Anpassung* des deutsch-dänischen *Aussenhandels* an die bestehenden Handelsverträge sowie rasche und reibungslose Abwicklung des

im Hinblick auf die vermehrte Einfuhr aus Dänemark zu erwartenden gesteigerten *Zahlungsverkehr* herbeizuführen. Weitere Aufgabe wird die Auswahl deutscher Handelspartner unter gleichzeitiger Ausschaltung unerwünschter Zwischenhändler, die Herbeiführung von *Vertragsabschlüssen* nach gewissen einheitlichen Gesichtspunkten u.ä. sein.

- 2.) Zur Herstellung einer dauernden und engen *Verbindung* mit dem deutschen Bevollmächtigten in rüstungswirtschaftlichen Fragen stellt das Oberkommando der Wehrmacht einen Verbindungsoffizier zur Verfügung, der gleicherweise das Höh.Kdo XXXI in den Fragen der wirtschaftlichen Truppenversorgung aus dem Lande bei dem deutschen Bevollmächtigten vertreten wird.

Dem Verbindungsoffizier stehen für die wirtschaftlich wichtigen Landesteile bei der Landung eingesetzte *Wehrwirtschafts-Offiziere* zur Seite, denen bis zum Abschluss der Operationen bzw. bis zum Erlass entsprechender Anordnungen durch die Landesregierung folgende Aufgaben zugewiesen sind:

- a) *Beratung und Unterstützung der örtlichen Befehlshaber* bei der Ausnützung des Landes für die Belange der Truppe und Sorge für die Inganghaltung des Wirtschaftslebens und für die Versorgung der Bevölkerung.
- b) *Sorge für die Aufrechterhaltung* bzw. für die Ingangsetzung der *Versorgungsbetriebe* (Gas, Wasser, Elektrizität) zur Belieferung der Truppe, Zivilbevölkerung und Wirtschaft.
- c) *Feststellung der wichtigsten Vorräte* zur Beurteilung der Versorgungslage der deutschen Besatzung und der Bevölkerung insbesondere bei Mangelgütern (Mineralöl), Brotgetreide, Futtermittel, Kohle).
- d) *Sicherung der vorgefundenen Vorräte* im Interesse des Landes gegen unbefugte Zugriffe oder Abtransport in das Ausland.

Nach Erledigung dieser vordringlichen Aufgaben ist ihr Ansatz auf folgende auf dem Gebiet der *Rüstungswirtschaft* liegende Aufgaben beabsichtigt:

Erkundung bzw. Feststellung bei den in Ziffer II,2 angeführten Industriezweigen:

- a) der z.Zt. bestehenden *Lieferfähigkeit* der Werke basierend auf dem Umfang der Vorräte an Rohstoffen, Halbzeugen bzw. Vorproduktion und an Betriebsmitteln,
- b) der *Transportverhältnisse* unter den durch die Kriegslage gegebenen Voraussetzungen,
- c) der Lage auf dem *Arbeitsmarkt*,
- d) über die *Leitung* dieser kriegswichtigen Werke und ihre Zuverlässigkeit für die Erteilung von Aufträgen aus dem Reich, wobei sofortiger Ersatz der Leitung dann erforderlich ist, wenn sie sich in Händen von Angehörigen der Feindstaaten befindet,
- e) der Notwendigkeit eines *Werkschutzes*, insbesondere zur Abwehr der Sabotage, die bei der engen Verflechtung dieser Industrien mit englischen und französischen Interessen von den Westmächten in grösserem Umfange mindestens versucht werden wird.

Der Verbindungsoffizier wird diese Erkundungen und Feststellungen auswerten und das Ergebnis der Auswertung dem deutschen Bevollmächtigten vorlegen. Das Oberkommando der Wehrmacht behält sich vor, weitere Anträge, die sich aus diesen Feststellungen für die deutsche Kriegs- und Rüstungswirtschaft ergeben, zu stellen.

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt. L Nr. 22144/40 g.Kdos (IV)

Abschrift zu Pol. I 417 g.Rs.

(Hergestellt in 9 Exemplaren.
Dies ist die 4. Ausfertigung.)

Reichsverkehrsministerium

A. Von der Wehrmacht sind an die dänische und norwegische Regierung folgende Forderungen gestellt worden:

- 1.) Unversehrte Erhaltung und Sicherstellung des Betriebs der *Verkehrsmittel und -wege* und der *Nachrichtennittel*.
Zurverfügungstellen der Verkehrsmittel (*Eisenbahnen*), der *Binnen- und Küstenschifffahrt* und der *Nachrichtenverbindungen* an die deutschen Besatzungstruppen in dem Umfange, als sie für die Aufgaben der deutschen Truppen und ihre Versorgung benötigt werden.
- 2.) Durchführung vollständiger *Luftschutzverdunkelung* des dänischen und norwegischen Gebietes vom Abend des ersten Besetzungstages an.
- 3.) *Auslaufverbot für Kriegs- und Handelsschiffe* — ausgenommen die Kriegs- und Handelsschiffe der USA, sowie die italienischen, spanischen, russischen und japanischen Kriegs- und Handelsschiffe — nach dem Ausland und *Startverbot für alle Flugzeuge*.
- 4.) Durchführung einer vorläufigen *Personen- und Güterverkehrssperre zwischen Dänemark und Schweden* (Unterbrechung des Fährverkehrs).
Die Wiederaufnahme des Verkehrs und Forderungen für seine Ueberwachung bleiben vorbehalten.
- 5.) Anweisung, dass die *norwegischen Lotsen* ihren Dienst weiter nach den Anforderungen deutscher Dienststellen versehen, und dass die *Befeuerung der norwegischen Küste* sich nach den Anordnungen deutscher Dienststellen zu richten hat.

[B. *Besondere Weisungen, die der Befehlshaber der Gruppe XXI erhalten hat:*

- 1.) Freigabe des *Schiffsverkehrs* nach den deutschen Häfen und neutralen Ostseehäfen bleibt nach Klärung der Lage vorbehalten.
- 2.) *Eisenbahnen, Binnen- und Küstenschifffahrt* und *Fernmeldewesen* müssen in Gang gehalten werden und sind für Zwecke der Besatzungstruppe soweit erforderlich in Anspruch zu nehmen. Ueberwachung gegen passive Resistenz und Sabotage ist sicherzustellen. Hierzu sind, wenn möglich, loyale Kräfte des Landes (Polizei) einzusetzen.
- 3.) Der Fernmelde- und Postverkehr über See nach dem Ausland ist zu unterbinden, nach den Ostseestaaten ist Einschränkung und *Ueberwachung* erforderlich. Sonstiger Fernmelde- und Postverkehr nach neutralen Ländern ist über Deutschland zu leiten und dabei zu überwachen.
Der Nachrichtenverkehr Dänemarks mit den *Faröern, Island und Grönland* kann, da das vorhandene Kabel über England läuft, nicht zugelassen werden.

C. *Wehrmachttransportorganisation in Dänemark und Norwegen:*

Durch den Wehrmachttransportchef sind bzw. werden eingesetzt:

Bv. *T. O. 20* (dabei ein mittl. Beamter der Reichsbahn) beim Befehlshaber der Gruppe XXI;

Bv. *Kommissar Berlin* (dabei ein höherer Beamter der Reichsbahn) bei der zentralen Verkehrs- und Eisenbahnverwaltung in Norwegen (Oslo);

Bv. *Kommissar Hannover* (dabei ein höherer Beamter der Reichsbahn) bei der zentralen Verkehrs- und Eisenbahnverwaltung in Dänemark (Kopenhagen).

Aufgabe der Bv. Kommissare ist, bei den Landesverkehrsverwaltungen die Forderungen der Wehrmacht zu vertreten und durchzusetzen, die zur reibungslosen Durchführung der Besetzung und der Versorgung der Besatzungstruppen zu stellen sind. Sie stehen ausserdem den Bevollmächtigten des Auswärtigen Amtes für Wahrnehmung allgemeiner deutscher Belange bei den Verkehrsministerien Dänemarks und Norwegens zur Verfügung.

Anlage c

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt. L Nr. 22144/40 g.Kdos. (IV)

Pol. I 417 g.Rs.

(Hergestellt in 9 Ausfertigungen.)

Dies ist die 4. Ausfertigung.)

Reichspostministerium

A. *Von der Wehrmacht sind an die dänische und norwegische Regierung folgende Forderungen gestellt worden:*

- 1.) Unversehrte Überlassung der militärischen Einrichtungen und Anlagen, die von den deutschen Truppen zur Sicherung Dänemarks und Norwegens gegen einen äusseren Feind benötigt werden, insbesondere der Anlagen der Küstenverteidigung.
- 2.) Unversehrte Erhaltung und Sicherstellung des Betriebes der Verkehrsmittel und -wege und der Nachrichtenmittel.
Zurverfügungstellen der Verkehrsmittel (Eisenbahnen), der Binnen- und Küstenschifffahrt und der Nachrichtenverbindungen an die deutschen Besatzungstruppen in dem Umfange, als sie für die Aufgaben der deutschen Truppen und ihre Versorgung benötigt werden.
- 3.) Aufrechterhalten des vorhandenen Wetterdienstes, der der deutschen Besatzungstruppe zur Verfügung zu stellen ist. Die öffentliche Bekanntgabe der Wetternachrichten ist zu unterlassen.
- 4.) Anweisung an die Presse und Rundfunk, militärische Nachrichten nur mit Genehmigung der deutschen Wehrmachtsdienststellen zu bringen. Zurverfügungstellen der Rundfunksender für Verlautbarungen der deutschen Befehlshaber.
- 5.) Ausserdem ist das Auswärtige Amt gebeten worden, bei der Schwedischen Regierung sicher zustellen, dass der Fernsprechverkehr der deutschen Dienststellen in Norwegen auf Leitungen, die über schwedisches Gebiet laufen, nicht behindert wird.

B. *Besondere Weisungen, die der Befehlshaber der Gruppe XXI erhalten hat:*

- 1.) *Eisenbahnen, Binnen- und Küstenschiffahrt und Fernmeldewesen* müssen in Gang gehalten werden und sind für Zwecke der Besatzungstruppen soweit erforderlich in Anspruch zu nehmen. Überwachung gegen passive Resistenz und Sabotage ist sicherzustellen. Hierzu sind, wenn möglich, loyale Kräfte des Landes (Polizei) einzusetzen.
- 2.) Der *Fernmelde- und Postverkehr* über See nach dem Ausland ist zu unterbinden, nach den Ostseestaaten ist Einschränkung und *Überwachung* erforderlich. Sonstiger Fernmelde- und Postverkehr nach neutralen Ländern ist über Deutschland zu leiten und dabei zu überwachen.
- 3.) Der Nachrichtenverkehr Dänemarks mit den *Faröern, Island und Grönland* kann, da das vorhandene Kabel über England läuft, nicht zugelassen werden.
- 4.) Die *Rundfunksender* sind zunächst durch Funkeinsatzgruppen in die Hand zu nehmen. Im weiteren Verlauf wird der Rundfunk unter deutsche Zensur gestellt werden. Er muss stets für die Verlautbarungen der Besatzung zur Verfügung stehen.

C. *Seitens der Wehrmacht getroffene Massnahmen und Absichten für die Organisation des Nachrichtenwesens:*

- 1.) Zu den Ministerien in Dänemark und Norwegen, denen die Postverwaltung unterstellt ist, wird durch das Oberkommando der Wehrmacht je ein *Telegraphenbevollmächtigter* abgeordnet. Für diese Aufgabe sind Tbv's, die zu besonderer Verwendung bereitgestellt waren, eingesetzt worden.
Die Tbv's *unterstehen* bis zum Abschluss der militärischen Operationen in Norwegen dem Befehlshaber der Gruppe XXI, in Dänemark dem Befehlshaber des Höh.Kdos. XXXI. Sie stehen gleichzeitig den Bevollmächtigten des Auswärtigen Amtes für Wahrnehmung allgemeiner deutscher Belange zur Verfügung.
 - 2.) *Aufgabe* der Tel. Bevollmächtigten ist, bei den Postverwaltungen Dänemarks und Norwegens die Forderungen der Wehrmacht zu vertreten und durchzusetzen, die zur reibungslosen Durchführung der Besetzung zu stellen sind.
Sie haben insbesondere folgende Belange der Wehrmacht wahrzunehmen:
 - a) Sicherstellung aller für die Truppenführung notwendigen Verbindungen.
 - b) Sicherstellung einwandfreier Verbindungen zum Deutschen Reich.
 - c) Erfassung und Bereitstellung von Telegrafenbaumaterial für Zwecke des Ausbaues der Netze durch die Wehrmacht.
 - d) Übernahme aller notwendigen Unterlagen von der Postverwaltung des Landes.
 - e) Einrichtung regelmässiger Postverbindung mit dem deutschen Reich für die Wehrmacht.
 - 3.) Nach dem Abschluss der Operationen wird die *weitere Unterstellung* der Tbv's mit dem Reichspostministerium geregelt werden.
Ebenso kann die Frage, ob ausser den Tbv's in Kopenhagen und Oslo *weitere deutsche Verbindungsorgane* zu den nachgeordneten Behörden der Postverwaltungen abzuordnen sind, spätere Entscheidung nach örtlicher Erkundung vorbehalten bleiben.
 - 4.) Das Reichspostministerium wird gebeten, alle bei der Deutschen Reichspost und bei der in Dänemark und Norwegen tätig gewesenen Schwachstrom- und Kabelindustrie vorhandenen *Unterlagen* über die *Fernsprech- und Telegraphennetze* dieser Länder dem Oberkommando der Wehrmacht baldmöglichst zur Verfügung zu stellen.
-

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt. L Nr. 22144/40 g.Kdos. (IV).

Abschrift zu Pol. I 417 g.Rs.

(Hergestellt in 9 Exemplaren.

Dies ist die 2. Ausfertigung.)

Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda

- A. *Von der Wehrmacht sind an die dänische und norwegische Regierung folgende Forderungen gestellt worden:*
- 1.) *Aufruf* der Regierungen an Volk und Wehrmacht, jeden Widerstand gegen die deutschen Truppen bei der Besetzung von Dänemark und Norwegen zu unterlassen.
 - 2.) *Befehl an die Wehrmacht*, mit den einrückenden deutschen Truppen Verbindung aufzunehmen und mit den deutschen Befehlshabern die erforderlichen Vereinbarungen über loyale Zusammenarbeit zu treffen. Soweit die örtliche Lage nichts anderes erfordert, bleiben die dänischen und norwegischen Truppen im Besitz ihrer Waffen.
 - 3.) Anweisung an die *Presse* und den *Rundfunk*, militärische Nachrichten nur mit Genehmigung der deutschen Wehrmachtdienststellen zu bringen. Zurverfügungstellen der Rundfunksender für Verlautbarungen der deutschen Befehlshaber.
 - 4.) *Sperren jedes Nachrichten- und Postverkehrs* über See nach dem Ausland. Der Nachrichten- und Postverkehr nach den Ostseestaaten ist auf bestimmte Verbindungen zu beschränken und auf Anfordern des Befehlshabers der Besatzungstruppen zu überwachen. Der über England laufende Nachrichtenverkehr von Dänemark nach den Färöern, Island und Grönland ist gleichfalls zu sperren.
 - 5.) Aufrechterhalten des vorhandenen *Wetterdienstes*, der der deutschen Besatzungstruppe zur Verfügung zu stellen ist. Die öffentliche Bekanntgabe der Wetternachrichten ist zu unterlassen.
 - 6.) Die Durchgabe aller von der dänischen und norwegischen Regierung auf Grund dieser Forderungen zu erlassenden Aufrufe und Befehle darf, soweit der *Funkweg* benutzt wird, zunächst nur *verschlüsselt* erfolgen. Die Freigabe des offenen Funkens über die Rundfunksender bleibt dem Befehlshaber der Besatzungstruppen vorbehalten.
- B. *Vom Oberkommando der Wehrmacht sind weiterhin bisher folgende Massnahmen veranlasst worden:*
- 1.) An schriftlichen Unterlagen wurden ausgegeben:
 1 200 000 *Flugblätter*, die zum Abwurf durch die Luftwaffe, je zur Hälfte über Dänemark und Norwegen, bestimmt sind.
 Je 10 000 *Maueranschläge* an die Bevölkerung von Dänemark und Norwegen (gleicher Text ist auch zur Durchsage im norwegischen und dänischen Rundfunk vorgesehen).
Handzettel an die dänische und norwegische Wehrmacht.
 Die *Grundtendenz* dieses gesamten Propagandamaterials entspricht der vom Führer erlassenen Aufrufe. Von Wehrmacht und Bevölkerung wird loyale Haltung erwartet.
 - 2.) Von OKW/WPr. wurden 2 *Propagandastaffeln* aufgestellt, die den Führern der beiden militärischen Kräftegruppen unterstellt wurden, welche Dänemark und Norwegen besetzen. Die Führung der für Norwegen bestimmten Propagandastaffel hat Korvettenkapitän Hahn, die Führung der für Dänemark bestimmten Staffel hat Hauptmann Salzmann.

3.) *Propagandastaffel D besteht aus:*

- 1 leichter Kriegsberichterzug (Stärke wie bei den Prop.Kompn. des Heeres).
- 1 Tonfilmtrupp (Führer Leutnant Ziegler).
- 1 Rundfunktrupp.
- 1 Propagandazug (Stärke wie bei den Prop.Kompn. des Heeres, jedoch ohne Filmvorführwagen).
- 1 Rundfunkeinsatztrupp (bestimmt zur Inbetriebnahme der wichtigsten dänischen Sender, vor allem Kallundborg).

4.) Beide Propagandastaffeln sind angewiesen, auf lückenlose *Berichterstattung* mit allen propagandistischen Mitteln von der Einschiffung bezw. vom Überschreiten der Landesgrenze an bedacht zu sein.

Der Eigenart der Lage entsprechend, mussten die Propagandastaffeln angewiesen werden, das gesamte anfallende Berichtmaterial unzensiert ausschliesslich unmittelbar an OKW/WPr. einzusenden, von wo es nach erfolgter Zensur weitergeleitet wird.

Da die Staffeln auf absehbare Zeit nicht mit unmittelbarer Fernsprechverbindung zu OKW/WPr. rechnen können und da die Luftwaffe durch vordringliche, rein militärische Aufgaben sehr stark belastet ist, sodass mit Kurierflugzeugen auf das äusserste gespart werden muss, werden gewisse Verzögerungen in der Anlieferung des Berichtmaterials unvermeidlich sein. OKW/WPr. wird jede zur Beschleunigung mögliche Massnahme treffen.

5.) Die *Pressebetreuer* der Propagandastaffeln haben Anweisung, dafür zu sorgen, dass in der norwegischen bezw. in der dänischen Presse Berichterstattung und Kommentierung von Nachrichten in keiner den deutschen Interessen schadenden Weise erfolgt und dass die Presse die Bevölkerung nur in erwünschtem Sinne beeinflusst.6.) Die *Rundfunkeinsatztrupps* haben Weisung, deutschfeindliche Sendungen zu verhindern und den Sendebetrieb, sobald militärisch zulässig, unter deutscher Bewachung wieder aufzunehmen.

Anlage e

Geheime Reichssache.

zu WFA/Abt. L Nr. 22144/40 g. Kdos. (IV)

Pol. I 417 g.Rs.

(Hergestellt in 9 Ausfertigungen.

Dies ist die 4. Ausfertigung.)

Reichsfinanzministerium

A. Von der Wehrmacht sind an die dänische und norwegische Regierung folgende Forderungen gestellt worden:

- 1.) *Ausfuhrverbot für Kriegsgerät* aus Dänemark und Norwegen nach dem Ausland.
- 2.) *Auslaufverbot für Kriegs- und Handelsschiffe* nach dem Ausland und *Startverbot für alle Flugzeuge*.

B. Besondere Weisungen, die der Befehlshaber der Gruppe XXI erhalten bezw. erlassen hat:

- 1.) Die Polizeikräfte Dänemarks und Norwegens behalten, soweit nach ihrem Verhalten möglich, ihre Aufgaben. Insbesondere müssen *Grenzpolizei* und *Zollschutz* in Dänemark und Norwegen aufrechterhalten bleiben.

- 2.) Das Auslaufen von *Kriegs- und Handelsschiffen* nach dem Ausland ist zu verbieten, ausgenommen hiervon sind die Kriegs- und Handelsschiffe der USA sowie italienische, spanische, russische und japanische Kriegs- und Handelsschiffe. Freigabe des Schiffsverkehrs nach deutschen Häfen und neutralen Ostseehäfen bleibt nach Klärung der Lage vorbehalten.

- 3.) Im Verkehr der Besatzungstruppen mit den Behörden der Länder und der Bevölkerung sind die Bestimmungen der *Haager Landkriegsordnung* streng zu achten.

Die *Versorgung der Besatzungstruppen* hat nur insoweit aus dem Lande zu erfolgen, als es die dänische und norwegische Wirtschaft ohne Schädigung ihrer Eigenversorgung tragen können. Bei Inanspruchnahme von Leistungen aus dem Lande ist das *Reichsleistungsgesetz* sinngemäss anzuwenden.

Leistungen sind bar zu bezahlen. Nur in Ausnahmefällen ist von Empfangsbescheinigungen Gebrauch zu machen, die beschleunigt einzulösen sind.

Die heirnach befohlene sinngemässe Anwendung des Reichsleistungsgesetzes erstreckt sich auf alle Leistungen, die von *privaten* Personen in Anspruch genommen werden. Für die Inanspruchnahme *staatlicher Einrichtungen* (Verkehrsmittel, Nachrichtenmittel, militärische Liegenschaften und dergl.) zahlt die Truppe zunächst keine Entschädigung. Ob und in welchem Umfange für derartige Leistungen *Entschädigung* zu gewähren ist, wäre im Zuge der Regierungsverhandlungen über die Neugestaltung des wechselseitigen *Zahlungsverkehrs* grundsätzlich zu regeln.

- 4.) Beim *Einwechseln von Reichskreditkassenscheinen* in Dänemark und Norwegen dürfen deutsche Reichsbanknoten nicht angenommen werden, damit vermieden wird, dass auf diese Weise im Ausland befindliche Zahlungsmittel (Emigrantengelder) ins Reich zurückfliessen.

- 5.) Für die Besatzungstruppe ist eine scharfe *Einkaufs- und Ausfuhrbeschränkung* angeordnet. Der Befehlshaber der Gruppe XXI hat den einzelnen Wehrmatsangehörigen und Reichsangehörigen, die im Dienste der Wehrmacht stehen, Hamsterkäufe jeglicher Art streng verboten. Die Truppenkommandeure haben die Einhaltung dieses Verbotes zu überwachen. Gestattet sind nur Einkäufe für den eigenen täglichen unumgänglich notwendigen unmittelbaren Bedarf. Die Versendung von Paketen in die Heimat ist verboten.

- 6.) Einzelne Wehrmatsangehörige, die in die Heimat zurückreisen, unterliegen der Zollkontrolle. Bei Truppenteilen, die zurückgeführt werden, hat der betreffende Führer zu bescheinigen, dass sich keine zollpflichtigen Waren bei der Truppe befinden. Zurückkehrende Flugzeuge (Lufttransportstaffeln) sind auf das Vorhandensein von zollpflichtigen Waren vor dem Start zu untersuchen.

- 7.) Die auf dänischem und norwegischem Boden eintreffenden Truppen haben die im Lande — insbesondere in den Häfen — lagernden *Güter und Rohstoffvorräte* gegen unbefugte Zugriffe zu schützen und die Verschiebung von Werten und Gütern in das Ausland soweit möglich zu verhindern.

Die Truppen haben die erforderlichen ersten Massnahmen hierfür in ihrem Bereich zu treffen, bis die entsprechenden Anordnungen der Landesregierungen ergehen.

C. *Anträge des Oberkommandos der Wehrmacht an das Reichsfinanzministerium:*

- 1.) Da Dänemark und Norwegen eigene Zoll- und Währungsgebiete bleiben, so ist auf die Aufrechterhaltung *gut überwachter Zollgrenzen* besonderer Wert zu legen.
- 2.) Für die Durchführung der *Sperre des Grenz- und Reiseverkehrs* zwischen dem Reich einerseits und Dänemark und Norwegen andererseits hat das Oberkommando der Wehrmacht Anordnungen an die militärischen Dienststellen erlassen, die gleichzeitig zur Kenntnis übersandt werden. Das Auswärtige Amt ist gebeten worden, für den seiner Genehmigung unterliegenden zivilen Reiseverkehr nach Dänemark und Norwegen entsprechende Anordnungen zu geben.

Das Oberkommando der Wehrmacht bittet, den Zollgrenzschutz anzuweisen, die Grenzsperre im Sinne dieser Anordnung durchzuführen.

Zur Durchführung der *militärischen Kontrolle* an den Grenzübergängen werden an der deutsch-dänischen Grenze durch Höh.Kdo.z.b.V. XXXI Landeschützeneinheiten eingesetzt werden. In den Häfen ist die Durchführung der militärischen Kontrolle den Küsten- und Hafenüberwachungsstellen übertragen.

Wegen Öffnung der Grenze für den *normalen Wirtschaftsverkehr* wird sich das Oberkommando der Wehrmacht je nach der Lage baldmöglichst mit dem Auswärtigen Amt und dem Reichsfinanzministerium in Verbindung setzen.

2.

Notits ang. ministerialråd, dr. Ebners udnævneelse til kommitteret for økonomiske spørgsmål.

10. april 1940.

Berlin, den 10. April 1940.

Aufzeichnung

Als Sonderbevollmächtigte des Auswärtigen Amts für Wirtschaftsfragen werden vorgeschlagen:

.....
bei dem deutschen Bevollmächtigten (Gesandten) in Kopenhagen:
der Ministerialrat Dr. Ebner vom REM.
.....

Min.Rat. Ebner leitet seit längerer Zeit unter Herrn Min.Dir. Walter in der handelspolitischen Abteilung des Reichsernährungsministeriums eine Unterabteilung für Skandinavien, ist also ebenfalls mit skandinavischen Wirtschaftsverhältnissen vertraut.

Beide Herren¹⁾ besitzen ferner die aus langjähriger Tätigkeit in ihren Ressorts die nötige Vertrautheit mit den deutschen Wirtschaftsverhältnissen. In persönlicher Hinsicht erfüllen beide Herren die besonderen für die Tätigkeit erforderlichen Voraussetzungen. Mit ihrer Betrauung sind die Wirtschaftsressorts (Vierjahresplan, RWM, REM) einverstanden.

Die beiden Herren sind, vorbehaltlich der Genehmigung des Herrn Reichsaussenministers zu ihrer Ernennung, im Hinblick auf die Dringlichkeit ihrer Entsendung bereits mit ihren Aufgaben entsprechend den Weisungen des Herrn Reichsaussenministers vertraut gemacht worden. Es ist in Aussicht genommen, dass sie mit einigen erforderlichen Begleitern übermorgen vormittag nach Kopenhagen bzw. Oslo fliegen.

Herrn Botschafter Rütter
z.g.Mtz.

Hiermit
über Herrn Staatssekretär
Herrn Reichsaussenminister

mit der Bitte um Genehmigung vorzulegen. Entwurf für eine den Herren auszustellende Bestallung wird im Falle der Genehmigung vorgelegt werden.

Abdr. an:
St.S.Keppler
U.St.S.Pol.
U.St.S.Recht
Dg W.

¹⁾ Den anden befuldmægtigede, der henvises til, er ministerialdirektør Sarnow, som udnævntes til stillingen i Norge.

3.

**Skrivelse fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til ministerialråd, dr. Ebner
ang. hans udnævnelse til kommitteret for økonomiske spørgsmål.**

April 1940.

2.) *An*
Herrn M. R. Ebner
Reichsministerium für
Ernährung und Landwirtschaft
Berlin.¹⁾

Ich bestelle Sie hiermit zum Bevollmächtigten des Auswärtigen Amts für Wirtschaftsfragen bei der Deutschen Gesandtschaft in Kopenhagen. Sie unterstehen dem Gesandten des Deutschen Reichs in Kopenhagen und werden mit ihm in allen Fragen, besonders in solchen von politischer Bedeutung, engste Fühlung halten. Alle Weisungen gehen Ihnen über das AA und den Gesandten zu. Weisungen von anderen Ressorts haben Sie nicht entgegenzunehmen. Sie werden sich nach Ihrem Eintreffen in Kopenhagen alsbald bei dem Gesandten melden. Der Gesandte wird Sie dort über die bei der Gesandtschaft vorliegenden schriftlichen Erlasse unterrichten.

Ihre Aufgabe ist es, die Wirtschaftsfragen jeder Art zu bearbeiten oder zu leiten, die aus Anlass der militärischen Besetzung Dänemarks zu regeln sind, sei es mit den dänischen Behörden, sei es unabhängig von ihnen. Sie haben dabei, soweit es notwendig ist, Einvernehmen mit den militärischen Besatzungsbehörden herzustellen. Ihre besondere Aufgabe ist es, dafür zu sorgen, dass auf den verschiedenen Gebieten der Wirtschaft, einschliesslich aller Verkehrsfragen, eine einheitliche Haltung gegenüber der Dänischen Regierung gesichert wird. Die von verschiedenen beteiligten Obersten Reichsbehörden zur Bearbeitung von Wirtschaftsfragen nach Kopenhagen entsandten Vertreter sind Ihnen zu diesem Zwecke unterstellt.

Ihre Berichte sind grundsätzlich über den Gesandten an das Auswärtige Amt zu richten. Wenn in einzelnen Fällen, besonders aus Gründen der Dringlichkeit, Berichte der Ihnen unterstellten Vertreter anderer Oberster Reichsbehörden in technischen Fragen unmittelbar an deren Heimatbehörden gerichtet werden sollen, können Sie von Fall zu Fall Ihre Genehmigung dazu geben. In diesen Fällen sind die Berichte gleichzeitig dem Gesandten und dem Auswärtigen Amt abschriftlich vorzulegen.

N. d. H. RAM.

4.) *An*
die Deutsche Gesandtschaft
in Kopenhagen.

Abschrift übersende ich zur gefälligen Kenntnis.

Ich bitte, Herrn M. R. Ebner nach Eintreffen Einblick in den bekannten schriftlichen Erlass zu gewähren.

I. A.

5.) *An*
den Beauftragten für den Vierjahresplan
z. Hd. von Herrn MD Gramsch
das Oberkommando der Wehrmacht
das Reichswirtschaftsministerium
das Reichsministerium für Ernährung

*und Landwirtschaft
Reichsverkehrsministerium
Reichspostministerium.*

Abschrift übersende ich zur gefälligen Kenntnis.

I. A.

¹⁾ Afsnit 1.) og 3.) er ikke medtaget, da de angår Norge.

4.

Skrivelse fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til vicepolitipræsident Kanstein ang. hans udnævnelse til kommitteret for den indre forvaltning.

[12.] april 1940.

Berlin, den April 1940.

e.o. Pol. VI.

RAM.
St.S.

1.) *An den
Vizepolizeipräsidenten Herrn Canstein
Berlin.*

Nachdem Sie mir hierfür von dem Herrn Generalbevollmächtigten für die Verwaltung zur Verfügung gestellt worden sind, bestelle ich Sie hiermit zum Beauftragten des Auswärtigen Amts für Fragen der inneren Verwaltung in Dänemark und teile Sie der Deutschen Gesandtschaft in Kopenhagen zu. Sie unterstehen dem Bevollmächtigten und Gesandten des Deutschen Reichs in Kopenhagen und werden Ihre Weisungen ausschliesslich von ihm oder durch seine Vermittlung erhalten.

Ich bitte Sie, sich unverzüglich nach Kopenhagen zu begeben und sich dort bei dem Gesandten zu melden. Der Gesandte wird Sie über die ihm hinsichtlich der Behandlung der dänischen Fragen vorliegenden Weisungen unterrichten.

Sie haben nach den Weisungen des Gesandten die Tätigkeit der Behörden der inneren Verwaltung in Dänemark einschliesslich der Polizei und der kommunalen Verwaltungen zu überwachen und besonders darauf zu achten, dass bei allen Massnahmen der dänischen Behörden die Sicherheit der Besatzungskräfte gewährleistet bleibt. Ferner haben Sie alle übrigen Forderungen gegenüber den inneren Behörden zu vertreten, die zur reibungslosen Durchführung der Besetzung gestellt werden. Sie haben dabei, soweit es notwendig ist, Einvernehmen mit den militärischen Besatzungsbehörden herzustellen.

In der unteren Verwaltungsinstanz sind den örtlichen Behörden der inneren Verwaltung in Kopenhagen, Odense, Aarhus und Aalborg Verwaltungsorgane durch die Deutsche Gesandtschaft zugeteilt worden. Diese Verwaltungsorgane werden Ihnen unterstellt. Diese Unterstellung bezieht sich nicht auf die konsularische Tätigkeit dieser Beamten.

Ihre Berichte sind über den Gesandten an das Auswärtige Amt zu richten.

Bei Ihrer Tätigkeit haben Sie davon auszugehen, dass auf die dänische Souveränität jede Rücksicht zu nehmen ist, die mit der Durchführung Ihrer Arbeiten vereinbar ist.

Eine Vermehrung des Ihnen bereits zugeteilten Personals bedarf der ausdrücklichen Zustimmung des Auswärtigen Amts, das dieses Personal gegebenenfalls bestellt.

U.St.S. Gaus z. Mitz.

gez. v. Ribbentrop.

5.

**Telegram fra understatssekretær E. Woermann ang. vicepolitipræsident
Kansteins udnævnelse til kommitteret for den indre forvaltning.**

12. april 1940.

Berlin, den 12. April 1940.

e.o. Pol. VI 944 Ang. I.

U. St. S. Pol.
Dg. Pol.

Diplogerma Kopenhagen
Nr. 334.

Telegramm i. Z.
(Geh. Ch. Verf.)

Für Gesandten.

Reichsaussenminister hat Polizei-Vizepräsidenten Kanstein zum Beauftragten des Auswärtigen Amts für Fragen innerer Verwaltung in Dänemark bestellt und dortiger Gesandtschaft zugeteilt. Er untersteht Ihnen und erhält seine Weisungen ausschliesslich von Ihnen. Seine Aufgabe: Überwachung der dänischen Verwaltungs- einschliesslich Polizei- und Kommunal-Behörden und insbesondere Gewährleistung der Sicherheit der deutschen Besatzungskräfte im Einvernehmen mit deutschen Besatzungsbehörden.

Die Verwaltungsorgane, die durch dortige Gesandtschaft den örtlichen Behörden in Kopenhagen, Odense, Aarhus und Aalborg zugeteilt worden sind, werden abgesehen von ihrer gesandtschaftlichen und konsularischen Tätigkeit Kanstein unterstellt.

Berichterstattung an A.A. über Sie. Auf dänische Souveränität ist jede Rücksicht zu nehmen, die mit Aufgabe vereinbar ist. Vermehrung des Personals bedarf ausdrücklicher Genehmigung A.A.

Kanstein wird zugeteilt werden: Landrat Schröder, Regierungsrat Dr. Fest, Regierungs-Oberinspektor Jensen.

Kanstein abreist nach Kopenhagen voraussichtlich 14. April.
Schrifterlass folgt.

Woermann.

Nach Abgang:
Pers. H
z.g.K.

6.

**Instruks fra understatssekretær E. Woermann ang. retningslinier for de
kommitterede for den indre forvaltnings optræden.**

15. april 1940.

Berlin, den 15. April 1940.

e.o. Pol. VI 777 g.

U.St.S.Pol.
Dg.Pol.

Telegramm i. Z.
(Geh. Ch. Verf.)

Diplogerma Kopenhagen
Nr. 375.

In einem Bericht unseres Befehlshabers in Dänemark wird auf die Notwendigkeit hingewiesen, dass die Beauftragten für die innere Verwaltung ihre Aufgaben mit grossem Takt erfassen und Fühlung mit den wirtschaftlichen und politischen Kreisen halten. Eine Einmischung in die innerpolitischen oder weltanschaulichen Fragen Dänemarks müsste unbedingt vermieden werden.

Diese Stellungnahme entspricht durchaus unserer Auffassung. Reichsaussenminister bittet sicherzustellen, dass dortiger Beauftragter und seine Mitarbeiter sich an diese Richtlinien halten.

Woermann.

7.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop selv vil underskrive instrukser til gesandtskaberne i Stockholm, København og Oslo.

17. april 1940.

Berlin, den 17. April 1940.

St.S. Nr. 286.

Der Herr Reichsaussenminister hat verfügt, dass jede Weisung, ob schriftlich oder telegrafisch, an die Gesandtschaften in Stockholm, Kopenhagen und Oslo bis auf weiteres seiner persönlichen Unterschrift bedürfe.

gez. Weizsäcker.

Herrn Chef A.O.	Herrn Dg. W.
Herrn St. S. Keppler	Herrn VLR Rühle
Herrn U. St. S. Pol.	Herrn Ges. Braun v. Stumm
Herrn U. St. S. Recht	Referat Partei
Herrn U. St. S. Habicht	Referat Deutschland
Herrn Botsch. Ritter	Herrn Ges. Altenburg
Herrn Dir. Pers.	Herrn Ges. Leitner
Herrn Dir. W.	Herrn Ges. Martius
Herrn Dir. Kult.	Herrn VLR von Grundherr
Herrn Dir. N. P.	Herrn LR v. d. Heyden-Rynsch
Herrn Chef Prot.	Herrn LR. Lohmann
Herrn Dg. Pol.	Persönlicher Stab (Hewel)
Herrn Dg. Pers.	Telegrammkontrolle

8.

Instruks fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om, at hans personlige tilladelse skal indhentes ved aftaler med den danske regering.

22. april 1940.

Berlin, den 22. April 1940.

zu Pol. VI

Diplogerma
København.
Nr. 409.

*2 Angaben.
Angabe 1.*

Tel. i. Ziff.
(Geheimes Ch. Verf.)

Für Gesandten persönlich!

Ich bitte Sie, künftig, auch soweit Sie auf Grund der früheren Instruktionen in Ihrer Eigenschaft als Bevollmächtigter des Reichs tätig werden, keinerlei Massnahmen von politischer, militärischer oder wirtschaftlicher Bedeutung zu treffen oder mit Dänischer Regierung endgültig zu verabreden, bevor Sie dazu in jedem Einzelfall meine persönliche Genehmigung eingeholt haben. Das gilt auch für etwaige öffentliche Verlautbarungen oder Pressemeldungen. Alle solche Verabredungen, Verlautbarungen oder Pressemeldungen sind bei Einholung meiner Genehmigung jedesmal in vollem Wortlaut hierher mitzuteilen.

(R.A.M.)

9.

**Notits om, at legationsråd v. Grundherr skal afgive rapport til
rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om alle skandinaviske spørgsmål.**

23. april 1940.

MBD 584

Berlin, den 23. April 1940.

Der Herr Reichsaussenminister hat verfügt, dass für sämtliche die skandinavischen Länder (Dänemark, Island, Grönland, Norwegen und Schweden) betreffenden Fragen VLR v. Grundherr insoweit zuständig ist, als er zu jeder Zeit in der Lage sein muss, dem Herrn Reichsaussenminister alle Fragen über den Stand aktueller skandinavischer Angelegenheiten zu beantworten, während die Sachbearbeitung im Rahmen der bisherigen Zuständigkeiten bei den einzelnen Referaten verbleibt. Gleichzeitig soll damit die einheitliche Bearbeitung der Skandinavien betreffenden Fragen gewährleistet werden.

Hierfür wird angeordnet:

1.) Die Telegrammkontrolle hat Herrn VLR v. Grundherr die skandinavische Fragen behandelnden Drahtberichte aller Missionen ausnahmslos, d. h. einschliesslich der sogenannten Verteiler- und der POL I M Telegramme unmittelbar und auf schnellstem Wege zuzuleiten. Citissime-Telegramme sind durch besondere Boten abzutragen.

2.) Herrn VLR v. Grundherr sind alle Draht- und Schrifterlasse an die skandinavischen Missionen, sowie an andere Missionen, soweit sie skandinavische Fragen betreffen, zur Mitzeichnung vorzulegen und nach Abgang Durchschläge dieser Erlasse zuzuleiten. Ferner sind ihm Durchschläge von allen Aufzeichnungen über Gespräche mit Mitgliedern der hiesigen skandinavischen Missionen, sowie anderer fremder Missionen, soweit es sich um skandinavische Fragen handelt, zu überlassen.

Kriebel.

Büro RAM
U.St.-S.Pol.
U.St.-S. Recht
Dir. Pers.
Dir. W.
Dir. Kult
Dir. N.P.
Botschafter Ritter
Referat Partei
L.-R. Frhr. v. d. Heyden-Rynsch
Telegrammkontrolle
Büro Pol.

9 a.

**Instruks om, at alle skandinaviske indberetninger og instrukser skal
forelægges legationsråd v. Grundherr.**

24. april 1940.

MBD 584.

Der Herr Reichsaussenminister hat verfügt, dass für sämtliche die skandinavischen Länder (Dänemark, Island, Grönland, Norwegen und Schweden) betreffenden Fragen der VLR. v. Grundherr insoweit zuständig ist, als er in der Lage sein muss, zu jeder Zeit dem

Herrn Reichsaussenminister alle Anfragen über den Stand laufender aktueller skandinavischer Fragen, auch solche anderer Referate, Auskunft zu geben, während die Sachbearbeitung im Rahmen der bisherigen Zuständigkeiten bei den einzelnen Referaten verbleibt. Gleichzeitig soll damit die einheitliche Bearbeitung der Skandinavien betreffenden Fragen gewährleistet werden.

Hierfür ordne ich an:

VLR.v.Grundherr sind auf schnellstem Wege unmittelbar zuzuleiten:

1.) Sämtliche skandinavische Fragen behandelnden Drahtberichte unserer Missionen, auch die streng geheimen Drahtberichte und die nur in wenigen Exemplaren umgedruckten, insbesondere auch *alle* Drahtberichte, die das Referat Pol.I M bearbeitet. Für die vollständige und rasche Zuleitung der Drahtberichte, auf die Herr Reichsaussenminister besonderes Gewicht legt, sind der Leiter der Telegramm-Kontrolle und der Leiter des Büros Pol. persönlich verantwortlich. Citissime-Telegramme sind durch besondere Boten sofort an VLR.v.Grundherr abzutragen.

2.) VLR.v.Grundherr sind *auf unmittelbarem Wege* zuzuleiten Durchschläge aller Draht- und Schrifterlasse an unsere skandinavischen Missionen, sowie an andere Missionen, soweit sie skandinavische Fragen betreffen; ferner Durchschläge von allen Aufzeichnungen über Gespräche mit Mitgliedern der hiesigen skandinavischen Missionen, sowie anderer fremder Missionen, soweit es sich um skandinavische Fragen handelt, endlich Durchschläge der Noten der hiesigen skandinavischen Missionen an das Auswärtige Amt. Bei Angelegenheiten von besonderer Wichtigkeit und Dringlichkeit bitte ich VLR.v.Grundherr ausserdem sogleich telefonisch zu informieren.

Berlin, den 24. April 1940.

Kriebel.

An

Büro St.S.
 Herrn St.S.Chef A.O.
 Herrn St.S.Keppler
 die Herren Abteilungsleiter
 - — Dirigenten
 die Herren Referatsleiter
 - — Referenten
 Herrn Gesandten Altenburg
 Herrn VLR.Selchow
 Herrn Konsul Lorz
 Herrn Hofrat Lührs
 (Telegrammkontrolle)
 Herrn Hofrat Schimpke
 (Hauptbüro)
 Herrn Regierungsamtman Baumbach
 (Zentralkanzlei)
 die Herren Büroleiter St. S.

10.

**Skrivelse fra statssekretær E. v. Weizsäcker til rigsminister v. Lammers
ang. Renthe-Finks stilling.**

20. december 1940.

Abschrift zu Rk. 19143 A

Berlin, den 20.12.40

AUSWÄRTIGES AMT

Nr. Pol. VI 2970

An
den Reichsminister und Chef
der Reichskanzlei.

Der Bevollmächtigte des Deutschen Reiches, Gesandter von Renthe-Fink in Kopenhagen berichtet, dass bei einzelnen obersten und oberen Reichsbehörden anscheinend noch keine Klarheit über die Stellung des Bevollmächtigten des Reiches und seiner Dienststelle in Kopenhagen sowie über seine ressortmässige Unterstellung unter das Auswärtige Amt besteht. So seien in letzter Zeit verschiedentlich Ersuchen von Reichsbehörden unmittelbar an ihn gerichtet worden, in denen um gesonderte Berichterstattung über grundsätzliche Fragen gebeten wurde. In einem Fall war das Ersuchen in Form eines Runderlasses an die deutschen obersten Zivilbehörden in allen von deutschen Truppen besetzten Gebieten gerichtet worden, ohne dass die besondere Stellung Dänemarks dabei berücksichtigt wurde. Es ist auch vorgekommen, dass sich oberste und andere Reichsbehörden in grundsätzlichen Fragen kurzerhand an die dem Bevollmächtigten des Deutschen Reiches unterstellten Beauftragten für Fragen der inneren Verwaltung und für Wirtschaftsfragen gewandt haben. Schliesslich hat in einigen Fällen ein unmittelbarer Schriftverkehr zwischen obersten Reichsbehörden und dänischen Ministerien über Fragen grundsätzlicher Art und Bedeutung stattgefunden.

Die Nichteinschaltung des Auswärtigen Amts bzw. der Dienststelle des Bevollmächtigten muss die einheitliche Führung der Politik des Reiches in Dänemark erschweren und zu Unzuträglichkeiten mit den dänischen Behörden führen.

Ich darf daher bitten, die obersten Reichsbehörden darauf hinzuweisen, dass Gesandter von Renthe-Fink auch in seiner Eigenschaft als Bevollmächtigter des Deutschen Reiches ebenso wie die ihm zugeteilten Beauftragten vom Auswärtigen Amt ressortieren und dass demgemäss auch alle Anträge und Wünsche der deutschen inneren Behörden grundsätzlich über das Auswärtige Amt zu leiten sind. Ein unmittelbarer Schriftverkehr zwischen den deutschen und dänischen Behörden ist nur zulässig, soweit er in zwischenstaatlichen Verträgen und Abmachungen ausdrücklich vereinbart worden ist.

Es wird sich ausserdem empfehlen, darauf hinzuweisen dass die Stellung des Bevollmächtigten des Deutschen Reiches in Kopenhagen derjenigen der Reichskommissare in Norwegen und in den Niederlanden nicht entspricht, dass vielmehr der Bevollmächtigte von Renthe-Fink seine Aufgaben gegenüber den dänischen Behörden mit diplomatischen Mitteln durchführen muss.

In Vertretung

gez. **Weizsäcker.**

2.

Perioden 10. april—7. juli 1940

(Tyske dokumenter)

11.

Telegram fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen, ang. udtalelse af den danske gesandt, Henrik Kauffmann, om Grønland og Island.

10. april 1940.

Telegramm

(Geh.Ch.V.)

Washington, den 10. April 1940 11.45 Uhr
Ankunft — 11. — — 10.15 Uhr

Nr. 618 vom 10.4. CITO!

Wie ich in meinem heutigen Drahtbericht Nr. 616*) ausführte, ist die Situation dänischer Besitzungen in Grönland und Island Gegenstand hiesiger Erörterung. Hierzu erklärte der hiesige dänische Gesandte nach Audienz bei Roosevelt, dass er mit Präsident gerade diese Frage eingehend behandelt habe, wobei sich Roosevelt über ihre Bedeutung und Tragweite genau unterrichtet zeigte. Ausserdem ankündigte dänischer Gesandter, dass Island nunmehr eigene diplomatische Vertretungen haben werde, wenn auch gemeinsamer Souverän in militärisch besetztem Gebiet weile. Von hier aus gesehen erscheint es angezeigt, Status dänischer Besitzungen durch möglichst autoritative Erklärung der Dänischen Regierung zu klären und auch Auffassung der Reichsregierung hierzu bekanntzumachen.

Thomsen.

Hergestellt in 20 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI (Arb.St.)
- 2 - RAM.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef AO.
- 5 - BRAM.
- 6 - U.St.Pol.
- 7 - U.St.Recht
- 8 - Dir.Pers.
- 9 - Dg.Pol.
- 10 - Dir.W.
- 11 - Dg.W.
- 12 - Dg.Recht
- 13 - Dir.Kult.
- 14 - Dg.Kult.
- 15 - Dir.Presse
- 16 - Abt.Prot.
- 17 - Ref.Dtschld.
- 18 - Ref.Partei
- 19 - pers.Stab (Hewel)
- 20 - Länderref.Pol.

Hr. v. Grundherr

*) bei Presse

12.

Telegram fra den tyske konsul i Reykjavik, Gerlach, om, at 3 engelske krigsskibe er parat til at gribe ind, hvis Island angribes af Tyskland.

11. april 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Reykjavik, den 11. April 1940

Ankunft: — 11. — — 22.50 Uhr

ohne Nummer vom 11.4. CITISSIME!

Heute Nachmittag mitteilte englischer und französischer Konsul hiesigem dänischen Gesandten, dass zwischen Faröerinseln und Island drei englische Kriegsschiffe auf Abruf bereit liegen. Abruf soll bei Bedrohung Islands seitens Deutschland erfolgen. Französischer Konsul trat für sofortigen Abruf.

Gerlach.

Vermerk:

Durch Fernschreibstelle an OKM- und OKW-Sender weitergegeben.

Ch. B. 12.4. 2.00 Uhr.

Hergestellt in 5 St.

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an Pol. Ig mit 3 Doppeln.

- 2 - R.A.M.

- 3 - St. S.

- 4 - B.R.A.M.

- 5 - U. St. Pol.

Dies ist Nr. 3.

13.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker om samtale med generaloberst Keitel ang. anvendelse af danske krigsskibe til told- og polititjeneste.

12. april 1940.

Berlin, den 12. April 1940.

St.S Nr. 278.

EILT!

Generaloberst Keitel hat mir heute Abend folgendes gesagt: Die Kriegsmarine stelle die Frage, ob es politisch tragbar sei, an die Dänische Regierung heranzutreten mit dem Ersuchen, dänische Kriegsfahrzeuge mit Bewachungsaufgaben zu betrauen. Es herrsche ein gewisser Mangel an Fahrzeugen derjenigen Typen, über welche die dänische Marine verfügt.

Ich habe Generaloberst Keitel Prüfung und Rückantwort zugesagt. Als meine vorläufige Meinung habe ich ausgedrückt, dass es wohl vertretbar und zweckmässig sein könne, diese Schiffe für den Zoll- und Polizeidienst heranzuziehen, jedoch kaum für eine unmittelbare kriegerische Zusammenarbeit mit unserer Marine.

gez. Weizsäcker.

Herrn R.A.M.
Herrn U. St. S. Pol.
Herrn Dg. Pol.
Herrn U. St. S. Recht
Herrn Botschafter Ritter
Herrn Dir. W.

14.

Telegram fra den tyske konsul i Reykjavik, Gerlach, med meddelelse fra den islandske udenrigsminister om, at altinget har overtaget kongens beføjelser.

12. april 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. Verf.)

Reykjavik, den 12.4.40
Ankunft den 12.4.40 21.40 Uhr.

Nr. 113. Sonderempfang vom 12. April.
(6 Gruppen verstümmelt).

Aussenminister bittet deutscher Regierung folgendes zu notifizieren.

1.) Da die jetzt geschaffene Lage es dem König von Island unmöglich gemacht hat, die ihm verfassungsmässig beilegelegten Machtbefugnisse auszuüben, erklärt das Althing, dass es der (Gruppe verstümmelt) Island unter diesen Umständen die einstweilige Ausübung dieser Machtbefugnisse überträgt.

2.) Infolge der jetzt geschaffenen Lage vermag Dänemark nicht den Auftrag zur Wahrnehmung auswärtiger Angelegenheiten Islands laut Paragraph 7 des dänisch-isländischen Staatsvertrages noch den Schutz des Hoheitsgebietes laut Paragraph 8 des genannten Staatsvertrages zu erfüllen, weshalb das Althing erklärt, dass Island unter diesen Umständen die einstweilige Wahrnehmung dieser Angelegenheiten in vollem Umfang in seine Hände nimmt.

Gerlach.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI (Arb. St.)
-	2	-	RAM.
-	3	-	St. S.
-	4	-	Chef AO
-	5	-	BRAM.
-	6	-	U. St. Pol.
-	7	-	U. St. Recht
-	8	-	Dir. Pers.
-	9	-	Dg. Pol.
-	10	-	Dir. W.
-	11	-	— Presse
-	12	-	— Kult
-	13	-	— pers. Stab (Hewel)
-	14	-	— Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 3.

15.

Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker om 1) indberetning ang. den danske regerings stilling til altingets beslutning af 12. april 2) dansk erklæring i Washington ang. Island og Grønland.

13. april 1940.

St.S.
U.St.S.Pol.

Telegramm i. Z.¹⁾
(Geh. Ch. V.)

Berlin, den 13. April 1940.

zu Pol.VI 931
946

Diplogerma Kopenhagen
Nr.

- I.) Konsulat Reykjavik drahtet am 12.4.:
„Isländischer Aussenminister bittet Deutscher Regierung folgendes zu notifizieren.
1.) Da die jetzt geschaffene Lage es dem König von Island unmöglich gemacht hat, die ihm verfassungsmässig beigelegten Machtbefugnisse auszuüben, erklärt das Althing, dass es der Regierung Island unter diesen Umständen die einstweilige Ausübung dieser Machtbefugnisse überträgt.
2.) Infolge der jetzt geschaffenen Lage versag Dänemark nicht den Auftrag zur Wahrnehmung auswärtiger Angelegenheiten Islands laut Paragraph 7 des dänisch-isländischen Staatsvertrages noch den Schutz des Hoheitsgebietes laut Paragraph 8 des genannten Staatsvertrages zu erfüllen, weshalb das Althing erklärt, dass Island unter diesen Umständen die einstweilige Wahrnehmung dieser Angelegenheiten in vollem Umfang in seine Hände nimmt.“
Schluss Drahtberichts Reykjavik.
Pressemeldung aus Kopenhagen besagt, Dänische Regierung habe sich auf Grund Beschlussfassung erweiterten Kabinetts bereit erklärt, Island für die Dauer des augenblicklichen Zustands völlige Unabhängigkeit zu gewähren.
Erbitte Drahtbericht über Einstellung dortiger Regierung. —
- II.) Geschäftsträger Washington drahtet am 10.4. folgendes:
„Situation dänischer Besitzungen in Grönland und Island ist Gegenstand hiesiger Erörterungen. Hierzu erklärte der hiesige Dänische Gesandte nach Audienz bei Roosevelt, dass er mit Präsident gerade diese Frage eingehend behandelt habe, wobei sich Roosevelt über ihre Bedeutung und Tragweite genau unterrichtet zeigte.
Ausserdem ankündigte Dänischer Gesandter, dass Island nunmehr eigene diplomatische Vertretungen haben werde, wenn auch gemeinsamer Souverän in militärisch besetztem Gebiet weile.
Von hier aus gesehen erscheint es angezeigt, Status dänischer Besitzungen durch möglichst autoritative Erklärung der Dänischen Regierung zu klären und auch Auffassung der Reichsregierung hierzu bekanntzumachen.“
Schluss Drahtberichts Washington.
Bitte Aussenminister mitzuteilen, dass Island und Grönland von deutschen Massnahmen zum Schutz dänischer Neutralität in keiner Weise betroffen werden. Entsprechende Erklärung Dänischer Regierung besonders auch durch Dänische Gesandtschaft in Washington an Regierung USA ist erwünscht.
Drahtbericht.

Weizsäcker.

¹⁾ I marginen er tilføjet følgende påtegninger: „P[ro] not[itia] von RAM vorläufig angehalten und RAM am 17.4. w. v. „og“ Überholt durch dänische Note vom 18/4 40. — Pol.IV 996 — 18/4.“
Tværs over forsiden er skrevet: „cessat“.

16.

**Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker om danske krigsskibes
overtagelse af told- og polititjeneste.**

13. april 1940.

Berlin, den 13. April 1940.

Pol. I M 5269 g.

St.S.
U.St.S.
Dg.Pol.

Diplogerma *Kopenhagen.*

Nr. 344.

Telegramm in Ziff.

(Geh. Chiffr. Verf.)

Kriegsmarine hat Frage gestellt, ob und inwieweit dänische Kriegsfahrzeuge mit Bewachungsaufgaben betraut werden können. Wir beabsichtigen nicht, an Dänische Regierung mit Wunsch heranzutreten, uns diese Schiffe zur Verfügung zu stellen, würden es aber begrüßen, wenn Dänische Regierung Schiffe von sich aus für Zoll- und Polizeidienst einsetzen würde. Bitte in diesem Sinne mit dortiger Regierung Fühlung nehmen.

St.S.

Vor Abgang:

O.K.W. zur Mitz.

17.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. genoptagelse af trafikken mellem
Danmark og Sverige.**

14. april 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 14.4. 1940 22.15 Uhr.

Ankunft den 15.4. 1940 3.05 Uhr.

Nr. 312 vom 14.4.40. CITO!

Unter Bezugnahme auf Ferngespräch mit Unterstaatssekretär Gaus 12. April.

Wiedereröffnung Verkehrs Dänemark—Schweden wird in Übereinstimmung mit Ministerialrat Ebner und Wirtschaftsamt dringend befürwortet. Hiesiger Beauftragter Abwehr hält Wiederaufnahme für unbedenklich, sobald nötige Kontrollmassnahmen durch deutsche Abwehr und dänische Polizei gemeinsam sichergestellt sind was voraussichtlich in dieser Woche möglich, vorbehaltlich Zustimmung Oberkommando Wehrmacht.

Güterverkehr Dänemark—Schweden soll künftig unter dem Gesichtspunkt des wirtschaftlichen Interesses Dänemarks durch regelmässig listenmässigen Nachweis der dänischen Ein- und Ausfuhrbehörden kontrolliert werden. Beabsichtigt von Dänen hierbei verschärfte Devisenkontrolle durch Miteinschaltung der Devisenkontrollorgane zu fordern.

Baldige Fahrterlaubnis für hier liegenden für Schweden bestimmten deutschen Dampfer dringend erwünscht. Erbitte Drahtweisung.

Erst dann erfolgt Fühlung mit dänischer Behörde.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Recht (Arb. St.)
-	2	-	RAM.
-	3	-	St. S.
-	4	-	Chef AO.
-	5	-	BRAM.
-	6	-	U. St. Pol.
-	7	-	U. St. Recht
-	8	-	Dir. Pers.
-	9	-	Dg. Pol.
-	10	-	Dir. W.
-	11	-	— Presse
-	12	-	— Kult.
-	13	-	— per. Stab (Hewel)
-	14	-	— Länderref. Pol.

18.

Telegram fra den tyske gesandt i Stockholm, prinsen af Wied, ang. trafikken mellem Danmark og Sverige.

15. april 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Stockholm, den 15. April 1940 — 17.50 Uhr.

Ankunft: — 16. — 1940 — 0.45 Uhr.

Nr. 480 1 April 1940.

Nach Mitteilung schwedischen Aussenministeriums soll schwedisch-dänische Eisenbahn und Personenverkehr noch unterbunden sein. Aussenministerium wäre besonders dankbar, wenn schwedische Fähre Kopenhagen Malmö wieder eingesetzt werden könnte, um Rückkehr schwedischer Staatsangehöriger zu ermöglichen.

Wied.

Hergestellt in 3 Stücken.

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	W. (Arb. St.)
-	2	-	R.A.M.
-	3	-	St. S.
- Dies ist Nr. 3.

19.

**Skrivelse fra den danske gesandt i Berlin, Herluf Zahle, til rigsudenrigsminister
v. Ribbentrop ang. det islandske altings beslutning 12. april.**

15. april 1940.

KÖNIGLICH DÄNISCHE GESANDTSCHAFT

L. No. 1813.

Berlin, den 15. April 1940.

Seiner Exzellenz

*Herrn Joachim v. Ribbentrop,
Reichsminister des Auswärtigen
Berlin.*

Herr Reichsminister,

Hierdurch habe ich die Ehre, Ew. Exzellenz folgenden Beschluss des Isländischen Altings zur Kenntniss zu bringen:

In Anbetracht dessen, dass die gegenwärtige Lage es Seiner Majestät dem König von Island unmöglich macht, die ihm nach der Verfassung zustehende königliche Gewalt auszuüben, erklärt das Isländische Alting, dass dem Isländischen Ministerium bis auf weiteres die Ausübung dieser Gewalt übertragen worden ist. In Anbetracht weiter dessen, dass in der gegenwärtigen Lage Dänemark die Wahrnehmung der aussenpolitischen Angelegenheiten Islands, wie sie Dänemark durch den § 7 des dänisch-isländischen Bundesgesetzes übertragen sind, nicht ausüben und auch die Fischereiinspektion auf isländischem Seeterritorium gemäss § 8 desselben Gesetzes nicht ausführen kann, hat Island selbst bis auf weiteres die Wahrnehmung dieser genannten Angelegenheiten übernommen.

Vorstehender Beschluss, der von der Isländischen Regierung durch ihren Gesandten in Kopenhagen Seiner Majestät dem König und dem Aussenminister mitgeteilt worden ist, ist am 13.d.Mts. vom Ministerium des Aeussern in Kopenhagen bekanntgemacht worden mit der Hinzufügung, dass Seiner Majestät dem König und dem Dänischen Aussenminister der Beschluss Islands als eine natürliche Massnahme in der augenblicklichen Lage erscheine.

Bis eine andere Bestimmung bezüglich der Wahrnehmung der isländischen Interessen getroffen wird, bin ich sowie die der Gesandtschaft unterstellten konsularischen Vertretungen beauftragt worden, isländischen Staatsbürgern wie bisher Beistand zu leisten.

Genehmigen Sie, Herr Reichsminister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

Herluf Zahle.

Königlich Dänischer Gesandter.

20.

Notits af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch ang. trafikken mellem Danmark og Sverige og danske skibes sejlads i Østersøen.

16. april 1940.

Geheime Reichssache

Ref.: L.R.Frhr. v. d. Heyden-Rynsch.

e.o. Pol.I 441 g.Rs.

Berlin, den 16. April 1940.

(Hergestellt in 5 Exemplaren.
Dies ist die 1. Ausfertg.)

Gemäss der mir erteilten Weisung habe ich dem Oberkommando der Wehrmacht, Abteilung L, auf das Schreiben Nr. 740 vom 13. April (siehe Pol. I 435 g.Rs.) mitgeteilt, dass die in Ziffer 3 zu entsendenden Sonderbeauftragten für die Zivilverwaltung ausgesucht und in Marsch gesetzt seien.

Bei dieser Gelegenheit hat Oberstleutnant Böhme folgende Fragen aufgeworfen:

1.) Man prüfe die Frage, ob der Verkehr zwischen Dänemark und Schweden über den Sund wieder freigegeben werden könnte. Man wäre militärischerseits der Auffassung, dass der Verkehr wieder gestattet werden könnte, vorausgesetzt, dass die notwendigen Kontrollen eingeschaltet seien, um das unerwünschte Ausreisen gewisser Persönlichkeiten zu verhindern und ebenso das Abströmen von Waren, deren Belassung in Dänemark für uns wichtig ist. Auch sei notwendig, dass die Abwehrstellen eingeschaltet würden.

Das Kommando XXXI wäre zur Stellungnahme aufgefordert worden.

Das O.K.W. bäte das Ausw.Amt, seinerseits die Frage zu prüfen.

2.) Die Frage des Auslaufens dänischer Schiffe in die Ostsee würde zur Zeit im positiven Sinn geprüft. Man sei der Auffassung, dass aus Süddänemark die Schifffahrt in die Ostsee freigegeben werden könne. Eine Rückfrage wäre beim Kommando XXXI gestellt.

Man bäte, auch seitens des Ausw. Amts hierzu Stellung zu nehmen.

.....

Hiermit

über Dg. Pol.

Herrn Unterstaatssekretär Woermann

vorzulegen. Die Fragen bezüglich Dänemark dürften zuständigkeitshalber von der Wirtschaftsabteilung zu bearbeiten sein

Je 1 Durchdruck für Herrn U.St.S. Gaus und für Herrn Botschafter Ritter liegen bei.

Berlin, den 16. April 1940.

Heyden-Rynsch.

21.

**Instruks fra presseafdelingen i Auswärtiges Amt ang. retningslinier for
indberetninger om den danske presse.**

17. april 1940.

Presseabteilung 17. 4. 40.

e.o.P

Telegramm i. Z.
(Geh. Ch. V.)

Deutsche Gesandtschaft *Oslo*, No. 461.
Deutsche Gesandtschaft *Stockholm* No. 329.
Diplogerma *Kopenhagen* No. 377.

In Berichterstattung über dortige Presse ist besonders auf Inhalt und Aufmachung sowie Tendenz der Leitartikel zu achten. Ferner ist eingehend zu berichten über Reaktion in pressepolitischen Kreisen in Hinsicht auf militärische Ereignisse, deutsche militärische Massnahmen und verwaltungsmässige Neuerung.

Presseabteilung.

VLR Dr. Schmidt mit der Bitte, die
Genehmigung zur Durchgabe fern-
mündlich oder telegrafisch zu
erwirken.

22.

**Notits af v. Sonnleithner om, at telegramudkast af 13. april
til København ang. Island er forældet.**

18. april 1940.

Adjutantur
ergebenst vorgelegt.

Der Herr RAM hat Wiedervorlage des Telegrammentwurfes vom 13.4.40 nach Kopenhagen über die Stellung Islands angeordnet. Der Herr St.S. meint, wie aus seiner Notiz ersichtlich ist, dass dieser Entwurf durch die angeschlossene dänische Note nunmehr überholt ist.

Berlin, den 18. April 1940.

Sonnleithner.

Über St.S.
U.St.S. Pol.
VLR. v. Grundherr
ergebenst vorgelegt.

Der Herr RAM bittet, das Telegramm nach Kopenhagen über die staatsrechtliche Stellung Islands nicht abgehen zu lassen, da es durch anliegende dänische Note überholt ist.

Berlin, den 19. April 1940.

Sonnleithner.

23.

**Telegram fra den tyske chargé d'affaires i Washington, Hans Thomsen,
ang. Island og Grønland.**

18. april 1940.

Telegramm

(geh. Ch. V.)

Washington, den 18. April 1940 17.50 Uhr

Ankunft: — 19. — — 6.45 —

Nr. 685 v. 18.4.

Im Anschluss an Telegramm vom 10. Nr. 618*).

Status dänischer Besetzung Island Grønland beschäftigt weiterhin amerikanische Öffentlichkeit.

1.) Mit Island werde auf Wunsch isländischer Regierung unmittelbare Beziehungen durch Empfang isländischen Vertreters und Errichtung amerikanischen Konsulats Reykjavik aufgenommen. Schatzamt ausnahm Island von einschränkenden Bestimmungen für Festlegung dänischer Werte. Ausdehnung Monroe Doctrin auf Island anscheinend nicht beabsichtigt.

2.) Status Grønland bislang ungeklärt, insbesondere, ob Ausdehnung Monroe Doctrin auf Grønland — das ist Schutz durch Vereinigte Staaten von Amerika gegen Besitzänderung — von amerikanischer Regierung erklärt worden ist. Präsident Roosevelt bezeichnete ausweichend in Pressekonferenz am 13. April Frage der Anwendung Monroe Doctrin als verfrüht, hinwies aber darauf, dass Grønland näher zu Amerika liege, als Europa. Hierüber werden offenbar zwischen Englischer Regierung und Amerikanischer Regierung Besprechungen geführt. Beispielsweise erwähnte britischer Botschafter Lothian Pressevertretern gegenüber am 16. April, dass Grønland eindeutig unter Monroe Doctrin falle, und zwar mit der Massgabe, dass Amerikanische Regierung gegen militärische Besetzung durch Kanadier wohl keinen Einwand erheben werde; Allerdings werde Besetzung erst dann notwendig werden, falls deutsche Absicht festgestellt würde, Grønland seinerseits zu besetzen. Von Lothian angedeutete Möglichkeit Besetzung Grønlands durch Kanada hat hier erhebliches Befremden hervorgerufen.

Thomsen.

Hergestellt in 20 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an Presse (Arb.St.)
-	2	- RAM.
-	3	- St.S.
-	4	- Chef AO
-	5	- BRAM.
-	6	- U.St. Pol.
-	7	- U.St.Recht
-	8	- Dir.Pers.
-	9	- Dg.Pol.
-	10	- Dir.W.
-	11	- Dg.W.
-	12	- Dg.Recht

*) Presse

Nr. 13 an Dir. Kult
 - 14 - Dg. —
 - 15 - Dir.Presse
 - 16 - Abt.Prot.
 - 17 - Ref. Dtschl.
 - 18 - — Partei
 - 19 - pers.Stab (Hewel)
 - 20 - Länderref. Pol.
 Dies ist Nr. 9.

24.

Notits af legationsråd v. d. Heyden-Rynsch ang. forhandler med OKW om Danmarks telefon-, telegram- og postforbindelse med udlandet.

20. april 1940.

Pol. I M 5659 g.

Aufzeichnung

In einer am 20. April d. J. stattgefundenen 3½ stündigen Sitzung im O.K.W. unter Vorsitz des Oberstleutnants von Bentivenghi, an der Vertreter des Wirtschaftsministeriums, Postministeriums, Promi und des Forschungsamts und eine Reihe militärischer Stellen teilnahmen, wurde der Fernsprechverkehr, Telegramm- und Postverkehr von Norwegen und Dänemark nach Deutschland und in das neutrale Ausland einschliesslich der diplomatischen Vertretungen behandelt. Die Fragen des Personenverkehrs sind einer weiteren Sitzung vorbehalten.

Vom A.A. nahmen teil: V.L.R. v.Grundherr und L.R.Frh.v.d.Heyden-Rynsch.

Der Einfachheit halber wird nachstehend die Kategorie von Fragen schematisch aufgeführt, die durchgesprochen worden sind:

- 1) Verkehr von Dänemark nach Deutschland
- 2) Verkehr von Deutschland nach Dänemark
- 3) Verkehr von Dänemark ins neutrale Ausland
 - a) mit Schweden
 - b) mit den Ostseeländern
 - c) mit den übrigen neutralen Ländern
- 4) der neutralen Diplomaten in Dänemark mit ihren Behörden
- 5) der dänischen Behörden mit ihren Auslandsvertretungen und umgekehrt.

A. Dänemark: Telephonverkehr.

Der Telephonverkehr von Dänemark mit Deutschland ist freigegeben für militärische Stellen, für die obersten Reichsbehörden, für das dänische Aussenministerium mit seiner Gesandtschaft in Berlin und für die fremden Missionen in Kopenhagen mit den entsprechenden Vertretungen in Berlin. Vorgeschlagen wurde, dass man für den Verkehr von Deutschland nach Dänemark den Status vor dem 9. April wiederherstellt, d.h. entsprechend den vorhandenen Zulassungslisten. Für den Verkehr von Dänemark nach Deutschland kam man auf Grund der wesentlich wirtschaftlichen Interessen zu dem Ergebnis, dass man keine Zulassungsbeschränkungen einführen und den Verkehr mit Deutschland freilassen will. Auf diese Weise besteht volle Sicherheit für den Telephonverkehr, da in Deutschland nur zugelassene Nummern angerufen werden können; andererseits werden die Dänen keiner Beschränkung unterworfen, so dass sie psychologisch das Gefühl erhalten, ungehemmt zu sein.

Der Telephonverkehr zwischen Dänemark und Schweden.

Dieser soll auf Grund von Zulassungslisten erfolgen. Für den Übergang soll die Zulassung der schon jetzt aufgestellten Persönlichkeiten erfolgen, die nach dem Grundsatz vorgenommen werden, dass sie in deutschem oder einem von uns anerkannten Interesse liegen. Die Freigabe erfolgt in Kopenhagen durch die dortige Abwehrstelle, in Benehmen mit der Deutschen Gesandtschaft.

Mit dem übrigen neutralen Ausland soll ebenso verfahren werden wie mit Schweden. Bei sämtlichen Leitungen, die über Deutschland laufen, wird hier die Kontrolle ohne weiteres sichergestellt.

Fernsprechverbindungen nach Norwegen bleiben gesperrt, ebenso wie der Verkehr mit den Feindländern. Bezüglich der neutralen Missionen in Kopenhagen, die bisher mit ihren entsprechenden Vertretungen in Berlin sprechen durften, müsste, wenn die Lösung zu 3a) in Gang gesetzt wird, wohl auch eine Sprecherlaubnis mit ihren Ministerien zugelassen werden. Eine Entscheidung des A.A. hierüber ist noch mitzuteilen. Ausnahmen sind zurzeit für befreundete Staaten von Fall zu Fall im Benehmen mit der Gesandtschaft zulässig. Bezüglich des Verkehrs des dänischen Aussenministeriums mit seinen Missionen im Ausland ist Stellungnahme des A.A. vorbehalten. Hierüber wäre eine Entscheidung zu treffen.

Telegrammverkehr.

Im Verkehr zwischen Deutschland und Dänemark soll der Telegrammverkehr wie vor dem 9.4. zugelassen werden ebenso wie beim Telephonverkehr. Der Telegrammverkehr von Dänemark nach Deutschland soll ebenso wie der Telephonverkehr geregelt werden.

Besonders auf wirtschaftlichen Gründen wurde ausserordentlich gedrängt, den Verkehr mit Schweden in Gang zu bringen. Es wurde auch auf die Wichtigkeit der Presse-telegramme hingewiesen. Die Leitungen laufen über Kopenhagen, Fredericia und Oslo. Man kam zu dem Ergebnis, dass eine Prüfstelle in Kopenhagen eingerichtet werden soll.

In diesem Zusammenhange wurde auf den Funkverkehr von Kopenhagen aus hingewiesen, dem insbesondere bezüglich Grönlands und Islands besondere Bedeutung zukäme. Es wurde vorgeschlagen, den dänischen Behörden im Einzelfalle den Funkverkehr mit Island zu gestatten, wenn seitens der Gesandtschaft und insbesondere seitens des Gesandten Henke hierzu Zustimmung erteilt werden würde. Die Entscheidung hierüber wurde vorbehalten. Seitens des A.A. müsste also noch zu der Frage Telegrammverkehr mit Schweden, den Ostseestaaten und den übrigen neutralen Ländern Stellung genommen werden.

Der Telegrammverkehr der neutralen Missionen mit ihren Ministerien soll sowohl offen wie chiffriert gestattet werden. Um Entscheidung ist gebeten worden. Bezüglich der Frage, ob die neutralen Missionen auch an ihre Vertretungen in anderen Ländern, beispielsweise die spanische Vertretung in Kopenhagen, die spanische Vertretung in Rom, chiffriert und offen telegrafieren dürfen, wurde eine Entscheidung des A.A. erbeten.

Die Entscheidung über den Telegrammverkehr des dänischen Aussenministeriums mit seinen Vertretungen im Ausland ist der Entscheidung der Gesandtschaft bzw. des Gesandten Henke vorbehalten worden.

Postverkehr.

Der Postverkehr nach Dänemark soll von nun an genau so wie vor dem 9.4. sich abwickeln. Dabei ist zu berücksichtigen, dass der Verkehr von und nach den Ostseestaaten zurzeit über Deutschland geleitet wird und dort geprüft wird. Auch der Durchgangsverkehr nach allen übrigen Ländern ist über Deutschland zu leiten.

Es wird vorbereitet eine Prüfstelle in Kopenhagen, die nach aussen hin als dänische Prüfstelle fungieren soll. Diese Stelle würde den Verkehr nach Schweden und den Ostseeländern zu prüfen haben.

Die Entscheidung über den Postverkehr ist vorbehalten worden ebenso wie die Frage, ob der Dänischen Regierung eine Mitteilung zu machen sei, dass wir die dänische Durchgangspost nach und von den neutralen Ländern prüfen. Diese Mitteilung müsste in wenigen Tagen erfolgen. Bei dieser Mitteilung müsste den Dänen gesagt werden, dass wir Post von Dänemark in Feindländer nicht befördern würden.

Die Post von Feindländern nach Dänemark wird von uns abgefangen, geprüft und vernichtet.

Eine besondere Frage bildet die amtliche Post aus dem Ausland nach Dänemark und auch die amtliche Post aus Feindländern an die Ministerien i Dänemark. Über diese Frage ist die Antwort des A.A. vorbehalten worden. Eine Entscheidung müsste noch getroffen werden.

Berlin, den 20. 4. 1940.

Heyden-Rynsch.

St. S.
U. St. S. Pol.
U. St. S. Recht]
Min. Dir. Wiehl.
Dg. Pol.
Pol. VI
Protokoll
R. S.
W. V.
Presse.

25.

Instruks fra understatssekretær E. Woermann ang. tysk og dansk erklæring om de danske besiddelsers stilling.

23. april 1940.

Berlin, den 23. April 1940.

zu Pol.VI 931, 946, 1061

U.St.S.Pol.

Dg.Pol.¹⁾

Diplogerma *Washington*
Nr. 418.

Telegramm i. Z.

(Geh.Ch.Verf.)

Auf Nr. 618 und 682 vom 10.bzw.18.4.

I. Hiesiger Dänischer Gesandter hat mit Note vom 15. April Beschluss isländischen Altings mitgeteilt mit Hinzufügen, dass Dänischem König und Aussenminister Beschluss Islands als natürliche Massnahme in augenblicklicher Lage erscheine. Bis andere Bestimmung bezüglich Wahrnehmung isländischer Interessen in Deutschland getroffen werde, seien Dänische Gesandtschaft und dänische konsularische Vertretungen in Deutschland mit Schutz isländischer Staatsangehöriger beauftragt.

II. Deutsche Erklärung über Status dänischer Besitzungen ist nicht beabsichtigt, ebenso wenig Herantreten an Dänische Regierung zwecks Herbeiführung entsprechender dänischer Erklärung.

Woermann.

¹⁾ Foroven er med håndskrift tilføjet: „St. S. Ws. 23“.

26.

Telegram fra understatssekretær, dr. Friedrich Gaus ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april om de engelsk-franske angrebsplaner.

28. april 1940.

Abskrift.

Telegramm

RM Nr. 157.

Berlin, den 28.4.1940.

Diplogerma
Kopenhagen.
Nr. 435.

Telegramm in Ziff.

(Geh. Chiff. Verf.)

Mit Beziehung auf telefonische Unterhaltung mit mir am Sonnabend.

Reichsaussenminister lässt Sie um Äusserung bitten, ob Verwunderung über Nichterwähnung Dänemarks in gestriger öffentlicher Erklärung Ihnen aus Kreisen dortiger Regierung zum Ausdruck gebracht worden oder nur Ihre eigene Überlegung ist. Zu Ihrer Information möchte ich schon jetzt bemerken, dass nach Inhalt und Zweck der öffentlichen Erklärung zur Erwähnung Dänemarks kein Anlass vorlag, da Erklärung auf den in unsere Hand gefallenen dokumentarischen Beweisen für englisch-französische Pläne aufgebaut war, und in diesen Dokumenten Dänemark keine direkte Rolle spielt.

Gaus.

Nach Abgang:

U.St.S.Pol.
H.v.Grundherr
z.gefl.Kts.

27.

Telegram fra Renthe-Fink ang. modtagelsen af rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april og samtale med udenrigsminister P. Munch herom.

28. april 1940.

Telegramm

Kopenhagen, den 28. April 1940.
Ankunft: den 28. April 1940 — 13.45 Uhr.

Nr. 414 vom 28.4.40.

Auswärtig Berlin.

Auf Presserundtelegramm P 156 vom 26.4. und P. 156/40 G.V. 26.4.

Erklärung Reichsaussenministers über Beweise englischer Absicht, Skandinavien zu besetzen, ist von hiesiger Presse grösste Aufmerksamkeit geschenkt worden. Rede Reichsaussenministers wurde am 27. April von hiesige Rundfunk übernommen und anschliessend in dänischer Sprache mehrmals wiederholt. Zum Zeitpunkt Übertragung wurden auf Grund einer Vereinbarung zwischen Gesandtschaft und Militär in Kopenhagen Lautsprecherwagen eingesetzt. Rede wurde auf freien Plätzen von grosser Bevölkerungszahl gehört. Da Zeitpunkt Eintreffens Dokumente erst Spätnachmittag, konnte geplanter Empfang in Gesandtschaft nicht stattfinden. In Zusammenarbeit mit Kopenhagener Redaktionen wurde

Inhalt Dokumente rechtzeitig in grossem Umfang in die Presse gebracht, wo heute zahlreiche Photokopien und grosse Auszüge über mehrere Seiten gehen. Text Rede Reichsaussenministers wurde in grösster Ausführlichkeit übernommen. Eigene Stellungnahme Presse richtet Angriff auf Churchill, den sie als verantwortlich für zweite Galli-Affaire¹⁾ bezeichnet. Titelseiten bringen ausführliche Stimmungsberichte Berliner Korrespondenten. Auch in politischen Kreisen hat Erklärung Reichsaussenministers grösste Beachtung gefunden. Dänischen Aussenminister war es jedoch aufgefallen, dass in der Erklärung Reichsaussenministers auf englische Invasionsabsichten gegen Dänemark nicht Bezug genommen war.

Nachsatz Multex 34 erhalten.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 19 Stück

Davon sind gegangen:

Nr. 1	an Presse (Arb.St.)	- 12	- Dg.Recht
- 2	- R.A.M.	- 13	- Dir.Kult
- 3	- St.S.	- 14	- Dg.Kult
- 4	- Chef A.O.	- 15	- Dir.Presse
- 5	- B.R.A.M.	- 16	- Abt.Prot.
- 6	- U.St.Pol.	- 17	- Ref.Dtschl.
- 7	- U.St.Recht	- 18	- Ref.Partei
- 8	- Dir.Pers.	- 19	- pers.Stab (Hewel)
- 9	- Dg.Pol.		
- 10	- Dir.W.	Dies ist Nr. 3.	
- 11	- Dg.W.		

¹⁾ Hermed hentydes formodentlig til Gallipolifelttoget under verdenskrig I.

28.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister P. Munch om rigsudenrigsminister v. Ribbentrops erklæring 27. april.

28. april 1940.

20 mal Nr. 1.

Telegramm.

(geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 28. April 1940 12.45 Uhr

Ankunft: — 29. — — 14.25 —

Nr. 419 vom 29.4.

Auf Telegramm 435*) vom 28.4.40.

Unter Bezugnahme auf Drahtbericht Nr. 414 vom 28.4.

Hatte unmittelbar nach Erklärung Reichsaussenministers Besprechung mit Aussenminister Munch über ergänzende politische Weisungen an dänische Auslandsmissionen (zu vergleichen Drahterlass 408**) vom 22.4.

Bei dieser Gelegenheit sagte mir Munch, dass ihn Erklärung Reichsaussenministers ausserordentlich interessiert habe und er auf baldige Übermittlung Dokumente hoffe. Im Verlauf Unterhaltung bemerkte Munch, er habe angenommen, dass Reichsaussenminister auch Material über englische Absichten bezüglich Dänemarks bekanntgeben würde, auf dessen Vorhandensein er aus unserem Memorandum vom 9. April geschlossen hätte.

Ich entgegnete, dass bekannte eindeutige Absichten Englands gegen Norwegen schon von selbst Verletzung dänischer Neutralität in sich geschlossen hätten.

Renthe-Fink.

*) RAM M 157. **) Pol. VI 1084 I.

29.

Den danske verbalnote af 30. april 1940 til det tyske gesandtskab.**30. april 1940.***Abschrift.*

UDENRIGSMINISTERIET

10.G.200a.

P.J.I.

Verbalnote*An**Die Deutsche Gesandtschaft
Kopenhagen.*

Im Anschluss an die Note des Herrn Aussenministers vom 9. April 1940 beehrt sich das Königliche Ministerium des Äussern, nachdem die durch die Besetzung geschaffene Lage zum Gegenstand einer Besprechung in dem erweiterten dänischen Ministerkabinett gemacht worden ist, folgendes zu äussern:

Gleichzeitig mit dem Einmarsch der deutschen Truppen in Dänemark hat die Deutsche Reichsregierung der Dänischen Regierung zwei Schriftstücke zukommen lassen, worin die Gesichtspunkte der ersteren bezüglich des Charakters der erfolgten Besetzung sowie bezüglich des Verhältnisses zwischen den dänischen Behörden und den sich zur Zeit in Dänemark aufhaltenden deutschen Truppen dargelegt werden.

In dem Memorandum vom 9. April 1940 wurde erklärt, „dass Deutschland nicht die Absicht hat, durch ihre Massnahmen die territoriale Integrität und politische Unabhängigkeit des Königreiches Dänemark jetzt oder in der Zukunft anzutasten.“ In diesem Memorandum werden die getroffenen Massnahmen als eine Besetzung „strategisch wichtiger Punkte auf dänischem Staatsgebiet“, und zwar zu Sicherungszwecken charakterisiert.

In der gleichzeitig überreichten Aufzeichnung hat die Deutsche Reichsregierung in dreizehn Punkten eine Reihe von Massnahmen angegeben, die deutscherseits als erforderlich zur Sicherung der deutschen Truppen in Dänemark angesehen wurden.

Die Königlich Dänische Regierung betrachtet das Memorandum und die Aufzeichnung vom 9. April 1940 als die Grundlage für den jetzt bestehenden Zustand. Sie rechnet damit, dass durch die bereits stattgefundenen Besprechungen zwischen Vertretern der beiden Regierungen sowie durch etwaige weiter erforderliche Erörterungen eine möglichst reibungslose Regelung der Verhältnisse auf der so gegebenen Grundlage erreicht werden wird.

Kopenhagen, den 30. April 1940.

30.

**Indberetning fra Renthe-Fink ang. samtale med direktør Mohr
om den danske verbalnote af 30. april 1940.**

8. maj 1940.

Abschrift.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen, den 8. Mai 1940

Nr.D.Pol.3/588

Mit Beziehung auf den Drahtbericht
Nr. 286 vom 10.4.1940.

Inhalt: Dänische Verbalnote auf unser
Memorandum vom 9.4.1940.

2 Durchschläge
1 Anlage.

6

An das

*Auswärtige Amt
in Berlin.*

Anliegend beehre ich mich, Abschrift einer Verbalnote des dänischen Aussenministeriums vom 30. April ds. Js. vorzulegen, in der ausgesprochen wird, dass die Dänische Regierung das deutsche Memorandum vom 9.4.1940 und die dazugehörige Aufzeichnung mit den 13 Punkten als die Grundlage für den jetzt bestehenden Zustand betrachtet.

Gesandter Mohr, den ich fragte, warum die Dänische Regierung sich zu dieser Verbalnote entschlossen habe, sagte mir, sie ginge auf die Initiative der nach dem 9. April in die Dänische Regierung aufgenommenen neuen Minister der Venstre und der Konservativen zurück. Diese hätten gefunden, dass die Note des Aussenministers vom 9. April nicht alle für Dänemark wichtigen Punkte berührt habe und daher eine Ergänzung für notwendig gehalten.

Der Sinn der neuen Verbalnote ist offenbar, unseren Wirkungsbereich in Dänemark ausdrücklich festzulegen und einzuschränken. In einer ersten Fassung, die mir der Aussenminister zeigte, waren die 13 Punkte der Aufzeichnung limitativ als diejenigen Massnahmen aufgeführt, die wir zur Sicherung der deutschen Besatzungstruppen für erforderlich gehalten hatten. Diese erste Fassung ist aber aufgegeben worden, nachdem ich dem Aussenminister sofort gesagt hatte, dass die 13 Punkte nur das Sofortprogramm gewesen wären und nach dem Sinne des Memorandums keineswegs als erschöpfend angesehen werden könnten.

(Im Konzept gezeichnet:

von Renthe-Fink.)

Beglaubigt:

gez. **Werner,**
Kanzler.

31.

Instruks fra statssekretær E. v. Weizsäcker om at foranledige, at den danske regering protesterer mod Færøernes og Islands besættelse.

10. maj 1940.

Berlin, den 10. Mai 1940

e.o. Pol IV 1332

Diplogerma
Kopenhagen
Nr. 468.

R.A.Min.¹⁾
St.S.
U.St.S.Pol
Dgt.Pol

Telegr. i. Z.
(geh. Ch. Verf.)

CITO!

Bitte dänische Regierung, falls sie dies nicht schon von selbst tut, zu veranlassen gegen Besetzung Islands durch englische Truppen bei englischer Regierung Protest einzulegen. Dabei wäre auch im April erfolgte Besetzung Faröerinseln durch England zu erwähnen. Veröffentlichung über erfolgten Protest in dänischer Presse und Rundfunk erwünscht.

Drahtbericht.

Weizsäcker.

Vor Abg. Z.gefl.Mitz.

Herrn stellv. Dir. R.

¹⁾ Med stempel er tilføjet: „Hat dem Herrn R[eichs] A[ussen] M[inister] vorgelegen“.

32.

**Indberetning fra den tyske kommitterede for udenrigspolitiske spørgsmål,
A. Hencke, om samtale med direktør Mohr ang. den
nyudnævnte engelske gesandt i Island.**

22. maj 1940.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Der Beauftragte
für aussenpolitische Fragen

*Kopenhagen, den 22. Mai 1940.
Dagmarhus*

Nr. Prot 141.

Unter Bezugnahme auf den Erlass vom 14.5. ds. Js.
— Pol VI 1362.

*Betr. Ernennung eines Britischen Gesandten
für Island.*

2 Durchschläge.

*An das
Auswärtige Amt
Berlin.*

Unter Bezugnahme auf die Meldung, wonach die englische Regierung einen Gesandten für Island ernannt hat, habe ich bei dem Stellvertreter des dänischen Aussenministers der Erwartung Ausdruck gegeben, dass nicht etwa eine Akkreditierung des neuen Gesandten bei dem König von Dänemark und Island erfolge.

Gesandter Mohr hielt nach Lage der Verhältnisse eine derartige Akkreditierung für ausgeschlossen; er hat indessen den Dänischen Gesandten in Reykjavik zum Bericht darüber aufgefordert, welche isländische Regierungsstelle das Agreement für den neuen Gesandten erteilt hat und bei wem er akkreditiert werden soll. Eine Antwort auf diese Anfrage ist noch nicht eingegangen.

Herr Mohr meinte persönlich, dass der britische Gesandte beim isländischen Landtag akkreditiert würde.

Einen weiteren Bericht darf ich mir vorbehalten.

Hencke.

Gesehen:

Der Bevollmächtigte
des Deutschen Reiches:

Renthe-Fink.

33.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regerings protest mod den
engelske besættelse af Færøerne og Island.**

25. maj 1940.

Telegramm

(Offen)

Kopenhagen, den 25. Mai 1940 21.25 Uhr

Ankunft, den 25. Mai 1940 21.45 Uhr

Nr. 565 vom 25.5.

Unter Bezugnahme auf Telegramm Nr. 468*) vom 10.5.

I. Hiesiges Aussenministerium hat am 17. Mai dänischen Gesandten Bern beauftragt, Englischer Regierung über britischen Gesandten Protest wegen Besetzung Faröerinseln zu übermitteln. Wortlaut dänischer Drahtweisung nach Bern wurde vom Auswärtigen Amt genehmigt und liegt dort vor.

Am 25. Mai eintraf Kopenhagen nachstehende in Übersetzung wiedergegebene Drahtmeldung dänischen Gesandten Bern: „Auf Telegramm Nr. 29. Hiesiger englischer Gesandter mitteilt, dass ihn seine Regierung angewiesen hätte, den Empfang irgendwelcher Mitteilungen von mir zu verweigern, da seine Regierung mit Dänischer Regierung keine Verbindung habe. Bericht folgt. gez. Wichfeld.“

Dänischer Protest wurde seinerzeit in hiesiger Presse gut herausgebracht, sowie auch im Rundfunk verbreitet.¹⁾

II. Bezüglich von uns gewünschten Protestes wegen Besetzung Islands durch britische Truppen aussteht noch drahtlich angeforderter Bericht dänischen Gesandten Reykjavik, ob und welche diplomatischen Schritte Isländische Regierung von sich aus unternehmen hat.

Schriftbericht folgt.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI (Arb.St.)
 - Nr. 2 - RAM.
 - Nr. 3 - St.S.
 - Nr. 4 - Chef AO.
 - Nr. 5 - BRAM.
 - Nr. 6 - U.St.Pol.
 - Nr. 7 - U.St.Recht
 - Nr. 8 - Dir.Pers.
 - Nr. 9 - Dg.Pol.
 - Nr. 10 - Dir.W.
 - Nr. 11 - — Presse
 - Nr. 12 - — Kult
 - Nr. 13 - — pers.Stab (Hewel)
 - Nr. 14 - — Länderref.Pol.
- Dies ist Nr. 1

*) Pol VI 1332

¹⁾ Med håndskrift er i marginen tilføjet: „Das genügt unter diesen Umständen“.

34.

**Indberetning fra dr. H. Hensel om den danske presses reaktion på
krigsbegivenhederne i Vesteuropa.**

5. juni 1940.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen

Kopenhagen, d. 5. Juni 1940.

P 3/463.

Betrifft: Behandlung der Westoffensive
in der dänischen Presse.

2 D

*An das
Auswärtige Amt
Berlin.*

Die am 10. Mai eingeleiteten militärischen Operationen in Holland, Belgien und Nordfrankreich sind in der dänischen Presse ausnahmslos in einwandfreier Berichterstattung beachtet worden. Die Hauptstadtpresse hat täglich über den Fortschritt der Operationen ausführliche Wiedergaben der deutschen Meldungen gebracht und den durch diese Meldungen hervorgerufenen Eindruck durch Korrespondentenberichte aus Berlin und Rom in günstiger Richtung verstärkt. Auch die eigene Berichterstattung der Agentur „United Press“, die in den Zeitungen „Nationaltidende“ und „Politiken“ sowie in einigen grossen Provinzzeitungen zum Abdruck gekommen ist, hat sich besonders durch die Namensberichte der amerikanischen Journalisten gut ausgewirkt, da in dänischen Leserkreisen die „United Press“-Berichte aus dem finnisch-russischen Konflikt bekannt sind und daher mit weniger kritischem Vorbehalt aufgenommen werden. Als weitere Vervollständigung der Berichterstattung über die Operationen im Westen sind die täglichen ausführlichen Frontberichte des „Skandinavisk Telegrammbureau“ hervorzuheben, die allen Hauptstadtzeitungen und dem wesentlichsten Teil der Provinzpresse zugeleitet worden sind.

Obwohl die Hauptstadtpresse wie auch die Provinzpresse es im wesentlichen unterlassen haben, eigene Stellungnahmen an die täglichen gross aufgemachten Berichte über die militärischen Geschehnisse anzuknüpfen, ist doch durch den Inhalt der Korrespondentenberichte und durch die redaktionelle Aufmachung aller grossen Ereignisse bei der dänischen Bevölkerung ein tiefer Eindruck über die deutsche militärische Stärke bewirkt worden. Es darf somit nach Abschluss der Operationen an der Kanalküste festgestellt werden, dass allgemein in Dänemark Englands europäische militärische Lage als hoffnungslos angesehen wird. Dieser Eindruck ist durch die ausführliche Wiedergabe der Churchillrede in der Presse vom 5. Juni äusserlich bestärkt worden.

i. A.

Dr. Hensel.

35.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings planlagte protest i
folketinget mod den engelske besættelse af Island.**

12. juni 1940.

Pol VI 1905

Pol VI 2074

Telegramm

(Offener Text)

Kopenhagen, den 12.6.40 14.15 Uhr
Ankunft den 12.6.40 14.55 Uhr

Nr. 661 vom 12.6.40

Unter Bezugnahme auf Drahtbericht Nr. 565 vom 25.5. Absatz 1.

1) 10. Juni einging bei hiesigem Aussenministerium Drahtbericht dänischen Gesandten Reykjavik, wonach isländische Regierung 18. Mai Protestnote an britische Regierung wegen Besetzung Islands veröffentlicht hat. Gesandter zitiert aus Note nachstehend in Übersetzung wiedergegebenen Wortlaut:

„Anlässlich militärischer Besetzung Islands, wodurch Neutralität grob verletzt und Selbständigkeit eingeschränkt worden ist, muss isländische Regierung auf ihre offizielle Mitteilung vom 11. April verweisen, in der bekanntgegeben wurde, dass Island keine Bindung irgendwelcher Art eingehen könnte noch wollte und gegen jede Massnahme protestieren würde, die sich gegen die von Island ausdrücklich erklärte Neutralität richte. In Übereinstimmung hiermit legt isländische Regierung energischen Protest gegen durch britische Truppen begangenen Gewaltakt ein. Sie erwartet vollen Ersatz Schadens, der durch diese Verletzung Islands als freies und neutrales Reich entsteht.“ Veröffentlichung¹⁾ isländischer Protestnote durch dänische Presse und Rundfunk wird von mir veranlasst.

2) Auf meinen Wunsch hat Staatsminister in Aussicht genommen, anlässlich bevorstehender Budgetberatung Erklärung abzugeben, in der im Namen Königs in dessen Eigenschaft als Souverän Islands gegen britische Besetzung Verwahrung eingelegt wird. Drahtbericht hierüber bleibt vorbehalten.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 20 Stück.

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI (Arb.St.)
- 2 - RAM.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef AO
- 5 - BRAM.
- 6 - U.St.Pol.
- 7 - U.St.Recht
- 8 - Dir.Pers.
- 9 - Dg.Pol.
- 10 - Dir.W.
- 11 - Dg.W.
- 12 - Dg.Recht
- 13 - Dir.Kult
- 14 - Dg.Kult
- 15 - Dir.Presse
- 16 - Abt.Prot.
- 17 - Ref.Dtschl.
- 18 - Ref.Partei
- 19 - pers.Stab (Hewel)
- 20 - Länderref.Pol.

Dies ist Nr.

¹⁾ I marginen er med håndskrift anført: „13. 6. 1940 Herrn Brunhoff. Inhalt soll *erst* in dänischer Presse erscheinen und von da erst in deutsche Presse abgedruckt werden“.

36.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regerings erklæring vedrørende
den engelske besættelse af Island.**

13. juni 1940.

P 10827

Telegramm
(Offen)

Kopenhagen, den 13. Juni 1940 — 23.00 Uhr
Ankunft: — 14. — 1940 — 2.20 Uhr

Nr. 672 v. 13. 6.

Für L R Brunhoff.

Mit Bezug auf Drahtbericht Nr. 661*) v. 12.6.

Hiesige amtliche Agentur Ritzau hat heute um 16.00 Uhr 45 Minuten folgende Meldung an gesamte dänische Presse gegeben:

Die englische Besetzung von Island. — Bisher haben aus Island über die britische Besetzung am 10. Mai keine näheren Nachrichten vorgelegen. — Es ist jetzt, wie Ritzau Büro erfährt, eine Mitteilung gekommen, dass die Isländische Regierung am 10. Mai mündlich und schriftlich gegenüber der englischen Besetzung Islands einen kräftigen Protest abgegeben hat, als sie an diesem Tage stattfand. Weiter hat der Isländische Geschäftsträger in London in gleicher Weise gegenüber der englischen Regierung protestiert. In der isländischen Protestnote heisst es:

Aus Anlass der militärischen Besetzung Islands, durch welche die Neutralität schwer gekränkt und die Selbständigkeit des Landes eingeschränkt worden ist, muss die Regierung auf ihre offizielle Mitteilung vom 11. April hinweisen, in welcher zum Ausdruck gegeben wurde, dass Island in einem Bündnis mit irgend einer Partei weder teilnehmen könne noch wolle und dass es gegen jede Massnahme protestieren wolle, die im Gegensatz zur erklärten Neutralität Islands stehe. In Übereinstimmung hiermit legt die Regierung Islands einen energischen Protest gegen den gewaltsamen Übergriff ein, den Kräfte des britischen Heeres begangen haben. Es wird volle Erstattung des Schadens, der durch den Bruch des Status Islands als freies, neutrales Reich entstanden ist, erwartet.

Aus Anlass der Tatsache, dass der Deutsche Generalkonsul in Reykjavik auf einem britischen Kriegsschiff nach England überführt worden ist, hat die isländische Regierung ebenfalls einen Protest eingeleitet und durch spätere Demarchen bei den britischen Behörden auf freie Heimsendung gedrungen.

Meldung wird morgen in allen dänischen Zeitungen laut hiesiger Abrede in guter Aufmachung veröffentlicht werden. Auszüge eventueller Kommentare werden baldmöglichst nachgereicht.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Presse (Arb.St.)
- 2 - RAM.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef AO
- 5 - BRAM.
- 6 - U.St.Pol.
- 7 - U.St.Recht

*) Pol VI

Nr. 8 an Dir.Pers.
 - 9 - Dg.Pol.
 - 10 - Dir.W.
 - 11 - — Presse
 - 12 - — Kult
 - 13 - — pers.Stab (Hewel)
 - 14 - — Länderref.Pol.

Dies ist Nr. 14

37.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. den danske presse i perioden

1.—15. juni 1940.

15. juni 1940.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
 Kopenhagen

Kopenhagen, d. 15. Juni 1940.

P 9/525.

Betrifft: Übersicht über dänische Presse im
 Zeitraum vom 1.—15. Juni 1940.

2 D.

Anlagen.

*An das
 Auswärtige Amt
 Berlin.*

Im obenbezeichneten Berichtsabschnitt ist das Bild der dänischen Hauptstadt-
 presse politisch völlig von den grossen Ereignissen an der Westfront beherrscht gewesen.
 Hierbei sind die Verlautbarungen des OKW, die Frontberichte des DNB sowie Artikel
 deutscher Kriegsberichterstatte nach wie vor in grösster Aufmachung veröffentlicht worden.
 Im Wesentlichen wurden sie von den Berliner Korrespondenten mit ausführlichen Kom-
 mentaren versehen, wobei besonders die Erläuterungen des Berliner Korrespondenten von
 „Politiken“, Jaederlund, wegen ihrer fachgemässen Beurteilung der militärischen Situation
 hervorzuheben sind. Auch die übrigen Berliner Korrespondenten der Tagespresse haben
 sich bemüht, klare und übersichtliche Aufsätze zur Situation zu geben, die zu einer guten
 Orientierung der dänischen Bevölkerung über den Stand der Dinge geführt haben.

Allgemein lässt sich feststellen, dass Artikel und Telegrammstoff des STB in stets
 steigendem Masse in den dänischen Zeitungen veröffentlicht werden und dass auch weiterhin
 die Frontberichte der UP-Korrespondenten eine starke Beachtung finden und dazu bei-
 tragen, den dänischen Zeitungen ein lebendiges Gesicht zu geben.

Recht günstig haben sich auch weiterhin die ausführlichen Stimmungsberichte der
 nach Rom entsandten Sonderkorrespondenten von „Berlingske Tidende“ und „Politiken“
 ausgewirkt, da hierdurch die dänische Leserschaft eingehend auf den baldigen Eintritt
 Italiens in den Krieg vorbereitet wurde. Die italienische Kriegserklärung wurde somit in
 Dänemark als die logische Folge der Entwicklung der letzten Monate und Wochen auf-
 gefasst. Über die Aufnahme der Ereignisse des 10. Juni, die durchweg sowohl in der Haupt-
 stadt- als in allen Provinzzeitungen sehr eingehend gewesen ist, wurde bereits gesondert

berichtet. Im Vergleich mit der seit dem 9. April d. J. geübten Gepflogenheit der politischen Schriftleitungen ist auffällig gewesen, dass weitgehend in selbständigen Leitartikeln zu der durch die italienische Kriegserklärung entstandenen Lage Stellung genommen wurde.

Das Organ der dänischen Nationalsozialisten „Faedrelandet“ hat seinen Mitarbeiter Erling Bache auf eine Reise durch den Balkan entsandt, von welcher er aufschlussreiche und im deutschen Allgemeininteresse liegende Aufsätze an seine Zeitung geschickt hat. Seit der Kriegserklärung Italiens ist Erling Bache als Italien-Korrespondent von „Faedrelandet“ in Rom tätig.

In der Kopenhagener Tagespresse werden die Berichte der Stockholmer Korrespondenten, die sich vor allem mit der inneren Lage in Frankreich befassen, in letzter Zeit stark hervorgehoben. Hauptsächlich wird hierbei auf Nachrichten der Londoner und Pariser Korrespondenten der grossen schwedischen Zeitungen Bezug genommen. Die Berichte haben die aus deutscher Quelle vorliegenden Nachrichten im allgemeinen wertvoll ergänzt. Wie aus den Schriftleitungen der grossen Kopenhagener Zeitungen verlautet, denkt man auch daran, die Stockholmer Schriftleitungen mit neuen Kräften zu besetzen, die die Voraussetzung einer der jetzigen Situation angemessenen Presseberichterstattung für Dänemark gründlich kennen.

Innerpolitisch hat sich die Presse in ihren Leitartikeln besonders eingehend mit den Regierungsmassnahmen auseinandergesetzt, wobei besonders „Nationaltidende“, „Berlingske Tidende“ und „Faedrelandet“ Vorwürfe gegen die Regierung auf Grund ihrer verfehlten Wirtschaftspolitik erheben haben. Die Kritik verband sich mit der Forderung eines verkleinerten und tatkräftigeren Kabinetts. Soweit dieser Wunsch von konservativer Seite vorgetragen worden ist, hat er im Zusammenhang mit einem Vorstoss der Konservativen Partei im Sinne einer die Konservativen stärker einspannenden Regierungsumbildung gestanden, die jedoch bisher abschlägig beschieden worden ist. Die dänische Valutazentrale, die bei den jetzigen Verhältnissen vielfach als ein Belastungsfaktor für die Initiative der freien Wirtschaft angegriffen wird, hat ebenfalls zu den in der Presse häufiger behandelten Leitartikeltiteln gehört.

Die dänische Provinzpresse ist in ihrer Auseinandersetzung mit den Massnahmen der Regierung oft wesentlich schärfer als die Hauptstadtresse gewesen. An ihrer Spitze hat „Jyllandsposten“ der Regierung gegenüber die schärfste Position bezogen. Die von der Regierung erlassenen neuen Krisengesetze sind in der Provinz, wenn von den sozialdemokratischen Blättern abgesehen wird, durchweg mit grosser Skepsis und Kritik aufgenommen worden. Bei Beachtung des dänisch-deutschen Wirtschaftsverhältnisses wurde der Regierung eine schleppende Behandlung des Handelsvertrages vorgeworfen. Auch die inneren Massnahmen, wie Benzinrationierung, Kohlenrationierung usw. haben eine lebhafte Diskussion ausgelöst, wobei die Regierung heftig angegriffen wurde. An Angriffen auf die Valutazentrale hat es auch in der Provinz nicht gefehlt.

Aussenpolitisch ist die Provinzpresse besonders auf STB und UP wie auch auf Scannews eingestellt, soweit nicht der Ritzau-Dienst als ausschliessliche Orientierungsquelle über die europäische Situation benutzt wird. STB hat in der Provinz seine dominierende Stellung behauptet und zum Teil sogar ausgebaut. Eigene Kommentare werden immer noch sparsam gebracht, obwohl die Initiative zur aussenpolitischen Stellungnahme doch reger geworden ist.

Die Worte des scheidenden Generals von Kaupisch und seines Nachfolgers, Generalleutnant Lüdke, an die dänische Presse, haben ebenso wie in der Hauptstadtresse auch in der Provinz eine recht günstige Aufnahme gefunden. Im Gegensatz zur Hauptstadtresse hat die Provinzpresse die dabei gemachten Auslassungen im Sinne eines guten deutsch-dänischen Verhältnisses zum Gegenstand einer Diskussion gemacht, die ein beachtenswertes Verständnis zeigte.

Die Frage der dänischen Arbeitslosigkeit findet in der Provinzpresse eine gesteigerte Beachtung, wobei des öfteren der Wunsch einer Schaffung von Arbeitslagern nach deutschem Muster hervorgehoben wird. Ebenfalls setzt man sich mit der Frage der Landflucht auseinander und knüpft im Sinne der arbeitskräftemangelnden Landwirtschaft die Forderung an, alle vom Lande stammenden jungen Leute wieder rückwandern zu lassen und ihnen die Arbeit in der Stadt zu versagen.

Zusammenfassend darf über die Haltung der Provinzpresse bemerkt werden, dass sie gegenüber den ersten Wochen nach der Besetzung Dänemarks in ihrer Haltung zu Deutschland freundlicher und neutraler geworden ist. Es ist ersichtlich, dass man in der Provinz bereits stärker als in der Hauptstadt aus den politischen Ereignissen der letzten Wochen seine Lehren gezogen hat und sich bemüht, der neuen europäischen Situation im eigenen Interesse gerecht zu werden.

Hinsichtlich allgemeiner, die Interessen der Presse berührenden Fragen wäre zu bemerken, dass ihre wirtschaftliche Lage mehr durch den Schwund des Inserats als durch den Abonnentenschwund beeinträchtigt worden ist. In Kopenhagen neigt man in den Kreisen der Presse zu der Auffassung, dass sich der Verlust an Abonnenten in Grenzen bis zu 15 % durchschnittlich bewegt hat. Dagegen ist das Inserat um 40 % eingeschrumpft. Unter Berücksichtigung der allgemeinen Wirtschaftslage und der vorliegenden Verhältnisse wird aber doch eine gewisse Zufriedenheit ausgedrückt, da man ursprünglich mit wesentlich grösseren Einbussen gerechnet hatte, als sie nunmehr nach ziemlich genauer Übersicht vorliegen. Eine der grössten Sorgen ist die Frage des Papiers. Die grossen Kopenhagener Zeitungen werden sich mit ihren Vorräten noch bis September behelfen können, würden dann aber, falls nicht über die Frage neuer Lieferungen rechtzeitige Klarheit besteht, in ihrem täglichen Umfang erheblich einschränken müssen. Zeitungen wie „Berlingske Tidende“ und „Politiken“ beabsichtigen so z.B. eine Einschränkung bis zu 14 Seiten Höchstzahl bei 20—25 Seiten jetzigen Umfangs. Ausserdem plant man eine Einstellung der Sonntagsbeilagen, die sich bisher in dänischen Leserkreisen eines besonderen Interesses erfreut haben.

Von deutscher Seite ist der Vertrieb der dänischen Ausgabe der „Signal“ und der Wochenschrift „Das Reich“ recht günstig entwickelt worden, ohne der dänischen Presse eine ernsthafte Konkurrenz zu bedeuten. Die letzte Nummer des „Signal“ ist in 28 000 Exemplaren in Dänemark verkauft worden, wobei sich gezeigt hat, dass ein völlig neuer Leserstamm dieser Zeitschrift entstanden ist, den bisher dänische Bildzeitschriften nicht erfasst hatten. Somit hat die deutsche Aktivität auf diesem Gebiete des Zeitschriftenvertriebs keine Reibungen erzeugt, sondern hat auf eine verständnisvolle Zusammenarbeit mit den dänischen Vertriebsgesellschaften aufbauen können. Auch die deutsche Tagespresse hat sich durch ihr rechtzeitiges Eintreffen in Kopenhagen gut durchgesetzt, wobei auf Grund der jetzigen Verkehrsverhältnisse ein gleichzeitiger Weiterversand mit der grossen Kopenhagener Presse in die Provinz ermöglicht ist, der auch hier zu einem steigenden Absatz führen dürfte.

Renthe-Fink.

38.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. den danske presse i perioden**15. juni—1. juli 1940.****5. juli 1940.**

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen.

Kopenhagen, den 5. Juli 1940.

P 9/525.

Betrifft: Übersicht über die dänische Presse
im Zeitraum vom 15.6.—1.7.1940.

2 D.

Anlagen.

*An das Auswärtige Amt
Berlin.*

Die politische und militärische Entwicklung hat im genannten Berichtsabschnitt die Haltung der dänischen Presse deutlich in eine betont politische Orientierung nach dem Kontinent verlagert. Es ist nicht allein dem starken Angewiesensein auf die deutschen Nachrichtenquellen zuzuschreiben, dass die Ereignisse von Compiègne, der Inhalt der Waffenstillstandsbedingungen und die grossen Stimmungsberichte in einer Aufmachung wiedergegeben worden sind, die deutscherseits nichts zu wünschen übrig liess. Vielmehr haben die ausführlichen Kommentare der grossen Hauptstadtzeitungen, hierbei insbesondere „Politiken“ und auch „Berlingske Tidende“ deutlich in der Bewertung dieser grossen politischen Geschehnisse vom dänischen Standpunkt die Erkenntnis der künftigen kontinentalen und deutschgebundenen Aufgabe Dänemarks unterstrichen. „Berlingske Tidende“ benutzte u.a. die Erklärung des Schweizer Bundesrates in einem Leitartikel als Parallele zu den Forderungen der künftigen dänischen Politik.

Die deutschen Waffenstillstandsbedingungen sind von der dänischen Presse nach ihren grosszügigen Punkten bewertet worden, in denen sie die Ehre des französischen Gegners geschont haben. Auch in diesem Zusammenhang hat die Presse (Politiken) eine Veranlassung gesehen, das frühere Versailles mit dem jetzigen zu vergleichen und die Fehler der alliierten Nachkriegspolitik aufzuzeigen.

Von der Presseabteilung der Gesandtschaft ist zu diesem Thema eine grosse Artikelreihe „Von Compiègne bis Versailles“ und „Juli 1914“ ausgearbeitet und der nationalsozialistischen Zeitung „Faedrelandet“ zur Veröffentlichung übermittelt worden. Belege sind dem Bericht beigelegt. Die Artikelserie soll zusammengefasst als Schrift herausgebracht und in 5000 Exemplaren in ganz Dänemark vertrieben werden.

Im Zusammenhang mit den Vermutungen über den bevorstehenden Grossangriff auf England ist die Presse mehr und mehr zu der Auffassung gelangt, dass das englische Inselreich nach dem Kriege seinen kontinentalen Einfluss überwiegend einbüssen wird. In dieser Verbindung hat sich die publizistische Aufmerksamkeit stärker als bisher der Frage der Neuordnung der europäischen Wirtschaft nach dem Kriege zugewandt.

Die Ereignisse in Südosteuropa sind mit grosser Aufmerksamkeit verfolgt worden. Hierbei ist die Tatsache beherrschend zum Ausdruck gekommen, dass der Einfluss der Achsenmächte auf die Politik in Südosteuropa nach dem Zusammenbruch der französischen Macht so überragend ist, dass kriegerische Ereignisse als Folge der Machtverschiebungen bei dem Friedenswunsche Deutschlands und Italiens für dieses Gebiet nicht zum Ausbruch kommen können. Die politische Neuorientierung Rumäniens und Südslawiens wie auch der Türkei hat in gleicher Betrachtungsform allgemeine Beachtung gefunden.

Zur Entwicklung der hiesigen Telegrammagenturen ist zu bemerken, dass United Press, welches anfangs von der dänischen Presse in besonders grosser Aufmachung berücksichtigt worden ist, mehr und mehr an Bedeutung verliert. Dagegen hat das Skandinavisk Telegrammbureau durch Einrichtung eines grossen Amerikadienstes für die Hauptstadt- und durch weiteren Ausbau seines Telegramm- und Artikelstoffes seine beherrschende Stellung in der dänischen Presse weiter befestigen können. Zwischen der Presseabteilung der Gesandtschaft und dem amtlichen Büro Ritzau besteht eine reibungslose Zusammenarbeit. So ist beispielsweise auf Wunsch der Presseabteilung eine volle Wiedergabe des DNB-Hell-Textes über die Veröffentlichung der neuesten Weissbuch-Dokumente für die dänische Presse erfolgt, die einen entsprechenden Niederschlag gefunden hat. Die Position der Agentur Scannews ist schwächer geworden, wobei sich anscheinend der Ausfall des Berliner Korrespondenten Clemmensen geltend gemacht hat. Vom Leiter von Scannews ist zusätzlich die Aufgabe einer täglichen Verbreitung des DaD in dänischer Fassung übernommen worden, die z.Zt. 51 dänischen Zeitungen zugeht. Die Einführung des Dienstes entwickelt sich auf Grund der Fülle des deutschen Nachrichtenansfalls aber nur sehr langsam, so dass bisher nur wenige Abdruckexemplare vorliegen.

Im obengenannten Berichtsabschnitt haben sich die innerpolitischen Verhältnisse stark zugespitzt und ihren Niederschlag in der Tagespresse gefunden. Im Gegensatz zu den ersten Wochen nach der Besetzung findet der 9. April bei diesen Auseinandersetzungen nicht mehr die Würdigung als sogenannter Kulminationspunkt der dänischen Politik, sondern die Aufmerksamkeit bei der Kommentierung innerpolitischer und nationaldänischer Verhältnisse widmet sich der Sorge um die Zukunft Dänemarks. Das Verhältnis der deutschen Truppe zur dänischen Bevölkerung findet in der Presse kaum noch Erwähnung. Soweit von militärischen Fragen Notiz genommen wird, ist dieses deutscherseits veranlasst. Die wiederholten englischen Bombenabwürfe auf dänisches Gebiet wurden unter Mitwirkung der Presseabteilung beschleunigt zur Veröffentlichung freigegeben. Durch diese Veröffentlichungen hat die beginnende anti-englische Stimmung der dänischen Bevölkerung eine weitere Vertiefung erfahren.

Das zunehmende Interesse der dänischen Bevölkerung für deutsche Verhältnisse ist u.a. an der stark zunehmenden Auflage der dänischen Ausgabe der Zeitschrift „Signal“ festzustellen, die inzwischen von 28 000 auf 34 000 verkaufte Exemplare gestiegen ist, während im gleichen Zeitraum für die dänische Zeitschriftenpresse ein leichter Rückgang bemerkbar gewesen ist.

In der Provinzpresse konnte ebenfalls festgestellt werden, dass die Initiative für eigene aussenpolitische Kommentare lebhafter geworden ist. Jedoch ist in der Provinz noch ausgeprägter als in der Presse der Hauptstadt der innerpolitische Kampf in Erscheinung getreten. Die Angriffe gegen die Regierung und ihre Massnahmen sind seit dem Zusammenschluss der Landwirtschaftlichen Organisation „LS“ und der Bauernpartei mit den dänischen Nationalsozialisten dominierend geworden, ohne dass in jedem Falle eine Gleichsetzung der dadurch bezweckten Bestrebungen mit den Zielen der Nationalsozialisten erfolgt.

Die Ergebnisse der Handelsverhandlungen mit Deutschland sind in der Provinz mit Zufriedenheit behandelt und besprochen worden. Auch die Liquidierung der Valutazentrale, welche dem Handelsaustausch mit Deutschland grössere und freiere Möglichkeiten eröffnet, wurde als ein fortschrittliches Zeichen aufgefasst. Besorgnisse dagegen sind über den stärker werdenden Mangel an Kraftfutter und seine Auswirkungen auf die Milch- und Butterproduktion zum Ausdruck gekommen.

Sowohl in der Provinz wie in der Hauptstadt sind die geschäftlichen Verhältnisse der Presse seit dem letzten Berichtsabschnitt wenig verändert. Ein bemerkenswerter Rückgang an Abonnements fand nicht statt. Dagegen ist ein gewisser Inseratenschwund auf Grund der Verschlechterung der wirtschaftlichen Lage noch immer erkenntlich. Eine ernste Sorge bereitet auch die Frage der Papierbeschaffung, da nur bis September d.J. Bestände vorhanden sind. Die Pressekreise erhoffen aber eine rechtzeitige Lösung der Frage durch deutsche Hilfe.

Die Presseabteilung der Gesandtschaft hat im Sinne einer Aktivierung der wirtschaftlichen Diskussion zwei Journalistenreisen nach Deutschland zusammengestellt, von denen

eine den Besuch dänischer Arbeiter in Hamburg gegolten hat und drei Mitarbeiter der grossen Kopenhagener Zeitungen umfasste, während die andere als wirtschaftskundliche Fahrt durch Deutschland organisiert worden ist und eine Reisegruppe aus Vertretern aller grossen Kopenhagener Zeitungen und wichtigen Provinzpressebüros umfasst. Die Belege über die pressemässigen Ergebnisse dieser beiden Reisen werden gesondert nachgereicht.

Die fruchtbare Zusammenarbeit zwischen der Presseabteilung der Gesandtschaft und der Hauptstadtpresse hat sich weiter entwickelt. Es wurde auch eine Zusammenkunft mit 75 Hauptschriftleitern der grössten Provinzzeitungen in Kopenhagen veranstaltet, wobei seitens der Presseabteilung der Gesandtschaft die Notwendigkeit unterstrichen wurde, das künftige dänisch-deutsche Verhältnis in allen Zeitungen stärker zum Ausdruck kommen zu lassen. Die bereits erwähnte stärkere aussenpolitische Kommentierung ist als ein fruchtbarer Niederschlag dieser Zusammenkunft zu bewerten.

Die Unterbringung bearbeiteten deutschen Bild- und Textmaterials in der dänischen Presse hat auch weiterhin ansteigende Erfolge gehabt. Belege sind dem Bericht beigelegt.

Renthe-Fink.

3.

Omdannelsen af ministeriet Stauning 8. juli 1940

(Tyske dokumenter)

39.

**Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til folketingsmand A. Hartel
ang. en ministerliste.**

27. april 1940.

København, den 27. April 1940.

Kære Hartel.

Da jeg først i sidste Øjeblik fik at vide, at Du havde ændret Listen og føøget denne med 3 Medlemmer, bl. a. en af Dine Partifæller, følte jeg mig afskaaret fra at vise Listen til Generalen, da jeg ikke mente, at disse Ændringer kunde ske uden forudgaaende Aftale bl. a. med vore Fuldmagtsgivere.

Alene af Hensyn til Sagens Gennemførlighed er jeg ikke enig i det nye Forslag. Under vort Samarbejde er der skabt visse Muligheder for, at Sagen kan gennemføres paa de to Steder, hvor den skal godkendes, men den foreløbige Orientering, jeg omsider har kunnet opnaa, gaar ud paa, at der „ikke maa være Korruption og ikke Rigsdagsmænd“. Det sidste, tror jeg, kun kan fraviges i et ganske enkelt Tilfælde.

Hele Planen ligger endnu ikke videre fast, og dertil kommer, at Du med en tvivlsom Stab af Medarbejdere slet ikke vil være i Stand til at gennemføre Udrensning og Genrejsning.

Jeg gør opmærksom paa, at der stadig er Bitterhed mod dem, der under Valutaktionens Fiasko og med Ansvar for denne, sørgede for Rigsdagsmandater til sig selv. Det blev Bondetogets eneste Frugter indtil nu, hvor Oprejsningen skulde komme.

Jeg benytter Lejligheden til at nævne nogle andre Forhold vedrørende Sagen. Systemet synes næsten fra Dag til Dag at være underrettet om vore Planer. I Gaar fik jeg at vide fra overordentlig velunderrettet Side, at man regnede med et Forretningsministerium uden Nazister, og de tidligere Planer kendte Vedkommende omtrent i Rækkefølge. Det er nødvendigt at finde ud af, hvor Lækagen findes.

Dernæst med H. t. Orientering om Udviklingen af den finansielle Krise, da blev det fra samme Kilde meddelt mig, at man regnede med et Underskud paa 300 Mill. Kr. p. Gr. af svigtende Skatter, og at man vilde dække dette Underskud med Laan. Derfor kunde man ikke give Moratorium til Kreditforenings Debitorerne. Er det ikke lettere at faa Sligt opsporet paa Rigsdagen? Jeg kan ikke paatage mig ogsaa denne Side af Sagen.

Dernæst rejser jeg Spørgsmaalet om fortsat Offensiv fra Knud Bach's Side med Afholdelse af et stort Møde.

Situationen i det hele er meget prekær. Et herværende Medlem af den tyske Koloni fik paa Papir mærket „Distrikt Dänemark“ Opfordring til eventuelt at indtræde i et bestemt Forvaltningsorgan her i Landet. Vedkommende gjorde Indvendinger og fik det Svar, at nu gik alting godt, men man vidste ikke, hvor længe det vilde vare.

Jeg føler et stort Ansvar overfor Clausen og hans Folk, og mener, at ikke en eneste Dag maa spildes. Jeg havde tænkt at tage paa Weekend, men bliver her i Byen, og beder Dig venligst selv fastsætte et Møde.

Da der foreligger en ny Situation, henstiller jeg, at vi beder Clausen komme til Stede.

Din hengivne

P. S. Efter Meddelelsen om B. er der altsaa en naturlig Forklaring — jeg advarede mod blot at tale med ham.

D. S.

40.

Brev fra chefen for Sicherheitspolizei, SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich; til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. den danske opposition.

4. maj 1940.

REICHSSICHERHEITSHAUPTAMT

Berlin SW 68, den 4. 5. 40.

Wilhelmstrasse 102

VI G 3 Lö./R. AZ.: 15295/40

Bitte in der Antwort vorstehendes Geschäftszeichen und Datum anzugeben

*Herrn Reichsaussenminister
SS-Gruppenführer von Ribbentrop.
Berlin W 8.
Wilhelmstrasse 74—76.*

Lieber Parteigenosse von Ribbentrop!

Beigefügt überreiche ich Ihnen einen Bericht über das Verhalten der nationalen Opposition in Dänemark zu einem möglichen Regierungswechsel mit der Bitte um Kenntnisnahme.

Heil Hitler

Ihr

Heydrich.

(40. bilag a)

Beretning af Sturmbannführer v. Löw ang. den danske opposition.

21. april 1940.

Berlin, den 21. April 1940.

Bericht

*Betr.: Verhalten der nationalen Opposition
in Dänemark zu einem möglichen Regierungswechsel.*

Als wirklich bedeutungsvolle Gruppen einer nationalen Opposition bestehen in Dänemark:

- 1.) Die Dänische Nationalsozialistische Arbeiterpartei, DNSAP, unter Führung Dr. Frits Clausens, Baurup, die bei der letzten Reichstagswahl 3 Mandate und etwas über 30 000 Stimmen erhielt. Die Partei ist inzwischen, insbesondere seit November 1939

bis zur Besetzung Dänemarks durch deutsche Truppen, in stärkstem Anwachsen begriffen. Sie erhält besonders Zuzug aus den Kreisen der von der Politik ihrer Regierung enttäuschten bisher sozialdemokratischen Arbeiter in Kopenhagen und konservativen Bauernkreisen. Kurz vor der deutschen Besetzung wurde von nicht nationalsozialistischen Kennern der dänischen Verhältnisse geschätzt, dass bei einer Neuwahl die DNSAP mindestens 15—20 Sitze erhalten würde, womit sie in Dänemark in die Reihe der sogenannten „grossen Parteien“ eingetreten wäre.

Der Führung der DNSAP wird zur Zeit von einem Teil ihrer Anhänger der Vorwurf gemacht, die Gelegenheit zu einem Putsch beim deutschen Einmarsch verpasst zu haben.

Nach Mitteilung des Parteiführers Clausen hat General der Flieger, Kaupisch, der Kommandant der deutschen Besatzungsarmee, durch seinen Dolmetscher, den der DNSAP nahestehenden dänischen Offizier Jensen, am 9. April an den Gauleiter der DNSAP, Rechtsanwalt H. C. Bryld, die Frage richten lassen, worauf denn die DNSAP jetzt noch warte. Diese Frage, die von Dr. Clausen als eine Aufforderung zum Losschlagen aufgefasst wird, ist ihm von Bryld nicht rechtzeitig übermittelt worden.

- 2.) Die nationale Bauernbewegung L. S. unter Führung des Gutsbesitzers Knud Bach, Rønge auf Jütland, der von 200 000 selbständigen dänischen Bauern 40 000 als Mitglieder angehören, die aber darüber hinaus den grössten Teil der dänischen Bauernschaft zu ihrer Gefolgschaft zählen kann. Die L. S.-Bewegung ist national, aber nicht unbedingt politisch eingestellt. Ihre Anhänger gehören den verschiedensten politischen Parteien (Konservative, Venstre, Bauernpartei) an. Die Bewegung ist mehr eine wirtschaftlich berufsständige Interessenvertretung auf nationaler Grundlage, vergleichbar mit dem früheren Deutschen Landbund. Eine kleine, aber einflussreiche Gruppe unter Führung der Grossgrundbesitzer Hofjägermeister Jørgen Sehestedt, Broholm auf Fünen, und Graf Knuth-Knuthenborg (der führendes Mitglied der DNSAP ist) versucht seit 2—3 Jahren, die Bewegung in ein revolutionäres Fahrwasser, vergleichbar der früheren schleswig-holsteinischen Landvolkbewegung, zu drängen.

Zwischen DNSAP und L. S. besteht eine gewisse Zusammenarbeit und Verbindungen durch die Doppelmitgliedschaft führender Personen zu beiden Gruppen.

Die derzeitige marxistisch liberale Regierung Stauning stand im Augenblick der deutschen Besetzung vor dem Zusammenbruch ihrer gesamten Wirtschaftspolitik. Sie war nicht in der Lage, durch durchgreifende Massnahmen die immer stärker anziehende Preis-, Steuer- und Lohnschraube zu bremsen und fand sich daher einer wachsenden Misstimmung des Volkes gegenüber. Führende dänische Wirtschaftler rechneten mit einer spätestens im April/Mai des Jahres ausbrechenden Inflation in Dänemark und gleichzeitigem Staatsbankrott.

Die nationalen Gruppen in Dänemark sind der Meinung, dass auch heute die Regierung Stauning, wenn es ihr nicht gelingt, sich durch ganz besonders günstige Abmachungen mit dem Reich zu sannieren, in spätestens 2—3 Monaten den Zusammenbruch der dänischen Wirtschaft und damit ihren eigenen Sturz erleben wird. Diese Ansicht wird auch von deutschen Kennern dänischer Verhältnisse bestätigt.

Für den Fall bereiten sich die nationalen Gruppen in Dänemark heute vor.

Der Führer der DNSAP, Dr. Clausen, will unter seiner Führung eine durch führende Männer der Bauernschaft (Knud Bach, Folketingsabgeordneter Hartel, Führer der Bauernpartei) erweiterte Regierung bilden. Er beabsichtigt, den seiner Ansicht nach unvermeidbaren Zusammenbruch der Regierung Stauning abzuwarten und ihn nicht durch eigene revolutionäre Handlungen herbeizuführen.

Die L.S.-Gruppe unter geistiger Führung Sehestedts, der sich anscheinend auch Knud Bach gefügt hat, will ihrerseits eine Regierung bilden, die aus $\frac{2}{3}$ Bauern und $\frac{1}{3}$ Nationalsozialisten unter Hereinnahme von Dr. Frits Clausen, der nach ihrer Ansicht nicht der geeignete Mann zur Übernahme der Gesamtführung der Regierung sei, bestehen soll. Die L.S.-Bewegung vertritt dabei den Standpunkt, dass das Bauerntum der ausschlaggebende Faktor des wirtschaftlichen und völkischen Lebens in Dänemark sei, dem nur

durch eine ungesunde Entwicklung in der letzten Zeit der ihm zukommende Einfluss auf die Politik Dänemarks vorenthalten sei.

Dr. Frits Clausen wird allerdings zur Zeit nach hiesiger Kenntnis kaum geneigt sein, sich in eine (vermutlich von Sehestedt geführte) L.S.-Regierung einzufügen, da er der L.S. und Sehestedt den Vorwurf macht, rein wirtschaftlich eingestellt zu sein und ohne ein politisches Program nur die Interessen des Bauernstandes zu vertreten.

Diese Regierung, die wahrscheinlich von den augenblicklich möglichen nationalen Regierungen die breiteste Basis im Volk hätte, wäre allerdings nur dann haltbar, wenn sie von Clausen und der DNSAP mitgetragen würde.

Beide Gruppen stimmen darin überein, dass die zukünftige Entwicklung Dänemarks nur in allerengster Anlehnung an Deutschland und daher auch unter einem gewissen Verzicht auf eigene selbständige Aussenpolitik gesichert werden kann.

41.

Brev fra chefen for Sicherheitspolizei, SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich, til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. beretning om den danske regering.

4. maj 1940.

DER CHEF DER SICHERHEITSPOLIZEI
UND DES SD

*Berlin SW 68, den 4. 5. 40.
Wilhelmstrasse 102*

Amt VI G Az: 15294/40 Lö/Wü

Bitte in der Antwort vorstehendes Geschäfts-
zeichen u. Datum anzugeben

Herrn

Reichsaussenminister

SS-Gruppenführer von Ribbentrop

Berlin W 8

Wilhelmstr. 74—76

Lieber Parteigenosse von Ribbentrop!

Beigefügt überreiche ich Ihnen einen Bericht über die erweiterte dänische Regierung mit der Bitte um Kenntnisnahme.

Heil Hitler!

Ihr

Heydrich.¹⁾

¹⁾ Dokumentet er påført følgende med blyant: „Rente Fink zur Rückäusserung R[ibbentrop]“.

(41. bilag a)

Beretning af Sturbannfører v. Löw ang. den danske regering.**21. april 1940.**VI G 3 Az: /40
Lö/Wü

Berlin, den 21. April 1940

Bericht

Betr.: Erweiterte dänische Regierung.

Der Führer der Dänischen Nationalsozialistischen Partei, Dr. Fritz Clausen, hat einem Gewährsmann erklärt, es sei unbegreiflich, dass die deutsche Regierung es sich gefallen lasse, dass die dänische Regierung durch 6 Minister erweitert werde, die von jeher grundsätzlich gegen Deutschland eingestellt gewesen seien.

(Tatsächlich ist bekannt, dass der in die Regierung aufgenommene konservative Führer Christmas Möller starke Bindungen und Sympathien nach England hat und sehr judenfreundlich ist. Möller hat sich verschiedentlich scharf in öffentlichen Reden gegen den Nationalsozialismus gewandt. Ebenso gilt der Fraktionsvorsitzende der Konservativen Partei, der ebenfalls dem erweiterten Kabinett angehört, der polnische Konsul Landgerichtsanwalt Henning Hasle, als Exponent der englandfreundlichen Richtung in Dänemark. Hasle soll als Sekretär eines englischen Kohlsyndikats eine Vergütung von Kronen 12 000,— im Jahr erhalten haben. Auch der als Vertreter der Venstre in die Regierung eingetretene Präsident des Landwirtschaftsrates, Gutsbesitzer Henning Hauch, ist hier als englandfreundlich bekannt. Hauch ist zwar mehrfach zum Reichsbauerntag in Goslar eingeladen gewesen und hat sich dort anerkennend über die deutsche bäuerliche Organisation und Wirtschaftspolitik ausgesprochen, hat aber diese Anerkennungen sobald er nach Dänemark zurückkam jeweils wieder völlig abgeschwächt. Die beiden anderen Vertreter der Venstre, Kragh und Brorsen, gelten ebenfalls in Dänemark als Vertreter englisch-amerikanischer Interessen).

Nach Ansicht Dr. Clausens hat Stauning durch seine „Fuchs-Politik“ ungeheuerlich viel gewonnen. Der deutsch-dänische Handelsvertrag werde sich allmählich dahingehend auswirken, dass die wirtschaftlichen Verhältnisse in Dänemark sich sehr günstig gestalten würden.

(41. bilag b)

Notits om, at rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ønsker v. Löws beretning af 21. april forelagt Renthe-Fink.**7. maj 1940.**St.S.
ergebenst vorgelegt.

Der Herr RAM bittet, Herrn Gesandten von Renthe-Fink bei seinem Aufenthalt in Berlin den anliegenden Bericht des Chefs der Sicherheitspolizei über die Dänische Regierung zur Stellungnahme vorzulegen.

Berlin, den 7. Mai 1940.

Bruns.¹⁾¹⁾ Dokumentet har følgende påtegninger:„mir bitte 9. V. w[ieder] v[or]zulegen für Gespräch mit Renthe-Fink.
W[eizsäcker] 8.“og
„RAM mit Stellungnahme Renthe-Finks.
W[eizsäcker] 10/5.“

Notits af Renthe-Fink ang. Sturmbannführer v. Löws beretning af 21. april.**10. maj 1940.**

R.M.

Aufzeichnung¹⁾

Die dänische Regierungserweiterung wird von dem Führer der dänischen Nationalsozialisten Dr. Frits Clausen in einem viel zu einseitigen Licht gesehen. Es ist begreiflich, dass Dr. Frits Clausen, dessen Ziel es ist, die Macht der Sozialdemokraten und Radikalen zu brechen und die Regierung Stauning-Munch zu stürzen, von seinem Standpunkt aus lieber gesehen hätte, wenn die grossen Oppositionsparteien Konservative und Venstre in der Opposition geblieben wären, und wenn er in ihnen Bundesgenossen gegen die Regierung Stauning-Munch gefunden hätte. Das deutsche Interesse konnte es aber nicht sein, die Regierung Stauning-Munch zu beseitigen, nachdem sie sich gerade unseren Wünschen gefügig gezeigt hatte. Sie war nach Lage der Sache nur dadurch zu halten, dass die Führer der grossen Oppositionsparteien darauf verzichteten, die Regierung wegen ihrer Haltung am 9. April zu bekämpfen, und in die Regierung eintraten. Durch diesen Entschluss haben die grossen Oppositionsparteien die Verantwortung für die Politik des 9. April mitübernommen, was eine wichtige Konsolidierung der von uns erworbenen Position bedeutete.

Demgegenüber musste die Frage, ob die neuen Minister mehr oder weniger deutschfreundlich waren, eine untergeordnete Rolle spielen. Diese Minister, die uns, wie heute noch überhaupt das Gros der Dänen, an sich weltanschaulich fern stehen, sind im Grunde alle Opportunisten. Sie werden sich letzten Endes immer dahin neigen, wo Dänemark der Vorteil winkt und die Macht steht. Ich vermag nicht zu glauben, dass wir von ihnen einen ernsthaften Widerstand zu befürchten brauchen. Auf der anderen Seite ist allerdings ein inneres Mitgehen von ihnen nicht zu erwarten.

Wenn wir uns heute in die innerpolitischen Auseinandersetzungen in Dänemark einmischen, wäre dies meines Erachtens falsch. Die Basis der dänischen Nationalsozialisten ist vorläufig noch sehr schmal. Auch werden die Verhältnisse in Dänemark, besonders in wirtschaftlicher Beziehung in der nächsten Zeit so schwierig werden, dass es besser erscheint, die gegenwärtige Regierung mit ihrem Odium zu belasten. Da wir vorläufig Dänemark nur in sehr beschränktem Masse wirtschaftliche Hilfe gewähren können, würde eine deutschorientierte Regierung leicht Schiffbruch erleiden können. Ihr würde dann die Schuld an allem Unheil gegeben werden.

Die deutsche Wirtschaftspolitik zielt keineswegs darauf ab, die Regierung Stauning-Munch irgendwie zu begünstigen. Aber es muss ihre Aufgabe sein, in diesen für Deutschland entscheidenden Zeiten soviel wie möglich aus Dänemark herauszuholen. Dass es für die Politik der dänischen Nationalsozialisten unbequem ist, wenn die dänische Regierung infolgedessen vermehrte Absatzmöglichkeiten und vermehrte Preise für sich buchen kann, mag zutreffen, aber solange der Krieg dauert, haben die Interessen der deutschen Kriegs- und Ernährungswirtschaft im Vordergrund zu stehen.

Die grosse Aufgabe der dänischen Nationalsozialisten muss jetzt darin bestehen, alle die Elemente, die einer Erneuerung zustreben und die Zukunft Dänemarks an der Seite Deutschlands sehen, um sich zu sammeln und zu einer starken Bewegung zusammenzuschliessen, damit sie, wenn die Zeit reif ist, eine breite Grundlage im Volke haben. Diese Zeit ist jedenfalls im Augenblick noch nicht gekommen.

Da zahlreiche Stellen in Deutschland Verbindungen nach Dänemark und insbesondere auch zu den dänischen Nationalsozialisten unterhalten, erscheint es erwünscht, die deutschen Stellen, die in Frage kommen, auf die oben dargelegte, auch vom Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark geteilte Linie der Nichteinmischung in die dänischen parteipolitischen Auseinandersetzungen auszurichten.

*Berlin, den 10. Mai 1940.***Renthe-Fink.**

¹⁾ Dokumentet har følgende påtegning: „Ges[ehen] W[eizsäcker] 10“.

42.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. forslag til dansk ministerium.

6. maj 1940.

Notiz für Herrn Minister

Der Bericht über die innerpolitische Lage in Dänemark und Pläne einer neuen Regierungsumbildung bezieht sich auf eine Initiative des Hofjägermeisters Sehested, die nicht mehr aktuell ist. Inzwischen ist Knud Bach, der als Staatsminister vorgesehen war, aus dem Kreise abgesprungen und hat sich nach den Nationalsozialisten orientiert, mit denen er volle Zusammenarbeit anstrebt. Zwischen Hofbesitzer Hartel und Sehested sind auch, soweit bekannt geworden ist, einige Missverständnisse aufgetaucht.

Über den Plan selbst, der am 17.5. als Geheimbericht nach Berlin gegeben worden ist, darf gesagt werden, dass der Vermutung nach nur Herr Mortensen als Verfasser in Frage kommt, von dem bekannt ist, dass er des öfteren hier oben herumreist und alle möglichen politischen Initiativen ergreift, wobei er sich auf persönliche Verbindung zu „höchsten Kreisen“ beruft. Hierbei werden der Reichsführer SS und General Göring genannt. Wegen seiner fragwürdigen Verbindungen (u. a. auch zu deutschen Emigranten) habe ich die Nationalsozialisten stets vor Herrn Mortensen gewarnt, der u. a. auch den von Berlin mitgeteilten Plan diskutierte, mit einer Aufwendung von 2—3 000 Kr. die Tageszeitung „Faedrelandet“ mit zusätzlichem Artikelmaterial zu versorgen.

Zu dem Bericht selbst ist zu sagen, dass der König wohl über das Kabinett Stauning-Munch verärgert sein soll, weil es eine falsche Wehrpolitik geführt hat, dass aber von einer Vertrauenskrise in dem Sinne keine Rede sein kann. Sehested nimmt Einfluss auf den Kreis um den König durch seine Schwester, die Hofdame bei der Königin ist. Wie weit aber dieser Einfluss von Bedeutung ist, lässt sich nicht sagen.

Zu der Personenliste darf bemerkt werden, dass Sehested zwar ein bekannter Name, aber kaum ein hervorragender Politiker ist.

Über Knud Bach ist bereits bemerkt worden, dass dieser, der an sich Bedeutung hat, aus dem Kreis ausgeschieden ist.

Richter Prytz wäre als Justizminister ein fähiger Mann. Bekannt ist er durch die Skandalaffäre mit Richter Eide und Justizminister Steincke.

Hartel ist als äusserst wendiger Reichstagsabgeordneter bekannt, der versucht, irgendwie in die Strömungen einzugreifen, um sich eine Position als Minister zu schaffen. In diesem Falle wollte er Kultusminister werden, wofür er sich natürlich nicht eignet.

Langgaard-Nielsen ist nationalsozialistischer Abgeordneter, ohne in diesem Punkte hervorgetreten zu sein. Als Propagandist nützt er der DNSAP wohl, aber in der Praxis verfügt er nicht über solche Fähigkeiten, als dass er einen Ministerposten ausfüllen könnte.

Fritz Clausen als Innenminister dürfte kaum in Frage kommen, da er den Plan wohl duldet, ihm aber nicht positiv gegenübersteht.

Kapitän Wodschou als Kriegsminister ist mir nicht weiter bekannt.

Amtmann Lassen ist Nachbar von Sehested und wohl deshalb mit in den Plan hineingerutscht.

Direktor Rosenwinde ist ein sehr fähiger Wirtschaftler, der recht gut später einmal eine Rolle spielen kann.

Graf Knuth ist in der Zwischenzeit auf Grund seiner Zugehörigkeit zum Katholizismus den politischen Ereignissen ziemlich fremd und dürfte kaum die Voraussetzungen für einen Ministerposten mitbringen.

Helmer Rosting ist als Persönlichkeit hinreichend bekannt, als dass er näher gewürdigt zu werden brauchte. M. E. hat er sich in den vergangenen Monaten doch recht inaktiv verhalten.

Falk Hansen ist als ein Mann bekannt, der im Augenblick mit allerlei Regierungsplänen Anknüpfung sucht.

Weiter ist zu dem von Mortensen übermittelten und empfohlenen Plan zu sagen,

dass er verfrüht ist und auch keinen Personenkreis umfasst, der über allzu viele Anhänger verfügt. Das Gespräch Mortensens mit Sehested hat aber immerhin Unruhe geschaffen und auf Grund der Betonung Mortensens, mit „höchsten deutschen Persönlichkeiten“ zusammenzuarbeiten, gewisse Hoffnungen in dem beschriebenen Kreis erweckt, die m. E. im Augenblick schädlich sind.

Dass nicht nur in dem von Mortensen beschriebenen Kreis Regierungsumbildungspläne auftauchen, sondern solche auch in anderen Kreisen bemerkbar sind, beweist die Aktivität von Prof. Vinding Kruse, A. P. Möller, und Pürschel, die bereits Rundschreiben verschickt haben, um mit 10 000 Unterschriften eine neue Partei anzumelden. Alles ist jedoch als ein Versuch zu charakterisieren, der unter der waltenden Situation überholt ist. Besonders im Falle Pürschel darf dies gesagt werden, weil die bekannte Episode seiner Parteibildung den konservativen Finanzkreisen 100 000 Kr. gekostet hat, die ohne irgend ein Ergebnis ausgegeben worden sind.

Es wäre zu empfehlen, dass Leuten wie Herrn Mortensen künftig politische Reisen nach Dänemark verboten werden, damit nicht Ansichten in Berlin verbreitet werden, die sich für die erforderliche ruhige Durchführung einer politischen Linie störend auswirken können. Auf Grund der Charakterisierung, die ich von Herrn Mortensen unter voller Verantwortung gegeben habe, müsste dies möglich sein.

Kopenhagen, d. 6.5.1940.

M[eissner].

43.

Dagbogsnotater ang. samtaler med kreditforeningsdirektør Poul Rasmussen og Ejnar Howaldt.

8.—9. maj 1940.

9. V.

Gespräch mit Direktor Rasmussen 8 Uhr bis 9 Uhr 12 R. sagte mir Fritz Claussen habe gestern an den König einen Brief geschrieben, worin Treue zu ihm zum Ausdruck kam und da Fritz Claussen gestern abgereist ist so scheint die Gefahr einer neuen Regierungsbildung wieder vorbei zu sein.

R. hatte aus Gesprächen gestern mit LS. Leuten den Eindruck dass man den Plan von Sehested nicht nachgehen wird und warten will.

Wirtschaftlich haben sich auch LS. Leute auf eine Produktionseinschränkung eingestellt.

With-Knudsens Vorschlag ist an sich älteren Datums, er hat die Einzelheiten der neuen Situation noch nicht berücksichtigt. Man ist in LS. Kreisen wie in NS. Kreisen sich klar darüber dass eine gedeihliche Zusammenarbeit nur kommen kann wenn Zollunion möglich. Ich habe den Eindruck dass man erwartet dass Deutschland mit einer Zollunion einverstanden wäre allerdings erst in einigen Monaten.

Fædrelandet wird nach Hinweis nunmehr eine besondere Treuekundgebung für den König bringen und hat ausserdem vor Nationaltidende blosszustellen und zu sagen dass Männer wie Lausten keineswegs als Märtyrer angesehen werden.

Man wird versuchen alles zu hindern was diesen Kreisen die Möglichkeit geben könnte evt. den König zu einer Regierungsumbildung zu bringen.

Es soll keinerlei Gefahr bestehen dass solches noch vor Pfingsten geschieht.

Man hatte versucht es zum heutigen Tage einen Monat nach dem Einmarsch zu tun aber das ist gescheitert weil wie R. meint LS. nicht mitgeht.

Die Konservativen sind im Augenblick gefährlich aber nicht stark genug um etwas machen zu können.

Man wird von beiden Seiten versuchen also sowohl von LS. und NS. gegen Nationaltidende loszugehen und ihnen das Wasser abzugraben.

R. wusste dass Bach gestern bei Meissner war, er erzählte es mir gleich.

8. V.

In einer Unterredung mit dem Direktor des Kreditvereins Rassmussen der eine führende Rolle in der dänischen NSDAP innehat konnte ich erkennen dass man dort sehr einsichtsvoll geworden ist und keineswegs im Augenblick nach Macht strebt. Im Gegenteil man hat die Weisung ausgegeben in den jetzigen Kampf gegen die Regierung der besonders von den Jungkonservativen Kreisen geführt wird nicht einzugreifen sondern nur zuschauend sich selbst zu rüsten.

Man nimmt an, dass dieses Kabinet vielleicht bis zum Herbst wird bleiben können um dann von einem reinen Geschäftsministerium abgelöst zu werden.

Die Vorbereitungen hie[r]für sollen in der letzten Zeit in privaten Kreisen bei einer regeren Mittagsgesellschaftstätigkeit schon begonnen haben. Man versucht Kreise zu ziehen um Leute die dem Königshaus nahe stehen um den König dazu zu bringen von dem Paragraf im dänischen Grundgesetz gebrauch zu machen der ihm das Recht gibt ein Ministerium nach Hause schicken zu können und ein unpolitisches Ministerium einsetzen zu können.

Diese Arbeit soll Hand in Hand gehen mit einer weiteren Flüsterpropaganda die jetzt nicht nur dazu auffordert für alles den Deutschen die Schuld zu geben, sondern auch zur passiven Resisstenz und zur Herausforderung um irgendwie Märtyrer zu schaffen.

Prof. With-Knudsen der sich augenblicklich in Dänemark aufhält hat dem Wirtschaftsausschuss der dänischen NSDAP einen Entwurf zur Verfügung gestellt der mit als Grundlage dienen soll für Vorschläge des wirtschaftlichen Neuaufbaues.

Prof. Winding Kruse hält weiter sympatische Verbindung aber ich habe den Eindruck dass man sich von seiten der schon genannten Partei ein wenig zurückhaltend verhält da man nicht sicher ist wie tief diese Sympathien zu werten sind. Eine intensivere Arbeit soll von Kreisen um Nationaltidende begonnen haben um die Verbindung zum Königshause enger zu gestalten und eine neue Devise „mit dem König für Dänemark“ stärker ins Volk zu bringen. Man bedient sich dabei besonders jener Mitglieder des Hofes die nicht oder weniger deutschfreundlich sind.

In dem Gespräch erfuhr ich auch dass der Vorsitzende des Aufsichtsrates von Berlingske Tidende Højesteretssagfører Henriques zurückgetreten ist und dass seit einiger Zeit der Direktor des Kreditvereins Finsen Vorsitzender ist. Als dritter Direktor im Kreditverein sitzt der jetzige Minister Kragh.

8. V.

Gespräch mit Ejnar Howaldt.

Howaldt wies darauf hin dass Rassmussen eben jetzt eine wichtige Aussprache mit dem Wirtschaftsausschuss der LS. Leute hat. Bei dieser Besprechung sollte auch Bach teilnehmen.

In der vergangenen Woche hat sich Sehested schon an Bach gewandt und ihm gesagt dass jetzt die Möglichkeit bestünde auf Antrag des Königs eine neue Regierung zu bilden. Bach soll nach Rücksprache mit NS. Leuten dieses aber abgelehnt haben. Die Nationalsozialisten sind nach wie vor für eine weitere ruhige Entwicklung und wollen jetzt noch keineswegs die Regierung übernehmen.

Konservative Kreise wollen aber jetzt aus dem Königsgedanken Geschäft schlagen. Es soll wieder das Ministerium Prinz Axel auch aufgetaucht sein. Jedoch glaubt man nicht dass es irgendwelches Ve[r]trauen finden würde.

Ich habe Howaldt ernstlich auf die Gefahren hingewiesen die ein Verhalten wie das von Stangerup und der ganzen Nationaltidende für ein gutes deutsch-dänisches Verhältnis mit sich bringen kann.

Er sieht es vollkommen ein und will noch einmal einen privaten energischen Warnungsversuch machen. Ausserdem soll man schon geplant haben in der Angelegenheit Lausten eine Entgegnung zu bringen dass man keineswegs bezahlte Spione als Märtyrer für die Nation präsentiert bekommt.

☛ Besprechung mit Rassmussen findet nach telefonischer Vereinbarung um 8 Uhr morgens statt.

44.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner om samtale med
Frits Clausen og H. C. Bryld 8. maj.**

9. maj 1940.

Vertrauliche Notiz

Betrifft: Innerpolitische Lage in Dänemark
und Bestrebungen der Regierungs-
opposition.

Zum 8.5 ds. J. abends hatte ich den Parteiführer der dänischen Nationalsozialisten, Dr. Frits Clausen, und den Führer der Bauernorganisation LS, Knud Bach, Rønne, zu mir privat eingeladen.

Leider habe ich das Gespräch mit Knud Bach auf den 9.5. verschieben müssen, da dieser den Fähranschluss von Jütland nach den Inseln nicht — wie er fernmündlich mitteilte — erreichte.

Mit Dr. Clausen und seinem nächsten Mitarbeiter, Rechtsanwalt H. C. Bryld, hatte ich ein langes Gespräch über die innenpolitische Lage, dessen Inhalt ich in Zusammenfassung der wichtigsten Gesichtspunkte wiedergebe:

Dr. Clausen fragte mich zunächst, ob es richtig sei, dass am Nachmittag des 8.5. der Hofjägermeister Sehestedt und der Folketingsabgeordnete Hartel beim deutschen Gesandten gewesen seien. Ich entgegnete, dass ich nur wüsste, dass Sehestedt einen Besuch gemacht hätte.

Im Laufe des Gespräches erfuhr ich, dass Sehestedt und sein Kreis glauben, dass die geplante Reise des deutschen Gesandten nach Berlin in Zusammenhang mit diesem Gespräch stehe. Darüber haben auch die Sehestedt-Leute in einem Kopenhagener Hotel am 8.5 bis spät in die Nacht konferiert, da sie anscheinend der Ansicht sind, dass die von Sehestedt bei seinem Besuch in der Gesandtschaft gemachten Mitteilungen eine grosse politische Bedeutung gehabt haben müssen.

Ich fragte Dr. Clausen nach der Stimmung im Lande. Hierzu äusserte er, dass diese im Vergleich zum 10. April eine Wandlung erfahren habe. Zunächst sei von allen Leuten, namentlich von den Bauern bestimmt erwartet worden, dass die deutschen Stellen eine Zusammenarbeit mit der demokratischen Regierung ablehnen würden. Am wenigsten habe dieses die demokratische Regierung selbst erwartet. Er, Frits Clausen, habe ja die internen Sitzungen des Regierungsausschusses mitgemacht und gesehen, wie verzweifelt die Stauning-Munch-Anhänger waren. Hedtoft-Hansen habe am 9.4. weinend dagesessen und sei völlig ratlos gewesen. Stauning und Munch hätten ja auch in der historischen nächtlichen Sitzung dem König ihre Demission angeboten. Natürlich könne man dieses als eine politische Formsache ansehen. Aber sie arbeiteten nunmehr immerhin auf Anweisung des Königs weiter und seien dadurch durch dessen Person in ihrer Arbeit, wie immer sie auch sein möge, legalisiert.

Dr. Clausen stellte dann die Frage, worauf das Verhältnis Dänemark-Deutschland jetzt praktisch beruhe. Hierzu gab er selbst die Antwort, indem er äusserte, dass politisch-juristisch gesehen von deutscher Seite ein *fait accompli* vorläge, gegen den Dänemark einen Protest eingelegt habe. Mehr sei über den Ausbau des Verhältnisses nicht bekannt geworden. Dänemark habe sich also seiner Ansicht nach den Weg für alle politischen Eventualitäten offengehalten. Für einen gedachten Fall, dass es den Engländern gelingen würde, Dänemark zu besetzen, würde die Regierung formal ohne Weiteres in der selben Form mit den Engländern zusammenarbeiten können. Diese Lage sei von dänischer Seite gewiss nicht unbewusst entstanden.

Während die Regierungsanhänger in den ersten Tagen nach dem 9.4. recht klein und geduckt waren, seien sie heute das genaue Gegenteil. Sie hätten die bequemste Verteidi-

gungsform ihrer schlechten Politik inzwischen gefunden, indem sie für alle Misserfolge den Deutschen und den durch sie mit der Besetzung geschaffenen Verhältnissen die Schuld gaben. Die Losung, die man höre, sei etwa: Deutschland hat uns unseres englischen Marktes beraubt, ohne dass wir etwas gegen diese Gewalt unternehmen konnten. Nunmehr befinden wir uns durch den Ausfall des Englandgeschäftes in einer verzweifelter Lage, aus der uns die Deutschen nicht heraushelfen können, weil sie selber nichts haben. Darum leiden wir Not.

Ich sagte hierzu, dass es ja nun eine Tatsache sei, dass die Regierung bereits im August 1939 ohne Bereitschaftskäufe dagestanden hätte, obwohl ihr die Mittel für Anschaffungen bewilligt gewesen seien. Ausserdem habe die Regierung dann in völliger Verkenntnis der Lage mit den vorhandenen Warenreserven Verschwendung getrieben und habe auch letztenendes nicht rationiert, so dass der jetzige Bestand an Reserven erschütternd gering sei und schlimme Zeiten für die dänische Bevölkerung voraussehen lasse. Hierfür treffe aber doch die Regierung die wesentliche Schuld.

Frits Clausen sagte, dass er diese Tatsache natürlich stark in seiner Agitation benutzen würde. Gleichzeitig behauptete er aber, dass in den vorgezeigten Reserven wohl nicht die Freihafenlager enthalten seien, die 1939 unter privater Initiative der grossen Kopenhagener Firmen errichtet worden seien. Im Freihafen lägen für die grossen Warenhäuser Stapel an englischen Textilien, die mindestens einen Wert von 50 Millionen Kronen umfassten. Durch die Preissteigerung habe man bereits auf diese Lager, die an sich in der Form Auslandsdepots darstellten, Millionen verdient.

Zur Frage der Agitationsmöglichkeiten zurückkehrend sagte Cl., dass man nicht mehr wisse, wie man die Leute unterrichten solle. Das Versammlungsverbot sei noch an sich etwas, über welches man sich hinwegsetzen könnte. Aber die Verdunklung, die Benzinrestriktionen und die Schmälerung der Verkehrsmöglichkeiten machten es unmöglich, Menschen auf einen Haufen zusammenzubringen. Sie sässen deshalb zuhause und diskutierten die Gerüchte, die von den Gewerkschaften und anderen Kreisen in Umlauf gesetzt würden. Er, Clausen, hätte sich in seiner Position nie so schwach und unzufrieden gefühlt wie heute. Die Stimmung unter den Bauern und den arbeitslosen Städtern sei an sich so geartet, dass eine aggressive Steigerung kaum möglich sei. Aber es forme sich langsam eine Verzweiflung und Ratlosigkeit gegenüber den Gegebenheiten heraus, die hierhin und dorthin treiben könne.

Die Augen der Bevölkerung richteten sich auf den König, der eine stimmungsmässig starke Position inne habe. Aber der König sei bekanntlich zu einer entscheidenden Handlung unentschlossen. Zwar werde er heute durch den Kreis seiner jüngeren Adjutanten, durch Sehestedt oder General Prior gegen das System beeinflusst. Aber man wisse nicht recht, was dabei herauskommen würde. General Prior sei gerade beim König gewesen und hätte ihm, Clausen, nachträglich gesagt, er solle nur warten, — es werde eine Abrechnung mit dem System kommen. Genau das gleiche sage Sehestedt, der persönlich und über seine Schwester als Hofdame des Königs einen Einfluss auszuüben suche.

Die Aktion, Knud Bach zum Staatsminister zu machen, war Clausen durch Sehestedt mitgeteilt worden. Hierbei spielt, wie Clausen sagte, bei Knud Bach ein wichtiger Grund mit, nämlich die Schweinekrone. Diese war bisher ein wichtiges finanzielles Rückgrat der LS. Aber durch die nicht an die Bauern ausgezahlten Exportvergütungen und die Verminderung des Schweinebestandes fange dieses Gebäude an zu wanken. Daher müsse rechtzeitig seitens der LS etwas getan werden, um die Bauern zu halten, die selbstverständlich ihren Beitrag nur zahlen, wenn etwas zu ihren Gunsten geschieht. Knud Bach wolle garnicht, wie Sehestedt ursprünglich vorgeschlagen hätte, Staatsminister werden, sondern wolle sich mit einem Fachministerium begnügen. Aber irgendetwas müsse er jetzt tun, um nicht den Rückhalt bei den Bauern zu verlieren. Daraus lasse sich auch die starke Aktivität Sehestedts erklären, der ja letztenendes bei den Bauernaufmärschen und beim Aufbau der LS-Organisation stark mitgewirkt hätte.

Sehestedt sei und bleibe ein Mann, der ganz offen das Junkerprinzip vertrete, dass die Bauern von den grossen Gutsbesitzern des Landes geführt werden müssten.

Für diese Ansicht sei der sogenannte „Majoritäts-Foreningen“⁽¹⁾ ein wichtiger Faktor, der die grossen adligen Gutsbesitzer des Landes umfasse und der gerade in einer Versamm-

lung den Artikel des Grafen Holstein in „Faedrelandet“ zum Anlass genommen hatte, sich politisch von diesen Ansichten zu distanzieren.

Wir kamen über Sehestedt auf den Begriff eines Zwischenministeriums zu sprechen. Frits Clausen vertritt den Standpunkt, dass das von Sehestedt vorgeschlagene Ministerium die Arbeiter zum Weissglühen bringen müsste. Infolgedessen würde sich der König alsbald, wenn er sich für ein solches Ministerium entschieden hätte, einer äusserst schwierigen Lage gegenübersehen, die auch Deutschland nicht gleichgültig bleiben könnte, das ja an Ruhe und Ordnung in Dänemark interessiert sei.

Er, Clausen, habe nichts dagegen, dass die dänischen Hugenbergianer Schiffbruch erlitten, hielte aber doch eine solche Entwicklung für unnötig und schädlich, weil sie den nationalen Interessen schade. Es gehöre ein Entweder-Oder dazu, um Dänemark zu leiten.

Jetzt sei die grosse Gelegenheit da, ein deutsch-dänisches und damit deutsch-skandinavisches Verhältnis aufzubauen, das einen bleibenden Wert hat.

Dieses unterstrich ich, indem ich bemerkte, dass man diese Entwicklung natürlich nicht von Tag zu Tag, sondern im grossen geschichtlichen Rahmen sehen müsse. Die Reformation habe in Skandinavien eine starke Form gefunden, obwohl in ihrer deutschen Ursprungsstätte Kriege der Gegenreformation und schliesslich der 30jährige Krieg rasten. Der Geist, mit welchem die neuen Impulse in Skandinavien aufgenommen wurden, habe diese Form gefestigt.

Die französische Revolution habe trotz Beresina und Völkerschlacht einem Jahrhundert das geistige Gesicht gegeben.

Infolgedessen werde auch der Nationalsozialismus, d. h. der geistige und praktische Vernichtungskampf gegen alle merkantilistischen Formen sich durchsetzen, — unabhängig davon, wer den Krieg gewinnen oder verlieren werde. Dieser Kampf gegen den Merkantilismus sei schon gewonnen. Voraussichtlich würden auch in den westlichen grossen Ländern die letzten antiquierten Formen durch revolutionäre Bewegungen weggerissen werden. Damit habe also bereits jetzt der Nationalsozialismus seine grosse geschichtliche Sendung erfüllt.

Auf diese grosse Linie müsse man sich geistig auch in Skandinavien einstellen, das bis in die jüngsten Tage noch Hochburg einer überalterten Form war. Der Sieg des Neuen liege als eine Selbstverständlichkeit in der Entwicklung, die man nur erkennen und richtig zu Worte bringen brauche.

Auf die Gegenfrage Clausens, ob man deutscherseits etwa denke, diese ganz richtigen Gesichtspunkte von den jetzigen demokratischen Vertretern Dänemarks vertreten zu sehen, wies ich auf die Schwierigkeiten hin, die für Dänemark noch kommen würden.

Der Lebensstandard müsse bestimmt gesenkt werden. Wenn Dänemark ihn halten wolle, müsse es über reichliche Mengen Benzin, Kohle und Eisen verfügen. Was Deutschland entbehren könne, sei begrenzt, da Deutschland ja doch um seine Existenz in einem Kriege kämpfe. Nach dem Kriege würden diese Fragen alle keine Rolle spielen. Aber in dieser Zeit dürften die handelspolitischen Erwartungen Dänemarks nicht allzu hochgeschraubt sein, wenn sie nicht mit einer Enttäuschung enden wollten.

Diese Ansicht teilte Clausen vollauf.

Er sah auch ein, dass es falsch sein würde, eine deutschfreundliche Regierung allzu früh mit diesen Schwierigkeiten zu belasten. Gleichzeitig aber sagte er, dass es so wahnsinnig schwer für ihn sei, etwas zu seinen Anhängern zu sagen, da viele bereits äusserten, dass man, um von den Deutschen anerkannt zu werden, heute ein guter Demokrat und Logenbruder sein müsse.

Ich sagte ihm, dass doch diese guten Demokraten wahrscheinlich über die entstehenden Schwierigkeiten zugrunde gehen müssten. Sie hätten die Verantwortung, hätten vorher wirtschaftlich völlig verantwortungslose Manipulationen getroffen und müssten nun die Suppe auslöffeln. Auch dieses sah Clausen ein und entnahm daraus, dass man sich in deutschfreundlichen Kreisen auf den Augenblick vorbereiten müsste, wo die anderen abgewirtschaftet haben. Jedoch äusserte er, diesen Zeitpunkt nicht zu spät anzusetzen, da sonst zu viel an Werten verpulvert würde und vor allem die Stimmung der Bevölkerung sich aufgrund der Auslegung des Elends seitens der Regierungskreise gegen Deutschland

gewandelt haben könnte. Der Bankrott der Regierungspolitik sei ja schon vor dem 9. April eine Tatsache gewesen. Hätte die Partei der dänischen Nationalsozialisten unter unveränderten Verhältnissen 6 Wochen über diesen Zeitpunkt hinaus weiterarbeiten können, so hätte sie bestimmt die Regierung vor die schwierigsten Entscheidungen über ihren weiteren Bestand gestellt.

Wir beschlossen, bei Beachtung des Versammlungsverbotes, gerade diese Gesichtspunkte in Flugschriften festzuhalten, die über die LS und DNSAP im ganzen Lande in rascher Folge verteilt werden sollen. Für die Herstellung der Flugschriften sagte ich intern meine Unterstützung zu, wenn dieses geheim bleiben würde.

Über die Frage der SS-Werbung

kam Dr. Clausen auf einen Zustand zu sprechen, der m. E. starke Beachtung finden müsste. Er sagte, dass seine SA im Augenblick das einzige sei, was er habe. Nun solle er davon seine besten Leute zu einer SS-Ausbildung nach Klagenfurt abgeben. Das wolle er nicht. Wenn er auf seine 10jährige Arbeit in Dänemark zurückblicke, müsse er sagen, dass er von den Deutschen immer als gebender Teil aber niemals als nehmender Teil betrachtet und behandelt worden sei. Er wolle tatsächlich nichts von deutscher Seite haben. Aber alle möglichen deutschen Vertreter hätten zu Personen seiner Partei Fühlung aufgenommen und sie für ein Nachrichtenwesen über Dänemark missbraucht:

Herr Lauterbach vom Fichtebund behaupte von Dr. Göbbels zu kommen.

Herr Mortensen behaupte von Ribbentrop zu kommen, der SD beziehe sich auf den Reichsführer, was ja auch am meisten stimme, das Heer hätte seine verschiedenen Fäden gezogen.

Vor einem Jahr sei ein Vertreter der Reichswerke Hermann Göring zu ihm gekommen und hätte ihn zur Entsendung von 500 Arbeitern nach Deutschland veranlasst, indem er sich auf die Person Görings berief. Seinerzeit wurde versprochen, den Leuten eine deutsche SA-Ausbildung zu geben. Man habe dieses geglaubt und später gesehen, dass dieses deutscherseits keineswegs beabsichtigt war, sondern man nur ein Motiv suchte, um Arbeitskräfte zu finden. Die Enttäuschung seiner Leute hätte aber er sich als Parteiführer anhören müssen.

Nun komme die SS. Natürlich würde er sich freuen, wenn möglichst viele Leute eine Ausbildung in der SS erfahren könnten. Aber was bleibe ihm, wenn er nun seine treuesten und besten Leute mustern lassen und abgeben solle. Er brauche diesen Stamm. Er liebe auch diese Leute und wolle sie gerade jetzt um sich wissen.

Er kenne jeden Faden, der von Deutschland nach Dänemark gesponnen worden sei. Man habe immer deutscherseits von diesen Stellen verlangt, dass dänischerseits aufgrund der ideologischen Zusammengehörigkeit alles möglich gegeben wurde, während man als Gegengabe nur Worte und zwar meistens leere Worte gehabt hätte. Was wisse er, woran er heute sei?! Gut, wenn der Reichsführer oder jemand anders ihm auf Ehrenwort in die Hand versprechen würde, dass er eines Tages mit seinem nationalsozialistischen Gedanken die Verantwortung für das Schicksal Dänemarks übernehmen würde, ohne daran von Deutschland gehindert zu werden, nun gut, dann würde er seine SA bis zu diesem Zeitpunkt voll zur Verfügung stellen. Aber so wisse er nichts.

Später erfolgte bei mir ein Anruf für Dr. Clausen, aus dem ich entnehmen konnte, dass Mortensen wieder in Kopenhagen ist und recht aktiv mit nächtlichen Sitzungen arbeitet. Diese Tätigkeit des Herrn Mortensen müsste dringend beim Reichsaussenminister festgehalten und untersucht werden. Mortensen ist, wie mir erzählt worden ist, in Dänemark zuletzt als Blitzableiter-Repräsentant tätig gewesen, welches ein für dänische Verhältnisse sprichwörtlicher Posten ist. Den Hofjägermeister Richelieu hat er vor seiner Abreise nach Deutschland um 30 000 dänische Kronen betrogen. Dieses kennzeichnet ihn als einen Geschäftemacher, der jetzt versucht, in Politik zu reisen. Auch vor Hartel muss Vorsicht bewahrt werden, da er nach allen Seiten spielt und indiskret ist, wenn es ihm in den Kram passt.

Kopenhagen, den 9.5.40.

Meissner.

¹⁾ Fejlskrivning for „Majoratsforeningen“.

45.

**Notits af legationsråd Martin Luther ang. Brigadeführer Josts beretning
om den politiske udvikling i Danmark.**

16. maj 1940.

Geheime Reichssache

*Partei
21 g Rs*

Vortragsnotiz

Betrifft: Dänemark.

Brigadeführer J o s t hat auf meine Bitte einen Bericht über die letzte innerpolitische Entwicklung in Dänemark anfertigen lassen. Dieser wird weisungsgemäss vorgelegt.

LS. Meissner, welcher schon seit langem Verbindungen mit den beiden dänischen NS.-Gruppen pflegt, ist zu einer Besprechung nach Berlin bestellt worden.

Ich werde nach dieser Unterredung sofort einen Bericht folgen lassen.

Den Vorgang Dr. Klausen habe ich bisher noch nicht erhalten.

Berlin, den 16. Mai 1940.

Luther.

Zur Vorlage
bei dem
Herrn Reichsaussenminister.

(45. bilag a)

Beretning af Brigadeführer Jost om den politiske udvikling i Danmark.

[Maj 1940.]

Geheime Reichssache!

REICHSSICHERHEITSHAUPTAMT

zu Partei 16. g. Rs.

Bericht über die letzte innerpolitische Entwicklung in Dänemark.

Die innerpolitische Opposition gegen die Regierung Stauning, die, wie bereits berichtet, schon vor dem 9.4.40 in stetem Anwachsen begriffen war und die seit dem 9.4. neuen Auftrieb erhalten hat, hat nunmehr konkrete Formen angenommen.

Die Bauernorganisation L.S., die Bauernpartei und die DNSAP haben sich dahin geeinigt, dem König die Bildung eines sogenannten „Erwerbsministeriums“ vorzuschlagen. Dieses Ministerium soll aus führenden Männern der L.S. und der Bauernpartei, sowie Vertrauensleuten des dänischen Handels und der dänischen Industrie bestehen und von der DNSAP gestützt werden. Später ist eine Übernahme zunächst der wichtigsten Verwaltungsposten und weiterhin der gesamten Regierung durch die DNSAP vorgesehen.

Die Leitung der Regierung soll der Führer der L.S., Hofbesitzer Knud Bach, Rønge (Jütland) als Staatsminister übernehmen, Aussenminister soll Hofjägermeister Jorgen Sehestedt, Broholm bei Gudme (Fünen), der den Plan der neuen Regierung entworfen

und die bisherigen Verhandlungen vorwiegend geführt hat, werden. Als Vizestaatsminister und Kultusminister ist der Führer der Bauernpartei, Reichstagsabgeordneter Hartel, vorgesehen.

Dem König wird durch Hofjägermeister Sehestedt vorgeschlagen, die neue Regierung als geschäftsführende Regierung einzusetzen und den Reichstag bis zur Schaffung einer günstigen Situation für eine Neuwahl in Urlaub zu schicken.

Die neue Regierung wird ihre Propaganda darauf stützen,

1. dass die marxistische Regierung Stauning nicht in der Lage gewesen sei, den drohenden wirtschaftlichen Zusammenbruch Dänemarks infolge des Handelskrieges aufzuhalten,
2. dass die marxistische Regierung durch ihre wehrfeindliche Politik das Einrücken deutscher Truppen in Dänemark erforderlich gemacht habe,
3. dass sie durch ihre unklare Haltung für die Opfer des 9. April verantwortlich sei,
4. dass sie heute eine wirklich durchgreifende Umstellung der dänischen Wirtschaft auf eine dauernde Zusammenarbeit mit Deutschland sabotiere,
5. dass das dänische Bauerntum als bedeutsamster und tragender Stand der dänischen Gesamtwirtschaft seit 10 Jahren keinerlei Einfluss mehr auf die dänische Politik gehabt habe, vielmehr das Opfer einer auf seine Kosten gehenden marxistischen Finanz-, Sozial- und Handelspolitik gewesen sei, die zur völligen Verschuldung des Grundbesitzes zu einer Zahl von über 150 000 Arbeitslosen und zum unmittelbar drohenden Staatsbankrott geführt habe,
6. dass das dänische Bauerntum allein berechtigt und in der Lage sei, die nunmehr erforderliche tiefgreifende Umstellung der dänischen Wirtschaft auf eine dauernde Zusammenarbeit mit Deutschland durchzuführen.

Es darf hier noch einmal trotz früherer Berichte kurz zusammenfassend dargestellt werden, welche Kräfte hinter einer in dieser Form geplanten dänischen Regierung stehen würden.

1. L.S. (Landbrugernes Samnenslutning) mit 40 000 Mitgliedern und dem überwiegenden Teil der 206 000 selbständigen dänischen Bauern als Gefolgschaft.
2. Die DNSAP (Danmarks Nationalsozialistiske Arbejder Partie) die bei der letzten Wahl am 3.4.1939 ca. 30 000 Stimmen und 3 Reichstagsitze erhielt, inzwischen aber einen rapiden Zuwachs (insbesondere von Nov. 1939 bis zur deutschen Besetzung) vorwiegend aus den Kreisen der mit ihrer Regierung und Parteileitung unzufriedenen sozialdemokratischen Arbeiter, aber auch von jungen Konservativen erhalten hat. Kenner dänischer Verhältnisse rechnen bei einer heute stattfindenden Wahl im günstigsten Falle mit mindestens 100 000 Stimmen für die Partei.
3. Die Bauernpartei, die bei der letzten Wahl ca. 50 000 Stimmen und 4 Mandate erzielte.
4. Auf eine Vorfrage hat der Vorsitzende des Gesamtverbandes der dänischen Gewerkschaften, Lauritz Hansen erklärt, dass er unter Umständen geneigt sei, in streng vertraulichen Besprechungen den überwiegenden Teil der dänischen Gewerkschaftsführer für einen solchen Schritt zu gewinnen. Die Vereinigung der dänischen Gewerkschaften (de samvirgende Fagfordbund) ist mit 470 000 Mitgliedern ein sehr bedeutender und einflussreicher Faktor in der dänischen Politik.
5. Eine vom König eingesetzte nationale Bauernregierung würde die volle Gefolgschaft des dänischen Heeres haben, in dem wegen der Ereignisse am 9.4. eine tiefe (nach vorliegenden Berichten an Meuterei grenzende) Erbitterung gegen die Regierung Stauning und das ganze bisher herrschende System herrscht.

Die Regierungsneubildung soll als eine rein innerdänische Angelegenheit erscheinen.

Die neue Regierung würde es als ihre Aufgabe ansehen, eine völlige Umstellung der dänischen Wirtschaft auf den deutschen und mitteleuropäischen Wirtschaftsraum und eine Abkehr vom englischen Markt durchzuführen. Wie aus den in Übersetzung beigegebenen Briefen von Sehestedt und Hartel hervorgeht, hatten die führenden Persönlichkeiten des dänischen Bauerntums schon vor der deutschen Besetzung und zum Teil schon vor dem Kriege eine derartige völlige Umstellung der dänischen Wirtschaft und Landwirtschaft

erwogen. (Dem Berichterstatter hat Sehestedt persönlich bereits im August 1939 ähnliche Gedankengänge über die Umstellung der dänischen Wirtschaft auf Deutschland wie in dem anliegenden Schreiben vorgetragen).

Wie aus anliegendem Schreiben klar hervorgeht, sind sich die Verfasser darüber klar, dass die Umstellung Dänemarks eine grundlegende und dauernde sein muss. Sie vertreten aber im Gegensatz zur Regierung Stauning und deren wirtschaftlichen und landwirtschaftlichen Experten die Anschauung, dass bei radikaler Durchführung einer solchen Umstellung durch stärkeren Selbstanbau von Kraftfuttermitteln und durch Schaffung neuer Austauschmöglichkeiten innerhalb Skandinaviens und mit Mitteleuropa und dem Osten der Rückgang der dänischen landwirtschaftlichen Produktion erheblich begrenzt werden kann. (Nach Meinung Hartels könnte der Produktionsrückgang in einer Grenze von 20 % gehalten werden — vergl. anliegenden Brief Seite 1 unten) andererseits glaubt man aber, dass eine Erhaltung der dänischen Produktion in diesem Rahmen nur möglich ist, wenn die dänischen Bauern für ihre Produkte insbesondere für Butter dieselben Preise erhalten wie die deutschen Bauern, da die derzeitigen Preise weit unter den Produktionskosten liegen. Mit der Erhöhung der Preise sei es dann auch möglich, einen grossen Teil der dänischen Arbeitslosen wieder in den Arbeitsprozess einzugliedern. (Vergl. hierzu anliegenden Brief von Sehestedt Seite 2 und 3).

Politisch vertritt die Gruppe Bach—Sehestedt die Anschauung, dass es der neuen Regierung möglich sein werde, nach Schaffung einer engen wirtschaftlichen und aussenpolitischen Bindung Dänemarks an Deutschland u.a. auch durch ein Militärbündnis und Neuschaffung einer schlagkräftigen dänischen Wehrmacht eine allmähliche Zurückziehung der deutschen Besatzungstruppen aus Dänemark nach dem Kriege zu erreichen. (Vergl. hierzu den Brief Hartels Seite 6).

Demgegenüber versucht die Regierung Stauning zur Zeit noch ihre Position mit allen Mitteln zu halten. So haben ihre landwirtschaftlichen Unterhändler anscheinend sich mit nur geringen Preiserhöhungen für die nach Deutschland auszuführende Veredelungswaren einverstanden erklärt. Allerdings wird dabei von dieser Seite der Standpunkt vertreten, dass eine starke Schrumpfung der landwirtschaftlichen Produktion — soweitgehend, dass Deutschland in Zukunft aus Dänemark kaum mehr Landwirtschaftsprodukte als vor der Schliessung des englischen Marktes beziehen kann, nicht zu vermeiden ist.

Die Opposition ist der Ansicht, dass dieser Standpunkt der derzeitigen Regierung eingenommen werde, um eine grundlegende Umstellung der dänischen Wirtschaft auf eine dauernde vorwiegende Zusammenarbeit mit Deutschland zu vermeiden. Man hoffe in der Regierung und den hinter ihr stehenden Kreisen noch immer, dass die deutsche Besetzung nur eine Episode sei, die mit dem nötigen Geschick überstanden werden müsse, um späterhin wieder die wirtschaftliche Zusammenarbeit mit England und dem Westen aufnehmen zu können. Zugleich habe die derzeitige Regierung auch deshalb kein Interesse an einer zu guten und intensiven Gestaltung der deutsch-dänischen Wirtschaftsbeziehungen, um den Zustand einer engen Anlehnung Dänemarks an Deutschland nicht zu populär im dänischen Volke zu machen. Die dänische Regierung versuche sogar mit Rücksicht auf den von ihr erhofften endlichen Kriegsausgang bei äusserlich loyalster Zusammenarbeit mit den deutschen Behörden alles zu tun, um eine wachsende Unzufriedenheit mit der deutschen Besatzung herbeizuführen. So lasse sie beispielsweise nach dem Erlass unpopulärer Gesetze und Massnahmen, die durch die wirtschaftliche Notlage Dänemarks erforderlich würden, durch Flüsterpropaganda verbreiten, dass die betreffenden Massnahmen auf Druck der deutschen Behörden erfolgt seien. — Diese Anschauung der Opposition von einer stillen Sabotage der derzeitigen Regierung wird übrigens durch eine grosse Zahl von Einzelfällen, die hierher aus dem ganzen Lande gemeldet werden, unterstützt.

Material über eine derartige stille Sabotage in Dänemark kann vorgelegt werden.

Für die Beibehaltung der Regierung Stauning in Dänemark könnte angeführt werden:

- a. Dass dem Ausland gegenüber der Eindruck einer unter deutschem Druck gebildeten Regierung vermieden würde.
- b. Dass man in ihr ein willfähigeres Werkzeug finden könnte als in einer nationalen Regierung, nachdem ihre Position in der Bevölkerung immer schwächer wird und sie ihr Im-Amt-Sein nur der deutschen Besetzung verdankte.

Dieser Vorteil wird allerdings hiesigen Erachtens durch die Tatsache der stillen Sabotage der dänischen Regierung aufgehoben.

- c. Dass, falls eine schärfere Eingliederung Dänemarks in die deutsche Verwaltung beabsichtigt ist, dies einer marxistischen Regierung gegenüber leichter durchzuführen ist, als einer nationalen.

Dagegen würde für die Bildung einer nationalen Regierung in Dänemark sprechen, dass mit ihr der überwiegende Teil aller brauchbaren Kräfte in Dänemark für eine enge und dauernde Zusammenarbeit mit Deutschland und für eine Unterstellung Dänemarks unter die politische Führung des Reiches gewonnen wäre, und sich dafür einsetzen würde, dass somit die Position des Reiches in Dänemark und vielleicht später auch im übrigen Norden entlastet würde,

dass die Bedeutung Dänemarks für die deutsche Ernährungssicherung erheblich gesteigert würde,

dass endlich die von Deutschland erwünschten Massnahmen zur inneren Angleichung Dänemarks und damit zu einer festeren Verbindung mit dem Reich mit eigenen dänischen Kräften durchgeführt würden.

Der dänische König stellt sich zur Zeit nach den bisher hier vorliegenden Mitteilungen noch zurückhaltend, aber nicht grundsätzlich ablehnend zu dem geschilderten Vorschlag über eine neue Regierungsbildung. Er hat geäußert, dass er eine Regierungsumbildung erst nach Wiederabzug der deutschen Besatzungstruppen vornehmen wolle, würde aber nach Meinung von Angehörigen seines Hofstaates die Regierung Stauning sofort entlassen, wenn ihm der Nachweis dafür erbracht würde, dass die Regierung die Zusammenarbeit mit Deutschland im Stillen sabotiert. (Die Stellungnahme des deutschen Gesandten Dr. v. Renthe-Fink zur Frage der Bildung einer neuen Regierung vergl. den Brief Sehesteds Seite 3—4).

(45. bilag b)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til folketingsmand A. Hartel om samtale med Renthe-Fink 8. maj.

[9. maj 1940.]

*Herrn Folketingsmand Hartel,
Reichstag.*

Ich wünsche sehr, Dir einen Bericht über eine Unterredung zu geben, die gestern bei Minister Renthe-Fink stattfand.

Wie Du weisst, bin ich seit Mitte Januar ohne Verbindung mit dem Gesandten gewesen, weil Herr Renthe-Fink meinen Vorschlag abschlug, in Gemeinschaft einen Vorschlag auszuarbeiten, unser Erwerbsleben umzuorganisieren nach einem Plan, der in Kraft treten sollte, sobald die Verbindung mit England abgebrochen wäre. Vom damaligen Zeitpunkt zog ich einen anderen Weg vor, nämlich direkt nach Berlin zu berichten. Auch gesellschaftlich habe ich keine Verbindung mehr gehabt.

Ich war daher sehr erstaunt, als ich gestern um 16 Uhr eine Einladung von dem Minister durch seinen Chauffeur erhielt, ob ich eine halbe Stunde später zum Tee in die Gesandtschaft kommen wollte. Aus Höflichkeit der deutschen Reichsregierung gegenüber kam ich dieser späten Einladung nach. Ausser dem Minister und seiner Frau war der neue Landwirtschaftsattaché, Ministerialrat E., zur Stelle.

Die Unterredung kam auf die Landwirtschaftsverhandlungen und man fragte mich, was ich von den Preisen meinte. Ich betonte, dass die Preise nur eine geringe Erhöhung

gegenüber den Englandspreisen bedeuten und weit unter den Produktionspreisen lägen. Ich betonte in Übereinstimmung mit der neulich von der L.S. veröffentlichten Resolution, dass eine Senkung der hohen Lasten und eine Erhöhung des Exportpreises, der den dänischen Bauern dieselben Arbeitsbedingungen gewährleistet wie den deutschen Bauern, geschaffen werden müsste, wenn man in Deutschland die dänische Landwirtschaft auf dem gleichen hohen Stand gehalten wünscht.

Wie bekannt, ist die augenblickliche Regierung nicht an einer Ausweitung des Handels mit Deutschland interessiert. Man liebäugelt immer noch mit einer Wiederaufnahme der alten Verbindungen mit England. Die Regierung und die Landwirtschaftsabordnung, deren Männer beide abhängig von dem politischen System sind, nehmen daher gerne Preise an, die ebenso niedrig sind wie die Englandspreise, in dem Bewusstsein, dass der Viehbestand zu einem grossen Teil verkauft, während der Butterexport reduziert werden würde.

Der Minister antwortete, dass, wenn die dänische Delegation sich mit den vorliegenden Preisen zufrieden erklärte, man nicht erwarten könnte, dass man von deutscher Seite das Doppelte geben würde. Ich antwortete, dass Högsbro-Holm und Hauch kein Vertrauen in der dänischen Landwirtschaft genossen, sondern die Agenten der sozialdemokratischen Regierung wären, — dass die jetzt abgesprochenen Butterpreise weit unter den Produktionspreisen lägen, läge in der offiziellen Statistik fest. Zum Schluss legte ich ein Exemplar von „Dommen“ vor, das zeigt, dass Herr Högsbro-Holm beim Østre Landesgericht überführt worden ist, die Öffentlichkeit in einer öffentlichen Erklärung über den Viehexport des Staates hinter das Licht geführt zu haben.

Der Ministerialrat fragte mich, welchen Butterpreis ich ansetzen würde, wenn es möglich sein würde, die Produktion der Landwirtschaft umzuorganisieren und den Viehbestand auf seiner jetzigen Höhe zu halten. Dazu antwortete ich: Kr. 4.50 pr. Kg., wobei man selbstverständlich evtl. Änderungen des normalen Preisniveaus des Landes Rechnung tragen müsste.

Der Minister schnitt darauf die Frage der Arbeitslosen an, die jetzt auf über 150 000 Mann angestiegen sind und die, wie er meinte, auf 200 000 steigen würden. Gefragt, wie ich mir die Aufhebung der Arbeitslosigkeit dächte, machte ich darauf aufmerksam, dass eine Umorganisation der Produktion der Landwirtschaft für den deutschen Markt (Silos, Luzerne u. a.) stark vermehrte Arbeitskräfte verlangen würde, und dass man durch eine Preiserhöhung, die den Bauern auf dieselbe wirtschaftliche Stufe wie den deutschen Bauern stellen würde, $1\frac{1}{2}$ Mann pro landwirtschaftlichen Betrieb oder 100 000 Arbeitslose einstellen könnte. Der Rest würde beschäftigt, wenn man die unsinnigen Unterstützungsbestimmungen aufheben würde zusammen mit einem Aufbau einer Industrie, die nach den veränderten Verhältnissen aufgebaut werden müsste — Waggonfabrikation in grossem Stil, Schiffbau u. ä. — Mit einer Beschäftigung von weiteren ca. 50 000 Mann rechne ich, wenn in Verbindung mit Deutschland ein nationales Heer aufgestellt würde, das nach und nach die Landesverteidigung übernehme.

Ich machte dann den Minister darauf aufmerksam, dass die notwendige Umorganisation des wirtschaftlichen und politischen Systems des Landes unmöglich von der augenblicklichen parlamentarischen Regierung vorgenommen werden könnte. Der Minister konnte nicht leugnen, dass es die Regierung seit dem 9. April unterlassen hat, auch nur eine der Reformen durchzuführen, die die Situation verlangte.

Ich schloss meine Ausführungen dahingehend, dass ein gutes Verhältnis zwischen den beiden Ländern nicht durch schöne Redensarten aufrechterhalten werden könnte, sondern auf eine gegenseitige Interessengemeinschaft aufgebaut werden müsste, und dass das gegenseitige Vertrauen auf Realitäten beruhen müsste.

Die Umorganisation des wirtschaftlichen und politischen Systems Dänemarks müsste total sein, und es müsste vorausgesetzt werden, dass die Vereinbarungen von Dauer wären und sich über einen evtl. Friedensschluss hinausstreckten. Ich rechnete damit, dass Seine Majestät in Kürze die Aufgaben einer neuen Regierung, die bereits entsprechende Pläne ausgearbeitet hat, übergeben würde.

Der Minister antwortete, dass Seine Majestät in einer gestrigen Unterredung nichts derartiges erwähnt, und dass er überhaupt nicht über die Innenpolitik gesprochen hätte. Ich antwortete, dass ein Regierungswechsel notwendig sein würde, allein schon deswegen,

weil Beweise vorlägen von ähnlichen Verhältnissen wie sie in dem deutschen Weissbuch über Norwegen veröffentlicht seien, sowie von anderen Verhältnissen, die den Fortbestand der Regierung unmöglich machten. Hinzu kommt, dass seit dem 9. April der grösste Hass in der Kopenhagener Bevölkerung gegen die Regierung besteht, und dass man einstimmig eine Bestrafung derjenigen Personen verlangt, die systematisch die dänische Verteidigung zu Grunde gerichtet haben und daher die Schuldigen an der Besetzung sind.

Während der ganzen Unterredung plaidierte der Minister ständig für die augenblickliche Regierung — „dass sie ihre Verantwortung voll übernehmen solle“ — „dass die neuen Männer allzu grosse Schwierigkeiten zu übernehmen hätten“ u. s. w.

Schliesslich wurde mir von einer Person, die zugegen war, erklärt, dass es scharfe Repressalien von deutscher Seite hervorrufen würde, wenn wir die Begebenheiten um den 9. April veröffentlichen würden. Ich antwortete hierauf, dass man es uns kaum verdenken könnte, wenn wir mit unseren eigenen Männern abrechneten, die die Verantwortung für das Nichteinhalten unserer Neutralität trügen, darüber hinaus müsste das wohl als innerdänische Angelegenheit betrachtet werden.

Ich fügte hinzu, dass, falls die augenblickliche Regierung durch die Unterstützung des deutschen Gesandten bestehen bliebe, das Land sehr schnell auf einen derartigen wirtschaftlichen Zustand herabsinken würde, dass es seine wirtschaftliche Selbständigkeit verlieren müsste. Das stünde jedoch im Widerspruch zu den Versprechungen, die gleichzeitig mit der Besetzung gegeben worden seien. Ich machte im Anschluss daran auf die ernststen Folgen aufmerksam, die in dem Verhalten gegenüber der Besatzungstruppe eintreten würden, wenn man fortgesetzt den Eindruck hätte, dass die verhasste Regierung sich auf die deutschen Bajonette stütze.

Vorausgesetzt, dass die neue Regierung, die ihre Pläne bereits fertig hat, die notwendigen Reformen mit Kraft und Rechtschaffenheit durchführen würde, würde man den Zusammenschluss des weitaus grössten Teils der dänischen Bevölkerung erreichen mit Ausnahme von der Clique der Politiker und der jüdischen Geschäftsleute und der Presse, die das Land beherrscht haben.

Als ich die Gesandtschaft verliess, wechselte ich noch ein paar Worte mit dem Gesandten allein, wobei er darauf hinwies, dass ein evtl. Regierungswechsel nicht in einer revolutionären Form vorgenommen werden dürfte, die Unruhe in dem Land schaffen würde. Ich antwortete darauf, dass davon kaum die Rede sein könne; die Enthüllungen, die man vorbringen könnte, genügten, einen Regierungswechsel notwendig zu machen, aber die Angelegenheit wäre solange zurückgestellt, bis man annehmen könnte, dass die norwegische Frage zu einer vorläufigen Lösung gekommen sei. Ich wiederholte dann noch einmal den Wunsch von dänischer Seite, ein dänisches Heer und eine Flotte aufzubauen, die nach und nach die Verantwortung für die Verteidigung des Landes übernehmen könnten.

Ungefähr um 5.45 Uhr verliess ich die Gesandtschaft.

Ich gestehe, dass diese Unterredung in vieler Hinsicht peinlich für mich war, besonders unter Berücksichtigung der Tatsache, dass ich mich immer als Freund des Ministerpaares betrachtete, und dass ich seit 2 Jahren konsequent auf eine wirtschaftliche und kulturelle Zusammenarbeit mit Deutschland hingearbeitet habe, aber ich sehe doch ein, dass eine vollständige Umorientierung innerhalb der augenblicklichen deutschen Vertretung stattfinden muss.

Ich verbleibe mit herzlichen Grüssen

Dein getreuer

Brev fra folketingsmand A. Hartel til hofjægmester Jørgen Sehested ang. samtale med Renthe-Fink i marts 1940 og forskellige indrepolitiske forhold.

9. maj 1940.

Im Folketing, den 9. Mai 1940.

Lieber Sehested.

Unter Bezugnahme auf unsere Verabredung, uns gegenseitig über stattgefundene Unterredungen und geführte Verhandlungen auf dem laufenden zu halten, sende ich Dir nachstehende Darstellung:

Mitte März ds. Jhrs. begleitete ich Knud Bach zu einer Verhandlung mit dem deutschen Gesandten, u. a. sollte ich ihm als Dolmetscher behilflich sein, da er ja kein Deutsch versteht. Ausser dem Gesandten Herrn Renthe-Fink waren die Herren Krüger und Frielitz zugegen. Wir diskutierten die Frage einer Umlegung unseres landwirtschaftlichen Absatzes in der Art, dass wir England aufgaben und unseren Export ausschliesslich auf Deutschland basierten. Knud Bach und ich erwarteten damals, dass die U-Boot-Gefahr bald jeglichem Verschiffung nach England unmöglich machen würde. Renthe-Fink und Dr. Krüger waren beide der Meinung, dass eine solche Umstellung unseres Exports eine Unterbindung unserer Zufuhr an Ölkuchen und Margarine-Rohstoffen aus dem Westen zur Folge haben würde und einen so katastrophalen quantitativen Rückgang unserer exportfähigen Waren mit sich bringen werde, dass Deutschland mengenmässig nicht wesentlich mehr als bisher aus Dänemark werde einführen können. Wir bemerkten dazu, dass die Selbstversorgungspolitik, die schon in Dänemark eingeführt worden war, u. a. durch das Gesetz über eine Zuwendung von 5 Mill. Kronen an Silo-Besitzer, zur Produktion von mehr proteinhaltigen Erzeugnissen (Klee, Luzerne, Lupine) und zur Erweiterung der Rübenanbaufläche, den Rückgang der Produktion begrenzen würde. Besonders würde eine Erhöhung der Exportpreise nach Deutschland, besonders für Butter, die Bauern dazu ermuntern starke Anstrengungen zu machen, um die Produktion aufrechtzuerhalten und das Abschachten der Viehbestände zu vermeiden. Bei einer starken Erhöhung des Preises glaubten wir den Produktionsrückgang innerhalb einer Grenze von 20% halten zu können. Ich kann in diesem Zusammenhang mitteilen, dass L. S. kürzlich beschlossen hat, einen statistisch-ökonomischen Ausschuss zu bilden, um diese Probleme, die bisher leider scheinbar das offizielle Dänemark nicht nennenswert interessiert haben, zu klären. Der Vorsitzende des Erwerbsausschusses, Gutsbesitzer Axel Hansen, Kopsbølle, hat mir heute mitgeteilt, dass er schon einige Berechnungen hat anstellen lassen, und dass er das Material während seines heutigen und morgigen Aufenthaltes in Kopenhagen mit hat. Ich beklage die auffallende Übereinstimmung, die in dieser und anderer Hinsicht zwischen den Gesichtspunkten des Systems Stauning und den augenblicklich in der deutschen Gesandtschaft vorherrschenden Ansichten zu bestehen scheinen. Unser Standpunkt erfuhr nämlich keine Zustimmung bei den erwähnten deutschen Herren, trotzdem wir hervorhoben, dass Knud Bach und ich bereits Ende September 1938 dieselben Betrachtungen dem Reichsnährstand gegenüber vorgebracht hatten. Wir sahen es bereits damals für eine Frage der Zeit an, dass Dänemark den englischen Markt verlieren würde. Die Ereignisse des 9. April, die den Totalverlust des Englandgeschäftes mit sich brachten, trafen Dänemark praktisch, auch in dieser Hinsicht, unvorbereitet. Und ich kann nicht anders als mit Anerkennung daran denken, dass Du mir in Januar 1940 erklärtest, dass Du dem deutschen Gesandten, Herrn Renthe-Fink, ähnliche Pläne vorgelegt hast, wie Knud Bach und ich sie später vorbrachten und augenscheinlich mit demselben negativen Resultat. Jeder kann die Vorteile erkennen, wenn das Problem rechtzeitig aufgenommen wird. Ich bin mir vollständig darüber klar, dass Bording, Hauch, Høgsbro-Holm und die anderen führenden Anglophilen innerhalb der Landwirtschaft gar kein Interesse an dieser Umorganisation, die Deutschland mehr Fette zuführt, haben.

Ich habe Veranlassung zu glauben, dass die marxistisch-liberalistischen Kreise in Wirklichkeit kein ernstes Interesse daran haben, dass die Landwirtschaft durch einen

Exportpreis nach Deutschland, der unsere Waren auf dasselbe Preisniveau wie dasjenige der deutsche Bauern bringen würde, zu der stärkst möglichen Produktion und der geringst möglichen Reduktion der Viehbestände ermuntern würde. Gerade deshalb war die Proklamation von L.S. am 25. April ein Wort zur rechten Zeit und deshalb erweckte sie den Zorn der erwähnten Kreise. Denn sie sagte ja ganz offen zu dem neuen Deutschland: „Tut das Eurige dazu, dass der dänische Bauer dieselben Arbeitsbedingungen erhält wie der deutsche, dann werden wir uns um eine gute Zusammenarbeit mit unserem Hauptabnehmerland bemühen und unser Äusserstes tun, um die Produktion aufrechtzuerhalten.“ Aber weshalb sollten eigentlich Marxisten und Liberalisten, die bisher in brüderlicher Vereinigung dem Bauernstande 1—2 Milliarden Kronen geraubt haben, nun plötzlich demselben einen anständigen Preis gönnen. Mir scheint, dass wir auch aus diesem Grunde unsere Arbeit, diese Regierung so bald wie möglich zu ersetzen, fortsetzen müssen. Die Regierung steht aus folgenden Gründen auf schwachen Füßen:

- 1.) Sie wird von der Angst vor der Verantwortung für die Begebenheiten des 9. Aprils geplagt.
- 2.) Sie fürchtet die Folgen der jahrelangen hassvollen Angriffe, welche viele ihrer Männer und tatsächlich alle ihre Zeitungen gegen den Nationalsozialismus und seine leitenden Männer geführt haben.
- 3.) Sie hegt vielleicht gewisse Zweifel daran, dass die Übereinkunft vom 9. April mit Deutschland tatsächlich von dänischer Seite völlig eingehalten worden ist, wenn trotz derselben dennoch Widerstand geleistet wurde, weil die in Frage kommenden Abteilungen nur schlecht oder garnicht unterrichtet waren.

Der merkwürdige Zustand, in dem der Reichstag sich befindet, zeigt besser als Worte, dass die Regierung Stauning-Munk ihre Rolle ausgespielt hat, und dadurch dass die 12 offiziellen Minister durch 6, wenn ich sie so nennen darf, „Füllen“, die konsultativen Minister, ergänzt worden sind, ist nur das geschehen, dass die eigentliche parlamentarische Opposition sich selbst entleibt und dadurch eine Weiterführung der jetzigen Verfassung unmöglich gemacht hat. Man hofft durch dieses Manöver die Rechenschaft über die Begebenheiten des 9. April, welche das Volk mehr oder weniger laut, aber wenigstens ganz einstimmig, fordert, auf unbestimmte Zeit hinausschieben zu können. Dänemark wünscht sein Gesicht wiederzugewinnen. Die Stauning-Regierung operiert in Wirklichkeit mit der stillen Hoffnung, dass sie noch einige Monate gute Miene zum bösen Spiel machen kann, dass die Westmächte danach siegen, direkt oder indirekt die Deutschen aus dem Land zwingen und damit dem alten parlamentarischen Spiel erneut freie Bahn geben. Man hat bisher gesehen, dass Deutschland alle Fragen sehr taktvoll angefasst hat, und man scheint in Regierungskreisen der Ansicht zu sein, dass dieses geschieht, um in Norwegen, Schweden und anderswo in der neutralen Welt für Deutschland einen guten Eindruck zu machen und eine gute Stimmung zu schaffen. Du weisst, dass ich nicht an eine solche Entwicklung glaube, und dass ich den englischen Markt für unwiderruflich verloren ansehe, sodass wir uns als ein Teil des mitteleuropäischen Lebensraumes einrichten müssen. Hierzu muss auch gefordert werden, dass wir uns auf dieselbe Wellenlänge mit dem neuen Deutschland bringen. Keiner kann natürlich vertrauensvoll und vertrauenserweckend mit einem anderen zusammenarbeiten, wenn er den Tod und Untergang des Partners wünscht. Ich erachte es deshalb für notwendig, dass zur Ablösung der jetzigen Regierung, über deren parlamentarisches Mandat keiner das geringste ahnt, eine neue Regierung von unabhängigen Männern gebildet wird, die im Rufe von Mut, Unbestechlichkeit und fachlichem Können stehen. Diese Regierung muss ihren Schwerpunkt innerhalb der Landwirtschaft haben und die wohlwollende Unterstützung der dänischen Nationalsozialisten genießen. Es würde ausgesprochen falsch sein und nur dazu geeignet, das gute Verhältnis zwischen Dänemark und dem Reich zu zerstören, wenn Deutschland die durch die Besetzung geschaffene Lage dazu ausgenutzt hätte, durch direkten oder indirekten Druck ein Ministerium Frits Clausen zu errichten. Das dänische Volk würde sich dagegen aufgelehnt haben, auf diese Art und Weise einem nationalsozialistischen Experiment ausgesetzt zu werden, und es würde den Männern unmöglich gewesen sein weiterzuarbeiten, welche es wünschen, das dänische Volk für ein gutes nachbarliches Verhältnis mit Deutschland und für ein Verständnis für Hitlers Tat und für seine Ideen zu gewinnen. Es freut mich deshalb, dass es geglückt ist, Dr. Clausen soweit zu bringen, dieses selbst einzusehen, und ich muss hier die guten Dienste, welche

Ingenieur Mortensen geleistet hat, anerkennen; er ist tatsächlich derjenige, der diese bedeutungsvolle Änderung zustande gebracht hat, welche von gleichem Wert ist für Dänemark, Deutschland und Dr. Clausen selber. Nun, da ich Herrn K. Mortensen erwähnt habe, der mir vor diesen bewegten Tagen nicht bekannt war, glaube ich meinen Eindruck hinzufügen zu müssen, dass kein Mann in der letzten Zeit mir wertvollere und korrektere Aufklärungen über das neue Deutschland gegeben hat als er. Er ist in starkem Masse beseelt von dem brennenden Willen, das Streben nach hohen Zielen und den Willen zur Sammlung um die nationalen Werte und das Verstehen für die Bedeutung der guten Kameradschaft, welche das nationalsozialistische Deutschland prägen, auf sein Vaterland zu übertragen. Es macht Herrn Mortensen in meinen Augen nicht kleiner, dass er ebenso wie wir die Bedeutung eines Regierungswechsels mit z. B. einem führenden Landwirt, wie Knud Bach, als Ministerpräsident, versteht, und dass er erkennt, dass das offizielle Dänemark nicht identisch ist mit dem wirklichen. Wenn ich in diesem Zusammenhange Knud Bach erwähne, so deswegen, weil er schon durch längere Zeit hindurch ebenso wie Du und ich eingesehen hat, wie veraltet die parlamentarischen Formen sind, und er führt deshalb auch tatsächlich L.S. nach dem Führerprinzip. Ich sehe mit tiefem Pessimismus auch die augenblickliche Entwicklung in Dänemark. Aus Gründen, die ich schon oben erwähnt habe, können wir wirklich keine Initiative von der Regierung erwarten, und wir gleiten dadurch in eine Art deutscher Zwangsverwaltung, die weder dem dänischen Volk noch Deutschland zum Segen gereichen würde. Ich habe allen Grund zu glauben, dass eine Regierung mit dem Angelpunkt in dem Teil der Landwirtschaft (L.S.), der sich bisher immer verstehend und respektvoll zu dem neuen Deutschland gestellt hat, und der sich einer wohlwollenden Haltung von Seiten der dänischen Nationalsozialisten erfreut, unser Land sowohl vorwärts bringen als auch ein für uns alle würdiges und vertrauensvolles Verhältnis zu dem neuen Deutschland schaffen kann. Hier muss selbstverständlich auf das Wort des Führers über die Wiederherstellung der vollen Selbständigkeit Dänemarks gebaut werden, aber wenn die deutschen Truppen später zurückgezogen werden sollen, müsste natürlich ein entsprechend starker Ausbau der dänischen Verteidigung stattfinden, sodass wir selbst die Aufgaben übernehmen können, die heute tatsächlich Deutschland für uns wahrnimmt.

Sollte ein Militärbündnis mit Deutschland zur Verteidigung des dänischen Gebietes zur Notwendigkeit werden, um unsere volle Selbständigkeit wiederzugewinnen und unsere Wehrmacht wieder erstehen zu lassen, mit anderen Worten um Deutschland zu bestimmen, seine Besatzungstruppen zurückzuziehen, würde ich nicht vor einer solchen Lösung zurückweichen. Ich fürchte keinen Angriff von der alten Clique, denn diejenigen, unter denen die Besetzung geschah, können nie einen wirkungsvollen Angriff gegen diejenigen richten, durch deren Einsatz sie aufgehoben wurde. Das Gerechtigkeitsgefühl des dänischen Volkes verlangt eine sofortige rechtliche Verfolgung der Männer, die die Verantwortung für die Ereignisse des 9. April und für das vergangene, das hiermit zusammenhängt, tragen.

Es ist klar, dass das Dänemark, das aus dem augenblicklichen Läuterungsprozess resultiert, in vieler Hinsicht sehr verschieden ist von dem, das wir heute kennen. Die Königsmacht wird in Zukunft eine weit neutralere¹⁾ Stellung einnehmen, und das Volk wird, wie es dies schon in diesen dunklen Tagen begonnen hat zu tun, sich um den König als den Konzentrationspunkt der Nation und das nationale Zentrum scharen. Aber auch ökonomisch werden grosse Veränderungen eintreten. Die zentrale Stellung der Landwirtschaft in unserem Erwerbsleben muss anerkannt werden, und das Preisniveau, wonach gearbeitet werden soll, darf sich im wesentlichen nicht von dem deutschen unterscheiden. Eine andre Geldpolitik muss die Kreditmittel im Verhältnis zur Produktion herabsetzen und darf keinen Spekulationszielen dienen. Eine allgemeine Reinigung innerhalb der Verwaltung des Landes muss stattfinden, jede Vermischung von öffentlicher und privater Wirksamkeit muss beendet werden, das Doppelverdienstertum ausgerottet und die Juden von der Führung des Landes ausgeschlossen werden. Zu diesem Zweck müssen sowohl Arbeitsrecht wie Arbeitspflicht eingeführt werden, und man darf in einer Situation wie der jetzigen nicht davor zurückweichen, die Arbeitslosen zwangsweise zu einem produktiven Einsatz zu führen.

Es ist meine Hoffnung, dass wir in der Periode, die eine solche Wiedergeburt erfordern wird, die Mentalität des dänischen Volkes so stark umgeformt haben werden, dass es den klassenbestimmten und egoistischen Marxismus und Liberalismus von sich wirft

und sich den Gedanken einer wirklichen Volksgemeinschaft zwischen denjenigen, die artgemäss zusammengehören, und welche heute hoch und niedrig, Führer und Gemeinen im Dritten Reiche vereint, anvertrauen wird. — Bei einer Arbeit nach diesen grundsätzlichen Gesichtspunkten kannst Du wie bisher und in verstärktem Masse auf meine Mitarbeit rechnen.

Dein getreuer

gez. A. Hartel.

¹⁾ Iflg. forhør over Jørgen Sehested i byretten 13. maj 1946 er dette fejlskrivning for „zentralere“.

46.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regeringskrise.

21. maj 1940.

Geheim

zu Partei 324. g.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 21. Mai 1940 20.20 Uhr

Ankunft: — 21. — — 21.00 —

Nr. 537 vom 21.5. CITO!

Für Geheimrat Luther.

Regierungskrise zunächst überwunden, aber Bemühungen Segestedt's Regierung Stauning-Munch zu stürzen und bauerliche Regierung zu bilden, gehen weiter, weil er auf Grund von Informationen aus Deutschland annimmt, deutscher Unterstützung sicher zu sein. Um Schwierigkeiten zu vermeiden mit einem wohl deutsch-freundlichen, aber seiner Zusammensetzung nach, nicht voll arbeitsfähigen Kabinett Bach-Segestedt, in dem dänische Nationalsozialisten nicht vertreten sein würden, zusammenarbeiten zu müssen, wäre es erwünscht, Segestedt durch seine Verbindungen wissen zu lassen, dass uns solche unvollständigen Kombinationen nicht willkommen sein würden.

Renthefink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an Dtschl. (Arb. St.)
-	2	- RAM.
-	3	- St. S.
-	4	- Chef AO.
-	5	- BRAM.
-	6	- U. St. Pol.
-	7	- U. St. Recht.
-	8	- Dir. Pers.
-	9	- Dg. Pol.
-	10	- Dir. W.
-	11	- — Presse
-	12	- — Kult
-	13	- — pers. Stab (Hewel)
-	14	- — Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 1 a.

47.

„Überblick“ [anonymt] over de danske kredse, der søger at danne regering.

21. maj 1940.

21. Mai 1940.

In Folgendem soll versucht werden, einen Überblick über die Kräfte zu geben, die den Versuch zur Bildung einer neuen Regierung in Dänemark vorwärts treiben:

Die DNSAP (Dr. Fritz Clausen) arbeitete schon vor dem 9. April an einem Plan, die Machthaber in Dänemark zu stürzen und selber die Regierungsgewalt zu übernehmen. Durch den Einmarsch der deutschen Truppen ist eine ganz neue Lage geschaffen worden. Falls die DNSAP jetzt noch versuchen würde, mit Gewalt die Macht an sich zu reißen, wären die in Dänemark stationierten deutschen Truppen u.U. dazu gezwungen, mit der Waffe sich derartigen Versuchen zu widersetzen um die Ruhe und Ordnung aufrechtzuerhalten. Dieses ist dem Führer der DNSAP eindringlich dargestellt worden und er scheint von diesem Plan auch abgerückt zu sein.

Es wird jetzt der Versuch unternommen eine Regierung zu bilden, die nach aussen hin ein „Erwerbsministerium“ ist, sich aber voll und ganz auf die DNSAP stützt und das Programm dieser Partei durchführt.

Es ist nun zu diesem Zweck die Verbindung zur „L.S.“ (Landbrugernes Sammenlutning), die schon seit Jahren bestanden hat, enger gestaltet worden. Die Köpfe dieser Bewegung sind *Knud Bach*, *Hartel* und Hofjägermeister *Sehestedt*.

Ing. Mortensen, der die Verbindung zu Sehestedt und zu einem Mittelsmann der DNSAP schon vor dem 9. April aufgenommen hatte, hat sich weitgehend in die Verhandlungen eingeschaltet. Er ist als in Deutschland lebender Däne aufgetreten unter dem Hinweis, dass er sehr enge Beziehungen zu führenden Kreisen in Deutschland habe. Ohne direkte Behauptungen aufzustellen ist es ihm gelungen, den Männern der LS die Meinung aufzuzwingen, dass er von Berlin geschickt sei, hier in Dänemark einen Regierungswechsel zugunsten Deutschlands herbeizuführen.

In seinem Brief an den König hat Sehestedt zum Ausdruck gebracht, dass ein Regierungswechsel von Deutschland gewünscht wenn nicht sogar gefordert werde. Man wolle in Deutschland mit dieser Regierung, die das Neue Deutschland seit 1933 beschimpft habe und eine ausgesprochen englandfreundliche Politik getrieben habe, nichts zu tun haben.

Es sei noch einmal darauf hingewiesen, dass man in Kreisen der LS an diese Mission Mortensens fest glaubt.

Der König, der nach allen vorliegenden Meldungen die von Sehestedt zum Ausdruck gebrachte Denkweise Deutschlands glaubt, hat den Brief Sehestedts an den Staatsminister Stauning weitergeleitet. Am 20. Mai hat daraufhin eine Ministersitzung stattgefunden. Im Anschluss daran hat Hartel als Vertreter der LS eine Unterredung mit Stauning gehabt. Stauning soll gedrückter Stimmung gewesen sein, aber einen Rücktritt hat er abgelehnt. Am 21. Mai werden nun die Besprechungen zwischen der LS und der DNSAP fortgesetzt. Über seine guten Beziehungen zum Hof wird Sehestedt weiterhin von der Haltung des Königs informiert werden.

An diesen Verhandlungen zwischen der LS und der DNSAP haben in der letzten Zeit noch zwei weitere Personen teilgenommen. Und zwar *Preben Wenck*, ein ehemaliger Offizier, der aus einer alten angesehenen dänischen Offiziersfamilie stammt und zu dem die DNSAP ihre Fäden in das Offizierskorps laufen hat. Wenck ist der Verfasser der Denkschrift „9. April“, die von der dänischen Polizei beschlagnahmt wurde. Wenck hatte diese Denkschrift vor ihrer Herausgabe dem kommandierenden *General Prior* vorgelegt, der diese anerkannte und sich mit ihrer Herausgabe einverstanden erklärte. Ein entsprechender Hinweis in der Zeitung „*Faeredlandet*“ wurde von der Zensur gestrichen. Wenck hat am 20. Mai eine Unterredung mit einem Vertreter des Generals Kaupisch gehabt (wahrscheinlich mit Dr. Waschnitius). Über den Inhalt dieser Unterredung ist mir bisher noch nichts

bekannt. Weiter hat ein gewisser *Blankenstein* an diesen Verhandlungen teilgenommen. Die politische Vergangenheit Blankensteins ist bisher noch nicht einer genauen Prüfung unterzogen worden. Er soll früher einmal der Fremdenlegion angehört haben. Er soll nach Aussagen von Dr. Clausen ein politischer Hochstapler aber ein ausgezeichnete Kopf mit guten Verbindungen sein.

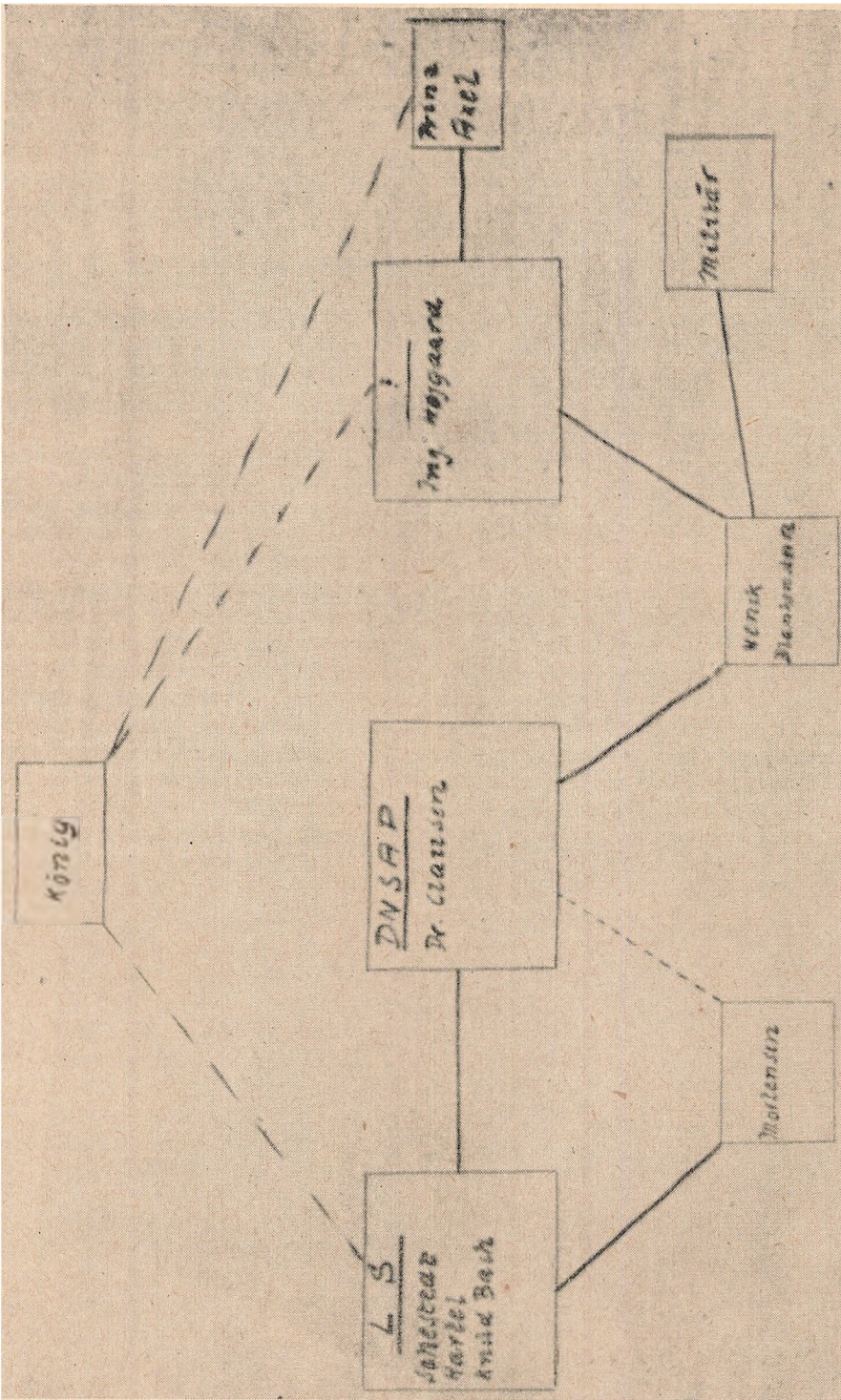
Wenck und Blankenstein wiederum haben Verbindung zu einer anderen Gruppe, die die Bildung einer neuen Regierung versucht. Die Hauptfigur dieser Gruppe ist der *Ing. Højgaard*, der ein Vertreter der dänischen Hochfinanz ist. Der *Prinz Axel* soll sich für diese Gruppe einsetzen. Prinz Axel ist als englandfreundlich bekannt. Weiter soll ein Mann der Firma Harlang & Tosvig, die verdächtigt wird, eine englische Spionagezentrale gewesen zu sein, dieser Gruppe angehören.

Dr. Clausen wird in vorsichtiger Form die Verbindung zu dieser Gruppe aufnehmen um ihre Absichten kennenzulernen.

In der letzten Besprechung mit Dr. Clausen am 20. Mai wurde nochmals darauf hingewiesen, dass man sich in Kreisen der DNSAP keinen allzu grossen Hoffnungen auf eine wirtschaftliche Stützungsaktion seitens Deutschland hingeben dürfe. So lange Deutschland im Krieg mit den Westmächten sei wäre eine reichliche Versorgung Dänemarks mit den notwendigen Rohstoffen kaum durchführbar.

Dr. Clausen äusserte daraufhin, dass es ihm und seiner Bewegung möglich wäre, die augenblicklichen Schwierigkeiten in Dänemark zu überbrücken. Sein Plan sei es, für die spätere Zukunft einen engen Anschluss Dänemarks an den mitteleuropäischen Raum durchzuführen.

Anliegend eine graphische Darstellung der politischen Gruppen und ihrer Verbindungen untereinander.

48.

**Brev fra presseattaché Gustav Meissner til legationsråd Martin Luther
ang. den politiske situation i Danmark.**

23. maj 1940.

Persönlich. Streng vertraulich.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen, den 23. Mai 1940

Der Presseattaché

Sehr geehrter Herr Luther!

Inzwischen habe ich in Kopenhagen verschiedentlich informative Fühlung genommen und dabei erfahren, dass Hofjägermeister Sehestedt zweimal versucht hat, eine Audienz beim König zu erhalten, jedoch nur von den Kabinettssekretären des Königs Bardenfleth und Hansen empfangen wurde. Diese haben Herrn Sehestedt mitgeteilt, dass der König kein Interesse an seinen Plänen habe. Sehestedt hat daraufhin versucht, sich schriftlich mit dem König über die Frage einig zu werden, auf seine Briefe hat er aber bisher noch keine Antwort erhalten.

Unter diesen Umständen ist der Parteiführer der Nationalsozialisten, Dr. Clausen, froh, dass er sich bei dem Plan Sehestedts im Hintergrund gehalten hat.

Die Stimmung im Lande verschlechtert sich spürbar und findet ihren Ausdruck in Gerüchten und Diskussionen. Nach Abschluss der Handelsverhandlungen in Berlin hat Staatsminister Stauning eine Rede gehalten, in der er es vermied, die positive Seite dieser Handelsverhandlungen zu unterstreichen. Die Rede des Staatsministers hat 9 Krisengesetze eingeleitet, die eine einschneidende Massnahme darstellen. Auf Grund dieser Krisengesetze fühlt sich die Bevölkerung ernsthaft betroffen. Innerhalb der Arbeiterkreise herrscht starke Verärgerung, weil die ganze Gewerkschaftsbewegung durch den Plan, Arbeiter für die Landwirtschaft verfügbar zu machen, einen schweren Stoss erlitten hat. Die Beamten sind sowieso lohnmassig schlecht gestellt und führen nun Klage darüber, dass die Krisengesetze ihre Zukunft zu einem ausserordentlich schwierigen Problem gestalten. Der Detailhandel beklagt sich, weil die Kaufkraft des Publikums unzweifelhaft geringer werden wird und weil künftig auch eine Erneuerung der Warenlager nicht möglich sein wird, da die Gesetzesvorschläge auch Bestimmungen bezüglich der Kalkulierung von Verkaufspreisen enthalten. Der Grosshandel, die grosse Industrie und die Finanzwelt stellen bis zu einem gewissen Grade die gleichen Betrachtungen an, verhalten sich aber gegenüber den Geschehnissen doch abwartender. Vor allen Dingen hofft man auf die Wiedereröffnung der Kopenhagener Börse. Die Grundbesitzer scheinen zunächst durch die Krisengesetze nicht betroffen, müssen aber damit rechnen, dass in nächster Zukunft viele Kündigungen eintreten werden, sodass die Frage einer generellen Herabsetzung der Mieten zur Notwendigkeit werden könnte. Der Grosshandel interessiert sich stark für den allgemeinen Handel und damit auch für die neue Situation, die vielleicht neue Handelswege eröffnen könnte.

Es ist merkwürdig, dass man — mit wem man auch spricht — nirgends eine freundliche Stimmung gegenüber der Regierung findet, dass aber doch von gewissen Kreisen verstanden wird, die Unzufriedenen in eine deutschfeindliche Stimmung hineinzubringen. Dies macht sich in den Städten stärker geltend als auf dem Lande, wo man nunmehr durch die Aussicht, Landarbeiter zu einem billigeren Tarif zu bekommen, etwas milder gestimmt ist.

Nach Verkündung der Krisengesetze wird sich eine gewisse Zeitfrist zur Beobachtung als notwendig erweisen, in der festgestellt werden muss, ob es der Regierung tatsächlich gelingen wird, mit Hilfe der Gesetze die Wirtschaftslage und die Lage des Arbeitsmarktes zu bessern. Falls dies nicht eintrifft, — und es ist an sich meine Auffassung, dass im Anfang der Schein einer Besserung erweckt werden wird, dass dieser dann aber alsbald wieder illusorisch werden wird — wird sich die Kritik in neuer und härterer Form gegen die Regierung richten.

Mit Dr. Clausen habe ich ernsthaft gesprochen und ihm die Frage vorgelegt, was er machen würde, wenn der König ihn eines Tages rufen und nach seinem Programm fragen würde. Clausen sagte mir, dass er ein solches Programm in Arbeit habe und mir dieses in spätestens 10—14 Tagen aushändigen könne. Weiter fragte ich danach, was man im Augenblick seitens der dänischen Nationalsozialisten unternehme, um die Stimmung der Bevölkerung für sich zu buchen. Clausen sieht die augenblickliche Lage in Dänemark so an, dass sich — wie er hervorhebt — unter einem nicht direkt nachweisbaren Einfluss der Regierung eine Verschlechterung der Stimmung gegen die deutsche Besatzung und gegen Deutschland überhaupt vollzieht. Man bemühe sich seitens der verantwortlichen Systemkreise, für alle Dinge, die schlecht gehen, Deutschland als verantwortlich hinzustellen. Das Unverständnis der neuen Lage Dänemarks sei in allen Kreisen offenkundig. Bestenfalls warte man still ab, dass die deutschen Truppen nach Beendigung des Krieges abrückten, und glaube dann an eine weitere Fortsetzung der bisherigen demokratischen Arbeitsform in Dänemark. Etwas dagegen zu unternehmen, sei furchtbar schwer, weil die Benzinrestriktion, die Drosselung der Verkehrsmöglichkeiten zu Wasser und zu Lande, das allgemeine Versammlungsverbot, die Verdunkelungsmassnahmen usw. den Regierungsparteien insofern gelegen kämen, als sie es unmöglich machten, auch ordentliche Mitgliederversammlungen auf dem Lande in grösserem Umfang einzuberufen, um hier einen Standpunkt klarzulegen. Weiter sei auch die Stimmung der Bauern auf dem Lande resigniert und nur in bedingtem Masse politisch. Die Durchführung eines Bauernmarsches würde praktisch schon wegen der schwierigen Verkehrssituation unmöglich sein. Die Presse sei grossenteils in der Hand der grossen Regierungsparteien und sei im Moment das Wichtigste für die Beeinflussung der Stimmung unter der Bevölkerung. Da man aber hier sich im Verhältnis zu Deutschland eine deutliche Reserve auferlege und im allgemeinen nichts Unfreundliches gegen Deutschland sage, aber sich auch aus ganz natürlichen Gegebenheiten heraus einer Kritik der Regierungsmassnahmen enthalte, würde die Bevölkerung von dieser Seite nicht aufgeklärt werden können, wie die inneren Verhältnisse in Dänemark liegen. Insofern sehe er nur die Möglichkeit, die Dinge auf eine legale Art im vorteilhaften Sinne für die deutsch-dänische Zusammenarbeit zu lösen, wenn der König selbst die Überzeugung gewänne, dass die bisherige Regierung die Erfordernisse der neuen Zeit nicht meistert, und die Regierung absetze. Von sich aus würde der König dies aber schwerlich tun, weil er nur ein einziges Mal, und zwar im Jahre 1920, eine solche Massnahme zu Gunsten eines Geschäftsministeriums getroffen habe, die eine erheblich schlechte Stimmung der Bevölkerung gegen ihn verursachte. Somit kommt auch Dr. Clausen ganz automatisch auf die Frage des Abwartens der Ereignisse und der Ergebnisse der Arbeit der jetzigen Regierung, sieht aber die Gefahr, dass stimmungsmässig und praktisch vieles in der Zwischenzeit kaputtgehen kann.

Aus der Besprechung resultierte zunächst folgendes:

1. wird im Zeitraum von 10—14 Tagen das Programm der dänischen Nationalsozialisten fertiggestellt, das sich mit allen Fragen, die eine Regierung zu beachten hat, eingehend aber in kurz gefasster Form auseinandersetzt.
2. wird Dr. Clausen eine enge Fühlung mit dem Führer des landwirtschaftlichen Zusammenschlusses, Knud Bach, aufrechterhalten und sich auch zum Kreis um Sehestedt freundlich zeigen, ohne auf die Sehestedtschen Pläne einzugehen.
3. wird die DNSAP versuchen, der schlechten Stimmung durch eine Propaganda in Schriften und Rundbriefen über das ganze Land entgegenzuwirken und gewisse Formeln zu finden, die Mitgliederversammlungen möglichst effektiv zu gestalten und an einen grossen Kreis heranzubringen.
4. wird man mich genaustens über alle Regungen und Stimmungen auf dem Lande auf dem Laufenden halten, ebenso auch über die Stimmung in den Regierungskreisen, Kreisen der Gewerkschaften usw.

Über diese Erfahrungen, die ich aus der Zusammenarbeit mit den Nationalsozialisten aufend gewinne, werde ich Ihnen von Fall zu Fall Bericht erstatten.

Mit den besten Grüssen und Heil Hitler!

Ihr ergebener

Meissner.

49.

**Brev fra presseattaché Gustav Meissner til legationsråd Martin Luther
ang. den politiske situation i Danmark.**

24. maj 1940.

Persönlich. Streng vertraulich.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
Der Presseattaché

Kopenhagen, den 24. Mai 1940

Sehr geehrter Herr Luther!

In Ergänzung meines Schreibens vom 23. darf ich folgendes mitteilen:

Da die Versamlungsfrage unter den in meinem Brief genannten technischen Schwierigkeiten zu leiden hat, hatte ich den Nationalsozialisten vorgeschlagen, sich doch in ihren auf Beeinflussung des Königs abgestellten Bestrebungen einer gewissen Schneeballmethode zu bedienen, indem sie über das ganze Land Mitglieder ihrer Organisationen, aber besonders auch Leute ausserhalb der Organisationen unter der Hand auffordern, Briefe an den König zu schreiben. Diese Sache ist bereits in die Wege geleitet und hat auch ihre Wirkung gehabt, da nunmehr täglich eine grosse Anzahl von Briefen beim König vorgelegt wird, die alle ungefähr die gleiche Motivierung haben. Nachdem von Seiten der Anhängerschaft der Nationalsozialisten diese Aktion ziemlich beendet ist, wird das Gleiche von der den Nationalsozialisten befreundeten Organisation des landwirtschaftlichen Zusammenschlusses von Knud Bach vorgenommen werden, und zuletzt wird sich ein Kreis angesehener Persönlichkeiten diesen Bestrebungen anschliessen, sodass die Briefe mit der Zeit das Bild einer internen Volksabstimmung zu Gunsten von Dr. Clausen ergeben. Ich glaube, dass dies für eine Aktivierung der Wünsche der dänischen Nationalsozialisten die einfachste, unverfänglichste und billigste Unternehmung darstellt.

Über die Stimmung des Königs selbst habe ich durch Kenntniss eines Referates über ein Gespräch des Grafen Knuth mit dem dänischen Kronprinzen erfahren, dass der König keinerlei positive Einstellung zu der jetzigen Regierung Stauning-Munch hat, dass er aber doch einen frühzeitigen Abgang dieser Regierung vermeiden will. Vor allem ist sich der König nicht im Klaren darüber, wen er als Nachfolger bestimmen soll, da er auf keinen Fall wie 1920 ein Geschäftsministerium machen will, welches nicht von einer überwiegenden Mehrzahl der Bevölkerung getragen wird. Aus diesen Gesichtspunkten heraus ist der König auch den Bestrebungen des Hofjägermeisters Sehestedt nicht näher getreten, da er ein Ministerium Sehestedt als ein politisches Gremium ausschliesslich bauerlicher Interessen ansieht, was er nicht für ausreichend hält. In der Frage einer neuen Regierungsbildung soll der König, wie mir gesagt worden ist, die Befürchtung hegen, dass im Falle des Missglückens einer nationalen Regierungsbildung von deutscher Seite gesagt werden könnte, dass der König von den Bestimmungen des dänischen Grundgesetzes abgegangen sei und dass somit die Berechtigung zur Errichtung eines deutschen Protektorats aus Gründen der Sicherung der dänischen Ordnung gegeben sei. Bei diesem Gedanken des Königs wurde mir von der referierenden Seite ausgedrückt, dass dem König diese Vermutung von Herrn Sehestedt nahegelegt worden sei, der sich wieder auf Herrn Mortensen zu beziehen scheint. Es scheint also gegeben, dass Herr Mortensen sich nicht mit einer politischen Aktivität allein begnügt, sondern über diese Aktivität die Haltung unseres Gesandten gegenüber den Verhältnissen in Dänemark bei Dänen in Zweifel zu ziehen sucht. Damit ist aber die Grenze des Erträglichen überschritten, sodass ich den Wunsch ausdrücken möchte, Herrn Mortensen endlich nach Deutschland zurückrufen zu lassen.

Wie mir Herr Minister von Renthe-Fink bei meinem Referat dessen, was ich Ihnen schreibe, gesagt hat, ist es richtig, dass der König in der Frage des Kabinetts Stauning-Munch keine Eile an den Tag legen will. Auch lägen beim König Befürchtungen in der

Richtung vor, die ich genannt habe, wie Herr Minister von Renthe-Fink in anderer Beziehung aus für die Beurteilung bester Quelle erfahren hat. Der König wiegt sich danach noch immer in der Hoffnung, die bisherigen Regierungsparteien zu einem neuen und kleineren Ministerium heranziehen zu können, was aber schon auf Grund der Personengleichheit ein schwieriges Problem sein würde.

Sowohl von diesem wie von meinem Schreiben vom 23. d. M. hat Herr Minister von Renthe-Fink Kenntnis erhalten.

Heil Hitler!

Ihr ergebener

Meissner.

50.

Brev fra Brigadeführer Jost til legationsråd Martin Luther ang. breve og andet materiale fra den danske opposition med vedlagt oversigt.

28. maj 1940.

Geheim!

DER CHEF DER SICHERHEITSPOLIZEI
UND DES SD

*Berlin SW 68, den 28. Mai 1940.
Wilhelmstrasse 102*

VI G 3 Lö/Ho. AZ:

Bitte in der Antwort vorstehendes Geschäfts-
zeichen u. Datum anzugeben

Betr.: Regierungsumbildung in Dänemark.

*An das
Auswärtige Amt,
z.Hd.d.Herrn Vortragenden Legationsrat Luther
Berlin W 8
Wilhelmstr. 74—76*

In Verfolg der bereits früher übersandten Berichte über die geplante Bildung einer neuen von der Bauernorganisation L.S. und der DNSAP getragenen Regierung in Dänemark werden beiliegend eine Anzahl Übersetzungen von Briefen und Denkschriften nebst einer zusammenfassenden Darstellung dieses Materials überreicht. Die Briefe und Denkschriften wurden hier von einem Gewährsmann vorgelegt, der mit den L.S.-Kreisen, die sich um die Regierungsneubildung bemühen, zusammenarbeitet. Sie stellen daher, ebenso wie der in der Zusammenfassung gegebene Überblick, den Standpunkt dieser Kreise dar.

Das Material wird zur Unterrichtung vorgelegt, ohne dass damit von hier für diese Bestrebungen Stellung genommen werden kann, da, wie hier bekannt ist, auch wichtige Erwägungen für eine Beibehaltung der Regierung Stauning vorgebracht werden.

i. V.

Jost.

SS-Brigadeführer

Geheim!

Abschrift.

Aus dem anliegenden, in Übersetzung beigefügten Material, das hier von dem hiesigen Gewährsmann vorgelegt wurde, ergibt sich folgendes Bild des derzeitigen Standes der Aktion zur Bildung einer neuen von L.S. getragenen Regierung in Dänemark:

1. In Anlage 1 hat der Führer der Bauernpartei, Reichstagsabgeordneter *Hartel*, die nach dänischer Ansicht erforderlichen und durchführbaren Massnahmen für eine Umstellung der gesamten dänischen landwirtschaftlichen Produktion auf den Austausch mit Deutschland niedergelegt.

Die Hauptpunkte einer derartigen Umstellung wären nach Ansicht der Führung von L.S.,

- a) die Beibehaltung des bisherigen Bestandes an dänischem Milchvieh und damit die Beibehaltung der bisherigen Butterproduktion.
- b) Die Ermöglichung der Beibehaltung des Milchviehbestandes und der Butterproduktion durch Einschränkung der übrigen Viehhaltung und zwar die Verminderung der Schweinehaltung um $\frac{1}{3}$ und der Federviehhaltung um die Hälfte.
- c) Die Heraufsetzung der Kraftfutterselbstversorgung durch stärkeren Anbau von proteinhaltigen Pflanzen (Luzerne, Lupine, Hülsenfrüchte usw.) und die Steigerung des Anbaus von Kohlehydraten (Kartoffeln, Rüben).

Mit diesen Massnahmen kann nach Ansicht der dänischen Landwirtschaftsfachleute der Ausfall der bisherigen Kraftfuttermiteinfuhr aus dem Westen weitgehend aufgehoben werden. Zugleich würde der stärkere Anbau dieser Feldfrüchte eine grössere Aufnahmefähigkeit der dänischen Landwirtschaft für Arbeitskräfte (ca. 100 000) bedingen.

Um jedoch diese Umstellung durchführen zu können, sei eine Erhöhung der Preise für Butter (als Exportpreis wird D. Kr. 4,50 genannt) und für Getreide (Inlandspreis D. Kr. 25—30 gegenüber jetzt D. Kr. 18) erforderlich.

Man ist sich im übrigen, wie hier mündlich mitgeteilt wird, auch darüber klar, dass die Durchführung dieser Umstellung der dänischen Landwirtschaft nicht allein durch Preisregulierungen, sondern auch durch eine Planung und behördliche Regelung der Produktion erfolgen muss.

2. Die Verhandlungen mit dem dänischen König hat weiterhin der Hofjägermeister *Sehested* geführt. Über diese Verhandlungen berichtet der Brief Anlage 2. Der dänische König schien zunächst nicht geneigt, die Regierung *Stauning* zu entfernen, insbesondere war er nicht gewillt, gegen die Mehrheit des Reichstages eine Regierung zu bilden. Er hat jedoch neuerdings unter dem Eindruck des weiteren Versagens der Regierung *Stauning* und einer grossen Anzahl Briefe aus allen Bevölkerungskreisen, die beim König scharfe Vorwürfe gegen die Regierung *Stauning* erhoben und ihre Entlassung forderten, das Verbleiben der Regierung *Stauning* bedauert und scheint nunmehr gewillt zu sein, einem Rücktrittsantrag *Stauings* in Zukunft Folge zu leisten.

Nach zuverlässigen, streng vertraulichen Informationen vom dänischen Hof würde der König im Augenblick einer Demission *Stauings* zur Zeit geneigt sein, um *Knud Bach* mit der Neubildung einer Regierung zu beauftragen.

Sehested hat, wie aus den Briefen vom 18. und 24.5. an den Kabinettssekretär des Königs (Anlage 3 u. 4) *Kammerherr C. P. Hansen* hervorgeht, dem König gegenüber aufs schärfste betont, dass die Regierung *Stauning* auf die Dauer nicht in der Lage sei, eine wirklich brauchbare und dauernde Zusammenarbeit mit Deutschland durchzuführen und eine Sanierung der zerstörten dänischen Wirtschaft herbeizuführen.

Gleichzeitig hat der Führer der Bauernpartei, *Hartel*, in einer Unterredung mit dem Staatsminister *Stauning* von diesem seinen Rücktritt gefordert ebenfalls unter

Hinweis, dass die Regierung Stauning nicht geeignet sei, die erforderliche enge Zusammenarbeit mit Deutschland durchzuführen. (Anlage 5) Das Ansinnen Hartels wurde von Stauning zurückgewiesen.

Sehestedt versucht nunmehr eine Entscheidung des Königs innerhalb der nächsten 14 Tage herbeizuführen. Er steht hierbei in enger Fühlung mit Dr. Frits Clausen, dem Führer der DNSAP, den er über sein Vorgehen unterrichtet hat. (Anlage 6)

Als Exponent der dänischen Wirtschaft besonders eng an der Aktion beteiligt, ist als Wirtschaftsminister Direktor Juncker von der Ölmühle in Aarhus vorgesehen, der als bedeutender und einflussreicher dänischer Wirtschaftler bereits genaue Pläne für die Umstellung der dänischen industriellen Wirtschaft auf eine Anpassung an die deutschen Bedürfnisse ausgearbeitet hat. (Umstellung der dänischen Industrie auf die Verarbeitung deutscher Halbfertigfabrikate, Liquidierung der vorwiegend als Konkurrenz gegen Deutschland ausgearbeiteten Industrien.) Vergl. das Schreiben an Juncker, Anlage 7.

Da der dänische König erklärt hat, dass er einer nochmaligen Umbildung der Regierung Stauning auf keinen Fall zustimmen werde, wird zur Zeit von Sehestedt der Versuch gemacht, den Justizminister Unmarck Larsen im Zusammenhang mit Vorwürfen, die seinem Vorgänger Steincke gemacht werden, zu stürzen, um damit den Sturz der gesamten Regierung herbeizuführen. (Vergl. das Schreiben an Unmarck Larsen, Anlage 8.) Gleichzeitig hat L.S. einen Aufruf an die dänische Bevölkerung in der Presse erlassen, in dem die Forderungen, die L.S. zur Sanierung der dänischen Wirtschaft stellt, formuliert sind, in dem nachgewiesen wird, dass die Regierung in ihrer Krisengesetzgebung diese Forderungen nicht berücksichtigt habe und in dem daher der Rücktritt der Regierung, die zur Rettung der dänischen Wirtschaft ungeeignet sei, gefordert wird. (Anlage 9) Diesen Aufruf zu verbreiten, hat der dänische Rundfunk abgelehnt. Um ihn weiteren Kreisen der dänischen Bevölkerung zugänglich zu machen, als sie durch die L.S. zur Verfügung stehende Presse erfasst werden, wird der Vorschlag gemacht, diesen Aufruf als Pressestimme aus Dänemark in den dänischsprachigen Sendungen des deutschen Rundfunks zu bringen.

3. Über die Taktik der dänischen Regierung, die alle ihre unpopulären Massnahmen als unter deutschen Druck¹⁾ hinstellen und damit die Verbitterung der Bevölkerung gegen die deutsche Besatzung zu steigern versucht, unterrichtet der als Anlage 10 beigefügte Brief Hartels an Sehestedt.
4. Der dänische König hat mit dem Gedanken gespielt, eine ganz unpolitische Regierung aus Vertretern der dänischen Wirtschaft (insbesondere der Industrie) unter Führung des Ing. Højgaard (von der Firma Højgaard, Müller und Schulz, einer der bedeutendsten dänischen Hochbaufirmen) und des Ing. Kampmann (von der Firma Kampsax, ebenfalls bedeutende Hochbaufirma) zu bilden. Dieser Plan ist von dem bekannt anglophilen Prinz Axel gefördert worden. Der König ist von Sehestedt nachdrücklich darauf hingewiesen worden, dass eine derartige Regierung ohne Stützung bei den nationalsozialistischen dänischen Erneuerungsbewegungen sich niemals durchsetzen und halten könne, und auch voraussichtlich nicht mit stärkerem Entgegenkommen Deutschland rechnen könne. Højgaard und Kampmann haben enge Verbindungen zu Ing. Gunnar Larsen von der Firma F. L. Smith u. Co., der als stärkster Exponent englischer Interessen bekannt ist und sogar im dringenden Verdacht steht, für den Secret Service gearbeitet zu haben.
5. L.S. hat sich angesichts der neuen Lage entschlossen, nunmehr nicht mehr als rein wirtschaftliche Standesorganisation, sondern als politische Bewegung aufzutreten.

L.

¹⁾ Her synes eet eller flere ord at mangle.

Memorandum af folketingsmand A. Hartel om det danske landbrug.

[30. maj 1940.]

Geheim!

Die landwirtschaftliche Produktion Dänemarks und Exportmöglichkeiten für landwirtschaftliche Waren.

Nachdem der Handel Dänemarks mit dem Westen unterbunden worden ist, kann man neben dem heimischen Markte nur noch mit einem grossen Kunden rechnen: *Grossdeutschland*.

Aber es wird über einen begrenzten Zeitraum hinaus, in dem man noch die nötigen Buttermittel auf Lager hat, nicht möglich sein, damit zu rechnen, dass man einfach die Mengen, die man nach England ausfuhrte, jetzt nach Deutschland auszuführen.

Die dänische Landwirtschaft ist recht einseitig darauf basiert, dass dem Lande von aussen bedeutende Mengen von Korn und Ölkuchen zugeführt werden.

Gleichfalls darf es nicht übersehen werden, dass der entscheidende Teil der Margarineproduktion fortfällt, indem nämlich die Zufuhr von Copra- und Soyaöl verschwindet.

Der Magarineverbrauch Dänemarks betrug im Jahre 1939 ca. 80 Millionen kg, und wenn dieser nun durch Butter gedeckt werden soll, wird dazu etwa 50 Millionen kg benötigt werden. Von vornherein wurden 30 Millionen kg Butter verwandt. Es wird also hier mit einer Ration von 25 kg per Einwohner jährlich gerechnet. Selbst, wenn Dänemark in grossem Masse zur Einsilierung von proteinreichen Pflanzen — Luzerne, Lupine und Erbsenerträge — übergeht, muss man bei einer völligen Absperrung von jeglicher Ölkuchenzufuhr mit einem nicht unwesentlichen Rückgang in der Produktion rechnen, so wie es aus der folgenden Aufstellung hervorgeht. Dem Rückgang in der Produktion kann man effektiv nur begegnen 1) durch eine Sicherung der Getreideerzeugnis durch einen hohen Inlandspreis — Kr. 25-30 für 100 kg gegen einen jetzigen Maximalpreis von 18 Kr., 2) durch eine volle Deckung der Produktionsunkosten und einen entsprechenden Verdienst beim Verkauf von Butter, Speck, Eiern und Fleisch.

Es ist vor allen Dingen von grösster Bedeutung, dass der Butterpreis gesichert wird, und dass die Bauern dadurch dazu angehalten werden, ihre Viehbestände in grösstmöglichem Umfange zu erhalten. Während man den Schweine- und Hühnerbestand nach einer vorgenommenen Reduktion relativ schnell wieder vermehren kann, ist dieses ein weit schwerer und langwieriger Prozess, wenn er bei dem Milchvieh vorgenommen wird.

Ein guter Kornpreis wird bewirken, dass billigere Kohlehydrate wie Kartoffeln und Zuckerrüben erzeugt werden, und da diese Ernten mehr Arbeitskräfte erfordern, *wird die Entlastung in der Arbeitslosigkeit eine glückliche Nebenwirkung sein.*

Die Agrarpolitik der L.S. wird an diesem Punkte sofort einsetzen. Die produktionsmässige Unabhängigkeit (Selbstversorgung) wird durchgeführt, indem man weniger ertragreiche Ernten durch solche ersetzt, die auf der gleichen Fläche einen grösseren Ertrag bringen, und die in der Praxis ganz oder zum Teil diese ersetzen können.

Es wird nur geringe technische Schwierigkeiten bereiten, bis zu 60 % der Futtereinheiten der Schweine in Form von gekochten Kartoffeln oder bis zu 20 % in Form von Zuckerrüben zu verwenden.

Besonders bei der Mast der grossen Schweine für den deutschen Markt ist es leicht, andere Kohlehydrate als Getreide zu verwenden.

Die Getreideanbauflächen ergeben durchschnittlich im Jahre auf den Hektar ca. 2 800 Futtereinheiten, während Zuckerrüben ca. 7 000 Zuckereinheiten ergeben; Hinzu kommt die proteinhaltige Rübenspitze (Rübenblätter), die sich vorzüglich zur Einsilierung eignet.

Die Kartoffeln ergeben einen ungefähr doppelt so grossen Ertrag wie die Kornernten. *Hiernach wird ein Umtausch von 170 000 ha Getreide mit Kartoffeln und Zuckerrüben Dänemark die für die normale Produktion erforderlichen Kohlehydrate ergeben.*

Hierdurch wird die Getreideanbaufläche von 1,33 Millionen ha auf 1,16 Millionen ha reduziert, während die Rübenanbaufläche von ca. 510 000 bis ca. 680 000 ha steigt.

Diese Umlegung wird ebenfalls einen grossen *Einfluss auf die Beschäftigung ausüben.*

Nach Untersuchungen des landwirtschaftlich-ökonomischen Betriebsbüros war der Bedarf an Arbeitskräften:

per ha. bebaut mit Getreide	ca. 165 Arbeitsstunden
- - - - Futterrüben	- 520 -
- - - - Kartoffeln	- 580 -
- - - - Zuckerrüben	- 620 -

Es folgt hieraus, dass eine Umlegung des Fruchtwechsels von Getreide auf die genannten Rübenenerzeugnisse bedeutend höhere Anforderungen an die vermehrte Verwendung menschlicher Arbeitskraft stellen wird, und infolgedessen auch grosse Möglichkeiten für eine Entlastung der Arbeitslosigkeit schaffen werden.

Wenn Dänemark mit den unrentablen Butterpreisen fortsetzt, wird die Folge eine Extensivierung der Felderwirtschaft und ein Abschachten der Viehbestände sein. Unsere Exportmöglichkeiten werden sich verschlechtern und die Arbeitsmöglichkeiten auf dem Lande werden weiterhin eingeschränkt werden.

Dauerweiden erfordern nur 25 % des Arbeitseinsatzes eines entsprechenden Kornfeldes, und 6 % der entsprechenden Zuckerrübenanbaufläche.

Oben wurde angeführt, dass für die Umlegung eine Fläche von 170 000 ha in Frage kommt, wozu eine Vergrösserung der Arbeitszeit von ca. 430 Stunden, d.h. ungefähr im ganzen 73 Millionen Arbeitsstunden benötigt werden.

Ein Landarbeiter wird wahrscheinlich 300 Tage im Jahr, den Tag zu 9 Stunden gerechnet, beschäftigt sein. Das ergibt 2 700 Stunden pro Jahr.

Allein diese Umlegung wird hiernach ca. 22 000 ganzjährig beschäftigte Landarbeiter einschalten können.

Aber die Löhne, welche die Landwirtschaft bisher ihren Arbeitern bezahlen konnte, hat diese nicht bei der Landwirtschaft halten können. Die recht grossen sozialen Unterstützungen in den Städten haben in gleicher Richtung gewirkt.

Nur bessere Preise für die landwirtschaftlichen Waren besonders für die Butterproduktion können die hier skizzierte Umlegung ermöglichen, die im grossen gesehen Dänemark von Zufuhren aus dem Westen unabhängig machen würde. Als ein Glied des mitteleuropäischen Lebensraum wird Dänemark erwartungsgemäss amerikanische Valuta zum Ankauf überseeischer Ölkuchen und zum Ankauf von Getreide zur Verfügung haben. Aber man kann sicherlich mit gewissen Zufuhren an Ölkuchen von Rumänien und den Schwarzmeerländern rechnen! Solche Zufuhren müssen als notwendig angesehen werden, besonders für die kleineren landwirtschaftlichen Betriebe, die mit ihren kleinen Landflächen nicht im Stande sind, eine Selbstversorgung mit Proteinernten (Luzerne, Lupine, Hülsenfrüchte usw.) durchzuführen. Die erreichbare Einfuhr von Ölkuchen muss deshalb in erster Linie den Häuslern vorbehalten werden.

Wenn man den ganzen Import an Ölkuchen überflüssig machen müsste, würde es sich darum handeln, einen Ersatz zu schaffen für wenigstens 160 000 to verdaubarem Eiweiss oder ungefähr 600 000 to gewöhnlichem Ölkuchen.

Durch die Forsetzung und den Ausbau dieser von L.S. eingeleiteten Selbstversorgungspolitik, die ursprünglich geschaffen wurde, um Valuta zu sparen, die aber jetzt erforderlich ist, weil weder Valuta noch Importmöglichkeiten in demselben Umfange wie

zuvor vorhanden sind, glaubt L.S., dass Dänemark sehr schnell 33 % des obenerwähnten Quantum gewinnen kann, durch bessere Heuerzeugnis durch Unterstützung der Juni-lieferungen und durch Erzeugnis der am besten geeigneten proteinreichen Produkte. Indem wir Jahr für Jahr diese Linie verfolgen, kann dieses Quantum ständig erhöht werden, in einem Jahre lässt es sich dagegen nicht durchführen. *Auch hier wird der Erfolg eine bedeutende Erweiterung der Beschäftigung sein.* Aber die unbedingte Voraussetzung, um diese Umlegung nach grossen Linien durchzuführen, sind rentable Preise *bei einer besonderen Bevorzugung der Butter*: ein Preis von 4,50 Kr. per kg kann als eine sichere Grundlage angesehen werden. *In diesem Punkte ist Dänemark vollkommen abhängig von seinem neuen Hauptabnehmer; Deutschland; daneben müssen die Preise auf dem Binnenmarkt natürlich dem Exportpreise angepasst werden.*

Durch den von L.S. vorgeschlagenen höheren Getreidepreis von 25—30 Kr. per 100 kg leiten wir selbst eine Landagrarpolitik ein, die die Bauern dazu anhält, sich durch Rüben und Kartoffeln die möglichst billigen Kohlehydrate zu verschaffen, und dadurch bemüht sich die Landwirtschaft selber ganz automatisch, die Produktion aufrecht zu erhalten.

Die Hauptgesichtspunkte unserer Agrarpolitik, deren reinagronomische Möglichkeiten in dem vorhergehenden geschildert worden sind, sind folgende: Durch Streichung von Schulden und durch einen vermehrten Verdienst ermöglichen wir es einem durchschnittlich tüchtigen und fleissigen Manne, dass seine Ausgaben und Einnahmen balancieren, darüber hinaus verbleibt ihm ein bescheidener Nettoverdienst. Nicht grosse Einnahmen, aber ein gutfundiertes Leben ist das Ideal des Bauern. Hierdurch wird es ermöglicht:

- 1) den Bauern an Heimat und Boden zu binden,
- 2) die Zahl der in der Landwirtschaft beschäftigten Arbeiter zu halten und zu vermehren.
- 3) der Landwirtschaft die Kaufkraft wiederzugeben, welche anderen Erwerbszweigen zugute kommt.

Hieran anschliessen wird sich eine ländliche Gesetzgebung, die den Bau von guten Landarbeiterwohnungen fördert, die Besitze gegen eine Überschuldung sichert und neue Erbgeln (Erbhofgesetzgebung) schafft.

Wenn die landwirtschaftliche Gesetzgebung auf den jetzigen Bahnen fortfährt und wenn die Verkaufspreise keinen Anreiz bieten, die im Vorherigen beschriebenen Umlegungen zu veranlassen, *wird eine starke Produktionseinschränkung die Folge sein.* Dänemark wird ärmer werden, und nachdem Deutschland eine Zeit lang einen recht grossen Export zu den für die dänischen Bauern verlustbringenden Preisen erhalten hat — dieses gilt besonders für den Butterpreis von Kr. 2,65 pro kg und für den Eierpreis von Kr. 1,40 pro kg — werden die für den Export zur Verfügung stehenden Mengen auf ein Minimum herabsinken. Solange die im Vorstehenden vorgeschlagene Umlegung nicht vorgenommen ist, wird Dänemark bei einer normalen Ernte damit rechnen müssen, seine Futtermittel zu verwenden, wie es in der nachfolgenden Aufstellung, die sich auf offizielles statistisches Material gründet, gezeigt wird.

Ernteertrag an Korn (in to)

	durchschn. 1929/33	durchschn. 1934/38	1936	1937	1938	1939
Weizen	296 200	276 900	306 600	368 000	460 900	410 000
Roggen	240 400	258 400	199 200	251 200	283 600	250 000
Gerste	1 014 100	1 084 100	898 200	1 099 300	1 359 300	1 240 000
Hafer	1 000 700	1 006 900	836 300	1 024 900	1 144 200	1 020 000
Mischsaat	767 700	769 200	636 400	753 800	795 300	700 000
	3 319 100	3 495 500	2 867 700	3 497 200	4 043 300	3 620 00

Dänemarks jährlicher Verbrauch an Getreide, berechnet auf der Grundlage der letzten Haustierzählung.

	1000 Stck.	Norm. Getreideverbr. in to		Getreideverbr. bei herabges. Produktion oder Futterveränderung in to
Pferde	595	675 000	unverändert	675 000
<i>Vieh:</i>			(Ölkuchenfuttereinh.)	
Milchkühe	1 646	198 000	(790 000)	500 000
Jungvieh u.a.	1 593	246 000	(108 000)	246 000
<i>Schweine:</i>				
Zuchttiere	385	250 000	um $\frac{1}{3}$ herabges.	165 000
Schlachtschweine	4 600	1 196 000	- - -	800 000
<i>Hühner:</i>	14 000			
Küken u.a.				
Federvieh		720 000	um $\frac{1}{2}$ herabges.	360 000
Schafe u.a.				
Haustiere		20 000	unverändert	20 000
Mehl und Grütze		448 000	—	448 000
Bier und Spiritus		39 000	—	39 000
Saatkorn		244 000	—	244 000
		4 036 000		3 497 000
			Normale Erzeugnis...	3 500 000

Die Einfuhr von Korn hat durchschnittlich während einer Reihe von Jahren ca. 600 000 to betragen.

Die Einfuhr von Ölkuchen, Soyaschrot u.ä. hat durchschnittlich in einer Reihe von Jahren ca. 700 000 to betragen.

Die Grundlage für die Zahlen der obenstehenden Tabelle mit Bezug auf den Getreideverbrauch gehen aus dem folgenden hervor:

Der jährliche Bedarf an Futterkorn für den Pferdebestand.

Wie aus den Betriebsrechnungen hervorgeht, beträgt das Kraftfutter für jedes berechnete grosse Pferd 1 300 kg jährlich.

Bei der Zählung am 15.7.1939 machte der Pferdebestand in den Landgemeinden ca. 577 000 Stück aus, in den Stadtgemeinden ca. 70 000 Stück aus.

Fohlen und Jungpferde bis zu 3 Jahre werden nach der allgemeinen Vorgangsweise als grosse Pferde berechnet, sodass Fohlen und Jungpferde als $\frac{2}{3}$ ausgewachsenes Pferd und Kleinpferde als $\frac{3}{4}$ grosses Pferd berechnet sind.

Der Pferdebestand am 15.7.1939 (1000 Stück)

		berechnete Anzahl grosser Pferde
Schwere Pferde	335	335
Kleine Pferde	115	86
Fohlen und Jungpferde	145	97
	595	518

Die errechnete Anzahl von grossen Pferden macht 518 000 Stück aus. Diese Zahl mal 1 300 kg Kraftfuttermittel ergibt 675 000 to Kraftfutter. Eine noch grössere Anwendung von Zuckerrüben kann diese Zahl noch bedeutend vermindern, so wie es im Vorhergehenden gezeigt wurde.

Rindviehbestand — Verbrauch an Kraftfutter und Getreide.

	30.12.39 Land- gemeinden	1933. Stadt- gemeinden	Zus.	Jährl. Verbrauch (nach Prof. Hansen Larsen)	
				Getreide	Ölkuchen u. ä. Mill. Futter- einheiten
	100 Stück			Mill. kg	
Kühe und Färsen, die gekalbt haben	1 618	28	1 646	198	790
Stiere über 1 Jahr	67	1	68	27	17
Ochsen — - —	64	3	67	3	3
Färsen — - —	587	10	597	31	24
Kälber unter 1 Jahr	850	11	861	185	64
	3 186	53	3 239	444	898

800 Mill. kg.

Es muss angestrebt werden, die dänische Produktion von Grobfutter so ökonomisch wie möglich umzusetzen und auszunutzen, und dieses lässt sich am besten dadurch erreichen, dass man einen grösstmöglichen Viehbestand aufrecht erhält. Setzt man voraus, dass überhaupt jeglicher Import von Ölkuchen eingestellt wird, dann wird es notwendig werden, den Milchkühen bedeutend mehr Getreide als bisher zu geben. Das Jungvieh wird sich ohne die Ölkuchen durchschlagen müssen, die es bisher bekommen hat, und wenn der Schweinebestand um $\frac{1}{3}$ und der Hühnerbestand um die Hälfte vermindert wird, wird so viel selbst-erzeugtes Getreide zur Verfügung stehen, dass das bisherige Quantum für die Milchkühe, ca. 200 000 to, leicht auf 500 000 to erhöht werden kann. Als Ersatz für den ausfallenden Ölkuchenimport wird jeder einzelne Bauer selber dafür sorgen müssen, so viel wie möglich Proteinstoffe in Form von Heu, Hülsenfrüchten u.ä. zu erzeugen. Hier steht Dänemark nicht so gut gerüstet, wie es hätte sein können, wenn die Regierung L.S. gefolgt wäre.

Die Milchproduktion wird deshalb bis auf weiteres als Folge des Mangels an Ei-weissstoffen etwas fallen.

Wenn man voraussetzt, dass die bisherige jährliche Milchmenge, 5 450 Millionen kg mit 25 % auf 4 100 Millionen kg sinkt, wovon 1 100 Millionen kg für den Verbrauch, Käse und den Verbrauch bei den Produzenten verwandt wird, verbleiben 3 000 Millionen kg Milch zur Butterproduktion, was 130 Millionen kg Butter entsprechen würde.

Bei einer stark eingeschränkten oder vollkommenen eingestellten Margarineproduk-tion wird damit gerechnet, dass der heimische Butterverbrauch von 30 Millionen kg auf 80 Millionen kg jährlich steigen wird.

Der Margarineverbrauch in den letzten Jahren hat ca. 80 Millionen kg oder 22 kg auf den Einwohner und der Butterverbrauch gut 30 Millionen kg oder 8—9 kg auf den Einwohner betragen. Aber hierbei darf nicht übersehen werden, dass Dänemark über beachtliche Mengen von Magarinerohstoffen verfügt. Es wird deshalb, solange dies der Fall ist, nur damit gerechnet werden können, den heimischen Butterverbrauch um ca. 20—25 Millionen kg jährlich zu steigern. Es bleiben hiernach zur Verfügung des Exports in dem kommenden Halbjahr 1. Juni bis 31. December 1940 ca. 40 Millionen kg, also etwa ebenso viel, wie Detuschland während des ganzen Jahres 1939 abnahm, wo der Export 43 500 000 kg betrug.

Der Verbrauch an Futtergetreide für die Schweineproduktion.

Die Produktion von Schweinefleisch und Speck betrug in den letzten Jahren nach den Berechnungen des statistischen Departements ca. 300 Millionen kg, wovon ca. $\frac{1}{3}$ oder 100 Millionen kg auf dem Binnenmarkte abgesetzt wurden. Zur Aufrechterhaltung dieser Produktion sind 360 bis 370 000 Ferkelsäue und 17—18 000 Eber vorhanden.

Diese Zahl von Zuchttieren erfordert infolge der Schweinefütterungsversuche jähr-lich 250 000 to Kraftfutter, indem man für eine Ferkelsau ca. 1 400 Futtereinheiten berech-net, wovon gut die Hälfte Grobfutter und Milch ist.

385 000 Zuchttiere à 650 kg Getreide = 250 000 to Korn.

Die Produktion von Schlachtschweinen — hierin einberechnet, was auf den Schlachtereien, bei den Schlachtern und den öffentlichen Schlachthäusern geschlachtet ist, die Hausschlachtungen bei den Produzenten u.ä., und das, was an lebenden Schweinen exportiert ist — macht — umgerechnet in Schweinefleisch und Speck — 300 Millionen kg aus.

Wie aus den Rechenschaftsergebnissen des landwirtschaftlich ökonomischen Betriebsbüros durch praktische Fälle hervorgeht, werden 260 kg Getreide verbraucht, um ein Saugferkel zu einem Schlachtschwein zu züchten, d. h. von etwa 20 kg auf 90 kg Lebendgewicht = 65 kg Schlachtgewicht.

300 Millionen kg Schweinefleisch und Speck umgerechnet in Schweine à 90 kg Lebendgewicht (65—70 kg Schlachtgewicht) entsprechen 4,6 Millionen Schweinen.

4,6 Millionen Schweine à 260 kg Getreide = 1 196 000 to Getreide.

Um die Grösse des Schweinebestandes, der Menge an Getreide anzupassen, die man erwartungsgemäss zur Verfügung haben wird, wird es wahrscheinlich notwendig sein, den Bestand auf $\frac{2}{3}$ zu vermindern, sodass der Bestand an Säuen 240 000 Stück, die Anzahl von Schweinen, die gemästet werden sollen, 3,1 Millionen betragen wird, was gerade 13 Ferkel pro Sau entspricht, womit allgemein durchschnittlich gerechnet wird.

Von diesen 3,1 Millionen Schlachtschweinen werden 1,6 Millionen zum Export vorhanden sein gegen bisher ca. 3 Millionen und gewöhnlich 1,5 Millionen im ganzen für den Verbrauch auf dem Binnenmarkt.

Es muss berücksichtigt werden, dass diese 1,6 Millionen Schweine, wenn sie für den deutschen Markt bestimmt sind, ein bedeutend grösseres Gewicht haben können als die bisherigen englischen Baconschweine, und dass der letzte Teil der Mastperiode der weitaus billigste ist. Die grossen Schweine eignen sich besonders zur Fütterung mit gekochten Kartoffeln und Zuckerrüben. Da Deutschland im Jahr 1939 nur 135 600 lebende Schweine und 5 600 to geschlachtete Ferkel abnahm, bietet sich hier die Möglichkeit einer starken Erweiterung der Exportmöglichkeiten.

Der Verbrauch an Schweinen auf dem Binnenmarkt kann nur schätzungsweise berechnet werden. Die Königlich-dänische Landhaushaltsgesellschaft berechnet ihn auf folgender Grundlage: Infolge einer Zählung, die vor einigen Jahren vorgenommen wurde, wurden bei den Produzenten gut 200 000 Schweine geschlachtet, und das Abschachten von Schweinen bei Schlachtern, die nicht in öffentlichen Schlachthäusern schlachten, wurde von Sachverständigen auf 300 000 Stück geschätzt, im ganzen ca. 500 000 Stück à 80 kg, über die kontrollierten Schlachtungen hinaus.

Umgerechnet in Schweine von Bacongrösse entsprechen diese 500 000 Schweine gut 600 000 Stück, und hierzu kommen ca. 1 Million Schweine, die von Schlachtereien und öffentlichen Schlachthäusern für den Hausverbrauch verkauft wurden, so dass der Hausverbrauch im ganzen 1,5—1,6 Millionen Schweine à 65 kg oder ca. 100 Millionen kg Schweinefleisch und Speck ausmacht, was genau dem entspricht, was das statistische Departement für den Hausverbrauch der letzten Jahre errechnete.

Wenn die Schweineproduktion auf diese Weise um $\frac{1}{3}$ vermindert wird, wird der Getreideverbrauch für Zuchttiere 165 000 to und für Schlachtschweine 800 000 to betragen.

Verbrauch von Getreide für Hühner und anderes Federvieh.

Infolge der Betriebs- und erwerbsökonomischen Untersuchungen der Königlich-Dänischen Haushaltsgesellschaft kann man mit berechtigter Wahrscheinlichkeit mit einem Getreideverbrauch von 30 kg pro Huhn jährlich rechnen, und gegen 10 kg pro Kücken für $\frac{1}{2}$ Jahr. — Normalerweise ist ca. die Hälfte des gesamten Hühnerbestandes Nachwuchs, und Sachverständige auf dem Gebiete der Federviehzucht schätzen die jährliche durchschnittliche Getreidemenge für Hühner und Kücken auf 20 kg pro Tier.

Im Jahre 1939 war ein Gesamthühnerbestand von ca. 33 Millionen Stück vorhanden. 33 Millionen Stück mal 20 kg = 660 000 to Getreide.

Die Zählungsergebnisse für das übrige Federvieh sind für das Jahr 1939 mit dem Termin des 1. 5. 1940 noch nicht veröffentlicht, aber auf der Grundlage der letzten Zählung

von Truthühnern, Enten und Gänsen im Jahre 1933 muss der Verbrauch an Getreide für diese, einschliesslich der Tauben, vorläufig auf 60 Millionen to¹⁾ jährlich angesetzt werden, so dass der Verbrauch für den gesamten Federviehbestand für das Jahr 1939 im ganzen veranschlagt wird auf

720 000 to Getreide.

Bei einer Halbierung des Federviehbestandes wird der Getreideverbrauch von 720 000 to Getreide auf 360 000 to herabsinken, so dass statt 7 Millionen Hennen 14 Millionen²⁾ Hennen vorhanden sein werden. Die Verminderung der Eierproduktion wird nicht ganz die Hälfte betragen, indem die Besitzer vorzugsweise die schlechtesten Eierleger abschachten werden. Es werden danach ca. 75 Millionen kg Eier nachbleiben; hiervon gehen 28 Millionen kg für den Binnenmarkt ab, wonach mit einem *Exportquantum von etwa 50 Millionen kg gerechnet werden kann*. Wenn Deutschland die Mehrzahl dieser Eier abnimmt, kann mit einer Verdoppelung des Exports, der im Jahre 1939 23 400 000 Stieg oder 25 Millionen kg betrug, gerechnet werden.

Getreide für den industriellen Verbrauch.

Infolge der Produktionsstatistik wurden im Jahre 1938 verwandt:

Für Bier: 31 119 to Gerste und Hafermalz, 2 003 to Mais	Zus. 33 122 to
für Hefe und Spiritus: 3 712 to Mais, 2 397 to Gerste, 40 to Weizen	— 6 149 to
	39 271 to.

Getreide für Mehl und Grütze.

Gerste, 6 300 to (65 %) + Produktion ausserhalb der Statistik	Zus. 9 700 to
Hafer	ca. 26 000 to
Weizen, dänischer 58 600 to, ausländischer 157 500 to importiert, — expt. Weizenmehl 18 492 to umgerechnet in unvermahlten Weizen (73 % Mehl) = 25 340 to	Zus. 241 440 to
Roggen, dänischer 43 500 to, ausländischer 107 400 to (85 %) + Pro- duktion ausserhalb der Statistik zus. 177 500 to — 6 500 to expor- tiertes Roggenmehl = 7 100 to Roggen	170 400 to. 447 540 to.

Zusammenfassung:

Für die dänische Landwirtschaft bestehen also die folgenden Möglichkeiten:

- I. Dass die Importverhältnisse für Getreide und Ölkuchen wieder das werden, was man im allgemeinen normal nennt. Diese Möglichkeit ist sehr theoretisch, indem man sehr schwer sehen kann, wie Dänemark sich die erforderliche Valuta beschaffen kann, um diese Einkäufe vorzunehmen.
- II. Dass eine drastische Herabsetzung der Haustierbestände, deren minimale Grenzen in dem letzten Abschnitt dieser Ausführung angegeben ist, vorgenommen wird.
- III. Dass die dänischen Bauern zu einer effektiveren Selbstversorgungspolitik übergehen, so wie es in dem ersten Abschnitt dieser Abhandlung skizziert wurde. Es ist diese Politik, welche L.S. aufs dringlichste gefördert wünscht.

Diese Agrarpolitik ist von 2 konstruktiven Gedanken getragen:

Der eine ist der, dass das Land mit Hilfe einer vernünftigen Getreideordnung, die den Produktionskreis³⁾ sicherstellt, seine Getreideanbaufläche auf das äusserste ausnutzt; gleichzeitig soll der hohe Getreidepreis für den Teil der Landwirtschaft, der sich nicht selber mit Getreide versorgen kann, als ein Ansporn zur Herstellung von billigeren Kohlehydraten auf anderen Wegen wirken. (Kartoffeln und Zuckerrüben)

Der zweite ist der, dass es vor allen Dingen gilt, unsere Bestände an Milchvieh aufrecht zu erhalten, da diese sich erst nach jahrelanger Arbeit wieder aufbauen lassen.

Gerade deshalb ist die in Dänemark bisher betriebene Preispolitik mit Bezug auf die Butterpreise, die gerade die letzteren als die niedrigsten ansetzte, von Grund

auf verfehlt. Dieser Fehler der Englandsabkommen ist in dem kürzlich abgeschlossenen Abkommen mit Deutschland wiederholt worden. Hier wurde der Butterpreis auf 2,65 Kr. festgesetzt, also weit unter dem Produktionspreis, der schon im Herbst 1939, bevor die Verhandlungen mit England eingeleitet wurden, wissenschaftlich auf 3,72 Kr. pro kg gerechnet wurde. Da die Umlegung auf eine ausgeprägte Selbstversorgungspolitik durch seine weit grösseren Anforderungen an den menschlichen Arbeitseinsatz die Produktion verteuert, hat L.S. mit einem Butterpreis von Kr. 4,50 pro kg gerechnet, und wenn die übrigen Preise für die restlichen landwirtschaftlichen Waren auf der Grundlage gehalten werden, wie sie in der angelegten Aufstellung angegeben ist, wird ein natürlicher Ansporn für die dänischen Bauern entstehen, ihre kostbaren Viehbestände zu bewahren und die grösstmögliche Butterproduktion aufrecht zu erhalten.

Da man annehmen muss, dass dieses im Interesse unseres neuen Hauptabnehmers: Deutschlands liegt, müsste eine solche Preisfestsetzung für Butter ein Grundfeiler für jedes Handelsabkommen zwischen Dänemark und Deutschland sein.

Anlage.

Preisvorschläge für dänische Landwirtschaftsprodukte.

1) Butter	Kr. 4,50 pro kg
2) Speck	— 2,40 — - (Schlachtgewicht)
3) Eier	— 2,40 — Stieg
4) Ochsen und Färsen	95—100 Öre pro kg Lebendgewicht
Stiere	80—100 — — - —
Junge Kühe	85—100 — — - —
Ältere Kühe	60— 90 — — - —

¹⁾ Formentlig skrivefejl for „kg“.

²⁾ De to tal synes at stå i omvendt rækkefølge.

³⁾ Formentlig skrivefejl for „Produktionspreis“ = produktionspris.

(50. bilag 2)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til ingeniør Mortensen.

25. maj 1940.

Geheim!

St. Kongensgade 81,
d. 25.5.1940.¹⁾

Lieber Morten!

Da Du uns heute verlässt, möchte ich gerne versuchen, Dir ein Bild der Situation zu geben, so wie sie sich seit unserer ersten Unterredung am 20. Mai entwickelt hat.

Durch die 4 Unterredungen, die ich mit dem Kabinettssekretär Hansen und dem Kammerherrn Bardenfleth hatte und nach einer Reihe von Referaten, die ich über Ausspruch von X erhalten habe, ist die Sache, soweit sie die Stellung des Königs betrifft, völlig klar.

Keine Beeinflussung und keine Vorstellungen werden Seine Majestät von der Notwendigkeit, die Regierung zu entfernen, überzeugen. Die Rücksichtnahme auf die Ver-

fassung und die parlamentarische Mehrheit ist für ihn das Entscheidende. Er will nicht von seinem Recht, das im § 13 der Verfassung begründet ist, die Regierung zu entfernen, Gebrauch machen. Wenn eine neue Regierung kommt, wird er die Bestimmungen der Reichstagsmehrheit gegenüber dieser Regierung respektieren.

Ich habe nur das erreicht, dass X nun wünscht, sich Staunings zu entledigen. Während der Krise am Freitag bedauerte er das Verbleiben Staunings.

Gegenüber X muss man eines Tages eine vollendete Tatsache bringen.

Wie Du weisst, ist nur noch die Frage über die Stellung Staunings zur Erledigung übrig. Wir brauchen nicht mit dem Versuch der Machtübernahme von irgendeiner Seite zu rechnen. Das Problem ist nun äusserst einfach — es gilt die gesammelte Regierung dazu zu zwingen, abzugehen, wodurch die 4 politischen Parteien ausgeschaltet werden. Es ist meine Auffassung, dass die Sache innerhalb eines Zeitraumes von höchstens 2 Wochen, gerechnet vom Sonntag, den 26. Mai, erledigt werden muss. Ich bin mir darüber klar, dass die Zusicherung des deutschen Führers an das dänische Volk über die Bewahrung unserer inneren Freiheit und Selbständigkeit, eine Neuordnung des ökonomischen und politischen Systems des Landes voraussetzt. Unser Erwerbsleben muss den veränderten Verhältnissen angepasst und die Arbeitslosigkeit abgeschafft werden.

Kannst Du uns eine Frist von 14 Tagen verschaffen? Hast Du Vertrauen zu meinen Plänen, Du kannst in jedem Falle mit meinem Leben oder meiner Freiheit als Einsatz rechnen.

Mit dem Wunsch für eine gute Reise und freundlichem Gruss

Dein ergebener

gez. **Jörgen Sehestedt.**

¹⁾ I en anden oversættelse dateret 24/5 1940.

(50. bilag 3)

Brev fra hofjægmester Jörgen Sehested til kammerherre C. P. M. Hansen.

18. maj 1940.

Geheim!

Kopenhagen, den 18.5.1940.

Lieber Herr Kammerherr!

Wissen Sie, dass mein Brief heute an Stauning weitergegeben wurde, und dass ich davon unter der Hand von Seiner Majestät unterrichtet worden bin?

Ich habe mir Ihre Bemerkung, Herr Kammerherr, überlegt, dass man von deutscher Seite, bevor neue entscheidende Schritte getan würden, eine Warnung erwarten könne. Meine Auffassung entspricht nicht ganz der Ihrigen. Ich glaube, dass man es hier wie dort als ein Bruch von Voraussetzungen ansieht, dass man nun 5 Wochen eine Regierung aufrecht erhalten hat, die auf die unneutralste Weise das bestehende Regime in Deutschland beschmutzt hat; besonders wenn hinzukommt, dass diese Regierung sicherlich nicht geordnete wirtschaftliche Verhältnisse und zu verantwortende Arbeitsverhältnisse sichern kann.

Allein die Handlungen und Unterlassung der Regierung die landwirtschaftlichen Verhältnisse betreffend, bedeuten eine bewusste Sabotage an den Handelsbeziehungen

mit Deutschland. Nach den Preisen, zu welchen die Regierung verkauft hat, weiss man, dass die Viehbestände zu einem grossen Teil realisiert werden müssen und der Wert der Bestände wird auf ein Minimum sinken.

Zum Teil durch Ihre erwähnten Bemerkungen veranlasst, habe ich untersucht, in wieweit eine offizielle Stellungnahme erreicht werden kann.

Wenn man meine Mitteilung nicht als gute und notwendige Orientierung über die Situation hinnehmen und die Folgen daraus ziehen will, wird der nächste Schritt die Forderung der augenblicklichen Entfernung der sozialdemokratischen Regierung und die Wahl einer solchen Regierung, die von vorn herein gutgeheissen werden kann, sein.

Ich weigere mich solange wie irgend möglich, den Gedanken aufzugeben, dass die nötige Säuberung von dänischer Seite kommt.

Veranlasst durch gewisse Andeutungen seitens des Kammerherrn Bardenfleth benutze ich die Gelegenheit, um ausdrücklich vor dem Versuch eines „Geschäftsministerium“ ohne Fühlung mit den neuen Bewegungen im dänischen Volke zu warnen. Ein solcher Versuch würde auf eine gewaltsame Reaktion stossen. Ich weise auf ein Interview mit Dr. Clausen in „Fædrelandet“ hin.

Ich habe mir erlaubt, telefonisch anzurufen. Wenn Sie, Herr Kammerherr, der Meinung sind, dass eine Unterredung erwünscht sei, bin ich bis auf weiteres zu Hause in meiner Wohnung.

Ihr ergebener

(50. bilag 4)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til kammerherre C. P. M. Hansen.

24. maj 1940.

Geheim!

St. Kongensgade 81

d. 24. Mai 1940.

Hochwohlgeborener Herr Kammerherr C. P. M. Hansen.

Verabredungsgemäss erlaube ich mir, Sie über die Unterredung des Folketingsmanns Hartel mit dem Staatsminister zu unterrichten. Ein Referat der Unterredung wird beigelegt.

Ich wünsche gleichzeitig zu bemerken, dass ich nicht den zweiten Brief an Seine Majestät absandte, obgleich Sie mich baten, dies zu tun, da ich davon ausgehen kann, dass die in diesem Brief enthaltenen Mitteilungen von mir als weitergegeben angesehen werden können.

Ich kann weiterhin mitteilen, dass man nicht mit einer längeren Frist als bis spätestens zum Sonntag, den 9. Juni, rechnen kann, und dass ich keine Garantie dafür abgeben kann, dass etwas zu einem früheren Zeitpunkt geschieht.

Ich habe nun alles gemacht was in meinem Vermögen stand, um Seine Majestät zu warnen und ich lehne von nun ab jede Verantwortung ab.

Ihr ergebener

**Folketingsmand A. Hartels referat af samtale med
statsminister Stauning 20. maj.**

[20. maj 1940.]

Geheim!

Unterredung mit dem Staatsminister Th. Stauning am 20.5.1940.

Hartel: Jahrelang haben Sie, Herr Staatsminister, im Reichstag die Gelegenheit gehabt, meine Linie zu verfolgen: Die Bekämpfung der Sanktionen gegen Italien, die Forderung nach dem Austritt aus dem Völkerbund, und die oft wiederholte Warnung an die leitenden Männer und die Presse der Sozialdemokratie, die für das Land gefährlichen Angriffe auf Personen und Verhältnisse des neuen Deutschlands zu unterlassen. Es kann Sie deshalb nicht überraschen, dass ich glaube, dass die jetzige Regierung, die eine entgegengesetzte Einstellung gehabt hat, in der gegebenen Situation ausserordentlich schädlich für unser Land ist, und dass sie nicht im Stande ist, in freier und würdiger Weise uns die bestmöglichen Bedingungen bei dem neuen Deutschland zu sichern. Ich befürchte, dass wir unter Ihrer Regierung im Laufe kurzer Zeit ein Protektorat Dänemark werden. Ich stimme hier ganz mit den Betrachtungen überein, die Hofjägermeister Sehested in seinem Brief vom 16.5. an Seine Majestät dem König ausgedrückt hat.

Stauning: Wir haben keine Unzufriedenheit auf deutscher Seite bemerkt.

Hartel: Dennoch habe ich Nachrichten von Berlin, die im wesentlichen die Gesichtspunkte Sehesteds bestätigen; und es darf nicht unbeachtet bleiben, dass bei der Entwicklung, welche die Dinge in Norwegen und Holland genommen haben, die Gefahr für unsere Selbständigkeit nicht zu übersehen ist.

Stauning: Ich verstehe, dass gewisse Kreise vorhanden sind, die mit Hilfe ihrer ausländischen Verbindungen gegen die Regierung konspirieren.

Hartel: Schon das, dass ich zu Ihnen, Herr Staatsminister, komme und Ihnen meine Nachrichten mitteile, deutet nicht gerade auf eine Konspiration. Es ist genau dieselbe Vorgangsweise, die Knud Bach und ich anwandten, als wir uns gleich nach der Besetzung an den Minister Hauch mit der Aufklärung wandten, dass wir dank unserer Verbindungen, die wir vor mehr als 1½ Jahren in Berlin mit leitenden Stellen knüpften, nun eine Einladung bekommen hatten, in Berlin Verhandlungen zu führen über ein Landwirtschafts-Abkommen zwischen L.S. und der deutschen Regierung. Unsere Pässe waren in Ordnung, wir wünschten nur zu wissen, ob Hauch glaubte, dass die offiziellen Verhandlungen durch unsere geschädigt werden würden. Als er uns anheim stellte, nicht zu reisen, schoben wir die Sache bis auf weiteres auf.

Nun sehen wir jedoch, dass die offiziellen Verhandlungen mit einem Resultat abgeschlossen sind, das weit schlechter ist als das, das uns in Aussicht gestellt worden war. Dieses beweist, dass die Regierung nicht vermag, unserem Lande die bestmöglichen Bedingungen zu sichern.

Stauning: Die Delegation, die nun zurückgekommen ist, war im wesentlichen aus Repräsentanten der Erwerbszweige zusammengesetzt.

Hartel: Die Delegation, die Sie Herr Staatsminister hier erwähnen, beschäftigte sich mit den deutschen Gegenleistungen, die landwirtschaftlichen Produkte waren unter schlechten Bedingungen auf den Verhandlungen in Kopenhagen verkauft.

Ich meine, dass es eine Regierung Knud Bach weitaus leichter haben würde, als die jetzige, dem Lande günstige Absatzbedingungen zu verschaffen. Und eine solche Regierung hat nach innen hin den grossen Vorteil, dass sie neben der Repräsentation unseres Haupterwerbszweiges einen politischen Burgfrieden mit den dänischen Nationalsozialisten schliessen kann, was heute keine andere Regierung vermag. Und dass die Nationalsozialisten heute ein Machtfaktor sind, kann doch nicht bezweifelt werden.

Stauning: Wenn Sie wünschen, dass die Regierung ersetzt werden soll, so kennen Sie den Weg dazu. Ich meine, dass die Regierung eine sichere parlamentarische Mehrheit hat.

Hartel: Es hat keinen Zweck, heute von parlamentarischen Mehrheiten zu reden, wo aus guten Gründen kein Appell an die Wählerschaft gemacht werden kann. Wir benötigen eine Regierung, die in Deutschland ein solches Vertrauen hat, dass die Selbständigkeit Dänemarks bewahrt bleibt und damit das drohende Protektorat vermieden wird und bessere Absatzbedingungen erreicht werden.

Stauning: Es gibt sicherlich verschiedene, die bei der Aussicht auf das Protektorat gar nicht so traurig sind.

Hartel: Das trifft wenigstens nicht mich, der ich eben diese Hinwendung mache, damit wir das Protektorat vermeiden. Es wird sehr unerfreulich sein, unter solchen Verhältnissen zu arbeiten. Innenminister Dahlgard sagte mir kurz nach der Besetzung, dass ich in dieser Situation meinem Lande grosse Dienste leisten könne und gerade deshalb bitte ich heute Sie Herr Staatsminister zurückzutreten, da ich glaube, dass der Verbleib der Regierung eine Gefahr für unsere Selbständigkeit ist.

Stauning: Ich vertraue in dieser Beziehung darauf, dass die mit uns geschlossene Abmachung über unsere Unabhängigkeit respektiert werden wird.

Hartel: Hat die Regierung nicht von sich aus diese Abmachung gebrochen dadurch, dass trotz der Abmachung in Jütland Widerstand geleistet wurde?

Stauning: Dieser Widerstand wurde geleistet, weil die Deutschen über die Grenze drangen, bevor die Abmachung geschlossen wurde.

Hartel: Es ist im Augenblick nicht die Rede von einer direkten Pression, aber man meint in Berlin, dass wir selbst einsehen müssen, wie die Stellung ist. Ich habe offen zu Ihnen, Herr Staatsminister, gesprochen, wie es mein Recht und meine Pflicht ist, da ich weiss, dass die Verhältnisse ernst sind. Und ich meine, dass Sie es sind Herr Staatsminister, der selber die Entscheidung treffen muss.

Stauning: Ich sehe keine Veranlassung, zurückzutreten.

Hartel: Ich danke Ihnen Herr Staatsminister, dass Sie mich angehört haben, aber ich bedauere, dass Sie die Situation nicht unter dem gleichen Gesichtswinkel sehen. Ich sehe eine erste Entwicklung voraus.

Das Referat wurde unmittelbar nach der Unterredung zu Papier gebracht. Die Unterredung fand am Montag, den 20.5.1940 statt.

sign. A. Hartel.

(50. bilag 6)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til Frits Clausen.

24. maj 1940.

Geheim!

St. Kongensgade 81,
d. 24.5.1940.

Lieber Dr. Clausen!

Ich sende hiermit eine Abschrift von Briefen an den Kammerherrn Hansen, Herrn Preben Wenck und an Ingenieur Mortensen.

Eine Unterredung im Laufe des Tages wäre mir sehr erwünscht.

Ich füge einen Brief an den Justizminister Unmark Larsen bei. Wenn er sich nicht den in dem Schreiben enthaltenen voll berechtigten Forderungen beugt, werde ich versuchen, ihn dem Reichstage gegenüber verantwortlich zu machen und dann die Steincke-Sachen, die ich für eine Situation aufbewahrt habe, in der es nötig ist, die Regierung abzusetzen, einbeziehen. Von nun an muss am liebsten mehrere Male wöchentlich ein Angriff geschehen, und ich hoffe, dass Sie und Hartel eine Reichsgerichtsklage gegen Unmark Larsen und die Forderung einer kriminellen Untersuchung gegen Steincke unterstützen werden. Es wird der Regierung äusserst unangenehm sein, dass diese Sachen in diesem Augenblicke hervorgezogen werden. Selbstverständlich werde ich es juristisch zurecht legen.

Ihr ergebener

(50. bilag 7)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til direktør Juncker.

18. maj 1940.

Geheim!

18. Mai 1940.

Herrn Direktor Juncker.

Ich erlaube mir auf eine Kopie von Briefen an Seine Majestät und an den Kammerherrn Hansen hinzuweisen.

Diese Briefe wurden dadurch veranlasst, dass ich heute Bescheid erhielt, dass Stauning unterrichtet war. Dieses kann der Anlass zu einer neuen Krise werden.

Der Grund dafür, dass Stauning am Donnerstag abend nicht demissionierte, als sein Entschluss gefasst zu sein schien, ist nach Auskünften, die von Hartel eingezogen wurden, dem zuzuschreiben, dass in der Sitzung darüber Mitteilung gemacht wurde, „dass die Franzosen eine grosse Schlacht in Belgien gewonnen hätten.“ Man zog es dann vor, die Macht nicht abzugeben, sondern darauf zu warten, dass die Engländer siegten, „so dass alles wieder werden könne wie zuvor.“

Ihr ergebener

(50. bilag 8)

Brev fra hofjægermester Jørgen Sehested til justitsminister Unmack Larsen.

21. maj 1940.

Geheim!*Abschrift.*

Kopenhagen, den 21. Mai 1940.

*Herrn
Justizminister Unmack Larsen,
Justizministerium,
Slotsholmen 2.*

Am 4. April ds. Jahres enthielten die Zeitungen eine Mitteilung darüber, dass der Staatsminister mit Billigung des vorherigen Justizministers Steincke die Anklage in Sachen Elith Jensen aufgegeben habe. Die Öffentlichkeit musste danach die Auffassung bekommen, dass sämtliche Beleidigungssachen des Herrn Steincke Elith Jensen betreffend, gestoppt waren. Mit grösstem Erstaunen hat man deshalb erfahren, dass eine Ausnahme gerade für Elith Jensen getroffen worden ist, und dass man immer noch gegen diesen die öffentliche Anklage wegen Beleidigung und Schädigung des guten Rufes aufrecht erhält, weil er in einem Schreiben vom 31. Mai 1937 behauptete, dass Justizminister Steincke unterlassen hat, das Gesetz einzuhalten.

Dieser Standpunkt der Regierung ist um so unerklärlicher gesehen von einem sachlichen, juristischen Gesichtspunkt, als in den Sachen, die nun ohne Anklage abgeschlossen werden, Beschuldigungen über im höchsten Grade kompromittierende Verhältnisse — nämlich grobe Beamtenversäumnis und Missbrauch der Befugnisse, gegen den ehemaligen

Justizminister Steincke erhoben werden, während Elith Jensen den Minister nur beschuldigt hat, „es unterlassen zu haben, das Gesetz einzuhalten.“

Wenn man nun immer noch sich bemüht, über Elith Jensen dieses Ausdrucks wegen ein Urteil wegen Schädigung des guten Rufes zu fällen, obgleich Herr Steincke im übrigen nicht wünscht, seine Ehre als Beamter und Mensch zu reinigen, so bin ich genötigt, an Sie, Herr Justizminister, die Frage zu richten, ob Sie wirklich glauben, dass Steincke sich innerhalb der Gesetze bewegte, als er 9 Monate lang verhinderte, dass die vom Gesetz befohlene Untersuchung in der Angelegenheit Elith Jensens Anklage gegen Redakteur Hendil wegen falscher Erklärung und Dokumentenmissbrauch vorgenommen wurde, und ob Sie die persönliche Verantwortung dafür übernehmen wollen, dass die Sache betreffend der Schädigung des guten Rufes auf der vorliegenden Grundlage aufrecht erhalten wird. Dass Elith Jensen wünscht, dass die Sache gefördert wird, um die Möglichkeit zu bekommen, gerechtfertigt zu werden, dürfte nicht im Betracht genommen werden. Jedenfalls wird dieser Umstand die Anklagebehörde nicht von der persönlichen Verantwortung befreien können, wenn die Anklage ohne genügenden Grund aufrecht erhalten wird.

Am 5. Oktober 1936 wurde Elith Jensen zu 3 Monaten Gefängnis verurteilt in einer Sache, welche Direktor Kyhl und Redakteur Hendil gemeinsam angelegt hatten. Nach der Untersuchung des Kommissionsgerichtes zeigt es sich, dass Elith Jensen auf eine ausserordentlich schwachen Grundlage verurteilt worden ist. Das Kommissionsgericht hat 8 Monate mit der Sache Hendils gearbeitet, und es ist nicht geglückt, den Beweis für die Richtigkeit der Behauptung anzutreten, auf der Elith Jensen verurteilt wurde, nämlich, dass die schwedischen Staatsbahnen dem Redakteur Hendil für seinen Artikel in „Forenede danske Motorejeres Aarsskrift“ (Jahresschrift der vereinigten dänischen Motorbesitzer) ein Honorar bezahlt hätten.

Aus der Korrespondenz oder der Buchhalterei des Kontors der schwedischen Staatsbahnen in Stockholm und Kopenhagen, die von der Polizei genau durchgeforscht wurden, geht hierüber nichts hervor. Dagegen zeigt es sich bei der Zeugenerklärung des Direktors Lindén, dass der Briefwechsel existiert hat, der in entscheidender Weise das Verhältnis bewiesen hätte, dass aber die betreffenden Briefe spurlos verschwunden sind.

Es scheint hiernach eine ausserordentlich unglückliche Massnahme zu sein, dass Justizminister Steincke es unterliess, eine Untersuchung vorzunehmen, als die Anklage gegen Hendil erhoben wurde, indem es möglich war, dass die Sache zu dem damaligen Zeitpunkt hätte aufgeklärt werden können.

Indem ich mich auf das Schreiben des Landgerichtsanwalts, Eduard Hansen, vom 6. ds. Mts. beziehe, das dieser an Sie richtete und auf die Erläuterungen, die Ihnen von Elith Jensen in Schreiben vom 8. und 14. Mai zugestellt wurden, müssen Sie sich, Herr Justizminister, darüber im klaren sein, dass keine Grundlage für eine Anklage wegen Schädigung des guten Rufes gegen Elith Jensen vorhanden ist, weil dieser gesagt hat, „dass Steincke es unterlassen hat, das Gesetz einzuhalten“. Ich lenke Ihre Aufmerksamkeit darauf hin, dass Justizminister Steincke gerade dieses Prozesses wegen im April 1937 öffentlich angeklagt wurde, sich „falcher Anklage“ schuldig gemacht zu haben, eines der gröbsten und schändlichsten Verbrechen, welches das Strafgesetz kennt, und dass diese Anklage nach dem Schreiben des Staatsministers vom 4. April nicht durch einen Beleidigungsprozess zurückgewiesen werden wird.

Unter Hinweis auf die obigen Ausführungen erlaube ich mir Sie, Herr Minister, um folgendes zu ersuchen:

1. Dass die Anklage gegen Elith Jensen wegen Schädigung des guten Rufes umgehend aufgehoben wird.
2. Dass es in Übereinstimmung mit Elith Jensens Schreiben vom 14. ds. Mts. an den Justizminister der Anklagebehörde auferlegt werden möge, die von Elith Jensen gewünschten Aufklärungen herbeizuschaffen.
3. Dass gegen den Staatsanwalt Bach eine Untersuchung eingeleitet wird, aus Anlass der Anschuldigungen Elith Jensens gegen denselben, gegenüber Elith Jensen und dessen Verteidiger 3 Quittungen eines der Hauptzeugen des Hendil-Prozesses, Fräulein Wittrock, zurückgehalten zu haben, und in Anbetracht dessen, dass der Inhalt dieser Quittungen darauf hinzuweisen scheint, dass Elith Jensen Unrecht geschehen ist.

Sie müssen sich, Herr Justizminister, darüber im klaren sein, dass der Abgang des ehemaligen Justizministers Steincke erforderlich wurde durch sein Verhältnis zur Kyhl- und besonders zur Hendilssache, dass die Skandale in Terndrup, in der Laienrichteraffäre und in der Prytzsache alle auf dieselbe Quelle zurückgehen, dass man Elith Jensen keine Genugtuung für das ihm angetane Unrecht geben will. In Ihrer Ministerzeit ist nicht der geringste Schritt unternommen worden, die Sachen zu bereinigen, welche den Abgang des Justizministers Steincke verursachten, oder die Schuldigen zur Verantwortung zu ziehen.

Wenn Sie diese Forderungen, die ich in diesem Schreiben erhebe, nicht erfüllen, wird eine Darstellung Ihres und des Justizministers Steinckes Verhältnisses in der Hendilssache dem Reichstag und der Öffentlichkeit übergeben werden.

(50. bilag 9)

Resolution fra LSs forretningsudvalg.

23. maj 1940.

Resolution des Geschäftsausschusses der LS vom 23. Mai.

In einer Resolution des Geschäftsausschusses der LS gleich nach der Besetzung forderten wir im Namen der Landwirtschaft, dass die neuen Handelsverhandlungen aus der Voraussetzung heraus geführt würden, dass trotz der mangelnden Zufuhren aus dem Westen die landwirtschaftliche Produktion auf ihrer höchsten Leistungsfähigkeit erhalten werden müsste, und dass von dänischer Seite Preise gefordert werden müssten, die die notwendige Selbstversorgung mit erforderlichen Rohstoffen ermöglichen.

Seit dem 9. April hat es sich gezeigt, dass die Regierung nicht in einem Punkt den Forderungen der Landwirtschaft entgegengekommen ist. Man hat unsere Butterlager und unsere laufende Produktion zu einem Preis verkauft, der weit unter dem Herstellungspreis liegt, obwohl man sehr wohl wusste, dass dieses notwendig zu einem katastrophalen Niedergang des Viehbestandes mit der Folge führen musste, dass unser Butterexport nach Deutschland auf ein Minimum reduziert wird.

Diese landeschädlichen Dispositionen von Seiten der Regierung vernichten unsere Kaufkraft für lebenswichtige Importwaren wie Kohlen und Trieböle und lähmen damit unsere Industrie.

In dem jetzt vorgelegten sogen. Krisenvorschlag ist nicht die geringste Rücksicht auf unsere Forderungen genommen worden, wie auch auf die Notwendigkeit der Abschaffung der Arbeitslosigkeit. Die Regierung weiss, dass die Landwirtschaft ca. 100.000 Arbeitslose übernehmen kann, sofern unsere Bauern durch Handelsverhandlungen mit Deutschland eine ähnliche Preisgrundlage wie die deutschen Bauern erhalten würden.

Indem wir auf die Feststellung der jütischen Amtmänner hinweisen, nach der zahlreiche Bauern ausserstande sind, die verfallenden Zinsen, Steuern und übrigen Verpflichtungen zu decken, müssen wir in Übereinstimmung hiermit verlangen: Recht eines bedingungslosen Moratoriums für alle Bauern bis zum Junitermin und Einstellung aller Zwangsauktionen, die durch Zins- und Steurrechte verursacht sind. Die Durchführung einer allgemeinen Herabsetzung der festen Prioritätsschuld wird ebenfalls verlangt. Alle die Männer, die u.a. durch die Fleischexport-Sache auf immer die Achtung der Landwirtschaft verloren haben, müssen von den Handelsverhandlungen entfernt werden. Es wird der Vorschlag an Deutschland über ein Handelsabkommen gefordert, der auf lange Sicht und in gegenseitigem Vertrauen die wirtschaftlichen Fragen beider Länder klärt.

Da die Regierung nach ihrer Vergangenheit und ihrer Haltung am 9. April ungeeignet ist, uns bei solchen Verhandlungen in das erforderliche Vertrauensverhältnis zu stellen, fordern wir, dass die Regierung sich jetzt zurückzieht und Männern ausserhalb des parteipolitischen Rahmens Platz macht, die den dänischen Bauernstand und die übrige dänische Wirtschaft hinter sich haben.

Brev fra folketingsmand A. Hartel til hofjægermester Jørgen Sehested.

16. maj 1940.

Geheim!

Abschrift.

DÄNEMARKS REICHSTAG.

Im Folketing, den 16.5.1940.

Lieber Sehested!

Die stehende Redewendung innerhalb des Systems Staunings, seiner Presse und Parteipolitik ist: *Es ist die Schuld der Deutschen*; das ist eine Massnahme, welche die Deutschen von uns verlangen.

Nach Aussen hin tut man als ob man bereitwillig macht, was Deutschland wünscht, nach Innen inszeniert man eine Flüsterkampagne und schiebt Deutschland die Schuld für die umschgreifende Auflösung in unserem Lande zu.

Ich kann eine Reihe von Gebieten nennen:

1. *Die Verdunkelung* und die drakonischen Erhöhungen der Strafen für die Verdunkelungsverbrechen.
2. Der Ruf nach „mehr Polizei“, die stärkere Bewaffnung derselben und die Gummiknüppel für die Verdunkelungsassistenten, genannt „die Füllen“.
3. *Die Einschränkungen im Spiritusverkauf*.
4. *Die Gleichschaltung der Presse*, die doch nur bedeutet, dass die Zeitungen nun genötigt sind, objektiv zu referieren; dieselbe Tatsache kann ja nicht durch widerstreitende Schilderungen Ausdruck finden.
5. *Wachsende Warenverknappung*. Die Deutschen plündern unsere Lager! Und doch weiss man, dass die deutschen Besatzungstruppen tatsächlich alles mitführen.

Dagegen scheint merkwürdigerweise keiner auf die bevorzugte Stellung zu achten, die wir immer noch haben, indem wir jede Radiostation in der ganzen Welt abhören können. Dieses hat scheinbar nicht mehr dasselbe Interesse, nachdem es sich gezeigt hat, dass die deutschen Wermachtsberichte den Tatsachen entsprechen. Als ich vor etwa 10 Tagen mit dem Justizminister Unmarck Larsen sprach — übrigens auf seine eigene Veranlassung — bedauerte er sehr stark, dass er so mit Arbeit für die Deutschen überlastet sei, dass er kaum mehr schaffen könne.

Der Gedanke, den Hinweis auf die Deutschen als die grosse Entschuldigung für das was geschieht, und für das was nicht geschieht zu benutzen, wird klar in dem Leitartikel des „Socialdemokraten“ vom 14. Mai Seite 6 Spalte 1 unten ausgedrückt: „In der neuen Situation beschuldigt man ohne weiteres die Gewerkschaftstarife, die Teuerungsverordnung, die Arbeitslosenunterstützungen und die soziale Gesetzgebung als die eigentlichen Ursachen zu der augenblicklichen Misère Dänemarks. Das ist selbstverständlich falsch. Die Ursachen sind der *Krieg*, die *Absperrung* und die *Besetzung*. Unter diesen Verhältnissen ist es gegeben, dass die dänische Bevölkerung nicht den hohen Lebensstandard aufrecht erhalten kann, den wir unter normalen Verhältnissen auf dem freien Markt erreicht haben.

— Wir, die wir die Sklavenbedingungen kennen, unter denen die dänische Landwirtschaft für die dänische Regierung und England schufteten, haben genug von diesem Wohlstand, der kurz dadurch charakterisiert werden kann, dass die dänischen Bauern in ihr Gesamtheit ca. 1.750 Mill. ihres Vermögens verloren. Dass der Handel mit Deutschland unter besseren Bedingungen eine Rettung für unser Land ist, wird durch diese verlogene Agitation dazu umgedichtet, dass Deutschland die Ursache zu Dänemarks Unglück und die wirtschaftliche Misslage eine Folge der Besetzung ist.

Zur weiteren Orientierung lege ich Exemplare gewisser Gesetze der letzten Zeit bei.

1. Das Gesetz über einen Kredit von 10 Mill. in USA. Die Besetzung bekommt hier die Schuld dafür, dass wir nicht dieses beispiellose Kreditangebot ausnutzen können, wodurch unsere Schuld in USA von 102 auf 112 Mill. Dollar vermehrt worden wäre.
2. Das Gesetz über die Verschärfung gewisser Fragen.¹⁾
3. Das Gesetz über Waffen.

Beinahe hätte dieses Gesetz dazu geführt, dass jegliche Jagd in unserem Lande unmöglich gemacht wurde. Selbstverständlich wurden diese drastischen Bestimmungen nur erlassen, um den Deutschen einen Gefallen zu tun. Ich protestierte stark im Folke-ting, was gewisse Änderungen und Dispensationen zur Folge hatte.

Du wirst meine Ausführungen zwischen den beigelegten Drucksachen finden.

Das Ganze ist ein gutberechnetes Spiel, das darauf ausgeht, die Sympathien für Deutschland zu zerstören. Die Aufgabe soll jedoch eine entgegengesetzte sein: Das Ver- stehen für das gute Verhältnis zu stärken und zu mehren. Wir sind ja doch im selben Boot.

Ein Ausschlag derselben Sabotage ist das reservierte Auftreten der Bevölkerung gegenüber den deutschen Soldaten. Die Haltung der letzteren ist musterhaft; sie treten bescheiden, würdig und rücksichtsvoll auf. Dennoch werden sie von den Dänen gemieden. Dass Kopenhagen vor 20 Jahren auf die beschämendste Art und Weise seine weibliche Jugend den Matrosen der Entente auslieferte, nenne ich nur des Kontrastes wegen. Ich meine nicht, dass eine überströmende Kameradschaftlichkeit die natürlichste Lösung ist, aber eine natürliche dänische Freundlichkeit, die wir jedoch alle so leicht zeigen können, wäre am Platze, so lange die Repräsentanten Deutschlands so zurückhaltend auftreten, wie sie es heute tun.

Mit anderen Worten, es ist genug für uns zu tun, für uns, die wir das Glück unseres Landes am besten durch ein offenes und gutes Verhältnis zu unserem südlichen Nach- barn gesichert sehen.

Dein ergebener

sign. **Hartel.**

¹⁾ Formentlig skrivefejl for „Strafen“.

(50. bilag 11)

Tysk version af hofjægermester Jørgen Sehesteds breve m. m.

Vertraulich.

Übersetzung von Briefen des Hofjägermeisters Sehestedt.

Brief an Mortensen vom 24.5.

Lieber Morten!

Da Du uns heute verlässt, will ich Dir gern ein Bild der Situation geben, wie sie sich seit unserem ernsthaften Gespräch am 20. Mai entwickelt hat.

Durch die vier Gespräche, die ich mit Kabinettssekretär Hansen und Kammerherr Bardenfleth gehabt habe, und nach einer Reihe von Referaten, die ich auf Grund von Aussprüche von X. erhalten habe, ist die Sache, soweit sie die Stellung des Königs angeht, völlig klar.

Keine Beeinflussung und keine Vorstellungen werden Seine Majestät von der Notwendigkeit einer Entfernung der Regierung überzeugen können. Die Rücksicht auf das Grundgesetz und die parlamentarische Mehrheit ist für ihn entscheidend. Er will seine Ermächtigung im Paragraph 13 des Grundgesetzes, die Regierung entfernen zu können, nicht benutzen, und wenn eine neue Regierung kommen sollte, will er die Bestimmungen der Reichstagsmehrheit gegenüber dieser Regierung respektieren.

Ich habe nun nur erreicht, dass X. wünscht, Stauning loszuwerden und bei der Krise am Freitag beklagt er Staunings Bleiben.

Gegenüber X. muss man eines Tages ein vollendetes Ergebnis vorlegen. Wie Du weisst, ist nur die Frage der Stellung Staunings noch vorhanden. Wir brauchen nicht mit Versuchen einer Machtübernahme von irgend einer Seite zu rechnen. Das Problem ist nunmehr äusserst einfach: die gesamte Regierung zum Gehen zu zwingen, wodurch die 4 politischen Parteien aus dem Spiel gesetzt wären. Es ist meine Auffassung, dass gerechnet von Sonntag, d. 26. Mai, die Sache innerhalb eines Zeitraumes von 14 Tagen vollbracht werden muss. Ich bin mir darüber klar, dass die Zusage des deutschen Führers an das dänische Volk über die Bewahrung unserer inneren Freiheit und Selbständigkeit eine Neuordnung des wirtschaftlichen und politischen Systems des Landes voraussetzt. Unser Erwerbsleben muss den veränderten Verhältnissen angepasst und die Arbeitslosigkeit muss abgeschafft werden.

Kannst Du uns 14 Tage Frist schaffen? Hast Du Vertrauen auf meine Pläne? Du kannst in jedem Falle mit meinem Leben und meiner Freiheit als Einsatz rechnen.

Mit den Wünschen einer guten Reise und freundlichen Grüssen

Dein ergebener

....

Brief an Preben Wenck vom 24.5.

In Verbindung mit der gestrigen Unterredung möchte ich gern einige Bemerkungen machen. Sie und Ihr Freund haben einen ausserordentlich wirkungsvollen Einsatz in der Sache geleistet und dürften nach meiner Meinung unterrichtet sein. Ich glaube, dass Ihre Arbeit mit dem jüngeren Kreis richtig ist, aber die Sache muss innerhalb von 14 Tagen, vom 26.5. gerechnet, in Ordnung sein. Innerhalb von einer Woche muss ein Handlungsfähiger Kreis bestehen.

Die neue Regierung wird im Einverständnis zwischen Clausen und Knud Bach geordnet werden und im Voraus gutgeheissen sein. Ich möchte für eine bestimmte Sache, über die Sie noch unterrichtet werden, eine schriftliche Erklärung dessen haben, was Munch erfahren hat und was aus Ihrer Schrift nicht hervorgeht. Sind andere neue wesentliche Momente aufgetreten? Gibt es Beweise für etwaige besonders kompromittierende Verhältnisse, die in der Schrift nicht genannt sind? Ich reise heute nach Broholm und bin Dienstag oder Mittwoch zurück.

Kopenhagen, d. 24.5.

Ihr ergebener

....

Brief an Kammerherr C. T. M. Hansen v. 24.5.

Laut Verabredung erlaube ich mir, Sie über die Unterredung des Folketingsabgeordneten Hartel mit dem Staatsminister zu unterrichten. Ein Referat des Gespräches wird beigelegt. Ich möchte gleichzeitig hinzufügen, dass ich den anderen Brief an Seine Majestät nicht abgeschickt habe, wie Sie es auch erbat, aber dass ich davon ausgehen kann, dass die in diesem Brief enthaltenen Mitteilungen von mir als weitergeleitet betrachtet

werden dürfen. Ich kann weiter bemerken, dass man nicht mit einer längeren Frist als bis zum Sonntag, d. 9. Juni rechnen kann, und dass ich keine Garantie dafür geben möchte, dass sich vielleicht etwas zu einem früheren Zeitpunkt ereignen kann. Ich habe nun alles getan was ich vermochte, um Seine Majestät zu warnen und lehne nunmehr jede Verantwortung ab.

Ihr ergebener

....

(Das Referat habe ich nicht erhalten können, weiss aber, dass Hartel Stauning zum Gehen aufgefordert hat, und dass Stauning dieses unter Hinweis auf die parlamentarische Mehrheit ablehnte).

Brief an König Christian v. 16. Mai.

Majestät!

Seit August bin ich darüber im Klaren gewesen, dass der England-Export nicht unter lohnenden Bedingungen aufrechterhalten werden konnte. Ich habe danach auf dem Wege der LS Verbindungen mit deutschen Landwirtschafts- und Einkaufsorganisationen hergestellt mit dem Ziel, einen grösseren Teil des landwirtschaftlichen Exports zu höherem Preis an den deutschen Markt zu liefern. Durch meine Verbindungen in Deutschland war ich in steigendem Masse über die Entwicklung der Begebenheiten unterrichtet, so z.B. bereits im Januar darüber, dass der Export nach England von deutscher Seite abgebrochen werden würde. Ich wusste, dass es nutzlos war, mein Wissen an die Regierung weiterzuleiten, die durch ihre einseitige Politik, die sie gezeigt hat das Land in den wirtschaftlichen Ruin und den Verlust der Selbständigkeit führte.

Zweimal habe ich mich durch den Kabinettssekretär an Eure Majestät gewandt. Durch den Bauernzug hat man zu beweisen versucht, dass die Regierung Euer Majestät durch Missbrauch einer Bevölkerungsmehrheit in einer Reihe von Punkten die grundgesetzmässigen Rechte der Minderheiten kränkte. Später, im April 1937, machte ich darauf aufmerksam, dass ein Gesetzesvorschlag zur Unterschrift Eurer Majestät vorgelegt werden würde, der die grundgesetzmässige Freiheit der Richterstühle kränkte, worüber u.a. sich der Präsident des Höchstengerichtes ausgesprochen hat. Um zu vermeiden, dass dieser Vorschlag zum Gesetz wurde, wurde Justizminister Steincke öffentlich einer unehrenhaften Amtsführung, eines Missbrauches seiner Befugnisse und der Korruption beschuldigt. Bekanntlich musste der Justizminister sich zurückziehen, ohne sich durch ein Urteil von diesen Beschuldigungen gereinigt zu haben, die eine geringere Achtung der gesamten Rechts pflege mit sich geführt haben.

Mit diesen Dingen als Hintergrund, womit ich den Interessen der Dynastie und des Landes gedient zu haben glaube, fühle ich mich heute berufen, Euer Majestät gewisse Mitteilungen zu machen. Seit Sonnabend, d. 4. Mai bin ich durch meine Verbindungen in Deutschland über die drohende Gefahr unterrichtet, dass das Land auch die Möglichkeit, seine inneren Angelegenheiten zu steuern, verlieren wird, da die Sammlungsregierung augenscheinlich nicht die nach der Besetzung des Landes erforderliche Umordnung des Wirtschaftslebens meistern kann und nicht die Notwendigkeit einer Beschäftigung der Arbeitslosen einsieht. Seit gestern bin ich darüber unterrichtet, dass die Entfernung der Regierung in einer kurzen Frist vorgenommen werden muss, wenn man die Forderung fundamentaler Änderungen unserer inneren Verwaltung umgehen will.

Alleruntertänigst

*Brief an Kammerherr Hansen vom 18.5.**Lieber Herr Kammerherr!*

Wissen Sie, dass mein Brief heute an Stauning weitergegeben worden ist und dass ich hierüber unter der Hand von Seiner Majestät Mitteilung erhielt? Ich habe die Bemerkungen des Herrn Kammerherrn überlegt, dass man wohl eine Warnung von deutscher Seite erwarten dürfte, ehe neue entscheidende Schritte unternommen würden. Meine Auffassung deckt sich hier nicht ganz. Ich glaube, dass es hier und dort als ein Bruch der Voraussetzungen gerechnet werden dürfte, dass man nun 5 Wochen lang eine Regierung aufrechterhalten hat, die in der unneutralsten Art die bestehende Regierung in Deutschland beschützt hat, besonders, wenn hinzukommt, dass diese Regierung bestimmt nicht geordnete wirtschaftliche Verhältnisse und verantwortliche Arbeitsverhältnisse aufrechterhalten kann. Allein die Handlungen und Unterlassungen bezüglich der landwirtschaftlichen Verhältnisse kennzeichnen eine bewusste Sabotage des Handels mit Deutschland. Nach den Preisen, für die die Regierung verkauft hat, weiss man, dass die Bestückungen grossenteils realisiert werden müssen. Die Bestückungen fallen auf ein Minimum.

Teils durch die Ihrigen genannten Aussprüche veranlasst habe ich untersucht, in wieweit ein offizieller Ausspruch beschafft werden kann. Wenn man meine Mitteilung nicht als notwendige Orientierung über die Situation gutheissen will und die Folgen daraus ziehen will, wird der nächste Schritt die Forderung einer augenblicklichen Entfernung der sozialdemokratischen Regierung und Wahl einer Regierung sein, die im Voraus anerkannt werden kann. Ich weigere mich weitmöglichst, den Gedanken aufzugeben, dass die notwendige Bereinigung von dänischer Seite kommen muss. Aus Anlass gewisser Andeutungen seitens des Herrn Kammerherrn Bardenfleth benutze ich die Gelegenheit, auf das Bestimmteste vor den Versuch eines Geschäftsministeriums ohne Fühlung mit den neuen Bewegungen im dänischen Volk zu warnen. Ein solcher Versuch würde die gewaltigste Reaktion hervorrufen. Ich mache auf ein Interview in „Faedrelandet“ mit Dr. Clausen aufmerksam. Ich habe mir zu telefonieren erlaubt. Wenn Herr Kammerherr glauben, dass ein Gespräch von Interesse sein könnte, bin ich bis auf Weiteres in meiner Wohnung zu erreichen.

Ihr ergebener

....

Brief an Kammerherr Hansen vom 20. Mai.

Ich erlaube mir, in der Anlage wunschgemäss eine Kopie des Schreibens vom 16. d. M. an Seine Majestät zu übersenden. Gleichzeitig möchte ich gern bestätigen, dass ich in dem an Seine Majestät gerichteten Brief vom 18. d. M., den Sie mich dringend baten, nicht abzusenden, dass Angebot gemacht habe, offizielle Bestätigung der gemachten Mitteilungen zu beschaffen, und dass ich mich am Freitag, d. 17. erbot, eine Zusammenkunft mit dem betr. Mittelman zu arrangieren, damit Sie „nähere Präzisierung“ erhalten könnten.

Ich erlaube mir nochmals gegen den Gedanken einer parlamentarischen Kapitalisten-Regierung zu warnen. Die Situation wird einen Versuch in dieser Richtung nicht dulden können, und ich bedauere sehr, dass so etwas in der Umgebung Seiner Majestät vorherrschen kann.

Da es nicht geglückt ist, in diesem entscheidenden Punkt zu einer Verständigung zu kommen, glaube ich nicht, dass weitere Unterredungen nützlich sein könnten. Ich muss mich auch über die Verhältnisse beklagen, unter welchen so wichtige Unterredungen stattgefunden haben.

Ihr ergebener

....

51.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den politiske krise i Danmark.

20. juni 1940.

Geheim!*Nur als Verschlusssache zu behandeln.***Telegramm**

(offener Text)

D G Kopenhagen Nr. 113 v. 20.6.40 0.30 Uhr

Ankunft: den 20.6.40 1.30 —

Nr. 698 v. 19.6.

Auch für Geheimrat Luther.

Latente innerpolitische Krise, die sich besonders seit Besetzung geltend macht, in letzter Zeit verschärft. Unter Einwirkung kürzlichen Zusammenschlusses dänischer Nationalsozialisten mit oppositioneller landwirtschaftlicher L S-Bewegung hat Spannung zwischen ihnen und Regierung zugenommen. Regierung hat, zumal unter Eindruck der überwältigenden militärischen Erfolge Deutschlands, Befürchtung, dass wir Nationalsozialisten im geheimen unterstützen und sie dazu ermutigen, Regierung bei nächster Gelegenheit mit Gewalt zu stürzen. Dies hat Justizminister, der sich auf Auftrag Regierung berief, heute bei Unterhaltung mit Vizepräsidenten Kanstein zum Ausdruck gebracht und dabei Frage angeschnitten, ob jetzige Regierung auf vertrauensvolles und offenes Zusammenarbeiten mit deutschen Stellen in Zukunft rechnen könne. Justizminister hat Wunsch ausgesprochen, von mir eine klare Antwort zu erhalten. Ich beabsichtige, Vorwurf der Einmischung in dänische innerpolitische Angelegenheiten und vor allem, dass wir eine Putsch begünstigen, auf das allerschärfste zurückzuweisen, wie das auch Kanstein bereits getan. Nach Lage der Sache ist nicht ausgeschlossen, dass es bereits zu nächster Zeit zu einer akuten Regierungskrise kommt, die uns vor die Frage stellt, ob und in wie weit wir Neubildung der Regierung beeinflussen sollen. Trotz der durch den Zusammenschluss erweiterten Basis der DNSAP halte ich dieselbe noch nicht für stark genug, um eine Regierung darauf aufzubauen. Meines Erachtens sollten wir bei der Bildung der neuen Regierung weiter eine abwartende Haltung einnehmen, da wir ja jederzeit in der Lage sind, eine uns nicht genehme Regierung zu Fall zu bringen und dänische Nationalsozialisten so Gelegenheit und Zeit erhalten ihre Position im Land auszubauen. Erbitte Drahtweisung.

gez. **Renthe-Fink**

Chef AO.

U. St. S. Pol.

U. St. S. R.

U. St. S. Habicht.

Botsch. Ritter.

Dir. Pers.

— W.

— Kult.

— N. P.

Chef Prot.

Dg. Pol.

Ref. Dtschld.

VL. R. Hewel.

Herrn Stahmer.

Arb.-Exp. bei Pol. VI.

52.

**Skrivelse fra Renthe-Fink ang. den fremtidige ordning af forholdet
mellem Tyskland og Danmark.**

22. juni 1940.

Geheim.

Abschrift.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Nr. D Pol 3/588

Kopenhagen, den 22. Juni 1940.

Inhalt: Zukünftige Gestaltung des deutsch-dänischen Verhältnisses.

— 2 Durchschläge —.

*An das
Auswärtige Amt,
Berlin.*

Durch das Tempo der militärischen und politischen Entwicklung ist das Problem der Neuordnung Europas im Sinne einer deutschen Grossraumpolitik in ein akutes Stadium eingetreten. Zu diesem Fragenkomplex gehört auch die zukünftige Gestaltung des Verhältnisses Dänemark zum grossdeutschen Reich. Als Ergebnis jeder Regelung kann selbstverständlich nur die engste Anlehnung Dänemarks an das Reich in aussen-, militär- und wirtschaftspolitischer Beziehung in Frage kommen. Zu entscheiden bleibt jedoch die Form, in der die praktische Einbeziehung Dänemarks in den grossdeutschen Raum vollzogen werden soll.

Im Gegensatz zu den anderen Staaten, die im Verlauf des Krieges von deutschen Truppen besetzt worden sind, besteht mit Dänemark eine Art Vertragsverhältnis, in dem Deutschland den Schutz der dänischen Neutralität übernommen und Dänemark gleichzeitig seine staatliche Souveränität und Integrität zugesichert hat. Unter der Voraussetzung, dass die Lage eine Schonung der dänischen Souveränität gestattet, müssten unsere Forderungen, die wir z. B. Norwegen, Belgien und Holland gegenüber im Zuge der Friedensbestimmungen geltend machen können, Dänemark gegenüber auf dem Wege über einen zwischenstaatlichen Vertrag durchgesetzt werden. Ich beehre mich, eine Prüfung der Frage anzuregen, ob nicht schon jetzt der Zeitpunkt gekommen ist, die Vorbereitungen für den Abschluss eines solchen Vertrages zu treffen, der ein Musterbeispiel auch für andere neutrale Länder werden könnte.

Wenn eine Synthese zwischen der formellen Aufrechterhaltung der dänischen Souveränität mit den gesamtpolitischen deutschen Interessen an und in diesem Lande hergestellt werden soll, müssen meines Erachtens gewisse Grundbedingungen erfüllt werden.

1.) *Auf wirtschaftlichem Gebiet:*

Die beste Gewähr für die Einbeziehung Dänemarks in den grossdeutschen Raum würde in der Schaffung einer Wirtschaftsunion bestehen, wobei es offen bleiben kann, ob auch eine Währungseinheit notwendig erscheint. Vielleicht genügt es, die Krone in ein festes Verhältnis zur Mark zu bringen. In erster Linie kommt es meines Erachtens aber darauf an, Garantien dafür zu schaffen, dass eine von uns unkontrollierte dänische Aussenhandelspolitik in Zukunft nicht mehr möglich ist. Die Geschichte dieses Landes hat bewiesen, dass handelspolitische Interessen stets entscheidend für die gesamtpolitische Einstellung Dänemarks gewesen sind.

2.) *Auf militärischem Gebiet:*

Es erscheint mir selbstverständlich, dass Dänemark auch in unsere militärpolitische Interessensphäre einbezogen wird. Wir müssten verlangen, dass uns die zur Verteidigung des grossdeutschen Raumes erforderlichen Stützpunkte für die drei deutschen Wehrmachtsteile, insbesondere aber für die Marine und die Luftwaffe, zur Verfügung gestellt werden, und dass uns das Mitbenutzungsrecht der Häfen und der Verkehrswege zu Lande, in der Luft und zur See im erforderlichen Umfang eingeräumt wird. Der äussere Rahmen für die Regelung dieser Fragen könnte eine Militärkonvention sein, die auch der dänischen Wehrmacht Aufgaben bei der Verteidigung des grossdeutschen Raumes zuweist (Bündnisvertrag oder Beistandspakt) und Dänemark nicht das Gefühl eines unterworfenen Staates, sondern vielmehr das eines Partners gibt.

3.) *Auf innerpolitischem Gebiet:*

Eine wesentliche Voraussetzung für eine unseren Wünschen entsprechende Entwicklung der deutsch-dänischen Beziehungen bildet die Einsetzung einer dänischen Regierung, die aus innerer Überzeugung zu einer so engen Zusammenarbeit bereit ist. Die Persönlichkeiten der Minister und leitenden Beamten müssen jede Gefahr einer passiven Resistenz oder gar einer politischen Sabotage ausschliessen. Es würden ferner Änderungen der dänischen Verfassung erforderlich werden, damit einer solchen Regierung nicht durch parlamentarische Hindernisse die Einhaltung einer gradlinigen Politik Deutschland gegenüber unmöglich gemacht wird. Sondervorschläge hierüber darf ich mir zu gegebener Zeit vorbehalten.

4.) *Auf aussenpolitischem Gebiet:*

Die dänische auswärtige Politik, soweit von einer solchen überhaupt gesprochen werden kann, ist von jeher entscheidend von den wirtschaftspolitischen Interessen dieses Landes bestimmt worden. Angesichts der völligen wirtschaftlichen Abhängigkeit Dänemarks vom Reich wird sich die dänische Aussenpolitik in Zukunft mit fast automatischer Sicherheit ausschliesslich nach Deutschland orientieren müssen. Sicherheiten dafür, dass von dänischer Seite keine aussenpolitischen Seitensprünge versucht werden, müssten — abgesehen von der dauernden Besetzung militärischer Stützpunkte durch das Reich — durch Abschluss eines besonderen Vertrages z. B. Bündnisvertrages oder Beistandspaktes mit Konsultativklausel geschaffen werden. Im Interesse einer lückenlosen Zusammenarbeit auf aussenpolitischem Gebiet könnte auch daran gedacht werden, ein ständiges deutsches Verbindungsorgan in das dänische Aussenministerium einzubauen. Unter diesen Voraussetzungen würden meines Erachtens keine Bedenken bestehen, Dänemark als äusseres Attribut seiner Souveränität das Gesandtschaftsrecht zu belassen. Die Auswahl der dänischen Auslandsvertreter müsste jedoch im Einvernehmen mit der Reichsregierung erfolgen.

Ich wäre für eine Weisung dankbar, ob das Auswärtige Amt mit der Grundlinie meiner Anregungen einverstanden ist und ob ich ermächtigt werde, auf dieser allgemeinen Basis den Boden in Dänemark vorzubereiten.

gez. v. **Renthe-Fink.**

53.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. de dansk-tyske prisforhandlingers betydning
for de politiske forhold i Danmark.**

24. juni 1940.

Geheim.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 24. Juni 1940 19,40 Uhr
Ankunft, den 24. Juni 1940 19,15 Uhr

Nr. 712 vom 24. Juni 1940. CITISSIME!

Für Geh. Rat Luther.

Am 25. oder 26. Juni in Berlin beginnende Verhandlungen der zuständigen Reichsstellen mit Dänen über Preiserhöhungen für dänische landwirtschaftliche Erzeugnisse können hiesige innerpolitische Lage erheblich beeinflussen.

Wenn wir jetzt auf Wunsch dänischer Regierung Preiserhöhungen für dänische landwirtschaftliche Erzeugnisse gewähren, die die dänischen Bauern weitgehend zufriedenstellen, würde dies starken Rückschlag für die neuerdings mit dänischen Nationalisten zusammengehende oppositionelle Landwirtschaft (L.S.) und die ganze Erneuerungsbewegung bedeuten. Andererseits haben wir natürlich ernährungspolitisch Interesse, die vom Reichsernährungsministerium in Aussicht genommene Preiserhöhung durchzuführen, damit hiesige landwirtschaftliche Erzeugung auf möglichst hoher Stufe gehalten wird. Es kommt also auf Abwägung dieser entgegengesetzten Interessen an. Entscheidung kann nur dort getroffen werden. Denkbar wäre, dass Reichsernährungsministerium zuständige Reichsstellen anweist, beabsichtigte Preiserhöhungen zunächst nur für beschränkte Zeit und in geringem Ausmass zuzugestehen.

Renthefink

Hergestellt in 11 St.

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an Dtschl. (Arb. St.)

- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef A.O.
- 5 - B.R.A.M.
- 6 - U.St.S.Pol.
- 7 - U.St.S.Recht
- 8 - Min.Dir.Pers
- 9 - Dg.Pol.
- 10 - Min.Dir.W.
- 11 - Dg.W.

Dies ist Nr. 10.

54.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. den politiske situation i Danmark.**29. juni 1940.**DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
Kopenhagen*Kopenhagen, den 29. Juni 1940.**Nr. Pol. 3/230.**Original zu Pol. 1873**Inhalt:* Überblick über inner-
politische Entwicklung.

2 Durchschläge.

*An das
Auswärtige Amt, Berlin W.*

Kurz nach dem Einmarsch der deutschen Truppen gelang es Staatsminister Stau-ning, je 3 führende Persönlichkeiten der Konservativen Volkspartei sowie der Venstre durch Appell an ihr nationales Verantwortungsgefühl zum Eintritt in das Kabinett als Minister o.P. zu bewegen und damit eine Sammlungsregierung zu bilden. Mit diesem geschickten Schachzug nahm er den Konservativen und der Venstre die Möglichkeit, gegen die Regierung Opposition zu machen, ohne dass sie aber dafür einen entscheidenden Einfluss auf die Regierung eingeräumt erhielten. Bei der Unzufriedenheit mit der gegenwärtigen Regierung, die in weiten Kreisen der Bevölkerung besteht, ist es nicht verwunderlich, dass sich die Konservativen und die Venstre in der neuen Situation nicht recht behaglich fühlen. Ihre Parteipresse betont, dass die neuen Minister lediglich als Persönlichkeiten, nicht aber als autorisierte Vertreter ihrer Parteien im Kabinett sitzen und dass deshalb nur sie, aber nicht ihre Parteien gebunden seien. Gleichzeitig macht sich unter den neuen Ministern das Bestreben bemerkbar, auch bei der Verteilung der Fachressorts berücksichtigt zu werden und erhöhten Einfluss zu erhalten. Es taucht immer wieder der Gedanke auf, ein Konzentrationskabinett zu bilden. Dieser Gedanke erfreut sich einer gewissen Popularität, da eigentlich überall zugegeben wird, dass das jetzige 18 köpfige Kabinett eine viel zu schwerfällige Maschinerie in den jetzigen schwierigen Zeiten ist. Bisher sind aber die alten Regierungsparteien nicht geneigt gewesen, etwas von ihrer Machtposition zu Gunsten der Konservativen und Venstre abzugeben, auch fürchtet man sich vor einer Regierungsumbildung, die vielleicht einen Schritte ins Ungewisse bedeutet. Zu den Aushilfslösungen, zu denen man gegriffen hat, gehört die Bildung des sogenannten „Krisenkabinetts“, eines Kabinettsausschusses, der unter dem Vorsitz des Handelsministers steht und dem 7 Minister angehören.

Man kann nicht sagen, dass die Sammlungsregierung eine Konsolidierung der innerpolitischen Lage gebracht hat. Der Regierungsblock ist keineswegs homogen und weist in sich selbst eine latente Opposition auf. Dazu kommt, dass die Sammlungsregierung, die zahlenmäßig 90 % des im April 1939 gewählten Parlamentes hinter sich hat, praktisch eine Frontstellung des demokratisch-liberalistischen Systems gegen die Kräfte der Erneuerung bedeutet, vor allem gegen die Nationalsozialisten und gegen die fachliche Bauernopposition (L.S.). Da man in diesen Kräften eine Bedrohung des gegenwärtigen Regimes erblickt, hat die Verständigung zwischen ihnen, die vor kurzer Zeit stattfand, in den herrschenden Kreisen nicht geringe Beunruhigung hervorgerufen. Wieweit diese Verständigung einen Einfluss auf die innerpolitische Entwicklung ausüben wird, lässt sich noch nicht übersehen. Zunächst wird vom Regierungslager versucht, die neue Front zu spalten und die kleine oppositionelle Bauernfraktion im Reichstag davon abzuhalten, sich an die Front anzuschließen. Insbesondere bemüht sich die Regierungspresse, den Mitgliedern der L.S. klarzumachen, dass ihnen ihre Führer durch das Zusammengehen mit den Nationalsozialisten insofern einen Bärendienst erwiesen haben, als sie die bauerlichen Interessen einer politi-

schen Ideologie auslieferten. Umgekehrt versucht die L.S., die Regierung durch die Behauptung zu diskreditieren, die Regierung habe in den letzten deutsch-dänischen Wirtschaftsverhandlungen das deutsche Angebot, für dänische Butter einen wesentlich höheren Preis als bisher zu zahlen, unverständlicher Weise abgelehnt.

Auch sonst gärt es unter der Oberfläche. Die wildesten Gerüchte schwirren umher; den Nationalsozialisten werden mit Hartnäckigkeit Putschpläne in die Schuhe geschoben. Der Führer der dänischen Nationalsozialisten, Fritz Clausen, hat sich daher kürzlich veranlasst gesehen, diesen Gerüchten in einer öffentlichen Erklärung entgegenzutreten. Trotzdem wollen die Gerüchte über Umsturzversuche nicht verstummen.

Wie die Verhältnisse sich weiter entwickeln werden, lässt sich im gegenwärtigen Augenblick schwer voraussagen. Parlamentarisch kann die Regierung nicht gestürzt werden, obwohl sich ihr Prestigeverlust im steigenden Masse bemerkbar macht. Neuwahlen würden wahrscheinlich keine entscheidenden Änderungen herbeiführen. Der König, der nach der Verfassung die Regierung abberufen könnte und stimmungsmässig sehr an nationalem Prestige gewonnen hat, hat dadurch eine gewisse innerpolitische Schlüsselstellung bekommen, hält sich aber nach den schlechten Erfahrungen von 1920 zurück und wagt jedenfalls vorläufig nicht, sich von dem parlamentarischen Mehrheitsprinzip zu entfernen. Die neue Zeit klopft aber immer dringlicher an Dänemarks Tür und es ist eigentlich wohl mehr eine Frage der Zeit, wann auch hier die Anpassungen vorgenommen werden, die sich aus dem militärischen und politischen Sieg des nationalsozialistischen Deutschlands über die Demokratien des Westens und der Macht der neuen Ideen ergeben.

Renthe-Fink.

55.

Indberetning fra Renthe-Fink om samtale med justitsminister Unmack Larsen, statsminister Stauning og udenrigsminister Munch ang. tyskernes forhold til de danske nationalsocialister.

2. juli 1940.

Geheim!

Durchschlag.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen, den 2. Juli 1940.

Pol. 3/230.

Pol. VI 1898

Im Anschluss an Drahtbericht

Nr. 698 vom 19.6.1940.

Betrifft: Innerpolitische Lage.

2 Durchschläge.

*An das
Auswärtige Amt
in Berlin.*

Wie aus dem Vorbericht hervorgeht, hatte der Justizminister, der hier ressortmässig für die öffentliche Sicherheit verantwortlich ist, den Wunsch geäußert, sich mit mir über unser Verhältnis zu den dänischen Nationalsozialisten auszusprechen, um Klar-

heit darüber zu erhalten, ob die jetzige Regierung auf ein vertrauensvolles und offenes Zusammenarbeiten mit den deutschen Stellen in Zukunft rechnen könne. Zu der Aussprache mit dem Justizminister ist es nicht gekommen, da sich Staatsminister Stauning und Aussenminister Munch plötzlich einschalteten und ihrerseits um eine Unterredung baten. In dieser Unterredung, die in der vorigen Woche stattfand, desavouierten Staatsminister Stauning und Aussenminister Munch ihren impulsiven Kollegen und gaben ihrem Bedauern über seine Entgleisung Ausdruck. Sie betonten, dass ihnen daran läge, keinerlei Missverständnisse aufkommen zu lassen und benutzten die Gelegenheit, um den Willen der Dänischen Regierung, mit uns loyal zusammenzuarbeiten, nachdrücklich zu betonen. Irgend eine Frage stellten sie nicht.

Ich glaube nicht, dass Staatsminister Stauning und Aussenminister Munch über die dänischen Nationalsozialisten anders als der Justizminister denken. Sie hoffen aber, sich mit uns trotz aller Schwierigkeiten verständigen zu können und durch Entgegenkommen und elastisches Anpassen, wo es notwendig ist, einen *modus vivendi* zu finden. Von Staatsminister Stauning heisst es, dass er sich stark mache, eine Rekonstruktion seiner Regierung vorzunehmen und Reformen in der Innenpolitik durchzuführen, die personell und sachlich der neuen Lage d.h. Deutschlands neuer Machtstellung Rechnung tragen, und die sich auch die Sozialdemokratie und ihre Organisationen erstrecken sollen (Entpolitisierung der Gewerkschaften, Einführung des Arbeitsdienstes, weitgehende Ausschaltung des Parlamentes usw.). Anscheinend will sich die Regierung grosse Vollmachten geben lassen. Staatsminister Stauning glaubt, wie ich höre, auf diese Weise Dänemark ohne Erschütterung in die neue Zeit hinüberführen zu können, und hofft, unser stillschweigendes Einverständnis zu erhalten.

Staunings Bereitschaft zu einer gewissen Umstellung in Dänemark entspringt natürlich nicht einer innerlichen Überzeugung, sondern der Einsicht in die politische Notwendigkeit und dem Wunsch, vom hiesigen System zu retten, was zu retten ist.

gez. v. **Renthe-Fink.**

56.

Telegram fra Renthe-Fink ang. forhandlingerne ang. en regeringsomdannelse.

2. juli 1940.

Telegramm

(offen)

Geheim D G Kopenhagen, Nr. 11, den 2. Juli 1940

Ankunft: den 3. Juli 1940 3.30 Uhr

Nr. 751 vom 2.7.

Auch für Geheimrat Luther.

Nachrichten über bevorstehende Regierungsumbildung verdichten sich. Nachdem Verhandlungen über Bildung eines gemischten Kabinetts aus Politikern und Fachleuten bisher nicht zum Erfolg geführt haben, scheint Staatsminister Stauning dem König Kompensationskabinetts der Sammlungsparteien vorschlagen zu wollen. Als neuer Aussenminister wird Erik Scavenius genannt der bereits während des Weltkriegs dänischer Aussen-

minister war. Seine Ernennung würde nach meiner Kenntnis seiner Einstellung entschiedenere Orientierung nach Deutschland bedeuten. Die Bedeutung der Umbildung nach der innerpolitischen Seite hin ist noch nicht zu übersehen.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI (Arb.St.)
- 2 - RAM.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef AO.
- 5 - BRAM.
- 6 - U.St.Pol.
- 7 - U.St.Recht
- 8 - Dir.Pers.
- 9 - Dg.Pol.
- 10 - Dir.W.
- 11 - — Presse
- 12 - — Kult.
- 13 - — pers.Stab (Hewel)
- 14 - — Länderref.Pol.

Dies ist Nr. . . .

57.

Telegram fra Renthe-Fink ang. danske nationalsocialistiske demonstrationer i anledning af regeringsforhandlingerne.

3. juli 1940.

Telegramm

(offen)

D G Kopenhagen Nr. 12, den 3. Juli 1940 2.00 Uhr

Ankunft: — 3. — — 3.30 Uhr

Nr. 752 vom 2.7.

Auch für Geheimrat Luther.

In Kopenhagen haben heute einige kleinere Demonstrationen dänischer Nationalsozialisten stattgefunden. Zweck der Demonstrationen war offenbar sich anlässlich der umlaufenden Gerüchte über eine bevorstehende Regierungsumbildung wieder in Erinnerung zu bringen. Die Demonstrationen sind von der Polizei die ihrerseits die Gelegenheit benutzte durch grosses Aufgebot und besondere Ausrüstung die Stärke der Machtmittel zu zeigen ziemlich rasch erstickt worden. In der Stadt zur Zeit wieder vollkommene Ruhe. Ob und welche Folgen sich aus dem Vorfall ergeben werden bleibt abzuwarten.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI (Arb.St.)
 - 2 - RAM.
 - 3 - St.S.
 - 4 - Chef AO.
 - 5 - BRAM.
 - 6 - U.St.Pol.
 - 7 - U.St. Recht
 - 8 - Dir.Pers.
 - 9 - Dg.Pol.
 - 10 - Dir.W.
 - 11 - — Presse
 - 12 - — Kult
 - 13 - — pers.Stab (Hewel)
 - 14 - — Länderref.Pol.
- Dies ist Nr....

58.

Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings tale i folketinget 5. juli.

5. juli 1940.

Geheim!

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 5. Juli 1940 1.20 Uhr

Ankunft: — 5. — — 1.50 —

Nr. 759 vom 4.7.

An Auswärtig Berlin.

Auch für Presseabteilung.

Staatsminister Staunings heutige Rede im Folketing berührte auch Verhältnis zu Deutschland. Absicht deutlich erkennbar, freundschaftliche Einstellung zu Deutschland und Willen zu wirtschaftlicher Zusammenarbeit zum Ausdruck zu bringen, um bei uns gutes Wetter für seine Regierung zu machen. Seine Erklärung wurde durch den Vorbehalt abgeschwächt, die in der Betonung der Unabhängigkeit und Integrität Dänemarks und in dem Wunsch lag, auch weltanschaulich eigenes Leben zu führen.

Deutsche Presse sollte sich Kommentierung auf Bemerkung beschränken, dass angekündigte Regierungsumbildung abzuwarten sei.

Wortlaut durch D.N.B.-Vertreter.

Renthe-Fink.

Chef AO.
 U. St. S. Pol.
 - U. St. S. R.
 U. St. S. Habicht
 Botsch. Ritter
 Dir. Pers.
 — W.
 — Kult.
 — N. P.
 Chef Prot.
 Dg. Pol.
 Ref. Dtschld.
 VLR. Hewel
 Herrn Stahmer.
 Arb.-Exp. bei . . .

59.

Telegram fra Renthe-Fink ang. forhandlerne vedr. regeringsomdannelsen.

5. juli 1940.

Geheim.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 5. Juli 1940, 9 Uhr 10

Ankunft — . — — 9 Uhr 35.

Nr. 761 vom 5.7.40.

Auch für Geheimrat Luther.

Verhandlungen über Regierungsbildung sind zwar noch nicht ganz abgeschlossen, jedoch steht nunmehr fest, dass Staatsminister Stauning bleibt. Zu erwarten ist lediglich Verminderung übergrosser Ministerzahl, sowie Neuverteilung Portefeuilles zu Gunsten Venstre und Konservativer. Vorläufig scheint Aussenminister Munch nicht auszuschcheiden, soweit Personenwechsel stattfindet, hat dieser vorwiegend parteipolitische Motive. Neue Impulse sind von solchem Kabinett kaum zu erwarten. Auch gestern von Sammlungsparteien gebildeter Neunerausschuss, der Arbeitsfähigkeit Regierungsblockes sicherstellen soll, bedeutet keine Änderung bisherigen Zustandes. Im Lande wird Ergebnis Regierungsumbildung Enttäuschung hervorrufen, was bereits in verschiedenen Blättern zum Ausdruck kommt, da man Abkehr von bisherigem parteipolitischem Kuhhandel erhoffte.

Erneuerungsopposition rechnet darauf, dass ihr jetzt Kampf gegen herrschendes System sehr erleichtert wird. Regierungsumbildung bringt keinen Fortschritt in Orientierung nach Deutschland. Bei deutscher Presse sollte deshalb darauf hingewiesen werden, dass Ergebnis der Regierungsumbildung völlig negativ und unfruchtbar sei und Schulbeispiel für Versagen parlamentarisch-demokratischen Systems in Zeiten, wo neue und dringende Aufgaben an ein Land herantreten, darstelle, neue Regierung sei keine Lösung, sondern nur ein Zwischenspiel. Erbitte Genehmigung, sobald neue Regierung gebildet, zur Berichterstattung nach Berlin zu kommen.

Renthefink.

Hergestellt in 20 Stück

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an Pol. VI. (Arb. St.)
 - 2 - RAM.
 - 3 - St. S.
 - 4 - Chef AO.
 - 5 - BRAM.
 - 6 - U. St. Pol.
 - 7 - U. St. Recht
 - 8 - Dir. Pers.
 - 9 - Dg. Pol.
 - 10 - Dir. W.
 - 11 - Dg. W.

Nr. 12 an Dg. Recht
 - 13 - Dir. Kult.
 - 14 - Dg. —
 - 15 - Dir. Presse
 - 16 - Abt. Prot.
 - 17 - Ref. Dtschl.
 - 18 - — Partei
 - 19 - pers. Stab (Hewel)
 - 20 - Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 3.

60.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den nye regering Stauning.

5. juli 1940.

Telegramm

(offener Text)

D G Kopenhagen Nr. 23 vom 5.7.40. 21.00 Uhr
 Ankunft: den 5.7.40. 21.10 —

Nr. 762 v. 5.7.

Im Anschluss an Telegram 761 vom 5.7.

Heute morgen veröffentlichte und vom D.N.B. Vertreter nach Berlin gemeldete Ministerliste Staunings ist bisher vom König nicht genehmigt worden. Regierungsumbildung daher noch nicht vollzogen und Änderung der Ministerliste möglich.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 20 Stück

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an Pol. VI (Arb. St.)
 - 2 - RAM.
 - 3 - St. S.
 - 4 - Chef AO.
 - 5 - BRAM.
 - 6 - U. St. Pol.
 - 7 - U. St. Recht
 - 8 - Dir. Pers.
 - 9 - Dg. Pol.
 - 10 - Dir. W.
 - 11 - Dg. W.
 - 12 - Dg. Recht

- Nr. 13 an Dir. Kult
 - 14 - Dg. —
 - 15 - Dir. Presse
 - 16 - Abt. Prot.
 - 17 - Ref. Dtschl.
 - 18 - — Partei
 - 19 - pers. Stab (Hewel)
 - 20 - Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 1.

61.

**Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker om samtale med den danske gesandt,
 Herluf Zahle, ang. de politiske forhold i Danmark.**

6. juli 1940.

St.-S.Nr.528

Berlin, den 6. Juli 1940.

Der *Dänische* Gesandte sprach heute bei mir etwas beunruhigt vor, weil er den Sinn der Dänischen Kabinetts-Umstellung und den von uns beabsichtigten Kurs gegenüber Dänemark nicht vollständig erkenne. Herr Zahle ging auch mit dem Gedanken um, nach Dänemark zu fahren und, sofern etwas ins Blei zu bringen wäre, einzugreifen. Herr Zahle bat um meine persönliche Ansicht und meinen Rat.

Ich habe mich in ganz vagen Bemerkungen bewegt und mir vorbehalten, Herrn Zahle einen Rat zu geben, wenn ein solcher erforderlich sei.

Weizsäcker.

w. v. nach Abgang.

Herrn R.A.M.
 — U.St.-S. Pol.
 — U.St.-S. Habicht
 — Dg. Pol.
 Referat Deutschland
 Pressé.

62.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den nye regering Staunings medlemmer.

8. juli 1940.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 8. Juli 1940 — 23.40 Uhr

Ankunft: — 8. — 1940 — 23.55 Uhr

Nr. 769 v. 8. 7.

Im Anschluss an Telegr. Nr. 762*) v. 5. 7.

Auch in umgebildeter heute vom König bestätigter Dänischer Regierung ist Mehrzahl der Minister parteipolitisch gebunden. Ausnahmen machen nur Eric Scavenius — Aussenminister — Gunnar Larsen — Öffentliche Arbeiten — und Harald Petersen — Justizminister. —

Von diesen bringen Eric Scavenius, der als Vertreter einer entschiedenen deutschen Linie gilt und Gunnar Larsen, ein führender und initiativreicher Grossindustrieller neues Element in Regierung hinein. Als Aufgabe neuer Regierung hat Staatsminister Stauning Erfüllung der Forderungen der neuen Zeit und loyale Zusammenarbeit mit Deutschland bezeichnet. Neue Regierung erscheint somit als Versuch, im wesentlichen mit den bisher an der Macht befindlichen Kräften die notwendige Erneuerung in Dänemark herbeizuführen. Es ist jedoch zweifelhaft, inwieweit bei der gegenwärtigen Zusammensetzung, den vorhandenen parteipolitischen Bindungen und der weltanschaulichen Grundeinstellung der Mehrzahl der Minister durchgreifende Umstellung möglich ist. Hier wird die neue Regierung bereits vielfach nur als Übergang zu einer wirklichen Loslösung von den bisherigen parteipolitischen Bindungen angesehen.

Renthe-Fink.*Hergestellt in 20 Stück**Davon sind gegangen:*

- Nr. 1 an Pol. VI (Arb. St.)
- 2 - RAM.
- 3 - St. S.
- 4 - Chef AO.
- 5 - BRAM.
- 6 - U. St. Pol.
- 7 - U. St. Recht
- 8 - Dir. Pers.
- 9 - Dg. Pol.
- 10 - Dir. W.
- 11 - Dg. W.
- 12 - Dg. Recht.
- 13 - Dir. Kult
- 14 - Dg. —
- 15 - Dir. Presse
- 16 - Abt. Prot.
- 17 - Ref. Dtschl.
- 18 - — Partei
- 19 - pers. Stab (Hewel)
- 20 - Länderref. Pol.

Dies ist Nr. .

*) bei Pol VI.

63.

Notits af presseattaché Gustav Meissner og SS-Sturmabführer v. Löw ang. de politiske forhold i Danmark.

10. juli 1940.

Absskrift.

10/7 40.

Aufzeichnung

Betrifft: Innerpolitische Auseinandersetzungen
Dänemarks im Lichte des dänisch-
deutschen Zukunftsverhältnisses.

I. Anpassungsversuche der Regierung Stauning.

Die marxistisch-radikale Mehrheitsregierung Stauning, in der die Radikalen durch den Aussenminister Munch vertreten waren, befand sich bei der Besetzung Dänemarks durch deutsche Truppen am 9. April 1940 seit 10 Jahren an der Macht.

Wegen ihrer unentschlossenen Haltung und unzureichender wirtschaftlicher Versorgungsmassnahmen für den Kriegsfall war sie vor dem 9. April einer heftigen Kritik durch die Oppositionsparteien (Venstre (Liberale) und Konservative sowie Nationalsozialisten und Bauern) ausgesetzt. Bei diesen innerpolitischen Kämpfen waren die Nationalsozialisten besonders aktiv und erfolgreich.

Die deutsche Besetzung fing diese Entwicklung, die bereits das Ende der Regierung Stauning und den durch den Westen verursachten wirtschaftlichen Ruin Dänemarks hatte voraussehen lassen, auf und veränderte schlagartig die innerpolitische Lage. Die entstandene allgemeine Schockwirkung wurde sofort am 10. April 1940 von Stauning zur Bildung einer „Nationalen Sammlungsregierung“ ausgenutzt, in die er je 3 Vertreter der grossen Oppositionsparteien, der Venstre (Liberalen) und der Konservativen, als Minister ohne Geschäftsbereich hineinnahm. Dadurch erhöhte sich die Zahl der Minister von 12 auf 18.

Das im Verhältnis zu Deutschland passiv hinauszögernde Verhalten des 18 Mann-Kabinetts verlor durch die grossen europäischen Ereignisse seinen Sinn. Das vorbildliche Verhalten der deutschen Truppen in Dänemark begünstigte wachsende deutschfreundliche Stimmung, Rationierungen und unzureichende Preise für landwirtschaftliche Produkte sowie die sichtbare Unentschlossenheit liessen die öffentliche Kritik an der Regierung wieder heftiger werden. Die Konservativen und die Venstre beteiligten sich an dieser Kritik, um dadurch statt der je 3 Ministerien ohne Geschäftsbereich ordentliche Ministerien zu erhalten.

Unter diesem Einfluss hat der König am 8. Juni 1940 eine neuerliche Regierungs-umbildung genehmigt, bei der Vertreter der Konservativen und der Venstre sowie 3 parteipolitisch ungebundene Persönlichkeiten als Fachminister in das Kernkabinet aufgenommen wurden.

Zugleich haben sich die 4 grossen Parteien des dänischen Reichstages (Sozialdemokraten, Radikale, Venstre und Konservative) zu einer Arbeitsgemeinschaft zusammengeschlossen und aus ihren Fraktionen einen Ausschuss von 9 Männern gewählt, der die Zusammenarbeit dieser Parteiengruppe sicherstellen und der Regierung zur Seite stehen soll. Diese Arbeitsgemeinschaft verfügt in dem am 3. April 1939 gewählten Reichstag im Folketing (2. Kammer) über 136 von 149 und im Landsting (1. Kammer) über 75 von 76 Sitzen.

Politisch ist das jetzige Kabinet Stauning nichts anderes als eine etwas veränderte Fortsetzung der bisherigen Sammlungsregierung. Für alle in ihm vertretenen Parteien besteht ein Interesse, durch äusserlich loyales Entgegenkommen und ruhiges Verhalten die Zeit der deutschen Besetzung zu überdauern, um dann, durch möglichst lose Bindungen nach aussen, die eigene parlamentarische und liberale Struktur zu erhalten. In dieser

Richtung sind auch die vertraulichen Äusserungen des Staatsministers Stauning zu verstehen, dass er den Wunsch hat, Deutschland wirtschaftlich, aussenpolitisch und durch zwechmässige innere Umstellungen weitmöglichst entgegenzukommen.

Diese Tendenz wird dadurch deutlich beleuchtet, dass sowohl in der neuen Regierung wie in dem Zusammenschluss der Parteien diejenigen Politiker führend sind, die sich seit 1933 in Taten und Worten als scharfe Gegner des nationalsozialistischen Deutschlands und als Anhänger der Solidarität der demokratischen Staaten bezw. der sozialistischen Internationale festgelegt haben. (So sitzt in dem Neunmännerausschuss der Parteien der sozialdemokratische Fraktionsvorsitzende Hartvig Frisch, dessen Buch „Pest über Europa“ eine der übelsten Hetzschriften über den Nationalsozialismus und das neue Deutschland ist).

Zur Charakteristik der neuen Regierung:

Staatsminister Stauning ist als alter Sozialdemokrat und Gewerkschaftsmann zu stark an seine Vergangenheit gebunden, als dass die Gestaltung einer fruchtbaren dänisch-deutschen Zusammenarbeit von ihm erwartet werden könnte.

Handelsminister Christmas Möller ist Führer der Konservativen Partei und als ausgesprochen anglophil und dem neuen Deutschland feindlich bekannt. Als Sohn eines Bankiers ist er stark an jüdisches Kapital gebunden und dementsprechend beeinflusst. 1935 hat er dazu aufgefördert, die Deutsche Olympiade dänischerseits zu boykottieren.

Justizminister Harald Petersen ist ein marxistischer Beamtentyp, der nach dem 9. April als Verbindungsmann des dänischen Justizministeriums zur deutschen Behörde fungierte. Seine Ernennung zum Minister ist gewiss in Erwartung einer reibungsloseren Zusammenarbeit als bisher erfolgt, für die aber seine Person nicht die Voraussetzungen gibt.

Minister für öffentliche Arbeiten Gunnar Larsen ist Industrieller. In Arbeiterkreisen geniesst er einiges Ansehen. Er ist viele Jahre in Amerika gewesen und anglophil eingestellt. Um den Aufbau der zivilen Luftfahrt in Dänemark hat er seine Verdienste, wobei aber die Vermutung vorliegt, dass sich hier seine Tätigkeit mit militärischen englischen Interessen berührt hat.

Aussenminister Scavenius hat bereits zweimal die aussenpolitischen Interessen Dänemarks geleitet. Seine Einstellung ist deutschfreundlich aus realpolitischen Erwägungen. Somit ist er die einzige Erscheinung im neuen Kabinett, von der politisch etwas zu erhoffen wäre, obwohl er als alter Liberaler nicht als Anhänger einer inneren Angleichung Dänemarks an Deutschland anzusprechen ist.

Die politischen Möglichkeiten des Neuen Kabinetts sind sehr begrenzt. Es bestehen in ihm starke Gegensätze (Gunnar Larsen-Christmas Möller), die zum offenen Ausbruch kommen müssen, sobald es ernsthaft Probleme anfasst. Es könnte nur auf eine lange Lebensdauer hoffen, wenn es, wie die vorherige Regierung, ohne Initiative weiter lavieren würde. Dieses wird aber die Kritik der Öffentlichkeit nicht zulassen. Als weitere belastende Faktoren kommen die sichtbaren Spaltungserscheinungen in der Konservativen Partei und in der Venstre hinzu.

Somit ist das jetzige Kabinett als ein blosses Übergangskabinett anzusehen, welches sich vielleicht einige Wochen halten kann.

II. Politische Ziele der Opposition.

Der in der neuen Regierung zusammengefassten Parteiengruppe steht eine *parlamentarisch* nur sehr schwache Opposition entgegen. Diese Opposition, die in Wirklichkeit bedeutend stärker ist, als sie im Parlament erscheint, wird von den Kräften in Dänemark gebildet, die erkannt haben, dass die völkische, politische und wirtschaftliche Zukunft ihres Landes nur durch volle Eingliederung in die von Deutschland geführte Neuordnung Europas gebildet werden kann. Die Führung der Opposition liegt bei der seit 1930 bestehenden dänischen nationalsozialistischen Arbeiterpartei (DNSAP), mit der sich im Juni 1940 die ursprünglich unpolitisch-nationale grosse Bauernbewegung der LS (Zusammenschluss der Landwirte), die Bauernpartei und ein unabhängiger Abgeordneter des dänischen Reichstages zusammengeschlossen haben.

Bei der letzten Reichstagswahl am 3. April 1939 erzielte die DNSAP. rd. 30 000 Stimmen und 3 Sitze im Folketing.

Die Bauernbewegung der LS, die von dem ausserordentlich populären Bauernführer Knud Bach geführt wird, hat ca. 40 000 Mitglieder und zählt den grössten Teil der 206 000 selbständigen dänischen Bauern zu ihren Anhängern.

Die Bauernpartei erhielt am 3. April 1939 40 000 Stimmen (grösstenteils LS-Bauern) und 4 Sitze.

In der Zeit bis zum 9. April 1940 hat die DNSAP. einen sehr starken Mitgliederzuwachs gehabt, der nach der Überwindung des ersten Schocks durch die Besetzung weiterhin anhält und sich sogar noch verstärkt. Bei sehr vorsichtiger Schätzung wird angenommen, dass bei einer heute ohne grosse Vorbereitungen stattfindenden Wahl die Partei mindestens 150—200 000 Stimmen erzielen würde.

Die Mitte Juni ds. Js. erfolgte Erklärung, dass die LS ihre bisherige politische Reserve verlasse und sich als fachliche Vertretung des dänischen Bauerntums und damit des tragenden Standes in Dänemark mit der DNSAP. zu politischer Arbeit zusammenschliesse, hat unter den Mitgliedern und Anhängern der LS überwiegend Zustimmung gefunden. Bis Ende Juni fanden nur ca. 150 Ausmeldungen und 2 nicht zustimmende Erklärungen örtlicher Organisationen statt, während andererseits zahlreiche Neueinmeldungen erfolgt sind.

Der Führer der DNSAP. ist der nordschleswigsche Landarzt Dr. Frits Clausen, Baurup, welcher bereits 1930 bei der Gründung der nationalsozialistischen Bewegung in Dänemark führend beteiligt war. Als junger Mensch ist Dr. Clausen vor der Abtretung seiner Heimat an Dänemark als scharfer nationaler Däne im Grenzkampf hervorgetreten. Er hat den Weltkrieg als deutscher Soldat mitgemacht, wobei er 2 Jahre in russische Gefangenschaft geriet. Seit 1933 hat Dr. Clausen als dänischer Nordschleswiger für eine Überwindung der alten Grenzkampfparole zugunsten eines engeren Zusammenschlusses der rassistisch verwandten Völker im grossgermanischen Raum gearbeitet. Er ist der erste Däne, der erkannt hat, dass die geschichtliche Entwicklung nicht nur auf eine Eingliederung Dänemarks in das von Deutschland geführte gesamtgermanische Reich hingeht. Als Mann einer klaren und kompromisslosen nationalsozialistischen Grundhaltung hat Dr. Clausen sich in sehr enger Anlehnung an das deutsche Vorbild eine kleine, aber gut durchgearbeitete Organisation geschaffen, die er, ebenso wie seine engeren Mitarbeiter, fest in der Hand hält.

Dr. Clausen ist ca. 45 Jahre alt. Obwohl ihm dänische Kreise gegnerischer Einstellung eine zu deutsche Haltung immer wieder vorgeworfen haben, besteht über seine tiefe Verwurzelung im Dänemark kein Zweifel. Er stammt aus einer alten dänischen Familie.

Früher soll Dr. Clausen eine Zeit lang dem Alkohol stark zugesprochen haben. Seine einzige Tochter ist in ihrer Entwicklung etwas gehemmt. In den letzten Jahren, insbesondere seit Aufnahme seiner politischen Tätigkeit, ist aber der Lebenswandel Dr. Clausens so anständig, bescheiden und enthalten gewesen, dass ernsthafte persönliche Vorwürfe gegen ihn nicht erhoben werden können.

Der Wert Dr. Clausens als Politiker, der ihm in immer breiteren Schichten der Bevölkerung Achtung verschafft, liegt in seiner unbestechlich geraden Haltung. Ein ausgesprochen grosses Format hat er politisch nicht. Dennoch sind seine weltanschauliche klare Haltung, sein gesunder, zielsicherer politischer Instinkt, seine Verbundenheit mit dem Volk und seine Fähigkeiten als Versammlungsredner und in der Leitung seiner Mitarbeiter so ausgeprägt, dass er für die vorliegende Aufgabe als Führer geeignet erscheint.

.....
Aussenpolitisch strebt Dr. Clausen eine völlige Neuordnung zwischen Dänemark und dem Grossdeutschen Reich an. Auf eine eigene Aussenpolitik soll künftig verzichtet werden, indem Dänemark seine Aussenpolitik in Übereinstimmung „mit der nahen Verbindung zum Grossdeutschen Reich“ führt. Von jeder Einmischung in internationale Intrigen oder Konstellationen soll Abstand genommen werden. Die Auslandsvertretungen sollen in höherem Grade eine wirtschaftliche Propaganda vor einer eigentlichen politischen Arbeit pflegen. „In Bezug auf das Verhältnis zum übrigen Norden soll eine grösstmögliche Wechselwirkung in handelsmässiger und kultureller Form geschaffen werden, während eine eigentliche gemeinsam nordische Politik nicht durchgeführt wird.“

Statt der bisherigen Gebundenheit der nordschleswigschen Frage an das Versailler System soll eine direkte dänisch-deutsche Vereinbarung herbeigeführt werden, die den beiderseitigen Interessen dient.

Diese aussenpolitische Programm ist in der Form abgefasst, wie es die DNSAP. der dänischen Öffentlichkeit gegenüber vertreten zu können glaubt. Dr. Clausen ist sich selbst darüber klar, dass die Entwicklung auf eine noch sehr viel engere Eingliederung Dänemarks gehen wird.

Wirtschaftlich strebt die DNSAP die Errichtung einer dänisch-deutschen Zollunion an, die durch die Stabilisierung der Krone im Verhältnis zur Mark unterbaut wird.

Landwirtschaft und Industrie sollen völlig auf die Bedürfnisse und Möglichkeiten des von Deutschland geführten mittel- und nordeuropäischen Raumes umgestellt werden. Die Landwirtschaft wird dabei in ihrer dominierenden Bedeutung als dänischer Wirtschaftsfaktor berücksichtigt, während die Industrie sich auf Qualitätserzeugung spezialisieren soll. Die *eigene* Rohstoffgrundlage soll der Bestand sein, von dem bei der Ausnutzung der Produktionsmöglichkeiten ausgegangen wird.

Wehrpolitisch ist eine dänisch-deutsche Militärallianz beabsichtigt, die einen Austausch von Offizieren und von Erfahrungen sowie eine strategische Zusammenarbeit vorsieht.

Kulturell soll die Verbindung zwischen Dänemark und Deutschland in jeder Weise vertieft werden.

Der Propagandaplan der DNSAP.:

Vor einer Darstellung des Propagandaplans der dänischen Nationalsozialisten muss angeführt werden, dass von der Regierung Stauning gleich nach dem 9. April 1940 ein allgemeines Verbot öffentlicher Versammlungen erlassen worden ist, welches zwar mit den „eingetretenen besonderen Verhältnissen“ motiviert wurde, aber in Wirklichkeit der Unterdrückung aller oppositionellen Regungen dienen sollte. Die wegen Benzin- und Kohlenmangel erfolgte starke Einschränkung allen Verkehrs hat auch die Möglichkeiten geschlossener Versammlungen sehr erschwert. Somit wurden von der Regierung Stauning Presse und Rundfunk in ihren Einfluss auf die Bevölkerung als wichtigste Faktoren bewahrt, die innenpolitisch fast ausschliesslich unter dem Einfluss der 4 grossen Sammlungsparteien stehen. Seit der Besetzung ist die aussenpolitische Berichterstattung von Presse und Rundfunk durch entsprechende deutsche Einflussnahme ohne Anlass zu Beanstandungen gewesen. Innenpolitisch wird aber von beiden Organen „die von deutscher Seite zugesagte Bewahrung der Integrität“ bei jeder Gelegenheit hervorgehoben, um so Beeinflussungsgefahren auszuschalten.

Unter Berücksichtigung dieser Schwierigkeiten ist im Propagandaplan der DNSAP. eine Verbreitung ihrer weltanschaulichen und politischen Gesichtspunkte in Schriften, Plakaten und Inseraten ausgearbeitet worden. Die Form der in allen Einzelheiten ausgearbeiteten Propaganda vermeidet alles undänische und vertritt für Dänemark den Glauben an eine ausgeprägt günstige Zukunftsgestaltung, um dadurch die zahlreichen ziellosen und bedrückten Ansichten in der Bevölkerung in ihrem Sinne umzuwandeln.

Wie aus dem Propagandaplan hervorgeht, wird für seine volle Durchführung ein Betrag von insgesamt Kr. 524 621 (— rd. 260 000 RM.) aufgebracht werden müssen. Der Erfolg einer solchen umfassenden Propaganda würde aber die dafür aufgewandten Mittel rechtfertigen, zumal von deutscher Seite gleichzeitig auf eine Aufhebung des Versammlungsverbotes in Dänemark hingearbeitet worden ist mit der Begründung, dass Deutschland eine Normalisierung des dänischen öffentlichen Lebens wünsche. Erst nach einer Aufhebung des Versammlungsverbotes kann auch die Opposition ihre wirkliche heutige Stärke demonstrieren.

Wenn eine Förderung der DNSAP. dem deutschen Interesse entspricht, wäre zu befürworten, dass von deutscher Seite die für die DNSAP. erforderlichen Gelder für die Propaganda in voller Höhe in *dänischer Währung* zur Verfügung gestellt würden. Um die offizielle deutsche Vertretung ungebunden zu erhalten, wäre in diesem Falle vorzuschlagen, die Zuteilung der Mittel über den SD. erfolgen zu lassen.

Die Stellung des dänischen Königs zur innerpolitischen Entwicklung ist ausschlaggebend von seinem Interesse an der Erhaltung seiner Dynastie bestimmt. Er ist sich darüber im klaren, dass die augenblickliche dänische Regierungsform nur einen Übergang darstellt. Dr. Clausen und der DNSAP. steht er aber sehr abwartend gegenüber. Anscheinend hat er den Wunsch, politisch ungebundene führende Persönlichkeiten der Wirtschaft und des öffentlichen Lebens in einer Regierung zusammenzufassen, die nach seiner Auffassung sicherer die Gewähr für die Erhaltung der Dynastie bieten würde. Dr. Clausen hat aber gerade in Kreisen, die dem Königshaus nahe stehen, einen wachsenden Einfluss gewonnen und vertritt auch in der Frage einer etwaigen Kabinettsbildung den Standpunkt, dass er die gutwilligen, fachlich tüchtigen Männer Dänemarks auch ausserhalb seiner Partei zur Verantwortung heranziehen will. Auf dieser Linie können sich in der kommenden Entwicklung doch stärkere Berührungspunkte mit dem König ergeben, der wegen seiner gerade nach dem 9. April noch gesteigerten Popularität, wenn er positiv mitgeht, die Neuformung der politischen Zukunft sehr erleichtern würde.

Die Nordschleswig-Frage, die in allen Teilen des dänischen Volkes aufgrund der jahrzehntelangen Auseinandersetzung lebendig ist, bildet bei einer wirklichen dänisch-deutschen Annäherung ein entscheidendes Problem. Eine territoriale Rückgliederung Nordschleswigs an das Reich würde im ganzen dänischen Volk auf Jahre hinaus das Gefühl einer ungerechtfertigten nationalen Kränkung unter Missbrauch der Macht schaffen und den Kreisen, die für eine Annäherung mit Deutschland arbeiten ihre Arbeit sehr erschweren, wenn nicht unmöglich machen. Es ergibt sich die Frage, ob bei einer weltanschaulichen, politischen und wirtschaftlichen engen Eingliederung Dänemarks in die neue europäische Ordnung unter Führung Deutschlands ein Aufgreifen des Nordschleswig-Problems im Sinne grösserer territorialer Forderungen erforderlich ist, da ja für die deutsche Volksgruppe unter diesen Voraussetzungen die hemmenden Faktoren für die Gestaltung ihres Eigenlebens fortfallen und sie ausserdem bei einer anzustrebenden Vertiefung des deutschen Einflusses in Dänemark gerade innerhalb der dänischen Grenze eine grosse Zukunftsaufgabe hätte.

Berlin, den 10. Juli 1940.

gez. **Meissner.**

(Meissner, Legationssekretär)

gez. **von Löw.**

(SS-Sturmabführer im Sicherheitsdienst
des Reichsführers SS.)

64 a.

Byretsdom over Jørgen Sehested, Axel Hartel m. fl.

12. juli 1947.

Udskrift af Dombogen for Københavns Byrets 23. Afdeling.

Aar 1947 den 12. Juli blev i Sagen:

Nr. 204/1946

Anklagemyndigheden
mod
de Tiltalte

Jørgen Sehested,
Axel Christian Hartel,
Knud Karl Nielsen Bak,
Thorkild Peter Juncker,
Frederik Markus Knuth,
Valdemar Thomsen,
Knud Aage Andreas William Mortensen,
Johannes Selchau Foget,
Erik Alfred Reitzel-Nielsen,
Varetægtsfanger,
Jens Thomsen,
Søren Martinus Lund,
Emil Valdemar Hardy-Hansen
og
Svend Erik Johansen

afsagt sålydende

D O M :

Under denne Sag, der er behandlet under Medvirken af Doms mænd, tiltales:

Jørgen Sehested,	Johannes Selchau Foget,
Axel Christian Hartel,	Erik Alfred Reitzel-Nielsen,
Knud Karl Nielsen Bak,	Jens Thomsen,
Thorkild Juncker,	Søren Martinus Lund,
Frederik Markus Knuth,	Emil Valdemar Hardy-Hansen
Valdemar Thomsen,	og
Knud Aage Andreas William Mortensen,	Svend Erik Johansen

ifølge Statsadvokatens Anklageskrift af 14. December 1946 til at lide Straf:

A.

(54).

Knud Aage Andreas William Mortensen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 10, Stykke 2,
ved i Tiden fra den 9. April 1940 til omkring 1. Januar 1943 samt fra December 1944 til Kapitulationen at have gjort Tjeneste i den tyske Sicherheitsdienst (S.D.) og herunder i den overvejende Del af dette Tidsrum at have gjort Tjeneste i København, samt for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 10, Stykke 1,
ved i Juli—August 1943 i København at have ladet sig hverve til tysk Krigstjeneste og derefter indtil December 1944 at have forrettet Tjeneste i Waffen SS i Norge;

B.
I.C.
I.
(1).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel og Knud Bak,
for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2,
ved i Januar—Marts 1940 at have henvendt sig til den herværende tyske Gesandt
von Renthe-Fink for at formaa den tyske Regering til overfor den danske Regering at
kræve Danmarks Landbrugseksport omlagt, saaledes at en Del af Eksporten, der gik til
England, i Stedet blev dirigeret til Tyskland.

II.
(2).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel og Knud Aage Andreas William Mortensen,
for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillægget (Lovbe-
kendtgørelse Nr. 368 af 6. Juli 1946) § 8, derved,
at Sehested og Hartel i April—Juni 1940 efter at have ført flere Forhandlinger med
den fra Reichssicherheitshauptamt i Berlin udsendte Knud Aage Andreas William Mortensen
og SS-Obersturmführer Friherre von Løw fra Reichssicherheitshauptamt i Berlin blandt
andet om Dannelsen af en tyskvenlig Regering i Danmark, gennem Knud Aage Andreas
William Mortensen og von Løw har henvendt sig til den tyske Regering med Forslag om,
at den daværende danske Regering skulde styrtes og erstattes med en Regering med Knud
Bak som Statsminister, i hvilken Regering saavel Jørgen Sehested som Axel Christian Hartel
skulde have Sæde, og som skulde danne Overgangen til et totalitært Styre i Danmark, og
Knud Karl Nielsen Bak, Thorkild Peter Juncker, Frederik Markus Knuth og
Svend Erik Johansen

for Overtrædelse af samme Bestemmelse,
ved i samme Tidsrum at have deltaget i Forhandlinger med Sehested, Hartel og
Knud Aage William Andreas Mortensen om Dannelsen af den omtalte tyskvenlige Rege-
ring, i hvilken Knud Bak og Thorkild Peter Juncker havde erklæret sig villige til at tage
Sæde, skønt de var vidende om, at Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel handlede i
Forstaaelse med visse tyske Kredse i dette Spørgsmaal, og at Knud Aage Andreas William
Mortensen var Mellemmand mellem Sehested-Hartel og visse Kredse i Berlin.

III.
(3).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel, Knud Karl Nielsen Bak og Knud Aage
Andreas William Mortensen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i April—Juni 1940 at have ført forskellige Forhandlinger med Repræsentanter
for Besættelsesmagten,

Jørgen Sehested saaledes med von Renthe-Fink og Dr. Ebner for at søge udvirket
en Forhøjelse af Priserne paa danske Landbrugsprodukter, der eksporteredes til Tysk-
land, og

Axel Hartel og Knud Bak samt Knud Aage Andreas William Mortensen med den
med særligt Mandat fra tysk Side udrustede Konsul E. Kleyer fra Berlin for at søge opnaaet,
at L.S. kunde afsætte Landbrugsprodukter til Tyskland uafhængigt af den af Regeringen
afsluttede Handelsaftale med Tyskland, og

Axel Hartel desuden for i Maj 1940 at have tilstillet den tyske Reichsnährstand i
Berlin en af ham paa L.S.'s Vegne udarbejdet saakaldt „Landbrugsplan“, der indeholdt
Forslag til en ny dansk Landbrugspolitik samt Forslag om højere Priser paa de danske
Landbrugsprodukter, der eksporteredes til Tyskland, end de i den officielle dansk-tyske
Handelsaftale fastsatte.

IV.

(4 a).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel, Knud Karl Nielsen Bak, Frederik Markus Knuth, Svend Erik Johansen, Knud Aage Andreas William Mortensen og Søren Martinus Lund,

for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8,

ved i Juni 1940 paa Hotel „Astoria“ i København at have forhandlet med SS-Obersturmführer Friherre von Løw og SS-Sturmbannführer Hans Pahl om Etablering af et snævrere Samarbejde mellem L.S., Bondepartiet og D.N.S.A.P. med en Dannelse af en tyskvenlig Regering for Øje samt om Iværksættelse af en omfattende Propaganda, der skulde medføre Regeringen Staunings Fald, samt ved Etableringen af dette Samarbejde („Fællesfronten“) i Tiden indtil omkring den 1. Januar 1941 i Forstaaelse med de nævnte tyske Personer, undertiden efter Forhandlinger med disse eller Knud Aage Andreas William Mortensen, der da opholdt sig i Berlin, paa forskellig Vis, saasom ved offentlige Udtalelser i Pressen, Udstedelse af Pjecer indeholdende Angreb paa Regeringen eller dens enkelte Medlemmer, Interpellationer paa Rigsdagen, at have arbejdet paa at styrte den lovlige danske Regering, og selv komme til Magten, og

Valdemar Thomsen og Jens Thomsen samt Johannes Selchau Foget,

for Overtrædelse af samme Bestemmelse, jfr. Straffelovens § 23,

ved i en offentlig Erklæring af 3. Juli 1940 at have sluttet sig til dette Samarbejde og herefter paa forskellig Vis at have deltaget i det forannævnte Arbejde for at søge den lovlige danske Regering styrtet, uagtet de var vidende om, at dette skete i Forstaaelse med de nævnte tyske Personer.

(4 b).

Knud Karl Nielsen Bak, Valdemar Thomsen, Jens Thomsen, Axel Christian Hartel og Johannes Selchau Foget,

for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8, samt for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 12,

ved engang i Sommeren 1940 paa Hartels Bopæl i København at have forhandlet med Friherre von Løw og Hans Gustav Pahl og herunder at have opnaaet Godkendelse fra tysk Side til et Forsøg paa at danne en Mindretalsregering med Udelukkelse af Socialdemokrater, hvorefter Valdemar og Jens Thomsen, Axel Hartel samt Johannes Foget i Forstaaelse med von Løw i en Henvendelse af 24. August 1940 til Medlemmer af Venstre og de konservative Rigsdagsgrupper søgte at formaa Politikere fra disse Grupper til at gaa ind for en saadan Plan.

(4 c).

Jørgen Sehested,

for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8 samt Straffelovstillæggets § 12, Stykke 1,

ved i Begyndelsen af Juli 1940 i en skriftlig Henvendelse til den tyske Gesandt von Renthe-Fink at have meddelt, at Folketingsmand Hedtoft-Hansen havde drevet Spionage mod Tyskland og fremsat grove Fornærmelser med det tyske Statsstyre og dets ledende Mænd samt under en Forhandling den 12. Juli 1940 paa Dagmarhus med Renthe-Fink, Brigadenführer Kannstein og Hans Pahl at have henstillet til Renthe-Fink, at denne skulde henvende sig til den danske Regering og kræve Hedtoft-Hansen og Folketingsmand Hartvig Frisch fjernet fra Rigsdagen.

(4 d).

Knud Aage Andreas William Mortensen,

for Overtrædelse af Straffelovens § 111, Stykke 2, jfr. § 21,

ved i et Brev af 9. Juli 1940 til Sehested at have foreslaaet denne at søge organiseret et Værn af D.N.S.A.P. og L.S.-Medlemmer, der skulde bevæbnes med Egespir, til at møde op ved enhver Tvangsauktion her i Danmark for at søge at forhindre Afholdelsen af Tvangsauktioner, i den Hensigt paa forfatningsstridig Maade at forandre Statsforfatningen.

(4 e).

Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillet § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillet § 8 samt Straffelovstillet § 13,

ved den 18. Juli 1940 i København at have forhandlet med Friherre von Løw og Hans Pahl og herunder at have henstillet, at den danske Regering skulde tvinges til at træde tilbage, at det af den danske Regering indførte Forbud mod Afholdelse af offentlige Møder blev hævet, og at Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch blev fjernet fra den danske Rigsdag, hvorhos de Tiltalte overfor Tyskerne angav forskellige tyskfjendtlige Udtalelser, som Handelsminister Christmas Møller havde fremsat, og som de Tiltalte allerede forinden havde refereret i Breve til Knud Aage Andreas William Mortensen i Berlin.

(4 f).

Knud Aage Andreas William Mortensen,
for Overtrædelse af Straffelovstillet § 16, Stykke 1, Punkt 8, jfr. delvis Straffelovens § 21,

ved i Tiden Juli—December 1940 ved flere forskellige Lejligheder for at fremme tyske Interesser at have forsynet D.N.S.A.P. med tysk Propagandamateriale samt ved i Juli 1940 ved Forhandlinger med tyske Kredse i Berlin at have forsøgt at faa indlagt Propaganda for D.N.S.A.P., L.S. og Bondepartiet i den danske Radio i Tyskland, og ved i December 1940 — Januar 1941 at have forhandlet med Repræsentanter for „Antisemitische Aktion“ i Berlin for at gennemføre et snævrere Samarbejde mellem denne Institution og D.N.S.A.P.

V.

(5).

Thorkild Peter Juncker og Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillet § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 8,
der ved, at Thorkild Juncker i Juli 1940 efter Henstilling fra Sehested og von Løw har udarbejdet et Memorandum om Mulighederne for Udnyttelse af to danske Erhvervs-virksomheders Organisation til Løsning af enkelte af det tyske Storrums oversøiske Handels- og Skibsfartsproblemer, hvorefter dette Memorandum af Jørgen Sehested med tysk Kurertpost blev tilstillet von Løw i Berlin og af denne forelagt forskellige tyske Ministerier, hvorhos Juncker i Tiden August—November 1940 ved flere Lejligheder i Berlin og Danmark har forhandlet med blandt andet von Løw og Ohlendorff om de i Memorandum'et anførte Planer og om en eventuel Realisation af disse under Tiltalte Junckers Ledelse.

VI.

(6).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillet § 13,
ved den 1. August 1940 skriftligt at have anmodet Knud Aage Andreas William Mortensen om for de respektive Myndigheder i Berlin at forelægge et Forslag om, at officielle tyske Kreaturopkøbskommissioner i Danmark kun skulde opkøbe Kreaturer hos L.S.s Medlemmer.

VII.

(7).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel, Knud Bak, Valdemar Thomsen, Frederik Markus Knuth, Svend Erik Johansen og Thorkild Peter Juncker,
for Overtrædelse af Straffelovstillet § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 2,
ved den 14.—15. August 1940 paa Sehesteds Gods „Broholm“ at have forhandlet med von Løw og Hans Pahl om Ophævelse af Mødeforbudet, om Udsendelse af Propagandamateriale, der var udarbejdet af Knud Mortensen og von Løw, til den danske Landbefolkning, om fortsatte Angreb paa Regeringen eller dens enkelte Medlemmer samt om en Rejse for L.S. til Berlin for at forhandle med de tyske Myndigheder om Forhøjelser af Priserne paa de danske Landbrugsprodukter, der eksporteredes til Tyskland.

VIII.

(8).

Jørgen Sehested, Axel Hartel, Hardy-Hansen og Knud Aage Andreas William Mortensen,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i August 1940 at have forhandlet med von Løw om en Nyorganisation og Forøgelse af den danske Frugteksport til Tyskland og ladet Knud Aage Andreas William Mortensen forelægge denne Sag for vedkommende tyske Myndighed i Berlin, hvorhos Axel Hartel, Jørgen Sehested og Hardy-Hansen i Oktober 1940 i København har forhandlet med den tyske Ministerialdirektør Dr. Walther om Spørgsmaalet.

IX.

(9).

Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel, Knud Karl Nielsen Bak og Søren Martinus Lund,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i Tiden fra 1.—5. Oktober 1940 i Berlin at have ført Forhandlinger med visse officielle tyske Instanser, blandt andet Landbrugsminister Walther Darré og Ministerialdirektør Walther, for at søge opnaaet højere Priser for de danske Landbrugsprodukter, der eksporteredes til Tyskland, end de i den dansk-tyske Handelsaftale fastsatte.

X.

(10).

Jørgen Sehested,

for Overtrædelse af Straffelovens § 115, jfr. Straffelovstillæggets § 8,

ved den 21. Oktober 1940 i et Brev til von Løw at have henstillet, at det fra tysk Side blev tilkendegivet, at Afholdelse af Valg til Folketinget i Danmark ikke vilde blive tilladt.

XI.

(11).

Jørgen Sehested,

for Overtrædelse af Straffelovens § 99, stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8, subsidiært efter Straffelovstillæggets § 13,

ved i samme Brev til von Løw at have henstillet, at en Rekonstruktion af den danske Regering blev fremtvunget, hvilket efter Sehesteds Mening formentlig vilde betyde, at Kongen saa sig nødsaget til at henvende sig til Fritz Clausen, samt at have henstillet, at der indledes offentlige Angreb mod Justitsminister Harald Petersen, og ved med et Brev af 23. Oktober 1940 til von Løw at have fremsendt en Plan vedrørende disse Angreb, samt ved i Januar 1941 under en Forhandling med von Renthe-Fink i København at have foreslaaet, at Tiltalte skulde angribe Justitsminister Harald Petersen.

XII.

(13).

Jørgen Sehested og Knud Karl Nielsen Bak,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved omkring den 1. December 1940 paa Grev Schimmelmans Slot „Lindenberg“ at have forhandlet med Chefen for det tyske Sikkerhedspoliti SS-Obergruppenführer Heydrich, SS-Obergruppenführer Ohlendorff og von Løw om visse Begunstigelser for L.S. med Hensyn til Landbrugseksporten til Tyskland samt om højere Priser paa de danske Landbrugsprodukter, der eksporteredes til Tyskland, end de i den dansk-tyske Handelsaftale fastsatte.

XIII.

(15).

Axel Christian Hartel, Knud Karl Nielsen Bak, Valdemar og Jens Thomsen og Knud Aage Andreas William Mortensen,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i Januar—April 1941 at have ført forskellige Forhandlinger med Friherre von

Løw, Hans Pahl og Dr. Hemmersam om Indførelse af Begunstigelser for L.S.'s Medlemmer med Hensyn til Kreatureksporten til Tyskland samt Importen af Kunstgødning fra Tyskland og

Axel Hartel desuden ved den 27.—28. Januar 1941 mundtligt og skriftligt at have henvendt sig til den tyske Gesandt von Renthe-Fink i Anledning heraf, idet han under Paaberaabelse af L.S.'s tyskvenlige Linie anmodet Gesanden om at søge saadanne Begunstigelser for L.S. gennemført.

XIV.

(16).

Axel Christian Hartel,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved den 27. Januar 1941 under en Forhandling med den tyske Gesandt von Renthe-Fink i København at have foreslaaet denne, at der skulde oprettes en særlig Ministerpost for Tysklands Anliggender i Danmark.

XV.

(18).

Axel Christian Hartel, Knud Karl Nielsen Bak, Valdemar og Jens Thomsen,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 3 og 8,

ved i Januar—Februar 1941 ved flere Lejligheder at have forhandlet med Knud Aage Andreas William Mortensen i København om en Samling af L.S.-Pressen med økonomisk Støtte fra tysk Side og

Knud Aage Andreas William Mortensen, for Overtrædelse af samme Bestemmelse, ved i Februar 1941 at have forelagt Forslaget om en saadan Samling af L.S.-Pressen samt om økonomisk Støtte til L.S.-Pressen fra tysk Side for von Løw i Berlin, hvilket resulterede i, at der i Maj 1941 ydedes betydelig økonomisk Støtte fra tysk Side til L.S.-Pressen.

XVI.

(19).

Jørgen Sehested,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i Februar 1941 og i April s. A. i to Breve til Chefen for det tyske Sikkerhedspoliti Reinhard Heydrich blandt andet at have rettet forskellige Angreb mod den daværende danske regering for dens Politik overfor Tyskland samt at have angivet, at Statsminister Staunings Hjem og Omgangskreds var et farligt Arnested for tysk fjendtlige Konspirationer.

XVII.

(20).

Axel Christian Hartel,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i en af ham i Marts 1941 udarbejdet Redegørelse for L.S.'s Indstilling overfor Nationalsocialismen og Tyskland, hvilken Redegørelse blev tilstillet Knud Aage Andreas William Mortensen og von Løw, blandt andet at have henstillet, at Tyskerne i alle Landbrugsspørgsmaal af større Betydning og Rækkevidde konsulterede L.S., og at de ledende Mænd indenfor L.S. fik Lejlighed til at foretage Studierejse til Tyskland.

XVIII.

(22).

Axel Christian Hartel og Knud Aage Andreas William Mortensen,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,

ved i Marts 1941 at have henvendt sig til von Løw i Berlin med Forslag om, at der skulde dannes en Overgangsregering i Danmark, bestaaende hovedsagelig af Folk fra L.S. og Bondepartiet.

XIX.

(23).

Jørgen Sehested og Knud Aage William Andreas Mortensen,

for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 8,

ved i April—Maj 1941 i Berlin at have ført Forhandlinger med Ohlendorff og von Løw samt en Repræsentant for det tyske Propagandaministerium og herunder foreslaaet oprettet et Pressekontor i København, der gennem den herværende tyske Presseattaché Dr. Meisner skulde forlange Optagelse i alle danske Blade af Artikler og Meddelelser til Gavn for et Samarbejde med Tyskland.

XX.

(24).

Axel Christian Hartel og Hardy-Hansen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
derved, at Hartel i Maj—Juni 1941 paa Opfordring af Hardy-Hansen har ført Forhandlinger med forskellige tyske Embedsmænd ved Legationen i København angaaende en Forøgelse af Danmarks Frugteksport til Tyskland.

XXI.

(25).

Axel Christian Hartel, Knud Aage Andreas William Mortensen og Frederik Markus Knuth,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Punkt 2, subsidiært Punkt 8,
ved i Juni—August 1941 i Forstaaelse med Antikomintern i Berlin at have dannet en med Besættelsesmagten samarbejdende Sammenslutning ved Navn „Dansk Anti-Kommunisme“ (D.A.K.), hvortil man modtog Propagandamateriale og økonomisk Støtte fra Tyskland.

XXII.

(26).

Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i September 1941 at have ført Forhandlinger med Overførster Dr. Wiedemann og Dr. Hemmersam ved den herværende tyske Legation for at søge at faa Priserne paa forskellige Træsorter sat i Vejret.

XXIII.

(27).

Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved i November 1941 gennem von Løw at have forelagt Heydrich en Beretning om Forholdene i Danmark og en Plan for den nærmeste Tid.

XXIV.

(28).

Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Tiden fra December 1941 til April 1942 at have foretaget en Række Henven-
delser til herværende tyske Myndigheder, saaledes at Brigadenführer Kannstein og Gesandt
von Renthe-Fink, for at formaa disse til Indskriden overfor de danske Myndigheder i den
da verserende Straffesag mod Grev Frederik Markus Knuth samt ved i Tiden fra Januar
til Maj 1943 at have henvendt sig til Kannstein, von Løw, Stahlmann og Dr. Best for at
opnaa, at Grev Knuth blev benaadet.

XXV.

(30).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved den 5. Februar 1942 under en Forhandling med Brigadenführer Kannstein at
have foreslaaet denne, at det danske Justitsministerium skulde deles i et Justitsministe-
rium med henholdsvis Dr. Popp-Madsen og Thune Jacobsen som Ministre.

XXVI.

(31).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved den 6. Februar 1942 at have henvendt sig til den tyske Generalkonsul Dr. Krüger med Beklagelse over Industriraadets Fordringer overfor de danske Firmaer, der arbejdede for den tyske Værnemagt her i Landet.

XXVII.

(32).

Knud Karl Nielsen Bak og Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 2 og 8,
ved i April 1942 at have ført Forhandlinger med von Løw, Hans Pahl og P. Wippert om indre danske Forhold, blandt andet om Iværksættelse af en ny Propagandaaktion i tysk Interesse blandt danske Landmænd.

XXVIII.

(33).

Knud Aage Andreas William Mortensen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved i April—Juni 1942 at have henvendt sig til Dr. Appelt i Reichsnährstand i Berlin med Forslag om et Samarbejde mellem L.S. og Reichsnährstand.

XXIX.

(34).

Knud Aage Andreas William Mortensen, Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Maj—Juni 1942 at have forhandlet med Friherre von Løw om Oprettelse af et tysk-dansk Handelskammer i København med det Formaal at lede den dansk-tyske Samhandel over til udelukkende tyskvenlig indstillede Personer.

XXX.

(36).

Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Tiden April—Oktober 1942 ved flere forskellige Lejligheder at have ført Forhandlinger med Embedsmænd ved den herværende tyske Legation om en øget Frugteksport til Tyskland.

XXXI.

(37).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8,
ved i Oktober 1942 at have ført forskellige Forhandlinger med Renthe-Fink og Kannstein om forskellige indrepolitiske Forhold og herunder overfor Kannstein at have stillet Forslag om Dannelse af et Forretningsministerium i Danmark af Mænd, indstillet paa et ærligt Samarbejde med Tyskland, samt som Statsministeremne nævnt Knud Bak og som Ministeremner Thorkild Juncker, C. O. Jørgensen og Popp-Madsen.

XXXII.

(38).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Oktober 1952 at have forhandlet med tyske Instanser om at faa en ny Rejse til Tyskland for L.S. i Stand samt med Dr. Appelt i Reichsnährstand i Berlin om at faa oprettet nærmere Kontakt mellem Reichsnährstand og L.S.

XXXIII.

(65).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Oktober 1942 at være traadt i Forhandling med den tyske Rigsbondeførers
Udlandsafdeling med Forslag om Udveksling af unge danske og tyske Landmænd.

XXXIV.

(40).

Axel Christian Hartel og Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 derved,
at Hartel i December 1942 i Forstaaelse med Sehested under en Forhandling med
den tyske Befuldmægtigede Dr. W. Best at have foreslaaet denne at søge oprettet et Sy-
stem med danske Tillidsmænd for de forskellige Felter, med hvem de herværende tyske
Myndigheder skulde raadføre sig, før de traf de endelige Afgørelser.

XXXV.

(41).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovens § 115, jfr. Straffelovstillæggets § 8,
ved i Aaret 1942 ved flere Lejligheder at have henvendt sig til von Renthe-Fink
og i Januar—Februar 1943 ved flere Lejligheder at have henvendt sig til Dr. W. Best for
at faa Afholdelsen af det til Marts 1943 berammede Valg til Folketinget forhindret, hvorhos
Hartel ved Skrivelse af 9. Januar 1943 til Dr. W. Best fremsendte et Eksposé vedrørende
Spørgsmaalet om Rigsdagsvalget i det besatte Danmark, i hvilket han fraraadede Afhol-
delsen af Valget.

XXXVI.

(42).

Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
henholdsvis
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13 og § 16, Stykke 1, Nr. 8,
derved,
at Sehested i Januar 1943 sammen med Frits Clausen henvendte sig til Dr. W. Best
for at faa forhøjet Prisen paa Smør, og
Hartel kort Tid efter paa Dr. Best's Opfordring til Brug for ham udarbejdede en
Oversigt over den danske Smørproduktions Vilkaar.

XXXVII.

(43).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved den 6. Februar 1943 skriftligt at have meddelt Dr. Best, at Statsradiofonien
havde afslaaet at bringe et antikommunistisk Foredrag af Sturmbannführer, Major W.
Arentoft.

XXXVIII.

(44).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved den 23. Februar 1943 at have forhandlet med Kannstein og Stahlmann og her-
under blandt andet anmodet disse om at skaffe Redaktør Axel Høyer Midler til at gen-
optage sine antikommunistiske Møder.

XXXIX.

(45).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved den 19.—21. Maj 1943 i Berlin at have ført Forhandlinger med Ledelsen af

Antikomintern om Aktivering af D.A.K.'s Propaganda dels med Gesandt Grundtherr, bl. a. om Overførsel af Pengemidler fra Tyskland til D.A.K. i Danmark, samt ved den 29. Juni 1943 at have tilstillet Dr. Best paa Dagmarhus en af ham udarbejdet Indberetning om det antikommunistiske Arbejde i Danmark.

XXI.
(49).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved i Februar 1944 efter Aftale med SS-Standartenführer Bovensiepen at have tilsendt denne en af Tiltalte udarbejdet Redegørelse over de politiske Forhold i Danmark.

XLII.
(51).

Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved den 27. April 1944 under Forhandlinger med Dr. Best paa Dagmarhus at have foreslaaet denne, at Tyskerne skulle indføre Forbud mod Aflytning af udenlandsk (engelsk) Radio samt ved paa Opfordring af Dr. Best til Brug for denne at have udarbejdet et Eksposé over forskellige indre danske Forhold.

XLIII.
(52).

Jørgen Sehested og Axel Christian Hartel,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i Juni—September 1944 at have ført forskellige Forhandlinger med herværende tyske Myndigheder, blandt andet med Ministerialdirektør Dr. Ebener om en Forhøjelse af Priserne paa det danske Smør og Sukker, der eksporteredes til Tyskland.

XLIV.

Jørgen Sehested og Erik Alfred Reitzel-Nielsen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved at Sehested, efter at Reitzel-Nielsen den 11.—12. Maj 1944 havde udarbejdet et Memorandum vedrørende Ønskeligheden af at faa dannet en dansk Regering under tysk Tryk, i Maj—Juni 1944 har forhandlet i Oslo med den norske Ministerpræsident Vidkun Quisling og den norske Konsul Finn Støren herom for at faa Forslaget om en Regeringsdannelse i Danmark efter tysk Pres eller i det hele Spørgsmaalet om Danmarks politiske Stilling forelagt for Rigskansler Adolf Hitler ved Quislings og/eller Størens Hjælp, og

Reitzel-Nielsen desuden ved at have forhandlet med forskellige Repræsentanter for Besættelsesmagten og med Konsul Støren vedrørende disse Spørgsmaal.

XLVI.
(56).

Erik Alfred Reitzel-Nielsen,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 13,
ved i September 1943 dels personlig, dels gennem den tyske Statsborger Fru Helen v. Münchhofen at have rettet Henvendelse til Dr. Best i Anledning af visse af Reitzel-Nielsen ledede Bestræbelser for at søge dannet en ny dansk Regering.

XLVIII.

(60).

Jørgen Sehested,
for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8,
ved under en Forhandling med den tyske S.D.-Leder i Danmark SS-Hauptsturm-
bannführer Hans Pahl engang i Aaret 1943 at have foreslaaet, at Tyskerne indførte Døds-
straf for Sabotagehandlinger i Danmark.

Der er derhos nedlagt Paastand paa,
at de Tiltalte
Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel og Knud Aage Andreas William Mortensen
idømmes Straf af Fængsel paa Livstid, og
at de de Tiltalte
Sehested, Hartel, Knud Carl Nielsen Bak, Knud Aage Mortensen, Frederik Marcus
Knuth, Erik Alfred Reitzel-Nielsen og Thorkild Peter Juncker
tilhørende Formuer inddrages til Fordel for Statskassen.

Forhold A.

(54).

Tiltalte Mortensen har forklaret, at han i 1936 nedsatte sig i Berlin med en Agentur-
virksomhed for Bryggermaskiner, hvorved han skaffede sig sit Udkomme.

Tiltalte Mortensen

havde ikke her i Landet været Medlem af noget politisk Parti. Under sit Ophold i Tyskland
fik han Interesse for Nationalsocialismen, uden at han dog blev Medlem af Partiet. Gennem
sin Læge, med hvem Tiltalte ogsaa kom sammen privat, kom Tiltalte i Forbindelse med
S.D., herunder blandt andet med en Professor Hoehn, der var Medlem af Partiet og meget
politisk interesseret samt Leder af „Institut für Staatsforschung“.

I Marts 1940 opfordrede Hoehn ham til at rejse til Danmark for at skaffe Hoehn
Oplysninger om, hvorledes den danske Befolkning saa paa den tyske Nation og den natio-
nalsocialistiske Ideologi efter Krigsudbrudet samt Krigen. I den Anledning rejste han
2 Gange til Danmark, anden Gang den 8. april 1940. Han aflagde mundtlige Beretninger
om sine Indtryk og Iagttagelser til Hoehn efter Tilbagekomsten til Tyskland.

Under et af disse Besøg i Danmark traf han Tiltalte Sehested, som han ikke tid-
ligere havde kendt. Sehested var meget interesseret i, hvad man i Tyskland mente om
Danmark.

Gennem Hoehn kom Tiltalte i Forbindelse med von Løw, som han vidste var ansat
i S.S. Efter Hoehns Opfordring indgik han paa at arbejde for von Løw, hvis Arbejde nær-
mest var at kontrollere Rigtigheden af de Meddelelser, der fra det tyske Gesandtskab i
Danmark tilfled Tyskland. Tiltalte saa i et saadant Arbejde en Chance for at gavne Dan-
mark ved i Tide at kunne gøre opmærksom paa, naar man fra tysk Side var ved at træffe
Forholdsregler, som han var klar over, den danske Befolkning ikke kunde tolerere.

Tiltalte fik den Opgave at arbejde paa en Samling af de Grupper i Danmark, der
maatte antages stemt for og villige til et Samarbejde med Tyskland, i hvilken Forbindelse
blev nævnt D.N.S.A.P. og L.S., Bondepartiet og Tiltalte Svend E. Johansen. Denne Sam-
ling af de nævnte Grupper var tænkt som en Modvægt mod tyske Protektoratsplaner, der
blev næret af visse betydelige Kredse i Tyskland.

Tiltalte har ikke kunnet erkende at have gjort Tjeneste i S.D., derimod vel at have
gjort Tjeneste for denne Organisation. Han har ikke været lønnet for sit Arbejde, men
fik af von Løw sine Rejse- og andre Udgifter betalt samt et Beløb i Forhold til, hvad han
mistede ved, at hans Forretning efterhaanden kom til at ligge stille.

Tiltalte vendte i Maj 1941 tilbage til Danmark og tog Bopæl i København. Han blev i Løbet af Aaret ansat hos Fabrikant Ebbedal, men mistede Stillingen omkring den 1. Januar 1943.

Tiltalte erkender, at han i Juli—August 1943 lod sig hverve til tysk Krigstjeneste i Vaaben SS. Han blev iklædt Uniform og kom til Sennheim i 14 Dage. Derefter blev han sat til Tjeneste i Norge ved Inspektion af Interneringslejre. I December 1944 ophørte denne Tjeneste, og han tog paany Ophold i København.

Forhold C.

I.

(1).

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han i 1931 indmeldte sig i L.S. ved denne Sammenslutnings Start. Han var Medlem af Amtsbestyrelsen for Svendborg Amt og en kortere Tid Medlem af Hovedbestyrelsen.

Tiltalte har i 30'erne lært Fritz Clausen at kende.

Tiltalte var interesseret i alle nye politiske Systemer, da han ikke længere troede paa det gamle.

I 1940 indmeldte han sig i D.N.S.A.P.

Tiltalte havde ingen Forbindelser i Tyskland. Han omgikkes selskabeligt Ægteparret Renthe-Fink. Allerede fra 1937 interesserede han sig meget stærkt for Danmarks Forhold til Tyskland, idet han var af den Opfattelse, at Tyskland under Hitler vilde gaa over sine Grænser, hvilket ogsaa vilde berøre Danmark. Derfor søgte han at skaffe sig udenlandske Forbindelser, idet han haabede paa en eller anden Maade at kunne gøre Nytte, naar Krigen, hvad han regnede med, vilde komme over Danmark.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested har vedrørende denne Del af Tiltalen forklaret, at Fru von Renthe-Fink den 5. eller 6. Januar 1940 oplyste ham om, at Danmarks Forbindelse med England vilde blive afbrudt omkring den 1. April, og at det vilde være klogt, om „vi“ ordnede os selv forinden.

Tiltalte mente, at det med denne Forhaandsviden som Baggrund var hans Pligt blandt andet at underrette Bønderne om, hvad der forestod. Tiltalte henvendte sig derfor til Hartel, som han kendte godt, fortalte ham sin Viden og bad ham fortælle det til saa mange som muligt.

Tiltalte fandt ingen Anledning til at lade Regeringen tilflyde sin Viden; han vilde ikke mene, det kunde hjælpe noget, og hans Meddelelser vilde heller ikke blive troet. Det var derefter Tanken at faa udarbejdet en Plan til Omlægning af Produktionen for det Tilfælde, at Danmark kom ind under det tyske Storrøm.

Det var ikke Tiltalte bekendt, at Hartel og Knud Bak i Marts henvendte sig hos Renthe-Fink, men han fik fra Hartel senere Underretning derom.

Tiltalte Hartel

har oplyst, at han i 1935 blev Medlem af Folketinget i Bondepartiets Rigsdagsgruppe.

Tiltalte har hyppigt efter Indbydelse talt ved D.N.S.A.P.'s Møder. Han var stærkt paavirket af den nationalsocialistiske Landbrugspolitik og Forsøget paa at skabe en Udligning mellem den arbejdende Befolkning i By og paa Land.

Tiltalte har været Medlem af L.S. fra denne Organisations Oprettelse omkring 1930. Han har været Medlem af Hovedbestyrelsen og af L.S.'s Forretningsudvalg.

Tiltalte Hartel

har videre forklaret, at Sehested i Januar 1940 ved Brev informerede ham om, at han fra det tyske Gesandtskab havde bragt i Erfaring, at man maatte regne med en Afbrydelse af Danmarks Handelsforbindelse med England. I Marts s. A. spurgte Tiltalte Knud Bak ham, om Tiltalte vilde ledsage ham til det tyske Gesandtskab med Henblik paa en Forhandling med Renthe-Fink om Spørgsmaalet om den danske Landbrugseksport og derunder Priserne for denne, hvis Krigsbegivenhederne standsede den danske Eksport til England.

Tiltalte indvilligede heri og var sammen med Knud Bak i det tyske Gesandtskab. Af Samtalen fik han det indtryk, at Tyskerne var af den Opfattelse, at Landbrugsproduktionen, naar Tilførslerne vest fra standsede, vilde gaa ned med et tilsvarende Kvantum, saaledes at Spørgsmaalet ikke fra et tysk Synspunkt havde nogen Interesse. Tiltalte benægter, at Formaallet med Henvendelsen var at formaa Gesandtskabet til overfor den danske Regering at forlange den Del af Eksporten, der da gik til England, dirigeret til Tyskland, og nægter sig saaledes skyldig i Tiltalen.

Tiltalte Knud Bak

har hævdet, at han paa Grund af Sygdom og svigtende Hukommelse ikke har nogen Erin-
dring om de Forhold, der danner Grundlaget for Tiltalen. Ydermere har Tiltalte henvist til, at han ikke forstaar og ikke taler Tysk.

Tiltalte vil ikke have begaaet noget ulovligt, men har forklaret, at han under Besæt-
telsen alene har handlet med det Formaal for Øje at gavne sin Stand og sit Folk.

Om sine personlige Forhold har Tiltalte oplyst, at han i Slutningen af 1920'erne
startede L.S. Han blev Formand for denne Sammenslutning, der var rent upolitisk. Igen-
nem sit Arbejde i L.S. kom Tiltalte i Forbindelse med Sehested og Hartel.

Forhold C.

II.

(2).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han ikke ved Besættelsen nærede noget ønske om Fjernelse af den siddende
Regering.

Tiltalte førte nogle rent orienterende Samtaler med Fritz Clausen og erklærede sig
villig til, hvis den Situation opstod, at paatage sig Stillingen som Kultusminister. I den
nærmeste Tid efter den 9. April samledes en Kreds af Personer, derunder Tiltalte, hos
Sehested i dennes Hjem i Store Kongensgade.

Blandt andet kom Fritz Clausen, Knud Bak, flere L.S.-Medlemmer, Knuth, Thor-
kild Juncker og Svend E. Johansen.

Under Drøftelser af den politiske Situation opstod Tanken om Dannelsen af et
Ministerium med Knud Bak som Statsminister som et Modtræk mod et eventuelt Forret-
ningsministerium. Under disse Sammenkomster blev Tiltalte præsenteret for Tiltalte Mor-
tensen og senere for von Løw og Hans Pahl. Von Løw præsenterede sig som den, der i det
besatte Danmark kontrollerede de tyske Instanser og rapporterede herom til Rigsføreren.
Mortensen havde informeret Sehested om, at han havde haft Lejlighed til at læse noget
af Indholdet af en hemmelig Akt paa et Regeringskontor i Berlin, saa vidt Tiltalte forstod i
Udenrigsministeriet, og at det heraf fremgik, at der var visse Kredse i Berlin, der til-
stræbte Indførelse af protektoratslignende Tilstande i Danmark, og von Løw bekræftede
i de følgende Dage, at der fandtes saadanne stærke Kredse i Tyskland.

Under Drøftelserne om at danne et Ministerium talte Tiltalte med Thorkild Juncker,
der var villig til at paatage sig Stillingen som Handels- eller Finansminister.

Ogsaa med Knud Bak har Tiltalte talt om Regeringsdannelsen.

Da Tiltalte var af den Opfattelse, at den siddende Regerings Autoritet var svækket
ved Begivenhederne den 9. April, og at Regeringen stod svagt overfor Besættelsesmagten
paa Grund af den Stilling, ledende Socialdemokrater før Besættelsen havde indtaget over-
for det nye Tyskland, og efter at Sehested i Forstaaelse med Tiltalte havde rettet den i
Sagen omhandlede Henvendelse til Kongen, henvendte Tiltalte sig den 20. Maj 1940 til
Statsminister Stauning og opfordrede denne til at gaa af.

Tiltalte benægter at have forhandlet med Mortensen og von Løw om tysk Bistand
til at styrte den danske Regering og til Dannelsen af en ny tyskvenlig Regering. Ej heller
vil han have drøftet med Mortensen eller von Løw, hvilke Krav man fra tysk Side stillede
til en dansk Regering. Det eneste, Tiltalte i saa Henseende erindrer, er, at von Løw paa
Mødet paa „Astoria“ paa Forespørgsel fra en eller anden af de tilstedeværende svarede, at
enhver loyal dansk Regering, der kunde holde sig paa Benene, kunde paaregne tysk Aner-
kendelse.

Tiltalte har ikke anmodet Mortensen om, da denne den 24. Maj rejste til Berlin, at forelægge der Planer om en Regering Knud Bak.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen,

der til Politirapport har forklaret, at han, da han den 24. Maj 1940 rejste tilbage til Berlin, af Hartel, muligt i Sehesteds Nærværelse, blev anmodet om at nævne for von Løw Planerne om en ny Regeringsdannelse i Danmark, har under Domsforhandlingen benægtet at have anmodet von Løw om Anerkendelse af en Regering Knud Bak, og ingen af de Medtiltalte har, saa vidt han husker, anmodet ham om at ventilere et saadant Spørgsmaal overfor von Løw; men Tiltalte mener, at han sikkert under en af sine Samtaler med von Løw paa dennes Forespørgsel om, hvad der rørte sig i Danmark, ogsaa har nævnt, hvad man drøftede i Sehested-Kredsen med Hensyn til en Regering Knud Bak.

Tiltalte Mortensen har dernæst forklaret, at han under et Besøg paa von Løws Kontor i Wilhelmstrasse, efter at han den 24. April 1940 var kommet tilbage til Berlin, fik Lejlighed til at se en „Geheimakt“ stilet til en af Afdelingerne i det tyske Udenrigsministerium. I denne Akt gaves der Udtryk for, at hvis Forholdet mellem Danmark og Tyskland ikke udviste Tendenser til et positivt Indhold, maatte man fra tysk Side selv overtage Administrationen i Danmark. Han spurgte nogle Dage senere von Løw om Betydningen heraf, og von Løw svarede, at der indenfor militære Kredse og indenfor Partiet var saadanne Planer, men at disse ikke deltes paa ansvarligt Sted. Tiltalte havde taget en Afskrift af den paagældende Passus i nævnte „Geheimakt“ og gav denne Afskrift til Sehested, da han næste Gang — 3. Maj til 9. Maj — opholdt sig i København, ligesom han gjorde denne bekendt med Sehesteds Henvendelse til Kongen den 16. Maj 1940, og blev, formentlig samme Dag, Hartel henvendte sig til Statsminister Stauning, gjort bekendt med dette Skridt.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han kort efter den 9. April var af den Opfattelse, at der maatte komme en ny Regering, dels paa Grund af Begivenhederne den 9. April, dels fordi han mente, at Regeringen ikke magtede de erhvervsøkonomiske Forhold. Endvidere havde Renthe-Fink til ham sagt, at der vilde komme en Dag for Danmark, der vilde blive værre end den 9. April.

Om sit Kendskab til von Løw har Tiltalte forklaret, at han paa D.N.S.A.P.'s Stævne i Kolding i 1939 for første Gang traf von Løw. I August 1939 besøgte von Løw Tiltalte, og blandt andet af Samtaler med denne sluttede Tiltalte, at von Løw havde Forbindelse med betydende Kredse i Tyskland.

Efter Besættelsen traf Tiltalte paany von Løw, der sagde til ham, at hans Opgave var at arbejde hen til et godt Forhold Danmark og Tyskland imellem.

Om de Omstændigheder, hvorunder Tiltalte traf Mortensen, har Tiltalte forklaret overensstemmende med Mortensen. Tiltalte var klar over, at Mortensen arbejdede i Forbindelse med von Løw og som denne paa et godt Forhold mellem Danmark og Tyskland.

Mortensen viste, da han i Begyndelsen af Maj Maaned 1940 atter kom til København, ham en Ekstraktafskrift af en tysk „Geheimakt“, hvoraf fremgik, at de Løfter, der var givet Danmark den 9. April med Hensyn til Bevarelsen af Landets Selvstændighed, kunde man ikke paaregne vilde blive fastholdt, saadan som Forholdene havde udviklet sig. Tiltalte vidste, at Mortensen, ligesom von Løw, arbejdede for et godt Samarbejde mellem Danmark og Tyskland, og at Mortensen havde gode Forbindelser i Berlin, og der opstod derved et intimt Samarbejde mellem Tiltalte og Mortensen, som skaffede Tiltalte Oplysninger fra Tyskland. Disse Oplysninger bekræftede ogsaa, at Regeringen Stauning maatte væk.

Tiltalte var orienteret — højest sandsynligt gennem Mortensen — saaledes, at Tyskerne kun vilde godkende og støtte en Regering, der dannedes ved egen Kraft. Der var Tale om Bak som Statsminister, men der skulde ikke i Regeringen være Medlemmer af D.N.S.A.P.

Med de Oplysninger om Situationen, Tiltalte var i Besiddelse af, henvendte han sig til Kammerherre C. P. M. Hansen, der henviste ham til Kammerherre Bardenfleth. Tiltalte

henvendte sig den 16. Maj til denne medbringende en Skrivelse til Kongen. Tiltalte fik dernæst at vide, at Brevet til Kongen af denne var videregivet til Statsminister Stauning. Efter Aftale med Tiltalte foretog derefter Hartel sin Henvendelse den 20. Maj til Statsministeren, og Tiltalte gav i Forvejen sin Tilslutning til, at Hartel i paakommende Tilfælde nævnte Tiltalte som eventuelt Medlem af en kommende Regering.

Tiltalte nægter at have rettet Henvendelser til den tyske Regering om Dannelse eller Godkendelse af en tyskvenlig Regering i Danmark direkte eller gennem von Løw og/eller Mortensen eller at have forhandlet med disse om danske Regeringssspørgsmaal.

Tiltalte Knud Bak har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knud Bak

har nægtet selv at have rettet nogen Henvendelse til de i Anklageskriftet omhandlede Personer om Deltagelse i en Regeringsdannelse med ham som Statsminister eller selv at have modtaget nogen saadan Henvendelse. Derimod har han vel hørt løse Rygter og Snak om noget saadant.

Tiltalte har ikke nogen klar Erindring mere om Begivenhederne efter 9. April. Han har efter denne Dato lært von Løw og Mortensen at kende, men husker ikke under hvilke Omstændigheder, og hvad de paagældende var eller udgav sig for at være. Han betragtede Mortensen som en Mand, der kunde gavne Danmark ved at oplyse, hvorledes man saa paa Forholdene i Tyskland.

Tiltalte Thorkild Juncker har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Thorkild Juncker

har forklaret, at han siden 1927 har været Direktør for A/S Aarhus Oliefabrik, og at han aldrig har taget aktiv Del i Politik. I 1930'erne afslog han et sikkert konservativt Folketingsmandat.

Tiltalte kendte Hartel før Besættelsen, blandt andet fra Statens Raastofkommission, hvorimod han først lærte Sehested at kende efter Besættelsen uden at kunne erindre, under hvilke Forhold Bekendtskabet stiftedes. Det er muligt, at han i Begyndelsen af Maj Maaned 1940 havde en Samtale med Hartel. Han har ikke nøjere Erindring om Samtalen, men den har sikkert blandt andet drejet sig om politiske Forhold, det „laa jo i Luften“ i de Dage. Han opfattede Hartels Udtalelser som rent private. Det er ogsaa muligt, at Sehested har opsogt ham kort efter, men ej heller dette erindrer Tiltalte.

Han var ikke bekendt med Sehesteds og Hartels Henvendelser henholdsvis til Kongen og Stauning. Han vil ikke benægte at have modtaget Brevet af 20. Maj 1940 fra Sehested (Ekstrakten pag. 152—153, Bilag 34), men har ingen Erindring derom.

Tiltalte har truffet Mortensen hos Sehested uden at have nogen nærmere Erindring herom. Von Løw traf Tiltalte først i August 1940 under et Ophold i Berlin, idet Tiltalte ikke har nogen Erindring om, at von Løw var til Stede paa Broholm.

Tiltalte benægter at have arbejdet paa Dannelsen af en tyskvenlig Regering og har ingen Viden haft om, at Sehested og Hartel skulde have haft Forbindelse med eller handlet i Forstaaelse med tyske Kredse.

Tiltalte Frederik Knuth har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knuth

har forklaret, at han hos Sehested i Maj—Juni 1940 under Besøg i dennes Lejlighed i Store Kongensgade hørte Rygter om en kommende Regering Knud Bak, men Sehested har ikke sagt, at han arbejdede paa Dannelsen af en saadan Regering.

Den 21. Maj 1940 blev han af Sehested præsenteret for Mortensen som „Ingeniør Mortensen fra Berlin“, og i den følgende Tid har han truffet denne nogle Gange hos Sehested. Han var klar over, at Sehested og Mortensen syntes godt om hinanden, men ikke, at der var et Samarbejde mellem dem. Tiltalte var dog klar over, at Mortensen underrettede Sehested om de politiske Strømninger i Berlin. Tiltalte erindrer ikke at være blevet præsenteret for von Løw paa D.N.S.A.P.'s Partidag i Kolding i 1939. Han husker, at han kort efter Besættelsen traf von Løw hos Sehested samt paa et Møde paa et Hotel og fik det Indtryk, at von Løw var „noget i den juridiske Forvaltning“ i Tyskland.

Tiltalte benægter at have deltaget i Forhandlinger med de øvrige Tiltalte om Dannelsen af en tyskvenlig dansk Regering eller at have givet Tilsagn om at indtræde i en saadan.

Tiltalte benægter at have skrevet et Brev til Knud Bak som det i Sagen under Bilag 51 fremlagte (Ekstrakten Side 161—162).

Tiltalte Svend Erik Johansen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Svend E. Johansen

har forklaret, at han paa det i Tiltalen omhandlede Tidspunkt var Medlem af Folketinget som Løsgænger.

Efter den 9. april 1940 traf Tiltalte Sehested og deltog i 3—4 Møder hos denne. Endvidere blev han enten paa Hotel „Grand“ eller „Astoria“ præsenteret for Mortensen som en i Berlin bosiddende dansk Ingeniør. Møderne hos Sehested havde til Formaal at drøfte et Samarbejde mellem Bondepartiet, D.N.S.A.P. og Tiltalte. Endvidere drøftede man en vis Fællespropaganda for dette Samarbejde. Tanken om dette Samarbejde var iøvrigt opstaaet før den 9. April 1940.

Forhold C.

III.

(3).

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han vistnok i Maj Maaned 1940 deltog i nogle Forhandlinger med den af Tiltalte Mortensen introducerede Konsul Kleyer, der ikke opgav, at han havde noget officielt Mandat, men om hvem Tiltalte fik den Opfattelse, at han repræsenterede Bank- og Erhvervskredse i Tyskland. Kleyer var af den Opfattelse, at L.S. var en Produktionsforening, med hvilken han kunde afslutte selvstændige Handelsaftaler. Tiltalte forhandlede med Kleyer om Salg af Landbrugsprodukter til Kleyer som privat Mand og som Repræsentant for de Kredse, han repræsenterede i Tyskland, og saaledes at Kleyer skulde have en vis Provision. Tiltalte nævnte i denne Forbindelse en Smørpris paa 4 Kr. 50 Øre, og Kleyer ansaa ikke en saadan Pris for uopnaaelig. Der opsattes et Udkast til en Kontrakt, men det blev ikke vedtaget, blandt andet af den Grund, at Kleyer forlangte Provision.

I Samtalerne med Kleyer deltog Knud Bak.

Tiltalte Mortensen har vel været til Stede ved disse, men har for saa vidt ikke deltaget i Samtalerne, da han var uden nøjere Kendskab til de Forhold, hvorom Samtalerne drejede sig.

Med Hensyn til „Landbrugsplanen“ har Tiltalte forklaret, at denne kom til Verden i Forbindelse med Spørgsmaalet om en Regeringsdannelse i Foraaret 1940. L.S. havde først henvendt sig herom til Baastrup, der ogsaa udarbejdede en Plan, som dog ikke fandtes anvendelig. Der har ikke fra tysk Side, ej heller gennem Mellemmænd, været rettet Henvendelse angaaende en saadan Landbrugsplan eller om L.S.'s Landbrugspolitik. Derefter udarbejdede Tiltalte Landbrugsplanen. Planen er ikke udarbejdet til tysk Brug, men alene for at give et samlet Udtryk for L.S.'s Landbrugsplaner. Tiltalte har ikke afleveret noget Eksempplar af Planen til det tyske Gesandtskab. Derimod er det Tiltalte bekendt, at Aage Schmidt forelagde Planen i det tyske Gesandtskab. Tiltalte har ikke sendt Planen til nogen tysk Myndighed i Berlin, men gav Tiltalte Mortensen et Eksempplar af denne med sig, da han i Slutningen af Maj 1940 rejste til Berlin.

Mortensen havde lovet i Berlin at gøre L.S.'s Synspunkter gældende overfor de Forbindelser, han havde der. Mortensen nævnede Forbindelser i Reichsnährstand og i Udenrigsministeriet.

Paa dette Tidspunkt havde Tiltalte selv ingen Forbindelser i Berlin.

Tiltalte har i det hele nægtet sig skyldig i noget ulovligt.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Den Samtale, Tiltalte den 8. Maj 1940 førte med von Renthe-Fink, kom i Stand paa den Maade, at Renthe-Fink vilde tale med Tiltalte om den nye Landbrugsaftale, der var truffet mellem Danmark og Tyskland. Til Stede ved Samtalen var Dr. Ebner. Tiltalte sagde, at Landbrugsaftalen var haabløs og maatte medføre, at Halvdelen af Kvægbesætningen blev nedslagtet. Tiltalte kan for saa vidt erkende, at det udelukkende skyldes L.S., at Regeringens Aftale blev omstødt, og at Prisen blev hævet til 4 Kr. 50 Øre pr. kg for

Smør, saaledes som L.S. havde krævet, men det skyldtes ikke Forhandlinger med tyske Myndigheder, men alene L.S.'s Propaganda og Agitation.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Om Forholdet til Konsul Kleyer har han i det hele forklaret som Tiltalte Hartel.

Tiltalte Knud Bak har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knud Bak

har ikke nu nogen Erindring om de til Grund for Tiltalen liggende Begivenheder.

Forhold C.

IV.

(4 a).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han i Juni 1940 deltog i et Møde paa Hotel „Astoria“. Der deltog en halv Snes Mennesker. Tiltalte kom sammen med Svend E. Johansen. Han blev her, formentlig af Sehested, præsenteret for von Løw.

Under Mødet oplyste von Løw, at han var SS-Mand, og at SS's Opgave i de besatte Omraader var at kontrollere Forholdene. Der blev under dette Møde af en af de tilstedeværende rettet den af Tiltalte tidligere omtalte Forespørgsel til von Løw om Tysklands Krav og Stilling til en dansk Regering.

Under Mødet udtalte von Løw, at en Sammenslutning af de overfor det nye Tyskland venligsindede Partier i den givne Situation vilde bremse Protektorskredsene i Berlin. Dette von Løws Standpunkt førte til Aarhusbeslutningen den 17. Juni 1940, der havde til Formaal at vise Samling mellem de tyskvenligtorienterede Grupper indadtil og udadtil. Man forsøgte dernæst at skabe et Grundlag for en fælles Propaganda, men alle Bestræbelser blev ved de første Forsøg, uagtet der herom var en Del Sammenkomster i Sehesteds Hjem navnlig med Repræsentanter for D.N.S.A.P. og L.S.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen

har forklaret, at Sammenslutningen af de omhandlede mindre Partier er sket paa Forslag af Sehested og Hartel, og at von Løw var interesseret heri. Tiltalte deltog i Mødet paa Hotel „Astoria“, der fandt Sted kort efter, at Tiltalte den 4. Juni 1940 paany kom til København.

Tiltalte mener, at Mødet kom i Stand paa von Løws Initiativ. Der deltog en halv Snes Mennesker, derunder Fritz Clausen, Knud Bak, Hartel, Knuth og Svend E. Johansen, samt maaske Søren Lund. Foruden von Løw og Pahl var muligvis Dr. Hemmersam fra det tyske Gesandtskab til Stede. Von Løw gjorde under Mødet Rede for, hvor ønskeligt det var, at tyskvenlige Grupper sluttede sig sammen baade som Opposition for at faa gennemført egne Krav og for at vise overfor Tyskland, at der i Danmark var positivt indstillede Kredse af Betydning. Han nævnede, at der var Kredse i Tyskland, der var interesseret i at overtage Administrationen i Danmark helt eller delvis, og at man gennem en Sammenslutning af de tyskvenlige Grupper kunde bremse op for saadanne tyske Forholdsregler. Der blev under Mødet af de tilstedeværende stillet en Række Spørgsmaal til von Løw, men Tiltalte erindrer ikke, om der ved dette Møde taltes om en Regering Knud Bak.

Tiltalte har derhos haft en Samtale paa Grundtvigshus med Brødrene Jens Thomsen og Valdemar Thomsen om den omtalte Sammenslutning, hvorunder Tiltalte gengav, hvad han vidste, og hvad han havde erfaret paa Mødet paa „Astoria“. For Brødrene Thomsen var Fritz Clausens Person en Anstødssten for et saadant Samarbejde, ligesom Jens Thomsen befyrgtede „Stemmetab“, hvis et saadant Samarbejde kom i Stand.

Tiltalte talte paa Mødet den 17. Juni i Aarhus, introduceret af Knud Bak som en Udsending fra det nye Tyskland. Han trak Situationen meget skarpt op, nævnte vel ikke Ordet „Protektorat“ — det maatte han ikke nævne for von Løw —, men nok Overtagelse af den danske Civiladministration. Han sagde, at Tyskerne vilde have det, de ønskede, og at man, hvis dette ikke skete, kunde forvente, at de selv overtog Civiladministrationen,

men at dette kunde modarbejdes ved en Sammenslutning af de tyskvenlige Grupper. Han anbefalede derfor Vedtagelsen af den foreliggende Resolution om et saadant Arbejde.

Med Hensyn til de i Sagen omhandlede „Bondebrev“, til hvilke Sehested efter Tiltaltes Erindring havde faaet Ideen, har Tiltalte forklaret, at han har udarbejdet Udkast til to saadanne Breve i Samarbejde med von Løw.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han har deltaget i et Møde i Juni 1940 paa Hotel „Astoria“, hvor blandt andet von Løw og Hans Pahl var til Stede. I Mødet deltog en hel Del L.S.-Folk, og Drøftelserne angik den Sammenslutning, der fandt Sted den 17. Juni.

Forinden dette Møde havde Tiltalte den 10. Juni haft en Samtale med von Løw om Mortensens Informationer angaaende den overhængende Krise. Von Løw bekræftede Rigtigheden af Mortensens Oplysninger. Tiltalte sagde hertil, at han ikke kunde gøre noget, og at der ikke kom nogen anden Regering.

De drøftede derefter, om der kunde foretages andre Foranstaltninger, der kunde være egnet til at afspænde Situationen, og herunder foreslog Tiltalte en Sammenslutning af de tyskvenlige Grupper og bad von Løw om at skaffe en Frist, for at dette Samarbejde kunde etableres. I Tilslutning hertil kom Astoria-Mødet i Stand; men der har ikke under dette været forhandlet med von Løw om Dannelse af en ny dansk Regering.

Tiltalte var til Stede den 17. Juni i Aarhus. Om det var i Forstaaelse med von Løw, at Mortensen kom til Stede dør, kan Tiltalte ikke sige.

Med Hensyn til „Bondebrevene“ har Tiltalte forklaret, at disse var beregnet paa at indstille den danske Bonde paa det kommende nye Europa. Tiltalte mener, at de er udarbejdede af Mortensen og von Løw. Tiltalte har gennemlæst nogle af dem. Tiltalte vilde gerne have „Bondebrevene“ ud, men ved ikke, hvorfor det ikke blev til noget.

Tiltalte Knud Bak har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knud Bak

erindrer ikke, om han deltog i Mødet paa Hotel „Astoria“, og hvad der i saa Fald skete dør. Han deltog i Mødet den 17. Juni 1940 i Aarhus, men husker ikke længere Enkeltheder. Naar Mortensen efter Mødet i Aarhus fik 1 000 Kr., var det, fordi Tiltalte havde faaet det Indtryk, at Mortensen ikke var helt paalidelig, og han fandt det derfor rettest at give Mortensen dette Beløb for at skilles fra ham paa en saadan Maade, at han ikke kunde rejse hjem til Tyskland og beklage sig.

Tiltalte erindrer, at der var nogen Tale om „Bondebrev“, men intet nærmere om disses Oprindelse og Formaal.

Tiltalte Frederik Knuth har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Frederik Knuth

har forklaret, at han har været til et Møde paa et Hotel, som han bestemt mener ikke var „Astoria“, for at høre et Foredrag af von Løw. Hvorledes Tiltalte kom til dette Møde paa Hotellet, erindrer han ikke. Von Løw holdt ved denne Lejlighed et Foredrag om „Det nye Europa“, men talte ikke om en Sammenslutning mellem D.N.S.A.P. og Mindretalsgrupperne.

Tiltalte benægter at have deltaget i Arbejdet paa en saadan Sammenslutning. Han var efter Opfordring af Hartel sammen med denne om Aftenen den 16. Juni, hvor Hartel viste ham et Udkast til en Resolution, der skulde vedtages den næste Dag paa et L.S.-Møde i Aarhus. Hartel sagde, at Resolutionen stammede fra D.N.S.A.P., og at en Sammenslutning af Mindretalsgrupperne kunde være et virksomt Middel mod tyske Protektorats-tanker. Tiltalte vil ikke have medvirket ved Udarbejdelsen af Resolutionen.

Tiltalte har intet haft at gøre med „Bondebrevene“. Han har faaet tilsendt et Par duplikerede „Bondebrev“ fra Sehested.

Tiltalte Svend E. Johansen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Svend E. Johansen

erkender at have deltaget i Mødet paa „Astoria“. Det var Hartel, der opfordrede ham til at deltage. Formaalet med Mødet var at høre et Foredrag af Mortensen angaaende Forholdet Danmark—Tyskland. I dette Møde deltog von Løw, som Tiltalte da saa for første

Gang. Mortensen fremstillede Forholdet mellem Danmark og Tyskland som temmelig mørkt, idet der var visse Kredse, der paatænkte at gøre Danmark til Protektorat. Iøvrigt staaer Mødet kun dunkelt for ham. Han mener overhovedet ikke, at von Løw sagde noget paa dette Møde. Næste Dag sagde Hartel om von Løw, at denne var knyttet til det tyske Udenrigsministerium og havde nær Tilknytning til Ribbentrop.

Tiltalte deltog efter dette Møde i et Møde paa Hotel „Grand“, hvor Sehested, Hartel, Knud Bak, flere L.S.-Folk og Mortensen var til Stede, og hvor det blev besluttet at indkalde til et L.S.-Møde i Aarhus den 17. Juni. Knud Bak var betænkelig. Mortensen, der blev støttet heri af Sehested og Hartel, pressede stærkt paa for at faa Mødet indkaldt og et Samarbejde i Stand mellem L.S. og D.N.S.A.P. som en Indledning til en Ændring af Regeringen i tyskvenlig Retning. Tiltalte deltog ikke i den afsluttende Del af Mødet og ved ikke, om der blev vedtaget nogen Resolution paa Mødet.

Tiltalte var ikke til Stede paa Mødet i Aarhus den 17. Juni 1940.

Tiltalte Søren Lund har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Søren Lund,

der under Besættelsen var Næstformand i L.S., traf ved et Møde omkring den 10. Juni 1940 hos Sehested Mortensen, der blev præsenteret som Hr. Lorentzen. Hvad Formaålet med Mødet var, og hvad der blev talt om under dette, har Tiltalte ingen Erindring om, udover at der blev talt om et Samarbejde mellem L.S., Bondepartiet, Svend E. Johansen og D.N.S.A.P.

Tiltalte vil ikke have deltaget i et Møde paa Hotel „Astoria“.

Hvad der foranledigede Indkaldelsen til Mødet i Aarhus den 17. Juni 1940, ved Tiltalte ikke. Naar Mortensen fik Adgang til at tale ved dette Møde, skyldtes det, at Hartel og Sehested forlangte det. Tiltalte var Dirigent ved Mødet i Aarhus, men husker ikke, hvad der blev sagt af Mortensen. Han er dog ganske sikker paa, at der var en Trusel i det, Mortensen sagde. Hartel talte ogsaa paa Mødet. Af det, Hartel sagde, kan Tiltalte kun huske Udtalelser som:

„nu er vi gaaet over Rubicon“ og

„at der er ingen Vej tilbage“.

Tiltalte har nok hørt nogen Tale om en Propaganda for Samarbejdet mellem L.S., Bondepartiet, Svend E. Johansen og D.N.S.A.P., men der blev i hvert Fald, saa vidt Tiltalte bekendt, ikke noget deraf.

„Bondebrevene“ har Tiltalte intet Kendskab til.

Tiltalte har ikke deltaget i Vedtagelsen af „de 8 Punkter“.

De Tiltalte:

Valdemar Thomsen,

Jens Thomsen og

Johannes Foget

har paastaaet sig frifundet, idet de blandt andet har nægtet at have deltaget i noget Samarbejde med de fornævnte Tiltalte om i Forstaaelse med tyske Personer at styrte den danske Regering.

Tiltalte Valdemar Thomsen

har iøvrigt oplyst, at han har været Medlem af Folketinget fra 1932 til 1945, dels i Venstres Rigsdagsgruppe og siden Bondepartiets Start i dette, for hvis Rigsdagsgruppe han blev Formand. Tiltalte har siden 1932 været Medlem af L.S. Igennem L.S. har Tiltalte lært Sehested at kende og Hartel gennem Bondepartiet. Mortensen har opsøgt Tiltalte engang i Foraaret 1940 paa Grundtvigshus, uden at Tiltalte, der fandt Mortensen noget upaalidelig, har hæftet sig nærmere ved dette Møde. Von Løw og Hans Pahl har Tiltalte lært at kende gennem Hartel.

Tiltalte Jens Thomsen

har forklaret, at han i 10 Aar indtil Kapitulationen har været Medlem af Folketinget indvalgt af Bondepartiet. Tiltalte har været Medlem af L.S. i en Aarrække. Tiltalte har været Formand for Bestyrelsen for D.L.K., men udtraadte heraf, da han blev Folketingsmand.

I Foraaret 1940 lærte Tiltalte Mortensen at kende, idet denne henvendte sig til ham og hans Broder i Grundtvigshus og slog paa, at han havde gode Forbindelser i Berlin. Von Løw har Tiltalte truffet i Hartels Lejlighed i Sommeren 1940 — efter Tiltaltes For-
mening ved en rent tilfældig Henvendelse.

Tiltalte Johannes Foget

har forklaret, at han fra 1935 til 1939 var Medlem af Folketinget og efter 1939 af Lands-
tinget i Bondepartiets Rigsdagsgruppe. Tiltalte var endvidere Medlem af L.S.

Forhold C.

IV.

(4 b).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at der paa hans Bopæl efter den 17. Juni 1940 og før den 8. Juli s. A. var
et Møde. Tiltalte mener, at det var Pahl, der paa von Løws Vegne ønskede Mødet i Stand,
for at von Løw kunde faa en Samtale med Bondepartiets Folk. Tiltalte har sikkert, inden
Mødet kom i Stand, sagt til Mødedeltagerne, paa hvis Foranledning det kom i Stand og
med hvilket Formaal. I denne Forbindelse har han oplyst Mødedeltagerne om, at von
Løw var SS-Rapportør.

Tiltalte har forklaret, at de i Anklageskriftet nævnte Personer, bortset fra Knud
Bak, var til Stede. Endvidere var von Løw og Hans Pahl til Stede. Von Løw rettede først
nogle Spørgsmaal til Mødedeltagerne om Valdemar Thomsens Erklæring af 19. Juni, og
Tiltalte oversatte Brødrene Thomsens Svar. Derunder blev der sagt, at Bondepartiet ikke
kunde gaa ind i et Samarbejde under D.N.S.A.P.'s Ledelse. Om de nærmere Enkeltheder
ved Mødet har Tiltalte ikke nogen sikker Erindring, men Tiltalte er sikker paa, at man
ikke har spurgt von Løw om Tyskernes Stilling til en Mindretalsregering med Udelukkelse
af Socialdemokraterne; et saadant Spørgsmaal forelaa end ikke indenfor Bondepartiet paa
det Tidspunkt.

Tiltalte Valdemar Thomsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte har forklaret, at han har haft en Sammenkomst med von Løw og Pahl
paa Hartels Bopæl i Tiden mellem den 17. Juni 1940 og den 14. August s. A. Tiltalte kendte
da ikke von Løw, havde end ikke hørt hans Navn nævne. Tiltalte blev opfordret af Hartel
til at komme til Stede, fordi der var et Par Tyskere, der vilde tale med dem. Uden at kunne
huske det vil Tiltalte mene, at Formaalet med Samtalen skulde være Samarbejde med
D.N.S.A.P. Naar han gik med, var det for at tilkendegive — og for at bringe enhver Mis-
forstaaelse i saa Henseende ud af Verden —, at Bondepartiet ikke vilde have noget med
et saadant Samarbejde at gøre. Von Løw spurgte, om der ikke kunde skabes et Samarbejde
med D.N.S.A.P. Han ansaa von Løw for at være en politisk interesseret tysk Forretnings-
mand, der gerne vilde kunne rejse hjem til Tyskland og oplyse, at der var gode Muligheder
for et dansk-tysk Samarbejde. Tiltalte fik det Indtryk, at von Løw stod bag ved det, der
var sket paa Aarhusmødet den 17. Juni 1940.

Nogle Dage forinden Sammenkomsten i Hartels Lejlighed havde Tiltalte haft Besøg
af en ham iøvrigt ubekendt Ingeniør Mortensen fra Berlin, der fortalte Tiltalte, dennes
Broder Jens Thomsen og Søren Lund, der ogsaa var til Stede, om Forholdene i Tyskland.
Hvad Mortensens Ærinde iøvrigt var, erindrer Tiltalte ikke, men Tiltalte benægter, at
Mortensen fortalte det, der var passeret under Mødet paa Hotel „Astoria“. Ej heller af
Søren Lund havde Tiltalte hørt noget om „Astoria-Mødet“. Tiltalte ansaa Mortensen for
en Person, der vilde gøre sig interessant.

Under Mødet i Hartels Lejlighed talte von Løw kun Tysk, hvad Tiltalte ikke forstod,
men Hartel virkede som Tolk. Tiltalte kan iøvrigt ikke nu huske, hvad von Løw sagde eller
spurgte om. Han svarede dog, at Bondepartiet ikke ønskede et saadant Samarbejde.

Tiltalte benægter med Foget at have drøftet de i Sagens Bilag 1594 (Ekstrakten
Side 752) omhandlede 4 punkter, forinden de traf sammen med von Løw hos Hartel. Til-
talte erindrer ikke, at der under Mødet hos Hartel blev talt om Emner af denne Art, og

ved sikkert, at der ikke blev spurgt von Løw, hvorledes Tyskerne stillede sig til en dansk Mindretalsregering med Udelukkelse af Socialdemokraterne.

Henvendelsen af 24. August s. A. til visse Medlemmer af Venstre og Konservative havde til Formaal at skabe en bred Front af borgerlige Partier for derved muligt at modvirke eventuelle tyske Protektoratstanker, hvad alle frygtede dengang.

Tiltalte Jens Thomsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Jens Thomsen

har forklaret, at han i Juni 1940 havde et Møde paa Hartels Bopæl med von Løw og Hans Pahl. Forinden dette Møde havde en Ingeniør Thomsen fra Berlin henvendt sig til Tiltalte og hans Broder Valdemar Thomsen og tilbudt med Raad og Daad at bistaa dem i den vanskelige Tid. Tiltalte fik et daarligt Indtryk af Mortensen, der vilde give det Udseende af, at han havde gode Forbindelser i Berlin. Mortensen nævnte intet om et Møde paa Hotel „Astoria“, ej heller omtalte han von Løw.

Under Mødet hos Hartel præsenterede Løw sig som Privatmand, der ikke havde Fuldmagt til at tale paa andres Vegne. Von Løw vilde have Bondepartiet til at gaa ind i et Samarbejde med D.N.S.A.P. Der blev talt Tysk, hvilket Sprog Tiltalte ikke taler. Han tror, at Foget og Hartel oversatte Spørgsmaal og Svar. Der blev under Mødet ikke talt om Tysklands Stilling til den danske Grænse, Konge, Sprog og Flag, og ej heller om Tysklands Stilling til en dansk Regering med Udelukkelse af Socialdemokratiet.

Tanken med Henvendelsen til Venstre og Konservative af 24. August var, at man i Bondepartiet ansaa det for heldigt, at der skete en Regeringsdannelse under Medvirkning af Medlemmer af de nævnte Partier for derved at sikre Landets Selvstændighed og Frihed efter Krigen.

Tiltalte Johannes Foget har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Johannes Foget

erkender at have deltaget i et Møde paa Hartels Bopæl med von Løw og Hans Pahl, meget muligt i Sommeren 1940, og i hvert Fald efter Vedtagelsen af de 8 Punkter den 3. Juli. Valdemar Thomsen sagde, at Hartel havde anmodet dem om at komme til Stede i Hartels Lejlighed for at tale med nogen Mænd. Paa Forespørgsel sagde Valdemar Thomsen, at det nok drejede sig om „det Samarbejde igen“. De blev enige om at gaa til Mødet og sige, at de ikke vilde ind i et Samarbejde med D.N.S.A.P. Han kendte paa det Tidspunkt ikke von Løw og Pahl, ej heller af Omtale. Von Løw spurgte, om Bondepartiet vilde støtte D.N.S.A.P. i et Samarbejde. Naar Tiltalte under Forundersøgelsen har sagt, at von Løw spurgte om Bondepartiets Støtte til en Regeringsdannelse, er han nu kommet til den Overbevisning, at han har husket forkert, efter at han er blevet gjort bekendt med, at de øvrige Mødedeltagere har sagt, at det drejede sig om et Samarbejde med D.N.S.A.P. Valdemar Thomsen sagde straks Nej til Forespørgslen. Tiltalte hævder, at Sagens Bilag 1594 (Ekstrakten Side 752) er et Falsum. Han har aldrig holdt en saadan Tale som den, Bilaget giver Udtryk for. Han har nok omtalt de i Bilaget nævnte 4 Punkter overfor aggressive Vælgere, men i en helt anden Forbindelse. Han har saaledes sagt, at forinden der kunde blive Tale om for Bondepartiet at deltage i en Regeringsdannelse, maatte man have Sikkerhed for disse Punkter, men han har ikke sagt, at man havde faaet noget Tilsagn fra Tyskerne, saadan som det er sat op i Bilag 1594. Han har sagt, at Grænsespørgsmaalet laa meget usikkert, men at de følte sig sikrere overfor de 3 andre Spørgsmaal.

Det er muligvis fra Hartel, han havde sine Informationer i saa Henseende. Han har ikke selv hørt von Løw eller andre Tyskere nævne Grænsespørgsmaalet eller de 3 andre Spørgsmaal, og han benægter, at de blev drøftet paa Mødet hos Hartel. Ej heller er der paa Mødet hos Hartel blevet spurgt om Tysklands Stilling til en Mindretalsregering med Udelukkelse af Socialdemokraterne.

Tiltalte Knud Bak

har nægtet sig skyldig. Han vil ikke have deltaget i det paagældende Møde.

Forhold A.

IV.

(4 c).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han i Juli Maaned 1940 har talt med Renthe-Fink og Kannstein om „Tilfældet Hedtoft-Hansen“, ligesom han har sendt Renthe-Fink en skriftlig Henvendelse vedrørende dette Spørgsmaal.

Grunden til Tiltaltes Henvendelse til og Samtale med Renthe-Fink var, at det efter Tiltaltes Opfattelse efter det saakaldte Indbrud i Rosenvængets Allé var godtgjort, at Folketingsmand Hedtoft-Hansen spionerede mod Tyskland. Tiltalte ansaa Hedtoft-Hansens Arbejde som en stor Fare for Forholdet mellem Danmark og Tyskland. Tiltalte vil ikke have henstillet til Renthe-Fink, at der skulde stilles Krav eller øves Pres for at faa Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch fjernet fra Rigsdagen.

Renthe-Fink har ej heller udtalt, at han vilde stille noget Krav herom, men har sagt noget om, at han vilde tage Hensyn til Tiltaltes Argumenter.

Det er saaledes ikke rigtigt, at Renthe-Fink har udtalt sig som af Tiltalte i Brevet den 15. Juli 1940 (Bilag 1376, Ekstrakten Side 775) anført.

Forhold C.

IV.

(4 d).

Tiltalte Mortensen

har erkendt, at han har skrevet et Brev til Sehested fra Berlin, i hvilket han foreslaar Oprettelsen af et Værn af D.N.S.A.P.- og L.S.-Medlemmer med det Formaal at forhindre Tvangsauktioner.

Under Domsforhandlingen har Tiltalte forklaret, at han ikke mener, at Brevet er skrevet i Forstaaelse med eller inspireret af von Løw. Tiltalte tør ikke benægte, at Tanken bag hans Forslag var at skabe saadanne Uro-Tilstande i Landet, at Regeringen ikke kunde opretholde Ro og Orden og eventuelt derfor maatte gaa af.

Forhold C.

IV.

(4 e).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

husker at have været til en Sammenkomst med von Løw, meget muligt i Juli Maaned 1940, hos Sehested i Store Kongensgade, men erindrer ikke at have drøftet Emner med eller i Overværelse af von Løw som anført i Sehesteds Brev af 19. Juli 1940 til Juncker, Bilag 1457 (Ekstrakten Side 789—791).

Tiltalte vil gentagne Gange have sagt til von Løw, at hvis Mødeforbud og Censurbestemmelserne var indført efter tysk Tryk, var han imod det og anbefalede, at disse bestemmelser blev ophævet igen, fordi den danske Befolkning var meget imod disse Forholdsregler. Om han har sagt dette til von Løw ved denne Sammenkomst, erindrer han ikke nu.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

mener, at der har været et Møde som nævnt i Brevet

Bilag 1457 (Ekstrakten Side 789—791).

Han mener ligeledes, at de Personer, der er nævnt i Brevet, har været til Stede. Det er muligt, at Brevet er sendt til Juncker, men det kan ogsaa godt være, at det ikke er det, men blot er et „Memorandumbrev“. Det er muligt, at Emner som de i Brevet omtalte er blevet drøftet under Mødet, men Tiltalte vil ikke, hverken ved denne Lejlighed eller andre, have henstillet til Repræsentanter for Besættelsesmagten om Hjælp til Indgriben i danske Forhold.

Forhold C.

IV.

(4 f).

Tiltalte Mortensen

har erkendt at have forsynet D.N.S.A.P. med nogle Propagandafilm.

Tiltalte har nægtet at have forhandlet med tyske Kredse i Berlin om at faa indlagt Propaganda for D.N.S.A.P., L.S. og Bondepartiet i den danske Radio i Tyskland.

Tiltalte vil ej heller have forsøgt at gennemføre et snævrere Samarbejde mellem „Antisemitische Aktion“ og D.N.S.A.P.

Forhold C.

V.

(5).

Tiltalte Juncker har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Juncker

har forklaret, at han i Juli Maaned 1940 udarbejdede et Memorandum med det i Anklageskriftet angivne Indhold. Baggrunden var Tysklands da alt dominerende Stilling paa Kontinentet og Udsigten til, at Tyskland vilde vinde Krigen.

Det paagældende Memorandum er et Forsøg paa at faa Aarhus Oliefabrik (A. O.) placeret saa godt som muligt efter en Krig, som Tyskland gik ud af som Sejrherre. Han er ikke blevet opfordret af nogle til at udarbejde et saadant Memorandum, ej heller har han talt med Sehested eller andre om dets Udarbejdelse; derimod har han under Udarbejdelsen givet Hartel et Udkast til det, uden at han har raadført sig med denne om dets Indhold. Han har ikke gjort Bestyrelsen for A. O. bekendt med dette Memorandum; ej heller har han drøftet det med nogen indenfor „Ø. K.“. Iøvrigt skulde det foreløbig lægges hen, saaledes at han havde det parat, for det Tilfælde, at dets Anvendelse blev aktuel, nemlig naar Tyskland vandt Krigen. Det var ikke hans Hensigt at forelægge det for Tyskerne, før det blev aktuelt, og han har aldrig under sine Besøg i Tyskland under Besættelsen eller i Samtale med Tyskere gjort disse bekendt med det.

Tiltalte maa have givet Sehested et Eksempplar af Memorandummet, men han har ingen Erindring herom. Tiltalte har ikke tilladt denne at benytte det overfor Tyskerne og har ej heller af Sehested hørt, at denne har vist det eller videregivet det til von Løw.

Tiltalte benægter at have modtaget Sehesteds Brev af 19. Juli 1940

(Ekstrakten Side 819 ff.),

men kan ikke give nogen Forklaring paa, hvorledes Sehested i dette kan omtale hans — Tiltalte Junckers — Planer med Ø.K. og A.O.

Tiltalte benægter at have haft en Sammenkomst med Fritz Clausen i Juli Maaned 1940.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han har drøftet de Tanker, der ligger til Grund for Junckers Memorandum, inden han af denne fik et Eksempplar af dette. Tiltalte tør ikke bestemt udtale sig om, hvorvidt han har opfordret Juncker til at nedfælde Planerne i et Memorandum. Tiltalte har sendt det til von Løw, formentlig gennem Hans Pahl. Han har drøftet tilsvarende Planer med von Løw, og det er muligt, at denne har fundet det interessant og bedt om en skriftlig Fremstilling.

Tiltalte, der under Forundersøgelsen har forklaret, at han ikke huskede, om Juncker vidste eller blev gjort bekendt med, at Tiltalte sendte et Eksempplar af Memorandummet til von Løw, har under Domsforhandlingen forklaret, at han er sikker paa, at Juncker ikke vidste dette. Tiltalte hørte aldrig senere noget til dets Skæbne.

Forhold C.

VI.

(6).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har sendt Mortensen en Forespørgsel som den i Anklageskriftet omhandlede paa Foranledning af en Kreatureksportør, Johs. Petersen, Mølholm.

Tiltaltes Tanke var, at det var i sin Orden, at han som Rigsdagsmand undersøgte Mulighederne for en saadan Plan. Han hørte aldrig fra Mortensen herom og har intet videre foretaget sig i denne Anledning.

Forhold C.

VII.

(7).

Tiltalte Svend E. Johansen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Svend E. Johansen

deltog i Mødet paa Broholm, idet han modtog Indbydelsen gennem Hartel. Mødet angik Samarbejdsbestræbelserne. Von Løw holdt paa Broholm en Tale paa Tysk, der oversattes af Hartel, om Forholdene efter en for Tyskland sejrrig Krigs Afslutning. Efter denne Tale var der ingen fælles Drøftelse, men de tilstedeværende opløstes i Smaa grupper. Herunder hørte Tiltalte en Samtale mellem von Løw og Valdemar Thomsen med Hartel som Tolk, hvorunder von Løw spurgte Valdemar Thomsen, hvorledes han vilde stille sig til en Regering Fritz Clausen. Valdemar Thomsen svarede hertil, at hverken han eller Bondepartiet kunde give en saadan Tanke sin Tilslutning, og at man, hvis en saadan Regering blev tvunget igennem, maatte vente Modstand fra Størstedelen af den danske Befolkning. Von Løw spurgte ogsaa, om Valdemar Thomsen og Bondepartiet kunde tænke sig at modtage en Indbydelse til Berlin som den tyske Regerings Gæster. Hertil sagde Valdemar Thomsen, at det kunde han ikke tage Stilling til paa Bondepartiets Vegne. For sit eget Vedkommende havde han ingen Interesse i et saadant Besøg. Tiltalte deltog ikke i denne Drøftelse, overværede kun en Del af den og har for sit Vedkommende slet ikke deltaget i Drøftelser paa Broholm.

Tiltalte Knuth har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knuth

har forklaret, at han deltog i Mødet paa Broholm den 14. August 1940. Tiltalte blev ringet op af H. C. Bryld, der opfordrede ham til at komme til Stede. Von Løw holdt et Foredrag paa Tysk for de tilstedeværende. Tiltalte nedskrev under Foredraget Hovedpunkterne af dette og har under Domsforhandlingen maattet henvise til dette, idet han nu ingen Erindring har om, hvad der blev sagt. Efter dette Foredrag delte man sig i diskuterende Smaa grupper. Tiltalte har ingen Erindring om, hvilke Diskussioner han deltog i.

Tiltalte vil ikke under Mødet have hørt Tale om Regeringsdannelse, Udsendelse af nationalsocialistisk Propaganda til danske Bønder, Angreb paa Regeringen eller en L.S.-Rejse til Berlin.

Tiltalte talte ikke med von Løw eller Pahl under sit Ophold paa Broholm.

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han deltog i Mødet paa Broholm. En af Grundene til dette Møde var, at Tiltalte havde opfordret von Løw til at orientere dem om, hvad man i Tyskland forstod ved det Samarbejde, som var proklameret i den danske Regeringserklæring af 8. Juli. Tiltalte har givet Valdemar Thomsen og Svend E. Johansen Besked om at komme til Mødet. Endvidere var det Tanken, at man ved en fælles Drøftelse skulde se at finde et Grundlag for „Fællesfronten“s Samarbejde og søge at udjævne de personlige Modsætninger, som stadig var til Stede. Von Løw holdt et Foredrag om det nye Europa, som Tiltalte oversatte til Dansk Periode for Periode. Efter Foredraget delte man sig i diskuterende Smaa grupper. Herunder gjorde Tiltalte og Valdemar Thomsen von Løw klart, at der ikke kunde skabes noget Samarbejde under nationalsocialistisk Førerskab og med Fritz Clausen i Spidsen.

Tiltalte vil bestemt ikke have hørt drøftet Regeringsdannelser under Broholmmødet. Der blev drøftet en Udsendelse til Offentligheden om Samarbejdet, dets Formaal og Program.

Det blev paalagt Tiltalte, en af Brødrene Bryld og Knuth at udarbejde et saadant Opraab. Man kunde dog ikke enes om Udsendelsens Form og Indhold, og Spørgsmaalet faldt derefter bort.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Sammenkomsten paa Broholm kom i Stand paa Tiltaltes Initiativ, fordi han vilde vise von Løw en Opmærksomhed og invitere ham sammen med nogle Mennesker, som han mente det vilde interessere von Løw at være sammen med. Tiltalte anmodede von Løw om at holde et Foredrag for de tilstedelevende om det ny Europa. Dette gjorde von Løw, og Foredraget blev oversat for de tilstedelevende af Hartel. Tiltalte skrev et Referat af von Løws Foredrag og gav det til de tilstedelevende. Tiltalte benægter, at der paa Broholm blev talt om Ophævelse af Mødeforbudet, om Propaganda eller om Angreb paa Regeringen. Der var Tale om Udsendelse af et Opraab, men da Enighed om dettes Form og Indhold ikke kunde opnaas, faldt dette Spørgsmaal til Jorden.

Tiltalte Knud Bak har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Knud Bak

har forklaret, at han deltog i Mødet paa Broholm, men har ingen Erindring om, hvad der skete paa Mødet.

Tiltalte Valdemar Thomsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Valdemar Thomsen

deltog efter Indbydelse fra Sehested i Mødet paa Broholm. Mødet angaves at have til Formaal at finde et Grundlag for et Samarbejde mellem D.N.S.A.P. og Bondepartiet.

At der skulde deltage Tyskere i Mødet, var ikke Tiltalte bekendt. Von Løw holdt et Foredrag, som oversattes af Hartel. Tiltalte husker ikke dettes Indhold. Derefter blev Spørgsmaalet om et Samarbejde rejst af Sehested. Tiltalte svarede som tidligere, at han ikke vilde gaa med i et saadant Samarbejde, og derefter blev Mødet hævet.

Tiltalte erindrer ikke, at han selv talte med von Løw, men er i hvert Fald sikker paa, at han ikke af denne blev spurgt, om han var interesseret i en Invitation til at komme til Tyskland.

Tiltalte har intet hørt til Drøftelser om Ophævelse af Mødeforbud, Regeringsdannelse eller Udsendelse af Bondebrev.

Tiltalte Juncker har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Juncker

har forklaret, at han rent tilfældigt kom til Broholm den 13.—14. August 1940. Han var opfordret til at tale ved et Studentermøde i Gerlev den 15. August og fik den Idé undervejs at bese Sehesteds Frugtplantage, idet han selv paatænkte at erhverve en saadan. Han telefonerede til Sehested, om han kunde komme. Sehested bekræftede dette, idet han føjede til, at saa vilde han træffe nogle interessante Mennesker, uden at nævne Navne. Han kom til Broholm den 13. August om Eftermiddagen og besaa denne Eftermiddag og næste Formiddag sammen med Sehested dennes Frugtplantage. Ved Frokosten blev han præsenteret for en hel Del Mennesker uden at hæfte sig nærmere ved, hvem det var. Efter Frokosten overværede han et Par Minutter et paa Tysk holdt Foredrag uden at faa noget Indtryk af, hvad det angik. Derefter rejste Knud Bak sig op og sagde et eller andet, hvorefter Tiltalte tog Afsked med Sehested og rejste til Gerlev.

Tiltalte benægter under sit Ophold paa Broholm at have deltaget i Forhandlinger af nogen Art om Emner som nævnt i Anklageskriftet.

Forhold C.

VIII.

(8).

Tiltalte Sehested nægter sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at i 1939 om Efteraaret var Noteringen for de danske Æbler 10 Gange saa

høj i Berlin som i Danmark. Dette Misforhold skyldtes, at Eksporten var ordnet paa den Maade, at al Frugten til Tyskland blev solgt gennem to bestemte danske Firmaer.

Tiltalte var dengang selv Ejer af en ung Frugtplantage. Det er dog ikke rigtigt, at denne Plantage i 1940 gav et Netto-Overskud paa 80.—90.000 Kr., saaledes som han har skrevet til sin Sagfører i Brevet af 29. August 1941. (Bilag 1753, Ekstrakten Side 2544).

Inden Tiltalte rejste til Berlin i Oktober 1940, lovede han Hardy-Hansen, at han, hvis Lejlighed dertil gaves, i Berlin vilde gøre opmærksom paa denne Misère.

Under Opholdet i Berlin gjorde han da ogsaa Dr. Walther opmærksom herpaa, hvor-til Walther svarede, at en „Alleineinkaufrecht“ ikke maatte bruges til at udnytte Prisen, og at han vilde have Opmærksomheden henvendt herpaa. Dette refererede Tiltalte ved sin Tilbagekomst for Hardy-Hansen.

Den 18. Oktober s. A. kom et Møde i Stand i København med Dr. Walther, hvor blandt andet Tiltalte var til Stede. Tiltalte erindrer ikke nærmere, hvad der skete paa dette Møde; men maa herom henvise til den af ham herom straks efter udarbejdede Redegørelse, der er udfærdiget efter Tiltaltes bedste Overbevisning. (Ekstrakten Side 952).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at Sehested har henvendt sig til ham i Sommeren 1940 angaaende den danske Frugteksport og den Monopolstilling, nogle danske Firmaer havde i Eksporten. Det er Tiltalte bekendt, at Sehested under Rejsen til Berlin i Oktober 1940 talte med Dr. Walther om den danske Frugteksport. Tiltalte deltog i Mødet med Dr. Walther den 18. Oktober 1940, hvor Tiltalte nærmest fungerede som Tolk og som saadan forelagde Hardy-Hansens Forslag. Herunder var der Tale om Fremskaffelse af et større Kvantum Frugt end fastsat i Handelsaftalen. Hvad der videre skete med Spørgsmaalet, ved Tiltalte ikke.

Tiltalte har derhos under en Samtale med Dr. Hasselbach ved det tyske Gesandtskab den 10. August 1940 berørt Frugteksporten overfor denne.

Derimod vil Tiltalte ikke have berørt Spørgsmaalet overfor von Løw.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen

har forklaret, at Sehested i Eftersommeren 1940 har tilskrevet ham i Berlin angaaende Frugteksporten til Tyskland.

Foranlediget af Sehesteds Henvendelse forelagde Tiltalte denne for Dr. Appelt i Reichsnährstand, men der kom efter Tiltaltes Opfattelse intet ud deraf.

Tiltalte erindrer ikke at have drøftet Spørgsmaalet med von Løw.

Tiltalte Hardy-Hansen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hardy-Hansen

har forklaret, at han i de sidste 20 Aar har været Formand for Landsforeningen „Dansk Frugtavl“.

Tiltalte har truffet Sehested paa „Dansk Frugtavl“s Generalforsamling den 11. August 1940. Sehested spurgte Tiltalte, om han vilde være med til at rette en Henvendelse til en tysk Minister Walther, som snart kom til Danmark, om Salg til Tyskland af 400 Vognladninger „Pederstrup-Æbler“ og om Priserne for disse. Tiltalte sagde, at han ikke vilde tale med den tyske Minister om Kvantum og Priser, men vel om den Monopolstilling, som visse Firmaer indtog. Nogle Dage før den 18. Oktober blev han ringet op, og det blev ham meddelt i Henhold til tidligere Aftale med Sehested, at nu kom den tyske Minister, og at de skulde mødes paa „Phønix“ den 18. Oktober. Dette lovede han. Inden Sammenkomsten havde han ingen Møder eller Samtaler med Sehested eller Hartel og traf for første Gang her Hartel. Ogsaa her gav Tiltalte inden Forhandlingen Udtryk for, at han kun vilde drøfte Spørgsmaalet om Monopolstillingen.

Under Forhandlingerne med Dr. Walther forelagde Sehested Sagen, der mest angik den danske Landbrugseksport. Tiltalte havde Ordet og kritiserede Monopolstillingen og for at sige, at han ikke nærede „Usympati“ mod den danske Regering, „den var god nok.“

Tiltalte fik intet Resultat af Forhandlingerne, der foregik paa Tysk, hvilket Sprog han ikke forstod.

Tiltalte benægter at have haft en Samtale med Sehested, inden denne rejste til

Berlin, og har ikke af denne modtaget noget Tilsagn om, at Sehested vilde nævne Frugteksportsagen i Berlin.

Forhold C.

IX.

(9).

Tiltalte Hartel

har erkendt at have ført visse Drøftelser under Berlinrejsen med tyske Myndigheder om danske Landbrugsproblemer, men benægter at have ført handelspolitiske Forhandlinger.

Tiltalte Knud Bak, Jens Thomsen og Søren Lund fik Invitationer fra Reichsnährstand, og Sehested fik en speciel Indbydelse. Tiltalte vil ikke selv have foranlediget Invitationen. Inden Afrejsen deltog Tiltalte i et Møde i Bondepartiets Partiværelse, hvor man drøftede, hvilke Priser for Landbrugsvarer man i paakommende Tilfælde maatte forlange. De ledsagedes derned af Pahl.

Den 3. Oktober blev de — Sehested, Knud Bak, Søren Lund og Tiltalte — tilsagt til den tyske Landbrugsminister. De besvarede forskellige af Ministeren stillede Spørgsmaal, og blandt andet Søren Lund fremhævede, at det var af den største Betydning for det mindre danske Landbrug, at Smørprisen blev hævet. De øvrige Tilstedeværende havde Lejlighed til at fremhæve deres Synspunkter. Ministeren gav intet Tilsagn om højere Priser, men bagefter sagde von Løw, at de måtte betragte Mødet hos Ministeren som en Tilkendegivelse fra dennes Side af, at de Forestillinger, Knud Bak havde gjort under Besøget med Hensyn til Landbrugsproduktionen, og de Ønsker, som i det hele taget var tilkendegivet fra L.S.'s Side i den forløbne Tid med Hensyn til, hvad man krævede af det ny Tyskland, havde fundet velvillig Modtagelse. Vistnok Dagen efter blev Tiltalte og Sehested kaldt op til Dr. Walther i det tyske Landbrugsministerium, hvor denne tilkendegav, at de kunde meddele, at Smørprisen vilde blive forhøjet til 4 Kr. 50 Øre pr. kg.

Tiltalte Sehested

har erkendt at have været i Berlin i det omhandlede Tidsrum sammen med de øvrige i Anklageskriftet nævnte Tiltalte, men nægter sig skyldig i at have ført Forhandlinger med tyske Myndigheder om højere Priser paa Landbrugsprodukter. Tiltalte fik en almindelig Invitation. Tiltalte var sammen med Hartel kaldt op til Regeringsraad Walther, der sagde til dem, at de var bemyndiget til at sige, naar de kom hjem, at Smørprisen vilde blive sat op til 4 Kr. 50 Øre pr. kg.

Tiltalte Søren Lund

har forklaret, at han har været Medlem af L.S. i en Aarrække og var Næstformand i Hovedbestyrelsen under Besættelsestiden i hvert Fald indtil Mødet i Aarhus den 17. Juni 1940, da Knud Bak fik Bemyndigelse til at handle alene paa L.S.'s Vegne.

I Sehesteds Hjem i Tiden mellem den 9. April og den 17. Juni 1940 blev han præsenteret for en Hr. Lorentzen og Ingeniør Mortensen. Senere erfarede han, at Lorentzen rettelig hed von Løw, og at denne og ogsaa Pahl, som Tiltalte ogsaa har truffet, var Politimænd.

Om Indbydelsen til Tyskland i Begyndelsen af Oktober 1940 har Tiltalte forklaret, at han fik telefonisk Meddelelse herom og ikke forinden havde faaet nogen Besked om Rejsens Formaal, udover at de skulde besøge det tyske Bondeforbund.

Under Opholdet i Berlin var Tiltalte med hos Landbrugsminister Darré. Under Samtalen med denne fremhævede Knud Bak gennem Hartel som Tolk, at Smørprisen var for lav, og at den burde hæves til 4 Kr. 50 Øre. Tiltalte vil ikke selv have haft Ordet uden maaske for at forhøre, om der kunde faas Oliekager.

Tiltalte har ikke haft noget med Produktionsplanens Udarbejdelse at gøre, og først senere fik han at vide, at den var sendt til Tyskerne.

Den Morgen, de rejste tilbage, sagde vistnok Knud Bak, at de havde faaet Tilsagn om, at de vilde faa en bedre Pris for Smørret.

Tiltalte Knud Bak

har forklaret, at han ikke har nogen nærmere Erindring om Besøget i Berlin.

Forhold C.

X.

(10).

og

Forhold C.

XI.

(11).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han har deltaget i en Jagt paa „Lindenberg“. Det var Tiltalte, der bragte Jagtselskabet i Stand, fordi Heydrich under Besøget i Oktober 1940 i Berlin havde udtalt Ønsket om at komme paa Jagt paa Silkeborgegnen. Det var Tiltaltes Ønske at kende en Mand som Heydrich, fordi Tiltalte mente, at denne kunde paavirke Hitler til at holde sit Løfte om Danmarks Selvstændighed.

Tiltalte nægter at have forhandlet under denne Sammenkomst med Heydrich, Ohlendorff og von Løw om Begunstigelser for L.S. eller højere Priser paa Landbrugsprodukter.

Tiltalte Knud Bak

har forklaret, at han deltog i Jagtmiddagen paa „Lindenberg“, men har ingen Erindring om at have ført Forhandlinger eller nogle Samtaler af den i dette Forhold i Anklageskriftet omhandlede Art, men Tiltalte vil ikke anse det for usandsynligt, at han overfor Heydrich har givet Udtryk for, at Smørprisen var for lav.

Forhold C.

XIII.

(15)

og

Forhold C.

XV.

(18).

Tiltalte har nægtet sig skyldig i disse Forhold.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han havde erfaret, at Heydrich under Opholdet paa „Lindenberg“ havde stillet visse Begunstigelser for L.S. i Udsigt, uden at han erfarede noget mere konkret herom.

Fra Mortensen hørte Tiltalte ved Nytaarstid 1940—41, at Løw havde omtalt, at der maaske kunde skaffes et meget betydeligt ekstra Parti Kvælstofgødning.

I Januar Maaned 1941 deltog han formentlig efter Opfordring af Knud Bak i et Møde paa „Grand Hotel“ sammen med denne, vistnok Brødrene Thomsen, Mortensen, flere andre Medlemmer af L.S., Hemmersam og maaske ogsaa von Løw. Under Forhandlingerne blev den tanke udkastet, at L.S. til Gengæld for at have skaffet dette betydelige Kvantum Kvælstof til Veje udover, hvad der var hjemlet ved Handelsaftalerne, skulde have Eksportret svarende til dets Andel i Tilgangen af Eksportkreaturer paa det indenlandske Marked. Der opstod dog Uenighed om, hvorvidt Eksportretten skulde tilkomme L.S. eller D.L.K. Det drøftedes ogsaa, at L.S. skulde have en vis Provision pr. Sæk af det importerede Kvælstof, og at det herved indkomne skulde anvendes til en Samling af L.S.-Pressen.

Tiltalte har endvidere sammen med Knud Bak forelagt Spørgsmaalet for Renthe-Fink og derefter sendt denne en skriftlig Redegørelse. Renthe-Fink lovede at forelægge Spørgsmaalet i Berlin.

Tiltalte erindrer, at han med Mortensen har drøftet Spørgsmaalet om en Samling af L.S.-Pressen i Forbindelse med Spørgsmaalet om Importen af Kvælstof.

Tiltalte Valdemar Thomsen har nægtet at have deltaget i Forhandlinger med de i Anklageskriftets Forhold XIII (15) nævnte Personer om Kreatureksporten til Tyskland og Import af Kunstgødning fra Tyskland. Han vil ikke have været til Stede paa noget Møde herom paa „Grand Hotel“.

Tiltalte vil ej heller have deltaget i Forhandlingerne som i Anklageskriftet under Forhold XV (18) omhandlede.

Tiltalte Jens Thomsen har nægtet at have deltaget i Forhandlinger som i Anklageskriftets Forhold XIII (15) og XV (18) omhandlede. Han har udarbejdet en Redegørelse for, hvad D.L.K. var, efter Anmodning af Hartel. Hvortil denne skulde anvende Redegørelsen, ved Tiltalte ikke. Han har vel hørt Rygter om Kvælstofimport og om Kreatureksport for L.S., men deltaget i Forhandlinger med Tyskerne herom har han ikke.

Den daværende Formand for D.L.K., Forpagter Fabricius, Nysø, har med Hensyn til Eksportretten sagt til Tiltalte, at hvis Eksportretten skulde opnaas ved Tyskernes Hjælp, vilde han ikke have den.

Tiltalte vil aldrig have forhandlet med Mortensen om en Samling af L.S.-Pressen og om tysk Støtte til denne.

Tiltalte Mortensen har erkendt at have deltaget i Forhandlingerne som i Anklageskriftet anført.

Tiltalte har forklaret, at han i Januar 1941 kom tilbage til Danmark, vistnok fordi Sehested havde anmodet von Løw derom.

I Slutningen af Januar Maaned 1941 holdtes paa „Grand Hotel“ et Møde, hvor blandt andet Knud Bak, Hartel, vistnok Valdemar Thomsen, von Løw, Pahl og senere under Sammenkomsten Hemmersam var til Stede. Fra forskellig Side indenfor L.S. blev der gjort opmærksom paa, at det vilde være en Fordel, om L.S. fik Eksportret. Herunder nævnte von Løw, at han maaske kunde faa frigjort og fremskaffet et betydeligt Parti Kvælstof. Det blev da drøftet, at man i saa Fald skulde henvende sig til det danske Landbrugsministerium og gøre gældende, at nu havde L.S. fremskaffet dette meget betydelige Parti Kunstgødning udover det ved Landbrugsaftalen stipulerede Parti, og at man til Gengæld herfor maatte forlange Eksportret for L.S. eller D.L.K. (Danske Landmænds Kreaturudvalg). Et eventuelt Overskud af Kvælstofimporten — vistnok 1 Kr. pr. Sæk — skulde komme L.S. til Gode og anvendes til Samling af L.S.'s Presse. I Tiden indtil Maj Maaned førtes der indenfor den samme Kreds, undertiden vistnok i Forbindelse med von Løw, Forhandlinger om dette Spørgsmaal, men da det henimod Maj Maaned viste sig, at von Løw ikke saa sig i Stand til at fremskaffe det omtalte Kvælstof, ebbede Forhandlingerne ud uden Resultat.

Tiltalte har ogsaa i April—Maj 1941 forhandlet med Dr. Apelt, Reichsnährstand, og Gielen, Propagandaministeriet, i Berlin om Mulighederne for Frigørelsen og Fremskaffelse af det omhandlede Kvælstof. I denne Forbindelse viste Tiltalte Dr. Apelt den i Sagen værende Redegørelse fra Hartels Haand for L.S.'s Forhold til Nationalsocialismen og Tyskland, som Tiltalte havde faaet af afdøde Redaktør Aage Schmidt.

Tiltalte Mortensen erkender, at han har forelagt Planer om Samling af L.S.-Pressen og om tysk økonomisk Støtte til denne for Gielen og Dr. Apelt i Berlin; derimod mener Tiltalte ikke at have forelagt Planerne for von Løw.

Tiltalte Bak har forklaret ikke at have nogen Erindring om Forhandlinger som de i Anklageskriftet her omhandlede.

Forhold C. XIV. (16).

Tiltalte Hartel har erkendt at have haft en Samtale med Renthe-Fink, hvorunder han til denne har sagt, at dersom det oversteg det danske Udenrigsministeriums Kræfter at behandle alle Hen-

vendelser, der rettedes fra tysk Side til den danske Regering, var det bedre at søge oprettet et særligt Ministerium for dette Formaål. Baggrunden for denne Udtalelse var, at Tiltalte paa Rigsdagen fra flere Sider havde hørt, at man beklagede sig over en begyndende tysk Infiltration i de forskellige Ministerier, det vil sige, at tyske Embedsmænd henvendte sig direkte for Eksempel til Indenrigsministeriet. Renthe-Fink mente dog, at det var bedst at blive ved den gældende Ordning.

Forhold C.

XVI.

(19).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har erkendt at have sendt to Henvendelser til Heydrich. Baggrunden for disse Henvendelser var, at han, der hidtil havde været for en Forstaaelsespolitik overfor Tyskland, nu var færdig med Tyskerne paa Grund af den inkonsekvente og fejlagtige Politik, der førtes af Tyskland i det besatte Danmark. Tiltalte ønskede derfor overfor Heydrich at gøre Rede for, hvorfor han nu trak sig ud af Samarbejdet.

Med Hensyn til det til Sagen fremlagte Bilag 313 (Ekstrakten Side 1321) har Tiltalte forklaret, at dette er et Udkast til en af hans Henvendelser, der dog ikke er afsendt i den foreliggende Form.

Med Hensyn til Sagens Bilag 1465 (Ekstrakten Side 1324) har Tiltalte tænkt, at dette blot er løst nedfældede Tanker, ikke et Brev til Heydrich eller Udkast til et saadant.

Forhold C.

XVII.

(20).

Tiltalte Hartel

har erkendt at være Medforfatter af en Redegørelse som den i Anklageskriftet omhandlede, men har ingen Erindring om at have givet et Eksempel af den til Mortensen. Tiltalte benægter bestemt at have forelagt Redegørelsen for von Løw. Ej heller har Tiltalte ladet Redegørelsen oversætte til Tysk. Den skulde i det Omfang, det blev vedtaget af L.S., bruges som Forhandlingsgrundlag ved Forhandlinger med Tyskerne om Kvælstof. Tiltalte mener ikke, at Redegørelsen blev bragt i Anvendelse.

Forhold C.

XVIII.

(22).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har bestemt benægtet at have rettet nogen Henvendelse direkte eller gennem Mortensen til von Løw om Dannelse af nogen Overgangsregering.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen

vil ikke have henvendt sig til von Løw med Forslag om Dannelsen af en Overgangsregering i Danmark, men det er muligt, at von Løw overfor blandt andet Tiltalte har nævnt, at det havde været bedre, om der var kommet en saadan Regering i Danmark. Von Løw har ved flere Lejligheder ladet skinne igennem, at man fra tysk Side vilde gennemtvinge en Fritz Clausen-Regering, hvad Tiltalte altid har taget Afstand fra overfor von Løw og sagt, at man først maatte have en Overgangsregering.

Forhold C.

XIX.

(23).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Det er rigtigt, at han paa det paagældende Tidspunkt befandt sig i Berlin og her bad Mortensen sætte ham i Forbindelse med nogle Tyskere, der kunde forklare ham nær-

mere, hvilke Planer Tyskland havde for det ny Europa. I den Anledning skaffede Mortensen Tiltalte i Forbindelse med Ohlendorff, Hoehn og Gielen, og med disse drøftede han almindelige politiske Tanker om det nye Europa, men han vil ikke have drøftet Oprettelsen af noget Pressekontor i Danmark med nogle af de nævnte Personer, og Ohlendorff har ikke overfor ham tiltraadt et Forslag om Oprettelsen af et saadant Kontor.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen .

vil ikke have ført nogen Forhandlinger med de i Anklageskriftet omhandlede Personer om Oprettelsen af et Pressekontor. Tiltalte har ikke udarbejdet noget Forslag om et saadant Kontor.

Tiltalte har været til et Møde med Sehested og Gielen fra det tyske Propagandaministerium og tror at kunne huske, at Sehested og Gielen talte om Pressespørgsmaalet.

Forhold C.

XX.

(24).

Tiltalte Hardy-Hansen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hardy-Hansen

har erkendt at have skrevet det i Sagen omhandlede Brev af 22. Maj 1941 (Bilag 377 a, Ekstrakten Side 1355). Grunden til Brevet var dels det stærke Pres, han fra Foreningsmedlemmers Side var Genstand for for at faa forøget Eksporten til Tyskland, dels at det var henstillet til ham at søge Forbindelse med en Folketingsmand.

Under Domsforhandlingen har Tiltalte dernæst forklaret, at han henvendte sig til Hartel for at faa denne til at fremskynde de danske Myndigheders Ekspedition af Sagen, og Brevet giver kun Udtryk for, at Hartel skal sætte sig i Forbindelse med det danske Landbrugsministerium og Udenrigsministerium. Tiltalte hørte ikke senere noget fra Hartel i Anledning af denne Henvendelse.

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at han i Begyndelsen af Aaret 1941 efter Opfordring af Hardy-Hansen indmeldte sig i „Dansk Frugtavl“, hvilket han for saa vidt ikke havde nogen personlig Interesse i, da han ikke var Frugtavler. Tiltalte husker, at han fik Brevet af 22. Maj 1941 fra Hardy-Hansen og forstod det saadan, at man skulde give til Kende baade overfor Danskere og Tyskere, at Frugtavlerne ønskede Frugtspørgsmaalet bragt paa Bane. At Brevet skulde indeholde en Opfordring til ham om at presse paa det danske Landbrugsministerium, har Tiltalte aldrig forstaaet. Efter at have modtaget Brevet nævnte Tiltalte overfor Hemmersam, at „Dansk Frugtavl“ vilde sætte Pris paa, at denne Sammenslutning blev hørt angaaende Frugteksporten.

Forhold C.

XXI.

(25).

og

Forhold C.

XXXIX.

(45).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

benægter ganske særlig at have stiftet „Dansk Anti-Kommunisme“ (D.A.K.) i Forstaaelse med Antikomintern eller at have været i Forbindelse med tyske Instanser angaaende Stiftelsen. Sammenslutningen blev stiftet paa Tiltaltes Initiativ. Formaalet var at udføre et oplysende Arbejde angaaende Kommunismen og dens Metoder og at samle de Kredse i

Befolkningen, som i og for sig var anti-kommunistisk indstillet og protyske, men som ikke vilde være Medlem af D.N.S.A.P.

Den blev stiftet først og fremmest som Følge af Krigen mellem Tyskland og Rusland og som Følge af, at Danmark den 20. Juni, saavidt Tiltalte bekendt, uden Henstilling eller Krav fra tysk Side afbrød den diplomatiske Forbindelse med Sovjetunionen.

Der afholdtes vistnok den 20. August et forberedende Møde, hvori blandt andet deltog Dr. jur. Popp-Madsen, Dommer Junior og Stadsarkivar Flemming Dahl.

Tiltalte har talt med Tiltalte Mortensen om Planen om Stiftelsen af D.A.K., fordi han vidste, at Mortensen havde været tilknyttet Anti-Komintern i Berlin.

Tiltalte Knuth deltog i det stiftende Møde.

Foreningen havde, da den var paa sit højeste, 12—1400 Medlemmer. Foreningens Oplysningsarbejde skete gennem Udgivelse af nogle enkelte Pjecer og ved Afholdelsen af en 20—30 offentlige Møder, paa hvilke Tiltalte har talt.

Da Danmark havde tiltraadt Antikominternpagten, fik han som Formand for D.A.K. en Henvendelse, vistnok gennem Dr. Wäsche, om et nærmere Samarbejde med Antikomintern i Berlin. Han fik en Del Tryksager derfra, og i Maj 1943 rejste han efter gentagne Opfordringer til Berlin. Forhandlingerne, der fra tysk Side førtes af en Baron Wrangel, gik først ud paa Oprettelsen af en Slags Stikkerorganisation indenfor D.A.K., hvad Tiltalte blankt afslog. Derefter blev der foreslaaet en Aktivisering af Propagandaen i Danmark, hvad Tiltalte ikke stillede sig særlig interesseret overfor, og Tiltalte henviste i denne Forbindelse til, at Foreningen blandt andet savnede Midler til en saadan forøget Propaganda. Wrangel foreslog da Overførsel af økonomisk Hjælp til D.A.K., om hvilket Spørgsmaal der derefter førtes nogle Forhandlinger med Gesandten Grunherr. Disse Forhandlinger førte dog ikke til noget.

Det er rigtigt, at Tiltalte overfor Dr. Best paa Dagmarhus har redegjort for D.A.K.'s Arbejde i Danmark.

Den 23. Oktober 1943 nedlagde han sin Stilling som Formand for D.A.K. og havde derefter intet mere med D.A.K. at gøre.

Tiltalte Knuth nægter sig skyldig.

Tiltalte Knuth

har forklaret, at Hartel og Mortensen henvendte sig til ham for at interessere ham for at deltage i Stiftelse af en Forening til Udbredelse af Kendskab til Kommunismen og dens Metoder. Tiltalte deltog ogsaa i Stiftelsesmødet.

Under dette Møde fremhævede Tiltalte, at det vilde være betydningsfuldt, hvis man kunde faa et vist Samarbejde med lignende Organisationer i det øvrige Norden. Der var Tale om, at Tiltalte skulde have den Opgave at søge saadan nordisk Kontakt.

Tiltalte gjorde endvidere overfor Hartel gældende, at det var af Betydning overfor Offentligheden at fastslaa, at Stiftelsen af den paatænkte Forening var ganske uafhængig af tyske antikommunistiske Bestræbelser.

Tiltalte deltog i det første Stiftelsesmøde, hvorunder Hartel foreslog Tiltalte til Næstformand. Tiltalte bad sig fritaget, fordi han hellere vilde staa frit. Af samme Grund afslog han ogsaa at indtræde i det Udvalg, der skulde søge Kontakt med de andre nordiske Lande. Tiltalte meldte sig heller ikke ind i D.A.K.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen

har med Hartel drøftet Stiftelsen af D.A.K. Hartel har ikke anmodet Tiltalte om at henvende sig til Tyskland for at fremskaffe Propagandamateriale; det har han gjort paa eget Initiativ, idet han skrev blandt andet til Gielen i Propagandaministeriet. Han husker dog ikke, at han fik tilsendt noget Materiale.

Efter Stiftelsen af D.A.K. har han intet haft med denne Forening at gøre. Først et Aars Tid senere blev han almindeligt Medlem af Foreningen.

Forhold C.

XXII.

(26).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

vil ikke have ført nogen Forhandlinger med de i Anklageskriftet nævnte tyske Embedsmænd om Forhøjelse af Træpriserne, men nok talt med disse Personer om Træpriserne under en Frokost paa Skydebanen.

Forhold C.

XXIII.

(27).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig i noget strafbart.

Tiltalte Sehested

tør hverken bekræfte eller benægte, om Brevet af 4. November 1941 til von Løw (Bilag 1562, Ekstrakten Side 1400—1402) er sendt til denne.

Forhold C.

XXV.

(30).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har erkendt at have haft en samtale med nævnte Kannstein, hvori denne beklagede de Angreb, der var paa den daværende Justitsminister Thune Jacobsen, idet han følte sig medansvarlig for, at denne var blevet Minister. Tiltalte sagde da til Kannstein, at hvis disse Angreb kunde faa politiske Følger, var der jo den Udvej, at Kannstein optog Forhandlinger med den danske Regering om, at de rent politimæssige Opgaver udskiltes fra Justitsministeriet, saaledes at Thune Jacobsen beholdt de politimæssige Opgaver.

Forhold C.

XXVII.

(32).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

erkender at have inviteret de paagældende Personer til Frokost paa „Addithus“, da de var i Danmark. Man drøftede Forhold af gensidig Interesse.

Tiltalte Knud Bak har ligeledes nægtet sig skyldig.

Forhold C.

XXVIII.

(33).

Forhold C.

XXXII.

(38)

og

Forhold C.

XXXIII.

(65).

Tiltalte Mortensen

har forklaret, at han allerede før Krigen kendte Dr. Apelt i Reichsnährstand særdeles godt.

Tiltalte erkender med Dr. Apelt at have drøftet Planer om et nærmere Samarbejde mellem L.S. og Reichsnährstand, saaledes som dette ogsaa blev drøftet under en Sammen-

komst hos ham i hans Hjem under L.S.-Delegationens Ophold i Berlin i Oktober 1940, ved hvilken Sammenkomst blandt andet Dr. Apelt var til Stede.

Tiltalte Hartel

har erkendt at have drøftet med nævnte Dr. Apelt at faa bragt en ny Rejse til Tyskland for L.S. i Stand og at skabe nærmere Kontakt mellem Reichsnährstand med Henblik paa systematisk Udveksling af Landbrugslitteratur.

Tiltalte kan ikke erkende sig skyldig i noget strafværdigt Forhold ved at have ført saadanne Drøftelser.

Tiltalte har ikke nogen Erindring om at have forhandlet med Rigsbondeførerens Underafdeling om Udveksling af Landmænd.

Forhold C.

XXIX.

(34).

Tiltalte Hartel

har nægtet sig skyldig og har benægtet nogensinde at have haft en Samtale med von Løw om Oprettelse af et tysk-dansk Handelskammer. Tiltalte har derimod henvendt sig enten til Dr. Stevens eller Dr. Krüger i det tyske Gesandtskab for at forhøre, om det var rigtigt, at man fra tysk Side vilde gennemføre en Ordning, hvorefter tyske Firmaer i Danmark kun kunde være repræsenteret ved tyskvenligt indstillede Personer; der var i denne Samtale intet om eventuel Oprettelse af et dansk-tysk Handelskammer. Han har muligvis efter Samtalen med Krüger udarbejdet en Redegørelse om denne.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Det er rigtigt, at Tiltalte under et — saa vidt Tiltalte da erindrer — ganske tilfældigt Møde med von Løw og Pahl i Nyborg i Juli 1942 hørte disse og Mortensen, der var sammen med Tiltalte, tale om Oprettelsen af et Handelskammer, men Tiltalte har ikke deltaget i saadanne Planer eller virket til disse Planers Fremme.

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Det er rigtigt, at von Løw under den af Tiltalte Sehested omtalte Frokost kom ind paa Spørgsmaalet om Oprettelsen af et Handelskammer, hvorigennem Tyskland vilde lade Industriordrerne til danske Virksomheder fordele. Von Løw henstillede til Tiltalte om at sætte sig ind i Spørgsmaalet. Det faldt dog bort, fordi det viste sig, at Brødrene Bryld ogsaa var begyndt at arbejde med den samme Opgave.

Det i Sagen værende Referat af Samtalen i Nyborg (Bilag 605, Ekstrakten Side 1482—1483) er udarbejdet af Tiltalte og Sehested i Forening straks efter Mødet.

Forhold C.

XXX.

(36).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte erindrer at have ført en Række Samtaler med Dr. Hemmersam angaaende Frugteksporten i Sommeren 1942.

Saa vidt Tiltalte erindrer, var Tyskerne ikke særlig interesseret. Der kom ikke noget Møde i Stand med de tyske Myndigheder som af Sehested foreslaaet i Brevet af 4. April 1942 (Bilag 549, Ekstrakten Side 1489—1490).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han har ført nogle orienterende Samtaler med Hemmersam om Frugteksporten i 1942, men husker ikke at have deltaget i Mødet hos Hemmersam den 14. Oktober 1942. (Ekstrakten Side 1491).

Forhold C.

XXXI.

(37).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har i Løbet af Oktober 1942 ført en Række orienterende Samtaler med Kannstein angaaende „Telegramkrisen“. Samtalerne angik en Aftrapning af denne Krise og Forsøget paa at undgaa, at der kom en D.N.S.A.P.-Regering.

Det er rigtigt, at han som Svar paa Kannsteins Opfattelse sagde, at denne statsretligt kun kunde naas ved Dannelsen af et Forretningsministerium, der af Rigsdagen fik Fuld-magt, saaledes at den kunde regere ved kongelige Reskripter.

Ved en senere Samtale spurgte Kannstein ham om Ministeremner til et saadant Ministerium.

Forhold C.

XXXIV.

(40).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

aflagde den 3. December 1942 et Besøg arrangeret af Kannstein hos Dr. Best paa Dagmarhus. Det var første Gang, Tiltalte traf Best efter dennes Ankomst til Danmark. Samtalen drejede sig om den almindelige politiske Situation.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Han kender intet til dette Forhold, udover hvad han har erfaret fra Hartel gennem dennes Brev til ham af 3. December 1942. (Bilag 654, Ekstrakten Side 1513).

Tiltalte deltog ikke i den i Brevet omtalte Frokost, idet han sendte Afbud.

Forhold C.

XXXV.

(41).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

erkender, at han har drøftet med Dr. Best Spørgsmaalet om Afholdelse af offentligt Valg i Danmark.

Tiltalte befrygtede, at Afholdelse af Valg vilde konsolidere den Blok, der arbejdede mod Besættelsesmagten paa et Tidspunkt, hvor den officielle Politik var en Samarbejds-politik, ligesom man ved Afholdelse af offentligt Valg kunde befrygte Demonstrationer og Uroligheder.

Det er rigtigt, at han har tilstillet Dr. Best et Exposé vedrørende Spørgsmaalet om Rigsdagsvalg i det besatte Danmark, hvori han fraraadede Afholdelse af Valg.

Forhold C.

XXXVI.

(42).

Tiltalte Hartel

erkender efter Opfordring fra Best at have givet denne en Redegørelse over Smør-situationen.

Tiltalte var bekendt med, at Sehested og Fritz Clausen forinden havde henvendt sig til Best angaaende en Forhøjelse af Smørprisen og var klar over, at Redegørelsen skulde bruges i Anledning af denne Henvendelse.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han efter Opfordring fra Fritz Clausen gav denne visse skriftlige Oplysninger om Smørprisen, uden at han fik at vide, hvortil Fritz Clausen skulde anvende de paagældende Oplysninger.

Tiltalte benægter at have ledsaget Fritz Clausen til Dr. Best.

Forhold C.
XXXVII.

(43).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig i noget strafbart.

Det er rigtigt, at han har skrevet til Dr. Best, med hvem han tidligere havde drøftet antikommunistiske Emner, at Radioen havde nægtet at bringe det omhandlede Foredrag.

Forhold C.
XXXVIII.

(44).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har nu ingen klar Erindring om de til Grund for Tiltalen liggende Samtaler.

Forhold C.
XLI.

(49).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har uopfordret tilsendt Bovensiepen en Redegørelse for den politiske Situation ved Nytaar 1943, nemlig et Eksempel af det Exposé, som er omtalt under Forhold XXXV (41).

Forhold C.
XLII.

(51).

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har overfor Dr. Best beklaget den „Blodsudgydelsespolitik“, Tyskerne paa det Tidspunkt var slaaet ind paa som et Modtræk mod den ved den engelske Propaganda skabte Modstand mod Besættelsesmagten.

Tiltalte foreslog Dr. Best, at man saa hellere standsede denne Propaganda ved et Afløsningsforbud.

Det er rigtigt, at Tiltalte efter Opfordring fra Dr. Best har stillet denne et Exposé i „Bondestanden og Inflationsspørgsmaalet“.

Forhold C.
XLIII.

(52).

Tiltalte Sehested

har erkendt at have ført Samtaler med nævnte Ministerialdirektør Ebner angaaende Forhøjelse af Smørprisen, men kan ikke erkende herved at have gjort sig skyldig i noget strafbart Forhold.

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte

har ingen Erindring om at have ført Forhandlinger med nævnte Dr. Ebner om Forhøjelse af Smør- og Sukkerpriser.

Forhold C.
XLIV.

(53).

Tiltalte Reitzel-Nielsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Reitzel-Nielsen

har forklaret, at han lærte Sehested at kende før Krigen.

I 1942—43 henvendte Sehested sig til ham som Sagfører i flere Anliggender.

I December 1943 kom Tiltalte under et Ophold paa Broholm ind paa politiske Drøf-

telser med Sehested, og efter dennes Opfordring sendte Tiltalte ham i den følgende Tid Meddelelser om de politiske Forhold.

I Maj 1944 udarbejdede Tiltalte et Memorandum om Ønskeligheden af at faa dannet en dansk Regering, et Emne han allerede tidligere havde drøftet med Sehested. Sehested havde under et Besøg hos Tiltalte, kort før Sehested skulde rejse til Norge, bedt Tiltalte om at nedskrive de Argumenter, der talte for og imod en dansk Regering. Sehested sagde intet om, at han vilde anvende dette Memorandum under sit paafølgende Ophold i Norge. Det var Tiltalte bekendt, at Sehested skulde besøge Konsul Støren og ogsaa Finansminister Prytz, men Tiltalte vidste ikke, at Sehested kendte Quisling, eller at han under sit Ophold i Norge skulde træffe denne.

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

har forklaret, at han, der havde trukket sig ud af Politik, i Efteraaret 1943 anmodede Reitzel-Nielsen om at holde ham underrettet om Forholdene i København.

I Marts 1944 traf Tiltalte første Gang Konsul Støren fra Norge. Denne, der var designeret Udenrigsministeriet i Quislings Regering, fortalte Tiltalte, at Quisling var meget bekymret over Udviklingen i Danmark.

Inden Tiltalte i Maj Maaned 1944 rejste paa Ferie til Norge, bad Tiltalte Reitzel-Nielsen, der fortalte ham om Udviklingen i Danmark i de sidste Aar, som Tiltalte havde været ganske udenfor, om at skrive det hele ned, for at han ikke skulde staa paa bar Bund, naar han kom til Norge og der traf sine Bekendte, Konsul Støren, Finansminister Prytz og Quisling, som Tiltalte havde truffet een eller to Gange før Krigen. Tiltalte fik derefter det paagældende Memorandum, som han læste igennem inden Afrejsen. Han havde det ikke med til Norge.

Under sit Ophold i Norge traf Tiltalte sammen med Konsul Støren, Quisling og Finansminister Prytz samt en tysk General Ritter von Schleich.

Under Samtalen med Quisling, som Støren deltog i, nævnte Støren det betydningsfulde i normale Tilstande i Danmark og i, at der blev dannet en dansk Regering, idet Støren var stærkt interesseret i, at der blev genoprettet diplomatisk Forbindelse mellem Danmark og Norge, hvilket forudsatte Tilstedeværelsen af en Regering i Danmark. Tiltalte sagde hertil, at der ikke fandtes ansvarlige Personer, der vilde være villige til at danne en Regering under de daværende Forhold; der kunde ikke dannes nogen Regering i Danmark under nogen Omstændigheder, der ikke var godkendt af Tyskland.

Efter Tiltaltes Opfattelse var Quisling uinteresset i dette Spørgsmaal. Under en Afskedsvisit hos Quisling bad Tiltalte denne, som han vidste var Hitlers Raadgiver i skandinaviske Spørgsmaal, om at gøre Hitler bekendt med, hvor forfærdelige Tilstandene i Danmark paa det Tidspunkt var paa Grund af det System, der var repræsenteret af Dr. Best, Schalburgkorpset og Pancke, for at denne eventuelt kunde gribe ind. Tiltalte havde nemlig ved sin Samtale med fornævnte Ritter von Schleich af denne erfaret, at Hitler ikke var rigtig underrettet om Forholdene i Danmark.

Tiltalte forstod, at Quisling vilde tage hans Henvendelse under velvillig Overvejelse.

I Juni Maaned efter sin Hjemkomst fra Norge traf han den norske Minister Whist i København, og herunder gav Tiltalte Whist det af Reitzel-Nielsen i Maj Maaned udarbejdede Memorandum og bad Whist om at give dette til Støren, fordi denne før var saa interesseret i danske Forhold.

Tiltalte benægter paa nogen Maade at have forsøgt at faa sine norske Bekendte til at henvende sig til den daværende tyske Regering for at foranledige en Indgriben fra denne med Henblik paa Dannelsen af en dansk Regering.

Forhold C.

XLVI.

(56).

Tiltalte Reitzel-Nielsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Reitzel-Nielsen

har forklaret, at han var blevet holdt underrettet om de af Besættelsesmagten op til den 28. August 1943 fremsatte Krav, og at Regeringen ikke vilde imødekomme disse Krav,

og at den betragtede sig som gaaet. Da Tiltalte befrygtede, at Tyskerne vilde foretage dybtgaaende Indgreb i det danske Statsliv, henvendte han sig til tidligere Højesteretspræsident Troels G. Jørgensen og opfordrede denne til at foretage en Henvendelse til Kongen.

I de første Dage af September talte Tiltalte med en Fru von Münchhofen, der var dansk af Fødsel, men tysk Statsborger ifølge et da ophævet Ægteskab. Fru von Münchhofen, der havde bistaaet Tiltalte med Oversættelse til Tysk af forskellig Korrespondance, var ogsaa bekymret for Fremtiden og opfordrede Tiltalte til at henvende sig til Dr. Best. Tiltalte svarede, at han som Dansker ikke kunde foretage et saadant Skridt, hvorfor hun foreslog, at hun selv henvendte sig til Best for at se at faa Klarhed over, om de verserende Rygter om, hvad Tyskerne agtede at foretage sig i Henseende til Indgreb, var rigtige.

Tiltalte har utvivlsomt sagt til hende, at det var ønskeligt, at der dannedes en ny Regering, men det var ikke Tanken, at Fru von Münchhofen under sin Samtale med Best skulde foreslaa noget saadant.

Efter Samtalen med Best kom Fru von Münchhofen tilbage til Tiltalte og sagde, at hun havde lovet Best, at Tiltalte vilde aflægge ham et uofficielt Besøg den næste Dag. Tiltalte, der var ærgerlig herover, mente ikke at kunne lade være med at gaa til Best den følgende Dag — den 8. September —. Samtalen blev kun kort og var ret kølig, idet Best havde den Opfattelse, at det var Tiltalte, der ønskede en Samtale med ham, medens Tiltalte hævdede, at det var Best, der havde ønsket at tale med ham.

Om Indholdet af Samtalen har Tiltalte henvist til det af ham straks efter udfærdigede Referat.

I de følgende Dage rettede Tiltalte Henvendelse til forskellige Personer om Dannelsen af en ny Regering, idet Best under deres fornævnte Samtale havde sagt, at nu ventede han paa et dansk Initiativ.

Den 13. September ringede Fru von Münchhofen ham op for at høre, hvordan det gik, idet hun samtidig sagde, at hun vilde henvende sig til Best for — „at sondere Terrænet“ —, hvilket Tiltalte ikke havde noget imod, idet han udbad sig et Referat af Samtalen senere. Han fik ogsaa et saadant Referat, af hvilket fremgik, at Fru von Münchhofen var gaaet videre i sine Udtalelser, end han fandt berettiget efter deres forudgaaende Samtale.

Tiltalte har ikke instrueret hende om at drøfte danske Anliggender med Best, kun at „sondere Terrænet“ til Brug for hans fortsatte Bestræbelser med Hensyn til at faa dannet en Regering.

Forhold C.

XLVII.

(57).

Tiltalte Reitzel-Nielsen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Reitzel-Nielsen

har forklaret, at han lærte Fru Linton at kende i 1938—1939 og har som Sagfører bistaaet hende i forskellige Anliggender siden da.

I 1941 fortalte hun Tiltalte, at hun tidligere havde arbejdet for det danske Sikkerhedspoliti og bad Tiltalte tale med Thune Jacobsen, om hun ikke kunde faa noget Arbejde. Tiltaltes Henvendelse til Thune Jacobsen førte dog ikke til noget.

Efter den 29. August 1943 paa et Tidspunkt, hvor hun var ansat som Oldfrue paa „Hotel Phoenix“, spurgte hun paany Tiltalte, om han ikke kunde skaffe hende ind i det danske Politi, idet hun var i Stand til i Kraft af sin Stilling at skaffe Oplysninger. Hun nævnede i den Forbindelse, at hun var den eneste paa Hotellet, der, naar Værelserne var aflaaede, kunde gaa ind paa Officersværelserne, og at hun derved havde Adgang til at se, hvilke Papirer der laa.

Tiltalte henvendte sig derefter til Politiinspektør v. Magius, og denne bad Tiltalte sende Fru Linton op til sig.

Tiltalte fik senere at vide, at Fru Linton kom til at arbejde for Magius og det danske Sikkerhedspoliti.

Tiltalte har aldrig haft nogen Anelse eller Mistanke om, at Fru Linton ogsaa havde Forbindelse med det tyske Politi. Han har en eneste Gang truffet hende paa Vesterport; hun kom da fra Konsulatsafdelingen; han ved ikke og spurgte ikke, hvad hendes Ærinde paa Vesterport var.

Tiltalte har talt med Fru Linton om de daværende politiske Forhold, men nægter at have givet hende eller lovet hende at give hende Oplysninger om eller omtalt Frihedsraadet og Redaktør Anders Georg.

Ej heller vil Tiltalte til hende have sagt, at han gennem Konsul Støren vilde bringe sit Memorandum til Adolf Hitlers Kundskab, og at man i Samarbejde med den norske Regering vilde henvende sig til samme om Dannelsen af en ny dansk Regering.

Forhold C.

XLVIII.

(60).

Tiltalte Sehested har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Sehested

er en Modstander af Dødsstraf og har aldrig foreslaaet nogen Indførelse af en saadan Straf.

Tiltalte vil anse det for sandsynligt, at han har ført en Samtale som den i Bilag 1692 (Ekstrakten Side 2019—2020) anførte. Tiltalte husker dog ikke, med hvem han har ført Samtalen eller de nærmere Omstændigheder ved denne.

Forhold D.

I.

(63).

og

Forhold D.

II.

(64).

Tiltalte Mortensen har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Mortensen

har forklaret, at han i Foraaret 1941 blev ansat hos nævnte Ebbedal med den Opgave at udvide Ebbedals Salg i Tyskland og de af Tyskerne besatte Lande. Han blev lønnet først med 1500 Kroner maanedlig, senere med 3000 Kroner maanedlig, og Slutlønnen var 4 000 Kroner maanedlig. Han havde ingen Kontrakt, men var nærmest Disponent i Virksomheden.

Tiltalte var endvidere Medlem af Bestyrelsen for Motorfabrikken „Dan“. Man kom hurtigt til at føre Forhandlinger med Wehrwirtschaftsstab.

Tiltalte blev klar over og var klar herover, da han forhandlede med de tyske Myndigheder, at Virksomheden fortrinsvis arbejdede for Besættelsesmagten og herunder leverede denne krigsvigtigt Materiale, nemlig Oliepumper til Flyvemaskiner.

Tiltalte mistede Stillingen paa Grund af Uoverensstemmelse med Ebbedal den 1. Januar 1943.

Tiltalte Hartel har nægtet sig skyldig.

Tiltalte Hartel

har forklaret, at Ebbedal i Januar 1943 spurgte ham, om han vilde være Ebbedals Mellemmand overfor de tyske Instanser vedrørende Værnemagtsarbejderne. Ebbedal vilde skadesløsholde ham for det Indtægtstab, Tiltalte vilde lide, fordi han maatte afsige sig sit Folketingsarbejde paa Grund af Arbejdet hos Ebbedal. Han modtog Ebbedals Tilbud og blev derefter lønnet med 1 000 Kroner maanedlig. Tiltalte var ikke Medlem af Bestyrelsen, havde ikke Prokura eller nogen Fuldmagt for Virksomheden.

I Efteraaret 1944 solgte Tiltalte sin Gaard, og den første Udbetaling paa 100 000 Kroner indsatte Tiltalte i Virksomheden til „almindelig Bankrente 4 pCt.“ og saaledes, at han til enhver Tid kunde trække sine Penge ud helt eller delvist.

Af egentlige Værnemagtsordrer havde Virksomheden, da Tiltalte tiltraadte, kun en Leverance af Oliepumper til Flyvemaskiner. Tiltalte har aldrig taget Initiativet til at skaffe Virksomheden Ordre og har intet haft med Regnskabet at gøre.

Samtlige de af Tiltalte foretagne Henvendelser til tyske Myndigheder er sket efter Ordre af Tiltaltes Chef, Ebbedal, og godkendt af ham i den foreliggende Form.

Der er under Sagen foruden af de Tiltalte afgivet Forklaring af:

Vidnerne:

Dr. Emil Hemmersam, Scheerstrasse, Flensborg.
 Allieret Krigsfange, tidligere tysk Gesandt i Danmark
 Cecil von Renthe-Fink.
 Allieret Krigsfange, tidligere S.S. Obersturmbannführer Eberhard Jürgen Gottfried
 Freiherr Löw von und zu Steinfurth.
 Ministerialdirektør, Dr. Axel Gustav Anton Walther, Berlin Seelendorff, Berliner-
 strasse 81.
 Allieret Krigsfange, tidligere S.S. Brigadenführer Poul Ernst Kannstein.
 Kontormedhjælper Carry Chemnitz Christiansen, Vesterbrogade 73 A.
 Journalist Egon Rasch, Helgesgade 13, Aarhus.
 Gaardejer Vagn Dan Spliid, Langholm, pr. Sønderho.
 Harald Frederik Heidelberg, Kirkelte pr. Lillerød.
 Fru Elisabeth Juncker, født Grangaard, Skovbovænget Nr. 10, Aarhus.
 Strafafsoner Ejnar Vaaben.
 Varetagtsfange Heinrich Carl Schimmelmann.
 Landsretssagfører Carl Oluf Rasmussen, Randers.
 Sekretær Holger Brahe, Sdr. Møllevej, Grenaa.
 Landmand Jens Anker Vestergaard Bak, Røngegaard pr. Ulstrup.
 Fru Ragna Bak, født Madsen.
 Politikommissær Andst.
 Gaardejer Emil August Rasmussen, Jyllinge pr. Roskilde.
 Inspektør Mogens Pagh, Gudenaavej 35.
 Plantageejer Hans Fjeldsted, Slagslunde Skov pr. Slangerup.
 Sogneraadsformand Jens Peter Jensen, Lemming pr. Silkeborg.
 Civildommer Harald Petersen.
 Fhv. Statsminister Erik Scavenius.
 Frk. Sigrid Tobiesen, Livjærgade 45, 3. Sal

og

Overretssagfører Thorvald Mikkelsen, Ny Vestergade Nr. 1.

Der er endvidere afgivet Forklaring af:

Tidligere allieret Krigsfange, S.S. Sturmbannführer, nu Varetagtsfange Hans Gustav
 Wilhelm Pahl.

Varetagtsfange Hans Wäsche.
 Varetagtsfange H. S. Bryld.
 Varetagtsfange Børge Bryld.
 Varetagtsfange Werner Best.
 Varetagtsfange Otto Bovensiepen.
 Varetagtsfange Ole Chr. Olesen

og

Varetagtsfange Vilfred Petersen.

Varetagtsfangerne:

Fritz Clausen og
 Axel Høyer

var fremstillet under Domsforhandlingen, men nægtede at afgive Forklaring.

Tiltalte Sehested har været til Undersøgelse hos Overlægen i Psykiatri, der i Erklæ-
 ring af 17. Februar om Tiltalte Sehesteds mentale Tilstand udtaler:

„Observanden er ikke fundet sindssyg eller aandssvag, men over middelbegavet, samtidig dog ret naiv og psykoinfantil.

Observandens følelsesliv er præget af en lys grundstemning med handletrang, men samtidig er observanden stemningslabil, reaktiv, irriterbar og hidsig. Af karakter er observanden disharmonisk og præget af en stærkt overkompenseret underlødighedsfølelse. Han er selvhævdende og uægte, egocentrisk og forskruet, noget reformerende og rethaverisk, tillige hyperthym og aktiv, indblandende og stridbar, selvfølelsende og geskæftig. Observanden maa betegnes som konstitutionel psykopat i middelsvår grad af den selvhævdende, hyperthyme type, noget stemningslabil og neurasthenisk, præget af katathyme komplekser og med stærk overkompensation af en udtalt underlødighedsfølelse.

Observanden kan ikke anses uegnet til straf.“

Tiltalte Knud Bak har været undersøgt af Overlægen i Psykiatri, der i Erklæring af 17. Maj 1946 har udtalt:

„Observanden er ikke fundet sindssyg eller aandssvag, men normalt omend ganske jævnt begavet.

Af karakter synes observanden at være usammensat og reel uden moralske defekter, men ogsaa uden mere fremtrædende personlighedspræg, maaske lidt stædig og lidt naiv.

Ved undersøgelsen er der påvist en aareforkalkning i hjernen (arteriosclerosis cerebri), der har udviklet sig gennem de sidste aar og vist sig ved let hukommelsessvækkelse og svimmelhedsanfald. Efter et sygdomsanfald som følge af en kartillukning i venstre hjernehalvdel (thrombosis cerebri) resterer der en ganske let lammelse af højre arm og ben, ligesom hukommelsessvækkelsen, der væsentligst er en indprentningssvækkelse, er dog ikke saa udtalt, at den har karakteren af et udtalt eller almindeligt sløvsind (dementia senilis), men som helhed er observanden i lettere grad dement. Der er påvist tegn paa overdrivelse (funktional aggravation). Som sindssyg kan observanden ikke betegnes, derimod er der påvist en varigere svækkelse af sjælsevnerne, dog af lettere karakter. Det er tvivlsomt, om denne svækkelse har været tydeligt til stede paa tidspunktet for de paagældende handlinger.

Principielt maa observanden derfor anses straffegnet, og det forekommer mig noget tvivlsomt, om den omhandlede svækkelse af sjælsevnerne er af en saadan karakter, at de falder ind under straffelovens § 71. Selvom det formentlig er tvivlsomt, om observanden paa grund af sin høje alder vil kunne taale at afsone en længerevarende fængselsstraf, kan jeg dog ikke, saaledes som tilstanden er i øjeblikket — anse observanden aldeles uskikket til en strafafsoning. Jeg henstiller dog, at observanden — til nærmere undersøgelse af dette spørgsmål — indlægges til observation paa Rigshospitalets psykiatriske klinik, hvor man er villig til at modtage ham.“

Tiltalte Bak har endvidere været indlagt til Observation paa Rigshospitalets psykiatriske Afdeling, hvis Overlæge i Erklæring af 9. Juli 1946 har udtalt følgende:

„Observanden er herefter ikke sindssyg og kan ikke antages at have været det paa tidspunktet for de paasigtede handlinger. Specielt med henblik paa alderdomssløvsind maa bemærkes, at der kun er påvist en indprentningssvækkelse for nye indtryk (navne, data og lign.), som ikke gaar ud over det hos ældre mennesker normale, og med hensyn til almindeligt omdømme og tænkeevne maa han snarest siges i betragtning af sin alder at være vel konserveret.

Observanden er heller ikke aandssvag, men af god begavelse. Psykopatiske træk forekommer ikke. Af karakter er han vistnok ret enkel og usammensat, antagelig noget naiv, ikke uden selvfølelse. Vistnok ikke uden snuhed.

Naar henset til observandens tilstand paa den tid, da de paasigtede handlinger blev begaaet, foreligger der altsaa ingen holdepunkter for den antagelse, at han skulde være uegnet til strafidømmelse.

Imidlertid maa bemærkes, at observanden for et halvt aar siden har haft en højresidig lammelse som følge af tillukning af en hjernearterie, og uanset at han overdrev

symptomerne, og at denne lammelse nu i hovedsagen er svunden, er den dog udtryk for en tilstedeværende aareforkalkning, der ogsaa paa anden Maade er paavist (øjenundersøgelsen, encephalografien). Ligeledes er der for et halvt Aar siden paa medicinsk afdeling paavist nogen hjerteforkalkning (coronarsclerose), som ganske vist ikke nu giver paaviselige symptomer, men som dog maa antages fortsat at være tilstede. Disse forskellige symptomer for tilstedeværende aareforkalkning i forbindelse med observandens høje alder (74 Aar) maa gøre det rimeligt at antage, at hans legemlige og sjælelige bæreevne nu ikke er særlig stor, og at en strafafsoning særlig i form af længere fængselsophold vil virke nedbrydende paa hans helbred.“

Endelig har Retslægeraadet i Erklæring af 26. Juli 1946 vedrørende Tiltalte Knud Bak udtalt følgende:

„Ved hoslagt at tilbagesende akterne vedrørende Knud Carl Nielsen Bach, der har været indlagt til observation paa Rigshospitalets psykiatriske klinik, skal Retslægeraadet udtale, at Raadet kan tiltræde den af klinikens overlæge den 9. juli 1946 afgivne erklæring, hvorefter den paagældende ikke er sindssyg nu og heller ikke har været det paa tidspunktet for de påsigtede handlinger eller aandssvag. Han frembyder heller ikke iøvrigt tegn paa psykisk abnormitet, idet den paaviste indprentningssvækkelse maa anses for at være svarende til alderen. Han lider derimod af en ret udtalt aareforkalkning, der har givet sig udslag i en lettere beskadigelse af hjernen med en højresidig lammelse til følge og forkalkning af hjertet. Lammelsen er nu næsten svundet.

Principielt kan han ikke anses for uegnet til paavirkning gennem straf under vanlig form, men der vil være en vis risiko for, at den nævnte aareforkalkning under en strafafsoning vil forværres, hvorfor et længere fængselsophold kan faa skadelige følger for hans helbred.“

Tiltalte Mortensen har under Sagen været undersøgt af Overlægen i Psykiatri, der i Erklæring af 17. Februar 1947 har udtalt:

„Observanden er herefter ikke fundet sindssyg eller aandssvag, men velbegavet.

Observanden maa betegnes som konstitutionel psykopat i middelsvår grad af den hyperthyme, selvhævdende type, fantasifuld og mytoman, i det hele præget af ret betydelige karakterbrist og et overfladisk, noget sentimentalt følelsesliv. Observanden er udpræget upaalidelig, fantasifuld, hensynsløs og fejg, med ret fremtrædende tilbøjelighed til at fortælle fantastiske, opdigtede historier.

Observanden maa anses for strafegnet.“

En meget væsentlig Del af det Retten forelagte Bevismateriale hidrører fra de Tiltaltes egen Haand i Form af Breve, Beretninger, Dagbogsoptegnelser og lignende Dokumenter, hvis Ægthed ikke — bortset fra et Par enkelte — er draget i Tvivl.

For saa vidt det af flere af de Tiltalte er hævdet, at der ingen Vægt kan tillægges disse Dokumenter som Beviser, idet de indeholdte stærke Overdrivelser, Gengivelse af løse Rygter er „Bluff“, „Teater“ og lignende eller af politiske Grunde er givet et bestemt ikke med Sandheden stemmende Indhold eller er Udtryk for pludselige Indfald og løst henkastede Tanker, skal Retten bemærke, at de paagældende Dokumenter vel maa læses med Kritik, men ikke kan afvises som betydningsløse. De maa derimod tillægges en betydelig Værdi ved Sagens Paadømmelse sammen med det iøvrigt foreliggende Bevismateriale skrevne som de er, medens Begivenhederne udviklede sig, og som i det store og hele værende Udtryk for de Tiltaltes Handlinger, Overvejelser og Planer.

Retten finder det godtgjort, at de Tiltalte har været klar over, at den i Sagen omhandlede von Løw — de Tiltalte imellem ofte kaldt Lorentzen — var knyttet til SS. eller S.D. og indtog en indflydelsesrig Stilling indenfor Nazipartiet, og at det netop var af den Grund, at de traadte i Forbindelse med ham, ligesom Retten ogsaa anser det for godtgjort, at de Tiltalte vidste, at den danske Statsborger, Tiltalte Mortensen, arbejdede for von Løw, og at de ansaa ham for at have Forbindelser indenfor betydelige Kredse i Berlin.

Det er fastslaaet, at Tiltalte Mortensen, der var bosat i Berlin, foruden at være i Danmark kort før Besættelsen, ankom til København den 8. April 1940 og paany rejste til Berlin den 24. s. M. samt at han derefter opholdt sig i Danmark fra den 3. Maj til den 9. Maj, fra den 15. Maj til den 24. s. M. og paany fra 4. Juni til den 4. Juli s. A.

Om førnævnte i Reichssicherheitshauptamt (R.S.H.A.) Afdeling 3 i Berlin ansatte Sturmbannführer von Löws Ophold i Danmark i 1940 efter Besættelsen er det fastslaaet, at han i hvert Fald har opholdt sig her i Dagene omkring den 13. Juni, i Dagene omkring den 27.—29. s. A., omkring den 18. Juli, den 14.—15. August, i Dagene omkring den 23. August og paany omkring den 15. September.

Den ligeledes i Sagen nævnte Sturmbannführer Hans Pahl kom til Danmark den 30. April 1940 og havde under hele Besættelsen sit Tjenestested her.

ad Forhold A.

(54).

Ved Tiltalte Mortensens Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt om Tiltaltes Virksomhed for den tyske Sicherheitsdienst (S.D.) oplyste, findes det godtgjort, at han har haft en saadan Tilknytning til denne, at hans Forhold maa anses strafbart efter Straffelovstillaeggets § 10, Stykke 2, selvom Tiltalte maaske rent teknisk ikke har været ansat i S.D.

Idet Tiltalte derhos har erkendt at have ladet sig hverve til tysk Krigstjeneste som i Anklageskriftet anført, vil han i det hele være at anse skyldig overensstemmende med dette.

ad Forhold B.

ad Forhold C.

I.

(1).

Det er godtgjort, at de Tiltalte:

Sehested, Hartel og Bak,

har rettet Henvendelser til den herværende tyske Gesandt vedrørende den danske Landbrugseksport.

Retten finder det imidlertid betænkeligt at statuere, at disse Henvendelser, der fandt Sted før Besættelsen, havde til Formaal at krænke den danske Stats Bestemmelsesfrihed.

De Tiltalte Sehested, Hartel og Bak vil herefter for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

II.

(2).

ad Forhold C.

IV.

(4 a).

ad Forhold C.

IV.

(4 b).

ad Forhold C.

IV.

(4 e).

ad Forhold C.

VII.

(7).

og

ad Forhold C.

XI.

(11).

Retten finder, at disse Forhold, der ifølge Anklageskriftet alle angaar Forsøg paa fra de Tiltaltes Side i Løbet af Aaret 1940 at styrte eller ændre den siddende danske Regering med Bistand fra Besættelsesmagtens Side og om Forhandlinger med Repræsentanter for Besættelsesmagten med dette Formaal for Øje bør ses og bedømmes som et samlet Hele — hvad Sagens Behandling og den rejste Tiltale ikke er til Hinder for.

Det fremgaar af Sagens Oplysninger, at L.S. i en den 23. April 1940 udsendt af Tiltalte Sehested udarbejdet Resolution blandt andet udtaler:

„Bondetogets Ord til Hs. Majestæt Kongen er nu gaaet i Opfyldelse. At naar et uklogt og uforsvarligt Styre forødt Landbrugets Værdier, vilde Landets Velfærd og økonomiske Frihed dermed gaa tabt.

Vi er uden Tillid til de Mænd og Partier, der trods vor Protest gennem Englands-Aftalerne har bortskænket Landbrugets Produktion paa forsmædelige Vilkaar, og vi maa hævde, at nye Aftaler ikke bør sluttes af disse Mænd, der har ført Landbruget ud i Uføret.

Vi gaar ud fra, at det under de nye Forhold er af største Betydning for Landet, at Landbrugsproduktionen holdes paa sin højeste Ydeevne, trods svigtende Tilførsel vest fra. Vi er rede til at foretage den fornødne Omlægning af Landbrugets Produktion, men dette kan ikke ske af et Landbrug, der ved Regeringens Fejlgreb er bragt i dyb Gæld, ej heller til tabgivende Priser.“ og

„L.S. og Erhvervsudvalget tilbyder en Forhandling paa lige Fod med de nye Magthavere og mener, at dette vil være i begge Parter Interesse. Vi nærer Tillid til, at man ikke som ved Englands-Aftalerne vil udnytte Bondens Nød og Afhængighed, men tilse os lignende Arbejdsvilkaar som de, hvorunder de tyske Landmænd arbejder.“

Den 21. Maj s. A. udsendtes en ny L.S.-Resolution, hvori det blandt andet hedder:

.....
Da Regeringen efter sin Fortid og efter sin Holdning den 9. April, er uegnet til at stille os i det rette Tillidsforhold under saadanne Forhandlinger, kræver vi, at Regeringen nu maa trække sig tilbage og give Plads for Mænd udenfor de partipolitiske Rammer, der har den danske Landbostand og de øvrige Erhverv bag sig.“

I en paa et Møde den 17. Juni s. A. vedtagen Resolution hedder det:

„L.A. Hovedbestyrelse telegrafisk indkaldt til Møde i København den 15. Juni udtaler:

Formanden Kn. Bach gjorde Rede for Tysklandsforhandlingerne. Han udtalte sig i dybeste Mistillid til Regeringen og Landbrugsraadet, idet han henviste til den Redegørelse, han havde udsendt til alle Landmænd.

Det forelaa oplyst, at Landbrugets Produktion var borthandlet paa uforsvarlige Vilkaar, hvilket maa føre til varig Forringelse af Besætningerne.

Regeringen er efter sin Fortid uegnet til at føre disse Forhandlinger. Den har bevist, at den ikke er i Stand til at bringe os i det rette Tillidsforhold overfor Tyskland, hvorfor vi gentager Kravet om dens Tilbagetræden.

Vi erkender det nu som utilstrækkeligt kun at beskæftige os med faglige Spørgsmaal, idet Bondens Stilling først og fremmest afhænger af den nærmeste Tids politiske Udvikling her i Landet.

L.S. vil som landbrugsfaglig Korporation i loyalt Samarbejde med Bondepartiet, D.N.S.A.P. og alle opbyggende Kredse i vort Land medvirke ved Dannelsen af en paa bred Basis hvilende Sammenslutning af alle nationale og sociale Kræfter, der vil afløse det bestaaende partipolitiske System."

Den 25. s. M. udsendte Bondepartiets Rigsdagsgruppe følgende Udtalelse:

„Bondepartiets Rigsdagsgruppe har paa et Møde i Dag i Anledning af den i den senere Tid førte Pressepolitik vedtaget at udtale:

Vi takker L.S. for den fra Mødet i Aarhus den 17. Juni d. A. udsendte Meddelelse om Vilje til Samarbejde med Bondepartiet og for den senere Tilkendegivelse af, at L.S. ikke er gaaet ind under andre Grupperes politiske Førerskab.

Det er ogsaa vor Opfattelse, at den nærmeste kommende Tids politiske Udvikling vil faa afgørende Betydning for den danske Bondes Stilling og Indflydelse i det nye Danmark, som nu maa bygges op efter 10 Aars socialdemokratisk Styre, der baade i økonomisk, retslig, moralsk og social Henseende har været af landsskadelig og nedværdigende Karakter, og vi beklager i høj Grad, at de 2 saakaldte Oppositionspartiets Ledere ikke har holdt sig for gode til, under en national Maskes Skjul at træde til som den socialdemokratiske Regerings Støttepiller og Hjælpere. — Dette Forhold bør udelukke disse Mænd fra enhver fremtidig Indflydelse paa Landets Styrelse.

Det forestaaende Genrejsningsarbejde, derunder Stabilisering af Landbrugets Økonomi, maa ske i nøje Samarbejde med vore landsomspændende Andelssammenslutninger og andre Organisationer fra det private Erhvervsliv, der forvalter Landets Produktion og Indkøb.

Vi er i dette Arbejde rede til Samvirke med alle gode Kræfter, der bygger paa et nationalt Grundlag og paa Respekt for dansk Historie, Sindelag og Egenart.

Rigsdagen den 25. Juni 1940. Vald. Thomsen. Jens Thomsen. Svend Nielsen. Hartel. J. Foget

Den 3. Juli s. A. udsendte L.S. paany et Opraab — de saakaldte „8 Punkter“ — hvori det blandt andet hedder:

„..... Det skelsættende Tidsskifte, der er indledet for Europas Folk, vil sætte sit Præg og øve en dybtgaaende Indflydelse ogsaa paa vort Fædrelands Interesser. Skæbnesvangert er det ikke at forstaa en ny Tids Frembrud.

Den nydannede danske Folkefront af 5 indbyrdes splidagtige Partier har totalt ændret Grundlaget for det politiske Arbejde i vort Land og er kun et krampagtigt Forsøg paa at fortsætte Vanstyret af vort Folk og Bondens Undertrykkelse. — Folkefrontens Iver for at dække eget Magtbegær med Fædrelandets Navn er uværdigt.

I denne Skæbnetime for vort Land indbyder Landbrugernes Sammenslutning alle Erhverv og opbyggende Kræfter i vort Folk til at finde hinanden i et Samarbejde, der drager Konsekvensen af den realpolitiske Stilling i Dag. Det forestaaende Arbejde maa gøres paa nationalt Grundlag med Respekt for det danske Folks Egenart. For Genrejsningsarbejdet gælder følgende Grundsynspunkter.

1. Systemet Stauning afløses snarest gørligt af en Regering, der har Vilje og Evne til at genrejse vort Folk politisk, økonomisk og moralsk, og som er i Stand til at bringe os i det rette Forhold til det nye Tyskland.

.....“

Dette Opraab var medunderskrevet af:

Fritz Clausen. Svend E. Johansen. Valdemar Thomsen. J. S. Foget og Hartel.

Den 24. August s. A. foretog blandt andet de Tiltalte Hartel, Valdemar Thomsen, Johs. S. Foget og Jens Thomsen en strengt fortrolig Henvendelse til visse Medlemmer af det konservative Folkeparti.

Henvendelse havde følgende Ordlyd:

„..... Der er nu snart gaaet 5 Maaneder siden den skæbnesvangre 9. April, og der er siden da begaaet adskillige for vort Land og Folk skæbnesvangre Fejlgreb. Et af de største var uden Tvivl, at man fra Venstre og Konservatives Side straks traadte til og understøttede den socialdemokratiske-radikale Regeringsdannelse ved at gaa ind i denne og derved forskertsede Mulighederne for Dannelsen af en stærk Mindretalsregering udenom Marxismen og dennes Mænd.

I Dag kan det afgørende ikke være, om man bibeholder en i Grundloven uhjemlet Statsskik, men at vort Land faar en Regering, der paa fri og værdig Maade kan stille Landet i det bedste Forhold til det tredie Rige.

Fra første Færd stod vi uforstaaende overfor den realpolitiske Værdi af disse Samlingsbestemmelser, og da vi senere af indflydelsesrige Kredse i Tyskland blev gjort opmærksom paa det for vort Land farlige i, at vi lod som det var før 9. April, henvendte Hartel sig den 20. Maj til Statsminister Stauning. Han udtrykte vort Synspunkt ved denne Lejlighed saaledes:

„Gennem Aar har Statsministeren haft Lejlighed til at følge vor Linie: Bekæmpelsen af Sanktioner mod Italien, Krav om Udmeldelse af Folkeforbundet samt ofte gentagne Advarsler til Socialdemokratiets ledende Mænd og Presse om at standse de for Landet saa farlige Angreb paa Personer og Forhold i det nye Tyskland. Det kan derfor ikke overraske Statsministeren, at jeg anser den nuværende Regering, der har haft den modsatte Indstilling, for overordentlig skadelig for Landet i den givne Situation og for ude af Stand til paa en fri og værdig Maade at sikre os de bedst mulige Betingelser hos det ny Tyskland. Jeg frygter, at vi under Statsministerens Regering i Løbet af kort Tid havner i Protektoratet Danmark.“

Vi er saaledes gaaet aabent til Værks og har intet at skjule, idet Formaålet med vore Bestræbelser kun har været dikteret af Ønsket om at bevare Landets Frihed og Selvstændighed og sikre Dynastiet.

De Udtalelser, der i Sommerens Løb er fremsat i toneangivende tyske Blade, bekræfter i alt væsentligt vore Synspunkter: der lægges ikke nogen Pression paa Danmark, men man mener i Berlin, at vi selv maa kunne forstaa, hvorledes Stillingen er, det vil sige, at vi ikke kan lade alt blive ved det gamle, hvis vi ønsker at sikre vort Land de bedst mulige Vilkaar i Forholdet til det nye Tyskland. I de nævnte tyske Bladudtalelser er det ligeledes fremhævet, at Tilpasningen til de nye Forhold ikke vil virke overbevisende, naar den gennemføres af de samme Repræsentanter, som har forestaaet det hittidige System, og som af Overbevisning hylder de modsatte Standpunkter. Det kan, som det er blevet sagt, ikke nytte at hælde ny Vin paa gamle Læderflasker.

Forudsætningen for et godt Samarbejde maa være, at man gaar ud fra samme Principper. Tyskland ønsker, saaledes som vi forstaa det, at Danmark selv ordner sine Forhold under Hensyn til dansk Egenart og under fornødent Hensyn til det tyske Førerskab paa visse Omraader. Dermed er ikke sagt, at vi skal være Medlemmer af et nationalsocialistisk Parti, men at vi i Gerning bekræfter vor Indforstaaelse med den nye Ordning.

Det er klart, at indenfor denne Nyordning vil de Nationer faa den bedste Placering, der først forstaaer af egen Kraft at tilpasse sig de ændrede Forhold. Vi gik derfor ind i et Arbejde for at danne en Fraktion af danske Politikere, Erhvervsfolk og Privatmænd, der vilde medvirke ved Danmarks Overgang til en saadan ny Politik. Forsøget havde ingen eensidig Karakter, idet Initiativet udgik fra Landbrugernes Sammenslutnings Formand, Hr. Knud Bach. Hertil sluttede sig Bondepartiet, Det Nationalsocialistiske Arbejder Parti og Folketingsmand Sv. E. Johansen, og siden har en Række betydende Mænd indenfor dansk Erhvervs- og Aandsliv givet Tilslutning.

Lykkeligst vilde det være, om voksende Kredse fik Forstaaelsen af Alvoren i vor Stilling, og at vi staar overfor Afgørelser, der kan bestemme vort Lands Fremtid for Slægtled fremover. Vi mener, at Fædrelandskærlighed er en udpræget positiv Følelse, der driver en til at gøre en Indsats for sit Land, og at den ikke kan næres varigt og værdifuldt ved det rent negative, at føle Vrede mod eller nære Had til et andet Land. Derfor bør vor Udenrigspolitik ikke bestemmes af Sympatier eller Anti-

patier eller forudfattede Meninger, men hvile paa en Realitetsbedømmelse af historiske, økonomiske og geografiske Forudsætninger.

Vi henvender os nu gennem denne Skrivelse til Dem, og beder Dem yde Deres Indsats ved det skitserede Arbejde. Det kan blive skæbnesvangert „at ville vente og se“, og det kan blive afgørende for Fremtidens Styre af vort Land, om De træffer Beslutning om at ville medvirke.

Det Samarbejdsgrundlag, hvorom der hidtil er opnaaet Enighed, er meddelt Offentligheden i det vedlagte Arbejdsprogram paa 8 Punkter. Hver af de paa Rigsdagen, repræsenterede nævnte 3 politiske Grupper har tilsagt hinanden Samarbejde om disse Punkter og staar herudover paa deres hidtidige politiske Grundlag, uafhængige af hinanden.

Vi har ikke alene besluttet at rette denne Henvendelse til Dem for om muligt at faa Dem med i Samarbejdet, men tillige for at De ikke, naar det een Gang bliver for sent, med Rette kunne sige, at De ikke vidste Besked med Forholdene, og ikke havde haft Lejlighed til at deltage. Skulde det ønskes, er vi villige til en mere indgaaende mundtlig Forhandling om dette store Spørgsmaal, men under alle Omstændigheder vil vi være taknemmelige for et Svar.“

Det fremgaar endvidere af Sagens Oplysninger, at Tiltalte Sehested førte en Samtale med den tyske Gesandt von Renthe-Fink i Gesandtskabet i København den 8. Maj 1940, at samme Tiltalte den 16. s. M. rettede en skriftlig Henvendelse til Kongen, hvori det blandt andet hedder:

„..... Gennem mine Forbindelser i Tyskland har jeg i stigende Grad været underrettet om Begivenhedernes Udvikling

og

„..... Siden Lørdag den 4. Maj har jeg fra mine Forbindelser i Tyskland været oplyst om en overhængende Fare for, at Landet ogsaa vil miste Adgangen til at styre sine indre Anliggender, idet Samlingsregeringen øjensynlig ikke magter den efter Besættelsen nødvendige Omordning af Landets Erhvervsliv og ikke indser Nødvendigheden af de arbejdsløses Beskæftigelse.

Siden i Gaar er jeg oplyst om, at Regeringens Fjernelse maa ske indenfor en kort Frist, hvis man skal undgaa Krav om fundamentale Ændringer af vort indre Styre.....“

Den 18. s. M. tilskrev samme Tiltalte Kammerherre C. P. M. Hansen blandt andet saaledes:

„..... Jeg har overvejet Hr. Kammerherrens Bemærkninger om, at man kunde forvente en Advarsel fra tysk Side, inden der blev foretaget nye afgørende Skridt. Min Opfattelse falder ikke helt sammen hermed. Jeg tror, at det baade her og der regnes for et Brud paa Forudsætninger, at man nu i 5 uger har opretholdt en Regering, der paa den mest uneutrale Maade har tilsolet det bestaaende Styre i Tyskland, særlig naar hertil kommer, at denne Regering bestemt ikke vil kunne opretholde ordnede økonomiske Tilstande og forsvarlige Arbejdsforhold. Alene Regeringens Handlinger og Undladelser vedrørende Landbrugsforhold betegner en bevidst Sabotage af Samhandelen med Tyskland

og

„..... Delvis foranlediget af Deres nævnte Udtalelse har jeg undersøgt, hvorvidt en officiel Udtalelse kunde fremskaffes.

Hvis man ikke vil tage min Meddelelse som god, som nødvendig Orientering over Situationen og tage Følgerne heraf, vil det næste Skridt blive Krav om øjeblikkelig Fjernelse af den socialdemokratiske Regering og Valg af en Regering, der paa Forhaand kan godkendes

og den 20. næsteften hedder det i et Brev fra samme til samme blandt andet:

„..... Efter Herr Kammerherrens derom udtalte Ønske tillader jeg mig hoslagt at fremsende Kopi af Skrivelse af 16. ds. M. til Hans Majestæt. Jeg vil gerne samtidig

bekræfte, at jeg i Brev af 18. ds. til samme, som De indtrængende anmodede mig om ikke at afsende, har tilbudt at fremskaffe officiel Bekræftelse af de givne Meddelelser, og at jeg Fredag den 17. tilbød at arrangere et Møde med den paagældende Mellemand, for at De derved kunde opnaa „nærmere Præcisioner“. Jeg tillader mig dernæst endnu en Gang at advare mod Tanken om en parlamentarisk Kapitalist-Regering. Et Forsøg i denne Retning vil Situationen ikke kunne taale, og jeg beklager meget, at noget saadant i det hele taget kan overvejes inden for Hans Majestæts Omgivelser.“

Den 20. Maj s. A. henvendte Tiltalte Hartel sig til daværende Statsminister Stauning og opfordrede denne til at træde tilbage. Ifølge Hartels eget Referat af Samtalen med Statsministeren anførte Hartel blandt andet:

„..... Ikke destomindre sidder jeg inde med Oplysninger fra Berlin, der i et og alt bekræfter Sehesteds Synspunkter“

og

„..... Der er ikke i Øjeblikket Tale om nogen direkte Pression, men man mener i Berlin, at vi selv bør kunne forstaa, hvorledes Stillingen er.....“

Den 21. s. M. tilskriver Tiltalte Sehested Tiltalte Thorkild Juncker og gør blandt andet denne bekendt med sit Brev til Kongen og Hartels Henvendelse til Statsministeren.

I Brevet hedder det blandt andet:

„..... I Gaar modtog vi igennem den paagældende Mellemand følgende Meddelelser:

- 1) en eventuel ny Regering maa være sikker paa at kunne overvinde enhver Opposition uden nogen Hjælp udefra.
- 2) Den maa kunne klare Arbejdsløshedsspørgsmaalet, hvortil bemærkes, at „vi“ vil kunne aftage de fleste arbejdsvillige arbejdsløse.
- 3) Den nye Regering maa have sine Planer til event. nye Forhandlinger om Handelsamkvemmet.....“

Den 30. Juni og 2. Juli finder der omfattende D.N.S.A.P.-Uroligheder Sted henholdsvis i Roskilde og paa Raadhuspladsen i København.

Den 3. Juli stilledes der paa Rigsdagen en Forespørgsel af Fritz Clausen vedrørende Hedtoft Hansen, der sigtedes for Landsforrædderi, den 8. s. M. udsendes en med Forord af Tiltalte Sehested forsynet Pjece om samme, og den 10. Juli rettes paany af Fritz Clausen en Forespørgsel paa Rigsdagen om Hedtoft Hansen. Den 24. Juli s. A. udsendes under Tiltalte Sehesteds Navn en ny Pjece om Hedtoft Hansen.

Efter samtlige foreliggende Oplysninger finder Retten det bevist, at de Tiltalte Hartel og Sehested i Aaret 1940 efter Besættelsen har udfoldet virksomme Bestræbelser for at faa styrtet den siddende danske Regering og at de til Fremme af dette Formaal har forhandlet dels med den i Reichssicherheitshauptamt i Berlin ansatte S.S.-Sturmbannführer von Løw dels med denne gennem Tiltalte Mortensen og Sturmbannführer Hans Pahl som Mellemand:

om hvilke Krav Besættelsesmagten stillede til en saadan Regering,

om dens eventuelle Sammensætning og

om andre danske Interesser og Anliggender, saasom Arbejdsløshedsproblemet, Grænsen til Tyskland og lignende, og, efter at Planerne om en saadan Regeringsdannelse var strandede paa Grund af den officielle Udvikling i Forholdet mellem Danmark og Tyskland, om Samling af de tyskvenlige Grupper i Danmark, nemlig D.N.S.A.P., Bondepartiet og L.S. med Henblik paa at skaffe disse Grupper Magten ved en eventuel senere opstaaet Krise i Forholdet til Besættelsesmagten.

Idet disse tre Tiltalte Hartel, Sehested og Mortensen saaledes har forhandlet med Besættelsesmagten om Interesser, hvis Varetagelse alene henhørte under danske Myndigheder, har de gjort sig skyldige til Straf efter Straffelovstillæggets § 13.

Ved det oplyste maa Retten endvidere anse det for godtgjort, at disse Tiltaltes Forbindelse med Besættelsesmagten har haft til Formaal at faa den tyske Regering til under en ved deres politiske Aktivitet for den siddende danske Regering skabt kritisk

Situation at gribe ind og stille Fordringer med Hensyn til Regeringens Sammensætning i den af de Tiltalte ønskede Retning.

For saa vidt vil de Tiltalte Hartel, Sehested og Mortensen tillige være at anse strafskyldige efter Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8.

Retten finder det endvidere godtgjort,
at Tiltalte Knud Bak

som Formand for L.S. — omend med Betænkelighed — har medvirket ved de Tiltalte Hartel og Sehesteds Planer om en Regeringsændring vidende om, at disse Tiltalte forhandlede dels med von Løw og dels med Tiltalte Mortensen samt Hans Pahl som Mellemand for denne om de nævnte danske Interesser, hvis Varetagelse alene henhørte under danske Myndigheder, ligesom han personlig har deltaget i Forhandlinger og Sammenkomster, hvor disse Personer har været til Stede.

Herefter vil Tiltalte Knud Bak være at anse strafskyldig efter Straffelovstillæggets § 13, hvorimod Retten maa nære Betænkelighed ved at statuere, at det har staaet denne Tiltalte klart, at de Tiltalte Hartel og Sehested tilsigtede en Indgriben fra tysk Side i danske Statsanliggender.

Tiltalte Knud Bak vil derfor være at frifinde for Overtrædelse af Straffelovens § 99, Stykke 2.

Ved Bevisførelsen finder Retten det endvidere tilstrækkelig godtgjort, at de Tiltalte:

Juncker, Knuth, Valdemar Thomsen og Jens Thomsen samt Foget, paa strafbar Maade har medvirket til Fremme af de Tiltalte Hartel og Sehesteds Planer om Styrtelse af den danske Regering, uagtet de var vidende om, at disse Tiltalte søgte deres Planer fremmet under Forhandlinger dels med von Løw og dels med Tiltalte Mortensen og Hans Pahl som dennes Mellemand om Besættelsesmagtens Stilling til en Regeringsændring og til Interesser, der alene vedrørte danske Myndigheder, ligesom de har deltaget i Forhandlinger og Sammenkomster, hvor disse Personer har været til Stede.

Hvad særlig angaar det under Forhold 4 b omhandlede Møde i Hartels Lejlighed, for hvis Vedkommende Tidspunktet ikke nærmere har kunnet fastslaaes, findes det — med Bemærkning, at der ikke i det oplyste er Holdepunkter for at antage, at den fremlagte Fotokopi af Tiltalte Fogets Manuskrift skulde være et Falsum — godtgjort, at de Tiltalte Valdemar Thomsen og Jens Thomsen samt Foget har indfundet sig hos Hartel for her sammen med denne med von Løw at drøfte, under hvilke Betingelser Bondepartiet kunde medvirke til en eventuel Regeringsdannelse, at man herunder med von Løw drøftede Besættelsesmagtens Stilling til saadanne danske Anliggender som Kirke, Sprog og Flag, Kongehus og Grænsen, samt at de Tiltalte Valdemar Thomsen og Jens Thomsen og Foget stillede sig afvisende overfor et Samarbejde, naar dette — som af von Løw ønsket — skulde ske under Fritz Clausens og D.N.S.A.P.'s Ledelse.

Det bemærkes, at det maa anses for givet, at Tiltalte Knud Bak ikke har deltaget i dette Møde.

Som Følge af det saaledes anførte findes de Tiltalte:

Juncker, Knuth, Valdemar Thomsen, Jens Thomsen og Foget, at have gjort sig skyldige til Straf efter Straffelovstillæggets § 13, hvorimod Retten for disse Tiltaltes Vedkommende ikke finder Betingelserne til Stede, for at anse dem strafskyldige efter Straffelovens § 99, Stykke 2.

Hvad særlig angaar Tiltalte Søren Lund, finder Retten det ved det oplyste betænkeligt at anse det for godtgjort, at han har gjort sig skyldig i strafbar Medvirken i de øvrige Tiltaltes Forhold, hvorfor han for saa vidt vil være at frifinde.

Med Hensyn til Tiltalte Svend E. Johansen er det vel godtgjort, at han har deltaget i forskellige Møder og Sammenkomster med de Tiltalte Hartel, Sehested og Mortensen og med von Løw, men efter hvad der er oplyst under Sagen, har han kun været rent passiv Deltager.

Efter alt, hvad der foreligger om denne Tiltaltes Forhold, finder Retten at maatte karakterisere ham som en ganske betydningsløs Medløber, hvis Adfærd, hvor utiltalende den end forekommer at være, næppe kan anses for strafbar.

Som Følge heraf vil Tiltalte Svend E. Johansen være at frifinde.

For saa vidt denne Tiltalte har nedlagt Paastand om Erstatning for uforskyldt Fængsling bemærkes, at Lovens Betingelser for Tilkendelse af saadan Erstatning efter det om Tiltaltes Forhold oplyste ikke skønnes at være til Stede.

ad Forhold C

III.

(3).

Ved Tiltalte Sehesteds Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste finder Retten det godtgjort, at denne, der efter Opfordring havde indfundet sig i det tyske Gesandtskab, har gjort sig skyldig i et Forhold, der er strafbart efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Selvom de Tiltalte Hartel, Bak og Mortensen har forhandlet med den i Anklageskriftet nævnte Konsul Kleyer vedrørende Afsætning til Tyskland af danske Landbrugsprodukter, findes det dog, saaledes som Sagen foreligger oplyst, ikke godtgjort, at Kleyer fra officiel tysk Side var forsynet med noget særligt Mandat til paa Besættelsesmagtens Vegne at føre saadanne Forhandlinger.

De Tiltaltes Forhandlinger med denne Person findes herefter ikke at kunne anses som et efter den paaberaabte Straffebestemmelse strafbart Forhold.

De Tiltalte Hartel, Bak og Mortensen vil saaledes for saa vidt være at frifinde.

Efter Indholdet af den i Anklageskriftet af Tiltalte Hartel udarbejdede „Landbrugsplan“, der med Tiltaltes Billigelse af Aage Schmidt er forevist i det tyske Gesandtskab, og hvoraf et Eksempplar af Tiltalte er medgivet Tiltalte Mortensen, da denne i Slutningen af Maj 1940 rejste til Tyskland, for at Mortensen kunde gøre L.S.'s Synspunkter gældende overfor sine Forbindelser i Berlin, nemlig Embedsmænd i Reichsnährstand og i Udenrigsministeriet, findes Tiltalte Hartel skyldig i Overtrædelse af den i Anklageskriftet paaberaabte Straffebestemmelse.

ad Forhold C.

IV.

(4 c).

Ved Tiltalte Sehesteds Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste er det godtgjort, at Tiltalte har fremsat de i Anklageskriftet omhandlede grove Beskyldninger mod Folketingsmand Hedtoft Hansen i en Henvendelse til Renthe-Fink, og at Tiltalte har haft en Sammenkomst paa Dagmarhus med denne og Brigadeführer Kannstein, og herunder har henstillet, at der fra Besættelsesmagtens Side skete Forestilling overfor den danske Regering om, at Hedtoft Hansen og Hartvig Frisch fjernedes fra deres Stilling som Medlemmer af den danske Rigsdag.

Dette Tiltaltes Forhold findes at burde henføres under Straffelovens § 99, Stykke 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8, hvorimod sidstnævnte lovs § 12, Stykke 1, ikke findes anvendelig, idet Folketingsmand Hedtoft Hansen ikke blev eller paa det paagældende Tidspunkt kunde forventes at ville blive anholdt af tyske Myndigheder.

ad Forhold C.

IV.

(4 d).

Det omhandlede Brev findes at indeholde en strafbar Opfordring, der iøvrigt ses gentaget i Tiltaltes Brev af 4. August 1940 til Sehested, til ved Vold og Modstand mod de lovlige Myndigheders Udøvelse af deres Virksomhed paa forfatningsstridig Maade at søge at forandre Statsforfatningen.

Tiltalte Mortensen vil herefter være at anse skyldig overensstemmende med Anklageskriftet.

ad Forhold C.

IV.

(4 f).

Ved Tiltalte Mortensens Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt under Bevisførelsen oplyste findes det godtgjort, at Tiltalte i det i Anklageskriftet omhandlede Tidsrum

har forsynet D.N.S.A.P. med tysk Propagandamateriale, herunder Films, samt at han i samme Tidsrum har forhandlet med Repræsentanter for „Antisemitische Aktion“ i Berlin for derved at skabe et snævrere Samarbejde mellem denne Institution og D.N.S.A.P.

Dette Tiltaltes Forhold findes strafbart efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Mod Tiltalte Mortensens Benægtelse finder Retten det ikke bevist, at han har foretaget Skridt for at realisere den i hans Skrivelse af 22. Juli 1940 til Tiltalte Sehested udkastede Plan om at faa indlagt Propaganda for D.N.S.A.P., L.S. og Bondepartiet i danske Radioudsendelser fra Tyskland.

Tiltalte Mortensen vil herefter for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

V.

(5).

Efter alt, hvad der foreligger oplyst om dette Forhold finder Retten det godtgjort, at Tiltalte Juncker har udarbejdet det omhandlede Memorandum om Udnyttelsen af Ø.K. og A.O.'s Organisation til Løsning af visse af det tyske Storrums Handels- og Skibsfartsproblemer — for Ø.K.'s Vedkommende uden paa nogen Maade at have delagtiggjort dettes Ledelse i Planerne — efter Opfordring fra Tiltalte Sehested, vidende om, at denne havde drøftet Planerne med von Løw, og om at de skulde tilstilles rette vedkommende i Berlin gennem von Løw.

Retten finder det endvidere godtgjort, at det var med Tiltalte Junckers Vidende og Vilje, at det udarbejdede Memorandum af Tiltalte Sehested blev sendt til von Løw.

Selvom det er antageligt, at Tiltalte Juncker har drøftet de i det omhandlede Memorandum nedlagte Planer ved sine senere Møder med von Løw og Ohlendorff i Danmark og Tyskland, er dette dog ikke fuldt bevist.

Retten finder, at Udarbejdelsen af et Memorandum som det her omhandlede, der indeholder Planer for Udnyttelsen af tvende danske Erhvervsvirksomheder som Led i det saakaldte tyske Storrums Koloniarbejde og Søfart, og Overgivelsen af et saadant Memorandum til en Repræsentant for Besættelsesmagten med Raad og Daad med Hensyn til Opnaaelse af visse af dens Krigsmaal, selvom Planerne maaske først kunde blive fuldt aktuelle efter en for Besættelsesmagten sejrrig Krigs Afslutning.

Som Følge af det saaledes anførte findes de Tiltalte begge strafskyldige efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8, hvorimod Retten ikke ser, at § 13 i samme Lovbestemmelse er anvendelig paa dette de Tiltaltes Forhold.

ad Forhold C.

VI.

(6).

Ved den stedfundne Bevisførelse finder Retten Tiltalte Hartel skyldig i dette Forhold.

ad Forhold C.

VIII.

(8).

Det fremgaar af Sagens Oplysninger, at Landsforeningen „Dansk Frugtavl“, for hvilken Tiltalte Hardy-Hansen var Formand, afholdt Generalforsamling den 11. August 1940, ved hvilken daværende Handelsminister Christmas Møller var til Stede. Tiltalte Sehested fremsatte paa Generalforsamlingen en Redegørelse og et Forslag vedrørende Tiltalte Mortensen den følgende Dag afsendt Brev skriver Tiltalte Sehested om det paa Generalforsamlingen passerede blandt andet:

„..... Skønt Handelsministeren kun skulde holde et Foredrag, greb han i Gaar ind i Diskussionen og sagde, at intet kunde opnaas i Sagen uden gennem ham, bemærk „Berlingske Tidende“ for den 12. August

Ved de Tiltaltes Forklaringer i Forbindelse med det iøvrigt oplyste findes det godtgjort, at Tiltalte Sehested til Tiltalte Mortensen, der da opholdt sig i Berlin i August—

September 1940 har fremsendt et omfattende Materiale vedrørende den danske Frugtavl, for at Mortensen skulde anvende det ved Forhandlinger om Frugteksport til Tyskland med Reichsnährstand i Berlin, samt at Mortensen har oversat det saaledes til ham fremsendte Materiale til Tysk og overgivet det til Dr. Apelt i Reichsnährstand.

Det er derhos godtgjort, at de Tiltalte Sehested, Hartel og Hardy-Hansen den 18. Oktober s. A. har indfundet sig paa Hotel „Phønix“ i København for der at forhandle med den tyske Ministerialdirektør Dr. Walther angaaende en forøget Eksport af dansk Frugt til Tyskland og Priserne for Eksportfrugt.

Efter det ved Dr. Walthers Vidneforklaring oplyste, maa det imidlertid antages, at der for saa vidt ikke kom Forhandlinger i Stand, da Dr. Walther henviste de Tiltalte til at rette Henvendelse til de danske Myndigheder.

Idet de Tiltalte har forsøgt udenom de kompetente danske Myndigheder at forhandle med Besættelsesmagten om Interesser, hvis Varetagelse henhørte under danske Myndigheder, vil de være at anse efter Straffelovstillæggets § 13, jfr. Straffelovens § 21.

Med Hensyn til den af Tiltalte Mortensen foran omtalte efter Sehesteds Opfordring til Reichsnährstand rettede Henvendelse angaaende Frugteksporten, findes det ikke godtgjort, at denne affødte Forhandlinger.

De Tiltalte Mortensen og Sehested vil herefter for saa vidt være at anse skyldige i Forsøg efter Straffelovstillæggets § 13, jfr. Straffelovstillæggets § 21.

ad Forhold C.

IX.

(9).

Retten finder det ved den stedfundne Bevisførelse derunder Dr. Walthers Vidneforklaring, Knud Bak og Hartels Redegørelser for Rejsen til Berlin samt de foreliggende Referater af Søren Lunds Udtalelser paa forskellige L.S.-Møder om samme Rejse godtgjort, at alle de Tiltalte, som efter det oplyste siden Besættelsen har udfoldet Bestræbelser for at faa Tyskerne til at forhøje Priserne paa danske Landbrugsprodukter, som et Led i disse Bestræbelser deltog i Rejsen til Berlin i Dagene 1.—5. Oktober 1940, og at de der forhandlede med tyske Myndigheder om Opnaaelse af højere Priser end fastsat i den officielle dansk-tyske Handelsaftale.

De Tiltalte Sehested, Hartel, Bak og Søren Lund har herved gjort sig skyldige i et efter den paaberaabte Straffebestemmelse strafbart Forhold.

ad Forhold C.

X.

(10).

Retten finder, at den i Brevet paaberaabte Passus, naar Brevet læses i sin Helhed, maa opfattes som en Henstilling til von Løw om at foranledige eller søge at foranledige, at Besættelsesmagten tilkendegav, at afholdelse af Valg til Folketinget ikke blev tilladt.

Herefter og idet Brevet maa anses for at være sendt til von Løw, findes Tiltalte Sehesteds Forhold strafbart efter de paaberaabte Straffebestemmelser.

ad Forhold C.

XII.

(13).

Ved det under Sagen oplyste, derunder den af Hans Pahl afgivne Vidneforklaring, findes det godtgjort, at Tiltalte Knud Bak i sine fortsatte Bestræbelser for at søge Landbrugseksportpriserne forhøjede, hvad han havde lovet i sin Redegørelse i Oktober 1940 under Sammenkomsten paa „Lindenberg“ har forhandlet i hvert Fald med S.S. Obergruppefører Heydrich om en Forhøjelse af Prisen paa det Smør, der eksporteredes til Tyskland.

Tiltalte Knud Bak vil for saa vidt være at anse skyldig i Overensstemmelse med Tiltalen.

Selvom det, naar blandt andet henses til, hvad der iøvrigt under Sagen er oplyst

om Tiltalte Sehesteds Virksomhed for at faa Landbrugspriserne forhøjede, er antageligt, at han har deltaget i Forhandlinger paa „Lindenberg“ herom, findes det dog mod Tiltaltes bestemte Benægtelse ikke med Sikkerhed bevist, hvorfor Tiltalte Sehested for saa vidt vil være at frifinde.

ad Forhold C.

XIII.

(15).

og

ad Forhold C.

XV.

(18).

Mod de Tiltalte Jens Thomsen og Valdemar Thomsens Benægtelse finder Retten det betænkeligt at anse det for godtgjort, at disse Tiltalte har deltaget i Forhandlinger med de i Anklageskriftet nævnte Repræsentanter for Besættelsesmagten om Indførelse af Begunstigelser for L.S.'s Medlemmer med Hensyn til Kreatureksporten til Tyskland og om Indførelse herfra af et Parti Kunstgødning eller med Tiltalte Mortensen om en Samling af L.S.-Pressen med økonomisk Støtte fra tysk Side.

Som Følge heraf vil de Tiltalte Jens Thomsen og Valdemar Thomsen være at frifinde for den under disse to Forhold rejste Tiltale.

Ved den skete Bevisførelse finder Retten det derimod tilstrækkeligt bevist, at de Tiltalte

Hartel, Mortensen og Knud Bak har forhandlet med de i Anklageskriftet nævnte Repræsentanter for Besættelsesmagten om saadanne Begunstigelser med Hensyn til Kreatureksporten for L.S. som i Anklageskriftet nævnt og i Forbindelse hermed om Indførelse af Kunstgødning fra Tyskland, samt at Tiltalte Hartel baade mundtligt og skriftligt har henvendt sig til den tyske Gesandt von Renthe-Fink herom under Omstændigheder som i Anklageskriftet fremstillet.

De Tiltalte Hartel, Mortensen og Knud Bak vil herefter som paastaaet være at anse strafskyldige efter Straffelovstillæggets § 13.

Det findes ved det oplyste endvidere godtgjort, at de Tiltalte Hartel og Knud Bak i Forbindelse med det foran omhandlede Spørgsmaal om Begunstigelse for L.S. med Hensyn til Kreatureksport har forhandlet med Tiltalte Mortensen om en Samling af L.S.-Pressen med økonomisk Støtte fra Tyskland, og at Tiltalte Mortensen har forelagt dette Spørgsmaal i Berlin med det Resultat, at der blev ydet nævnte L.S.-Presse en vis tysk Støtte fra Maj 1941.

Herefter og idet L.S.-Pressen med den opnaaede tyske Støtte skulde virke til Udbredelse af tysk Propaganda, vil de Tiltalte Hartel, Bak og Mortensen for saa vidt være at anse skyldig til Straf efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XIV.

(16).

Idet det er godtgjort, at Tiltalte Hartel overfor Renthe-Fink har foreslaaet Muligheden af at oprette en Ministerpost for tyske Anliggender i Danmark, findes Tiltalte ved dette sit Forhold at have gjort sig skyldig til Straf efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XVI.

(19).

Det maa ved Tiltalte Sehesteds Forklaring anses for godtgjort, at han har tilsendt Chefen for det tyske Sikkerhedspoliti Heydrich to Breve omhandlede Forholdene i Danmark under Besættelsen og om Besættelsesmagtens Stilling til den danske Befolkning.

Tiltalte Sehested findes herved at have gjort sig skyldig til Straf efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XVII.

(20).

Det bemærkes, at Tiltalen dette Forhold vedrørende under Domsforhandlingen er ændret saaledes, at Ordene i de sidste 2 Linier i Anklageskriftet:

„og at de ledende Mænd indenfor L.S. fik Lejlighed til at foretage Studierejser til Tyskland“
udgaar.

Af den i Anklageskriftet omhandlede Redegørelse er et Eksempel forefundet i Tiltalte Mortensens Besiddelse oversat til Tysk og forsynet med Rettelser, der skal være foretaget af den i Reichsnährstand i Berlin ansatte Dr. Apelt.

Retten finder det ved det oplyste godtgjort, at Redegørelsen, der efter sit hele Indhold fremtræder som beregnet paa at forelægges Tyskerne, er overgivet af Tiltalte Hartel til Mortensen med dette Formaal for Øje, og at den er kommet tyske Myndigheder i Hænde.

Som Følge heraf findes Tiltalte Hartel skyldig overensstemmende med Anklageskriftet, saaledes som dette er ændret under Domsforhandlingen.

ad Forhold C.

XVIII.

(22).

Det findes ved det oplyste godtgjort, at Tiltalte Mortensen i Marts 1943 med von Løw i Berlin har drøftet Mulighederne for en Overgangsregering i Danmark hovedsagelig bestaaende af Medlemmer af L.S. og Bondepartiet.

Tiltalte Mortensens Forhold findes at burde henføres under Straffelovens § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Derimod finder Retten det ikke mod Tiltalte Hartels Benægtelse godtgjort, at Mortensen har handlet efter Opfordring af Tiltalte Hartel, eller at denne har været vidende om Mortensens heromhandlede Drøftelser med von Løw.

Som Følge heraf vil Tiltalte Hartel for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XIX.

(23).

Ved det under Sagen oplyste finder Retten det bevist, at de Tiltalte Sehested og Mortensen har forhandlet i Berlin i April—Maj 1941 med tyske Embedsmænd om Oprettelsen af et Pressekontor i København med det i Anklageskriftet angivne Formaal og tjenende et Samarbejde med Tyskland.

De Tiltalte Sehested og Mortensen vil som Følge heraf være at anse skyldige efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XX.

(24).

Det hedder i en af Tiltalte Hardy-Hansen til Medtiltalte Hartel den 22. Maj 1941 „fortrolig og til fortrolig Brug“ fremsendt Skrivelse blandt andet:

„..... Udsigterne i Øjeblikket er til Rekordhøst indenfor Frugtavlen, men hvis Tørken fortsættes i for Eksempel 3 Uger endnu kan den faa Indflydelse paa Høstudbyttet o. l.

Efter min Mening bør de forberedende Forhandlinger med Tyskland snarest begynde.

Kan de faa Kontakt inden 3. Juni, idet man da fra dansk Side har Tanke om at indlede, men saa vidt mig bekendt kun med *beskedne* Eksportmængder, der intet betyder for vort Erhverv.....“.

Denne Henvendelse maa efter dens Ordlyd opfattes som en Anmodning til Tiltalte Hartel om, inden de officielle dansk-tyske Forhandlinger om Frugteksporten skulde finde

Sted, at sætte sig i Forbindelse med Repræsentanter for Besættelsesmagten for overfor disse at paavise, at der fra Danmark kunde eksporteres et større Kvantum Frugt, end det efter Tiltalte Hardy-Hansens Opfattelse var de vedkommende danske Myndigheders Hensigt at tillade, for paa denne Maade at forsøge at faa Frugteksporten forøget.

Det er endvidere oplyst, at Tiltalte Hartel foranlediget af Brevet henvendte sig til Dr. Hemmersam ved det tyske Gesandtskab. Denne Henvendelse ses dog ikke at have ført til Forhandlinger mellem de Tiltalte og Repræsentanter for Besættelsesmagten, hvorfor de Tiltaltes Forhold findes at burde henføres under Straffelovstillæggets § 13, jfr. Straffelovens § 21.

ad Forhold C.

XXI.

(25).

og

ad Forhold C.

XXXIX.

(45).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring er det fastslaaet, at han har stiftet den i Anklageskriftet omhandlede Sammenslutning „Dansk Anti-Kommunisme“ (D.A.K.), hvorimod det ikke mod Tiltaltes Benægtelse er godtgjort, at Stiftelsen er sket i Forstaaelse med Antikomintern i Berlin.

Idet det maa have staaet ham klart, at han ved at stifte den paagældende Forening med det Formaal i Tale og Skrift at udbrede Kendskab til Kommunismens Metoder virkede i den tyske Propagandas Tjeneste, vil han være at anse for skyldig efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 2.

Idet Tiltalte derhos i Maj 1943 i Berlin har ført Forhandlinger med Ledelsen af Antikomintern om en Intensivering af D.A.K.'s Propaganda i Danmark og om Overførelse af økonomisk Støtte hertil fra Tyskland og den 29. Juni s. A. har tilsendt Dr. Best paa Dagmarhus en Indberetning om det antikommunistiske Arbejde i Danmark, findes Tiltalte Hartel tillige at have gjort sig skyldig i Straf efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Det er ved Tiltalte Mortensens Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste godtgjort, at Tiltalte har udfoldet virksomme Bestræbelser for fra det tyske Rigspropagandaministerium, N.S.D.A.P.'s Propagandaledelse i München og Antikomintern i Berlin at fremskaffe Propagandamateriale til Brug for D.A.K.

Tiltalte Mortensen vil herefter være at anse skyldig efter Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Med Hensyn til Tiltalte Knuth finder Retten det ikke ved det oplyste godtgjort, at han paa strafbar Maade har medvirket til Stiftelsen af D.A.K.

Som Følge heraf vil Tiltalte Knuth for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXII.

(26).

Saaledes som Sagen foreligger oplyst findes det mod Tiltalte Sehesteds Benægtelse ikke tilstrækkelig godtgjort, at han har forhandlet med de i Anklageskriftet omhandlede Repræsentanter for Besættelsesmagten om en Forhøjelse af Priserne paa dansk Træ.

Tiltalte Sehested vil som Følge heraf for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXIII.

(27).

Retten finder det godtgjort, at Tiltalte Sehested har tilsendt von Løw en Beretning om Forholdene i Danmark i November 1941 og en Plan for den kommende Tid.

Dette Tiltalte Sehesteds Forhold findes i sin Helhed at burde henføres under Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XXV.

(30).

Retten finder det ved Tiltalte Hartels Forklaring godtgjort, at han har foreslaaet Brigadeführer Kanstein en Deling af det danske Justitsministerium som i Anklageskriftet anført.

Dette Tiltalte Hartels Forhold findes efter Omstændighederne at burde henføres under Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

ad Forhold C.

XXVI.

(31).

Det maa ved det oplyste anses for godtgjort, at Tiltalte Hartel har rettet Henvendelse til den tyske Generalkonsul Krüger og overfor denne beklaget sig over, at det danske Industriraad havde truffet Bestemmelse om, at en vis Del af Fakturabeløbene for tyske Værnemagtsordrer skulde tilbageholdes, med det Formaal at faa Besættelsesmagten til at foranledige, at Industriraadet frafaldt sit Krav.

Tiltalte Hartel vil herefter være at anse overensstemmende med Tiltalen.

ad Forhold C.

XXVII.

(32).

Mod de Tiltalte Knud Bak og Sehesteds Benægtelse findes det ikke godtgjort, at de har ført Forhandlinger, som de i Anklageskriftet omhandlede under de nævnte Omstændigheder og med de der nævnte Repræsentanter for Besættelsesmagten.

Som Følge heraf vil de Tiltalte Bak og Sehested for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXVIII.

(33).

ad Forhold C.

XXXII.

(38).

og

ad Forhold C.

XXXIII.

(65).

Retten finder det ikke oplyst, at de af henholdsvis Tiltalte Mortensen og Tiltalte Hartel med Dr. Apelt i Reichsnährstand og andre tyske Embedsmænd førte Samtaler om et nærmere Samarbejde mellem Reichsnährstand og L.S., Udveksling af Landmænd og lignende er af en saadan Beskaffenhed, at de er strafbare efter den paaberaabte Straffebestemmelse.

Som Følge heraf vil Tiltalte for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXIX.

(34).

Retten finder det ikke ved det under Sagen oplyste tilstrækkelig godtgjort, at der mellem de Tiltalte Mortensen, Sehested og Hartel og von Løw er ført Forhandlinger om Oprettelse af et dansk-tysk Handelskammer med det i Anklageskriftet angivne Formaal, eller at den mellem von Løw og Tiltalte Mortensen i Nyborg den 14. Juli 1942 førte Samtale har foranlediget sidstnævnte til at foretage Skridt i Henseende til Stiftelsen af et saadant Handelskammer.

Som Følge heraf vil de Tiltalte Mortensen, Sehested og Hartel for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXX.

(36).

Ved de Tiltalte Hartel og Sehesteds Forklaringer i Forbindelse med det iøvrigt under Sagen oplyste findes det godtgjort, at de Tiltalte i det i Anklageskriftet omhandlede Tidsrum har forhandlet i hvert Fald med Dr. Hemmersam i det tyske Gesandtskab om en forhøjet Frugteksport til Tyskland udenom de kompetente danske Myndigheder.

De Tiltalte Hartel og Sehested findes saaledes skyldig overensstemmende med Anklageskriftet.

ad Forhold C.

XXXI.

(37).

Retten finder det ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste godtgjort, at Tiltalte i Oktober Maaned 1942 har ført flere Samtaler med Brigadeführer Kannstein — ikke ogsaa med von Renthe-Fink som i Anklageskriftet paastaaet — om danske Forhold, hvis Varetagelse alene henhørte under de danske Myndigheder, saasom om Dannelse af et Forretningsministerium, samt at Tiltalte overfor Kannstein har nævnt de i Anklageskriftet anførte Personer som Ministereremner.

Under de foreliggende Omstændigheder findes Tiltaltes Forhold ikke at burde henføres under Straffelovens § 99, Stykke 2, men alene under Straffelovstillæggets § 13.

ad Forhold C.

XXXIV.

(40).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste findes det godtgjort, at Hartel den 3. December 1942 under et Møde med den tyske Rigsbefuldmægtigede Dr. Best har foreslaaet, at Tyskland, før alle Afgørelser vedrørende danske Forhold blev truffet, raadførte sig med enkelte danske Tillidsmænd paa de forskellige Felter.

Dette Tiltalte Hartels Forhold findes at burde henføres under Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8.

Det er mod Tiltalte Sehesteds Benægtelse ikke godtgjort, at denne har været medvirkende om Hartels Forebringende af den omhandlede Plan for Dr. Best.

Som Følge heraf vil Tiltalte Sehested for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XXXV.

(41).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste, findes det godtgjort, at Tiltalte ved flere Lejligheder som i Anklageskriftet anført har rettet Henvendelser til Dr. Best med det Formaal at faa Besættelsesmagten til at forhindre Afholdelse af det til Marts 1943 berammede Valg til Folketinget, og at Tiltalte med samme Formaal har tilstillet nævnte Best et Exposé vedrørende Afholdelse af Rigsdagsvalg i det besatte Danmark.

Som Følge heraf vil Tiltalte Hartel være at anse som paastaaet efter Straffelovens § 115, jfr. Straffelovstillæggets § 8.

ad Forhold C.

XXXVI.

(42).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste er det godtgjort, at Hartel har udarbejdet en Oversigt som den i Anklageskriftet omhandlede til Brug for Dr. Best.

Som Følge heraf vil Tiltalte Hartel være at anse skyldig overensstemmende med Anklageskriftet.

Derimod findes det mod Tiltalte Sehesteds Benægtelse ikke godtgjort, at han har henvendt sig til Dr. Best under de i Anklageskriftet omhandlede Omstændigheder angaaende en Forhøjelse af Smørprisen, hvorfor denne Tiltalte for saa vidt vil være at frifinde.

ad Forhold C.
XXXVII.
(43).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste er det godtgjort, at Tiltalte skriftligt har underrettet oftnævnte Dr. Best om, at den danske Statsradiofoni havde afslaaet at bringe det i Anklageskriftet omhandlede antikommunistiske Foredrag.

Idet Henvendelsen maa antages at have haft til Formaal at formaa Best til at gribe ind overfor Statsradiofoniens danske Ledere, vil Tiltalte være at anse skyldig overensstemmende med Tiltalen.

ad Forhold C.
XXXVIII.
(44).

Saaledes som Sagen dette Forhold vedrørende foreligger oplyst, finder Retten det ikke tilstrækkelig godtgjort, at Tiltalte Hartel har forhandlet med Brigadeführer Kannstein og Dr. Stahlmann, eller overhovedet selv har bragt paa Bane det i Anklageskriftet omhandlede Spørgsmaal om at skaffe Axel Høyer Midler til at genoptage sine antikommunistiske Møder.

Det findes derfor betænkeligt at anse Tiltalte strafskyldig i dette Forhold. Tiltalte Hartel vil saaledes for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.
XL.
(46).

Det er ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt oplyste godtgjort, at Tiltalte har gjort sig skyldig i dette Forhold.

ad Forhold C.
XLI.
(49).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring i Forbindelse med det iøvrigt under Sagen oplyste, er det godtgjort, at Tiltalte har gjort sig skyldig i dette Forhold.

ad Forhold C.
XLII.
(51).

Ved Tiltalte Hartels Forklaring er det godtgjort, at Tiltalte har gjort sig skyldig i dette Forhold, der for saa vidt Tiltalte har tilsendt Dr. Best et Exposé angaaende „Bondestanden og Inflationsspørgsmaalet“ vil være at henføre under Straffelovstillæggets § 16, Stykke 1, Nr. 8, og iøvrigt som i Anklageskriftet paastaaet.

ad Forhold C.
XLIII.
(52).

Det findes ved Tiltalte Sehesteds Forklaring i Forbindelse med, hvad der iøvrigt er oplyst under Sagen, bevist, at Sehested har gjort sig skyldig i dette Forhold.

Derimod finder Retten det ikke mod Tiltalte Hartels Benægtelse godtgjort, at han har forhandlet som i Anklageskriftet paastaaet i Juni—September 1944 med Dr. Ebener eller andre tyske her ansatte Embedsmænd om Forhøjelse af Prisen paa Smør og Sukker, der skulde eksporteres til Tyskland.

Som Følge heraf vil Tiltalte Hartel for saa vidt være at frifinde.

ad Forhold C.

XLIV.

(53).

Ved den stedfundne Bevisførelse findes det godtgjort, at Tiltalte Reitzel Nielsen¹⁾

.....

ad Forhold C.

XLVIII.

(60).

Paa Grundlag af det for Retten oplyste findes det betænkeligt mod Tiltalte Sehesteds Benægtelse at statuere, at han har foreslaaet nævnte Sturmbannführer Hans Pahl, at Tyskerne skulde indføre Dødsstraf for Sabotagehandlinger i Danmark.

Som Følge heraf vil Tiltalte for saa vidt være at frifinde.

Som Følge af det anførte vil de Tiltalte være at anse:²⁾

.....

¹⁾ Vedrørende dette og det fig. punkt se ber. IX, A. nr. 87 (p. 255).

²⁾ Vedrørende dommene se ber. IX, A. nr. 87 (p. 256—57).

64 b.

Byretsdom over Karl Rudolf Werner Best, Hermann v. Hanneken, Günther Pancke og Otto Bovensiepen.

20. september 1948.

Udskrift af Dombogen for Københavns Byrets 25. Afdeling.

Aar 1948 den 20. September blev i Sag Nr. 3/48: Anklagemyndigheden mod

1. Karl Rudolf Werner Best,
2. Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken,
3. Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke,
4. Otto Richard Bovensiepen.

(Lov Nr. 395 af 12. Juli 1946)

afsagt saadan

D O M :

Under denne Sag, der er behandlet under Medvirken af Domsnænder, tiltales ifølge Rigsadvokatens i Medfør af Justitsministeriets Resolution af 8. Maj 1948 udfærdigede Anklageskrift af 10. Maj 1948, saaledes som det er ændret under Domsforhandlingen, 1. *Karl Rudolf Werner Best*, 2. *Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken*, 3. *Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke* og 4. *Otto Richard Bovensiepen* for de af dem under Krænkelser af de for Besættelse og Krig gældende folkeretlige Love og Sædvaner begaaede Overtrædelser af den danske Straffelovgivning, til at lide Straf i Medfør af § 1 i Lov Nr. 395 af 12. Juli 1946:

A. (II 1.)

Best for Overtrædelse af Straffelovens § 261, Stk. 1, jfr. Stk. 2, ved at han, der da var det tyske Riges Befuldmægtigede i Danmark, den 8. September 1943 overfor det tyske Udenrigsministerium har taget Initiativet til Deportation af de danske Jøder og forberedt Aktionen ved at skaffe sig Fortegnelser over dem, hvorefter der den 2. Oktober 1943 med Skib fra København til Tyskland blev deporteret 477 af Besættelsesmagten den foregaaende Aften anholdte Jøder, af hvilke 54 døde under Opholdet dernede;

B. (V)

Bovensiepen, Best, Pancke og *v. Hanneken* for Overtrædelse af Straffelovens § 237, § 180 og § 183, Stk. 1, jfr. Stk. 2, jfr. tildels § 21: *Bovensiepen*, der da var Chef for det tyske Sikkerhedspoliti i Danmark, ved i Tiden fra den 10. Januar 1944 til den 21. April 1945, som den for den til Bekæmpelse af den danske Sabotage m. v. iværksatte tyske Antisabotage ansvarlige, at have givet Ordre til eller sanktioneret de af den til Udførelsen af Antisabotagen indsatte S.S. „Sonderkommando“, der lededes af de ikke under Sagen tiltalte tyske Statsborgere Otto Schwerdt og Horst Issel, og hvis Medlemmer var dels tyske og dels danske Statsborgere, begaaede Drab, Drabsforsøg, Brandstiftelser, Sprængninger og Forsøg herpaa, saaledes som nedenfor anført:

1.

Den 10. Januar 1944 Sprængning af Studenterforeningen i København, hvorved der skete Skade for 170 000 Kr. og 3 Personer lettere saaredes.

2.

Den 11. Januar 1944 Sprængning af Garageanlægget, Enghavevej 31, København, hvorved der skete Skade for 13 245 Kr.

3.

Den 17. Januar 1944 Sprængning af Hellerup Fløeis Fabrik, Hellerup, hvorved der skete Skade for 139 220 Kr. og 2 Personer saaredes.

5.

Den 31. Januar 1944 Sprængning af Hellerup Roklub og Filmselskabet Palladiums Atelier, Hellerup, hvorved der skete Skade for ialt 230 000 Kr.

6.

Den 3. Februar 1944 Drab paa Landsretssagfører Holger Christensen i Aarhus.

7.

Den 7. Februar 1944 Sprængning af Filmselskabet „Asa“, Lyngby, hvorved der skete Skade for 92 397 Kr.

8.

Den 7. Februar 1944 Sprængning af Nordisk Film Co., København, hvorved der skete Skade for 203 000 Kr.

9.

Den 9. Februar 1944 Sprængning af Ejendommen, Møllegade 22, Svendborg, hvorved der skete Skade for 62 908 Kr.

10.

Den 9. Februar 1944 Sprængning af Tinghuset i Svendborg, hvorved der skete Skade for 57 150 Kr.

11.

Den 14. Februar 1944 Drabsforsøg paa Professor Erik Warburg i København.

13.

Den 28. Februar 1944 Sprængning af Engers Hansens Boghandel, Kongensgade, Esbjerg, og Palads Hotellet, samme Sted, hvorved der skete Skade for ialt 323 665 Kr.

14.

Den 3. Marts 1944 Drabsforsøg paa Adjunkt Foged i Odense.

15.

Den 3. Marts 1944 Sprængning ud for Politistationen i Odense, hvorved 1 Person dræbtes og 1 saaredes.

16.

Den 4. Marts 1944 Drab paa Kaptajn Gustav Blom Mackeprang i Charlottenlund.

17.

Den 6. Marts 1944 Drabsforsøg paa Direktør Poul Schmidt Larsen i Randers.

18.

Den 7. Marts 1944 Sprængning af Kielbergs Boghandel, Svendborg, hvorved der skete Skade for 57 000 Kr.

19.

Den 17. Marts 1944 Sprængning af Aalborg Stifttidendes Ejendom, Aalborg, hvorved der skete Skade for 286 254 Kr.

21.

Den 21. Marts 1944 Drabsforsøg paa Landsretssagfører Poul Hjerminde, København.

22.

Den 31. Marts 1944 Sprængning af Kino Palæet i København, hvorved der skete Skade for 945 884 Kr.

23.

Den 5. April 1944 Sprængning af Baadehuset i Lystbaadehavnen ved Langelinie i København, hvorved der skete Skade for 141 000 Kr.

24.

Den 19. April 1944 Sprængning af Sporvogn paa Vesterbrogade i København, hvorved der skete Skade for 3 500 Kr. og 15 Personer saaredes.

25.

Den 23. April 1944 Sprængning af S. L. Møllers Bogtrykkeri, Rosenørnsalle 29, København, hvorved der skete Skade for 700 000 Kr.

26.

Den 23. April 1944 Sprængning af Lysekronefabriken „Lyfa“, Blankavej 32, København, hvorved der skete Skade for 422 000 Kr.

28.

Den 25. April 1944 Sprængning af Ejendommen, Vester Boulevard 27, København, hvorved der skete Skade for 1 507 885 Kr. og 1 Person dræbtes.

29.

Den 26. April 1944 Brandstiftelse paa Gilleleje Kro, hvorved der skete Skade for 65 000 Kr.

30.

Den 27. April 1944 Sprængning af Oliemøllen, Lyngbyvej 11, København, hvorved der skete Skade for 1 352 000 Kr.

31.

Den 28. April 1944 Sprængning af Korsør Glasværk, hvorved der skete Skade for 1 410 439 Kr.

32.

Den 29. April Drab paa Ingeniør Viggo Børsholt paa Frederiksberg.

33.

Den 4. Maj 1944 Sprængning af Aabenraa Politistation, hvorved der skete Skade for 125 000 Kr.

34.

Den 6. Maj 1944 Sprængning af Restaurant „Kilden“, Aalborg, hvorved der skete Skade for 256 016 Kr.

35.

Den 7. Maj 1944 Sprængning af Glassliberiet, Gladsaxevej, København, hvorved der skete Skade for 267 587 Kr.

36.

Den 7. Maj 1944 Sprængning af Hertz' Bogtrykkeri, Snorresgade 22, København, hvorved der skete Skade for 186 918 Kr.

37.

Den 7. Maj 1944 Sprængning af Plum's Boghandel, Assens, hvorved der skete Skade for 217 936 Kr.

38.

Den 13. Maj 1944 Drab paa Inspektør Henning Krarup Petersen i København.

39.

Den 13. Maj 1944 Drab paa Driftsleder Jens Jetsmar i København.

40.

Den 13. Maj 1944 Sprængning af „Illum“, København, hvorved der skete Skade for 440 297 Kr.

41.

Den 13. Maj 1944 Sprængning af „Magasin du Nord“, København, hvorved der skete Skade for 251 966 Kr.

42.

Den 13. Maj 1944 Sprængning af Daells Varehus, København, hvorved der skete Skade for 90 000 Kr.

43.

Den 13. Maj 1944 Sprængning af „Stjerne Radio“, Istedgade, København, hvorved der skete Skade for 246 650 Kr. og 2 Personer saaredes.

44.

Den 14. Maj 1944 Drab paa Repræsentant Ejner Madsen i København.

45.

Den 20. Maj 1944 Drab paa Skomagersvend Arne Larsen i København.

46.

Den 20. Maj 1944 Drab paa Slagtermester Poul Valdemar Søndergaard i København.

48.

Den 24. Maj 1944 Sprængning af A/S Julius Kopp, Amagertorv, København, hvorved der skete Skade for 425 000 Kr.

49.

Den 24. Maj 1944 Sprængning af Firmaet „Aulin“, Frederiksborggade, København, hvorved der skete Skade for 182 304 Kr.

50.

Den 26. Maj 1944 Drabsforsøg paa Bankdirektør Henning Hoffmann i Odense.

51.

Den 26. Maj 1944 Drab paa Trælasthandler Niels Hein i Odense.

52.

Den 26. Maj 1944 Sprængning af Fyens Stifttidendes Ejendom, Odense, hvorved der skete Skade for 1 200 790 Kr.

53.

Den 26. Maj 1944 Sprængning af Ejendommene, Kongensgade 10, 44, 46 og 48 i Odense, hvorved der skete Skade for 314 578 Kr.

54.

Den 11. Juni 1944 Sprængning af Langelinie Pavillonen i København, hvorved der skete Skade for 1 206 400 Kr.

55.

Den 12. Juni 1944 Sprængning af Københavns Golfklubs Klubhus, Eremitagen, hvorved der skete Skade for 115 000 Kr.

56.

Den 15. Juni 1944 Sprængning af Ejendommene Vestergade 44, Kongensgade 29, Overgaden 12 og Pogestræde 3 i Odense, hvorved der skete Skade for 1 023 395 Kr.

57.

Den 18. Juni 1944 Sprængning af K. B. Hallen i København, hvorved der skete Skade for 1 360 000 Kr.

58.

Den 18. Juni 1944 Sprængning af Domus Medica, Amaliegade i København, hvorved der skete Skade for 810 000 Kr.

59.

Den 22. Juni 1944 Sprængning af C. B. Grundskolen, Rosenvængets Hovedvej i København, hvorved der skete Skade for 132 350 Kr.

60.

Den 24. Juni 1944 Sprængning af Studentergaarden i København, hvorved der skete Skade for 458 000 Kr.

61.

Den 24. Juni 1944 Sprængning af Borgernes Hus, Rosenborggade, København, hvorved der skete Skade for 477 700 Kr.

62.

Den 25. Juni 1944 Sprængning i Tivoli, hvorved der skete Skade for 4 617 839 Kr.

63.

Den 26. Juni 1944 Sprængning af den kongelige Porcelainsfabrik paa Frederiksberg, hvorved der skete Skade for 1 580 200 Kr.

64.

Den 14. Juli 1944 Drab paa Fabrikant Erasmi Hansen i Odense.

65.

Den 17. Juli 1944 Sprængning af Lillebil K. 31157 i Hellerup, hvorved der skete Skade for 5 000 Kr.

68.

Den 21. Juli 1944 Drab paa Kordegn Ejner Asbo i København.

70.

Den 25. Juli 1944 Drab paa Købmand Valdemar Jensen i Hellerup.

71.

Den 26. Juli 1944 Sprængning af Personautomobil A. 18565 paa Kongens Nytorv i København, hvorved der skete Skade for 5 000 Kr.

72.

Den 27. Juli 1944 Sprængning af et blandet Tog paa Troldhede—Kolding Privatbane udfor Kolding, hvorved der skete Skade for 2 251 Kr.

73.

Den 27. Juli 1944 Sprængning af et D.S.B. Persontog ved Lillerød, hvorved der skete Skade for 20 000 Kr., 3 Personer dræbtes og flere saaredes.

74.

Den 28. Juli 1944 Sprængning af D.S.B.'s Garager i Aarhus, hvorved der skete Skade for 86 330 Kr.

75.

Den 29. Juli 1944 Sprængning af Rutebil Stationen i Aalborg, hvorved der skete Skade for 218 000 Kr.

76.

Den 30. Juli 1944 Sprængning af Hotel „Landsoldaten“ i Fredericia, hvorved der skete Skade for 480 000 Kr.

77.

Den 1. August 1944 Drab paa Guldsmed Palle Skaanstrøm i København.

78.

Den 1. August 1944 Drab paa Restauratør Ejner Frederiksen i København.

79.

Den 2. August 1944 Sprængning af et Personautomobil K. 4804 i København, hvorved der skete Skade for 11 000 Kr.

80.

Den 2. August 1944 Drab paa Billedskærer Otto Bülow i Helsingør.

81.

Den 11. August 1944 Drabsforsøg mod Redaktør Gunner Helweg Larsen i København.

82.

Den 15. August 1944 Drab paa Kaptajn Herbert Zeemann i Bagsværd.

83.

Den 17. August 1944 Drab paa Fabrikant Rasmus Nykvist i Odense.

84.

Den 22. August 1944 Sprængning af Aarhus Sporvejes Remise, hvorved der skete Skade for 2 029 464 Kr.

85.

Den 22. August 1944 Sprængning af Politiken's Kiosk i Aarhus, hvorved der skete Skade for 34 000 Kr.

86.

Den 23. August 1944 Drab paa Barbermester Wilhelm Hansen i København.

87.

Den 23. August 1944 Drabsforsøg paa Slagtermester Cavelius Olsen i København.

88.

Den 29. August 1944 Drabsforsøg paa Cigarhandler Anker Hansen i København.

89.

Den 30. August 1944 Drab paa Ingeniør Snog Christensen i Espergærde.

90.

Den 11. September 1944 Drab paa Barbermester August Sponholtz i København.

91.

Den 11. September 1944 Drabsforsøg paa Forstander Lars Lomholdt i Odense.

92.

Den 13. September 1944 Sprængning af Ejendommene, Raadhusstræde 2 og 11 i Randers, hvorved der skete Skade for 204 983 Kr.

94.

Den 14. September 1944 Sprængning af Kjærulffs Automobilforretning og Spejderborgen i Aalborg, hvorved der skete Skade for ialt 240 435 Kr.

96.

Den 14. September 1944 Drab paa Barber Carl Evald Børge Petersen i København.

97.

Den 15. September 1944 Sprængning af Vejle Amtsavis' Ejendom i Vejle, hvorved der skete Skade for 275 000 Kr.

98.

Den 15. September 1944 Drabsforsøg paa Politibetjent Kaj Jensen paa Frederiksberg.

99.

Den 15. September 1944 Sprængning af Kolding Folkeblads Ejendom i Kolding, hvorved der skete Skade for 501 567 Kr. og 3 Personer dræbtes.

100.

Den 16. September 1944 Sprængning af Konsul Haunstrup's Villa i Odense, hvorved der skete Skade for 459 955 Kr.

101.

Den 20. September 1944 Sprængning af Ejendommen, Nyhavn 51, København, hvorved der skete Skade for 100 000 Kr.

102.

Den 29. September 1944 Sprængning af Vedsted Landbohjem ved Haderslev, hvorved der skete Skade for 70 952 Kr.

103.

Den 30. September 1944 Sprængning af Aarhus Hallen, Aarhus, hvorved der skete Skade for 1 140 000 Kr. og 5 Personer dræbtes.

104.

Den 1. Oktober 1944 Sprængning af Lystager Fjederfabrik, Viby ved Aarhus, hvorved der skete Skade for 494 219 Kr.

105.

Den 2. Oktober 1944 Sprængning af Ingeniør Thorvins Villa, Evaldsvej 45, Aarhus, hvorved der skete Skade for 170 000 Kr.

106.

Den 3. Oktober 1944 Sprængning af Rosendahls Bogtrykkeri, Esbjerg, hvorved der skete Skade for 300 000 Kr.

107.

Den 7. Oktober 1944 Drab paa Læge Richard Raetzel i Aalborg.

108.

Den 7. Oktober 1944 Drab paa Ekspedient Chr. Andersen i Aalborg.

109.

Den 7. Oktober 1944 Drabsforsøg paa Boghandler Stig Madsen i Aalborg.

110.

Den 8. Oktober 1944 Sprængning af Ranum Seminarium, hvorved der skete Skade for 397 440 Kr.

111.

Den 8. Oktober 1944 Sprængning af et D.S.B. Personexpressog ved Hobro, hvorved der skete Skade for 64 279 Kr. 10 Personer dræbtes og 7 saaredes haardt.

112.

Den 9. Oktober 1944 Sprængning af Aarhus Socialdemokrat's Bygning i Aarhus, hvorved der skete Skade for 570 292 Kr., 1 Person dræbtes og 1 saaredes.

113.

Den 10. Oktober 1944 Sprængning af Svendborg Avis' Ejendom i Svendborg, hvorved der skete Skade for 538 202 Kr.

114.

Den 10. Oktober 1944 Sprængning af Ejendommen, Gerritsgade 16 i Svendborg, hvorved der skete Skade for 75 842 Kr.

115.

Den 11. Oktober 1944 Sprængning af Restaurant „Sirocco“, Svanemøllen, København, hvorved der skete Skade for 210 000 Kr.

116.

Den 12. Oktober 1944 Sprængning af Grosserer Willy Bomhoffs Villa, Harsdorffsvej 9, København, hvorved der skete Skade for 194 700 Kr.

117.

Den 17. Oktober 1944 Drab paa Niels Evald Leander Olsen, Hans Peter Jensen og Poul Johannes Sørensen i København.

118.

Den 17. Oktober 1944 Drab paa Peter Balthazar Leininger og Robert Andresen samt Drabsforsøg paa Reservepolitibetjent Chr. Orla Jensen i København.

119.

Den 18. Oktober 1944 Sprængning af Prokurist Erik Nygaards Villa, Strandvej 184, København, hvorved der skete Skade for 200 000 Kr.

120.

Den 18. Oktober 1944 Sprængning af Frugtforretningen, Nørregade 34, og Slagterforretningen, Samsøgade 75, Aarhus, hvorved der skete Skade for 56 116 Kr.

121.

Den 20. Oktober 1944 Sprængning af Gosch' Tændstikfabrik, Islandsbrygge, København, hvorved der skete Skade for 600 000 Kr.

122.

Den 21. Oktober 1944 Sprængning af Restaurationen i Brødregade og Kastrups kemiske Fabrik, Raadhusstræde, Randers, hvorved der skete Skade for ialt 124 099 Kr.

123.

Den 24. Oktober 1944 Drab paa Direktør Malling Olsen i København.

124.

Den 3. November 1944 Drab paa Grosserer Johan Havemann paa Frederiksberg.

125.

Den 7. November 1944 Drab paa cand. pharm. Jørgen Damgaard og Assistent Harald Steffen Johansen i København.

126.

Den 8. November 1944 Drab paa Gunner Th. Christensen og Svend Aage Christensen i København.

127.

Den 8. November 1944 Drab paa Bankbud Alfred Hjort Andersen og Mekaniker Erik Birk Møgelvang i København.

128.

Den 9. November 1944 Drab paa Provisor Ulrich Dirchs i Odense.

129.

Den 9. November 1944 Sprængninger af Ejendommene Vestergade 50 og 64, Kongsgade 39 og 59, Svaneapoteket og Café „Sct. Knud“ i Odense, hvorved der skete Skade for ialt 436 152 Kr.

130.

Den 11. November 1944 Sprængning af Valborup Skovridergaard, hvorved der skete Skade for 127 690 Kr.

131.

Den 11. November 1944 Drab paa Barbermester Otto P. Nielsen og Hustru Oda Petrine Nielsen, født Jacobsen, i Randers.

132.

Den 11. November 1944 Sprængning i Aalborg af Isenkræmmer Brandts Forretning, Vesterbro, Varehuset Schiødt og Mouritzen, F.D.B. og Duus' Vinkælder, alle Bispensgade, hvorved der skete Skade for ialt 634 901 Kr. og 1 Person dræbtes.

133.

Den 13. November 1944 Sprængning af Hassings Kunsthus, „Broderimagasinet“, „Derna Radio“, „Carltons“ Herreekvipering og „Perlemagasinet“, alle Søndergade i Aarhus, hvorved der skete Skade for ialt 1 009 998 Kr.

134.

Den 13. November 1944 Sprængning af Fru Elna Andersens Villa, Teglgaardsvej 60, København, hvorved der skete Skade for 105 000 Kr.

135.

Den 13. November 1944 Sprængning af Herremagasinet „London“, Tholstrups Herreekviperingsforretning, Engelsk Beklædningsmagasin og Magasin du Nord, Nørregade og Torvegade i Vejle, hvorved der skete Skade for ialt 220 000 Kr.

136.

Den 13. November 1944 Drab paa Redaktør Laurits Valdemar Jensen og Læge Ole Peter Poul Carstensen i Esbjerg.

137.

Den 14. November 1944 Sprængning af Ejendommene Møllegade 2 og 47 i Svendborg, hvorved der skete Skade for 794 166 Kr. og 2 Personer dræbtes.

138.

Den 14. November 1944 Sprængning af Esbjerg Bladets Ejendom, Vestergaards Forretning og A/S Flensborglager, alle Kongensgade i Esbjerg, hvorved der skete Skade for 520 000 Kr.

139.

Den 14. November 1944 Sprængning af Skovgaards Sæbefabrik i Varde samt Engelsk Beklædningsmagasin, Storegade 15, og Ejendommen Nørregade 1, begge Bramminge, hvorved der skete Skade for ialt 306 109 Kr.

140.

Den 16. November 1944 Sprængning af Bogholder Svend Kyhls Gaard, Sødinge ved Svendborg, hvorved der skete Skade for 60 000 Kr.

141.

Den 17. November 1944 Sprængning af Sønderstrups Sæbefabrik, Kirke Eskildstrup, hvorved der skete Skade for 900 000 Kr.

142.

Den 20. November 1944 Drab paa Grønthandler Mogens Pind i Hellerup.

144.

Den 22. November 1944 Sprængning af Hellerup Glødefri Tændstikfabrik, Heimdalsgade 37, København, hvorved der skete Skade for 1 500 000 Kr. og 1 Person saaredes haardt.

145.

Den 22. November 1944 Sprængning af Premier Is A/S, Glostrup, hvorved der skete Skade for 1 250 000 Kr.

146.

Den 23. November 1944 Drab paa Ingeniør Svend Aage Spelling i Aarhus.

147.

Den 24. November 1944 Drab paa Pastor Egon Johansen i København.

148.

Den 30. November 1944 Drab paa Formand August Julius Petersen i Aarhus.

150.

Den 2. December 1944 Drab paa Forstander Poul Stemann i Aalborg.

151.

Den 2. December 1944 Sprængning af Molle's Kro, Kannikestræde, Aarhus, hvorved der skete Skade for 63 000 Kr.

152.

Den 2. December 1944 Sprængning af Haandværkerforeningen, Aarhus, hvorved der skete Skade for 626 197 Kr. og 1 Person dræbtes.

153.

Den 4. December 1944 Sprængning af Svendsens Trikotagefabrik, Sønderbro, Aalborg, hvorved der skete Skade for 516 000 Kr. og 2 Personer dræbtes.

154.

Den 5. December 1944 Sprængning af et Nationaltidende tilhørende Lastautomobil K. 35571 i København, hvorved der skete Skade for 9 236 Kr.

155.

Den 6. December 1944 Sprængning af Darvils Chokoladeforretning, Nørrebrogade, København, hvorved der skete Skade for 42 000 Kr.

156.

Den 6. December 1944 Sprængning af Dr. Erik Meyers Villa, Lupinvej, og Ingeniør L. A. Duus Hansens Villa, Klosterrisvej, København, hvorved der skete Skade for ialt 190 000 Kr.

157.

Den 7. December 1944 Drab paa Ingeniør Erik Falk i København.

158.

Den 7. December 1944 Drab paa Vagtkontrollør Hans Jørgen Wilhelm Møller i København.

159.

Den 7. December 1944 Drab paa Formand Albert Andersen og Forretningsfører Albertus Rasmussen i Aarhus.

160.

Den 8. December 1944 Sprængning af Ejendommene, Adelgade 102 og 126, Skanderborg, Restaurant „Nørrieres“, Randers, Kaffebaren, Hjultorvet, Viborg, Aagaards Manufakturforretning, Sct. Mathiasgade, Viborg, og Politikens Kiosk og Søndergaards Forretning, begge Vestergade, Silkeborg, hvorved der skete Skade for ialt 607 512 Kr.

161.

Den 9. December 1944 Drab paa Børge Henrik Nielsen og Svend Orla Jacobsen i København.

162.

Den 14. December 1944 Sprængning af Odinstaaet ved Odense, hvorved der skete Skade for 456 700 Kr.

163.

Den 19. December 1944 Sprængning af Ø.K.'s Bygning i København, hvorved der skete Skade for 6 150 000 Kr.

164.

Den 20. December 1944 Sprængning af den A/S „Potague“ tilhørende Villa, Christian Winthersvej 4, Frederiksberg, hvorved der skete Skade for 310 410 Kr.

165.

Den 20. December 1944 Drab paa Journalist Morten Wilhelm Sørensen og Smedemester Carl Frederik Bardino i Aarhus samt Forretningsfører Hans Chr. Evald Carlsen i Aalborg.

166.

Den 21. December 1944 Sprængning af Bankbestyrer Kaj Møllers Villa, Sylows Alle 6, Frederiksberg, hvorved der skete Skade for 52 600 Kr.

167.

Den 21. December 1944 Sprængning af Snedker Sofus Nielsens Værksted, Fredericia-gade, Vejle, og Bagermester Zieglers Forretning og Schous Sæbeudsalg, begge Søndergade, Horsens, hvorved der skete Skade for ialt 147 548 Kr.

168.

Den 22. December 1944 Sprængning af Forfatterinden Karen Aabye's Villa i Bagsværd, hvorved der skete Skade for 33 000 Kr.

169.

Den 23. December 1944 Sprængning af Engelsk Beklædningsmagasin og F.D.B.s Beklædningsmagasin i Kolding, hvorved der skete Skade for ialt 349 570 Kr.

170.

Den 29. December 1944 Drab paa Fabrikant Henning Klee paa Frederiksberg.

171.

Den 29. December 1944 Drab paa Skuespiller Bent v. Müllen i Odense.

172.

Den 30. December 1944 Sprængning af Faaborgs Jernstøberi, Faaborg, og Ove Bisgaards Forretning og A. Olsens Boghandel, begge Langgade, Kerteminde, hvorved der skete Skade for ialt 128 890 Kr.

173.

Den 3. Januar 1945 Sprængning af Magasin „Carlton“, Kolding, og Kolding Politi's Gruppevogn, hvorved der skete Skade for 27 300 Kr.

174.

Den 4. Januar 1945 Sprængning af Bygningssnedker Jens Villerslevs Villa, Højsagervej 10, København, hvorved der skete Skade for 65 750 Kr.

175.

Den 4. Januar 1945 Sprængning af Overingeniør Christian Backs Villa, C. F. Richsvej 23, Frederiksberg, hvorved der skete Skade for 138 000 Kr.

176.

Den 5. Januar 1945 Sprængning af Tuborg Fabriker, København, hvorved der skete Skade for 5 Millioner Kroner.

177.

Den 5. Januar 1945 Drab paa Grønthandler Børge Ziegler i København.

178.

Den 8. Januar 1945 Drab paa Radioforhandler Anker H. Knudsen i København og Sprængning af Radioforretningen, Toftegaards Alle 8, København, hvorved der skete Skade for 28 000 Kr.

179.

Den 12. Januar 1945 Sprængning af Vennelyst Teater, Aarhus, hvorved der skete Skade for 854 000 Kr.

180.

Den 12. Januar 1945 Drab paa Dyrlæge Møller og Dyrlæge Ole Vagn Larsen paa Landevejen Brønderslev—Aalborg.

181.

Den 13. Januar 1945 Sprængning af Adolf Holst's Fabriker, Aalborg, hvorved der skete Skade for 1 229 000 Kr.

182.

Den 14. Januar 1945 Sprængning af Bang og Olufsens Radiofabrik, Struer, hvorved der skete Skade for 2 450 000 Kr.

183.

Den 15. Januar 1945 Forsøg paa Sprængning af F.D.B.s Ejendom i Vejle.

184.

Den 16. Januar 1945 Sprængning af Direktør Winthers Villa, Mariendalsvej 104, Frederiksberg, hvorved der skete Skade for 110 640 Kr.

185.

Den 18. Januar 1945 Drab paa Direktør H. C. Hansen i København.

186.

Den 18. Januar 1945 Sprængning af Apolloteatret, København, hvorved der skete Skade for 993 000 Kr.

187.

Den 24. Januar 1945 Sprængning af Carl Allers Etablissement, København, hvorved der skete Skade for 7 000 000 Kr.

188.

Den 24. Januar 1945 Drab paa Grosserer William Prieme i København.

189.

Den 8. Februar 1945 Sprængning af Anders Nielsens Villa, Kildebakkegaards Alle 224, Søborg, hvorved der skete Skade for 45 700 Kr.

190.

Den 8. Februar 1945 Sprængning af Fru Nancy Bergs Villa, Højlandsvangen 50, København, hvorved der skete Skade for 53 000 Kr.

191.

Den 10. og 12. Februar 1945 Sprængninger af henholdsvis Eskild Børge Christoffersens Villa, Ørevadsvej 32, og Robert Bjerres Villa, Nebbegaardsbakken 17, København, hvorved der skete Skade for ialt 84 600 Kr.

192.

Den 14. Februar 1945 Drab paa Cigarhandler Aage Valdemar Nielsen og Manufakturhandler Selgan Rasmussen i København.

193.

Den 16. Februar 1945 Drab paa Havnedirektør Frederik Wilhelm Laub i Gentofte og paa Forstander Heinrich Gille og Fabrikant David Johannes Ovesen Nielsen i København.

194.

Den 19. Februar 1945 i Odense Drab paa Installatør Valdemar Petersen, den 20. i samme Maaned, sammesteds, Drab paa Lægerne Christian Fabricius Møller, Henning Dalsgaard, Henning Ørsberg og Jørgen Hvalkof samt paa Konsul Gustav Christgau og Løjtnant Vang Tang og Drabsforsøg paa Teaterdirektør Helge Rungwald, og den 21. samme Maaned, ligeledes i Odense, Sprængning af Ejendommene Nørregade 12, 39, 68 og 77, Vestergade 6, 18, 20, 21, 22, 24, 48 og 64, af H. C. Andersens Herreekviperingsforretning i Kongensgade og Kiosken paa Hjørnet af Kongensgade og Stationsvej, hvorved der skete Skade for ialt 3 056 000 Kr.

195.

Den 21. Februar 1945 i Aarhus Drab paa Købmand Kaj Frode Baggesen Schmidt, den 22. samme Maaned, sammesteds, Drab paa Former Osvald Egon Wejling Christensen, og Sprængning af Ejendommene Nørregade 12 og 34, Ryesgade 3 og Guldsmedegade 3, 9, 24 og 27, og den 23. samme Maaned, ligeledes i Aarhus, Sprængning af Ejendommene Søndergade 2 og 14, Clementsbro 14 og Aarhus Privatbank, hvorved der skete Skade for ialt 2 165 000 Kr. og 7 Personer dræbtes.

196.

Den 23. Februar 1945 Sprængning af Silkeborg Teater og Haandværkerforeningen, hvorved der skete Skade for 575 000 Kr.

197.

Den 23. Februar 1945 Sprængning af Randers Teater, hvorved der skete Skade for 878 000 Kr.

198.

Den 24. Februar 1945 Sprængning af et D.S.B. Personeksprestog Nord for Hobro, hvorved der skete Skade for 150 000 Kr., 10 Personer dræbtes og mange saaredes.

199.

Den 24. Februar 1945 Sprængning af Ejendommen, Nørregade 6, Randers, hvorved der skete Skade for 187 000 Kr.

200.

Den 28. Februar 1945 Sprængning af Maskinpasser Jacob Andreasens Villa, Kirkebro 7, København, hvorved der skete Skade for 40 325 Kr.

201.

Den 10. Marts 1945 Sprængning af Gaardejer Hans Lilholts Gaard, Røde Kro, hvorved der skete Skade for 122 638 Kr.

203.

Den 13. Marts 1945 Sprængning af Riisskov Banens Personmotortog ved Aarhus, hvorved der skete Skade for 45 000 Kr., 3 Personer dræbtes og 15 saaredes.

204.

Den 14. Marts 1945 Drabsforsøg paa Byraadsfuldmægtig Kjeld Jarde i Aarhus.

205.

Den 14. Marts 1945 Sprængning af Raadhuset i Aarhus, hvorved der skete Skade for 1 500 000 Kr.

206.

Den 15. Marts 1945 Sprængning af Ejendommen, Østergade 10, Randers, hvorved der skete Skade for 497 000 Kr., 2 Personer dræbtes og 6 saaredes.

207.

Den 15. Marts 1945 Sprængning af Restaurant „Kilden“, Aalborg, hvorved der skete Skade for 384 314 Kr.

208.

Den 15. Marts 1945 Sprængning af Lakfabriken „Hygæa“, Skalborg, hvorved der skete Skade for 1 450 000 Kr.

210.

Den 16. Marts 1945 Sprængning af Gartner Christian Petersens Ejendom m. v., Calvinsvej, og Fabriksarbejder Ferdinand Andersens Villa, Treldevej, begge Fredericia, hvorved der skete Skade for ialt 142 358 Kr.

211.

Den 17. Marts 1945 Drab paa Viktualiehandler Kaj Walther Larsen i København.

212.

Den 17. Marts 1945 Sprængning af Svendborg Amtstidendes Ejendom i Svendborg, hvorved der skete Skade for 325 000 Kr.

213.

Den 17. Marts 1945 Sprængning af Willerups Tæppefabrik i Vejle, hvorved der skete Skade for 1 650 000 Kr.

214.

Den 17. Marts 1945 Sprængning af Restaurant „Brockmann“, Odense, hvorved der skete Skade for 19 508 Kr.

217.

Den 26. Marts 1945 Drab paa Overlægerne Buchholtz og Feldtborg i Vejle, paa Pastor Poul Bentzen i Esbjerg og paa Næstformand Carl Egon Sejer i Hesselager.

218.

Den 27. Marts 1945 Sprængning af Frederikshavns Avis' Ejendom i Frederikshavn, Vendsyssel Tidendes Ejendom i Hjørring og Jernbanelinien Syd for Hjørring, hvorved der skete Skade for ialt 887 400 Kr.

219.

Den 28. Marts 1945 Sprængning af Hammel Banens Personmotortog ved Staunstrup, hvorved der skete Skade for 6 200 Kr. og 11 Personer saaredes.

220.

Den 28. Marts 1945 Sprængning af Skydepavillonen, Aalborgtaarnet og B.T. Centralen i Aalborg, hvorved der skete Skade for 422 448 Kr.

221.

Den 28. Marts 1945 Sprængning af Riisskov Banens Tog ved Aarhus, hvorved der skete Skade for 8 112 Kr.

222.

Den 29. Marts 1945 Drab paa Redaktør Børge Schmidt og Drabsforsøg paa Direktør Walmann og Baneingeniør Leo Sørensen i Aarhus.

223.

Den 19. April 1945 Drab paa Direktør Viggo Johannes Hansen og Drabsforsøg paa Havnefoged Morten Jacobsen i Assens.

225.

Den 21. April 1945 Drab paa Prokurist Harald Halberg og Fabrikant Otto Halberg i Svendborg og Drabsforsøg paa Kriminaldommer Lunøe i Odense og paa Sagfører Volmer Veik i Assens.

Best ved i samme Periode, som den for den tyske Politik i Danmark ansvarlige, at have godkendt den af Besættelsesmagten forøvede Antisabotage, som forinden Iværksættelsen i mange Tilfælde blev forelagt Best af Bovensiepen for at opnaa Best's Sanktion, og som han ellers havde fastsat mere almindelige Retningslinier for ved at have foreslaaet Objekter for Antisabotage saasom „Tuborg“, ved i første Halvdel af 1944 at have henvist Bovensiepen og Schwerdt til hos Rüstungsstab Dänemark at skaffe Oplysninger om, hvilke danske Industrivirksomheder der uden Skade for tyske Interesser kunde saboteres, ved at have opfordret sine Medarbejdere Franz Ebner og Rudolf Stier samt den tyske Formand for det dansk/tyske Udvalg vedrørende Erhvervsforhandlinger, Alex Walther, til at give sig en Fortegnelse over saadanne Virksomheder, ved at have overgivet Bovensiepen en Liste med Emner for Antisabotage, paa hvilken blandt andet var anført Fabriken „Lyfa“, ved i enkelte Tilfælde at have krævet øjeblikkelig Antisabotage, ved i August 1944 med Schwerdt at have drøftet, at Bortførelser vilde være egnet til at skræmme Modstandsbevægelsen og, da Schwerdt vægrede sig, at have krævet Iværksættelse samt ved i samme Maaned af det tyske Udenrigsministerium at have forlangt Tredobling af „Sonderkommandoen“.

Pancke, der da var højere S.S. og Politifører i Danmark, ved i samme Periode at have beordret Bovensiepen til at udføre Antisabotage, ved som Objekter herfor at have udpeget Tivoli, Premier Icecreme paa Roskildevej og Odinstaaet, ved at have opgivet Bovensiepen Navne paa Personer som Emner for Drab og ved i April 1944 at have ladet Danskere fra Schalburgkorpsets E.T. overføre til Forstærkning for „Sonderkommando“.

Hanneken, som da var den tyske Værnemagts Øverstbefalende her i Landet, ved i 1944 i Tilfælde af Sabotage af Best, som v. Hanneken allerede i Januar 1944 meddelte, at han maatte indberette til O.K.W., hvis Sabotagen i Danmark fortsatte eller steg, at have forlangt Iværksættelse af Antisabotage, hvorhos han lagde Pres paa Pancke med Hensyn hertil og i Tilfælde af Sabotage gav Ordre til, at den ikke under Sagen tiltalte Karl Heinz Hoffmann, der var den herværende Chef for Gestapo, skulde spørges om, hvilken konkret tysk Antisabotage der var iværksat.

C. 1. (X).

Bovensiepen for Overtrædelse af Straffelovens § 244, Stk. 4, jfr. Stk. 2 og 3, § 245 og § 246 ved i Tiden fra først i 1944 indtil Kapitulationen i en Række Tilfælde at have givet Ordre til Anvendelse af den indenfor Gestapo af de tyske Myndigheder officielt tilladte „verschärfte Vernehmung“ af Professor Mogens Fog og af Oberstløjtnant Tiemroth, der begge blev pryglet, men ellers paa den Maade, at han delegerede sin Myndighed til at give Tilladelsen til ovennævnte Hoffmann; hvorhos Bovensiepen har godkendt, at grovere Mishandlinger i mange Tilfælde fandt Sted, f. Eks. Slag i betydeligt Antal og under timelange Forhør med Knytnæver, Piske, Gummiknipler, Læderremme, Staalris m. v. ofte over hele Kroppen og undertiden i hel eller delvis nøgen Tilstand, ligesom der f. Eks. blev anvendt Tommelskruer i nogle Tilfælde, saaledes at formentlig 2—300 danske Statsborgere herved paadrog sig alvorlige og langvarige Beskadigelser.

C. 2. (X)

Pancke for Overtrædelse af samme Bestemmelser ved i Tiden fra Januar 1944 til Kapitulationen som „höhere SS und Polizeiführer“, i Medfør af hvilken Stilling han havde Myndighed til at kontrollere det tyske Sikkerhedspoliti, at have været medansvarlig for de fornævnte Mishandlinger, idet han stiltiende eller udtrykkelig har tolereret, at Mishandling fandt Sted, endda i stort Omfang udover hvad her var fastsat ved de tyske Bestemmelser om „verschärfte Vernehmung“.

D. (III 2)

Bovensiepen for Overtrædelse af Straffelovens § 237 ved at ovennævnte Hoffmann, efter Ordre af Bovensiepen den 8. August 1944, har givet den ikke under Sagen tiltalte Kriminalrat Erik Bunke Ordre til at lade 11 danske Statsborgere dræbe, hvorefter Bunke sammen med andre Medlemmer af det tyske Sikkerhedspoliti den 9. August 1944 Kl. ca. 2 ved 40-Kilometerstenen paa Hovedvej 1 mellem Roskilde og Ringsted med Pistolskud dræbte Jens Jacob Wolff Martens, Victor Behring Mehl, Gunnar Mogens Dahl, Aksel Ove Jensen, Karl Helmuth Preben Berg Sørensen, Knud Erik Gyldholm, Erik Nyemann, Per Sonne, Preben Hagelin, Kaj Holger Schiøtt og Eduard Frederik Sommer, som alle kort forinden var afhentet i Vestre Fængsel og af Drabsmændene i et tysk Automobil transporteredes til Gerningsstedet.

E. (VIII)

Pancke, v. Hanneken og Bovensiepen for Overtrædelse af Straffelovens § 261, Stk. 1, jfr. Stk. 2, *Pancke* ved i September 1944 ved Henvendelse i Berlin at have taget Initiativet til Deportation af det danske Politi og Grænsegendarmeriet og ved, da Hitlers Tilladelse hertil den 12. September 1944 forelaa, at have ledet Aktionens Tilrettelæggelse, *v. Hanneken* ved — efter i Eftersommeren 1944 at have deltaget i Drøftelser med *Pancke* om det danske Politi, som *v. Hanneken* frygtede i Tilfælde af allieret Invasion i Danmark og ønskede reduceret — i September 1944 at have tilsagt *Pancke* Værnemagtens Bistand ved Politiets Anholdelse med Deportation for Øje og faktisk indsat tyske Soldater under Aktionen og ved at have krævet af *Pancke*, at Grænsegendarmeriet ved samme Lejlighed anholdtes og deporteredes, *Bovensiepen* ved at have ledet det tyske Sikkerhedspolitis Indsættelse under Anholdelserne af Politiet og Grænsegendarmeriet, som for Politiets Vedkommende fandt Sted den 19. September 1944, hvorefter 1984 af de anholdte Politifolk samme Dag og de følgende Dage deporteredes til Tyskland og anbragtes i Koncentrationslejre, hvoraf 78 afgik ved Døden og 18 efter Hjemsendelsen til Danmark døde af Sygdomme paadraget ved Opholdet, medens 252 fik alvorlige Sygdomme, og for Grænsegendarmeriets Vedkommende den 19., 20. og 21. September 1944, hvor 291 Grænsegendarmer anholdtes, interneredes i Frøslevlejren og for 141's Vedkommende den 5. Oktober samme Aar overførtes til Koncentrationslejre i Tyskland, hvor 39 døde under Opholdet eller efter Hjemkomsten til Danmark som Følge af dette og 16 paadrog sig alvorlige Sygdomme.

F. (IX)

Pancke og Bovensiepen for Overtrædelse af Straffelovens § 261, Stk. 1, jfr. Stk. 2, *Pancke* ved i Efteraaret 1944 til Bovensiepen at have givet Ordre til Deportation af „Aso-

cialer" og „Vaneforbrydere“, *Bovensiepen* ved til den daværende Leder af det tyske Sikkerhedspoliti's Afdeling V (Kriminalpolizei), den ikke under Sagen tiltalte Karl Zechenter, at have videregivet denne Ordre, hvorefter der, af de ved Sikkerhedspolitiets Razziaer i September/Oktobre 1944 i København, Odense og Jylland anholdte danske Statsborgere, deporteredes 421 til Tyskland og der anbragtes i Konzentrationslejre, hvor 62 døde, medens 51 paadrog sig alvorlige Sygdomme.

G. (III 3)

Bovensiepen for Overtrædelse af Straffelovens § 237, jfr. tildels dens § 21, ved som Følge af, at der den 23. Februar 1945 i København af Modstandsbevægelsen var foretaget Angreb mod en Værnemagtspatrulje, hvorved 3 tyske Soldater dræbtes og 7 saaredes, saaledes at 5 senere afgik ved Døden, at have sanktioneret en af Kriminalrat Bunke udarbejdet Plan om Repressalier ved Drab af danske Statsborgere, hvorefter Helge Ulrichsen, Eigil Kirstein Vistiesen, Svend Erik Jensen, Skjold Leo Alva Jensen, Christian Olsen, Erik Edmund Andreasen, Kjeld Laurits Jeppesen og Kuno Conrad Christian Odde den følgende Dag i de første Timer af Medlemmer af det tyske Sikkerhedspoliti blev afhentet paa deres Bopæle i København og umiddelbart efter skudt ned, hvorved alle med Undtagelse af Helge Ulrichsen dræbtes.

Der er af Anklagemyndigheden nedlagt Paastand om Idømmelse af Livsstraf for de Tiltalte Panckes og Bovensiepens Vedkommende.

De Tiltalte er født i Tyskland: Best den 10. Juli 1903, v. Hanneken den 5. Januar 1890, Pancke den 1. Maj 1899 og Bovensiepen den 8. Juli 1905.

Ingen af de Tiltalte er tidligere fundet straffet.

Foreløbig bemærkes, at Rettens Kompetence er blevet bestridt, og at Retten ikke finder at kunne tage Hensyn hertil, da Tiltalen som anført er rejst i Medfør af Lov Nr. 395 af 12. Juli 1946 § 1.

Angaaende de Tiltaltes personlige Forhold, Uddannelse og Beskæftigelse, indtil de kom her til Landet, foreligger følgende Oplysninger:

Tiltalte *Best*, hvis Fader døde under den første Verdenskrig og efterlod Enken i smaa Kaar, bestod i 1925 første Del af juridisk Embedseksamen, hvorefter han de næste 3 Aar gjorde praktisk Tjeneste ved forskellige Domstole og Administrationsorganer, indtil han i 1928 bestod juridisk Embedseksamen og blev Gerichtsassessor. Derefter var han Dommer forskellige Steder i Tyskland, men i 1931 blev han suspenderet paa Grund af en Artikel om Nødforordninger, og Suspensionen varede helt til 1933.

Efter Nazisternes Magtovertagelse samme Aar blev han Leder af det hessiske Politi, men allerede i Slutningen af 1933 fratraadte han Stillingen, da der var opstaaet politiske Uoverensstemmelser mellem ham og den stedlige Gauleiter.

Efter Opfordring fra Himmler traadte han derefter ind i det tyske Reichspolizei, hvor han var indtil 1940, blandt andet som Chef for Afdeling I, der beskæftigede sig med administrative Sager. Sideløbende blev han konstitueret som midlertidig Leder af Afdeling III, der havde med Abwehr og Spionage at gøre, og i denne Stilling forblev han indtil 1939. Fra Juni 1940 var han Kriegsverwaltungschef i Frankrig med Hovedsæde i Paris.

Den 1. November 1930 indmeldte han sig i N.S.D.A.P. i Hessen. Den da herskende store Arbejdsløshed i Tyskland havde overbevist ham om, at der maatte gøres noget radikalt for at bringe den til Ophør, og da han mente, at kun det nazistiske Parti vilde være i Stand til at løse denne Opgave, meldte han sig ind i Partiet.

I 1931 blev han Medlem af S.S. Dette skete efter Henvendelse fra en stedlig S.S.-Fører, der ønskede, at ogsaa S.S.-Uniformen blev repræsenteret i den hessiske Landdag, hvoraf Tiltalte da var Medlem. I de følgende Aar fulgte forskellige Forfremmelser indenfor S.S. I 1942 blev han Gruppenführer og endelig i 1944 Obergruppenführer, men disse Forfremmelser var af rent formel Natur og blev egentlig kun givet, for at han i de forskellige Stillinger, som han efterhaanden indtog, ikke skulde være de forskellige S.S.-Folk underlegne i Kompetence.

Tiltalte *v. Hanneken* har siden sin tidligste Ungdom været tilknyttet den tyske Hær og deltog i den første Verdenskrig. Efter dennes Afslutning gik han over i Rigsværnet. I 1935 blev han tilknyttet Vaabendepartementet, og i de følgende Aar var han beskæftiget

under „4 Aars Planen“. Da han ikke syntes, der var Opgaver for ham, forlangte han i 1942 sin Afsked. Han havde forinden forgæves begæret sig forsat til Fronttjeneste. Han har aldrig tilhørt N.S.D.A.P. eller Forbund og Grupper under dette Parti.

Tiltalte *Pancke* stammer fra et Officershjem og har tilhørt den tyske Hær siden sin tidligste Ungdom. Han var Deltager i den første Verdenskrig, og efter Revolutionen deltog han i Krigen i Balticum, hvor han blev saaret. Nogle Aar opholdt han sig nu i Argentina og vendte omkring Aarsskiftet 1926/27 tilbage til Tyskland, hvor han fik en underordnet Stilling i Kiel. Fra denne blev han afskediget i 1931 paa Grund af Deltagelse i en Demonstration. I 1930 indmeldte han sig i N.S.D.A.P., og det følgende Aar blev han Medlem af S.S. Han var derefter beskæftiget med Partiarbejde, navnlig inden for Gymnastikken og den førmilitære Skoling rundt om i Tyskland. I 1934 blev han forflyttet til Hamborg som Oberführer inden for S.S. Derfra forflyttedes han i 1938 til Berlin, da han blev Chef for Rasse- und Siedlungsamt. I 1940 blev han udnævnt til Höhere S.S. und Polizeiführer i Braunschweig. Inden for S.S. var han da Gruppenführer; det følgende Aar forfremmedes han til Obergruppenführer.

Tiltalte *Bovensiepen* er juridisk uddannet, og i 1931 blev han udnævnt til Gerichts-assessor. I 1933 blev han tilknyttet Gestapo i Düsseldorf, og herfra forflyttedes han i 1934 til Magdeburg, hvor han fik en Lederstilling. Efter forskellige Tjenestesteder rundt om i Tyskland kom han i 1941 til Berlin. I 1943 forflyttedes han endelig til Kassel, hvor han blev Inspektør i Sikkerhedspolitiet og S.D. (Sicherheitsdienst).

I Begyndelsen af 1920'erne søgte Tiltalte Tilknytning til nationale sociale Bevægelser i Tyskland. I 1925 blev han optaget i N.S.D.A.P. Han udførte i de følgende Aar Arbejde inden for Partiet uden at have nogen højere Grad. Efter Magtovertagelsen i 1933 gled han ind i de forskellige Afdelinger inden for Partiet. I November 1943 blev han S.S.-Standartenführer og Oberst i Politiet.

Der er under Sagen afgivet Forklaring af de Tiltalte v. Hanneken, Pancke og Bovensiepen, hvorhos der er afgivet Vidneforklaring af blandt andre fhv. Statsminister Erik Scavenius, Ambassadør Niels Svenningsen, tidligere Gesandt Barandon med flere og Forklaringer af en Række tyske Politifolk, der tidligere har gjort Tjeneste her i Landet, og mod hvilke der er indledet retslig Forfølgning. Der er derhos dokumenteret et stort Antal Fotokopier af tjenstlige Dokumenter, Indberetninger og lignende, der er fundet i tyske Arkiver, en Del edelige Erklæringer m. v.

Tiltalte Best har ikke ønsket at afgive Forklaring under Domsforhandlingen og har protesteret imod, at der tillægges de af ham, som han hævder under falske Forudsætninger, tidligere afgivne Forklaringer nogen Betydning. Under Hensyn til de Kauteler, hvorunder Forklaringerne er afgivet, finder Retten imidlertid ikke at kunne se bort fra dem.

Vedrørende Tiltalte Best.

Da Tiltalte den 5. November 1942 kom her til Landet, havde de dansk-tyske Relationer i nogen Tid været inde i en Krise, hvis umiddelbare Anledning var Adolf Hitlers Vrede over den danske Konges Takketelegram for Hitlers Lykønskning til Kongens Fødselsdag. Den tyske Gesandt v. Renthe-Fink var i Slutningen af September blevet tilbagekaldt, og den danske Gesandt i Berlin havde faaet Anmodning om at rejse hjem, uden at der dog var Tale om nogen Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse. Fra tysk Side var der stillet Krav om en Omdannelse af Regeringen, og saaledes at Nationalsocialister blev optaget i den, men dette sidste Krav var antagelig frafaldet ved Tiltaltes Ankomst. v. Ribbentrop havde i hvert Fald efter Scavenius' Forklaring opgivet det ved deres Forhandling den 2. November 1942.

Tiltalte har forklaret, at han i August 1942 blev forflyttet til Udenrigsministeriet i Berlin, efter at Ribbentrop havde stillet ham i Udsigt, at han kunde faa en Stilling inden for Diplomatiets i Udlandet. Han informerede sig om Arbejdet i Ministeriet, og den 4. November 1942 fulgte hans Udnævnelse til Reichsbevollmächtigter i Danmark. I Modsætning til v. Renthe-Fink var han ikke udnævnt til Gesandt, og han havde udtrykkelig Ordre til ikke at aflevere sine Akkreditiver til Kongen. Forinden sin Udnævnelse, nemlig den 27. Oktober 1942, havde han haft et Møde med Hitler, i hvilket han mundtlig informeredes om sit Virke i Danmark, idet han fik til Opgave: at danne en ny Regering, at sørge for

Opretholdelse af de danske Ydelser til Tyskland, at opretholde Ro og Orden i Landet uden forøget Indsats af tyske Kræfter og endelig at forberede Muligheder til sin Tid for at ordne Tysklands endelige Forhold til Danmark gennem Aftaler med en legal dansk Regering.

Det var hans Hensigt at ville føre en hensynsfuld Overenskomstpolitik, hvilken Linie han da ogsaa fulgte under sine Forhandlinger umiddelbart efter sin Ankomst til Danmark om Dannelsen af den nye Regering, for hvilken Scavenius blev Chef.

I Berlin var Tiltalte blevet gjort bekendt med Instrukserne til sin Forgænger, hvorefter det tilkom den Rigsbefuldmægtigede at have hele den politiske Ledelse i Landet, ogsaa lige over for Værnemagten. Det tilkom saaledes Tiltalte at forhandle med den danske Regering om militære Spørgsmaal, bortset fra rent saglige Spørgsmaal, som kunde forhandles mellem Militærinstanser indbyrdes. Det viste sig imidlertid, at v. Hanneken, der den 12. September 1942 havde afløst General Lüdke som Øverstbefalende i Danmark, havde modstridende Instruktioner, hvilket medførte visse Vanskeligheder. Ved Forhandlinger imellem dem og efter fornyede Instruktioner fra Berlin blev Forholdet dog snart berigtiget.

Ved Tiltaltes Tiltræden var der ikke udøvende tysk Politi i Danmark, men kun enkelte Polititjenestemænd til at varetage Forbindelsen med det danske Politi, hvilke Politifolk var underlagt Tiltalte. Da der i Efteraaret 1943 indførtes egentligt tysk Politi i Danmark med Pancke som Øverstbefalende, blev det af Hitler meddelt Tiltalte, at Pancke blev Tiltalt „beigegeben“, hvilket Tiltalte forstod saaledes, at Pancke var underlagt ham. Pancke havde imidlertid den Opfattelse, at han var selvstændig ved Siden af Tiltalte i alle Politispørgsmaal, hvilken Fortolkning Himmler gav ham Medhold i, og dette Forhold lykkedes det ikke Tiltalte at ændre.

Da Tiltalte mærkede, at det var til Skade for hans Arbejde, at han maatte gaa uden om Kongen, fik han i Begyndelsen af 1943 udvirket en Tilladelse til at genoptage Forbindelsen med det danske Kongehus.

Under sit Ophold i Danmark har han bestandig forsøgt paa ren Fornuftsbasis at faa et Samarbejde i Stand med den danske Regering og ledende Mænd her i Landet, men denne Politik blev modarbejdet af Propagandaen fra London og af den danske Modstandsbevægelse, der var klar over, at Tiltaltes Politik var den farligste for Modstandsbevægelsens Maalsætning, der gik ud paa at faa Danmark anerkendt som allieret krigsførende. Modstandsbevægelsen og den fjendtlige Propaganda spekulerede i den Mentalitet, der herskede inden for de ledende tyske Militærkredse, og det lykkedes da ogsaa at ophidse disse Kredse i en saadan Grad, at de af Prestigehensyn følte sig foranlediget til at give Ordre til den stedse skarpere Kurs, der efterhaanden blev ført her i Danmark, og som var medvirkende til Begivenhederne den 29. August 1943, da den danske Regering blev tvunget væk, og det saakaldte Departementschefstyre institueredes, medens de danske Værn afvæbnedes og interneredes. Tiltalte har til Stadighed været en Modstander af denne skarpere Kurs og søgte paa alle Maader at bremse den. Han har Gang paa Gang protesteret i det tyske Udenrigsministerium, under hvilket Danmark i Modsætning til andre besatte Lande som Norge hørte, mod den skærpede Kurs.

Angaaende de enkelte Tiltaleforhold.

A. (II 1)

Tiltalte har forklaret, at han indtil omkring September 1943 af og til maatte afgive Indberetning til Udenrigsministeriet om, hvordan de danske Jøders Forhold var, og alle disse Indberetninger gik ud paa, at der i Danmark ikke var noget Jødeproblem, dels fordi Jøderne var forholdsvis faatallige, ca. 6—5 000, og dels fordi de ikke i særlig Grad beherskede fremtrædende Stillinger, saaledes hverken i Regeringen eller paa Rigsdagen eller i de største Virksomheder. Personlig har han altid betragtet Jødespørgsmaalet som lig ethvert andet Mindretalsspørgsmaal, og det har været ham imod, at et jødisk Mindretal skulde behandles anderledes end ethvert andet Mindretal, f. Eks. med Hensyn til, at det skulde tilintetgøres eller gøres mindreværdigt.

Angaaende selve Jødeaktionen gaar Tiltaltes endelige Forklaring, som findes i en ikke inden Retten bekræftet Erklæring af 14. April 1948, der er afgivet til Brug under en Sag mod Embedsmænd i det tyske Udenrigsministerium, ud paa, at han i Begyndelsen af

September 1943, sandsynligvis den 8. September 1943, fra v. Ribbentrops Ministerbureau fik Underretning om, at der efter Anordning af Hitler skulde finde en Aktion Sted mod Jøderne i Danmark, og der var vist nok ogsaa befalet Forholdsregler mod Frimurerne. Meddelelsen maatte under ingen Omstændigheder omtales.

Efter Modtagelsen af Meddelelsen bestræbte Tiltalte sig paa at opnaa, at den saaledes befalede Aktion blev gennemført under den siden den 29. August 1943 bestaaende militære Undtagelsestilstand. Grunden hertil var, at han befrygtede, at Aktionen vilde medføre stor Ophidselse hos den danske Befolkning og maaske Uroligheder, der paa et senere Tidspunkt kunde føre til en ny Undtagelsestilstand. Hertil kom, at Tiltalte var klar over, at Aktionens Resultat vilde blive saa meget ringere, jo før den fandt Sted, fordi det tyske Politi først var ved at komme her til Landet og derfor var uden Kendskab til Forholdene.

Derfor sendte Tiltalte den 8. September 1943 til v. Ribbentrop et Telegram, hvori han opfordrede til en Jødeaktion, idet han henviste til en af sine tidligere Indberetninger, hvori han bestemt havde fraraadet en Jødeaktion, ligesom han gjorde opmærksom paa de Vanskeligheder og Følger, som Aktionen kunde faa.

Samtidig lod Tiltalte gennem sin Medarbejder, Duckwitz, danske Kredse tilflyde Meddelelse om den forestaaende Aktion, hvilket havde til Følge, at kun 4—500 Jøder blev fundet af det tyske Politi og deporteret.

B. (V)

Det fremgaar af Sagens Oplysninger, at Tiltalte den 30. December 1943 blandt andet sammen med Pancke og v. Hanneken var til Stede i Hitlers Hovedkvarter til Drøftelse af Forholdene i Danmark. Paa dette Møde blev der af Hitler givet Ordre til, at al Rettergang mod danske Sabotører skulde ophøre, idet man gennem Rettergangen blot skabte Martyrer, og at man skulde øve Gengæld, derved at Drab blev besvaret med Drab og Sprængning med Sprængning.

Tiltalte har forklaret, at han protesterede mod Hitlers Plan, da dens Udførelse vilde virke uheldigt i et Land som Danmark, hvor man lagde megen Vægt paa Retsforfølgning.

Efter Mødet i Hovedkvarteret havde han alene et Møde med v. Ribbentrop, der var enig i Tiltaltes Synspunkter og ønskede at holdes nøje orienteret om, hvordan Udviklingen forløb. Tiltalte opfattede ikke Hitlers Ordre som rettet til sig selv personlig. Aktionernes Udførelse paahvilede Politiet, og dette var som tidligere anført ikke underlagt Tiltalte. Tiltalte havde intet Kendskab til de tyske Terroraktioner i Enkeltheder. Han blev aldrig i Forvejen gjort bekendt med Emnerne for Modterror, hverken naar det drejede sig om Ejendomme, eller naar det drejede sig om Drab. Han tænkte sig, at Bovensiepen var den egentlige Leder af Gengældelsesforanstaltningerne her i Landet, men det er aldrig blevet sagt ham eller betydet ham i en mere direkte Form, og om den saakaldte „Peter-Gruppe“, der udførte Modterroren, har han først hørt efter Kapitulationen.

Tiltalte har til enhver Tid været imod den anvendte Fremgangsmaade og har givet Udtryk for dette baade overfor de herværende tyske Politifolk og overfor Udenrigsministeriet i Berlin, men uden at det har nyttet. Naar han efter at være blevet bekendt med Enkeltaktioner forespurgt hos det tyske Politi, hvordan Sagen hang sammen, fik han altid undvigende eller ufyldstgørende Svar, og med Hensyn til Drab var Svaret som Regel, at de paagældende enten havde søgt at sætte sig til Modværge eller havde forsøgt Flugt. Medvirkende til det tyske Politis Modvilje mod at give ham Oplysninger var blandt andet, at man fra Politiets Side vidste, at Tiltalte til enhver Tid arbejdede paa, at Politiet skulde underlægges ham, og at han protesterede mod Politiets Fremgangsmaade. Modsætningsforholdet til det tyske Politi skærpedes efter den saakaldte Folkestrejke omkring den 1. Juli 1944, som det lykkedes Tiltalte ved politiske Midler at faa sluttet i Løbet af faa Dage.

Kun i enkelte Tilfælde blev Tiltalte informeret paa en saa direkte Maade, at der for ham ikke var Tvivl om, at det var Tyskerne, der stod bag ved de paagældende Terroraktioner.

Han har ofte ladet Bovensiepen tilkalde for af denne at blive underrettet om forskellige Foreteelser her i Landet, saaledes at han kunde besvare danske Embedsmænds Forespørgsler, og ved Samtaler med Bovensiepen og Pancke om Temaet Modterror i al

Almindelighed har han foreholdt disse, at visse Grupper af Embedsmænd, politiske Ledere o. s. v. burde holdes uden for Gengældelsesaktionerne.

Disse Advarsler fra hans Side er i flere Tilfælde ikke blevet taget til Følge. Udover den nævnte generelle Advarsel har Tiltalte ikke kunnet medvirke positivt til Udvælgelsen af de Ofre, som Bovensiepen havde udset sig, idet Tiltalte som alt anført ikke havde nogen Kommandobeføjelser over Pancke eller Bovensiepen.

I en senere Erklæring af 21. Marts 1948, der ikke er bekræftet i Retten og ligedes er afgivet til Brug for Sagen mod Embedsmænd i det tyske Udenrigsministerium, har Tiltalte nærmere forklaret, at han vel som anført ikke havde faaet nogen Ordre til Gennemførelse af Modterroren, der udelukkende paahvilede Politiet, men da han ikke kunde være ligegyldig for dens Følger for den politiske Situation i Danmark, ansaa han sig for forpligtet til i hvert Fald at hindre, at der ved Udpegningen af Modterrorobjekter blev fremkaldt direkte Katastrofer. Han bad derfor Bovensiepen om ikke at angribe nogle Personer, f. Eks. kendte Politikere o.s.v., eller Objekter som f. Eks. offentlige Forsyningsværker, nationale Mindesmærker o. s. v., idet Angreb paa disse kunde fremkalde Uroligheder, Generalstrejke og lignende. Tiltalte erklærede sig villig til i hvert enkelt Tilfælde at fortælle Bovensiepen, om et Objekt hørte til en af disse farlige Kategorier. Nogle Maaneder igennem gav Bovensiepen gentagne Gange Tiltalte Lejlighed til at fremsætte sine politiske Betæneligheder vedrørende Valget af Objekter, men derefter indstilledes disse Drøftelser.

Tiltalte vidste, at Bovensiepen til Gennemførelsen af Modterroren havde Folk fra Skorzenys Gruppe til sin Disposition, og han lærte Lederen af Terrorgruppen, Schwerdt, at kende.

Vedrørende Tiltalte v. Hanneken.

Tiltalte har forklaret, at han i September 1942 efter Tilsigelse mødte i Rigskancelliet, hvor Hitler meddelte ham, at han var udnævnt til Øverstkommanderende for de tyske Tropper i Danmark, til hvis Forhold Tiltalte paa det Tidspunkt intet kendte. Hitler holdt ved den Lejlighed en Tale for Tiltalte, der faldt i en militær og en politisk Afdeling. Han gav herunder Udtryk for, at Danmark i nogen Grad var blevet forsømt, men at Tropperne nu vilde blive forstærkede. Hitler udtalte endvidere, at en Invasion i Norge maatte befrygtes, hvorfor Danmark for enhver Pris maatte holdes som Broforbindelse til Norge, i hvilken Sammenhæng Tiltalte fik Paalæg om at skabe Befæstninger i Danmark i Lighed med de franske. Angaaende de politiske Forhold i Danmark udtalte Hitler, at de havde udviklet sig meget utilfredsstillende, og at han var skuffet over manglende dansk Tilslutning. Man maatte sætte ind paa at tilvejebringe en dansk Regering, der var i Stand til at imødekomme de tyske Krav. Hitler beklagede sig endvidere over, at den hidtidige Øverstkommanderende havde sin Bopæl paa et Hotel, og at mange tyske Officerer havde intim Omgang med danske Kredse.

Tiltalte forstod sin Opgave derhen, at han kun skulde tage sig af militære Spørgsmaal. Overfor en Embedsmand af Best's Stab gjorde han opmærksom paa Ulemperne ved, at man her i Landet ved Siden af den Øverstkommanderende havde en Rigsbefuldmægtiget, der kunde udstede Ordre, som Militæret var pligtig at følge, men hverken da eller senere har Tiltalte udfoldet Bestræbelser for at blive udnævnt til militær Befalingshaver i Danmark.

Inden Best's Ankomst havde Tiltalte gjort sig bekendt med den for hans Embede gældende Tjenesteinstruks, af hvilken det fremgik, at han havde rent militære Opgaver, medens de politiske, politimæssige og økonomiske Omraader hørte under den Rigsbefuldmægtigede.

Tiltalte havde i og for sig Beføjelse til for saa vidt angik Spørgsmaal, der vedrørte den tyske Hær, at træde i direkte Forbindelse med danske Myndigheder, men da det gav Anledning til visse Vanskeligheder, enedes han med Best om, som ogsaa af denne forklaret, at Værnemagtens Sager forhandlede med danske Myndigheder gennem Best's Tjenestested, dog forhandlede fortsat Spørgsmaalet om Besættelsesomkostninger direkte med Nationalbanken, ligesom der var direkte Kontakt mellem den danske og den tyske Hær. Naar der forelaa blandede Sager, sørgede Tiltalte for, at Best blev informeret.

Idet den tyske Værnemagt saaledes forelagde Sager for Best's Tjenestested til videre

Forelæggelse for danske Myndigheder, havde dette derved Mulighed for at fremkomme med Indvendinger.

Samtlige Dokumenter, der afgik fra den herværende tyske Overkommando til højere Instanser i Tyskland, blev Best gjort bekendt med, og denne og senere ogsaa Pancke overværede efter Tiltaltes Indbydelse hans regelmæssige Møder med sine Kommandører, hvorved de fik Mulighed for at gøre sig bekendt med de Retningslinier, som Tiltalte fulgte.

Tiltalte har yderligere forklaret, at han var bekendt med den af Best fulgte Linie, som de tit drøftede, nemlig at faa Forholdene til at glide uden voldsomme Midler. Tiltaltes politiske Standpunkt faldt for saa vidt sammen dermed, som han tilstræbte med de forhaandenværende statlige og folkeretlige Midler at opretholde Ro og Orden her i Landet.

Han har i ikke faa Tilfælde modsat sig tyske Fordringer paa økonomiske, politiske og andre Omraader, saaledes Krav om Tvangsudskrivning af danske Arbejdere og dissers Anvendelse i Nordtyskland, hvilket han i Forbindelse med Best fik forhindret.

Angaaende Jødedeportationerne har Tiltalte blandt andet forklaret, at Best efter den 12. September 1943 meddelte ham, at der nu forelaa en Hitlerordre over Udenrigsministeriet til Jødespørgsmaalets Løsning, og forlangte Værnemagtens Medvirken, hvad Tiltalte protesterede imod over for O.K.W. (den tyske Overkommando), der meddelte, at Aktionen skulde ledes af S.S.-Føreren Berger uden Værnemagtens Medvirken.

Angaaende de enkelte Tiltaleforhold.

B. (V)

Angaaende Bekæmpelsen af Sabotagen, der fra Begyndelsen af 1943 var i fortsat Stigning, har Tiltalte forklaret, at han vistnok et Par Gange inden den 29. August 1943 gennem Best har søgt at fremsætte Forslag til de danske Myndigheder i Overensstemmelse med Tiltaltes Synspunkt, som var det, at man effektivt kun kunde bekæmpe Sabotagen ved at inddrage de lokale Myndigheder i Ansvaret og paalægge dem inden for deres Lokalteter at organisere en Bevogtning.

Hvis der indtraf Sabotagetilfælde, skulde den paagældende Sabotagevagt stilles for en tysk Krigsret til Paadømmelse i Overensstemmelse med gældende internationale Regler, og i Gentagelsestilfælde skulde derefter ogsaa den stedlige Embedsmand stilles for Krigsretten. Best kom med Indvendinger mod Forslaget, og Tiltalte bøjede sig.

Før den 29. August 1943 sendtes der med kortere Tids Mellemrum Indberetninger til O.K.W. om Forholdene her i Landet, og i disse Indberetninger holdt Tiltalte sig til de faktiske Forhold uden paa nogen Maade at overdrive f. Eks. Sabotagen.

Efter nævnte Dato havde Tiltalte Pligt til at sende daglige Indberetninger til O.K.W., idet Danmark nu betragtedes som Krigsskueplads, og i disse Indberetninger skulde ogsaa anføres samtlige Sabotager mod Tropperne og deres Ejendele. I den følgende Tid skete det, at Tiltalte efter Henstilling af Best ændrede en Indberetning inden dens Afsendelse, saaledes at han i Stedet for at opremse Sabotagetilfældene, hvorved Forholdene vilde forekomme O.K.W. alvorligere, end de i Virkeligheden var, nøjedes med at anføre, at nogle Sabotagetilfælde var forekommet.

Efter sin Ankomst her til Landet meddelte Pancke Tiltalte, at han som Himmlers Befuldmægtigede havde en selvstændig Stilling og var tilfórordnet Best, men om sin Op-gave her i Landet udtalte han sig ikke.

Indtil Udgangen af 1943 blev Sabotagen bekæmpet gennem Retsforfølgning ved de tyske Krigsretter. Tiltalte stillede ikke nogen Krav i Forbindelse med Sabotagebekæmpelsen og bebrejdede ikke Best eller Pancke Mildhed.

Tiltalte førte næsten dagligt telefoniske Samtaler med Best. Herunder omtaltes ogsaa de forekomne Sabotager, og Tiltalte beklagede sig over, at de nødvendiggjorde, at tyske Soldater blev anvendt til Bevogtning af Jernbanestrækninger og Udsendelse af Patruljer m. v., hvorved de blev taget fra deres egentlige Opgaver. Han stillede derfor gentagne Krav om, at Best skulde sørge for, at de tyske Ordenspolitistyrker blev forøget, saaledes at det paatalte Forhold kunde blive ændret. Ogsaa efter Panckes Ankomst har han vistnok over for Best gentaget Kravet, idet han var af den Opfattelse, at der ikke var sket nogen Ændring i Best's Embedsomraade ved Panckes Ankomst.

Tiltalte deltog som tidligere anført i Mødet i Hitlers Hovedkvarter den 30. December

1943, hvor de danske Forhold drøftedes. Tiltalte omtalte blandt andet, at Sabotagen var steget i den seneste Tid, og anførte, at den maatte bekæmpes ved forøget Rettergang og Udvidelse af Ansaret for de lokale Myndigheder, medens Best, der gjorde gældende, at Danmark skulde behandles med Forstaaelse og god Vilje under Hensyn til Landets store økonomiske Betydning for Tyskland, udtalte sig for Oprettelse af Særdomstole for at fremskynde Rettergangen.

Tiltalte forstod Hitlers tidligere omtalte Ordre saaledes, at Forbudet mod Anvendelse af Rettergang kun gjaldt Terror og Sabotage, og Krigsretterne fortsatte derfor Spionagesagerne og Sager, der var uden Sammenhæng med Sabotagen. Efter Hitlers Ordre var Best ansvarlig for Sabotagens Bekæmpelse, medens Pancke var ansvarlig for Gennemførelsen.

Efter Mødet hos Hitler havde Tiltalte en Samtale med Generalfeltmarskal Jodl, overfor hvem han gjorde Rede for sine Synspunkter med Hensyn til Sabotagebekæmpelsen, men Jodl afviste ham og paalagde ham alvorligt at følge den givne Ordre, der jo i Virkeligheden fritog Værnemagten for Ansaret for Sabotagebekæmpelsen.

Tiltalte blandede sig derfor ikke i Sabotagebekæmpelsen og udøvede ikke noget Tryk paa de andre Instanser, der med ham var enige i, at Mødet hos Hitler havde ført til et ulykkeligt Resultat.

Med Best stod han som tidligere anført i regelmæssig Telefonforbindelse og omtalte de da for hans Tjenestested anmeldte Sabotagetilfælde. Formaalet hermed var at opnaa Overensstemmelse mellem deres Indberetninger til Tyskland. Hvis der forelaa meget alvorlige Sabotagetilfælde, saaledes som det f. Eks. var Tilfældet under Troppetransporter fra Norge til Vestfronten i Sommeren 1944, da en Række Jernbanesabotager forekom, gjorde Tiltalte Best opmærksom paa de alvorlige Følger, som Sabotagerne havde for Værnemagten, og meddelte samtidig, at han var nødt til at indberette dem til O.K.W. og ikke kunde nøjes med som i andre Tilfælde at anføre, at der var indtruffet enkelte Sabotager, men han stillede ikke Krav om en bestemt Gengældelse. Best gjorde ikke ved saadanne Lejligheder Indvendinger mod Tiltaltes Bemærkninger.

Tiltalte har i det hele været uden Kendskab til Enkelthederne i Modterroren og ved ikke, om Best forinden Aktionernes Gennemførelse har godkendt Emnerne og Objekterne. Dog har Best engang nævnt, at han havde foreslaaet et Bladhus som Genstand for Modsabotage.

• Med Pancke har Tiltalte kun ført enkelte Samtaler og herunder drøftet særlige Sabotagetilfælde, men han erindrer ikke, hvorvidt han udbad sig Oplysninger om Gengældelsesforanstaltningerne.

Angaaende sit Forhold til O.K.W., hvis ledende Mænd i denne Periode var Generalfeltmarskallerne Keitel og Jodl, har Tiltalte forklaret, at han ligesom andre Tjenestesteders Ledere var under et faktisk Pres. Han nærede ikke nogen Frygt for sin Stilling, men Forholdet var det, at de to Herrer ikke taalte Synspunkter, der ikke paa laa Linie med deres Opfattelse og Planer.

Angaaende O.K.W.'s Forhold til Sabotagen og dens Bekæmpelse maa der sondres mellem Tiden før og efter den 30. December 1943. Før nævnte Dag var O.K.W. interesseret i at faa Oplysninger om Opklaringen af Sabotagetilfælde og de Modforanstaltninger, der blev truffet, derunder danske Myndigheders Deltagelse i Undersøgelserne. De Sabotører, der paagrebes, blev stillet for tyske Krigsretter, og herom underrettedes O.K.W. Iøvrigt blev der ikke stillet Krav fra O.K.W.'s Side, som heller ikke har forbeholdt sig yderligere Forholdsregler.

Efter den 30. December 1943 var Forholdet som tidligere forklaret dette, at Værnemagten ikke havde noget med Bekæmpelsen af Sabotagen at gøre. O.K.W.'s Interesse laa i, at de militære Anliggender ikke blev forstyrret, og Tiltalte sørgede for i sine Indberetninger, naar militære Interesser var blevet berørt, at kunne meddele, at Modforholdsregler var truffet af den Rigsbefuldmægtigede, blandt andet for at undgaa ubehagelige Spørgsmaal fra O.K.W.'s Side. Dette er Baggrunden for, at han i sine Samtaler med Best forlangte at holdes underrettet om, at der var truffet Forholdsregler i Overensstemmelse med Hitlers Ordre til Sabotagens Bekæmpelse.

O.K.W. har ikke over for Tiltalte stillet Krav om brutal Gengældelse for Sabotagen, og Tiltalte kan derfor ikke have viderebragt et saadant Krav.

Tiltalte fik ikke forelagt B.d.S.'s (Befehlshaber der Sicherheitspolizei) daglige Indberetninger, men disse blev indarbejdet i hans underordnedes daglige Referater; kun i Tilfælde af vigtige Begivenheder lod Tiltalte sig forelægge B.d.S.'s Indberetninger. I den senere Del af Perioden blev det aftalt, at man betegnede Modsabotage med Ordene „Tyske Interesser er ikke berørt“.

Tiltalte har ikke paalagt Medlemmerne af sin Stab at sætte sig i Forbindelse med Best og Pancke angaaende Værnemagtssabotage og Oplysning om Modforholdsregler.

Under Folkestrejken i Sommeren 1944 drøftede Tiltalte med Best og Pancke, hvilke Modforholdsregler der skulde træffes, men derudover har han ikke, selv i kritiske Situationer, deltaget i Drøftelser om Sabotagens Bekæmpelse.

E. (VIII)

Tiltalte har erkendt, at han i Eftersommeren 1944 deltog i Drøftelser med Pancke om en Reduktion af det danske Politi, som Tiltalte frygtede i Tilfælde af allieret Invasion i Danmark, og at han i September 1944 tilsagde Pancke Værnemagtens Bistand ved Politiets Anholdelse, men Tiltalte hævder, at han kun har hørt, at det danske Politi skulde interneres i Frøslev og Horserød, og at det var ham en fuldkommen Overraskelse, at det blev deporteret. Han havde intet Kendskab til, hvordan Borttransporten skulde foregaa, og var ubekendt med en forudgaaende Henvendelse til den tyske Admiral Wurmbach om at stille et Skib til Disposition for Transporten. Tiltalte hævder endvidere, at Grænsegendarmeriet slet ikke har været omtalt for ham personlig.

Vedrørende Tiltalte Pancke.

Tiltalte har forklaret, at han i Efteraaret 1943 udnævntes til Höhere S.S. und Polizeiführer i Danmark, hvilken Stilling hørte under Indenrigsministeriet og S.S.-Føreren Himmler. Indehaveren skulde repræsentere denne inden for hans forskellige Embedsomraader. Over for de stedlige Medlemmer af S.S., der var tilknyttet B.d.S. eller B.d.O. (Befehlshaber der Ordnungspolizei), ligesom andre Medlemmer af S.S. havde han Befalingsmyndighed med Hensyn til deres personlige Forhold. Over for Lederne af B.d.S. og B.d.O. havde han Befalingsmyndighed i ekstraordinære Situationer, hvor en Koordination af de forskellige Tjenestegrene var nødvendig; endvidere havde han Befalingsmyndighed inden for enkelte nærmere betegnede mindre vigtige Omraader.

Tiltaltes Opgave var at være den øverste Embedsmand for Sikkerhedspolitiet, Ordenspolitiet og nogle andre mindre S.S.-Tjenestesteder saasom Ersatzkommando Dänemark, Forsorgskontoret m. v.

Før sin Afrejse til Danmark var Tiltalte i Audiens hos Himmler, der gav en kort Orientering om Forholdene, idet han iøvrigt henviste ham til at søge nærmere Oplysninger om Forholdene i Danmark hos Dr. Kaltenbrunner i R.S.H.A. (Rigssikkerhedshovedkvarteret). Himmler sagde, at han i sin Stilling var selvstændig og ligestillet med Best og v. Hanneken, af hvilke to Personer han gav en Karakteristik, idet han betegnede Best som noget veg og for forhandlingsvillig, medens v. Hanneken blev betegnet som „en hæmmet Kriger“.

Tiltalte fik Paalæg om først at orientere sig her i Landet og derefter aflægge mundtligt Referat med Forslag blandt andet til Sabotagens Bekæmpelse. Modterror blev ikke omtalt, og det skete heller ikke ved han Besøg i R.S.H.A. Her talte han foruden med Lederen af R.S.H.A., Dr. Kaltenbrunner, med v. Löw og en dansk ved Navn Arntoft, der blandt andet omtalte Overfaldene paa de danske frivillige. Han anførte, at Best's Politik havde været medvirkende til disse Begivenheder, idet den i Almindelighed var for svag, navnlig havde han været svag over for Pressen og Radioen. Arntoft anbefalede skarpere Kurs.

I Tiltaltes Beskikkelsesbrev omtaltes, saa vidt han husker, kun Kompetenceforholdet til Best, idet det anførtes, at han var „beigeordnet“ eller „beigegeben“ Best og skulde træde i det intimeste Samarbejde med denne.

Tiltalte opfattede sin Stilling saadan, at han kun med Hensyn til Politispørgsmaal var selvstændig. Hvis et Politispørgsmaal kunde antages at ville faa politiske Konsekvenser, skulde Tiltalte efter sin Instruks raadføre sig med Best, og denne Instruks mener Tiltalte at have fulgt. Kun i Forbindelse med Spørgsmaalet om Aktionen mod det danske Politi

opstod der Vanskeligheder med Best, der modsatte sig Aktionen af politiske Grunde. Tiltalte henskød herefter Afgørelsen til sin overordnede Instans, hvis Billigelse fulgte. Iøvrigt har der været nogle mindre Meningsforskelligheder, som efter Forhandling næsten alle er blevet afgjort efter Best's Ønske.

I Forholdet til v. Hanneken forelaa der ikke nogen skriftlig Angivelse med Hensyn til Kompetenceforhold, men hertil var der heller ingen Grund, idet deres Sagomraader ikke faldt sammen. Kun i Tilfælde af militær Undtagelsestilstand var Tiltalte ligesom enhver Tysker underordnet v. Hanneken.

Ved sin Ankomst her til Landet blev Tiltalte modtaget af Best, i hvis Hjem han kom til at bo, og de havde indgaaende Samtaler om Forholdene her i Danmark.

Best gav Udtryk for, at hans Stilling vel var svækket af Begivenhederne den 29. August 1943, men han mente, at han fortsat havde saa megen Indflydelse paa og Tillid hos Departementchefstyret, at han indtil Krigens Afslutning kunde videreføre sin Politik, som gik ud paa mest muligt at skaane Danmark. Han kom ogsaa ind paa de gængse Argumenter, Hensynet til Danmarks forsyningsmæssige Betydning og som Forbindelsesled til Norge. Best anførte, at Danmark var det eneste Land, der var uberørt af Krigen, og at han haabede at kunne bevare denne Tilstand til Krigens Afslutning.

Med v. Hanneken havde Tiltalte en Samtale, hvis Enkeltheder han ikke mere erindrer, men det var hans Indtryk, at v. Hanneken ikke ganske billigede Best's Politik og ansaa det for nødvendigt at bruge skarpere Midler for at opretholde Ro og Orden.

Angaaende de enkelte Tiltaleforhold.

B. (V)

Tiltalte har forklaret, at hans principielle Standpunkt var det, at Sabotagen bedst bekæmpedes ved politimæssige Foranstaltninger, og heri støttedes han af de Informationer, som han havde faaet af Best og den daværende Leder af Sikkerhedspolitiet, Dr. Mildner.

I Midten af November blev han af v. Hanneken gjort bekendt med, at der fra O.K.W. var indløbet Ordre til, at Sabotagen skulde bekæmpes med Soningsaktioner, derunder kollektive Straffe. Tiltalte optog en Forhandling med Best, og de enedes om at tilstille deres Tjenestesteder enslydende Protester, idet de ansaa Ordren for fornuftstridig og dens Gennemførelse egnet til at skabe Uro.

Der indløb ikke noget Svar paa Tiltaltes Protestskrivelse, før han den 4. December i Overensstemmelse med den ham givne Instruks indfandt sig hos Himmler i Posen. Nævnte Dag var der almindeligt Møde, og næste Dag havde han Foretræde hos Himmler, hvorunder han redegjorde for Forholdene i Danmark og stillede Forslag om at fortsætte med det politimæssige Arbejde, der allerede havde givet visse Resultater.

Himmler afviste skarpt Forslaget, idet han sagde, at Tiltalte „sejlede i Best's Køl-vand“ og aabenbart var gaaet ind for hans milde Kurs. Navnlig bebrejdede Himmler Tiltalte, at der ikke var sket noget i Anledning af nogle nylig stedfundne Drab af tyske Soldater, hvorimod Tiltalte ikke erindrer, om Sabotagen blev omtalt.

Himmler gav Ordre til, at der skulde øves øjeblikkelig og tilsvarende Gengældelse, idet man som Ofre skulde vælge Modstandsbevægelsens ansvarlige Bagmænd, om hvilke der i Sikkerhedspoliets Akter maatte foreligge nærmere Oplysninger.

Tiltalte var forfærdet over Ordren og fremholdt de tekniske Vanskeligheder ved dens Gennemførelse, men Himmler stod fast ved Ordren.

Efter sin Tilbagekomst den 6. December gjorde han straks Best og Mildner bekendt med Ordren. Best var meget ophidset og erklærede, at han ikke kunde følge den, før v. Ribbentrop havde paataget sig Ansaret for Ordren, hvis Gennemførelse vilde medføre almindelig Uorden og Uro. Efter Aftale sendte de enslydende Protester til deres overordnede Tjenestesteder, idet de henviste til Ordrens politiske Konsekvenser, men der kom intet Svar, før Best og Tiltalte omkring den 20. December blev tilsagt til det ofte omtalte Møde hos Hitler den 30. s. M.

Før Mødet hos Hitler var Tiltalte tilsagt til Himmler Dagen forud. Han var alene hos Himmler, der senere modtog Best. Tiltalte fik svære Bebrejdelser for, at han ikke havde fulgt Ordren til Afstraffelse trods Best's Protest. Han meddelte, at der nu var sendt en

lydig Mand til Danmark. Tiltalte fik kun Lejlighed til endnu engang at anmode om at blive sendt til Fronten, hvilket afsloges.

Under Mødet hos Hitler blev Best, v. Hanneken og Tiltalte anmodet om at give en kort Orientering om Forholdene i Danmark.

Best fremhævede Danmarks økonomiske Betydning og fremstillede de politiske Forhold ret gunstigt; Sabotagen fremstillede han i ganske lyse Farver og berørte Sikkerhedspoliets Arbejde. Retsforfølgning ved Krigsretterne var for langsom, og han anbefalede derfor, at S.S. og Politiretten fik Jurisdiktion over Danskere. Hitler afbrød ham imidlertid her, idet han sagde, at enhver Jurisdiktion, der blot vilde skabe Martyrer, var forbudt, ligesom Gidseltagning og -skydning var forbudt. Hitler sagde, at ethvert Drab af Tyskere eller tyskvenlige øjeblikkelig og under samme Forhold skulde besvares, og Tiltalte er sikker paa, at han anførte Forholdstallet 5 : 1. Som Emner for Modterroren anførte han den samme Personkreds som Himmler; Sabotagen skulde besvares med Modsabotage over for rene danske Objekter: Bladhuse, Sportsindretninger, Forlystelsessteder o. s. v.

Tiltalte blev derefter spurgt om den politimæssige Stilling, og han udtalte sig paa Linie med Best, idet han ligeledes anbefalede Jurisdiktion ved S.S. og Politiretten. Tiltalte blev imidlertid ogsaa afvist. Endelig gav v. Hanneken en kort Redegørelse for de militære Forhold derunder Befæstningsarbejder. Han tiltraadte, at Rettergangen ved Krigsretterne var for langsom.

Hitlers Ordre maatte forstaas som et ubetinget Forbud mod Rettergang i Tilfælde af Drab og Sabotage, men Ordren opfattedes ikke som omfattende Rettergang vedrørende Spionage og andre mindre vigtige Forbrydelser.

Ordren var rettet til samtlige tilstedeværende, derunder Himmler og Kaltenbrunner, inden for deres Kompetencer, i første Række til Best, som var den politisk ansvarlige, i anden Række til Tiltalte som den for Ordrens Udførelse ansvarlige og endelig til v. Hanneken som Leder af Militæret, der i paakommende Tilfælde skulde understøtte Politiet, hvad han imidlertid ikke blev anmodet om.

Hitler motiverede den camouflerede Terror med, at man derved bedre kom Bagmændene til Livs. Gidselskydning blev vistnok forbudt, fordi den havde vist sig virningsløs.

I de første Dage af Januar 1944 vendte Tiltalte tilbage her til Landet og havde straks en Samtale med Best om Mødet hos Hitler. De var enige om, at dennes Ordre var ulykkelig for Forholdenes Udvikling her i Landet og for dem personlig, og at de maatte gøre alt for at mildne Ordren.

Himmlers Ordre til Tiltalte gik ud paa hurtig og effektiv Gennemførelse af Hitlers Ordre til Modterror, men der var ikke sat nogen Frist for Aktionens Gennemførelse.

Ogsaa med Dr. Mildner havde Tiltalte en Samtale om det nævnte Møde; Mildner var fuldt orienteret, han var ængstelig og erklærede, at han, uanset at han om kort Tid skulde forlade Landet, saa sig nødsaget til at gennemføre Ordren. Tiltalte gav ikke Mildner nogen Ordre. Mildner sagde, at der fra Tyskland var udsendt en Mand ved Navn Schwerdt, der allerede var sendt til Jylland og i Gang med Aktionen. Tiltalte foreslog Mildner, der var bekendt med Forholdstallet 5 : 1, at man skulde anvende Forholdstallet 1 : 1, hvad Mildner erklærede sig enig i.

Da Bovensiepen havde overtaget sit Embede som Leder af Sikkerhedspolitiet, havde Tiltalte straks en Samtale med ham og tilkendegav ham, at Modterroren skulde gennemføres Tand for Tand og i forceret Tempo. Nogle forudgaaende Sabotager, derunder navnlig et Attentat mod Café „Mocca“, som havde vakt stor Opsigt paa højeste Steder i Tyskland, var medvirkende til Kravet om forceret Tempo.

Tiltalte gav ikke Bovensiepen nogen Ordre. Forholdet var det, at han kun kunde give Bovensiepen Ordre til at efterkomme den ham allerede af hans (Bovensiepens) Overordnede, Kaltenbrunner, givne Ordre.

Tiltaltes Opgave inden for Modterroren bestod deri, at han havde det øverste Tilsyn med, at Hitlers Ordre blev gennemført. Af B.d.S. skulde han løbende holdes orienteret om, hvad der skete, og nogle Gange om Ugen mødtes han med Bovensiepen, der fortalte, hvilke Sabotager der var forekommet, og hvilke Modaktioner man havde foretaget og planlagt, hvorhos Bovensiepen gjorde Rede for sit politimæssige Arbejde i Almindelighed.

Tiltalte havde ingen Anledning til at godkende Bovensiepens Forslag, idet disse allerede var godkendt af de politisk ansvarlige.

Tiltalte kunde give Bovensiepen Ordre til Enkeltaktioner, ligesom han kunde nedlægge Indsigelse mod dennes Forslag, men han har ikke givet Ordre til Enkeltaktioner, og han mindes ikke at have forbudt saadanne. Han behøvede ikke at give Bovensiepen nogen Ordre til Gengæld, idet Gengæld automatisk fulgte efter en Terrorhandling i Henhold til den af Hitler givne Ordre.

Mellem Best, Bovensiepen og Tiltalte var der tit fælles Drøftelser om den foreliggende Situation, derunder Terroren og dens Bekæmpelse, og Objekter er blevet godkendt paa disse Møder.

Den praktiske Gennemførelse af Modterroren, som han vidste laa hos den saakaldte „Peter-Gruppe“, kendte Tiltalte saa godt som intet til, og han interesserede sig ikke for Detaillerne, men blot for at der var et vist Forhold mellem Terror og Modterror.

Tiltalte har maattet erkende, at han har udøvet et faktisk Tryk paa Bovensiepen med Hensyn til Gengæld, og navnlig naar der var stillet Krav fra O.K.W. og Himmler med Hensyn til Sabotagens Bekæmpelse, lod han Trykket gaa videre til Bovensiepen.

Best kunde ikke give Bovensiepen Befalinger, men derimod Anvisninger med Hensyn til Modterrorens Maal og Objekter, idet Bovensiepen efter sin Instruks var forpligtet til ikke at komme paa Tværs af Best's Politik.

Tiltalte har kun nogle faa Gange truffet „Peter-Gruppen“s Fører, Schwerdt; meget muligt i April 1944 blev Tiltalte opsøgt paa sit Kontor af Schwerdt, der ønskede Forstærkning af dansktalende eller Danskere til Gruppen, hvad jo var paakrævet for at kunne gennemføre Modterroren camoufleret.

Tiltalte skaffede igennem Kaptajn Martinsen nogle frivillige fra Schalburgkorpset, og det er muligt, at det er ham, der har foreslaaet en saadan Forstærkning af Gruppen, med hvilken han iøvrigt intet havde at gøre, idet denne stod under Bovensiepen personlig.

Som Emner for Modsabotage har Tiltalte udpeget Odinstaarnet og Tivoli samt muligvis Premier Is, derimod har han ikke opgivet nogen Personer som Emner for Modterror.

Tiltalte har ligesom Best og Bovensiepen til enhver Tid bestræbt sig paa at komme udenom Modterroren, som Tiltalte med sin soldatermæssige Indstilling ansaa for en modbydelig Kampform, og som han fandt ganske formaalsløs i et besat Land. Han har gentagne Gange over for blandt andet Kaltenbrunner og andre ledende S.S.-Folk i Berlin gjort gældende, at man burde vende tilbage til tysk Jurisdiktion i Stedet for Modterror.

Angaaende Best's Stilling til Modterroren har Tiltalte forklaret, at Best som den politisk ansvarlige havde forbeholdt sig at sanktionere Modterroren i Enkeltheder for at forhindre for alvorlige Følger i politisk Henseende. Best havde givet almindelige Retningslinier med Hensyn til Valg af Emner og Objekter. Han havde saaledes forbudt, at Socialdemokrater og Fagforeningsførere maatte røres foruden Kongehuset og Regeringsembedsmænd. Kulturelt værdifulde Bygninger skulde skaaness.

Best har ikke udøvet noget Tryk mod Tiltalte bortset fra et enkelt natligt Brev i Foraaret 1944 i Anledning af Drabet paa en tysk Soldat. I dette Brev forlangte han omgaaende og tilsvarende Gengæld; dette Krav lod Tiltalte næste Morgen gaa videre til Bovensiepen med Bemærkning, at noget maatte gøres.

Angaaende Bovensiepens Holdning til Modterroren har Tiltalte yderligere forklaret, at Bovensiepen ifølge sin Indstilling var utilbøjelig til at følge den givne Ordre om Gengældelse. Et Incitament fra Tiltaltes Side var derfor ogsaa en Gang imellem nødvendigt. Han ved, at Bovensiepen har benyttet enhver Lejlighed til at fremføre sine Synspunkter over for sine Overordnede i Berlin.

C. 2 (X)

Tiltalte har forklaret, at han først efter Kapitulationen har hørt, at „skærpet Forhør“ var en tilladt Afhøringsmetode, og han har aldrig set de officielle tyske Bekendtgørelser herom. Rygtevis hørte han gennem kvindelige Funktionærer i B.d.S., at der fandt Mishandlinger Sted, og han lod i den Anledning optage Forhør ved Politiretten. Bovensiepen fik forelagt Resultaterne og hævdede, at der kun blev givet enkelte Lussinger, hvad Tiltalte troede paa og paa Grund af Situationen her i Landet ikke fandt Anledning til at skride

ind imod. Danske Myndigheder og Fanger og deres Paarørende har ikke beklaget sig til Tiltalte. Ved Besøg i Frøslevlejren bemærkede han, at enkelte Fanger var mishandlet og udhungret; han lod foretage Undersøgelser og gav de udsultede særlig Forplejning. Tiltalte kunde ikke i Almindelighed forbyde „skærpet Forhør“, men han kunde skride ind over for Misbrug.

E. (VIII)

Tiltaltes Forklaring gaar ud paa, at han engang i Juli 1944 var i Silkeborg til Forhandling med v. Hanneken, der gjorde gældende, at det paa Grund af Invasionsfaren var nødvendigt at indskrænke Politiet, C.B.- og C.B.U.-Styrkerne. Ved sin Tilbagekomst til København optog Tiltalte straks Forhandlinger med de ledende Politifolk, der blev stillet over for Valget mellem en Nedbringelse af Styrkerne eller Overtagelse af Sabotagevagterne. Forhandlingerne, der trak ud en Maanedes Tid, var resultatløse, og Tiltalte rejste paany til Silkeborg til Drøftelse med v. Hanneken.

v. Hanneken meddelte, at Faren for Invasion var vokset, og at den vilde være aktuel i September. Tiltalte foreslog, at man skulde lade hele Politiet afvæbne og fængsle 2—3000 Mand i de fire største Byer, som derefter skulde deporteres til Internering i Slesvig-Holsten, medens Resten af Politiet skulde arbejde videre. C.B.erne og C.B.U.erne frafaldt Tiltalte at røre ved paa Grund af Indvendinger fra Luftværnets Side. Tiltalte saa ingen Fare ved at lade de ikke fængslede Politibetjente arbejde videre, idet Organisationen efter Aktionens Gennemførelse vilde være revet op. v. Hanneken foreslog, at ogsaa Grænsegendarmeriet i sin Helhed skulde fængsles og deporteres, idet der forelaa Ordre fra Frihedsraadet til Grænsegendarmeriet om Aktion i Tilfælde af Invasion.

Hans egne Tjenestesteder havde tilstrækkeligt Materiale mod Politiet og Grænsegendarmeriet, som i Tilfælde af en Invasion kunde befrygtes, ligesom det var sket i Frankrig, at ville falde Tyskerne i Ryggen, og hele Aktionen var begrundet i militære Hensyn. Ogsaa af militære Hensyn ansaa man det nødvendigt at bringe Politifolkene ud af Landet.

Med v. Hanneken aftaltes en Aktion af det omtalte Indhold, og Tiltalte sendte omkring den 1. September sin Adjutant, Graurock, med Forslag til Himmler, saaledes som aftalt med v. Hanneken. Først den 12. September indløb Himmlers Godkendelse, og den indeholdt udtrykkeligt, at de danske Politifolk skulde interneres i Slesvig-Holsten. Aktionen skulde gennemføres i største Hemmelighedsfuldhed, hvorfor han kun drøftede den med sine nærmeste Medarbejdere, der endda var uden Kendskab til, at der skulde afgaa en Transport søværts fra København. I Himmlers Befaling stod udtrykkeligt, at Best ikke maatte orienteres.

Bovensiepen blev straks underrettet om Ordren og antagelig ogsaa v. Hanneken. Man kunde muligt vente, at Aktionen fik en Chokvirkning paa de ikke fængslede Politimænd, saaledes at de gik i Arbejde igen. Det har ikke været noget Motiv at faa Modstandsbevægelsen frem. Den 17. September var Tiltalte færdig med sine Forberedelser og aftalte i Silkeborg Militærets Medvirken ved Aktionen.

Først den 19. ved Middagstid satte Tiltalte sig i Forbindelse med Admiral Wurmbach og fik af denne Skibet „Kometa“ stillet til Disposition for Transport af Politifolkene i København til Tyskland. Fynboerne og Jyderne samt Grænsegendarmeriet blev foreløbig samlet i Frøslevlejren til nærmere Undersøgelse. Det er muligt, at Tiltalte ønskede, at de 60-aarige straks skulde løslades, og at Bovensiepen fik Aldersgrænsen sat ned til 55.

Saa snart man her i København blev klar over, at de danske Politifolk blev anbragt i Koncentrationslejre, protesterede alle tyske Instanser — dog er det ham ikke bekendt, om v. Hanneken var imellem disse — over for deres Overordnede, og Tiltalte foranledigede, at der udsendtes Folk til Lejrene for at hjemtage ældre og svage og foranledigede, at de andre blev forplejet paa en forsvarlig Maade. Der udfoldedes senere en Række Bestræbelser for at mildne Politifolkenes Kaar, men Tiltalte har i hvert Fald i de første Maaneder af militære Grunde maattet modsætte sig, at de hjemførtes her til Landet.

F. (IX)

Tiltalte har forklaret, at han umiddelbart efter Politiaktionen af det danske Udenrigsministerium gennem Best blev gjort opmærksom paa Faren for en stigende Kriminalitet, og han paalagde derfor Ordenspolitiet at have Opmærksomheden særlig henvendt paa

Steder, hvor Sortbørsfolk og forbryderiske Elementer holdt til, men Ordenspolitiets Leder indvendte, at Opgaven var umulig for det tyske Ordenspoliti, og foreslog at lade foretage Razziaer, hvorunder asociale skulde anholdes. Tiltalte billigede Forslaget og ogsaa, at de anholdte blev deporteret til Tyskland til Anbringelse i Koncentrationslejre, da de her-værende Fængsler var overfyldte. Han har ligeledes godkendt Anholdelserne af Vaneforbrydere og disses Deportation.

Vedrørende Tiltalte Bovensiepen.

Tiltalte har forklaret, at han inden sin Udnævnelse i Januar 1944 til Chef for Sikkerhedspolitiet og S.D. ved Læsning af schweiziske Blade havde dannet sig et Indtryk af danske Forhold. Han forstod, at der efter Best's Ankomst til Danmark var indtraadt en ny politisk Situation, som var uønsket af Modstandsbevægelsen. Iøvrigt havde han ikke noget Kendskab til Forholdene her i Landet. Han mener, at hans Forflyttelse stod i Forbindelse med, at den daværende Leder, Dr. Mildner, for sent og kun modstræbende havde sat Modterroren i Gang, men medvirkende kan ogsaa have været, at man ønskede at give ham Lejlighed til at gøre en Indsats uden for Tyskland.

Da hans Udnævnelse forelaa, mødte han vistnok den 4. Januar 1944 hos Lederen af R.S.H.A., Dr. Kaltenbrunner, der instruerede ham om Forholdene i Danmark og den af Modstandsbevægelsen iværksatte Kampagne med Sabotage og Drab, hvorhos han blev gjort bekendt med det tidligere omtalte Møde hos Hitler, hvor der var givet Udtryk for, at Terroren kun kunde bekæmpes med Modterror, og givet Ordre til, at den skulde iværk-sættes, og det var denne Opgave, Tiltalte fik betroet.

Kaltenbrunner fortalte Tiltalte, at det var Modstandsbevægelsens Maalsætning at provokere Modterroren frem for derigennem at godtgøre, at det ikke var muligt for Tyskland at skabe Ro og Orden i Danmark uden Anvendelse af Vold.

Tiltalte fik Paalæg om, at Modterroren skulde camoufleres, men dog ikke mere end, at Modstandsbevægelsen var klar over, at det var Tyskerne, der stod bag ved. Personlig var Tiltalte Modstander af en saadan Form for Modterror, idet han ansaa den for uværdig, men han maatte rette sig efter de givne Ordre.

Under Samtalen med Kaltenbrunner fortalte denne ogsaa om Begivenhederne omkring den 29. August 1943. Best og hans Tjenestested havde sendt Indberetninger, der bagatelliserede Sabotagen, hvorimod der fra Værnemagtsside og gennem andre Kilder var givet Udtryk for en anden Opfattelse af Situationen, hvilket havde foranlediget Afvæbningen af den danske Hær og Flaade.

Kaltenbrunner meddelte, at Tiltalte ved Gennemførelsen af sin Modterror skulde sørge for, at han derved ikke kom i Modstrid med den af Best fulgte Politik, og det blev udtrykkelig paalagt ham at foredrage for Best de paatænkte Aktioner for at give denne Lejlighed til at komme med Indsigelser.

Om Pancke sagde Kaltenbrunner, at Himmler var meget utilfreds med ham paa Grund af manglende Aktivitet, og at der var givet ham en Frist paa tre Maaneder til at bringe Sabotagen til Ophør.

Pancke var Tiltaltes Overordnede, hvis konkrete Befalinger han var forpligtet til at følge, for saa vidt det ikke var i Strid med konkrete Ordre fra R.S.H.A.

Best kunde ikke give Tiltalte Ordre, men kun komme med Henstillinger, som han fulgte, saafremt de ikke var i Modstrid med den paalagte Opgave.

Med v. Hanneken havde han ingen tjenstlig Kontakt.

Angaaende de enkelte Tiltaleforhold.

B. (V)

Tiltalte har forklaret, at han straks efter sin Ankomst til Danmark et Par Dage efter sit Møde med Kaltenbrunner havde Samtaler med Best og Pancke.

Best var informeret om, at Tiltalte skulde fortsætte den allerede indledede camouflerede Modterror. Best lod forstaa, at han var ulykkelig over, at hans Politik havde lidt Skibbrud gennem Begivenhederne den 29. August 1943 og Modterroren. De drøftede alle-rede i den første Samtale de mere principielle Retningslinier for Modterroren, og herunder

gav Best Udtryk for, at man igennem denne dog havde nogen Mulighed for at øve Kontrol med Befalingerne fra Berlin, idet man undgik, at Ledelsen i Berlin fra Tilfælde til Tilfælde paatvang ham bestemte Forholdsregler, derunder Skydning af Gidsler i et bestemt talmæssigt Forhold.

Tiltalte meddelte Best, at han havde faaet Paalæg om at holde sig langs med dennes Politik. Best ønskede at blive informeret om Tiltaltes Aktioner, saaledes at han havde Mulighed for at fremsætte Indvendinger og eventuelt begrænse Modterroren.

Vistnok daglig i det første halve Aars Tid holdt Tiltalte Best løbende underrettet om, hvad han agtede at gøre, dog drøftede man efterhaanden kun de større Aktioner, og Grunden hertil var den, at han mente at kende Best's Linie, nemlig at begrænse Modterroren.

Under Samtalen med Best blev man enig om at udsøge de eventuelle Ofre inden for den nationale Lejr, som man regnede med udgjorde Grundstammen i Modstandsbevægelsen.

Pancke modtog Tiltalte meget reserveret, vistnok fordi han i Tiltaltes Udnævnelse saa en Kritik af hans hidtidige Indsats. Iøvrigt var Panckes Indstilling soldatermæssig, og han følte sig forpligtet til at følge den Befaling til Modterror, som han havde faaet under Samtalen i Hovedkvarteret den 30. December 1943.

Pancke meddelte, at der var givet Ordre til Modterror i Forholdet 5—1 saavel med Hensyn til Drab som til Sabotage, og han gav Tiltalte Ordre til mere skarpt og effektivt end hidtil og i et forceret Tempo at gennemføre Modterroren.

Allerede i Berlin havde Tiltalte faaet at vide, at Schwerdt fra Skorzenys særlige Gruppe under Waffen S.S. var sendt her til Landet for at udføre Modterror, og da han kom hertil, hørte han, at Schwerdts Gruppe var ansvarlig for Drabet paa Kaj Munk og et Drabsforsøg paa Redaktør Damm Hansen. Schwerdt havde faaet Ordre til at rejse tilbage til Tyskland, fordi det danske Politi var paa Sporet af ham, men Tiltalte standsede Schwerdt, da han ikke kunde undvære ham ved Gennemførelsen af den ham paalagte Opgave.

Paa sit Tjenestested holdt han Parole med sine nærmeste Medarbejdere, vistnok Hoffmann, Zechenter, Wäsche og Scherdin. Han meddelte dem, at der var givet Ordre til Modterror, og at denne maatte gennemføres, uden at der var Mulighed for at komme med Indvendinger.

Til Gennemførelsen af Modterroren ønskede han saavidt muligt ikke at bruge sine egne Folk, men særlige Grupper, men han har i enkelte Tilfælde paa Grund af Personalemangel maattet indsætte sine egne Folk.

Tiltalte befalede sine Medarbejdere at opgive Navne paa Personer og Foretagender, der var egnede Emner for Modterror, og skaffe de fornødne Oplysninger om de opgivne Emner, Billedmateriale o. s. v. Tiltalte gjorde sine Medarbejdere opmærksom paa, at der ved Fremskaffelse af Emner skulde følges den Hovedlinie, at de Personer, der var ansvarlige for Terroren enten som aandelige Førere eller finansielle Støtter, skulde rammes. Oplysninger om disse Personer havde man blandt andet fra Udsagn fra Arrestanter.

Inden Tiltalte overgav den særlige Gruppe en Liste over Emner, havde han selv gennemgaaet de foreliggende Akter og sikret sig, at de paagældende opfyldte de Krav, han mente, der burde stilles.

Medlemmerne af den særlige Gruppe havde derefter den Opgave at foretage Observationer til Brug ved den tekniske Gennemførelse af Modterroren, men det er sket, at man paa Grund af Modstandsbevægelsens Tempo ikke har naaet at foretage de nødvendige Observationer.

Den første Liste, som han opstillede over Emner, foretog han for Best, inden der var foretaget nogen Aktion.

Efter nogen Tids Forløb gav Tiltalte Ordre til Indrettelse af et saakaldt A-Kartei, der benyttedes af det tyske Politi inden for Riget, og hvori man havde Navne paa Personer, der i Tilfælde af faretruende Situationer som Invasion eller lignende skulde sættes under Anholdelse. Kartoteket indeholdt saavel Navne paa Personer som Virksomheder, der var egnede for Modterror, og benyttedes lige til Kapitulationen.

Ved Siden af skaffede Tiltalte sig Emner ad anden Vej, blandt andet gennem den danskstalende tyske Politimand Huf, der af Tiltalte var tilforordnet Gruppen. Han søgte

Oplysninger hos forskellige tyske Instanser, naar Tiltalte meddelte, at han stod og manglede Emner.

Med sine nærmeste Medarbejdere drøftede Tiltalte Emner, og Medarbejderne kunde komme med Indvendinger, men han indlod sig ikke i Diskussion med dem, og han havde det fulde Ansvar for Modterroren.

Undertiden bad han ogsaa sine Medarbejdere skaffe Emner, naar de foreliggende paa Grund af Forholdene, f. Eks. af geografiske Grunde, ikke var egnede.

I Begyndelsen var der ikke nogen Forskel paa Fremgangsmaaden i og uden for København, idet Tiltalte forbeholdt sig at træffe Bestemmelse med Hensyn til hvert Objekt. Men fra Foraaret 1944 blev det ordnet saadan, at Lederen af Gestapo i Aarhus, Schwitzgebel, traf Bestemmelsen paa Tiltaltes Vegne, og saaledes at det fortsat var Tiltalte, der bestemte Tempoet for Modaktionerne. Efter at Schwitzgebel var omkommet ved Bombeattentatet paa Aarhus Universitet, blev Issel bestemmende med Hensyn til Udvælgelsen af Ofre, medens Lensing-Gruppen i Kolding foretog de fornødne Undersøgelser.

Angaaende Forholdene i Provinsen har Tiltalte yderligere forklaret, at det efterhaanden ikke var muligt for ham selv at tage Ansvaret for Udvælgelsen af Ofre og Objekter uden for København, hvorfor han paalagde Schwerdt at foretage den Udvælgelse efter Forhandling med de stedlige Tjenestesteder. Schwerdt nægtede imidlertid at paatage sig Opgaven, hvorefter, som foran anført, Schwitzgebel fik denne Opgave, idet han skulde følge Tiltaltes Retningslinier.

Da Schwerdt i Efteraaret 1944 var blevet afløst af Issel, paahvilede den nævnte Opgave ham, der ogsaa havde faaet Paalæg om at følge Tiltaltes Retningslinier, idet han ligesom Schwitzgebel skulde holde Tiltalte underrettet om Aktionerne.

I den sidste Del af Besættelsen fik han det Indtryk, at Issel ikke indberettede samtlige Aktioner, og satte sig i den Anledning i Forbindelse med Best og Pancke.

Ved Afgørelsen af, hvilke Ofre og Objekter der skulde udvælges, forlangte han, at de paagældende skulde være skyldige, det vil sige have Forbindelse med Modstandsbevægelsen, og de nødvendige Oplysninger til Afgørelsen heraf fik man gennem Politiets Arbejde.

Ved Tiltaltes Ankomst hertil var en Del Tyskere tilknyttet Terrorgruppen. Over for Berlin fremsatte Tiltalte Krav om, at ogsaa dansktalende blev knyttet til den, for at han kunde anstille forsvarlige Undersøgelser inden en Aktions Foretagelse.

Selv tilforordnede han som tidligere forklaret Huf Gruppen, og meget muligt i Februar—Marts blev Danskerne Købbe og Kieme knyttet til den. En Overgang var der en Nordmand med i Gruppen, og senere beordrede Pancke nogle Danskere fra Schalburgkorpsets Efterretningsvæsen til at gøre Tjeneste i Gruppen. Tiltalte saa i og for sig med Uvilje herpaa, idet han foretrak Folk, der ikke var med i politiske Stridigheder. Efter Folkestrejken i Juli 1944 blev der paa Foranledning af Best fra R.S.H.A. sendt Forstærkninger her til Landet.

Med Hensyn til Gennemførelsen af Modterroren har Tiltalte endvidere forklaret, at man bestræbte sig for, at der blev en lokal og tidsmæssig Sammenhæng. Umiddelbart efter at et Drab var sket, lod Tiltalte foranstalte et Drab inden for samme Lokalitet; det lykkedes dog ikke altid at lade Modaktionen følge umiddelbart efter, fordi man ikke havde egnede Emner parat. Naar Sprængninger havde fundet Sted, blev der foranstaltet Sprængninger inden for den paagældende By.

Tiltalte har institueret de saakaldte „Officielle Sprængninger“. Naar det var konstateret, at der fra et Hus var skudt paa Tyskere, eller at der var huset Terrorister, eller at der havde været Vaabenlager i Huset, eller endelig at førende Personer inden for Modstandsbevægelsen havde været skjult i Huset, gav Tiltalte Ordre til Sprængning af Huset og lod derefter bekendtgøre, at Sprængningen havde fundet Sted og Baggrunden for den.

Angaaende Forholdet til Best har Tiltalte yderligere forklaret, at denne var bekendt med Tiltaltes Synspunkter med Hensyn til Modterroren, og disse Synspunkter var til Dels et Resultat af hans Samtaler med Best, under hvilke denne gav Udtryk for, at Arbejderførere ikke maatte antastes, idet man skulde undgaa Uro blandt Arbejderne. Ej heller maatte Kongehuset røres.

Som tidligere forklaret drøftede Tiltalte i det første halve Aars Tid daglig Modterroren med Best, men efterhaanden kun de større Aktioner. Hertil bidrog, foruden det

tidligere anførte, at der var almindelig Modvilje mod at beskæftige sig med Modterroren. Da Tiltalte forelagde den første Liste over Emner, protesterede Best mod Borgmester Fischers Navn, idet han ikke ansaa Begrundelsen, nemlig at Fischer var høj Frimurer, for fyldestgørende, og der blev ogsaa protesteret mod andre Navne.

Tiltalte har Erindring om, at Best har protesteret mod Sabotage af Aarhus Raadhus. Issel bragte gentagne Gange Raadhuset paa Bane, og til sidst sagde Tiltalte til Issel, at han selv maatte gaa til Best for at opnaa Tilladelse, og denne Tilladelse opnaaede han utvivlsomt, inden han foretog Aktionen.

I Februar 1945 blev vistnok en Sysselleder i Aalborg dræbt. I den Anledning rettede Nazisten C. O. Jørgensen en formentlig af Best selv provokeret Henvendelse til ham, hvori Jørgensen protesterede mod Modterroren. Tiltalte havde et Møde med Best og vistnok Pancke, under hvilket man blev enig om at forlange i Berlin, at Modterroren skulde stoppes.

Fra Kaltenbrunner kom der imidlertid en skarp Ordre til at fortsætte Modterroren. Forinden denne Henvendelse i Berlin fandt Sted, havde man standset Modterroren, fordi man ansaa den for vanvittig.

Tiltalte gjorde Best og vistnok ogsaa Pancke bekendt med Kaltenbrunners Ordre, men Best krævede, at Ordren ikke blev gennemført. De enedes om, at Best skulde rette en Henvendelse til Ribbentrop samtidig med, at Tiltalte paany satte sig i Forbindelse med Kaltenbrunner, men denne gentog blot Ordren om Skærpelse af Modterroren.

Best har vistnok i Begyndelsen af 1944 givet Tiltalte en Liste over ca. 10 Objekter, af hvilke han kun erindrer Fabriken „Lyfa“.

Best har engang, da Tiltalte beklagede sig over, at han ikke havde egnede Emner, anvist ham at søge Forbindelse med Rüstungsstab Dänemark. Tiltalte gav Schwerdt Ordre til at søge Forbindelse med Staben, men han ved ikke, om Ordren blev udført.

Best har aldrig opgivet Personer som Objekter for Modterroren, hvorimod han i ganske faa Tilfælde har opgivet Emner for Modsabotage, deriblandt „Tuborg“.

I kritiske Situationer var Best „et Nervebundet“, og det kunde da ske, at han forlangte øjeblikkelige Gengældelsesaktioner for at undgaa en Indgriben fra Berlin med alvorligere Følger, og Pancke har, naar han fremsatte Krav om øjeblikkelig Terror, ved Lejlighed henvist til, at der forelaa tilsvarende Ønsker fra Best's Side.

Under hele Besættelsen fik Best tilstillet Sikkerhedspolitiets daglige Beretninger. I disse fandtes en Redegørelse for Terror og Modterror, idet man indtil den 19. September 1944 anvendte Betegnelsen „Undersøgelsen henhører under dansk Politi“ for Modterror. Efter nævnte Dato anførte man vistnok „Tyske Interesser berøres ikke“.

Best's almindelige Indstilling var absolut imod Terror, idet han ligesom Tiltalte mente, at den eneste Mulighed for en effektiv Bekæmpelse af Modstandsbevægelsen laa i Sikkerhedspolitiets Arbejde, men det var nødvendigt at anvende Modterror i mindre Omfang for at undgaa endnu mere drakoniske Foranstaltninger fra Berlins Side.

Til Stadighed bestræbte herværende ledende tyske Instanser sig paa at søge at komme uden om Modterror, og herunder gjorde man overfor Berlin opmærksom paa dens skadelige Følger for det danske Erhvervsliv, men da den faktiske Udvikling modsagde Argumentet, forblev det uden Virkning.

Best har vistnok været udsat for et Tryk fra det tyske Udenrigsministeriums Side, idet dette gav ham Anvisning paa at følge Ordren om Modterror, og ogsaa fra Værnemagtens Førerstabs Side er der udøvet et vist Pres. Begivenhederne den 29. August 1943 viste, at Førerstaben havde stor Interesse for Forholdene i Danmark, og det kunde befrygtes, at der fra Stabens Side vilde fremkomme nye Krav om Foranstaltninger.

v. Hanneken har vistnok ikke stillet Krav om Modterror, men Best frygtede til Stadighed Reaktioner fra Værnemagtens Side. Under de daglige Telefonsamtaler med v. Hanneken var han interesseret i at kunne give Meddelelse om foretagne og planlagte Modaktioner, for at v. Hanneken kunde videremeddele disse Oplysninger til Førerstaben.

Tiltalte var ligeledes interesseret i, at Militæret holdtes løbende underrettet om, hvilke Foranstaltninger man iværksatte i Anledning af stedfundne Aktioner fra Modstandsbevægelsens Side.

Angaaende Panckes Standpunkt til Modterroren gaar Tiltaltes Forklaring ud paa,

at Pancke principielt forlangte, at Aktionerne skulde godkendes af ham, men han var mindre interesseret i Valget af de enkelte Objekter. Hans Interesse laa i, at der blev en passende Balance mellem Terror og Modterror. Det har ført til, at Pancke forlangte Modterroren forceret.

Angaaende tysk Jurisdiktion her i Landet har Tiltalte forklaret, at der fra Besættelsens Indtræden var Jurisdiktion over danske Statsborgere ved Værnemagtens Domstole, men denne Jurisdiktion blev vist nok ophævet samtidig med Ordren til Modterror.

Fra Efteraaret 1943 var der her i Landet en S.S.- og Politiret, og i April 1944 gav Best denne Ret Jurisdiktion over danske Sabotører og Terrorister, hvilken Anordning Tiltalte støttede, idet han som tidligere fremhævet heri saa et Middel til med Tiden at komme uden om Modterror. Den praktiske Fremgangsmaade var den, at danske Arresteranter, der stod til Dødsstraf, blev bragt for Retten, og man lod saa efter Domsafsigelsen Eksekutionen være afhængig af Modstandsbevægelsens Optræden.

I Forbindelse med Folkestrejken i 1944 blev Best tilsagt til Møde hos Hitler, der bebrejdede ham den trufne Ordning, og al tysk Jurisdiktion i Danmark og andre besatte Lande blev forbudt, idet der samtidig gaves Ordre til Skærpelse af Modterroren, og at Sabotører taget paa fersk Gerning øjeblikkelig skulde skydes. Først i Februar 1945 lykkedes det paany at indføre tysk Jurisdiktion her i Landet.

Tiltalte har erkendt, at han har givet Ordre til eller sanktioneret de i dette Forhold under 1—225 anførte Aktioner, som han saaledes paatager sig Ansvar for, idet han i de fleste Tilfælde har gjort Rede for Baggrunden for hver enkelt Aktion, med Undtagelse af de under Nr. 45, 81, 123, 131, 135, 142, 143, 146, 148, 150, 153, 159, 165, 178, 185, 192, 204, 206, 209, 211, 215, 217, for saa vidt angaar Drabene paa Pastor Bentzen og Næstformand Sejer, 220, 222 og 223 anførte, som han ikke vil paatage sig Ansvar for.

C. 1 (X)

Tiltaltes Forklaring gaar ud paa, at han, da han kom her til Landet, med sin Afdelingsleder, Hoffmann, blev enig om, at man ikke skulde bruge „skærpet Forhør“ i Danmark, men efter et Møde med Müller i R.S.H.A. et Par Maaneder efter blev han nødt til at anvende „skærpet Forhør“ her i Landet; han tilkendegav sine Embedsmænd, at han ikke ønskede norske Tilstande, og at man maatte undgaa grove Mishandlinger. Tilladelsen til at anvende Metoden laa hos ham, men han havde delegeret sin Bemyndigelse til Hoffmann, og vistnok først i Begyndelsen af 1945 blev han klar over, at Hoffmann havde videre-delegeret sin Myndighed, hvilket han paatalte. Samtlige Medlemmer af Gestapo skulde have gjort sig bekendt med de gældende Regler for „skærpet Forhør“, men først efter Kapitulationen blev han bekendt med, at det ikke havde været Tilfældet.

Personlig har Tiltalte givet Tilladelse til Anvendelse af „skærpet Forhør“ i nogle ganske enkelte Tilfælde.

Han har aldrig selv overværet nogen Mishandlinger, og først efter Kapitulationen er han blevet klar over, at Mishandlinger har fundet Sted i udstrakt Grad.

I nogle faa Tilfælde blev der fremsat Beklagelser, som gav Anledning til Undersøgelser, der imidlertid ikke gav noget Resultat. De førte til, at Tiltalte overfor Hoffmann og senere ved et Møde med sine Tjenestemænd paatalte, at Reglerne for „skærpet Forhør“ skulde overholdes.

D. (III 2)

Tiltalte har forklaret, at de ommeldte Drab af 11 danske Patrioter maa ses paa Baggrund af den foreliggende Situation efter Folkestrejken Afslutning. Best var blevet kaldt til Berlin og havde af Hitler faaet Ordre til at lade Sabotører skyde paa Stedet samtidig med, at tysk Jurisdiktion over Sabotører ophævedes. Denne Ordre gjorde han Tiltalte bekendt med straks ved sin Tilbagekomst, og de var begge enige om, at den var vanvittig, idet den vilde umuliggøre ethvert politimæssigt Efterforskningsarbejde. Straks næste Morgen rejste Tiltalte selv til Berlin, hvor han havde en Drøftelse med Gestapos Chef, Müller, om Jurisdiktionsforholdene i Danmark. Herunder gjorde han Indvendinger mod Hitlers nævnte Ordre, som han ikke saa sig i Stand til at følge. Müller, der for saa vidt var enig med Tiltalte, gav ham Anvisning paa, at han lejlighedsvis kunde lade skyde Sabotører paa

Flugt og bruge dette i sine Indberetninger for at camouflere Forholdene med Hensyn til Ordrens Efterlevelse.

Ved sin Tilbagekomst har han sikkert talt med Best om Samtalen med Müller, og han vil antage, at han ogsaa har talt med Pancke.

Efter Ophævelsen af Jurisdiktionen var Likvideringerne øget ganske overordentligt og havde i Begyndelsen af August naaet et Højdepunkt. Han erindrer saaledes, at en Række Stikkere var blevet likvideret, hvorhos tyske Soldater og en Mand fra hans Tjenestested var blevet dræbt.

Dette var den aktuelle Baggrund for Drabet på de elleve, til hvilket han maa have faaet Ordre et eller andet Sted fra, idet han paa Grund af Aktionens Betydning ikke selv kan have taget Initiativet til den.

Tiltalte videregav Ordren til Kriminalrat Buake, efter at han, Tiltalte, havde udpeget Ofrene paa Grundlag af de Akter, som blev forelagt ham. Af disse fremgik det, at de paagældende, saafremt Krigsretternes Virksomhed havde været opretholdt, efter al Sandsynlighed vilde være blevet dømt til Døden.

Ordren lød blot paa, at de elleve under Transporten skulde dræbes, men den tekniske Gennemførelse overlod han til Bunke.

Tiltalte ønskede, at man over for Offentligheden skulde opretholde den Version, at det drejede sig om et Mytteri, og i den Erklæring, som Best udsendte over Panckes Tjenestested efter Forhandling med Tiltalte, blev det da ogsaa meddelt, at det drejede sig om Drab under Flugt.

E. (VIII)

Tiltalte har forklaret, at han af Pancke fik at vide, at Politistyrkerne i de fire største Byer skulde anholdes og interneres, men han hørte ikke noget om Deportationer. Tiltalte var i og for sig mod Politiets Internering, som blev militært begrundet.

Den 19. September fik Tiltalte af Pancke Ordre til at sætte sig i Forbindelse med Kaltenbrunner angaaende Modtagelsen af Politifolkene. Han satte sig om Eftermiddagen i Forbindelse med R.S.H.A. og talte med Müller, der meddelte, at de forbigaende vilde blive modtaget i Neuengamme som Krigsfanger.

Da Tiltalte erfarede, at Løftet om, at de skulde blive behandlet som Krigsfanger, ikke opfyldtes, rejste han gentagne Gange til Berlin for at udvirke en Ændring i Forholdet. Det blev i Berlin gjort gældende, at Værnemagten ikke vilde anerkende Politifolkene som Krigsfanger, og at de paa Grund af Arbejdet i SS.-Lejrene kun kunde anbringes der paa Krigstid, hvad Tiltalte var imod, idet han under en Ændring af den militære Situation her i Landet vilde medvirke til, at de kom tilbage hertil.

Her fra Landet var man uden Indflydelse paa, i hvilken Lejr Politifolkene skulde anbringes.

Her i København havde hans Folk kun at gøre med Akternes Sikring og Udtagelse af de Personer, som Sikkerhedspolitiet var interesseret i. I Provinsen havde hans Folk ganske vist Ledelsen af Aktionen, men det er Pancke og ikke Tiltalte, der har givet hans Folk Ordren.

F. (IX)

Tiltaltes Forklaring gaar ud paa, at der i Tyskland gjaldt særlige Regler for Behandlingen af asociale og Vaneforbrydere, som man anbragte i Koncentrationslejre. Da det danske Politi var fjernet, og Tyskerne ogsaa fik til Opgave at bekæmpe Kriminaliteten, kom der vistnok fra Ordenspolitiet det Forslag, at man som Led i Kriminalitetens Bekæmpelse skulde anholde og internere asociale og Vaneforbrydere, navnlig Sortbørsfolk havde i saa Henseende gjort sig bemærket. Efter Aftale mellem Pancke og Tiltalte blev det derefter besluttet at foranstalte Razziaer, som gennemførtes af Ordenspolitiet med Deltagelse af B.d.S.'s Folk. Tiltalte gav vistnok sine Direktiver til Zechenter, som til sin Hjælp fik Afdelingsleder Hermansen, som havde større Erfaring i Razziaer. Razziaerne blev foretaget paa Steder, hvor Sortbørsfolk almindeligvis holdt til, medens Vaneforbryderne blev anholdt paa deres Bopæl efter en forudgaaende Undersøgelse af det danske Politis Kartoteker. I hvert Fald i Begyndelsen kan man ikke have foretaget nogen omhyggelig Undersøgelse med Hensyn til de anholdte, inden de sendtes til Koncentrationslejre i Tyskland. Det havde været Tanken at beholde i hvert Fald Vaneforbryderne her i Landet, men forskellige For-

hold bevirkede, at man opgav det. Der fandt en Del Tilbageførsler Sted af de til Tyskland sendte Personer efter Henvendelser fra Paarørende.

Efter Tiltaltes Opfattelse kunde Pancke give ham Ordre til disse Aktioner.

G. (III 3)

Tiltalte har forklaret: Den 23. Februar 1945 var han sammen med Pancke paa Rejse til Hovedkvarteret i Silkeborg vistnok for at blive forestillet for den nye kommanderende General og for at forhandle om Samarbejdet mellem Værnemagten og Sikkerhedspolitiet. Vistnok undervejs eller i Silkeborg blev man bekendt med det omtalte Overfald paa tyske Soldater, og dette Overfald blev Hovedemnet ved de Drøftelser, der fandt Sted i Silkeborg mellem Generalen, Pancke og Tiltalte. Man var først inde paa straks at lade foranstalte en massiv Gengældelsesaktion, som kunde tilfredsstille Berlin, men enedes derefter om at henskyde Afgørelsen til Berlin. Da Tiltalte om Aftenen var kommet til Aarhus, blev han fra København ringet op af Kriminalrat Bunke, der meddelte ham, at der fra Kaltenbrunner var indløbet en Fjernskriverordre til ufortøvet Gennemførelse af Gengæld, hvorom Hitler senest næste Middag skulde have Meddelelse. Bunke foreslog at lade arrestere og under Arrestationen skyde et passende Antal Personer, mod hvilke der var stærk Mistanke om Sabotage, og dette Forslag tiltraadte Tiltalte, der ikke saa nogen Mulighed for at komme uden om Kaltenbrunners Ordre.

Retten skal bemærke:

Af det foreliggende fremgaar det, at Tiltalte *Best* under Besættelsen søgte at føre en udfra et tysk Synspunkt overordentlig klog Forhandlingspolitik, indtil den 29. August 1943 i Samarbejde med den daværende danske Regering, hvorved det lykkedes ham paa fremragende Maade at opretholde de for den tyske Økonomi saa overordentlig vigtige danske Ydelser til Tyskland med en ringe Indsats af administrative tyske Kræfter. Det kan herved bemærkes, at *Best* i en Indberetning har oplyst, at han styrede Danmark med 200 Tyskere, medens Terboven i Norge behøvede 3000 Mand. Han har derved utvivlsomt afbødet mange tyske Krav og saaledes gavnet danske Interesser. Det kan eksempelvis anføres, at det sikkert skyldes ham, at Forsyningssituationen i Danmark ikke blev daarligere, end Tilfældet var, at danske Arbejdere og Firmaer ikke blev tvangsudskrevne til Indsats i Tyskland, og at danske Skibe ikke blev beslaglagt i større Omfang.

Der er imidlertid intet, der tyder paa, at Tiltalte principielt var uenig med N.S.D. A.P.'s almindelige Politik, derunder „Storrumsordningen“ og Europas Nyordning under tysk Førerskab. Tiltalte har, som foran anført, tilhørt Partiet fra 1930 og efter Magtovertagelsen i 1933 deltaget i Forfølgelsen af politiske Modstandere og paa Grund af sine Fortjenester beklædt høje Embedsposter i Tyskland og det besatte Frankrig. Det kan ogsaa anføres, at det af et under Sagen fremlagt Skrift fremgaar, at han i hvert Fald i Forhold til Polakkerne har bekendt sig til Myten om det tyske Folk som et Herrefolk.

ad A. (II 1)

Af Oplysninger, der er tilvejebragt fra fransk Side, fremgaar det, at Tiltalte *Best* under sin Embedsvirksomhed i Frankrig i Aarene 1940—42 tog aktiv Del i Forhandlinger om en Særbehandling af de derværende jødiske Elementer, derunder Deportationer. Retten kan herefter ikke fæste Lid til Tiltaltes Anbringende om, at han principielt tog Afstand fra det nazistiske Partis ubarmhjertige Forfølgelse og Udryddelse af Jøderne, eller at han, som det er sagt af Vidnet Barandon, var teoretisk Antisemit.

For de danske Jøder var Stillingen den, at der under hele Besættelsen var Fare for tyske Indgreb. Allerede ved en Forordning af 31. Juli 1941 paabød Gøring at hidføre en fuldstændig Løsning af Jødespørgsmaalet i den tyske Indflydelsessfære i Europa, og efter den Tid tog Jødeforfølgelserne Fart. I et Telegram af 24. April 1943 fra Tiltalte til det tyske Udenrigsministerium tager han Afstand fra Indgriben overfor Jøderne, idet han blandt andet motiverer det med, at Scavinius i saa Fald vil gaa af, men han tilføjer, at en senere Ordning af Jødespørgsmaalet er let og allerede forberedes gennem hans Medarbejdere.

Efter de foreliggende Oplysninger maa det antages, at Faren for en Aktion mod Jøderne var blevet særlig aktuel omkring den 1. September 1943, men der skønnes ikke at

være sikre Holdepunkter for at antage, at en Aktion allerede var besluttet, da Tiltalte afsendte det af ham omtalte Telegram af 8. September 1943, hvori han foreslog en Aktion, og det af ham tagne Initiativ maa herefter antages at have foraarsaget den paafølgende Deportation, til hvilken han sikkert har ladet sit Tjenestested træffe Forberedelserne, jævnfør det fornævnte Telegram af 24. April 1943.

Tiltalte maa imidlertid antages at have været aktiv for at begrænse de ulykkelige Følger af Aktionen mest muligt, hvilket da ogsaa lykkedes, men ved sine Overvejelser kan han meget vel have ladet sig motivere af Bekymring for de uheldige Følger af Aktionen for den af ham førte Politik her i Landet.

Med disse Bemærkninger vil Tiltalte, idet Deportationen utvivlsomt var stridende mod Folkeretten, herefter være at anse skyldig i dette Forhold.

ad B. (V)

Om de i dette Forhold paaklagede Handlinger er det af Forsvaret gjort gældende, at de ikke er folkeretsstridige, idet de maa betragtes som tilladelige Repressalier.

Retten skal først omtale de saakaldte officielle Sprængninger, der er anført under Nr. 101, 102, 116, 119, 130, 134, 141, 156, 164, 166, 168, 174, 175, 184, 189, 190, 191, 200, 201, 207 og 210. I disse Tilfælde var Forholdet det, at det tyske Politi sprængte den paagældende Bygning, naar det ansaas godtgjort, at Modstandsbevægelsen havde gjort Brug af den, hvorefter Bovensiepen lod bekendtgøre, at Sprængningen havde fundet Sted og Begrundelsen for den. Retten tør herefter ikke forkaste, at de Tiltalte med nogen Føje har anset Sprængningerne som lovlige Repressalier, og de vil allerede som Følge heraf i disse Forhold være at frifinde.

For saa vidt angaar de øvrige Handlinger kan det ikke antages, at de kan betegnes som lovlige Repressalier.

Under Besættelsen var den folkeretlige Stilling her i Landet den, at Tyskland begik et klart Retsbrud, da det overfaldt Danmark, uagtet der kort før Overfaldet var indgaaet en Ikke-Angrebspagt mellem de to Lande. Det kunde herefter hævdes, som nogle gør, at Modstandsbevægelsens Aktioner i sin Helhed eller for Størstedelens Vedkommende var lovlige. Retten finder imidlertid ikke, at det er nødvendigt at tage afgørende Stilling hertil ved Afgørelsen af Spørgsmaalet om de tyske Repressaliers Lovlighed.

Efter Hitlers Ordre af 30. December 1943 skulde Modsabotagen som anført camoufleres, det vil sige, at de tyske Myndigheder ikke maatte lægge Navn til den, og dette gennemførtes da ogsaa. Bortset fra de lige nævnte officielle Sprængninger blev der intet bekendtgjort om den fra Tyskland udsendte „Sonderkommando“s Aktioner — forud for hvilke altid er gaaet Aktioner fra dansk Side —, og disse ramte saadan i Flæng, at det i mange Tilfælde vanskeligt lod sig erkende, mod hvem de var rettet. Under disse Omstændigheder skønnes imidlertid de Minimumskrav, der maa antages at kunne stilles til en Repressaliehandling for at gøre den lovlig, nemlig at det er tilkendegivet for Modstanderen, at det drejer sig om en Repressalie, eller det klart fremgaar af Handlingen selv, at det drejer sig om en Repressalie, og mod hvilken eller hvilke Handlinger fra Modstanderens Side den er rettet, ikke at være opfyldt.

I det oftnævnte Hitlermøde den 30. December 1943, hvori de Tiltalte Best, v. Hanneken og Pancke jo deltog, blev det bestemt at opgive hidtil anvendte Repressalier saasom Gidselskydning. Under Hensyn hertil og den camouflerede Modsabotages ekstraordinære Karakter finder Retten det ubetænkeligt at statuere, at det har maattet staa de Tiltalte klart, at den nævnte Form for Modsabotage ikke var lovlig. Herpaa tyder ogsaa, at de Tiltalte bestræbte sig for at faa Ordren til camoufleret Modsabotage tilbagekaldt og paa at faa indført tysk Jurisdiktion, selv om de Tiltalte i deres Overvejelser ogsaa har ladet sig lede af, at de ansaa den camouflerede Modsabotage for uegnet til at bekæmpe Sabotagen fra dansk Side og saaledes ogsaa uegnet til at opretholde Ro og Orden, hvad Okkupationsmagten havde Pligt til.

Det kan herefter ikke diskulpere de Tiltalte, at de under Gennemførelsen af Modsabotagen har handlet efter Ordre.

Angaaende Bovensiepen.

Tiltalte har som anført erkendt at have Ansvaret for Aktionerne, der er anført i dette Forhold med Undtagelse af de under Nr. 45, 81, 123, 131, 135, 142, 143, 146, 148, 150, 153, 159, 165, 178, 185, 192, 204, 206, 209, 211, 215, 217 (dog kun for saa vidt angaar Drabene paa Pastor Bentzen og Næstformand Sejer), 220, 222 og 223 anførte. Det er Rettens Indtryk, at Tiltalte — i Modsætning til de andre Tiltalte — ikke har søgt at vælte Ansvaret over paa andre, og det findes herefter, da der ikke iøvrigt er sikre Beviser for hans Skyld, betænkeligt mod hans Benægtelse at anse det godtgjort, at han er ansvarlig for de nys opregnede Aktioner, og han vil derfor for saa vidt være at frifinde. Med Hensyn til de øvrige Aktioner findes Tilstaaelsens Rigtighed godtgjort ved det iøvrigt oplyste, og Tiltalte vil herefter være at anse skyldig i det af ham erkendte Omfang.

Om Tiltaltes almindelige Indstilling til Modsabotagen skal bemærkes, at det efter de foreliggende Oplysninger maa antages, at han principielt har været imod den, og at han har bestræbt sig paa at begrænse den.

Endvidere kan det fremhæves, at Tiltalte utvivlsomt maa antages at have staaet under Tryk fra forskellig Side. Paa den anden Side maa det ogsaa anføres, at han ved Udvalgelsen af Ofre for Modsabotagen ikke synes at have tillagt det nogen særlig Betydning, om det var Modstandsbevægelsens ansvarlige Bagmænd, der blev ramt.

Angaaende Best.

Som det fremgaar af Tiltaltes endelige Forklaring om hans Andel i Modsabotagen, er hans Standpunkt det, at der ikke var givet ham nogen Ordre til Terror paa Hitlermødet, men at han „koblede sig ind“ for som den politisk ansvarlige at forhindre Katastrofer. Efter v. Hannekens og Panckes Forklaringer, der støttes af Bovensiepens, maa det imidlertid antages, at Hitlers Ordre blev givet til de tilstedeværende inden for deres Kompetencer, hvilket vil sige, at Best fik Ordren som politisk ansvarlig, saaledes at han kunde afstemme Terroren med sin Politik. Hermed stemmer ogsaa, at han forud for Mødet i Indberetninger til det tyske Udenrigsministerium angaaende Modforanstaltninger mod Sabotagen udtrykkelig fremhæver disses politiske Karakter. Endvidere en Notits af Vidnet Barandon af 31. August 1944, hvori det hedder: Modterror er et vigtigt politisk Middel, der er foreskrevet Best, men Anvendelsen og Reguleringen af dette Middel maa ligge i Hænderne paa den i politisk Henseende ansvarlige. I modsat Fald risikerer Tyskland at miste det vigtigste Forsyningsland og Industriland, det har tilbage.

Bovensiepens Forklaring gaar, som tidligere anført, ud paa, at han sørgede for ikke at komme i Modstrid med Best's Politik, foredrog for ham de enkelte Aktioner, saaledes at Best fik Lejlighed til at fremkomme med Indsigelser, der, naar de fremsattes, blev fulgt. Fra første Færd blev de principielle Retningslinier for Modsabotagen drøftet, og i det første halve Aar blev Best holdt underrettet om de løbende Aktioner og derefter om de større. Af Panckes Forklaring fremgår det, at der fandt fælles Drøftelser Sted mellem Best, Bovensiepen og ham, hvor Objekter for Modsabotagen blev godkendt. Endvidere kan fremhæves den tidligere tyske Politimand Naujocks Forklaring om, at han med Best i Bovensiepens Overværelse drøftede de principielle Retningslinier for Terroren.

Naar henses til disse Forklaringer, tildels sammenholdt med Tiltaltes egen Forklaring og det iøvrigt foreliggende, derunder talrige Dokumenter, finder Retten det ubetænkeligt at statuere, at Tiltalte har indtaget en afgørende Stilling indenfor Modsabotagen med udstrakt Mulighed for at influere paa den, og dette uanset, at Kommandovejen til Bovensiepen ikke gik over ham.

Angaaende de forskellige Momenter ved Tiltaltes Andel i Modsabotagen, der er fremhævet i Anklagen, skal bemærkes, udover hvad der fremgaar af, hvad foran er anført: Det maa anses godtgjort, at Tiltalte har foreslaaet Objekter for Modsabotagen, deriblandt „Tuborg“, at han har overgivet Bovensiepen en Liste over Emner for Modsabotagen, blandt andet indeholdende Fabriken „Lyfa“, at han i enkelte Tilfælde har krævet øjeblikkelig Gengældelse, og at han har været med til i August 1944 at bestemme Bortførelsen af Ingeniør Snog-Christensen og dennes paafølgende Drab.

Rigtigheden af de øvrige Momenter findes ikke ved det oplyste tilstrækkeligt godtgjort, og de maa derfor udgaa.

Iøvrigt kan det fremhæves, at det maa antages, at Tiltalte principielt har været imod Modsabotagen, at han ligesom Bovensiepen har søgt at holde igen, og at han har staaet under Tryk fra forskellig Side.

Først hen paa Eftersommeren 1944 ses der i Tiltaltes Indberetninger til Berlin Spor af, at han protesterer mod Modsabotagen.

Med disse Bemærkninger vil Tiltalte herefter være at anse skyldig.

Angaaende Pancke.

Efter Tiltaltes egen Forklaring, der støttes af det iøvrigt oplyste, var hans Opgave indenfor Modsabotagen den, at han som Chef for det tyske Politi i Danmark i Henhold til Hitlers Ordre til ham skulde paase, at Ordren blev fulgt. For at kunne opfylde denne sin Pligt havde han regelmæssige Møder med Bovensiepen, hvor man drøftede Modstandsbevægelsens Aktioner og de Modforanstaltninger, der skulde træffes fra tysk Side. Tiltalte har maattet erkende, at han ikke blot har udøvet et faktisk Tryk paa Bovensiepen ved sin Nærværelse her i Landet, men at han ogsaa til Tider har maattet give denne et „Incitament“, fordi Bovensiepen principielt var Modstander af den camouflerede Modsabotage. Tiltalte interesserede sig ikke for Enkelthederne ved Modsabotagen, men kun for, at der blev en vis Balance imellem Aktionerne fra begge Sider. Navnene paa de Objekter, som Bovensiepen under deres Møder forelagde Tiltalte, sagde ham intet, og han protesterede derfor ikke mod dem.

Tiltalte har endvidere maattet erkende, at han som Objekter for Modsabotagen har udpeget de i Anklageskriftet anførte, derimod benægter han at have opgivet Bovensiepen Navne paa Personer som Emner for Drab, og dette ses ikke af det oplyste tilstrækkeligt godtgjort, hvorfor han for saa vidt vil være at frifinde.

Endelig har Tiltalte erkendt, at han har ladet Danskere fra Schalburgkorpsets E.T. overføre til Forstærkning af den „Sonderkommando“, der havde til direkte Opgave at gennemføre Modsabotagen.

Det maa efter det oplyste antages, at Tiltalte ligesom Bovensiepen og Best principielt var Modstander af den camouflerede Modsabotage, og at han ligesom disse ogsaa har bestræbt sig for at begrænse den. Endelig maa det antages, at Tiltalte ogsaa har staaet under Tryk fra forskellig Side, navnlig sin direkte Overordnede Himmler, hvorved bemærkes, at Trykket sikkert har virket særlig stærkt paa Tiltalte, som med sin mangelfulde Uddannelse følte sig usikker i sin Embedsvirksomhed.

Med disse Bemærkninger vil Tiltalte herefter være at anse skyldig i dette Forhold.

Angaaende v. Hanneken.

Efter de foreliggende Oplysninger maa det antages, at Tiltalte under sine daglige Telefonsamtaler med Best, hvorunder Sabotagen mod den tyske Værnemagt og dennes Ejendele blev drøftet, har forlangt Underretning om, hvilke Modforanstaltninger fra tysk Side der var truffet, og at han derved har lagt et stærkt Pres paa Best. Tiltalte, der deltog i det oftnævnte Hitlermøde den 30. December 1943, og som løbende holdtes underrettet om, hvilke Modforanstaltninger der blev truffet fra tysk Side, maatte herefter være klar over, at det af ham udøvede Pres udløste Aktioner, der laa indenfor Rammerne af den af Hitler givne Ordre til camoufleret Modsabotage.

Tiltalte har maattet erkende, at han under kritiske Situationer har meddelt Best, at han maatte foretage Indberetning til O.K.W., hvis Sabotagen i Danmark fortsatte eller steg. Han har derved lagt et særligt stærkt Pres paa Best, der maa antages at have næret stor Frygt for Overkommandoens Reaktionen.

Ved det oplyste findes det ikke tilstrækkeligt godtgjort, at Tiltalte ogsaa har udøvet et Pres paa Pancke med Hensyn til Iværksættelse af Modsabotage, eller at han har givet den i Anklagen anførte Ordre til Forespørgsel hos Hoffmann, og Tiltalte vil derfor for saa vidt være at frifinde.

Efter det foreliggende maa det antages, at Tiltalte selv har været under et stadigt Tryk af den tyske Overkommando, over for hvilken han var ansvarlig for de tyske Tropper og deres Ejendele her i Danmark og for Opretholdelsen af det danske Transportsystem.

Det maa endvidere antages, at Tiltalte i sine Indberetninger til Overkommandoen

ikke bevidst har overdrevet Sabotagen for derved at fremkalde Indgreb overfor Danmark, men at hans Indberetninger ved deres Form har været medvirkende til, at Overkommandoen fik et overdrevet Indtryk af Sabotagens Betydning. Tiltalte har derved medvirket til at gøre det vanskeligt for Best at gennemføre sin Politik.

Med disse Bemærkninger, og idet Retten finder at maatte statuere, at det maa have staaet Tiltalte klart, at han ved sit ovennævnte Pres paa Best kun kunde fremkalde ulovlige Handlinger, findes Tiltalte herefter skyldig i dette Forhold.

ad C. 1 (X)

Af de Retten forelagte Oplysninger fremgaar det, at grovere Mishandlinger af danske Statsborgere, der blev afhørt af Gestapo, i mange Tilfælde har fundet Sted saaledes som nærmere angivet i Anklagen. Tiltalte *Bovensiepen* har som anført forklaret, at han var imod „verschärfte Vernehmung“, og at han har paalagt sine Underordnede nøje at følge de for denne Form for Forhør givne Regler, men at han var nødt til at følge den ham fra Berlin givne Ordre. Der blev forelagt ham enkelte Klager, som han lod undersøge, men Undersøgelserne gav ikke noget Resultat, og det er først efter Kapitulationen, at han blev klar over, at grove Misbrug havde fundet Sted.

Uanset at den omhandlede Form for Forhør officielt var tilladt af de tyske Myndigheder, findes disse at være i den Grad stridende mod almindeligt anerkendte Retssynspunkter, at det har maattet staa Tiltalte klart, at de var folkeretsstridige, og da det ikke skønnes troværdigt, at Tiltalte var ubekendt med, at der fandt Misbrug Sted, vil han herefter i det hele være at anse skyldig i dette Forhold, idet den ham givne Ordre ikke kan fritage ham for Ansvar.

ad C. 2 (X)

Som det fremgaar af Tiltalte *Panckes* Forklaring, hævder han, at han har været ubekendt med de tyske Bestemmelser om „verschärfte Vernehmung“ og uvidende om, at Mishandlinger af danske Statsborgere fandt Sted. Der er kun forebragt ham enkelte Klager, som han lod undersøge, og efter Resultatet af Undersøgelserne fandt han ikke Anledning til at skride ind.

Efter alt foreliggende finder Retten ikke at kunne fæste Lid til Tiltaltes Forklaring, men maa anse ham medansvarlig for de stedfundne Mishandlinger og saaledes skyldig i dette Forhold.

ad D. (III 2)

Tiltalte *Bovensiepen* har erkendt, at han har givet Ordre til Drabet af de nævnte elleve danske Statsborgere, idet han har undskyldt sig med, at der forud var gaaet en Ordre fra Berlin om Nedskydning paa Stedet af danske Sabotører, og at han efter de af Akterne fremgaaende Oplysninger maatte antage, at de elleve vilde være blevet dømt til Døden, saafremt der havde fundet Retsforfølgning Sted ved en tysk Domstol, hvad der paa det paagældende Tidspunkt var forbudt.

Da Drabet af de elleve danske Statsborgere er et klart Brud paa anerkendte folkeretlige Regler, vil Tiltalte, uanset det af ham anførte, ogsaa i dette Forhold være at anse skyldig.

ad E. (VIII)

Af de Tiltalte *Pancke*, *v. Hanneken* og *Bovensiepen* er det anført, at Aktionen mod det danske Politi og Grænsegendarmeriet var militært begrundet, og at de er uden Skyld i den frygtelige Behandling, som Politifolkene og Grænsegendarmerne fik i de tyske Koncentrationslejre. Tiltalte *v. Hanneken* har særlig forklaret, at han regnede med, at der skulde finde Internering Sted her i Landet, medens Tiltalte *Panckes* Forklaring gaar ud paa, at Himmlers Sanktion af Aktionen indeholdt Bestemmelser om, at Politifolkene og Grænsegendarmerne skulde anbringes i en Interneringslejr i Slesvig-Holsten. Endelig har Tiltalte *Bovensiepen* hævdet, at der overfor ham var givet Tilsagn om Krigsfangebehandling af Politiet og Grænsegendarmeriet.

Naar henses til den i Efteraaret 1944 foreliggende militære Situation, de Erfaringer, som man under Invasionen i Frankrig havde gjort med Hensyn til det derværende Politis Holdning og til Størrelsen og Bevæbningen af det danske Politikorps samt de foreliggende Oplysninger om Grænsegendarmeriets Stilling i Tilfælde af en allieret Invasion, maa Retten

nære overvejende Betænkelse ved at forkaste de Tiltaltes Anbringender om, at de ansaa Aktionen for militært begrundet, og da der derhos ikke findes at kunne paalægges dem noget Ansvar for Behandlingen af de deporterede i Tyskland, vil de Tiltalte herefter i dette Forhold være at frifinde.

ad F. (IX)

De Tiltalte *Pancke* og *Bovensiepen* har erkendt at have givet Ordre til de omhandlede Deportationer af „Asociale“ og „Vaneforbrydere“, som de var klar over efter dagældende tyske Regler vilde blive anbragt i Konzentrationslejre. De har anført, at Deportationerne blev foretaget for at afbøde Vanskeligheder, der var opstået ved Kriminalitetens Bekæmpelse efter det danske Politis Fjernelse.

Da de nævnte Deportationer uden Tvivl indeholder en Krænkelser af de gældende folkeretlige Love, hvad de Tiltalte maatte være klar over, uanset at der i det daværende Tyskland gjaldt særlige Bestemmelser for Behandlingen af „Asociale“ og „Vaneforbrydere“, derunder Bestemmelser om disses Anbringelse i Konzentrationslejre, vil de Tiltalte herefter være at anse skyldige i dette Forhold.

ad G. (III 3)

Tiltalte *Bovensiepen* har erkendt at have sanktioneret den i Anklagen omhandlede Plan om Drab af danske Statsborgere.

Pancke har imidlertid forklaret, at *Bovensiepens* Forklaring ikke er rigtig og sikkert kun afgivet for at dække over andre, hvad *Bovensiepen* tidligere skal have fortalt ham. Under Hensyn hertil og de iøvrigt foreliggende Oplysninger maa Retten, uanset Tiltaltes Erkendelse, nære overvejende Betænkelse ved at anse det tilstrækkeligt godtgjort, at Tiltalte er skyldig i dette Forhold, og han vil følgelig være at frifinde.

Som Følge af det anførte vil de Tiltalte være at anse efter de i Anklageskriftet anførte Bestemmelser.

Ved Strafudmålingen findes at burde tages i Betragtning, foruden hvad der fremgaar af det foran anførte, at de Tiltalte maa antages at have ment at tjene deres Lands Interesser, og at de alle har været i en vanskelig Situation, fordi de tilhørte et Diktaturland, hvis Lederkreds for Størstedelens Vedkommende bestod af samvittighedsløse Forbrydere. Endvidere finder Retten at burde fremhæve, at deres Stilling blev vanskeliggjort, fordi deres Underordnede i vidt Omfang var bekendt med de Ordre, som var givet de Tiltalte af deres Overordnede. Paa den anden Side mener Retten ogsaa at maatte fremhæve i skærpene Retning, at de Tiltalte, uanset at de ikke troede paa Formaalstjenligheden af de af dem inden for Mudsabotagen anvendte Metoder, fortsatte med at anvende dem lige til Kapitulationen. For de Tiltalte Best's og *Bovensiepens* Vedkommende findes endvidere at burde fremhæves, at de begge maa antages at have meget gode Evner, og at de har en god juridisk Uddannelse og saaledes særlige Forudsætninger for at kunne forstaa den folkeretlige Betydning af deres Handlinger.

Straffen findes herefter at burde fastsættes for de Tiltalte Best's og *Bovensiepens* Vedkommende til Livsstraf, for Tiltalte v. *Hannekens* Vedkommende til Fængsel i 8 Aar, hvoraf 10 Maaneder i Medfør af Straffelovens § 86 eller dennes Analogi anses udstaaet, og for Tiltalte *Panckes* Vedkommende til Fængsel i 20 Aar, hvoraf 2 Aar 6 Maaneder i Medfør af Straffelovens § 86 eller dennes Analogi anses udstaaet.

De Tiltalte v. *Hanneken* og *Pancke* vil derhos i Medfør af Lov Nr. 395 af 12. Juli 1946 § 5 efter udstaaet Straf være at udbringe af Riget, saaledes at det under Strafansvar — efter Straffelovens § 201 — er dem forment paany uden Tilladelse at vende tilbage hertil.

Thi kendes for Ret:

De Tiltalte *Karl Rudolf Werner Best* og *Otto Richard Bovensiepen* bør straffes paa Livet.

Tiltalte *Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken* bør straffes med Fængsel i 8 Aar, hvoraf 10 Maaneder anses udstaaet.

Tiltalte *Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke* bør straffes med Fængsel i 20 Aar, hvoraf 2 Aar 6 Maaneder anses udstaaet.

Efter den forskyldte Strafs Udstaaelse vil de Tiltalte *v. Hanneken og Pancke* være at udbringe af Riget.

Bærentsen.

Udskriftens Rigtighed bekræftes:

Skriverkontoret under Københavns Byret den 20. September 1948.

Bærentsen.

65 a.

Østre Landsrets dom over Jørgen Sehested, Axel Hartel og Knud Mortensen.

8. april 1948.

Udskrift af Østre Landsrets Dombog for IX. Afdeling.

Aar 1948 den 8. April blev
afsagt følgende

D O M

i Sagen

IX.A.S.Nr.151 og 160/1947:

Anklagemyndigheden
mod

de Tiltalte Jørgen Sehested,
Axel Christian Hartel og
Knud Aage Andreas William Mortensen.

Den indankede Dom, der er afsagt af Københavns Byrets 23. Afdeling den 12. Juli 1947, er paaanket af de Tiltalte Jørgen Sehested, Axel Christian Hartel og Knud Aage Andreas William Mortensen til Frifindelse, af sidstnævnte dog ikke for saa vidt angaar Forhold A, af Anklagemyndigheden til Domfældelse af de tre Tiltalte i Overensstemmelse med Anklageskriftets Punkter C II, IV 4 a, 4 b og 4 e, VII og XI og af de Tiltalte Sehested og Mortensen i Overensstemmelse med Anklageskriftets Punkt XXIX. For saa vidt angaar Anklagepunkt A 1ste Led har Anklagemyndigheden med Justitsministeriets i Skrivelse af 17. Februar 1948 meddelte Godkendelse subsidiært paastaaet Tiltalte Mortensen dømt efter Straffelovens § 105, jfr. Straffelovstillæggets § 8. Iøvrigt har Anklagemyndigheden anket til Skærpelse.

Det bemærkes, at Justitsministeriet under 9. December 1946 har tiltraadt Tiltalen for Overtrædelse af Straffelovens § 99 stk. 2.

Efter Sagens Indbringelse for Landsretten er der i Auswärtiges Amt i Berlin fundet en Del Sagen vedrørende Dokumenter, som er blevet forelagt Landsretten.

Under Hensyn til, at — som i Byretsdommen nævnt — en væsentlig Del af Bevismaterialet i denne Sag bestaar i Breve og andre skriftlige Aktstykker udfærdigede af de Tiltalte selv, finder Landsretten Grund til at udtale følgende:

I Lægeerklæringen af 17. Februar 1947 vedrørende Tiltalte Sehested fremhæves som særlig karakteristisk for ham „hans ganske utrolige Brevskriveri“, idet han, naar han opholdt sig paa Broholm, dikterede Breve til sine Underordnede, selv om de arbejdede i det tilstødende Kontor, eller han kunde faa dem i Tale i Telefon eller ved personlig Tilkaldelse. Det hedder i Erklæringen: „Efter den Beskrivelse af Arbejdsmaaden, som jeg under et Besøg paa Broholm fik af Medarbejderne, kunde jeg ikke andet end faa et Indtryk

af, at Brevene blev skrevet i en vis psykisk Spændingstilstand. Selve Brevskriveriet virkede som en Afspændingshandling, men paa Grund af den stærke Spænding maatte Brevene øjensynlig ofte dikteres om mange Gange, før Afspændingen indtraadte, men saa ofte som en udpræget Afslappelse ledsaget af stærk Træthedsfølelse.“ Senere i Erklæringen hedder det: „Naar Observanden under stort Pres blot skrev for at afspænde sig, tog han det sikkert ikke altid saa nøje med Sandheden At Brevene ofte kunde være propagandaprægede og tendentiøse eller snarere overeksponerede, eksalterede og krampagtige og ikke altid absolut nøgterne eller korrekte i Udtryksform, kunde der næppe være Tvivl om At Brevene ikke altid var i fuld Overensstemmelse med Sandheden indrømmede Observanden.“ Om sine Breve har Observanden overfor Overlægen anført: „I det Hele formede jeg mine Ord saaledes, at de blev Tjenere for det Formaal, under hvis Magt jeg var. Derfor har jeg sommetider svært ved at genkende Tankerne, naar jeg genser Brevene. Det er som en anden har skrevet dem Jeg forskyder Tidsfølgen og overdriver indtil Ukendelighed.“

I en i Erklæringen indeholdt Gengivelse af en af Hartel til Overlægen afgivet Redegørelse vedrørende Sehested hedder det blandt andet: „Hans fornemste Meddelelsesmiddel var hans Breve. Han skrev i Tide og Utide om det, der laa ham paa Sinde. Allerede fra Perioden omkring Bondetoget erindrer jeg hans Breve, hvori han opridsede Dagsordenen for de følgende Ugers Arbejde og fastsatte Terminer, inden hvilke bestemte Maal skulde være naaet eller passeret. Oprindeligt følte vi, der samarbejdede med ham, disse evige Tidsfrister og Ordre som en næsten fornærmende Plage, senere forstod vi, at han mere skrev til sin egen Frigørelse, end fordi han ventede alt afviklet planmæssigt. Hans Tanker nærmede sig Begrebet Tvangstanker, og han følte sig frigjort, naar han havde faaet Luft. Dette var vel Grunden til, at han knapt nok savnede det bagefter, naar hans Frister forblev uoverholdte og hans Ordre upaaagtede.“

Foranstaaende Udtalelser, ogsaa Hartels Bemærkning om Sehesteds Tilbøjelighed til at fastsætte Dagsorden og Terminer, stemmer i det Hele med det Indtryk, Retten under Domsforhandlingen har faaet af Sehesteds Skriverier. Han havde for Skik at sende Genparter af sine Breve til andre end Adressaten, undertiden afsendte han endog Genparten uden at afsende Originalen. Han har under Domsforhandlingen sagt, at han jævnlig udtaler sig i Strid med Virkeligheden, naar det tjener hans Formaal, at der altid er Teater og Propaganda i hans Breve til Frits Clausen, og at han i det Hele ofte puster sig op for at gøre Indtryk paa Adressaten. Retten har konstateret, at hans Breve og Optegnelser jævnlig indeholder Overdrivelser og Fordrejelser, sammenblander hvad der er passeret ved en Lejlighed, med hvad der er talt om ved andre Lejligheder, sammenblander egne Tanker med Kendsgerninger, lader Indfald og Tanker fremtræde som fælles Planer, omtaler Drøftelser som Vedtagelser o. s. v.

Om Tiltalte Mortensens Breve og Optegnelser skal Retten udtale, at de ofte — i Overensstemmelse med hans Tilbøjelighed til at give sig Udseende af at være mere end han er — indeholder Overdrivelser og Pral.

Ogsaa Landsretten finder det godtgjort, at de Tiltalte Sehested og Hartel har regnet med, at von Löw indtog en indflydelsesrig Stilling indenfor Nazipartiet, og at det netop var af den Grund, at de traadte i Forbindelse med ham, samt at de vidste, at Tiltalte Mortensen arbejdede for von Löw, og at de regnede med, at han havde Forbindelser indenfor betydende Kredse i Berlin.

A.

1ste Led. Ved Tiltalte Mortensens ogsaa for Landsretten afgivne Forklaring findes det godtgjort, at han, tilknyttet Sicherheitsdienst, saavel under sine Ophold her i Landet som under sine Ophold i Berlin i Tiden fra Slutningen af April 1940 til 1. Januar 1942 paa særdeles energisk Maade har virket i det tyske Efterretningsvæsens Tjeneste til Fordel for dets Virksomhed her i Landet. Det findes derimod ikke godtgjort, at Tiltalte fra December 1944 til Kapitulationen har virket paa tilsvarende Maade. Tiltaltes Forhold vil være at henhøre under Straffelovens § 105, jfr. Straffelovstillæggets § 8, hvad Tiltalen for Byretten ikke findes at være til Hinder for.

2det Led. Dommens Resultat tiltrædes i Henhold til dens Grunde.

C II, IV 4 a, 4 b og 4 e samt VII.

Det bemærkes, at L.S. var en upolitisk Sammenslutning, der ikke havde nogen organisationsmæssig Forbindelse med Bondepartiet, men at dettes Vælgere i overvejende Grad fandtes blandt L.S. Medlemmer. Valdemar Thomsen, Hartel, Foget og Jens Thomsen udgjorde i Forbindelse med Svend Nielsen Partiets Rigsdagsgruppe. Foget var Medlem af Landstinget, de øvrige af Folketinget. Valdemar Thomsen var Partiets Formand.

Efter den af Tiltalte Sehested afgivne Forklaring var det Tiltalte Mortensens Forevisning af Afskrift af den i Dommen nævnte „Geheimakt“ og hans Udtalelser i Forbindelse dermed, der gav Stødet til, at Sehested den 16. Maj 1940 rettede sin skriftlige Henvendelse til Kongen. Efter at Tiltalte Hartel havde faaet at vide, at Skrivelsen var afgivet til Statsminister Stauning, foretog han den 20. s. M. sin Henvendelse til denne med Opfordring til Tilbagetræden. Hartel har ikke kunnet give nogen Forklaring paa, hvorfor han ikke underrettede Stauning om sin egen Kilde til Oplysningen om Faren for, at Landet skulde miste Adgangen til selv at styre sine indre Anliggender, nu afdøde Greve Bent Holstein.

Efter Sehesteds Forklaring maa det antages, at det var ham, der tog det umiddelbare Initiativ til Afholdelsen af Mødet den 13. Juni 1940 paa Hotel „Astoria“ (Forhold IV 4 a), hvor von Löw boede. Efter dennes Forklaring var Formaålet med Mødet at skabe Kontakt mellem ham og tyskvenlige Kredse. Det maa antages, at han har talt om det ønskelige i et Samarbejde mellem de spredte tyskvenlige Grupper her i Landet, og han har forklaret, at han ikke tør udelukke, at han med en taktisk Overdrivelse har udtalt, at han frygtede, at de protektoratsvenlige Kredse i Tyskland vilde vinde frem, hvis der ikke kom et saadant Samarbejde i Stand. Det kan efter Sagens Oplysninger ikke antages, at der paa Mødet er bleven truffet nogen egentlig Beslutning om Samarbejde. Senere samme Dag afholdtes der et Møde paa „Grand Hotel“, hvor der ikke var Tyskere til Stede. Her synes Beslutning at være truffet om at bringe Spørgsmaalet om fornævnte Samarbejde frem paa L.S.'s Repræsentantskabsmøde i Aarhus den 17. Juni 1940.

Inden dette Møde forelaa der et af D.N.S.A.P. udarbejdet Udkast til en Resolution, svarende til den paa Mødet vedtagne (gengivet i Byretsdommen), dog at der i dens sidste Stykke ikke fandtes Ordene „Bondepartiet“ og „alle opbyggede Kredse i vort Land“, der blev indsat paa Foranledning af Hartel uden forudgaaende Forhandling med andre Medlemmer af Bondepartiets Rigsdagsgruppe. Paa Mødet talte Mortensen som i Byretsdommen omtalt. Ifølge Sehesteds Forklaring stillede Knud Bak sig først afvisende overfor den foreslaaede Resolution, men gik efter en Samtale med Mortensen med til den.

Dagen efter udsendte Frits Clausen en Udtalelse, hvori det bl. a. hedder: „Denne Udvidelse af den politiske Front med den nationalsocialistiske Ide som Grundlag betyder, at Danmarks nationalsocialistiske Arbejderparti nu anerkender L.S. som vort Lands eneste landbrugsfaglige Organisation.“

Vald. Thomsen, som havde hørt Aarhus-Resolutionen i Radioen, udsendte derpaa den 19. s. M. en Udtalelse, hvori det bl. a. hedder: „Bondepartiet er ikke indgaaet i noget Forbund, hverken under Hr. Frits Clausen's eller andres Førerskab.“

Den 22. s. M. udsendte L.S.'s Forretningsudvalg en Udtalelse, hvori det bl. a. hedder, „at alle Paastande om, at L.S. er gaaet ind under andre Grupperes politiske Førerskab, er Opspind.“

Da Bondepartiets Vælgere i Hovedsagen var de samme som de, der stod som Medlemmer af L.S., var Partiet kommet i en vanskelig Situation, idet man ikke vilde slutte sig til Vedtagelsen i Aarhus og navnlig ikke vilde ind i et Samarbejde med D.N.S.A.P. Den foreliggende Uoverensstemmelse søgtes derfor udglattet ved Rigsdagsgruppens Udtalelse af 25. Juni 1940 (gengivet i Byretsdommen).

Paa Grund af den Misstemning, der var opstaaet mellem L.S. og Bondepartiet som Følge af Erklæringen af 17. Juni, henvendte Repræsentanter for L.S. sig den 2. Juli til Bondepartiets Rigsdagsgruppe for at forhandle om Sagen. Gruppen modtog antagelig samtidig Underretning om, at der agtedes dannet en Samlingsregering, i hvilken Bondepartiet ikke vilde blive repræsenteret. Den 3. Juli udsendte L.S. derefter Opraabet de „8 Punkter“, der underskrevs af 4 af Rigsdagsgruppens Medlemmer og Svend E. Johansen. Opraabet maa saaledes ses som et Kompromis mellem L.S. og Bondepartiet i Anledning af den opstaaede Divergens. Hartel fremskaffede, formentlig uden sine Gruppefællers

Vidende, Frits Clausens Medunderskrift. De 6 af Punkterne var af almindeligt ikke parti-præget Indhold, men foruden det i Byretsdommen gengivne Punkt 1 indeholdt Opraabet et saalydende Punkt 4: „Arbejdsmulighederne for Landbrugets Produktion og Salg sikres paa Andelsforeningernes Grundlag“, hvilken Udtalelse mentes at stride mod Nazisternes Program og efter Vald. og Jens Thomsen og Fogets Forklaringer var rettet mod D.N.S.A.P.

Tidspunktet for Mødet i Hartels Lejlighed (Forhold IV 4 b) synes at have været i Dagene 26.—27. Juni eller 17.—18. Juli 1940. Det maa antages at være kommet i Stand paa Foranledning af von Löw med det Formaal at søge Samarbejdet mellem Bondepartiet og D.N.S.A.P. fremmet. Efter de af Vald. Thomsen, Jens Thomsen, Foget og Hartel saavel som de af Hartels daværende Sekretær Harald Heidelberg og von Löw som Vidner afgivne Forklaringer maa det antages, at Valdemar Thomsen bestemt har afvist von Löws Forslag om saadant Samarbejde. Vald. Thomsen, Jens Thomsen, Foget og Hartel har bestridt, at der var Tale om en Regering med Udelukkelse af Socialdemokrater eller om de nedennævnte Spørgsmaal, Grænse og Kirke m. v. Med Hensyn til det i Byretsdommen omtalte Bilag 1594 (Ekstrakten S. 752) bemærkes, at dette er en efter Kapitulationen til Politiet afleveret Fotokopi af et maskinskrevet Dokument, der angives at være Manuskriptet til en af Foget paa et lukket Møde i Randers for L.S.'s Medlemmer holdt Tale. Efter det oplyste maa det antages, at den paagældende Tale er holdt af Foget i November 1940, og at Fotokopien uden Fogets Vidende er taget af hans til Brug ved Udfærdigelse af et Presse-referat udlaante Manuskript og altsaa er ægte. Efter Indholdet af dette Dokument skulde Vald. Thomsen, Hartel og Foget have forhandlet med tyske politiske Udsendinge — foruden om Grænse, Kirke, Sprog, Flag og Kongehus — tillige om Dannelse af en Mindretals-regering, hvori der ogsaa var Repræsentanter for Venstre og Det konservative Folkeparti, men ikke Socialdemokrater, og faaet Tilslutning hertil samt derefter „søgt at faa en saadan Konstellation skabt.“ Foget har allerede under Forundersøgelsen herom forklaret, at han under Hensyn til, at en Del af Bondepartiets Vælgere paa dette Tidspunkt hældede mod Nazismen og ønskede en mere aktiv Politik fra Partiets Side, i sin Tale foretog en taktisk Omlægning, hvorved han uden at følge Sandheden fuldkommen nøjagtigt sammenblandede hvad der var passeret paa Mødet med politiske Ræsonnementer. Medens Foget under Domsforhandlingen for Byretten har hævdet, at ovennævnte Dokument var et Falsum, har han ikke fastholdt dette for Landsretten.

Retten mener efter de afgivne Forklaringer at maatte se bort fra det omhandlede Dokument som Bevis for, hvad der er foregaaet paa Mødet hos Hartel, og kan ikke anse det for bevist, at der, som i Anklageskriftet nævnt, paa Mødet er forhandlet om Dannelse af en Mindretalsregering med Udelukkelse af Socialdemokrater, og at den i Anklageskriftet nævnte, i Byretsdommen gengivne, Henvendelse af 24. August 1940 til Medlemmer af Venstre og Det konservative Folkeparti har Forbindelse med det paa Mødet passerede.

Anklagen under Punkt IV 4 e vedrørende det den 18. Juli 1940 passerede hviler i det væsentlige paa Indholdet af Sehesteds i Byretsdommen nævnte, mulig ikke afsendte, Brev af 19. Juli 1940 til Thorkild Juncker. Idet Retten henviser til det ovenfor om Sehesteds Skriverier udtalte samt fremhæver, at Brevet synes at sammenblande Udtalelser, der er faldet ved forskellige Lejligheder, og Virkelighed og Tanker, muligvis med det bevidste eller ubevidste Formaal at gøre Indtryk paa Juncker, udtaler Retten, at den ikke mener at kunne tillægge dette Brev synderlig, endsige selvstændig Bevisværdi.

Grunden til, at Sehested sammenkaldte Mødet paa Broholm den 14.—15. August 1940 (Forhold VII), maa antages at være, at det ikke blev til noget med det i Aarhus-Resolutionen proklamerede Samarbejde, og at man nu vilde søge at faa det sat i Gang. Hartel havde ifølge sin Forklaring tidligere bedt von Löw tale om Nyordningen i Europa, og von Löw talte nu herom og om de smaa Staters Stilling i det nye Europa. Efter Talen maa det antages, at Deltagerne delte sig i Smaagrupper, uden at nogen fælles Drøftelse fandt Sted. Ifølge Vald. Thomsens Forklaring foreslog Sehested ham at indlede et Samarbejde mellem L.S., Bondepartiet og D.N.S.A.P., hvad Thomsen bestemt afslog. Efter Mødet fremkom der fra Politiet til Regeringen en Rapport om Mødet, hvorefter der skulde have fundet en landsforræderisk Konspiration Sted. Dette gav Anledning til en Henvendelse fra Udenrigsministeren til det tyske Gesandtskab, hvorefter Rapportens Urigtighed paa de afgørende Punkter blev klarlagt. Det har vist sig, at de misvisende Oplysninger hidrørte

fra Svend E. Johansens Sekretær, der havde forvansket de ham af Johansen givne Meddelelser om Mødet.

Retten maa anse det for godtgjort, at de Tiltalte i Forstaaelse med von Löw som Repræsentant for Besættelsesmagten har søgt iværksat et politisk Samarbejde mellem L.S., Bondepartiet og D.N.S.A.P. for at tilvejebringe en Samling af tyskvenlige Grupper og derved give disse en stærkere politisk Stilling.

Selv om det er nærliggende at antage, at de Tiltalte herved tillige har haft den Tanke, at den tilstræbte politiske Samling mulig engang kunde føre til, at Grupperne fik Andel i Regeringsmagten, tør Retten dog ikke slaa fast, at de Tiltaltes Forbindelse med Besættelsesmagten har haft til Formaal at formaa denne til under en eventuel dansk-tysk Krise at gribe ind og stille Krav med Hensyn til Regeringens Sammensætning, endsige til ligefrem at styrte Regeringen og erstatte den med en tyskorienteret Regering.

De Tiltalte Sehested og Hartel har imidlertid gjort gældende, at de omtalte Samlingsbestræbelser, som ikke sigtede mod Anvendelse af ikke forfatningsmæssige Midler, alene har haft til Formaal at modvirke den efter deres Formening truende Fare for, at Besættelsesmagten skulde gribe ind i Statsforvaltningen. Retten skal hertil udtale, at den ikke kan godkende, at den Frygt de Tiltalte maatte have næret i saa Henseende berettigede dem til efter deres resultatløse Henvendelser til de lovlige danske Myndigheder at gaa den Vej, for at modvirke Faren, i Forstaaelse med Besættelsesmagten at søge indledet et Samarbejde mellem de nævnte Grupper, hvorved iøvrigt bemærkes, at Tiltalte Hartel har erkendt, at han efter sin Samtale med Stauning den 20. Maj 1940 ansaa Faren for mindre truende.

De tre Tiltalte vil herefter for dette Forhold være at anse efter Straffelovstillæggets § 16, Stk. 1, Nr. 8.

For saa vidt angaar Tiltalte Mortensen maa det betragtes som en skærpende Omstændighed, at han, der fra første Færd har været paa det rene med Protektoratsfarens Fjernhed, for at fremme Samlingsbestræbelserne overfor Omgivelserne i væsentlig Grad har overdrevet denne Fare, ikke mindst paa Aarhusmødet den 17. Juni 1940.

Om de i Sagen omhandlede 2 „Bondebrev“ bemærkes, at disse, der er udarbejdede af Mortensen i Samarbejde med von Löw, tilsigtede at propagandere blandt Landboerne for „den danske Fællesfront, der alene kan placere Danmark rigtigt i Europas Nyordning“, at Sehested lod dem duplikere i 15 Eksemplarer og sendte dem til Knud Bak til Brug for Bestyrelsesmedlemmerne i L.S. m. m., at han i Maanederne Juli—September 1940 søgte at faa dem udsendt, men at dette ikke skete, som det synes dels af Mangel paa Penge, dels paa Grund af Modstand fra Hartels Side. For dette Forhold, der var et Led i Samlingsbestræbelserne, vil de Tiltalte Sehested og Mortensen tillige være at anse efter Straffelovstillæggets § 16, Stk. 1, Nr. 2., jfr. Straffelovens § 21.

Iøvrigt findes det ikke godtgjort, at nogen af de Tiltalte har gjort sig skyldige i noget under de foreliggende Anklagepunkter faldende Forhold, som kan paadrage dem Strafansvar, idet der dog for saa vidt angaar Anklagen under Punkt IV 4 e vedrørende Forsøg paa Fjernelse af Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch fra Rigsdagen for Sehesteds Vedkommende henvises til Bemærkningerne nedenfor om Anklagepunkt IV 4 c.

C III.

I et hos Mortensen i tysk Oversættelse fundet Brev af 9. Maj 1940 fra Tiltalte Sehested til Hartel, nu ogsaa fundet i det tyske Udenrigsministeriums Arkiv, har Sehested gjort Rede for sin Samtale i det tyske Gesandtskab den foregaaende Dag. Sehested har forklaret, at han ikke kan vedkende sig Indholdet af dette Brev, og Retten tør efter sit Kendskab til Upaalideligheden af, hvad Sehested har nedfældet skriftligt, ikke lægge dette Brev til Grund ved Paadømmelsen.

Henset til, at nævnte Samtale kom i Stand uden Initiativ fra Sehesteds Side, at det maa antages at have været den almindelige Mening i interesserede Kredse, at de i den nye dansk-tyske Handelsaftale fastsatte Priser paa Landbrugsprodukter var for lave, og at Samtalen maa antages at have haft Karakter af en almindelig Drøftelse, finder Retten det betænkeligt at anse Tiltaltes Udtalelser i Gesandtskabet for strafbare.

Med Hensyn til Tiltalte Hartel bemærkes, at det ikke er godtgjort, at det var med Tiltaltes Billigelse, at Aage Schmidt foreviste „Landbrugsplanen“ i det tyske Gesandtskab.

Det er for Landsretten oplyst, at Tiltalte ikke blot som i Dommen statueret har medgivet Mortensen Planen under de i Dommen fremstillede Omstændigheder, men at han ogsaa den 5. Maj 1940 har sendt den, væsentlig i samme Skikkelse, til den tyske Landbrugsorganisation Reichsnährstand. Det er nu oplyst, at Planen i Slutningen af Maj 1940 er naaet frem til det tyske Udenrigsministerium, og Landsretten anser det for bevist, at dette skyldes Mortensens Medvirken. For dette Forhold vil Tiltalte Hartel være at anse efter Straffelovstillæggets § 13.

C IV 4 c jfr. 4 e.

Det er ikke godtgjort, at den med Forord af Tiltalte Sehested udsendte, den 6. Juli 1940 daterede Piece om Hedtoft-Hansen eller den af ham selv underskrevne, den 24. s. M. daterede Piece om samme er udsendt i Forstaaelse med tyske Myndigheder, og Tiltalte ses ikke ved deres Udsendelse at have paadraget sig Strafansvar efter de i Anklageskriftet omhandlede Bestemmelser eller efter Straffelovstillægget.

Med Hensyn til Tiltaltes Skrivelse til Renthe-Fink af 9. Juli 1940 og hans senere Samtale med denne og Kannstein har Tiltalte gjort gældende, at han regnede med, at de af ham kritiserede Forhold allerede var eller vilde blive Renthe-Fink bekendt, og at Formaalet med hans Henvendelse til denne alene var, ved at lade ham forstaa, at Danskerne nok selv skulde klare at faa Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch fjernede fra Rigsdagen, at afværge, at Besættelsesmagten benyttede Sagen til et Indgreb overfor danske Myndigheder.

Retten skal hertil bemærke, at ganske bortset fra, at Tiltaltes Forklaring synes uforenelig med forskellige foreliggende Breve fra Tiltalte fra Juli 1940 og med hans Forklaring for Byretten, finder Retten det uantageligt, at Tiltalte ikke i al Fald har regnet med den Mulighed, at hans Henvendelse kunde give Tyskerne en Impuls til Indblanding.

Forholdet findes dog ikke at kunne henføres under Straffelovens § 99 Stk. 2, men vil være at straffe efter dens § 100 Stk. 2, jfr. Straffelovstillæggets § 8.

C IV 4 d.

I Henhold til de i Dommen anførte Grunde vil den for saa vidt angaar dette Anklagepunkt være at stadfæste, idet det dog findes betænkeligt at anvende Straffelovens § 111 Stk. 2, jfr. § 21, hvorimod Forholdet vil være at henføre under dens § 119 Stk. 1, jfr. § 21, jfr. Straffelovstillæggets § 8.

C IV 4 f.

Tiltalte Mortensen har for Landsretten erkendt ogsaa at have sendt nogle Propagandabrochurer til D.N.S.A.P.

Med Bemærkning, at Fremsendelsen af Propagandamateriale kun er sket i Maanederne Juli og August 1940, og at Forhandlingerne med Repræsentanter for „Antisemitische Aktion“ har fundet Sted i December 1940 — Januar 1941 samt yderligere i Maj 1941, vil Dommen i Henhold til de iøvrigt anførte Grunde være at stadfæste.

C VI.

Mortensen har forklaret, at han har talt med Dr. Apelt i den tyske Landbrugsorganisation Reichsnährstand om Forslaget, men at dette ikke førte til noget.

Ogsaa Landsretten anser det for godtgjort, at Tiltalte Hartel er skyldig i dette Forhold, som vil være at henføre under Straffelovstillæggets § 13, jfr. Straffelovens § 21.

C VIII.

Efter det under Sagen oplyste blev der hvert Aar af Regeringen fastsat en bestemt Sum, for hvilken der kunde udføres Frugt, medens Regeringen ikke blandede sig i, hvilken Frugt og til hvilke Priser der eksporteredes, eller hvem der eksporterede. Ifølge Hardy-Hansens Forklaring blev de tyske Opkøb udelukkende foretaget hos to herværende tyske Firmaer, som saaledes havde et faktisk Monopol og derigennem kunde holde Prisen nede, hvilket atter influerede paa de indenlandske Priser, og de danske Frugtavlere havde hidtil forgæves søgt at bryde dette Monopol.

For saa vidt angaar dette Anklagepunkts 1ste Led, der alene vedrører de Tiltalte Sehested og Mortensen bemærkes, at det af Sehested til Mortensen fremsendte og af denne til Dr. Apelt overgivne Materiale vedrørte en Nyorganisation og Forøgelse af den danske Frugteksport. Med denne Bemærkning og iøvrigt i Henhold til de i Dommen anførte Grunde vil den for saa vidt angaar nævnte Led i Anklagen være at stadfæste.

Med Hensyn til hvad der er passeret paa Mødet i Hotel „Phönix“ den 18. Oktober 1940, hvortil Anklagepunktets 2det Led sigter, er Oplysningerne saa usikre, at Retten ikke kan anse det for bevist, at der er forhandlet eller søgt forhandlet om andet end ovennævnte faktiske Monopol. De Tiltalte Sehested og Hartel vil derfor være at frifinde for denne Del af Anklagen.

C IX.

Det maa antages, at Rejsen til Berlin er kommet i Stand paa tysk Initiativ under Benævnelsen Studierejse, efter von Löws Udtalelse med det Formaal at tilvejebringe politisk Føling med de indbudte, og at det ikke har været Rejsens Formaal, at der paa denne skulde føres Forhandlinger om Landbrugspriser, hvorved bemærkes, at Besøget hos Landbrugsminister Darré efter det oplyste først er bragt i Stand under Opholdet i Berlin og formentlig som en Høflighedsakt overfor Gæsterne.

Det bemærkes, at man ikke mener at kunne lægge Vægt paa det stærkt propagandaprægede Indhold af de i Byretsdommen nævnte Aktstykker.

Omend der ved Sagens Paadømmelse maa gaas ud fra, at Spørgsmaalet om Priserne paa Landbrugsprodukter først er bleven rejst i Berlin, da Darré's Tale ved Modtagelsen og de paafølgende Drøftelser gav Anledning dertil, findes dog Tiltalte Hartel, der inden Afrejsen havde deltaget i den med Henblik paa Rejsen stedfundne Drøftelse af Spørgsmaalet indenfor Bondepartiets Rigsdagsgruppe, ikke at kunne undgaa Straf efter Straffelovstillæggets § 13 for at have deltaget i Forhandlinger med tyske Myndigheder om de nævnte Priser, hvorimod det ikke mod Tiltalte Sehesteds Benægtelse kan anses godtgjort, at han ogsaa har taget Del deri, hvorfor han vil være at frifinde.

C X og XI.

Efter de af Tiltalte Sehested afgivne Forklaringer maa der ved Sagens Paadømmelse gaas ud fra, at de i Anklageskriftet nævnte Breve ikke er bleven afsendt, hvorfor han for saa vidt vil være at frifinde.

Det findes derimod godtgjort, at Tiltalte, som i Juni 1940 fra det tyske Gesandtskab havde modtaget en Tilkendegivelse om at afholde sig fra at angribe Udenrigsminister Munch, en Dag i Januar 1941 har foreslaaet Renthe-Fink, at Tiltalte skulde angribe Justitsministeren. Dette Forhold vil være at straffe efter Straffelovstillæggets § 13.

C XIII og XV.

Landsretten finder det godtgjort, at de Tiltalte Hartel og Mortensen i Januar—April 1941 har forhandlet med von Löw og den landbrugskyndige ved det tyske Gesandtskab Dr. Hemmersam dels om Kreatureksport for L.S. eller D.L.K., dels i Forbindelse hermed om Indførsel af Kunstgødning fra Tyskland, saaledes at der ved dennes Fordeling opnaaedes en Provision, der skulde anvendes til Samling af L.S.-Pressen, samt at Tiltalte Hartel den 28.—29. Januar 1941 mundtlig og skriftlig har henvendt sig til den tyske Gesandt Renthe-Fink herom under Omstændigheder som i Anklageskriftet fremstillet.

Det findes endvidere godtgjort, at Tiltalte Mortensen har forelagt Spørgsmaalet om Indførsel af Kunstgødning og om Samling af L.S.-Pressen for Myndigheder i Berlin.

Herefter og idet L.S.-Pressen med den attraaede Provision skulde virke til Udbredelse af tysk Propaganda, vil de Tiltalte være at anse efter Straffelovstillæggets § 13 og efter dets § 16, Stk. 1 Nr. 2, jfr. Straffelovens § 21.

Det findes derimod ikke godtgjort, at nogen af de Tiltalte kan gøres medansvarlig for den i Byretsdommen omtalte Ydelse af direkte økonomisk Støtte fra tysk Side til L.S.-Pressen, hvorfor de for saa vidt vil være at frifinde.

C XVI.

Da det er ganske usikkert, om de af Tiltalte Sehested til Heydrich afsendte Breve, der ikke er til Stede under Sagen, har været af straffbart Indhold, vil han være at frifinde.

C XVII.

Landsretten lægger Tiltalte Hartels Forklaring til Grund, at Redegørelsen skulde benyttes af L.S. som Forhandlingsgrundlag ved Forhandling med Tyskerne, og at han ikke er ansvarlig for, at den er kommet de tyske Myndigheder i Hænde. Retten nærer Betænkelighed ved at fastslaa at dette Forhold er af strafbar Karakter, hvorfor Tiltalte vil være at frifinde.

C XVIII.

Tiltalte Mortensens Forklaring, at hans Udtalelse overfor von Löw kun gik ud paa, at det havde været bedre, om der i sin Tid var kommet en Overgangsregering, bestaaende hovedsagelig af Folk fra L.S. og Bondepartiet, hvilken Forklarings Rigtighed bestyrkes ved den af von Löw for Landsretten afgivne Forklaring, findes ikke at kunne forkastes, hvorved bemærkes, at Retten henset til Tiltaltes Tilbøjelighed til Overdrivelser ikke mener at kunne lægge Vægt paa Indholdet af Tiltaltes Brev af 29. Marts 1941 til Sehested eller paa et ikke afsendt Brev af 28. s. M. til Hartel. Tiltalte vil derfor være at frifinde.

C XIX.

Tiltalte Sehested har angaaende et Brev af 28. Maj 1941 fra ham til Hartel, der af Anklagemyndigheden er fremdraget som Bevis, forklaret, at han heri har sammenblandet en Samtale med Gielen fra det tyske Propagandaministerium med egne tidligere Tanker, og Retten mener med sit Kendskab til Upaalideligheden af Indholdet af Tiltaltes Breve ikke at kunne forkaste denne Forklaring. Da der derhos ikke iøvrigt foreligger Bevis for Anklagens Rigtighed, vil de Tiltalte begge være at frifinde.

C XX.

Tiltalte Hartel har for Landsretten forklaret, at han alene har henstillet til Dr. Hemmersam at søge indledet Forhandlinger med de danske Myndigheder angaaende Frugteksporsten.

Idet denne Forklaring lægges til Grund, vil Tiltalte være at anse efter Straffelovstillæggets § 16 Stk. 1 Nr. 8.

C XXI og XXXIX.

Tiltalte Hartel har bl. a. forklaret, at Foreningen „Dansk Antikommunisme“ fik 12—1400 Medlemmer, der betalte et Kontingent fra 2 til 100 Kr., og at Foreningen i de 2 Aar, Tiltalte havde med den at gøre, raadede over ca. 40.000 Kr., hidrørende fra kontingenter og større Bidrag fra Ydere her i Landet. Der afholdtes 20—30 Møder, og ved det store Flertal af disse talte Tiltalte, hvorhos der udsendtes 2 Piecer. Efter 28. Oktober 1942 afholdtes der ikke Møder eller udsendtes Materiale. I Oktober 1943 blev Axel Høyer Formand.

Efter det for Landsretten oplyste maa det anses for godtgjort, at Tiltalte Hartel ved Stiftelsen af ovennævnte Forening og ved sit øvrige i Dommen beskrevne Forhold har handlet med tysk Interesse for Øje. Det tiltrædes, at han herfor er anset som sket.

For saa vidt angaar Tiltalte Mortensen er det oplyst, at Tiltalte har fremskaffet Propagandamateriale fra Tyskland, men det er ikke oplyst, at det er bleven benyttet. Med denne Bemærkning og iøvrigt i Henhold til de i Dommen anførte Grunde vil den for denne Tiltaltes Vedkommende være at stadfæste, dog at Tiltaltes Forhold vil være at henføre under Straffelovstillæggets § 16 Stk. 1 Nr. 2, jfr. Straffelovens § 21.

C XXIII.

Da det ikke er godtgjort, at Tiltalte Sehested har forelagt von Löw eller Heydrich den i Brevet af 4. November 1941 omtalte Beretning om Forholdene i Danmark og Plan for den nærmeste Tid, vil han være at frifinde.

C XXX.

Med Bemærkning, at Forhandling med Dr. Hemmersam kun ses at have fundet Sted i September—Oktober 1942, vil Dommen i Henhold til de i samme iøvrigt anførte Grunde være at stadfæste.

C XXXI.

Ogsaa Landsretten anser det for godtgjort, at Tiltalte Hartel har gjort sig skyldig i det i Anklageskriftet beskrevne Forhold under Drøftelser med Kannstein, idet han overfor denne har foreslaaet, at der blev udnævnt et Forretningsministerium, og at Rigsdagen efter at have vedtaget en Lov om Udskydelse af Valgene gav en Regering Fuldmagt til i 1 Aar at regere ved kongelige Reskripter. Det tiltrædes, at dette Forhold er henført under Straffelovstillæggets § 13.

C XXXVI.

Idet det anses for godtgjort, at Tiltalte Hartel har regnet med, at Oversigten skulde benyttes af Besættelsesmagten ved Overvejelser angaaende Forhøjelse af Smørprisen, og idet det findes uden Betydning, om Tiltalte som af ham hævdet ved Affattelsen af den væsentlig har bygget paa De danske Mejeriforeningers Aarsberetning, tiltrædes det, at Tiltalte er fundet skyldig efter Straffelovstillæggets § 16 Stk. 1 Nr. 8.

C XXXVII.

Tiltalte Hartel har for Landsretten forklaret, at han kun efter Anmodning af Major Arentoft har givet Dr. Best Besked om, at Afholdelsen af Foredraget ikke blev til noget, samt hævdet, at han ikke havde nogen Interesse i, at det blev holdt.

Idet denne Forklaring ikke findes at kunne forkastes, vil det ikke kunne statueres, at Tiltalte har haft til Formaal at fremkalde en Indgriben fra tysk Side overfor Statsradiofonien, hvorfor han vil være at frifinde.

C XLI.

Henset til, at Indholdet af det paagældende Exposé paa det Tidspunkt, da Tiltalte Hartel sendte det til Bovensiepen, ikke længere havde aktuel Interesse, findes det betænkeligt at fastslaa, at Tiltalte har gjort sig skyldig i et strafbart Forhold, hvorfor han vil være at frifinde.

C XLII.

Tiltalte Hartel har forklaret, at Dr. Best ved den omhandlede Samtale, der bl. a. drejede sig om nylig stedfundne Henrettelser af danske Modstandsfolk, udtalte, at Henrettelserne var nødvendige for at imødegaa den Uro, som den engelske Radiopropaganda fremkaldte, og at Tiltalte da udtalte, at saa maatte man hellere forbyde Aflytningen af allieret Radio.

Idet denne Forklaring lægges til Grund, findes dette Forhold ikke at være strafbart.

Derimod tiltrædes det i Henhold til de i Dommen anførte Grunde, at Tiltalte for saa vidt angaar Eksposéet er anset skyldig som sket.

C XLIII.

I Henhold til de i Dommen anførte Grunde tiltrædes det, at Tiltalte Sehested er kendt skyldig som sket ved at have ført mundtlig og skriftlig Forhandling som i Anklageskriftet nævnt angaaende Forhøjelse af Prisen paa Smør.

C XLIV.

Tiltalte Sehested har bestemt benægtet under Opholdet i Oslo at have forhandlet om Regeringsdannelse i Danmark, og Rigtigheden heraf bestyrkes bl. a. derved, at han efter Sagens Oplysninger maa antages paa det i Anklageskriftet nævnte Tidspunkt ikke at have anset det for muligt at danne en dansk Regering, medens Retten paa den anden Side ikke mener at kunne lægge Vægt paa Størens i Byretsdommen omtalte Notat af 25. Maj 1944, om hvis Oprindelse og Formaal intet nærmere vides. Der er derhos ikke tilstrækkeligt Grundlag for at antage, at Tiltaltes Fremsendelse til Støren sidst i Juni 1944 af Reitzel-Nielsens Memorandum af 11.—12. Maj s. A. er sket med det Formaal at virke i Retning af en Regeringsdannelse, idet der efter hans nys omtalte Holdning med Hensyn til dette Spørgsmaal maa regnes med, at Fremsendelsen kan være et Udslag af hans Interesse for politisk Teoretiseringen og hans i hans sjælelige Egenart bundende Rastløshed og uhammede Trang til skriftlig Tankeudveksling. Da der derhos ikke ses at kunne lægges ham

yderligere til Last vedrørende nærværende Anklagepunkt, vil han for saa vidt dette angaar være at frifinde.

For saa vidt angaar de øvrige Landsretten til Prøvelse forelagte Forhold vil Dommen i Henhold til dens Grunde være at stadfæste.

De Tiltalte vil herefter være at anse:

Tiltalte Sehested efter Straffelovens § 100 Stk. 2, jfr. Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6. Juli 1946 § 8, efter samme Lovbekendtgørelses § 13 tildels jfr. Straffelovens § 21, efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 2, jfr. Straffelovens § 21 og efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 8,

Tiltalte Hartel efter Straffelovens § 115, jfr. Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6. Juli 1946 § 8, efter samme Lovbekendtgørelses § 13 tildels jfr. Straffelovens § 21, efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 2 tildels jfr. Straffelovens § 21 og efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 8 samt efter Lov Nr. 406 af 28. August 1945 § 2 jfr. § 3,

Tiltalte Mortensen efter Straffelovens § 105 og § 119 Stk. 1, jfr. § 21, i det Hele sammenholdt med Lovbekendtgørelse Nr. 368 af 6. Juli 1946 § 8, efter samme Lovbekendtgørelses § 10 Stk. 1, efter dens § 13 tildels jfr. Straffelovens § 21, efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 2, jfr. Straffelovens § 21 og efter dens § 16 Stk. 1 Nr. 8 samt efter Lov Nr. 406 af 28. August 1945 § 2, jfr. § 3.

Straffen findes at burde fastsættes:

for Tiltalte Sehested til Fængsel i 8 Aar,

for Tiltalte Hartel som ved Byretsdommen bestemt,

for Tiltalte Mortensen til Fængsel i 12 Aar.

For hver af de Tiltalte anses nu 2 Aar 9 Maaneder af Straffen udstaaet.

Med Hensyn til Konfiskationspaastanden bemærkes, at Tiltalte Sehesteds Formue efter de Retten forelagte Oplysninger bortset fra Rentenydelse og et som det maa antages ikke synderlig værdifuldt Indbo har en Nettoværdi af ca. 140.000 Kr. Under Hensyn til at den sociale Position, som Tiltaltes Jordbesiddelser gav ham, maa antages i ikke uvæsentlig Grad at have dannet Baggrund for de af ham begaaede strafbare Handlinger, tiltrædes det, at Byretsdommen har truffet Bestemmelse om Konfiskation. Landsretten finder dog at burde fiksere det, der vil være at inddrage, til et bestemt Beløb og fastsætter dette til Halvdelen af ovennævnte Beløb eller 70.000 Kr.

Om Tiltalte Hartels økonomiske Forhold er det oplyst, at hans Formue ikke andrager over ca. 95.000 kr. og væsentlig bestaar af et tvivlsomt Tilgodehavende i A/S Maskinfabrikken „Dan“. Allerede under Hensyn hertil findes der ikke at være tilstrækkelig Grund til at inddrage nogen Del af hans Formue.

Byretsdommens Bestemmelser om Rettighedsfortabelse vil være at stadfæste.

Efter derom nedlagt Paastand vil der være at tillægge de Tiltaltes beskikkede Forsvarere for Byretten yderligere Salærer som nedenfor bestemt.

T h i k e n d e s f o r R e t :

Tiltalte Jørgen Sehested bør straffes med Fængsel i 8 Aar, hvoraf 2 Aar 9 Maaneder anses udstaaet.

Tiltalte Axel Christian Hartel bør straffes med Fængsel i 14 Aar, hvoraf 2 Aar 9 Maaneder anses udstaaet.

Tiltalte Knud Aage Andreas William Mortensen bør straffes med Fængsel i 12 Aar, hvoraf 2 Aar 9 Maaneder anses udstaaet.

Tiltalte Sehested bør til Statskassen betale 70.000 Kr.

Udskriftens Rigtighed bekræftes.

Østre Landsrets Kontor, den 10. April 1948.

P. J. V.

Gulstad.

Kai Storm.

65 b.

**Østre Landsrets dom over Karl Rudolf Werner Best, Hermann v. Hanneken,
Günther Pancke og Otto Bovensiepen.**

18. juli 1949.

Udskrift af Østre Landsrets dombog for IX. afdeling.

År 1949 den 18. juli blev
afsagt følgende

D O M

i sagen

IX.a.s.nr. 50—53/1948:
Anklagemyndigheden
mod de tiltalte

Karl Rudolf Werner Best,
Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken,
Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke og
Otto Richard Bovensiepen.

Den indankede dom, der er afsagt den 20. september 1948 af Københavns Byrets 25. afdeling, er påanket af de tiltalte Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken, Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke og Otto Richard Bovensiepen til frifindelse, af anklagemyndigheden til domfældelse af de nævnte tiltalte i overensstemmelse med ankageskriftet for så vidt angår forhold E samt for de to førstnævnte tiltaltes vedkommende til skærpelse. Anklagemyndigheden har derhos for så vidt angår tiltalte Karl Rudolf Werner Best indbragt sagen for landsretten til prøvelse af, om straffen står i passende forhold til brøden. Denne tiltalte har derefter nedlagt påstand på, at sagen afvises fra byretten, subsidiært har han påstået sig frifundet.

Tiltalte Best har som støtte for sin afvisningspåstand for det første anført, at medlemmerne af den tyske diplomatiske repræsentation i Danmark har krav på exterritorialitets-beskyttelse for det tidsrum, i hvilket de har forrettet tjeneste i Danmark.

Retten skal hertil bemærke, at tiltalte Best i al fald siden 29. august 1943, efter hvilket tidspunkt alle de påtalte handlinger ligger, ikke har haft diplomatisk exterritorialitetsret i Danmark, da Danmark i al fald siden dette tidspunkt og indtil befrielsen ikke har haft nogen af tyskerne uafhængig regeringsmagt, og eksistensen af en sådan måtte være en forudsætning for, at Tyskland her i landet kunne være repræsenteret af personer med diplomatisk status.

Tiltalte har endvidere hævdet, at lov nr. 395 af 12. juli 1946 som tilbagevirkende ikke mere bør anvendes, efter at De Forenede Nationers generalforsamling den 10. december 1948 med Danmarks tilslutning under definitionen af menneskerettighederne har fastslået følgende princip som en menneskerettighed: „Ingen må anklages for en strafbar handling på grund af en handling eller undladelse, der ikke efter national eller international ret var strafbar på det tidspunkt, da den blev begået.“

Retten skal i den anledning udtale, at det anførte ikke kan påvirke gyldigheden af nævnte lov, men at det iøvrigt ikke er rigtigt, at loven har tilbagevirkende kraft. Dels var de af tiltalen omfattede handlinger på gerningstidspunktet strafbare efter Borgerlig Straffelov indenfor de i denne fastsatte strafferammer. Dels var disse handlinger forbrydelser mod folkeretten, som overlader det til den nationale ret at fastsætte straffene for sådanne forbrydelser, og det må i forhold til tiltalte være uden betydning, at den fornødne nationale hjemmel for at anvende højere straffe end i straffeloven foreskrevet først har kunnet tilvejebringes efter besættelsens ophør.

Tiltaltes afvisningspåstand kan derfor ikke tages til følge.

Tiltalte har heller ikke ønsket at afgive forklaring for landsretten.

A.

Til byretsdommens bemærkning om, at det af sagens oplysninger fremgår, at tiltalte Best i 1940—42 tog aktiv del i forhandlingerne om deportation af de franske jøder, bemærkes, at det af et notat, dateret 19. august 1940, fremgår, at tiltalte ikke har rejst nævnte spørgsmål, men at den tyske gesandt i Paris, Abetz, under en samtale den 17. august 1940 anmodede tiltalte om i dennes egenskab af chef for militærforvaltningen i Frankrig at forberede fjernelsen af alle jøder fra det besatte område.

Til supplerer af dommens bemærkninger angående dette anklagepunkt skal dernæst følgende anføres:

Den 19. april 1943 modtog tiltalte et telegram, hvori det tyske udenrigsministerium bad ham afgive en redegørelse vedrørende jødespørgsmålet i Danmark, indeholdende oplysning om, hvorvidt jøder indtog betydende stillinger eller iøvrigt udøvede indflydelse, f. eks. indenfor handelen med Tyskland. Yderligere anmodedes tiltalte om at tage stilling til det spørgsmål, om man nu ikke uden at styrte regeringen Scavenius ud i alvorlige vanskeligheder kunne fremsætte bestemte krav overfor denne vedrørende jødespørgsmålet. Som svar herpå afsendte tiltalte det i dommen nævnte telegram af 24. april 1943, hvori han tog afstand fra indgriben mod jøderne, idet han særlig fremhævede, at en undtagelsesbehandling af jøderne i første række ville blive betragtet som et angreb på Danmarks forfatning og derfor ville støde på modstand hos alle den danske stats forfatningsmæssige faktorer og — som statsminister Scavenius lejlighedsvis havde ytret — ville medføre regeringens tilbagetræden og umuligheden af at danne en ny forfatningsmæssig regering. Endvidere fremhævede han i telegrammet, at jøderne hverken politisk eller økonomisk havde mærkbar indflydelse i Danmark, at tyske interesser ikke for tiden krævede forholdsregler overfor jøderne i Danmark, at øjeblikkelige foranstaltninger overfor jøderne under hensyn til disses ringe antal og betydning ville forekomme ubegrundede og uforståelige, samt at deres ringe antal og den omstændighed, at de fleste af dem boede i København, ville gøre det let senere at træffe en omfattende ordning af jødespørgsmålet, som allerede forberedtes gennem hans medarbejdere.

Tiltaltes i dommen nævnte telegram af 8. september 1943 har følgende ordlyd:

„Jeg anmoder om at følgende Indberetning ufortøvet må blive tilstillet Herr Rigsudenrigsministeren:

Under Henvisning til Deres Telegram af 19.4.1943 og til min Beretning af 24.4.1943 meddeler jeg på Grundlag af den nye Situation følgende om Jødespørgsmålet i Danmark: Ved en konsekvent Gennemførelse af den nye Kurs i Danmark må derefter min Opfattelse nu også tænkes på en Løsning af Jødespørgsmålet og af Frimurerspørgsmålet i Danmark. — De hertil nødvendige Forholdsregler måtte tages endnu under den nuværende Undtagelsestilstand, idet de på et senere Stadium vilde fremkalde Reaktioner i Landet, der vilde medføre, at der påny måtte indføres almindelig Undtagelsestilstand under formentlig ugunstigere Forhold end i Dag. Navnlig vilde — som jeg ved fra talrige Informationer — en eventuelt bestående forfatningsmæssig Regering træde tilbage, ligesom Kongen og Rigsdagen vilde ophøre med fortsat at medvirke ved Regeringen af Landet. Desuden måtte der vel regnes med en Generalstrejke, idet Fagforeningerne på Grund af disse Forholdsregler vilde indstille deres Virksomhed og dermed deres beroligende Indflydelse på Arbejderne. — Hvis Forholdsreglerne træffes under den nuværende Undtagelsestilstand, er der ganske vist Mulighed for, at der ikke mere kan dannes en forfatningsmæssig Regering, således at der måtte nedsættes et Administrationsudvalg under min Ledelse, og Lovgivningen måtte udøves af mig gennem Forordninger. — For at man med eet Slag kan anholde og borttransportere ca. 6.000 Jøder (incl. Kvinder og Børn), vilde det være nødvendigt at få de Politistyrker, som jeg har forlangt i mit Telegram af 1.9.1943, og som næsten udelukkende måtte sættes ind i Stor-København, hvor langt de fleste herboende Jøder lever. Supplerende Styrker måtte fremskaffes af Kommandanten for de tyske tropper i Danmark. Til at transportere dem bort vilde der vel i første Omgang komme Skibe i Betragtning, der rettidig måtte beordres hertil. — Med Hensyn til Frimurervæsenet vilde en formel Opløsning af alle Loger (som alle Landets ledende Personligheder er Medlemmer af), en foreløbig Anholdelse

af de vigtigste Frimurere og en Beslaglæggelse af Logernes Ejendom komme i Betragtning. Også her vilde det være nødvendigt at have stærke Eksekutionsstyrker. Jeg anmoder om en Afgørelse med Henblik på, hvilke Forholdsregler jeg skal tage resp. forberede med Hensyn til Jødespørgsmålet og Frimurerspørgsmålet."

Det er på dette telegram anklagemyndigheden støtter sin påstand om, at tiltalte har taget initiativet til deportation af jøderne.

Fra forsvarets side gøres det gældende, at tiltalte i begyndelsen af september 1943 ved en indiskretion havde fået at vide, at Hitler havde besluttet, at der nu skulle finde en aktion sted mod jøderne i Danmark, og at tiltalte i overensstemmelse med hele sin indstilling ville søge at forebygge beslutningens gennemførelse. Dette kunne imidlertid, således som forholdet var mellem Hitler og hans underordnede, kun ske på den måde, at tiltalte tilsyneladende gik ind for den påtænkte foranstaltning, men samtidig — i den hensigt at fremkalde en ophævelse af beslutningen — så stærkt som muligt fremhævede de vanskeligheder og uheldige konsekvenser, foranstaltningen måtte ventes at medføre. Derfor henviste tiltalte til sit telegram af 24. april 1943, ligesom han fremhævede de omfattende foranstaltninger, der var nødvendige for at gennemføre en aktion, og de alvorlige politiske følger og den uro, en sådan ville føre med sig. Til bestyrkelse af, at sammenhængen var som anført, har forsvaret bl. a. henvist til, at det af en fotokopi af en notits af 23. september 1943 til føreren fremgår, at den tyske udenrigsminister, efter at førerordren til jødeaktionen forelå, fandt sig foranlediget til at gøre føreren bekendt med de betænkeligheder, som tiltalte i sit telegram af 8. september 1943 havde givet udtryk for, idet han forespurgte, om Hitler desuagtet ønskede jødeaktionen gennemført, hvilken notits på afgørende måde viser, at Hitler ikke tidligere er blevet gjort bekendt med nævnte telegram, og at det således ikke er dette, der har givet anledning til førerbeslutningen. Forsvaret har yderligere bl. a. henvist til, at tiltalte, hvad ikke bestrides af anklagemyndigheden, har bestræbt sig for at begrænse aktionens følger og således har en væsentlig andel i, at det kun lykkedes det tyske politi af de ca. 6.000 jøder, der var her i landet, at deportere 477.

Efter indholdet af det af tiltalte til brug for den internationale militære domstol den 14. april 1948 afgivne affidavit må det antages, at tiltalte ikke har regnet med ved sit telegram af 8. september 1943 at kunne forhindre jødeaktionen, og at hovedformålet med telegrammet var at søge aktionen fremskyndet af de i byretsdommen angivne grunde.

Ved de landsretten forelagte oplysninger derunder de vidneforklaringer, der er afgivet af tidligere søfartsmedhjælper ved det tyske gesandtskab v. Duckwitz og af dr. jur. Franz von Sonnleithner, der i 1943 var stedfortrædende chef for den tyske udenrigsministers ministerbureau, findes tiltaltes forklaring om, at han inden afsendelsen af telegrammet af 8. september 1943 havde fået underretning om, at jødeaktionen var besluttet, således bestyrket, at den ikke kan forkastes.

Det findes herefter ikke godtgjort, at tiltalte har taget initiativet til deportationen af de danske jøder.

Det bemærkes yderligere, at udtalelsen i telegrammet af 24. april 1943 om forbedelse af en senere ordning af jødespørgsmålet må antages at have hensyn til, at der før tiltaltes tiltræden af en dansk mand til gesandtskabet var afgivet en fortegnelse over jøder, og iøvrigt at være fremsat af taktiske grunde. Der findes derhos ikke grundlag for at antage, at tiltalte forud har været vidende om de aktioner, der den 31. august og 17. september 1943 fandt sted henholdsvis på overretssagfører Arthur Henriques' kontor og på den mosaiske menigheds kontor, og hvorved arkivalier vedrørende jøderne fjernedes. Det findes herefter heller ikke bevist, at tiltalte har forberedt jødeaktionen ved at skaffe fortegnelser over jøderne.

Tiltalte vil derfor være at frifinde for så vidt angår dette anklagepunkt.

B.

Angående tiltalte v. Hanneken.

Anklagemyndigheden har ikke opretholdt sin påstand om domfældelse af tiltalte for så vidt angår de punkter i anklagen, for hvilke han er frifundet ved byretsdommen.

Efter tiltaltes i dommen gængsige forklaring, som retten i det hele lægger til grund,

og sagens øvrige oplysninger har tiltalte ingensinde blandet sig i, hvorledes de hans tjenestoområde vedrørende sabotager kunne bekæmpes. Hans samtaler med Best vides da heller ikke nogensinde at have udløst aktioner. Han har endvidere i sine indberetninger til O.K.W. om de nævnte sabotager i al fald ikke, hverken ved indberetningernes indhold eller form, givet O.K.W. et overdrevent indtryk af sabotagens betydning, idet det tværtimod må antages, at han efter aftale med Best har neddæmpet indberetningerne i tilfælde, hvor der ikke var nærliggende fare for, at O.K.W. ad anden vej ville få oplysning om sabotagernes virkelige omfang. Tiltalte er ved afgivelsen af disse indberetninger ikke gået ud over den nødvendige opfyldelse af en ham som værnemagtschef her i landet påhvillende oplysningspligt, og uanset at han var klar over, at O.K.W.'s således af ham formidlede kendskab til sabotagerne kunne udløse aktioner indenfor den af Hitler givne ordre til camoufleret modsabotage, og uanset om han måtte have anset denne for folkeretsstridig, ses han ikke herved at have gjort sig skyldig i noget strafbart forhold, hvorfor han vil være at frifinde.

Om modterrorens forhold til folkeretten og om de tiltaltes afhængighedsforhold.

Det er også for landsretten af forsvaret gjort gældende og af anklagemyndigheden bestridt, at de påtalte drab og sprængninger var lovlige som repressalier for en eller flere af modstandsbevægelsens aktioner, idet de tilstræbte at standse disse og opfyldte de folkeretlige betingelser for anerkendelse som repressalier.

Det er for retten oplyst, at der forud for de enkelte tyske aktioner er gået aktioner fra dansk side, hvilke aktioner efter de for besættelse og krig gældende love og sædvaner berettigede besættelsesmagten til at foretage repressaliehandlinger. Retten finder endvidere ved sagens pådømmelse at måtte gå ud fra, at den væsentlige del af de tyske, alene mod tingsobjekter rettede aktioner ikke kvantitativt var af excessiv karakter i forhold til de danske aktioner, som for retten er oplyst at være gået forud for dem. Hvad angår drabene og de sprængninger, der medførte og var forudset at ville medføre tab af menneskeliv og legemsbeskadigelse, bemærkes, at retten ligeledes må lægge til grund, at antallet af dræbte og beskadigede personer ikke overstiger antallet af personer, der efter det nu oplyste var dræbt eller havde lidt legemsbeskadigelse ved forudgående aktioner fra dansk side, måske med enkelte undtagelser, hvorved bemærkes, at selve den omstændighed, at ofrene var uskyldige, ikke isoleret set kan være afgørende for spørgsmålet om modaktionens retsmæssighed. Retten kan imidlertid ikke af de anførte grunde anse de påtalte handlinger for folkeretlig tilladelige. Som i byretsdommen fremhævet må det mindstekrav, der må stilles for at gøre de påtalte handlinger lovlige som repressaliehandlinger, være, at det er tilkendegivet for modstanderen, at det drejer sig om repressalie for en eller flere handlinger fra dennes side, eller at dette klart fremgår af selve handlingen, idet denne ellers savner det formål, som alene kan gøre den berettiget. Som i dommen nævnt blev der, bortset fra de „officielle sprængninger“, intet kundgjort om de tyske aktioner. Vel har i nogle tilfælde aktionens karakter af gengældelsesaktion på grund af objektets art, den benyttede metode eller stedet for dens iværksættelse utvivlsomt kunnet erkendes af en velorienteret inderkreds indenfor modstandsbevægelsen eller andre særlige orienterede kredse, hvad der ikke kan være tilstrækkeligt, og i enkelte tilfælde af offentligheden, men i det store og hele har aktionernes karakter af repressalier for en eller flere aktioner fra dansk side ikke kunnet erkendes af den danske befolkning, som kun har kunnet få indtryk af, at handlingerne var udslag af vilkårlighed. Det bemærkes herved, at det ikke synes udelukket, at forskellige af de tyske modaktioner, særlig drab og forsøg på drab af forud udpegede personer, ikke ville have fundet sted, hvis tyskerne skulle have vedkendt sig dem som repressaliehandlinger.

Efter foranstående finder retten det formålsløst at komme ind på det under proceduren drøftede spørgsmål, om det har nogen betydning med hensyn til berettigelsen af de tyske modterrorhandlinger, om de forudgående aktioner fra dansk side har været rettet mod værnemagten, dennes medlemmer og ordenspolitiet eller mod Gestapo eller mod danske landsforrædere af forskellige kategorier, og det så meget mindre som de tiltalte — med rette eller med urette — næppe har tænkt sig, at dette forhold skulle kunne have nogen betydning.

Landsretten tiltræder, at det må have stået klart for de tiltalte Best, Pancke og Bovensiepen, af hvilke den første og den sidste havde juridisk uddannelse, og som havde stadig forbindelse med hinanden, at modterroreren i den gennemførte skikkelse var folkerets-

stridig, idet det for dem navnlig ikke kan have givet orden autoritet med hensyn til retmæssighed, at den var udstedt af det tyske riges ledelse, hvis mangel på respekt for mellemfolkelige og andre retlige normer og for menneskelige hensyn ikke kan have været dem ubekendte.

Det skal endelig bemærkes, at de tre tiltalte vel har handlet under et overmåde stærkt tryk, men aldrig under en overhængende og uafvendelig konkret trusel.

Angående de tiltalte Bests, Panckes og Bovensiepens særlige forhold:

Landsretten anser det for bevist, at tiltalte Best i kraft af den ved mødet hos Hitler i Ulveskansen den 30. december 1943 givne ordre ved drøftelser med Pancke og Bovensiepen har været med til at fastlægge de principielle retningslinier for modterroren og navnlig i det første halvår har taget stilling til forslag om de enkelte aktioner, i det hele med det formål at modvirke, at modterroren greb forstyrrende ind overfor hans politiske mål. Idet han således ved sin kontrollerende virksomhed har medvirket til, at modterroren blev gennemført med mindst mulig skade for tyske interesser, og uanset at han under drøftelser om gengældelsesforanstaltninger normalt har indskrænket sig til at udskyde sådanne fra anden side foreslåede personer og objekter, som han fandt uegnede, tiltrædes det, at han er fundet medansvarlig i overensstemmelse med anklageskriftets ham vedrørende første led.

Hvad angår anklageskriftets øvrige led anser også landretten det for bevist, at tiltalte Best har overgivet Bovensiepen en liste over emner for modsabotagen, blandt andet indeholdende fabriken „Lyfa“, at han i enkelte tilfælde har krævet øjeblikkelig gengældelse, og at han har været med til i august 1944 at bestemme bortførelsen af ingeniør Snog-Christensen og dennes påfølgende drab. Retten anser det endvidere for bevist, at tiltalte i sommeren 1944 har henvist Bovensiepen og Schwerdt til hos Rüstungsstab Dänemark at skaffe oplysninger om danske industrivirksomheder, der uden skade for tyske interesser kunne saboteres, med det resultat at Schwerdt fra Rüstungsstab fremskaffede en liste over sådanne virksomheder, og at han har opfordret sine medarbejdere Franz Ebner og Rudolf Stier samt den tyske formand for det dansk-tyske udvalg vedrørende erhvervsforhandlinger Alex Walther til at give sig en lignende fortegnelse. Det bemærkes herved, at den måde, hvorpå sagen for denne tiltaltes vedkommende er indbragt for landsretten ikke findes at være til hinder for, at tiltalte også kendes skyldig i de to sidstnævnte anklagepunkter.

Landsretten kan derimod ikke anse det for bevist, at tiltalte har foreslået objekter for antisabotage såsom „Tuborg“, idet med hensyn til dette bryggeri bemærkes, at forholdet må antages at være det, at tiltalte ved en drøftelse angående sabotage mod et af de tre store københavnske bryggerier „Carlsberg“, „Stjernen“ og „Tuborg“ i overensstemmelse med hans sædvanlige fremgangsmåde har udsendt de to førstnævnte som uegnede, „Carlsberg“ på grund af dets kulturelle betydning, „Stjernen“ på grund af dets egenskab af kooperativt arbejderforetagende, således at „Tuborg“ er bleven tilbage. Landsretten kan endelig ligesom byretten ikke anse det for bevist, at tiltalte er skyldig i af det tyske udenrigsministerium at have forlangt tredobling af „Sonderkommando“.

Det må antages, at tiltalte Best's medvirken til modterroren i al fald ikke har øget dennes omfang.

For så vidt angår de tiltalte Pancke og Bovensiepen lægger retten deres i dommen gengivne forklaringer til grund.

De tiltalte Best's, Pancke's og Bovensiepen's forhold vil være at henhøre under straffelovens § 237, jfr. tildels § 21 og § 183, stk. 1 og 2.

Som formildende omstændigheder specielt dette forhold vedrørende skal anføres: Såvel Best som Pancke har, da de i november 1943 erfarede, at det i førerhovedkvarteret overvejedes at kræve gengældelsesforanstaltninger her i landet, hver for sig i udførlige telegrammer af 20. november 1943 henholdsvis til Ribbentrop og til Himmler gjort modforestillinger og indtrængende frarådet sådanne foranstaltninger. Under mødet hos Hitler den 30. december 1943 udtalte Best sig imod en sådan fremgangsmåde, men Hitler fejede alle indvendinger til side. Det må antages, at alle de tre tiltalte har været imod gengældelsesforanstaltningerne, som de fandt formålsløse og skadelige, at de har begrænset dem således, at de i forhold til modstandsbevægelsens aktioner langt fra fik det omfang, som Hitler havde beordret, hvilket de søgte at skjule i indberetningerne, og at alle tre såvel ved mundtlige

henvendelser til deres overordnede som ved skriftlige indberetninger har søgt at få gengældelsesforanstaltningerne standset, i hvilken henseende bemærkes, at Best i et telegram af 2. juli 1944 til Ribbentrop udtalte sig meget skarpt mod gengældelsesforanstaltninger. Dette telegram må antages i hvert fald at have været medvirkende til, at Best den 5. eller 6. juli 1944 måtte møde hos Hitler, der efter Sonnleithner's forklaring i en ophidset tone lod Best forstå, hvilken lille ubetydelig mand Best var, og at han ikke skulle blande sig i rigets politik, men blot gøre hvad der blev befaleet eller tage følgerne. De har som ovenfor nævnt alle handlet under et overmåde stærkt tryk, idet de med føje har regnet med, at de ved at nægte at medvirke ved modterrorens gennemførelse ville udsætte sig selv, eventuelt deres nærmeste pårørende for alvorlig fare.

C. 1.

Tiltalte Bovensiepen har for landsretten forklaret, at det under hans ophold i Berlin i februar 1944 af Kaltenbrunner eller Müller blev foreholdt ham, at man ikke fandt resultaterne af politiets arbejde i Danmark tilfredsstillende, og han blev spurgt, om man ikke anvendte „skærpet forhør“. Han benægtede dette og erklærede sig for modstander af denne fremgangsmåde, men fik alligevel ordre til at anvende „skærpet forhør“ i tilfælde, hvor det gjaldt om hurtigt at sikre sig sprængstoflagre eller rulle aktive modstandsgrupper op. Efter sin tilbagekomst til Danmark bestemte han, at Hoffmann og senere også Hermansen skulle være beføjede til at anordne „skærpet forhør“. Der er også ved senere lejligheder fra Berlin stillet krav om anvendelse af „skærpet forhør“, således efter folkestrejken og i anledning af skibssabotagen, men tiltalte, der ikke var interesseret i en skærpelse, foretog sig intet ved disse lejligheder. Han har ikke ført kontrol med, hvorledes „skærpet forhør“ blev praktiseret. Omkring 1. februar 1945 blev han tilfældig bekendt med, at de stedlige tjenestestedsledere havde fået bemyndigelse til at beordre „skærpet forhør“, og dette affandt han sig med. Han tror ikke, at han har været bekendt med, at danske i tysk tjeneste pryglede ved forhørene, idet han ikke ville have godkendt dette, og han benægter at have haft kendskab til de grove overskridelser af de tyske regler om „skærpet forhør“, som han nu ved har fundet sted.

Uanset at „skærpet forhør“ var officielt anerkendt af tyske myndigheder, findes denne form for forhør som i byretsdommen anført at være i den grad stridende mod almindelig anerkendte retssynspunkter, at det har måttet stå tiltalte klart, at den var folkeretsstridig. Han har derhos, da grænserne for de reglements-mæssige fremgangsmåder var ganske flydende, været klar over, at denne forhørsform ville udarte til alvorlige mishandlinger. Herefter findes tiltalte at have pådraget sig strafansvar efter straffelovens §§ 244, stk. 4 og 245, stk. 2. Der findes efter omstændighederne ikke tilstrækkeligt grundlag for også at bringe straffelovens § 246 i anvendelse.

C. 2.

Anklagemyndigheden har for landsretten gjort gældende, at tiltalte Pancke, som må have haft kendskab til, at der indenfor Hipokorpsset, der var ham direkte underlagt, fandt mishandlinger af fanger sted, er medansvarlig for disse, og at dette forhold omfattes af tiltalen. Tiltalte har bestridt, at tiltalen omfatter dette forhold. Retten må give tiltalte medhold heri, hvorfor dette forhold ikke vil kunne tages under påkendelse under denne sag.

Tiltalte har for landsretten forklaret, at han nok regnede med, at de af Gestapo anholdte medlemmer af modstandsgrupper, når de blev forhørt, blev underkastet et vist tryk, men at han ikke har gjort sig tanker om, hvilke metoder der anvendtes, dertil var han ikke tilstrækkelig kendt med politiarbejde. Landsretten må imidlertid ligesom byretten anse det for uantageligt, at tiltalte ikke skulle have haft kendskab til, at der ved Gestapo's afhøringer fandt mishandlinger sted.

Med hensyn til kompetenceforholdet mellem de tiltalte Pancke og Bovensiepen må det efter det for landsretten oplyste antages, at Bovensiepen normalt modtog sine ordrer direkte fra Berlin, således også ordren til anvendelse af „skærpet forhør“, og at Pancke ikke kunne give Bovensiepen ordrer, der var i strid med de denne fra Berlin givne ordrer. I overensstemmelse hermed har tiltalte gjort gældende, at det lå udenfor hans myndighed at forbyde anvendelsen af „skærpet forhør“, men at han ville have kunnet gribe ind overfor stedfindende overskridelser af de herom gældende forskrifter.

Uanset de grænser, der måtte have været gældende for tiltaltes rent forvaltningsmæssige kompetence i forhold til Bovensiepen, finder retten dog, at tiltalte, der havde adgang til at kontrollere det politimæssige arbejde her i landet og var den eneste, der her overfor Bovensiepen og hans underordnede kunne gribe ind overfor misbrug, ved sin passivitet i så henseende har pådraget sig medansvar for misbrugene, hvorfor han vil være at anse efter straffelovens §§ 244, stk. 4 og 245, stk. 2.

D.

Forud for drabet af de 11 var i dagene 31. juli—7. august 1944 gået drab af 4 tyskere og 1 dansk mand i tysk tjeneste.

Drabet blev først dementeret af Best ved en pressemeddelelse den 12. august 1944. Senere udsendtes den i byretsdommen nævnte meddelelse om, at de pågældende var skudt under flugtforsøg.

Det anerkendes af anklagemyndigheden, at alle de dræbte var således belastede, at de kunne have været dømt til døden ved tysk domstol, dersom behandling ved en sådan kunne have fundet sted, og landsretten må efter de foreliggende oplysninger tiltræde dette.

I overensstemmelse med, hvad der ovenfor under B er anført om repressalier tiltrædes det, at tiltalte er fundet skyldig som sket.

E.

I henhold til de i den indankede dom anførte grunde vil den for så vidt angår dette anklagepunkt være at stadfæste.

F.

Af Rigsregistraturen er oplyst, at af de deporterede 421 personer var 218 dømt for gentagne grove forbrydelser, medens 28 havde haft sluttede sager eller mindre straffe, f. eks. for handel med rationeringsmærker.

I henhold til de i dommen anførte grunde vil den for så vidt angår dette anklagepunkt være at stadfæste.

Idet de handlinger, for hvilke de tiltalte Best, Pancke og Bovensiepen er kendt skyldige, alle er begået under krænkelser af de for besættelse og krig gældende folkeretlige love og sædvaner, vil de tiltalte herefter være at anse efter straffelovens § 237, jfr. tildels § 21, og § 183, stk. 1 og 2, Pancke og Bovensiepen tillige efter dens § 244, stk. 4, § 245, stk. 2 og § 261, stk. 2, de nævnte bestemmelser for alles vedkommende sammenholdt med lov om straf for krigsforbrydelser nr. 395 af 12. juli 1946 §§ 1 og 3, stk. 1 og 2.

De tiltalte Best og Pancke har været fængslet siden den 6. juni 1947 og forinden været internerede, henholdsvis fra den 5. maj og den 21. maj 1945. Retten må gå ud fra, at interneringerne skete for at sikre deres tilstedeblivelse af hensyn til den forestående strafforfølgning.

Som omstændigheder, der findes at burde komme i betragtning ved strafudmålingen udover hvad der fremgår af foranstående, skal følgende anføres:

Best:

Ved regeringsdannelsen i november 1942 har tiltalte mod den oprindelige tyske plan fået godkendt, at der dannedes en regering uden nationalsocialister, og det skyldtes hans indsats i Berlin, at valgene i marts 1943 kunne afholdes.

Det må antages at skyldes hans indflydelse, at afsoningen af fængselsstraffe afsagt af tyske krigsretter over danske en tid lang kunne finde sted her i landet.

Tiltalte har som ovenfor nævnt, efter at aktionen mod jøderne var besluttet, gjort, hvad han kunne for at begrænse følgerne mest muligt. Han har således godkendt, at en af hans medarbejdere v. Duckwitz advarede ansvarlige danske kredse om aktionen. Det må endvidere antages, at det skyldtes hans indflydelse, at de deporterede forblev i Theresienstadt, hvor forholdene var så forholdsvis gode, at kun ca. 11 pct. af de danske jøder døde under opholdet der, medens det tilsvarende procenttal for de deporterede norske, belgiske og hollandske jøder udgjorde 95—98.

Efter at Hitler i september 1943 havde givet Himmler tilladelse til blandt de inter-

nerede soldater, som skulle frigives, at hverve frivillige og at lade indtil 4.000 mand af de yngste årgange overføre til S.S.-lejre i Tyskland, lykkedes det tiltalte at hindre gennemførelsen af denne plan.

Ifølge ordre fra Himmler måtte tiltalte ikke forud underrettes om politiaktionen. Dette må antages at skyldes, enten at Himmler efter erfaringerne ved jødeaktionen ikke har stølet på Best's loyalitet eller har ventet, at Best ved henvendelse til Ribbentrop ville søge at hindre aktionen.

Det må antages, at det skyldtes tiltaltes energiske indgriben, at det danske politis vagt ved hans bolig, Rydhave, ialt 27 mand, undgik at blive ført bort den 19. september 1944.

Der må gås ud fra, at tiltalte ved sin indgriben har begrænset beslaglæggelsen af danske skibe og hindret overførelse af flydedokker til den tyske krigsmarine samt i besættelsens sidste tid ved forhandling med admiral Wurmbach har forhindret en planlagt ødelæggelse af danske havne.

Tiltalte må antages et par gange bl. a. efter 29. august 1943 at have overvejet at søge sig fritaget for sin stilling her i landet, og der må efter det oplyste gås ud fra, at det, når han opgav det, ikke har været uden betydning, at han regnede med, at der efter hans fratræden ville blive indsat en rigskommissær, meget sandsynlig Terboven. I denne forbindelse bemærkes, at ambassadør Svenningsen har forklaret, at Best's fratræden på dette tidspunkt efter hans opfattelse ville have ført til en alvorlig skærpelse af forholdene her i landet.

Endelig skal anføres, at tiltalte den 3. maj 1945 deltog i en forhandling i Mørvig hos Hitlers efterfølger admiral Dönitz, hvori bl. a. deltog grev Schwerin v. Krosigk, chefen for O.K.W. generalfeltmarskal Keitel, chefen for værnemagtsstaben generaloberst Jodl, rigskommissær Terboven og værnemagtscheferne i Norge og Danmark generalerne Boehme og Lindemann, og at tiltalte her, alene støttet af v. Krosigk, gik stærkt ind for, at kapitulationsforhandlingerne kom til at omfatte Danmark.

Best, Pancke og Bovensiepen:

Efter at de tiltalte havde erfaret, at de deporterede politifolk var bleven anbragt i koncentrationslejr, har de alle tre protesteret derimod og gjort energisk indsats, Best for at få dem tilbageført til Danmark, hvad Bovensiepen dog af sikkerhedshensyn modsatte sig, denne og Pancke for at få dem overført til en krigsfange- eller interneringslejr, Bovensiepen ved personlig forhandling med sine overordnede i Berlin, ligesom det må antages, at Bovensiepen har draget omsorg for, at der ydedes dem hurtig hjælp gennem Røde Kors.

Best og Bovensiepen:

Det må antages, at disse tiltalte har afværget krav om tvungen overførelse til Tyskland af arbejdere, bl. a. fra saboterede fabrikker, og om tvangsudskrivning af arbejdere til befæstningsarbejderne i Jylland og civilpersoner til bevogtning af jernbaner.

Bovensiepen:

Denne tiltalte må antages at have saboteret en af Himmler i februar 1944 givet ordre om arrestation i særlige tilfælde af eftersøgte personers pårørende, idet sådan arrestation kun fandt sted i et enkelt tilfælde og kun i kort tid, samt endvidere en efter bombardementet af Shellhuset modtaget ordre om overførelse til Tyskland af 50 fanger, der efter hvad han erfarede skulle have været skudt på vejen dertil, idet han foregav ikke at kunne undvære de pågældende personer ved rekonstruktion af de ved bombardementet forsvundne akter.

Endvidere må det antages, at denne tiltalte gentagne gange overfor tiltalte Pancke har fremsat krav om, at Hipokorpset blev underlagt det tyske sikkerhedspoliti, for at Bovensiepen som chef for dette kunne føre kontrol med korpset.

Straffene findes at burde bestemmes for tiltalte Best til fængsel i 5 år, hvoraf i medfør af straffelovens § 86 og dens analogi 4 år anses udstået, for tiltalte Pancke til fængsel i 20 år, hvoraf 4 år anses udstået, for tiltalte Bovensiepen til fængsel på livstid.

De tiltalte Best og Pancke vil i medfør af lov nr. 395 af 12. juli 1946 § 5 være at dømme til efter udstået straf at udbringes af riget.

Th i k e n d e s f o r r e t :

Tiltalte Hermann Constantin Albert Julius v. Hanneken bør for anklagemyndighedens tiltale i denne sag fri at være.

Tiltalte Karl Rudolf Werner Best bør straffes med fængsel i 5 år, hvoraf 4 år anses udstået.

Tiltalte Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke bør straffes med fængsel i 20 år, hvoraf 4 år anses udstået.

Tiltalte Otto Richard Bovensiepen bør straffes med fængsel på livstid.

De tiltalte Best og Pancke vil efter udstået straf være at udbringe af riget med tilkendegivelse om det med ulovlig tilbagevenden forbundne strafansvar.

Det offentlige udreder de tiltalte Hanneken vedrørende sagsomkostninger for byretten, medens byretsdommens bestemmelser om sagsomkostninger iøvrigt stadfæstes.

Det offentlige udreder de de tiltalte Best, v. Hanneken og Bovensiepen vedrørende sagsomkostninger for landsretten, derunder salær til de beskikkede forsvarere, til landsretssagfører Poul Christiansen 22.000 kroner, til landsretssagfører Anna Johnsen 12.000 kroner og til overretssagfører Moltke-Leth 18.000 kroner samt yderligere til landsretssagfører Christiansen og overretssagfører Moltke-Leth til dækning af udlæg henholdsvis 165 kroner 09 øre og 55 kroner.

Tiltalte Pancke udreder de ham vedrørende sagsomkostninger for landsretten, derunder i salær og til dækning af udlæg til den for ham beskikkede forsvarer, landsretssagfører Julius Møller, 22.000 kroner og 248 kroner 95 øre.

Der blev afgivet sålydende d i s s e n s e r :

3 af de voterende, som iøvrigt er enige i dommen, stemmer for at stadfæste byretsdommen for tiltalte Bovensiepens vedkommende.

En af de voterende udtaler angående anklagepunkt B:

Det må antages at være en folkeretligt almindelig anerkendt regel, at militærpersoner og andre medlemmer af krigsmagten principielt kun er forpligtede til lydighed overfor ordrer fra deres lands regering eller fra deres foresatte, for så vidt en sådan ordre er lovlig, men at det under den krigsmæssige disciplins vilkår ikke kan ventes, at lovligheden af en sådan ordre fra den underordnede side kan underkastes en nøjere prøvelse, og at den underordnede derfor under krig er forpligtet til at efterkomme enhver militær ordre, der ikke er åbenbart ulovlig, medmindre han derved krænker almindeligt anerkendte krigsregler eller på oprørende måde krænker almindelige menneskelige følelser.

Af de for besættelse og krig gældende folkeretlige love og sædvaner kan der efter mit skøn ikke udledes regler, der kan betegnes som almenanerkendte og som med fornøden præcision fastslår, hvilke krav der må stilles til repressalier med hensyn til den måde, på hvilken de skal bekendtgøres eller fremtræde for at kunne anerkendes som lovlige.

I betragtning heraf finder jeg det betænkeligt at fastslå, at det har været åbenbart for de tiltalte Best, Pancke og Bovensiepen, at de ved at gennemføre den beordrede modterror som sket, har gjort sig skyldige i krigsforbrydelser. Jeg bemærker herved, at jeg ikke — således som byretsdommen — i deres modstand mod ordren ser noget afgørende indicium for det modsatte, idet jeg ikke finder det uantageligt, at denne modstand — som af de nævnte tiltalte hævdede — har været begrundet i, at de fandt ordren uhensigtsmæssig.

I overensstemmelse hermed voterer jeg for at frifinde de nævnte tiltalte for så vidt angår dette anklagepunkt.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Østre Landsrets kontor, den 21. juli 1949.

P. Paysen.
N. R.

66 a.

Højesterets dom over Jørgen Sehested.

28. juni 1949.

Udskrift af Højesterets dombog

i sagen no. 191/1948:

Rigsadvokaten
mod

Jørgen Sehested.

I denne sag blev af Højesteret tirsdag den 28. juni 1949 afsagt sådan

D O M:

Den i denne sag af Østre Landsret afsagte dom er med justitsministeriets tilladelse indanket for Højesteret såvel af anklagemyndigheden som af tiltalte Jørgen Sehested.

I pådømmelsen har elleve dommere deltaget.

For Højesteret har anklagemyndigheden påstået straffen skærpet samt principalt hele, subsidiært en brøkdel af tiltaltes formue — bortset fra indtægts- og renteydelser — inddraget til fordel for statskassen.

Tiltalte har principalt påstået frifindelse, subsidiært nedsættelse af straffen og frifindelse for konfiskationspåstanden, hvorhos han med hensyn til denne har nedlagt følgende subsidiære påstande: *subsidiært*: konfiskation af et ved rettens skøn fastsat beløb, *mere subsidiært*: at det i tilfælde af, at konfiskationen fastsættes til en vis brøkdel af formuen, bestemmes, at tiltaltes indbo undtages fra konfiskation, og at tiltalte kendes berettiget til inden en af retten fastsat frist at fyldestgøre statens konfiskationskrav ved kontant betaling efter vurdering af aktiverne ved to af underretten udmeldte vurderingsmænd — dog at faste ejendomme principalt påstås ansat til ejendomsskyld —, *mest subsidiært*: at det i tilfælde af fuldstændig konfiskation bestemmes, at tiltaltes indbo undtages fra denne.

Med hensyn til forholdene C II, C IV, 4 a og 4 e og C VII, bemærkes, at dommen findes at måtte forstås således, at der under C IV, 4 a og C VII kun er domfældt for forhandlingerne blandt andet med von Løw og Pahl om nærmere samarbejde mellem L.S., Bondepartiet og D.N.S.A.P. samt for forholdet med hensyn til bondebrevene, men at der iøvrigt er frifundet med hensyn til de nævnte forhold.

Ni dommere stemmer for at stadfæste dommen i henhold til dens grunde, forsåvidt den er påanket, dog således, at halvdelen af tiltaltes formue — bortset fra indtægts- og rentenydelser — vil være at inddrage til fordel for statskassen, og således, at ingen af tiltaltes subsidiære påstande tages til følge.

Een dommer, der iøvrigt er enig med flertallet, stemmer for at fastsætte straffen til fængsel i 12 år og for at inddrage hele den af anklagemyndighedens påstand omfattede formue til fordel for statskassen.

Een dommer stemmer for i det hele at stadfæste landsrettens dom i henhold til dens grunde.

Der vil være at give dom efter stemmeflertallet.

T h i k e n d e s f o r r e t:

Landsrettens dom bør, så vidt påanket er, ved magt at stande, dog at halvdelen af tiltaltes formue, bortset fra rente- og indtægtsydelser, inddrages til fordel for statskassen.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

København, den 17. februar 1953.

Reitel.

66 b.

Højesterets dom over Karl Rudolf Werner Best, Günther Pancke og Otto Bovensiepen.

17. marts 1950.

Udskrift af Højesterets dombog

i sagen 287/1949:

Rigsadvokaten
mod

Karl Rudolf Werner Best, Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke
og Otto Richard Bovensiepen.

I denne sag blev af Højesteret fredag den 17. marts 1950 afsagt sådan

D O M :

Den i denne sag af Østre Landsret afsagte dom er med justitsministeriets tilladelse indanket for Højesteret af tiltalte Günther Friedrich Wilhelm Ludvig Pancke samt af anklagemyndigheden forsåvidt angår de tiltalte Karl Rudolf Werner Best og Otto Richard Bovensiepen.

Anklagemyndigheden har påstået skærpelse af de idømte straffe, medens de tiltalte Pancke og Bovensiepen har påstået frifindelse. Den for tiltalte Best beskikkede forsvarer har ligeledes påstået frifindelse, idet han har henstillet spørgsmålet om afvisning til Højesterets afgørelse.

I pådømmelsen har elleve dommere deltaget.

Da lov nr. 395 af 12. juli 1946 såvel efter sit indhold som efter sit formål, jfr. bekendtgørelse C nr. 7 af 13. november 1945 må antages at omfatte alle udlændinge i tysk tjeneste, uanset om de havde eksterritorialitsret, da de begik de i loven nævnte handlinger, kan folkerettens regler om eksterritorialitsret allerede som følge heraf ikke påberåbes til fordel for nogen af de tiltalte.

Det tiltrædes dernæst, at det af tiltalte Best under henvisning til De Forenede Nationers vedtagelse af 10. december 1948 anførte ikke kan påvirke gyldigheden af den fornævnte lov.

Forsåvidt de tiltalte har henvist til, at de har handlet efter ordre af deres overordnede, tiltrædes det i henhold til bestemmelsen i § 4 i samme lov, at denne omstændighed ikke kan fritage de tiltalte for strafansvar.

Det fremgår af de af anklagemyndigheden for Højesteret nedlagte påstande, at spørgsmålet vedrørende de såkaldte „officielle sprængninger“ ikke foreligger Højesteret til prøvelse.

Der findes ikke i det til Haagerkonventionen knyttede reglement angående landkrigens love og vedtægter opstillet regler om repressalier, og selvom det er anerkendt, at repressalier i et vist omfang er tilladelige overfor civilbefolkningen i et besat område, er der uenighed om de nærmere betingelser for deres anvendelse. Det må dog anses for almindelig anerkendt, at repressalier fra en besættelsesmagts side overfor civilbefolkningen kun er tilladelige som en sidste udvej til at opretholde ro og orden i det besatte område, og at de skal stå i et rimeligt forhold til de hensyn, der begrunder deres anvendelse. De tiltalte har derfor handlet klart folkeretsstridigt derved, at de, skønt forholdene i landet ikke — ej heller efter de tiltaltes egen opfattelse — gjorde det påkrævet, gennemførte Hitlers ordre af 30. december 1943 om, at al rettergang mod danske sabotører skulle ophøre, og at der skulle øves gengæld ved, at ethvert drab af tyskere eller tyskvenlige øjeblikkeligt besvaredes med drab og sprængning med sprængning. De foretagne aktioner har derhos i betydeligt omfang været af en umenneskelig karakter og, uden hjemmel i folkeretlig sædvane, været

gennemført på en måde, der tilsigtede overfor befolkningen at skjule eller tilsløre, at de hidrørte fra de tyske myndigheder, således at aktionerne også som følge heraf har været i strid med folkerettens almindelig anerkendte grundsætninger. Med disse bemærkninger og iøvrigt i henhold til de i dommen anførte grunde tiltrædes det, at repressaliesynspunktet ikke kan føre til straffrihed for de tiltalte, der således som i dommen anført må have været klare over aktionernes folkeretsstridige karakter.

Herefter og iøvrigt i henhold til de i dommen anførte grunde tiltrædes det, at de tiltalte i det hele er fundet strafskyldige som i dommen fastslået.

Ved strafudmålingen vil der foruden til de i dommen anførte omstændigheder være at tage hensyn til at besættelsesmagten ved at antage danske til i tysk tjeneste at øve drab og mishandlinger af landsmænd og ødelæggelse af deres ejendele i høj grad har udæsket den danske civilbefolkning og derved fremkaldt aktioner fra dennes side overfor de nævnte danske landsforrædere.

Ni dommere stemmer herefter for at stadfæste dommen, såvidt den er påanket, dog at straffetiden for tiltalte Best findes at burde fastsættes til 12 år, hvoraf 4 år anses for udstået, hvorhos en af disse dommere stemmer for at anse tiltalte Bovensiepen med livsstraf.

To dommere, der iøvrigt er enige med flertallet, stemmer for at fastsætte straffen for tiltalte Bovensiepen til livsstraf og for tiltalte Best til fængsel i 20 år.

Der vil være at give dom efter stemmeflertallet.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Landsrettens dom bør så vidt påanket er ved magt at stande, dog at straffen for tiltalte Karl Rudolf Werner Best fastsættes til fængsel i 12 år, hvoraf 4 år anses udstået.

Dom afsagt af Københavns Byret den 20. september 1948.

Dom afsagt af Østre Landsret den 18. juli 1949.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

København, den 17. marts 1950.

Højesterets justitskontor.

4.

Erklæringen af 8. juli 1940 og forhandlingerne om en mønt- og toldunion sommeren 1940

(Tyske dokumenter)

67.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. offentliggørelsen af den danske
regerings erklæring af 8. juli.**

9. juli 1940.

Geheim!

Telegramm

(offener Text)

D G Kopenhagen, den 9. Juli 1940 Nr. 36
Ankunft: — 9. — — 22.25 Uhr

Nr. 774 v. 9.7.40.

In heutiger Morgenpresse veröffentlichte und durch D.N.B.-Vertreter gemeldete Erklärung neuen Aussenministers Scavenius über Verhältnis Dänemarks zu Deutschland verdient besondere Beachtung, weil sie von Gesamtregierung gebilligt wurde und die grosse Linie aufzeigt, die Scavenius einzuschlagen gedenkt. Die politische Bedeutung der Erklärung liegt vor allem darin, dass sie den deutschen Anspruch, den europäischen Raum unter deutscher Führung politisch und wirtschaftlich neu zu gestalten, zum ersten Male seitens dänischer Regierung offen bejaht und die Bereitwilligkeit Dänemarks ausspricht, sich in die Neuordnung einzufügen und mit Grossdeutschland aktiv zusammenzuarbeiten.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an Presse (Arb. St.)
-	2	- RAM.
-	3	- St.S.
-	4	- Chef AO
-	5	- BRAM.
-	6	- U.St. Pol.
-	7	- U.St.Recht
-	8	- Dir. Pers.
-	9	- Dg.Pol.
-	10	- Dir. W.
-	11	- — Presse
-	12	- — Kult.
-	13	- — pers.Stab (Hewel)
-	14	- — Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 10.

68.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. overrækkelsen i Berlin af den
danske regerings erklæring af 8. juli.**

11. juli 1940.

Geheimschreiben

(offen)

D G Kopenhagen 40 11.7.40 14.00 Uhr
Ankunft: den 11. Juli 1940 14.30 —

Nr. 778 vom 11.7.1940

An Auswärtig Berlin.

Im Anschluss an Drahtbericht Nr. 774 bei P. vom 9.7.1940.

Erklärung Aussenministers Scavenius über Dänemarks Bereitwilligkeit zur aktiven Zusammenarbeit mit Deutschland und zur Beteiligung an Grossraum unter deutscher Führung soll vom dänischen Gesandten Anfang nächster Woche in Berlin übergeben werden. Um politische Bedeutung Schrittes zu unterstreichen, wird Direktor Aussenministeriums M o h r nach Berlin entsandt werden und Gesandten Z a h l e begleiten.

Schriftbericht folgt.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Presse (Arb. St.)
-	2	-	R.A.M.
-	3	-	St.S.
-	4	-	Chef A.O.
-	5	-	B.R.A.M.
-	6	-	U.St.Pol.
-	7	-	U. St.Recht.
-	8	-	Dir.Pers.
-	9	-	Dg.Pol.
-	10	-	Dir.W.
-	11	-	— Presse.
-	12	-	— Kult.
-	13	-	— pers.Stab (Hewel)
-	14	-	— Länderref. Pol.

Dies ist Nr. 3.

69.

**Indberetning fra Renthe-Fink ang. samtale med udenrigsminister
Scavenius 10. juli.**

11. juli 1940.

Geheim!

Abschrift.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Kopenhagen, den 11. Juli 1940.

— Nr. Pol. 3 — 230 —

Inhalt:

Unterhaltung mit dem neuen
dänischen Aussenminister.

2 Durchschläge
1 Anlage (3 fach)

Im Anschluss an das Telegramm
Nr. 774 vom 9.7. u. Nr. 778 vom
11. 7. 40.

An

*das Auswärtige Amt
in Berlin W 8.*

Der neue dänische Aussenminister Eric von Scavenius suchte mich gestern auf, um die erste amtliche Fühlung mit mir aufzunehmen. Aus dem Gespräch ging hervor, dass ihn insbesondere zwei Fragen bewegen:

- 1.) Das zukünftige politische und wirtschaftliche Verhältnis zwischen Deutschland und Dänemark und Deutschlands Pläne in dieser Beziehung,
- 2.) unsere Haltung zur neuen dänischen Regierung.

Herr von Scavenius leitete seine Unterhaltung damit ein, dass ihm der Entschluss, in die Regierung einzutreten, sehr schwer gefallen sei. Er habe sich nur deshalb dazu entschlossen weil der König persönlich an sein nationales Pflicht- und Ehrgefühl als Däne appelliert habe, und weil die nächste Zeit aller Voraussicht nach schwerwiegende Entscheidungen für Dänemark bringen werde. Wenn Dänemark Einfluss auf die Gestaltung seines Schicksals ausüben wolle, könne dies nur in engster Fühlung mit Deutschland geschehen. Für diese Politik habe er sich ein[s]etzen wollen. Daher sei seine erste Amtshandlung gewesen, die dänische Politik eindeutig nach Deutschland zu orientieren und dies in einer von der gesamten Regierung gebilligten Erklärung zum Ausdruck zu bringen. Der Dänische Gesandte in Berlin würde beauftragt werden, den Wortlaut der Erklärung (vergl. Anlage) im Auswärtigen Amt zu überreichen, um damit die Reichsregierung amtlich davon in Kenntnis zu setzen, dass die dänische Regierung bereit sei, aktiv mit Deutschland zusammenzuarbeiten und den ihr zukommenden Platz in der neuen Ordnung Europas unter Deutschlands Führung einzunehmen. Anknüpfend an die Äusserungen von Reichsleiter Rosenberg über die nordische Schicksalsgemeinschaft fragte Herr von Scavenius, ob schon Fühlung mit Schweden aufgenommen sei, und wie wir uns die Durchführung praktisch vorstellten.

Auf meine Frage versicherte mir Herr von Scavenius, dass der Schlusspassus seiner Erklärung, in dem von der Erhaltung der Selbständigkeit und Eigenart Dänemarks die

Rede sei, kein Vorbehalt machen, sondern nur dem dänischen Volk zeigen solle, dass die Politik der neuen Regierung keineswegs eine Selbstaufgabe bedeute. Sein Wunsch sei, dass sich die notwendige Anpassung Dänemarks im Wege einer friedlichen politischen und sozialen Entwicklung vollziehe. Eine so tiefgreifende Umstellung wie die Eingliederung Dänemarks in den grossdeutschen Lebensraum sollte auch im deutschen Interesse von der überwiegenden Mehrheit des dänischen Volkes getragen werden. Natürlich läge es heute in der Macht Deutschlands, in Dänemark eine andere Regierung einzusetzen, aber eine solche Regierung, die bloss einen Bruchteil des Volkes hinter sich haben könnte, würde nicht als eine dänische, sondern als eine landfremde Regierung betrachtet werden. Sie würde mit passivem Widerstand und dauernder Unzufriedenheit zu rechnen haben und von den deutschen Bajonetten gestützt werden müssen. Es wäre kein Zweifel, dass sich auch in Dänemark ein innerer Umschwung vollziehen würde. Dieser Prozess würde aber sehr langsam verlaufen, da die Lage ganz anders als in Deutschland sei, der Däne auch nicht dieselbe Beweglichkeit wie der Deutsche besitze.

Ich warf ein, dass die Regierung doch im wesentlichen die alte sei, und dass es schwer halten würde, mit den Männern der alten Regierung, die ein Deutschland entgegengesetztes System verkörperten, eine Politik des engen Zusammengehens mit Deutschland zu machen. Herr von Scavenius sah diese Gegensätze nicht als entscheidend an und sprach die Überzeugung aus, dass die Regierung seiner Linie folgen und auch die praktischen Konsequenzen daraus ziehen würde. Niemand könne sich heute der Macht der Tatsachen verschliessen. Sollte er sich nicht durchsetzen können, so würde er nicht einen Moment zaudern, aus der Regierung auszusteigen. Er liess durchblicken, dass seine Ministerkollegen sich darüber völlig im klaren seien.

Das weitere Gespräch zeigte, dass Herr von Scavenius auch einsieht, dass Dänemark sich auf militärpolitische Abmachungen mit Deutschland einstellen muss. Er meinte aber, dass man sich im Lande dessen noch nicht recht bewusst sei und noch immer in der Hoffnung lebe, dass Dänemark nach Beendigung des Krieges militärisch völlig freigegeben werde.

Eine grosse Schwierigkeit sah Herr von Scavenius in der Nordschleswig-Frage. Er hätte früher die dänische Regierung gedrängt, sich mit Deutschland unmittelbar zu verständigen. Er habe aber leider taube Ohren gefunden. Die Frage jetzt als Einzelfrage aufzugreifen, hält er schwer tragbar für jede dänische Regierung. Falls Deutschland nicht darauf verzichten könne, das Problem erneut zur Diskussion zu stellen, wäre es noch am besten, dies im Zuge der Neuordnung Europas zu tun.

Herr von Scavenius hat mir gegenüber schon zu Beginn meiner hiesigen Tätigkeit die Notwendigkeit einer entschiedeneren deutschorientierten Politik Dänemarks betont, weil er den Aufstieg Deutschlands und seine beherrschende Machtstellung in Europa voraussah. Seine heutige Haltung entspringt daher nicht momentanen opportunistischen Erwägungen, sondern einer ehrlichen und aufrichtigen Überzeugung. Wenn der neue Kurs auch zunächst ohne wesentliche Änderung des bisherigen Regimes eingeschlagen wird, so bedeutet doch die Tatsache des aussenpolitischen Kurswechsels einen nicht zu unterschätzenden Fortschritt.

Es entsteht die Frage, ob und inwieweit wir uns die Bereitschaft des dänischen Aussenministers zu Nutze machen sollen, um unsere Pläne, soweit sie Dänemark betreffen, in der gewünschten Richtung vorwärtszutreiben. Ich darf um Weisung bitten.

Renthe-Fink.

70.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. 1) samtale med gesandt Herluf Zahle 2) Renthe-Finks anmodning om tjenesterejse til Berlin.

12. juli 1940.

St.S. Nr. 547 a.

Berlin, den 12. Juli 1940.

Der D ä n i s c h e Gesandte ist nach Kopenhagen berufen, um Instruktionen des neuen Aussenministers, Erik Skavenius, entgegenzunehmen. Er fragte mich, ob wir zu der jüngsten Rede von Skavenius etwas zu bemerken hätten.

Ich erklärte Herrn Zahle, dass ich an dieser Rede, soweit sie mir bekannt sei, nichts auszusetzen gehabt hätte.

Zahle wollte dann wissen, ob ich persönlich am nächsten Dienstag und Mittwoch in Berlin sei, da er dann vermutlich mit Instruktionen aus Kopenhagen zurückkehre.

(Schluss des Gespräches mit Zahle).

Gesandter von Renthe-Fink hat kürzlich um Genehmigung einer Dienstreise nach Berlin gebeten. Ich befürworte, diese Reise jetzt zu genehmigen, damit Renthe-Fink vor Zahle hier eintrifft und über das Kabinett mündlich berichten kann.

Hiermit durch Fernschreiben Herrn Reichsaussenminister.

Weizsäcker.

Durchschlag an:

Herrn U. St. S. Pol.
Herrn U. St. S. Habicht.
Herrn Dg. Pol.
Abt. Pers.
Abt. Presse.

71.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. bemærkning af gesandt Herluf Zahle om besøg af udenrigsminister Scavenius i Berlin.

12. juli 1940.

St.-S. Nr. 553

Berlin, den 12. Juli 1940.

Der D ä n i s c h e Gesandte liess heute ein Wort darüber fallen, dass der Dänische Aussenminister Erik Skavenius den Herrn Reichsaussenminister ja noch nicht kenne. Vielleicht biete sich einmal die Gelegenheit zu einem Besuch von Skavenius in Berlin, nachdem der Schwede, Herr Günther, hiergewesen sei.

Hiermit dem Herrn Reichsaussenminister.

Weizsäcker.

Durchdruck an:

U. St.S. Pol.
Dg. Pol.
Protokoll
Ges. v. Grundherr.

72.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker ang. gesandt Herluf Zahles og direktør Mohrs overrækkelse af den danske regerings erklæring af 8. juli.

17. juli 1940.

Berlin, den 17. Juli 1940.

St.S. Nr. 569

Heute Nachmittag erschien bei mir, wie angekündigt, der D ä n i s c h e Gesandte, begleitet von dem Gesandten Mohr, der den Posten eines Generalsekretärs im dänischen Aussenministerium inne hat. Herr Zahle übergab mir die anliegende Note für den Herrn Reichsaussenminister. Einige mündliche Bemerkungen von Herrn Zahle enthielten lediglich eine Umschreibung der Einleitungs- und Schlussworte in dieser Note. Sie sollten dartun, welchen Wert der neue Aussenminister, Herr von Skavenius, auf eine enge und gute Zusammenarbeit mit Deutschland legt. Die Entsendung von Herrn Mohr und seine Teilnahme an dem Besuch sollten der Ueberreichung der Note einen feierlichen Anstrich geben.

Da mir die in der Note enthaltene Kundgebung von Herrn von Skavenius bereits bekannt war, haben wir ihren Inhalt nicht noch einmal erörtert. Es klang bei dem Gespräch nur kurz an, dass die Dänische Regierung wahrscheinlich in diesen Tagen den Beschluss fassen wird, aus dem Völkerbund auszutreten.

Ich habe Herrn Zahle zum Ausdruck gebracht, dass der Herr Reichsaussenminister lebhaft bedauere, wegen Abwesenheit von Berlin ihn heute nicht selbst empfangen zu können. Ich sagte die alsbaldige Vorlage der Note bei dem Herrn Reichsaussenminister zu, wobei ich auch das Gewicht erwähnen würde, welches Herr von Skavenius seiner Mitteilung beizulegen wünscht.

Im Anschluss hieran habe ich dann eine Reihe von Fragen nach der Zusammensetzung und nach dem inneren Zusammenhang der neuen dänischen Regierung gestellt. Ich gab dabei indirekt zu verstehen, dass die Parteizugehörigkeit der Kabinettsmitglieder von der äussersten Rechten bis zur Sozialdemokratie einschliesslich die Erfüllung der von dem Minister Skavenius verkündeten neuen dänischen Politik nicht gerade erleichtern werde.

Auf Nordschleswig kam das Gespräch nicht.

Herr Zahle brachte im übrigen, wie auch schon neulich, das Bedürfnis von Herrn von Skavenius vor, zu irgendeinem in Berlin willkommenen Zeitpunkt den Herrn Reichsaussenminister zu besuchen.

Hiermit dem *Herrn Reichsaussenminister* nebst der Note.

Herrn U. St. S. Pol.
Herrn U. St. S. Recht
Herrn U. St. S. Habicht
Herrn Botsch. Ritter
Herrn Dir. W.
Herrn Dg. Pol.
Herrn VLR Schmidt (Presse).

73.

**Note fra det danske gesandtskab i Berlin til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop
med den danske regerings erklæring af 8. juli.**

17. juli 1940.

KÖNIGLICH DÄNISCHE
GESANDTSCHAFT

Berlin, den 17. Juli 1940.

Seiner Exzellenz

*Herrn Joachim v. Ribbentrop,
Reichsminister des Auswärtigen.*

Herr Reichsminister,

Anlässlich seiner Ernennung zum Aussenminister hat Herr Erik von Scavenius, wie Ew. Exzellenz bekannt sein dürfte, am 9. Juli 1940 eine von der gesamten Regierung zugestimmte Kundgebung veröffentlicht, worin er die natürlichen Richtlinien für eine erweiterte Zusammenarbeit zwischen Dänemark und Deutschland aufgezogen hat. Da es Herrn von Scavenius wünschenswert erscheint, dass diese Kundgebung auch auf dem üblichen diplomatischen Wege zur Kenntnis der Deutschen Reichsregierung gebracht wird, habe ich hierdurch die Ehre, erhaltenem Auftrage gemäss, Ew. Exzellenz mit dem Wortlaut derselben bekannt zu machen. Sie lautet wie folgt:

„Anlässlich meiner Uebernahme des Ministeriums des Aeussern wird es natürlich gefunden werden, dass ich einige Bemerkungen über die Aussenpolitik Dänemarks mache. Ich möchte dabei gerne eine Parallele zwischen den Verhältnissen während des Weltkrieges und jetzt ziehen.

Es ist die Aufgabe des kleinen Staates gewesen, eine Politik zu führen, die das Land ausserhalb der Kämpfe der grossen Staaten hielt. Die Aufgabe war genauer gesprochen dahin zu verstehen, dass Dänemark unter keinen Umständen in Streit mit grossen Nachbarn im Süden kommen durfte. Diese Politik hat bei Deutschland Verständnis und Unterstützung sowohl während des Weltkrieges als während des jetzigen Krieges gefunden — mit dem Unterschied, der sich aus den veränderten Möglichkeiten der Kriegführung ergibt.

Wenn man diesen Unterschied in Betracht zieht, kann man die Ereignisse im August 1914 und im April dieses Jahres zusammenstellen. In beiden Fällen war es das Ziel der deutschen Politik, Dänemark ausserhalb der Kriegsereignisse zu halten, da das Land durch seine Lage die Ostseefront im Verhältnis zu England deckt. Infolge der veränderten Bedingungen der Kriegführung musste die Aufgabe diesmal wesentlich den deutschen Land- und Luftstreitkräften zufallen, während sie im Weltkriege allein von der deutschen Flotte gelöst wurde. Es ist zu bemerken, dass dieser Umstand — die Anwesenheit der deutschen Streitkräfte im Lande selbst, so reibungslos diese glücklicherweise auch verläuft — ganz natürlich dem dänischen Volke das Verständnis erschwert hat. Im Weltkriege schloss die Existenz der deutschen Flotte aus, dass England versuchen konnte, den Zugang zur Ostsee zu erzwingen und Deutschland eine dritte Kampffront zu schaffen. Dadurch wurde die Neutralität Dänemarks bewahrt, und daran wird man sich in Dänemark stets in Dankbarkeit erinnern.

Während der abgeschlossenen Völkerbundsperiode wurde die Linie der dänischen Politik festgehalten. Dänemark lehnte es ab, an der gegen Deutschland gerichteten Politik des Völkerbundes teilzunehmen.

Durch die grossen deutschen Siege, die das Erstaunen und die Bewunderung der Welt erregt haben, ist eine neue Zeit in Europa entstanden, die eine neue Ordnung in politischer und wirtschaftlicher Hinsicht unter der Führung Deutschlands zur Folge haben wird. Es wird die Aufgabe Dänemarks sein, dabei seinen Platz in einer notwendigen und gegenseitigen aktiven Zusammenarbeit mit Grossdeutschland zu finden. Das dänische Volk ist davon überzeugt, dass es in der neuen europäischen Ordnung seine Selbständigkeit bewahren wird, und es hofft, für seine Eigenart und für seine traditionelle friedliche politische und soziale Entwicklung Verständnis zu finden.“

Während meines kürzlichen Aufenthaltes in Kopenhagen hat Minister von Scavenius mich beauftragt, Ew. Exzellenz zu bitten, davon überzeugt sein zu wollen, dass die Königliche Regierung den grössten Wert darauf legt, dass Dänemark sich an eine konstruktive Zusammenarbeit mit seinem grossen Nachbarstaat auf dem politischen und dem wirtschaftlichen Gebiet beteiligt. Aufgabe der Dänischen Regierung wird es stets sein, mit allen Kräften danach zu streben, Dänemark und dem dänischen Volke eine erspriessliche Zukunft im Rahmen der neuzugestaltenden politischen und wirtschaftlichen Lebensordnung zu bereiten.

Ich benutze die Gelegenheit, um Ihnen, Herr Reichsminister, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung zu erneuern.

Herluf Zahle.

Königlich Dänischer Gesandter.

74.

Notits af ambassadør Ritter ang. samtale med direktør Mohr 18. juli om tysk-danske økonomiske forhandlinger.

19. juli 1940.

BOTSCHAFTER RITTER

Aktenvermerk

Gesandter *Mohr* (Generalsekretär im Dänischen Aussenministerium) suchte mich am 18. Juli auf. Die Unterredung dauerte 40 Minuten. Das Gespräch kam sogleich auf das Schreiben des Dänischen Gesandten an den Herrn RAM vom 17. Juli und die darin enthaltene Erklärung des Dänischen Aussenministers Scavenius. (Aufzeichnung des Herrn St. S. vom 17. Juli.)

Mohr äusserte dabei wiederholt und in dringlicher Form den Wunsch, dass über die aus dieser Erklärung sich ergebenden wirtschaftlichen Fragen („neue Ordnung Europas in wirtschaftlicher Hinsicht unter Führung Deutschlands“) sehr bald verhandelt wird und zwar in Berlin. Da bei uns intern noch nicht geklärt ist, in welcher Form und in welchem Tempo die künftige wirtschaftspolitische und -rechtliche Stellung Dänemarks zu Deutschland geregelt werden soll, habe ich es vermieden, über bestimmte Formen (Zollunion, Währungsunion, Wirtschaftsunion) zu sprechen. Aus der Erörterung einzelner landwirtschaftlicher und industrieller Fragen habe ich aber entnommen, dass Mohr bei der Unterredung an solche Formen gedacht hat. So äusserte er zum Beispiel die Befürchtung, dass einzelne dänische Industriezweige in Zukunft nicht mehr aufrecht erhalten werden können, weil der jetzt bestehende Zollschatz gegenüber dem deutschen Wettbewerb wegfalle. Er erwähnte dabei die dänische Textilindustrie und Schuhindustrie.

Mohr sagte, dass etwaige Verhandlungen von dänischer Seite voraussichtlich von einem Herrn *Styhr* geleitet würden. Styhr war während des Weltkrieges im dänischen Regierungsdienst, hat sich dann aber privatwirtschaftlichen Aufgaben gewidmet. Bei den Verhandlungen müsse Verbindung mit den bestehenden Regierungsausschüssen gehalten werden. Zu diesem Zweck werde Herrn Styhr voraussichtlich der Leiter des Dänischen Regierungsausschusses beigegeben werden.

Ich stellte bei der Unterredung fest, dass die Initiative für solche Verhandlungen von der Dänischen Regierung ausgeht. Über das weitere Procedere ist nichts verabredet worden.

Die Initiative der Dänischen Regierung ist m[eines] E[rachtens] eine politisch bedeutsame und verwertbare Tatsache. Unbeschadet der bisher bestehenden Absichten über das Tempo, in dem die besetzten Gebiete dem deutschen Grosswirtschaftsraum angegliedert oder eingegliedert werden sollen, halte ich es für richtig, dass diese dänische Initiative aufgenommen und dass schnell ein Wirtschaftsvertrag mit Dänemark abgeschlossen wird. Ein solcher erster Vertrag aus der Initiative der Dänischen Regierung wäre sowohl gegenüber den anderen besetzten Staaten (Norwegen, Holland, Belgien, Luxemburg) bedeutungsvoll, als auch allgemein politisch gegenüber dem Ausland. Ich halte es daher für notwendig, dass alsbald eine Entscheidung des Herrn RAM herbeigeführt wird, ob solche Verhandlungen sofort aufgenommen werden sollen. Das Ziel solcher Verhandlungen kann nur eine allgemeine Wirtschaftsunion sein. Darüber müsste, falls der Herr RAM dem zustimmt, zunächst mit den beteiligten inneren Stellen gesprochen werden.

Berlin, den 19. Juli 1940.

gez. Ritter.

Vzl.:

Herrn St. S.
Herrn U.St.S.Pol.
Herrn MD. W.
Herrn Ges. Schnurre
Herrn LR. van Scherpenberg.

75.

Indberetning fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål, dr. Ebner, ang. en dansk-tysk mønt- og toldunion.

24. juli 1940.

Geheim!

Durchschlag

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Kopenhagen, den 24.7.1940.

Der Beauftragte für Wirtschaftsfragen

Nr. Wi/700/40

Im Anschluss an den Bericht der Deutschen
Gesandtschaft Kopenhagen vom 22.6.1940
— D Pol 3/588 — und unter Bezugnahme auf
den Erlass vom 11.5.40 — W V 1599/40 —

Inhalt: Künftige Gestaltung der deutsch-
dänischen Wirtschaftsbeziehungen.

2 Durchschläge

*An das Auswärtige Amt
Berlin*

In dem politischen Vorbericht vom 22.6.40 Nr. D Pol 3/588 ist die Schaffung einer *Wirtschaftsunion* zwischen Deutschland und Dänemark als die beste Gewähr für die Ein-

beziehung Dänemarks in den grossdeutschen Raum bezeichnet worden. Die wirtschaftlichen Auswirkungen einer solchen künftigen Einbeziehung Dänemarks lassen sich von hier aus etwa wie folgt beurteilen:

Dänemark ist seiner Wirtschaftsstruktur nach ein ausgesprochenes *Agrarland*. Die dänische Agrarausfuhr hat 1937/39 durchschnittl. 1,1 bis 1,2 Milliarden Kronen betragen. Rund 65 % seiner Gesamtausfuhr bestand aus Erzeugnissen der Viehwirtschaft, nämlich Butter, Fleisch und Vieh sowie Eiern, die weitgehend durch die Verfütterung ausländischer Futtermittel erzeugt wurden. Der bisherige Verbrauch Dänemarks an ausländischen Futtermitteln betrug jährlich etwa 7—800.000 t Getreide und etwa 800.000 t Ölkuchen.

Während des Krieges ist Dänemark vom Bezug der ausländischen Futtermittel abgeschnitten. Die dänische Landwirtschaft ist deshalb gezwungen, sich zunächst stärker als bisher auf die Verwendung eigener Futtermittel umzustellen. Die Umstellung erfordert aber längere Zeit und muss die Produktivität der Landwirtschaft ganz wesentlich verringern. Vor allem ist es in Anbetracht der besonderen dänischen Verhältnisse für viele Klein- und Kleinstbetriebe nicht möglich, sich auf eine Mehrerzeugung wirtschaftseigenen Futters umzustellen. Ihnen wird durch Abschluss von Mastverträgen oder ähnliche Mittel geholfen werden müssen.

Es muss das Ziel sein, die dänische Landwirtschaft als den wichtigsten Teil der Wirtschaft Dänemarks so leistungsfähig wie möglich zu erhalten. Dazu dürfte gehören, dass nach Beendigung des Krieges auch wieder ausreichende Futtermittel für die dänische Viehwirtschaft zur Verfügung gestellt werden. Diese Futtermittel würden in erster Linie aus dem von Deutschland geschaffenen Grossraum zu beziehen sein und erst in zweiter Linie aus Ländern ausserhalb des Grossraums. Der Preis dieser Futtermittel würde wahrscheinlich praktisch von Deutschland bestimmt werden.

Wenn die dänische Viehwirtschaft sich stärker als bisher auf wirtschaftseigenes Futter umstellt, ihr aber daneben nach Kriegsschluss wieder ausländische Futtermittel in dem erforderlichen Ausmass zur Verfügung stehen, wird nach wie vor mit erheblichen Ausfuhrüberschüssen in Butter, Vieh, Fleisch und Eiern zu rechnen sein, wenn sie auch etwas geringer sein werden als in der Vorkriegszeit.

Es ist anzunehmen, dass der neue Grossraum die dänischen Ausfuhrüberschüsse übernehmen wird. Wenn sich auch die deutsche Landwirtschaft nach dem Kriege in vermehrtem Umfang der Veredlungswirtschaft zuwenden wird, so wird besonders auf dem Fettgebiet der Bedarf so gross sein, dass die vorzüglichen dänischen Erzeugnisse eine willkommene Ergänzung sein werden. Daneben würde noch ein Absatz auch nach dritten Ländern möglich sein, soweit dies Deutschland zweckmässig erscheint und Absatzmöglichkeiten bestehen.

Die künftigen Ausfuhrüberschüsse der dänischen Landwirtschaft zu veranschlagen, ist nicht möglich, weil — abgesehen von anderen Unkostenfaktoren — insbesondere nicht nur die nächsten Ernteergebnisse, sondern auch die Mengen und Preise der ausländischen Futtermittel, die Dänemark zur Verfügung stehen werden, unbekannt sind und die Übernahmepreise der Bezieherländer überhaupt nicht zu schätzen sind.

Um wenigstens einen ungefähren Vergleich der Grössenverhältnisse der dänischen Ausfuhren und der deutschen Einfuhren des bisherigen Deutschlands für die hauptsächlichsten Waren zu geben, seien nachstehende Zahlen wiedergegeben:

	Dänemarks Ausfuhr- überschüsse		Deutsche Einfuhren insgesamt	
	1938	1937	1938	1937
Rindvieh (in 1000 Stck)	134	172	173	202
Schweine (in 1000 Stck)	114	167	583	475
Fleisch (in 1000 t)	214	227	138	111
Butter (in 1000 t)	158	153	92	85
Eier (in 1000 t)	93	97	102	101

Hieraus ergibt sich die künftige Bedeutung Dänemarks für den neuen Grossraum auf dem Ernährungssektor.

Bei anderen landwirtschaftlichen Erzeugnissen, insbesondere Brotgetreide und Kartoffeln, wird Dänemark wie bisher seinen Eigenbedarf decken, bei Zucker darüber hinaus noch ausfuhrfähig sein.

In der *Holzwirtschaft* ist eine möglichst weitgehende Gleichschaltung und enge Zusammenarbeit zwischen Deutschland und Dänemark geplant. Im allgemeinen laufen die Belange gleich, da beide Länder im Norden — Schweden, Finnland und Randstaaten — für die gleichen Waren als Käufer auftreten. Eine unbehinderte Einfuhr der allerdings nur geringen Mengen Buchenholz, die Deutschland von Dänemark bezogen hat, ist im deutschen Interesse erwünscht. Dänemark selbst hat bislang aus Deutschland nur wenig Holz und Holzprodukte, abgesehen von Holzkohle und Sperrplatten, bezogen, dagegen grössere Mengen Nadel schnittholz aus Polen über Danzig. Die Einfuhr Dänemarks aus Deutschland kann durch eine Zollunion nicht nachteilig beeinflusst werden, da die Ausfuhr in Deutschland durch die Reichsstelle Holz ebenso wie der Inlandswarenverkehr gelenkt wird.

Die dänische *gewerbliche Wirtschaft*, in der rund $\frac{1}{3}$ der dänischen Bevölkerung Beschäftigung findet, hat sich trotz des Fehlens von Bodenschätzen und Rohstoffen zu einer beachtlichen Bedeutung entwickelt und 1938 einen Produktionswert von rd. 3 Milliarden Kronen erreicht. Den Hauptteil haben davon die Nahrungsmittelindustrie mit 39 v.H., dann folgt die Eisen- und Metallindustrie mit 23 v.H. und die technisch-chemische Industrie mit 16,5 v.H. Die übrigen Industrien verteilen sich auf den Rest des angegebenen Produktionswertes.

Zurzeit arbeitet die dänische Industrie infolge der Rohstoffknappheit nur beschränkt. Der Rohstoffbezug aus Deutschland bereitet auf den verschiedenen Warengeländen kriegsbedingt mehr oder weniger grosse Schwierigkeiten. Nach dem Kriege muss Deutschland die Rohstoffbelieferung Dänemarks möglichst in vollem Bedarfsumfang übernehmen. Dies ist schon deshalb erwünscht, um damit die landwirtschaftlichen Einfuhren aus Dänemark abzugelten, die möglichst weitgehend dem grossdeutschen Raum zuzuführen sind.

Die Werftindustrie wird infolge ihrer geographisch günstigen Lage ihre Bedeutung ohne weiteres behalten. Die Zementindustrie entnimmt als fast einzige dänische Industrie ihrer Rohstoff aus dem Lande und bleibt weiterhin exportfähig. Die leistungsfähigen grösseren Industrien, wie insbesondere Maschinenfabriken, werden wie bisher wettbewerbsfähig sein. Bei den übrigen kleineren Industrien, die z. T. nur für den Bedarf der kleinen dänischen Bevölkerung arbeiten, kann es zweifelhaft sein, ob sie in einem Grossraum mit rationeller Arbeitsverteilung sich werden halten können. Aber ihre Bedeutung ist gering. Nach dem Kriege wird im übrigen eine nach grossdeutschen Begriffen unbedeutende Zahl von Arbeitslosen leicht anderweitig unterzubringen sein, zumal in Dänemark selbst für grosszügige Strassen- und Brückenbauten, Kraftanlagen sowie für Ödlandkultivierung noch grosse Arbeitsmöglichkeiten gegeben sind.

Die leistungsfähige und verhältnismässig grosse *Handelsflotte* von rd. 1,2 Mill. BRT steht jetzt Dänemark nur zu etwa einem Drittel ihrer Tonnage zur Verfügung. Wenn auch der Krieg nicht unerhebliche Ausfälle zur Folge haben wird, wird die dänische Handelsflotte nach Beendigung des Krieges wieder ganz eingesetzt werden können. Ihr Einsatz kann dann mit den Plänen der grossdeutschen Schifffahrt abgestimmt werden. Auch dieser wichtige Faktor der dänischen Wirtschaft kann mithin der Grossraumwirtschaft mit Vorteil angegliedert werden.

Erwähnt sei auch die Bedeutung, die Dänemark sich infolge seiner geographischen Lage als *Durchfuhrland* erworben hat. Insbesondere Kopenhagen hat für den Umschlag von und nach dem skandinavisch-baltischen Raum Bedeutung erlangt. Diese Funktion Dänemarks als Durchfuhrland macht es für eine Angliederung an den deutschen Grossraum besonders wertvoll.

Nebenbei sei bemerkt, dass mit einer Eingliederung Dänemarks auch die der *Faroer-Inseln und Grönlands* verbunden wäre, die abgesehen von dem Vorkommen von Kryolith auf Grönland und einem gewissen Interesse für die Seefischerei ohne besondere wirtschaftliche Bedeutung wäre. Vorwiegend aus militärisch-politischen Gründen müsste aber weiter auch geprüft werden, ob nicht auch Island dem Grossraum anzuschliessen wäre, während die wirtschaftliche Bedeutung einer Angliederung wohl geringer zu veranschlagen ist und im wesentlichen für die Hochseefischerei Aussichten bieten könnte.

Die deutsch-dänischen *Wirtschaftsbeziehungen* seit Ausbruch des Krieges und insbesondere seit dem 9. April 1940 haben sich dadurch, dass Dänemark infolge der Kriegsverhältnisse von dem Aussenhandel mit anderen Ländern, insbesondere mit England praktisch abgeschnitten ist, grundlegend verändert. Vor dem Kriege nahmen Deutschland und England im Aussenhandel Dänemarks eine überragende Stellung ein. Im Durchschnitt der Jahre 1935 und 1937 betrug bei der Einfuhr nach Dänemark der Anteil Deutschlands 25,6, der Englands 36,7 v. H. In demselben Zeitraum gingen von der dänischen Ausfuhr 18,9 v. H. nach Deutschland und 56,5 v. H. nach England. England war also als stärkster Abnehmer und Devisenbringer für Dänemark von grösster Bedeutung. Jetzt ist Deutschland der fast alleinige Abnehmer der gesamten landwirtschaftlichen Ausfuhren und fast ausschliesslich der Lieferant von industriellen Rohstoffen, Halbfabrikaten und Fertigwaren, soweit es mit Rücksicht auf die Kriegerfordernisse dazu in der Lage ist. Der Anteil dritter Länder, insbesondere der Ostseeländer, an dem dänischen Aussenhandel ist infolge der Kriegsverhältnisse daneben geringfügig.

Eine Eingliederung Dänemarks in den grossdeutschen Raum wird zur natürlichen Folge haben müssen, dass nach dem Kriege Deutschland in dem dänischen Warenverkehr die erste Stelle einnimmt. Für den Handel mit dritten Ländern wird Dänemark nur ein sehr beschränkter Teil seiner Ausfuhren, soweit sie von dem grossdeutschen Raum nicht benötigt werden, zur Verfügung zu stellen sein, hauptsächlich um ihm gewisse Rohstoffeinfuhren (etwa Kautschuk und natürliche Spinnstoffe) zu ermöglichen, deren Lieferung aus Grossdeutschland zunächst erschwert sein könnte. Auch die Handelsbeziehungen Dänemarks zu den Balkanländern könnten für die Lieferung von Futtermitteln Bedeutung haben.

Welche Form der wirtschaftlichen Angliederung Dänemarks mit der Aufrechterhaltung der dänischen Souveränität zu vereinbaren sein wird, ist eine Sache der politischen Entscheidung. Handelspolitisch gesehen würde eine *Zollunion* den Vorteil bieten, dass sie eine selbständige Handelspolitik Dänemarks ausschliesst, und dass die deutsch-dänische Zollunion nach aussen hin einheitlich, aber intern unter deutscher Führung auf dem Aussenhandelsgebiet auftreten würde. Bei einer Zollunion wäre weiter zu prüfen, ob nicht auch eine Einbeziehung der inneren dänischen Wirtschaft in die deutsche Wirtschaftsordnung unerlässlich ist. So ist zu überlegen, ob nicht für die dänische Landwirtschaft die deutsche Marktordnung gültig werden muss, um die innerdeutsche Wirtschaft vor Störungen zu bewahren, wenn sie auch wenigstens für eine Übergangszeit auf die dänischen Verhältnisse besondere Rücksicht nimmt. Dass dies auch im dänischen Interesse liegen kann, zeigt das Beispiel der zeitlichen und örtlichen Lenkung der dänischen landwirtschaftlichen Erzeugnisse in Deutschland. Ebenso werden die in Deutschland bestehenden Monopole auf Dänemark Anwendung finden müssen.

Wieweit auch auf dem gewerblichen und industriellen Sektor eine Einbeziehung der dänischen Wirtschaft in die deutsche Organisation und Bewirtschaftung notwendig ist, muss für die einzelnen Wirtschaftsgebiete besonders geprüft werden. Insbesondere verdient hierbei das hohe Lohnniveau der dänischen Facharbeiter Beachtung.

Eine Zollunion könnte m. E. an sich einen Handelsvertrag als Grundlage des Warenverkehrs zwischen Deutschland und Dänemark hinfällig werden lassen. Wenn aus politischen Gründen ein solcher formell bestehen bleiben soll, um die dänische Souveränität nach aussen hin in Erscheinung treten zu lassen, könnte in einem Handelsabkommen u. a. die zentrale Übernahme der landwirtschaftlichen dänischen Erzeugnisse geregelt werden. Mit Rücksicht auf gesundheits-, veterinär- und pflanzenschutzpolizeiliche Belange wird wohl auch weiterhin eine Grenzkontrolle gegenüber Dänemark beizubehalten sein, ebenso zwecks statistischer Erhebungen.

Eine deutsch-dänische *Währungsunion* würde den wirtschaftlichen Zusammenschluss noch verstärken. Die dänischen Finanzen werden zur Zeit durch den Aussenhandel mit Deutschland stark angespannt, worüber bereits mehrfach berichtet worden ist. Man kann damit rechnen, dass Deutschland Ende 1940 für etwa 280 Mill. RM zusätzliche Waren von Dänemark übernommen haben wird, die durch Warenausfuhr von Deutschland nicht abgegolten sind. Die dänischen Regierung ist gezwungen, um die Wirtschaft in Gang zu halten, den dänischen Ausführern die Clearingforderungen gegen Deutschland

vorschussweise auszuzahlen. Dazu kommen noch etwa 30—35 Millionen RM für Rüstungs- und andere aussergewöhnliche Aufträge aus Deutschland, die ebenfalls über Clearing zu bezahlen sind. Endlich fallen noch die Besatzungskosten einschl. der sächlichen Ausgaben für Beschaffungs- und Lieferungsufträge der Besatzungstruppen, für die Bezahlung in Reichskreditkassenscheinen geleistet wird, ins Gewicht. Die ungefähren Besatzungskosten sind bekannt, die sachlichen Ausgaben können bis Ende des Jahres ungefähr wohl auf etwa 100 Mill. RM geschätzt werden.

Das Jahr 1941 wird, auch wenn der Krieg vorher beendet ist, keinen völligen Ausgleich des deutsch-dänischen Clearings bringen. Denn wenn auch die dänische Ausfuhr nach Deutschland merklich zurückgehen wird, ist andererseits nicht damit zu rechnen, dass Dänemark eine so grosse deutsche Einfuhr aufnehmen kann, dass dadurch der Clearingstand von Ende 1940 mit ausgeglichen werden kann.

Zum Vergleich zu den vorstehend aufgeführten Zahlen sei angeführt, dass im Juni 1940 der dänische Notenumlauf rund 706 Mill. Kronen (etwa 250 Mill. Kronen mehr als um dieselbe Zeit des Vorjahres) betragen hat. Die dänische Auslandsverschuldung beläuft sich auf rund 1400 Mill. Kronen. Der Goldbestand der Nationalbank beträgt zur Zeit nur 117 Mill. Kronen; die Valutaguthaben der Nationalbank sind verhältnismässig unbedeutend.

Für die finanzielle Belastung Dänemarks durch den Krieg, bei der auch die inneren Ausgaben für erhöhte Arbeitslosigkeit, Ausfälle durch schwache Beschäftigung der Industrie, die Devisenausfälle von dem grösseren Teil der Handelsflotte u. a. zu berücksichtigen sind, hat naturgemäss die Frage der Dauer des Krieges eine entscheidende Bedeutung. Beachtlich sind ferner die sehr erheblichen Preissteigerungen deutscher Ausfuhrwaren z. B. beim Eisen, die notwendig zu einer entsprechenden Preiserhöhung im gewerblichen Sektor in Dänemark führen müssen. Hierzu folgt ein Sonderbericht. Es ist hiernach bei längerer Kriegsdauer wohl mit der Möglichkeit zu rechnen, dass die dänische Krone weitere Abschwächungen erfährt und Dänemark einer Inflation entgegengeht. So wird neuerdings eine Staatsanleihe in Höhe von 40 Mill. Kr. ausgelegt werden. Die starke Erhöhung der Getreidepreise wird eine entsprechende Verteuerung des Brotes (10 Öre je kg Roggenbrot) zur Folge haben. Lohnerhöhungen werden daran geknüpft werden, wobei aber darauf deutscherseits zu achten sein wird, dass die Lohnhöhe der industriellen Arbeiter nicht so weit heraufgesetzt wird, dass sich daraus bei einer Eingliederung Dänemarks Schwierigkeiten ergeben. Aus politischen und wirtschaftlichen Rücksichten wäre ein möglicher Zusammenbruch der dänischen Krone zu verhindern.

Aber auch ohne dass eine Währungsunion sich aus der Finanzlage Dänemarks als notwendig erweist, kann von Deutschland aus Zweckmässigkeitsgründen der Abschluss einer Währungsunion verlangt werden.

Ob in diesem Fall in Dänemark nur die Reichsmark oder die Krone *und* die Reichsmark, gegebenenfalls daneben noch die Reichskreditkassenscheine, umlaufen sollen, ist eine währungstechnische Frage, die von hier aus nicht beurteilt werden kann. Für die dänische Wirtschaft ist wesentlich, wie die Parität zwischen Krone und Reichsmark gegebenenfalls festgesetzt wird. Im Interesse der dänischen Wirtschaft wäre es m. E. zweckmässig, die jetzt bestehende Parität möglichst unverändert zu lassen, um Erschütterungen zu vermeiden. Insbesondere für die dänische Landwirtschaft wäre eine Preisangliederung an Deutschland bei Aufrechterhaltung der jetzigen Parität Krone zu Reichsmark vorteilhaft, zumal sie von ihren hohen Schulden gleichzeitig stark entlastet würde.

Allgemein ergeben sich die Folgen einer Preisangleichung für die Landwirtschaft aus nachstehender Gegenüberstellung des Preisstandes Mitte Juli 1940:

		in Reichsmark	in Kronen
Butter	je kg	3.—	3.—
Getreide	je dz	18.—/20.—	17.—/19.—
Schweinefleisch	je dz	140.—	174.—
leb. Kühe	je dz	90.—	48.—
Milch	je Ltr.	15—16 Pfg.	16,75 Öre
Eier	je kg	1.40/1.50	1.30

In dieser Aufstellung liegen die Preise für Butter, Getreide und Milch in Kronen etwa ebenso hoch, Schweinefleisch erheblich höher, leb. Kühe und Eier dagegen niedriger als die Preise der gleichen Erzeugnisse in Reichsmark, während auf der Unkostenseite die Futtermittelpreise nach Fortfall der billigeren ausländischen Einfuhren entsprechend den Getreidepreisen etwa auf gleicher Höhe in Kronen liegen wie die deutschen Futtermittelpreise in Reichsmark. Die Kronen-Löhne in Dänemark für landwirtschaftliche Arbeiter liegen erheblich höher als entsprechende Marklöhne in Deutschland. Während ein Knecht in Schleswig-Holstein etwa 400 RM Barlohn jährlich erhält, beträgt der entsprechende Lohn hier etwa 760 Kronen.

Diese Preisunterschiede werden auf die Dauer nicht tragbar sein. Einheitliche Preisverhältnisse im grossdeutschen Raum werden sich zwangsweise ergeben. Der vorstehende Vergleich lässt erkennen, wie verschieden sich eine solche Preisangleichung auf den einzelnen Gebieten auswirken würde, wobei besonders die starke Entlastung auf der Unkostenseite durch Senkung der Löhne auffällt. Hierin kommt der relativ überhöhte derzeitige Lohnstandard des dänischen Arbeiters gegenüber dem dänischen Bauern zum Ausdruck.

Eine neue Entwicklung hat sich in allerletzter Zeit mit der Annahme des Korngesetzes für das Erntejahr 1940—41 angebahnt. Mit diesem Korngesetz ist eine Erhöhung der bisherigen Getreidepreise auf 25—29 Kr. vorgenommen worden. Entsprechende Erhöhungen des Brotpreises werden folgen. Rückwirkungen auf den Lohnstand sind bereits angekündigt. Ebenso müssen sich die höheren Getreidepreise auf eine Steigerung der Futtermittelkosten auswirken. Eine allgemeine Aufwärtsbewegung des bisherigen landwirtschaftlichen Preisniveaus erscheint danach unvermeidbar, wenn sich auch Näheres hierüber im Augenblick noch nicht sagen lässt. Gelingt es, diese neue Preisentwicklung unter Zugrundelegung des derzeitigen Währungsstandes zu einer allgemeinen Angleichung an den deutschen Preisstand, d. h. einer relativen Kürzung des Lohnniveaus gegenüber dem Preisniveau auszunutzen, so kann der erwünschten Verflechtung der dänischen mit der deutschen Wirtschaft hierdurch gedient werden.

Für die Industrie lässt sich ein Überblick über eine Angleichung an die deutschen Preise nicht gewinnen, weil man insbesondere für die künftigen Rohstoffpreise, die künftigen Löhne und die künftigen Fertigwarenpreise keine Anhaltspunkte hat. Es lässt sich aber annehmen, dass die dänische Industrie wie bisher auch unter den Wirtschaftsbedingungen der Industrie Grossdeutschlands wird arbeiten können, insbesondere soweit sie eine standortmässige Lebensberechtigung hat oder aus sonstigen Gründen sich als wettbewerbsfähig erwiesen hat.

Die dänische Regierung und Wirtschaft ist sich in der letzten Zeit insbesondere darüber klar geworden, dass die Neuordnung Europas unter deutscher Führung kommen und dass dem neu zu bildenden Grossraum Dänemark angehören wird. Die jetzige dänische Regierung ist in Würdigung der gegebenen machtpolitischen Verhältnisse zu einer positiven Mitarbeit bereit. Über die positive Einstellung des Aussenministers ist inzwischen besonders berichtet worden. Auch wenn eine Entscheidung über die Form des künftigen Zusammenschlusses noch nicht ergangen ist, wird bei den dänischen Regierungsstellen und bei Gelegenheit mit führenden dänischen Wirtschaftsführern der Boden in vorsichtiger Form vorbereitet werden.

gez. Ebner.

Gesehen.

Der Bevollmächtigte des
Deutschen Reiches
gez. von Renthe-Fink.

76.

Notits af ministerialdirektør Wiehl ang. rigskansler Hitlers beslutning om at optage forhandlinger med Danmark om en økonomisk union.

24. juli 1940.

Vermerk

Berlin, den 24. Juli 1940.

Der Herr Reichsaussenminister hat mir mitgeteilt, dass der Führer mit der alsbaldigen Aufnahme von Verhandlungen mit Dänemark über eine Wirtschaftsunion einverstanden ist.

gez. Wiehl.

Abdruck erhalten:

St.S.
St.S.Keppler
Botschafter Ritter.
U.St.S.Pol
Dg W
Ges.Schnurre
W V
W-Frie

77.

Notits af ambassadør Ritter om drøftelse med rigsudenrigsminister v. Ribbentrop 25. juli ang. programmet for forhandling om den tysk-danske økonomiske union.

26. juli 1940.

BOTSCHAFTER RITTER

Aktenvermerk

Der Herr RAM hat am 25. Juli in Gegenwart von Herrn M[inisterial]D[irektor] Wiehl auf meine Besprechung mit dem Gesandten Mohr vom 19. Juli Bezug genommen und mitgeteilt, dass der Führer entschieden hat, dass Verhandlungen mit dem Ziel einer Wirtschaftsunion mit Dänemark aufgenommen werden. Der Herr RAM hat mir den Auftrag gegeben, diese Verhandlungen zu führen.

Ich habe dem Herrn RAM dazu kurz mein Verhandlungsprogramm entwickelt. Die erste Aufgabe sei festzustellen, welche Absichten die Dänische Regierung habe. Mein Gespräch mit dem Gesandten Mohr sei absichtlich diesen dänischen Absichten noch nicht auf den Grund gegangen. Ich hielte es daher für notwendig, dass ich zunächst mit dem Dänischen Aussenminister, vielleicht auch mit dem Dänischen Ministerpräsidenten eine Klärung über das Ziel herbeiführe, wobei ich als deutsches Ziel mit Nachdruck das der Wirtschaftsunion unterstreichen würde.

Ferner sei ich der Auffassung, dass solche Verhandlungen mit einem gewissen Zeitdruck geführt werden müssen. Es wäre nicht gut, in Dänemark selbst oder im Ausland eine Opposition zu Wort kommen zu lassen.

Ich hätte daher die Absicht, nach Fühlungnahme mit den inneren Ressorts Anfang der nächsten Woche unter Ausschaltung der Presse für einen oder zwei Tage nach Kopenhagen zu gehen, um diese Klärung herbeizuführen. Gegebenenfalls würde dann eine dänische Delegation nach Berlin eingeladen werden, wobei ich die Forderung stellen würde, dass die Verhandlungen in wenigen Tagen abgeschlossen sein müssen.

Der Herr RAM war damit einverstanden.

Berlin, den 26. Juli 1940.

gez. Ritter.

Vzl.:

Herrn St.S.

Herrn U.St.S.Pol

Herrn MD Wiehl

Herrn Ges. Schnurre

Herrn LR van Scherpenberg

78.

Protokol over møde i Auswärtiges Amts handelspolitiske udvalg 27. juli om den tysk-danske økonomiske union.

27. juli 1940.

Streng vertraulich!

Nr. W. H. A. 467.

Im mündlichen und schriftlichen Verkehr mit Behörden und Privaten soll der Handelspolitische Ausschuss nicht erwähnt und auf seine Entscheidungen nicht Bezug genommen werden.

Nr. 21.

Sitzung des Handelspolitischen Ausschusses am 27. Juli 1940

Anwesend:

Auswärtiges Amt:	Botschafter Ritter Ministerialdirektor Wiehl Gesandter Clodius Gesandter Schnurre
------------------	--

Beauftragter für den Vierjahresplan:	Regierungsrat Schüssler
---	-------------------------

Oberkommando der Wehrmacht:	Oberst Becker
--------------------------------	---------------

Reichswirtschafts- ministerium:	Ministerialdirigent Bergemann Ministerialrat Schultze-Schlutius Ministerialrat Ludwig
------------------------------------	---

Reichsernährungs- ministerium:	Ministerialdirigent Straubinger
Reichsfinanzmini- sterium:	Ministerialdirektor Berger Ministerialrat Scherer
Reichsbank:	Herr Wilhelm, Mitglied des Reichsbank-Direktoriums.

Dänemark.

Herr *Ritter* gibt dem Handelspolitischen Ausschuss Kenntnis von den der Deutschen Regierung von der Dänischen Regierung in offizieller Form übermittelten Erklärungen des Dänischen Aussenministers über die Bereitwilligkeit Dänemarks, in ein engeres wirtschaftliches Verhältnis zu Deutschland zu treten sowie von einer Unterhaltung, die er hierüber mit dem Gesandten *Mohr* gehabt hat. Er macht ferner davon Mitteilung, dass die Dänische Regierung beabsichtige, Verhandlungen über diese Frage nicht im Regierungsausschuss, sondern durch einen besonderen Bevollmächtigten zu führen und dass er beauftragt worden sei, die Leitung dieser Verhandlungen auf deutscher Seite zu übernehmen. Er beabsichtigte daher in der nächsten Woche nach Kopenhagen zu fahren und in Besprechungen mit dem Dänischen Aussenminister zu klären, wie sich Dänemark den engeren wirtschaftlichen Zusammenschluss im einzelnen vorstellt. Herr Ritter geht dabei davon aus, dass eine Zoll- und Währungsunion hergestellt werden muss. Sobald Einverständnis über das Ziel besteht, sollen die Dänen eingeladen werden, baldmöglichst zum Abschluss eines entsprechenden Vertrages nach Berlin zu kommen. Die Verhandlungen sollen in kurzer Zeit und ohne Belastung mit Einzelheiten zum Abschluss gebracht werden. Die die technische Durchführung der Währungsunion betreffenden Fragen und eine Reihe von Steuerfragen, die mit der Einführung der Zollunion zusammenhängen, sollen erforderlichenfalls ebenfalls, um Verzögerungen zu vermeiden, nicht in dem Hauptvertrag, sondern in späteren Sondervereinbarungen geregelt werden.

Der Handelspolitische Ausschuss ist mit der von Herrn Ritter vorgeschlagenen Behandlung der Frage einverstanden.

Berlin, den 27. Juli 1940.

Wiehl.

79.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske reaktion på rigsøkonomiminister
Funks tale om „det europæiske storrum“.**

27. juli 1940.

Telegramm
(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 27.7.40 20,30 Uhr
Ankunft den 27.7.40 21,00 Uhr

Nr. 843 vom 27.7.40

Rede Reichsministers Funk über einen europäischen Grossraum hat wie zu erwarten, allergrösste Beachtung und positive Beurteilung gefunden. Besonders wurde mit Interesse aufgenommen Meldung Berliner Korrespondenten, dass eine Zoll- und Währungs Union

nicht geplant sei¹⁾. Wie erste Pressekommentare und Äusserungen massgebender Dänen erkennen lassen, wird hieraus vielfach Schlussfolgerung gezogen, dass Deutschland keinen so engen wirtschaftspolitischen Zusammenschluss mit Dänemark wünsche wie man nach Rede Reichsleiters Rosenberg angenommen hatte. Habe darauf hingewiesen, dass Rede Reichsministers Funk allgemeinen Rahmen für Neuordnung europäischen Grossraumes darstellt und die Frage offen lässt, ob zwischen Deutschland und einzelnen angrenzenden Staaten darüber hinausgehende wirtschaftliche Zusammenarbeit stattfinden wird.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 7 Stücken

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an W (Arb.St.)

- 2 - R.A.M.

- 3 - St.S.

- 4 - B.R.A.M.

- 5 - U.St.S.Pol.

- 6 - Dir.W.

- 7 - Dg.W.

Dies ist Nr. 6.

¹⁾ Udfor denne sætning er i marginen med håndskrift anført:

„Hat R[eichs] W[irtschafts] M[inister] dies tatsächlich gesagt? In dem schriftlichen Wortlaut steht es nicht.“

Derefter er med håndskrift tilføjet:

„H[errn] Min[isterial] Dir[ektor] Wiehl erg[ebenst]. H[err] Reichsminister Funk hat tatsächlich eine Äusserung in diesem Sinne gemacht, die auch in einigen deutschen Blättern veröffentlicht wurde. (ulæseligt navn) 29/7“.

80.

Notits af statssekretær E. v. Weizsäcker om samtale med gesandt Herluf Zahle ang. 1) de tysk-danske forhandlinger om en økonomisk union 2) Scavenius' besøg i Berlin.

29. juli 1940.

St.-S. Nr. 595.

Berlin, den 29. Juli 1940.

Auf die mir für den Herrn Reichsaussenminister am 17. d. M. übergebene Note habe ich heute dem D ä n i s c h e n Gesandten die in Abschrift anliegende Antwort ausgehändigt.

Mündlich fügte ich folgendes hinzu: Auf Grund der am 18. d. M. von dem Generaldirektor des Dänischen Aussenministeriums, dem Dänischen Gesandten Mohr, gegenüber dem Botschafter Ritter ergriffenen Initiative werde Herr Ritter sich voraussichtlich morgen in Kopenhagen einfinden und die angeregten Gespräche wegen eines engeren wirtschaftlichen Zusammenhalts und einer vertieften wirtschaftlichen Zusammenarbeit zwischen Dänemark und Deutschland aufnehmen. Herr Ritter sei bereits durch den Gesandten von Renthe-Fink angemeldet und werde zunächst wohl mit Herrn von Scavenius Fühlung nehmen.

Was einen Besuch von Herrn von Scavenius in Berlin angeht, auf den Herr Zahle bei mir zweimal zurückgekommen sei, stehe der Herr Reichsaussenminister diesem Plan sympatisch gegenüber, bei dessen Ausführung dann ja auch die he..... lich¹⁾ nur

formell behandelte, von Herrn v. Scavenius zugelegte Haltung der Dänischen Regierung erörtert werden könnte. Über einen Zeitpunkt für die Reise von Herrn v. Scavenius könne ich allerdings bei den wechselnden und von der jeweiligen Lage abhängigen Aufenthalt des Herrn Reichsaussenministers noch keine Angaben machen.

Der Gesandte Zahle sagte mir dazu, dass er selbst bei Scavenius dessen Reise nach Berlin angeregt habe. Er lege darum besonderen Wert darauf, dass der Besuch irgendwann stattfinde, wenngleich er einsehen müsse, dass man gegenwärtig nicht lange im voraus dispensieren könne, und dass ja z. B. auch der schwedische Kollege von Scavenius, Herr Günther, noch nicht in Berlin gewesen sei.

gez. **Weizsäcker.**

Herrn R.A.M.

- U. St.-S. Pol.
- U. St.-S. Habicht
- Botschafter Ritter
- Direktor W.
- Dg. Pol.
- Ges. v. Grundherr

Protokoll

Presse.

¹⁾ Teksten er her ulæselig.

Berlin, den 27. Juli 1940.

zu Pol. VI 2010
Ang. II

RAM
St.S.
U.St.S.Pol.

Ref.: Konsul Koester.

EILT!

An

*Seine Exzellenz den Kgl. Dänischen Gesandten
Herrn Kammerherr Herluf Zahle
Berlin.*

Herr Gesandter!

Hiermit beehre ich mich, Ihnen den Empfang Ihres gefälligen Schreibens vom 17. Juli 1940 zu bestätigen, mit dem Sie mir im Auftrag Seiner Exzellenz des kgl. dänischen Aussenministers, Herrn von Scavenius, den Wortlaut der Kundgebung der Dänischen Regierung vom 9. Juli über die Richtlinien der dänischen Aussenpolitik mitgeteilt haben.

Genehmigen Sie, Herr Gesandter, die Versicherung meiner ausgezeichnetsten Hochachtung.

gez. **RAM**

Dem Büro RAM vorzulegen, mit der Bitte um Weiterleitung an den Herrn RAM zur Vollziehung der Unterschrift.

Die vollzogene Reinschrift dann zurück an Herrn St.S. Frhr. v. Weizsäcker zur Aushängung an den Dänischen Gesandten.

81.

Notits af ambassadør Ritter ang. forhandlingerne i København 30.—31. juli 1940 om mønt- og toldunionen.

3. august 1940.

BOTSCHAFTER RITTER

Aktenvermerk

über meine Besprechungen in Kopenhagen am 30. und 31. Juli 1940

Ich hatte zuerst eine Besprechung mit dem Aussenminister von *Scavenius* in Gegenwart der Herren von *Renthe-Fink* und *Mohr*. Die Unterredung dauerte etwa ein ein-
halb Stunden.

Ich nahm einleitend Bezug auf die bekannte Erklärung der Dänischen Regierung und auf das an den Herrn RAM gerichtete Schreiben vom 17. Juli 1940. Darin werde erklärt, dass „in Europa eine neue Zeit entstanden sei, die eine neue Ordnung in politischer und wirtschaftlicher Hinsicht unter der Führung Deutschlands zur Folge habe. Es werde die Aufgabe Dänemarks sein, dabei seinen Platz in einer notwendigen und gegenseitigen aktiven Zusammenarbeit mit Grossdeutschland zu finden“. Der Gesandte *Mohr* habe bei seinem Besuch in Deutschland den Wunsch der Dänischen Regierung überbracht, über die wirtschaftliche Seite bald in Verhandlungen mit Deutschland einzutreten.

Im Verfolg davon hätte ich den Auftrag bekommen, jetzt mitzuteilen, dass die Reichsregierung zu solchen Verhandlungen bereit sei. Die einzige Form, die der jetzigen und zukünftigen Lage entspreche, sei die Vereinbarung einer Wirtschaftsunion. Ich machte im Anschluss daran einige Ausführungen über die allgemeine Lage Dänemarks, um darzulegen, dass eine Wirtschaftsunion nicht nur die richtige Form im Rahmen der Neuordnung Europas in wirtschaftlicher Hinsicht sei, sondern dass sie auch zum Vorteil Dänemarks selbst sei.

Nachdem Herr von *Scavenius* einige Fragen über die Bedeutung und Tragweite einer Wirtschaftsunion gestellt hatte, stellte er die weitere Frage, welche Absichten bezüglich der anderen skandinavischen Staaten auf wirtschaftlichem Gebiet bestehen. Er begründete diese Frage damit, dass zwischen den skandinavischen Staaten seit Jahrhunderten eine gewisse Gleichheit in der politischen und wirtschaftlichen Entwicklung bestanden habe und dass es daher für die Einstellung Dänemarks von Interesse sei, ob die Vereinbarung einer Wirtschaftsunion Dänemark von dieser Gleichheit der Entwicklung für die Zukunft entferne oder nicht. Ich sagte ihm darauf, bezüglich Schwedens hätten wir bis jetzt keinen Anlass, uns mit dieser Frage zu beschäftigen. Falls Schweden an uns mit der Frage herantrete, ob Schweden in ein engeres wirtschaftliches Verhältnis zu Grossdeutschland treten könne, so würde eine solche Frage vermutlich mit positivem Interesse geprüft werden. Bezüglich Norwegens liege die Sache anders. Die politische und militärische Entwicklung der letzten Monate gebe der Reichsregierung natürlich Anlass, sich mit diesem Problem zu befassen. Die Reichsregierung habe zu diesem Problem in allen Einzelheiten und abschliessend noch keine Entscheidung getroffen. Man könne aber als sicher davon ausgehen, dass aus der jetzigen politischen und militärischen Lage sich bestimmte Konsequenzen ergeben werden. Ich machte diese Ausführungen nur zur persönlichen und vertraulichen Kenntnis von Herrn von *Scavenius*.

Herr von *Scavenius* äusserte dann besonders eindringliche Besorgnisse wegen des dänischen kleinen Bauerntums, das auf eigener Scholle nicht genug Futtermittel erzeuge, um landwirtschaftliche Veredelungserzeugnisse (Bacon, Milch, Butter, Eier) zu erzeugen. Wenn man für diese kleinen Bauern nicht Sorge, so würden sie entwurzelt und in die Städte als Arbeiter abgedrängt werden. Ich wies dazu auf die deutsche Bauernpolitik hin. Dänemark brauche nicht zu besorgen, dass Deutschland in dieser Beziehung in Dänemark absichtlich eine andere Politik treiben werde als in Deutschland selbst. Eine andere Frage

sei, inwieweit Grossdeutschland während des Krieges und nach dem Kriege die Möglichkeit habe, diesen dänischen kleinen Bauern Futtermittel zur Verfügung zu stellen. Ob und in welchem Umfang dies jetzt während des Krieges möglich sei, könne ich ihm in Zahlen nicht sagen. Das müsste bei den weiteren Verhandlungen geklärt werden.

Ich betonte im Verlauf der Unterredung, dass die von der Dänischen Regierung durch die bekannte mündliche und schriftliche Erklärung ergriffene Initiative von der Reichsregierung besonders gewertet werde. Scavenius fragte darauf etwas ängstlich, ob das bedeuten solle, dass er mit seiner Erklärung den deutschen Vorschlag einer Wirtschaftsunion direkt veranlasst habe. Anscheinend hatte er Besorgnis, es könnte ihm innerpolitisch der Vorwurf gemacht werden, dass er persönlich den Anstoss dazu gegeben habe, dass Dänemark jetzt vor diese Frage gestellt werde.

Nachdem eine Reihe von Einzelfragen erörtert war, hob ich abschliessend hervor, dass die Reichsregierung keine sich über Wochen hinziehenden Verhandlungen wünsche. Die Dänische Regierung müsse sich während meiner Anwesenheit in Kopenhagen grundsätzlich entscheiden, ob sie in Verhandlungen über die Vereinbarung einer Wirtschaftsunion eintreten und die Verhandlungen in kürzester Zeit abschliessen wolle. Es wurde vereinbart, dass die Besprechung am gleichen Abend fortgesetzt wird, nachdem der Dänische Aussenminister seine Ministerkollegen unterrichtet hat. In einer anschliessenden Besprechung mit Herrn Mohr allein fragte ich, was die Dänische Regierung selbst sich bei der bekannten Erklärung gedacht und was sie von uns erwartet habe. Mohr sagte mir, sie habe an eine Zollunion oder etwas Ähnliches gedacht. Der Abschluss einer gleichzeitigen Währungsunion käme ihr aber überraschend.

Die Besprechung wurde am gleichen Abend in grösserem Kreise fortgesetzt. Zugewen waren ausser *Scavenius* und *Mohr* der Notenbankpräsident *Bramsnaes* und die Herren *Stühr*, *Wassard*, *Svenningsen*. Herr *Bramsnaes* erhob starke Einwendungen gegen eine Währungsunion. Es genüge ein festes Umrechnungsverhältnis zwischen Mark und Krone. Er wies auf die frühere skandinavische und lateinische Münzunion hin. In einer längeren Diskussion versuchte ich, seine Bedenken zu zerstreuen. Er blieb bei seinem Haupteinwand, dass bei der von uns beabsichtigten Regelung die Dänische Regierung oder die Dänische Notenbank jede Kontrolle über die Kreditpolitik und daher auch über die Wirtschaftspolitik Dänemarks verliere. Er und die anderen Herren baten dringend darum, dass das Verhältnis zwischen Mark und Krone anders festgesetzt werde. Das Umrechnungsverhältnis sei unter den bisherigen und gegenwärtigen Verhältnissen (Zollschutz, Ein- und Ausfuhrverbote) schon unrichtig und entspreche nicht der Kaufkraft der Krone in Dänemark. Die daraus entstehenden Schäden für Dänemark hielten sich aber bei der jetzigen handelspolitischen Lage zwischen den beiden Staaten immerhin noch in gewissen Grenzen. Wenn Dänemark aber völlig in die deutsche Wirtschaft eingegliedert werde, so würde dieses falsche Umrechnungsverhältnis die ganzen sozialen und wirtschaftlichen Verhältnisse Dänemarks in die grösste Unordnung bringen.

Der Dänische Aussenminister teilte dann mit, dass seine Ministerkollegen sich auch mit dem Beginn von Verhandlungen über eine Zoll- und Währungsunion einverstanden erklärt haben, ferner auch damit, dass die Verhandlungen schnell geführt werden sollen. Seine Ministerkollegen hätten aber verschiedene Vorbehalte zu machen oder Fragen zu stellen. Er übergab mir dabei in formloser Weise ein Schriftstück. Nach Durchsicht dieses Schriftstückes schloss sich daran eine kurze, oberflächliche Diskussion. Ich sagte dem Aussenminister, ich würde dieses Schriftstück studieren und am nächsten Tage zu einzelnen Punkten Stellung nehmen.

Am 31. Juli fand eine Reihe von Besprechungen statt, darunter eine mit dem Staatsminister *Stauning*, dem Finanzminister, dem Minister der öffentlichen Arbeiten, *Gunnar Larsen* und dem Notenbankpräsidenten *Bramsnaes*. Bei dieser Besprechung drückten mir die Herren ihre grosse Sorge aus, erstens wegen des Umrechnungsverhältnisses der Mark zur Krone. Zweitens wegen meiner Forderung, dass die Reichsmark in Dänemark gesetzliches Zahlungsmittel wird. Drittens baten die Herren um Zusicherungen, dass die dänische Industrie und Landwirtschaft nicht kaputt gemacht werden. Zu dem dritten Punkt konnte ich beruhigende Zusicherungen machen. Die beiden ersten Punkte blieben offen.

An diese Besprechung mit dem Minister schlossen sich dann Einzelbesprechungen mit den Herren *Mohr*, *Sthyr* und *Wassard* an. Bei dieser Besprechung wurde auch das mir am Abend vorher übergebene Schriftstück durchgesprochen. Der Finanzminister und der Notenbankpräsident bestanden darauf, dass sie wegen der erwähnten beiden ersten Punkte in diesem Schriftstück ihre Auffassung darlegen könnten. Das Schriftstück wurde mir dann in Form des anliegenden Memorandums offiziell übergeben.

Es wurde vereinbart, dass die erste Sitzung mit der dänischen Delegation am Montag, dem 5. August, nachmittags um 5 Uhr stattfindet. Bei meiner Anwesenheit in Kopenhagen war beabsichtigt, dass die Delegation etwa wie folgt aussieht: Leiter Direktor *Sthyr*; ausserdem die Herren *Wassard*, *Svenningsen*, *Bramsnaes* und ein Herr aus dem dänischen Finanzministerium, der über Zölle, Verbrauchssteuern und Umsatzsteuern unterrichtet ist. Ob Herr *Mohr* mitkommen soll, war noch offen. Inzwischen ist aus Kopenhagen mitgeteilt worden, dass die Delegation nicht unter Führung von *Sthyr*, sondern unter Führung des Ministers *Gunnar Larsen* stehen soll. Für die Verhandlungen ist vorläufig in Aussicht genommen worden, dass in zwei bis drei Tagen mit den dänischen Herren die Einzelheiten besprochen werden. Falls sie dann den Wunsch haben, mit der Dänischen Regierung mündlich Fühlung zu nehmen, könnten sie für einen bis zwei Tage nach Kopenhagen zurückfahren, um dann sofort wieder nach Berlin zu kommen, mit dem Ziel, in weiteren zwei bis drei Tagen den Vertrag abzuschliessen.

Berlin, den 3. August 1940.

gez. **Ritter.**

Vzl:

Ministerbüro für Herrn RAM
Herrn St.S.
Herrn U.St. S. Pol.
Herrn Dir. W
Herrn Ges. Clodius
Herrn Ges. Schnurre
Herrn LR van Scherpenberg
(Bitte einen Abdruck an
die Gesandtschaft im Haag
zu schicken.)

82.

**Memorandum fra den danske regering ang. dansk-tyske forhandlinger
om økonomisk samarbejde.**

31. juli 1940.

Abschrift.

UDENRIGSMINISTERIET.

MEMORANDUM

Die Dänische Regierung erklärt sich grundsätzlich bereit, mit der Deutschen Regierung sofort Verhandlungen aufzunehmen betreffs Abschluss einer Vereinbarung über eine Wirtschaftsgemeinschaft unter Wahrung der völligen politischen Selbständigkeit Dänemarks. Die Dänische Regierung geht dabei bezüglich der Währungsfrage davon aus, dass die dänische Krone in Dänemark alleiniges Umlaufsmittel bleibt und dass ein festes Verhältnis zwischen Mark und Krone in Übereinstimmung mit dem Preisniveau in beiden Ländern vereinbart wird.

Im Übrigen besteht Einigkeit darüber:

dass die Deutsche Regierung bei der Verständigung über die Durchführungsmaßnahmen dafür Sorge tragen wird, dass die verschiedenen Zweige des dänischen Wirtschaftslebens, darunter auch der kleinere Ackerbau, nach dem Kriege keine geringeren Lebensbedingungen als vor dem Kriege erhalten werden, und dass namentlich die dänische Industrie, die ein Drittel der dänischen Bevölkerung ernährt, ihren Beschäftigungsgrad aufrechterhalten kann. Zu diesem Zwecke werden Abmachungen über Produktions- oder Verkaufskontingente oder ähnliche Massnahmen in Aussicht genommen,

dass für die Durchführung der Vereinbarung die Verhältnisse jedes einzelnen dänischen Erwerbszweiges eingehend geprüft werden mit dem Ziele, jede mögliche Rücksicht auf sie zu nehmen,

dass die Möglichkeit dafür geschaffen wird, dass Dänemark, von dem angenommen werden muss, dass es seinen Hauptabsatzmarkt in Deutschland bekommen wird, einen angemessenen Teil seiner Einnahmen aus der Ausfuhr nach Deutschland zum Einkauf in dritten Ländern der für die dänische landwirtschaftliche und industrielle Erzeugung benötigten Rohstoffe u.s.w. sowie anderer Waren aus dritten Ländern (wie z.B. Tabak, Kaffee u.s.w.) und ferner im Rahmen des Möglichen für andere notwendige Zahlungen verwenden kann,

dass die während des Krieges für die dänische Ausfuhr nach dritten Ländern bestehenden, aus militärischen Gründen notwendigen Beschränkungen nach dem Kriege wegfallen werden,

dass zur Vermeidung plötzlicher Änderungen in der Kapital- und Beschäftigungslage Dänemarks Übergangsbestimmungen vereinbart werden, damit die durch die Vereinbarung erforderliche Umstellung der Wirtschaft in Ruhe stattfinden kann.

Kopenhagen, den 31. Juli 1940.

83.

Udkast til en tysk-dansk traktat om økonomisk samarbejde.

[August 1940].

**Vertrag
über den Abschluss einer Wirtschaftsgemeinschaft zwischen dem
Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark**

Entwurf I.

Die Deutsche und die Königlich Dänische Regierung, in der Erkenntnis, dass sich die Wirtschaften beider Länder auf das Glückliche ergänzen, und von dem Wunsche geleitet, die beiderseitige Freundschaft und das gute Einvernehmen zu festigen, sowie die wirtschaftlichen Beziehungen zwischen beiden Ländern enger zu gestalten und auf eine neue Grundlage zu stellen und dadurch zugleich einen Beitrag zum wirtschaftlichen Neuaufbau Europas zu liefern, haben folgenden Vertrag geschlossen:

I

Zwischen dem Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark wird eine Wirtschaftsgemeinschaft geschlossen.

II

Beide Regierungen werden sich in Zukunft bei der Regelung ihrer wirtschaftlichen Angelegenheiten freundschaftlich unterstützen. Sie werden bestrebt sein, in gemeinsamem Interesse ihre Wirtschaften so auszubauen, dass die Produktivkräfte beider Länder in sich ergänzender Weise entwickelt werden.

Beide Regierungen werden unverzüglich geeignete Massnahmen treffen, um die landwirtschaftliche und industrielle Erzeugung und ihre Verteilung sowie die Ein- und Ausfuhr entsprechend beiderseitigen Bedürfnissen nach gemeinsamen Richtlinien zu regeln.

III

Beide Regierungen werden dafür Sorge tragen, dass die Sicherung des Bestandes lebenswichtiger Industrien durch besondere Vereinbarungen zwischen den beteiligten Wirtschaftsgruppen oder Industrievereinigungen der beiden Staaten erfolgt.

Entwurf II.¹⁾

Die Reichsregierung und die Königlich Dänische Regierung, in der Erkenntnis, dass die Wirtschaften beider Länder sich ergänzen, und von dem Wunsche geleitet, die beiderseitige Freundschaft und das gute Einvernehmen zu festigen, sowie die wirtschaftlichen Beziehungen zwischen beiden Ländern enger zu gestalten und auf eine neue Grundlage zu stellen und dadurch zugleich einen Beitrag zum wirtschaftlichen Neuaufbau Europas zu liefern, haben folgenden Vertrag geschlossen:

I

Zwischen dem Deutschen Reich und dem Königreich Dänemark wird eine Wirtschaftsgemeinschaft geschlossen.

II

Beide Regierungen werden sich in Zukunft bei der Regelung ihrer wirtschaftlichen Angelegenheiten freundschaftlich unterstützen. Sie werden bestrebt sein, in gemeinsamem Interesse ihre Wirtschaften so auszubauen, dass die Produktivkräfte beider Länder in sich ergänzender Weise entwickelt werden.

Beide Regierungen werden unverzüglich geeignete Massnahmen treffen, um die landwirtschaftliche, forstwirtschaftliche und industrielle Erzeugung und ihre Verteilung sowie die Ein- und Ausfuhr entsprechend den beiderseitigen Bedürfnissen nach einheitlichen Richtlinien zu regeln.

III

Beide Regierungen werden dafür Sorge tragen, dass die Sicherung des Bestandes lebenswichtiger Industrien durch besondere Vereinbarungen zwischen den beteiligten Wirtschaftsgruppen oder Industrievereinigungen der beiden Staaten erfolgt.

IV

Die beiden Regierungen werden dafür Sorge tragen, dass der den Lebensnotwendigkeiten der beiden Länder entsprechende Schutz der Landwirtschaft durch Vereinbarungen zwischen den die Interessen der Landwirtschaft vertretenden Körperschaften gewahrt wird.

V

Natürliche und juristische Personen, die dem einen der beiden vertragschliessenden Staaten angehören, werden in dem Gebiet des anderen vertragschliessenden Teils bezüglich ihrer Niederlassung und wirtschaftlichen Betätigung keinen anderen Beschränkungen unterworfen werden, als sie für die eigenen Staatsangehörigen dieses Staates gelten. Beide Regierungen werden in dieser Hinsicht den Wünschen des anderen Vertragsteils soweit wie irgend möglich Rechnung tragen.

VI

Die Gebiete beider Staaten werden für die Anwendung des Zolltarifs und des übrigen Zollrechts als ein Gebiet angesehen, und es werden in diesem einheitlichen Gebiet grundsätzlich die im Deutschen Reich geltenden Bestimmungen über das Zollwesen und über die Regelung der Ein- und Ausfuhr gelten.

Die beiden Regierungen werden sich wegen der etwaigen Anpassung oder Ergänzung dieser deutschen Bestimmungen alsbald ins Einvernehmen setzen.

VII

Alle Einfuhr-, Ausfuhr- und Durchfuhrverbote und Beschränkungen werden im Verkehr zwischen den beiden vertragschliessenden Staaten aufgehoben. Neue Beschränkungen dieser Art werden nicht erlassen werden.

Ausgenommen hiervon sind solche Verkehrsbeschränkungen, die aus Gründen der öffentlichen Sicherheit sowie aus gesundheits-, veterinär- und pflanzenschutzpolizeilichen Gründen erforderlich sind.

VIII

Die Zölle und sonstige Ein- und Ausfuhrabgaben werden im deutschen Zollgebiet von der deutschen Verwaltung, im

IV

Die beiden Regierungen werden dafür Sorge tragen, dass der den Lebensnotwendigkeiten der beiden Länder entsprechende Schutz der Land- und Forstwirtschaft durch Vereinbarungen zwischen den die Interessen der Land- und Forstwirtschaft vertretenden Körperschaften gewahrt wird.

V

Natürliche und juristische Personen, die dem einen der beiden vertragschliessenden Staaten angehören, werden in dem Gebiet des anderen vertragschliessenden Teils bezüglich ihrer Niederlassung und wirtschaftlichen Betätigung keinen anderen Beschränkungen unterworfen werden, als sie für die eigenen Staatsangehörigen dieses Staates gelten. Beide Regierungen werden in dieser Hinsicht den Wünschen des anderen Vertragsteils soweit wie irgend möglich Rechnung tragen.

VI

Die Gebiete beider Staaten bilden ein einheitliches Zollgebiet. In diesem einheitlichen Zollgebiet gelten die im Deutschen Reich jeweils bestehenden Bestimmungen über das Zollwesen und über die Regelung der Ein- und Ausfuhr.

Die beiden Regierungen werden sich wegen der etwaigen Anpassung oder Ergänzung dieser deutschen Bestimmungen alsbald ins Einvernehmen setzen.

VII

Alle Einfuhr-, Ausfuhr- und Durchfuhrverbote und Beschränkungen werden im Verkehr zwischen den beiden vertragschliessenden Staaten aufgehoben. Neue Beschränkungen dieser Art werden im Verkehr zwischen den beiden Staaten nicht erlassen werden.

Ausgenommen hiervon sind solche Verkehrsbeschränkungen, die aus Gründen der öffentlichen Sicherheit sowie aus gesundheits-, veterinär- und pflanzenschutzpolizeilichen Gründen erforderlich sind.

VIII

Die Zölle und sonstigen Ein- und Ausfuhrabgaben werden im deutschen Staatsgebiet von der deutschen Verwaltung, im

Zollgebiet von Dänemark von der dänischen Verwaltung erhoben.

Zwecks einheitlicher Handhabung der Bestimmungen über den Warenverkehr mit dritten Ländern, besonders bezüglich der Erhebung von Zöllen und Abgaben, können von den beteiligten Verwaltungen der beiden Länder wechselseitig Beauftragte der anderen Verwaltung beigegeben werden.

IX

Die Königlich Dänische Regierung wird die Gesetzgebung über die Verbrauchsabgaben und die Umsatzsteuer den in Deutschland geltenden Bestimmungen angleichen.

X

Soweit in Deutschland für gewisse Waren Monopole bestehen, werden diese auf das Gebiet des Königreichs Dänemark ausgedehnt.

XI

Das Aufkommen an Zöllen, Verbrauchsabgaben und Monopoleinnahmen wird nach einem festen Schlüssel verteilt, der sich auf der Bevölkerungszahl aufbaut.

XII

Die Erhebungs- und Verwaltungskosten für die Zoll- und Verbrauchsabgaben einschliesslich der Umsatzsteuer werden anteilmässig gemäss den beiden Teilen zu fallenden Einnahmen verteilt.

Die Verwaltungskosten der Monopole werden von den Einnahmen vorweg abgezogen.

Staatsgebiet von Dänemark von der dänischen Verwaltung erhoben.

Zwecks einheitlicher Handhabung der Bestimmungen über den Warenverkehr mit dritten Ländern, besonders bezüglich der Erhebung von Zöllen und Abgaben, können von den beteiligten Verwaltungen der beiden Länder wechselseitig Beauftragte der anderen Verwaltung beigegeben werden.

IX

Die Königlich Dänische Regierung wird die Gesetzgebung über die Verbrauchsabgaben, Monopole und die Umsatzsteuer den im Deutschen Reich geltenden Bestimmungen angleichen.

X

Das Aufkommen an Zöllen und Einfuhrausgleichssteuer wird — nach Abzug der Kosten, die aus der Durchführung der gemeinsamen Aufgaben an der Grenze mit dritten Staaten entstehen — nach einem Schlüssel verteilt, der sich auf die Bevölkerungszahl aufbaut.

Für die Verteilung des Aufkommens an Verbrauchsabgaben und Monopoleinnahmen wird für den Fall einer späteren Verbrauchssteuergemeinschaft ein besonderer Schlüssel vereinbart werden, der den beiderseitigen Interessen gerecht wird.

XI

Beide Regierungen werden einander bei der Verhinderung, Verfolgung und Bestrafung von Zuwiderhandlungen gegen die Zoll- und Währungsvorschriften unterstützen.

XII

Die auf Reichsmark lautenden deutschen gesetzlichen Zahlungsmittel sind im gesamten Gebiet der beiden in einer Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Staaten gesetzliches Zahlungsmittel.

Dänemark behält das Recht, in Höhe vondKr. weiterhin Zahlungsmittel in Kronenwährung auszugeben. Diese auf Kronen lautenden Zahlungsmittel werden von der deutschen Reichsbank jederzeit zum Kurs von dKr. = 1 RM eingelöst werden.

Umgekehrt wird Danmarks Nationalbank jederzeit die gesetzlichen Reichsmarkzahlungsmittel zum entsprechenden Kurs von RM = 1 dKr. einlösen.

XIII

Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Ländern werden im Namen der beiden in der Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Regierungen von der Deutschen Regierung geführt werden. Die Deutsche Regierung wird dabei die Interessen von Dänemark wie ihre eigenen wahrnehmen.

Ein Bevollmächtigter der Königlich Dänischen Regierung wird bei der Vorbereitung der Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Ländern beteiligt werden und kann, soweit erforderlich, zur Wahrung der besonderen Interessen von Dänemark zu den Verhandlungen hinzugezogen werden.

Wirtschaftsvereinbarungen werden im Namen der beiden in der Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Regierungen von der Deutschen Regierung abgeschlossen werden.

XIV

Die zwischen dem Königreich Dänemark und dritten Staaten bestehenden Handels- und Wirtschaftsvereinbarungen werden von der Königlich Dänischen Regierung im Einvernehmen mit der Reichsregierung baldmöglichst gekündigt werden. Die Deutsche Regierung wird unverzüglich in Verhandlungen mit den Regierungen derjenigen Länder eintreten, mit denen Deutschland geltende wirtschaftliche Vereinbarungen abgeschlossen hat.

Diese Verhandlungen werden die Einbeziehung des Königreichs Dänemark in die zwischen Deutschland und dem betreffenden Staat geltenden Wirtschaftsvereinbarungen unter Berücksichtigung der besonderen Interessen Dänemarks zum Ziele haben.

XV

Die Reichsmark ist im gesamten Gebiet der beiden in einer Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Staaten gesetzliches Zahlungsmittel.

Die Danmarks Nationalbank behält das Recht, in Höhe des durchschnittlichen dänischen Notenumlaufs der letzten fünf Jahre weiterhin Zahlungsmittel in Kronenwährung auszugeben.

Diese Zahlungsmittel werden von der Reichsbank jederzeit zum Kurs von . . Kr. gleich RM 1.— eingelöst werden. Umgekehrt wird Danmarks Nationalbank jeder-

XIII

Die Königlich Dänische Regierung wird die in Dänemark geltenden Vorschriften für die Devisenbewirtschaftung den jeweiligen deutschen Bestimmungen angleichen.

XIV

Zur Durchführung dieses Vertrages wird ein Verwaltungsrat der Wirtschaftsgemeinschaft mit dem Sitz in Berlin eingerichtet werden.

Der Verwaltungsrat setzt sich zusammen aus einem deutschen Vorsitzenden und je einem deutschen und dänischen Mitgliede. Bei den Beschlüssen des Verwaltungsrats entscheidet, falls Einstimmigkeit nicht erzielt werden kann, die Stimme des Vorsitzenden.

Die Kosten des Verwaltungsrats werden von beiden Regierungen zu gleichen Teilen getragen.

XV

Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Staaten werden im Namen der beiden in der Wirtschaftsgemeinschaft zusammengeschlossenen Staaten von der Reichsregierung geführt werden. Die Reichsregierung wird dabei die Interessen von Dänemark wie ihre eigenen wahrnehmen.

Ein Bevollmächtigter der Königlich Dänischen Regierung wird bei der Vorbereitung der Wirtschaftsverhandlungen mit dritten Staaten beteiligt werden und kann, soweit erforderlich, zur Wahrung der besonderen Interessen von Dänemark zu

zeit Reichmark-Zahlungsmittel zum gleichen Kurs einlösen.

Die Königlich Dänische Regierung wird die in Dänemark geltenden Vorschriften für die Devisenbewirtschaftung den deutschen Bestimmungen fortlaufend angleichen.

XVI

Zur Durchführung dieses Vertrages wird ein Verwaltungsrat der Wirtschaftsunion mit dem Sitz in Berlin eingerichtet werden.

Der Verwaltungsrat setzt sich zusammen aus einem deutschen Vorsitzenden und je einem deutschen und dänischen Mitglieder. Bei den Beschlüssen des Verwaltungsrats entscheidet, falls Einstimmigkeit nicht erzielt werden kann, die Stimme des Vorsitzenden.

Die Kosten des Verwaltungsrats werden von beiden Regierungen zu gleichen Teilen getragen.

XVII

Zur Durchführung der in den Artikeln II, Absatz 2, VI, IX, X, XV vorgesehenen Regelungen werden besondere Vereinbarungen getroffen. Ebenso werden besondere Vereinbarungen für die Uebergangszeit getroffen werden.

Diese Vereinbarungen können durch den Verwaltungsrat ergänzt oder abgeändert werden.

XVIII

Dieser Vertrag ist mit einer Frist von zwei Jahren jeweils zum Jahresschluss, erstmalig zum 31. Dezember 1950, kündbar.

XIX

Dieser Vertrag soll ratifiziert werden. Der Austausch der Ratifikationsurkunden soll sobald als möglich in Kopenhagen erfolgen.

Er tritt drei Monate nach dem Austausch der Ratifikationsurkunden in Kraft.

den Verhandlungen hinzugezogen werden.

Wirtschaftsvereinbarungen werden im Namen der Wirtschaftsgemeinschaft von der Reichsregierung geschlossen werden.

XVI

Die zwischen dem Königreich Dänemark und dritten Staaten bestehenden Handels- und Wirtschaftsvereinbarungen werden von der Königlich Dänischen Regierung im Einvernehmen mit der Reichsregierung baldmöglichst gekündigt werden. Die Reichsregierung wird unverzüglich in Verhandlungen mit den Regierungen derjenigen Länder eintreten, mit denen das Deutsche Reich geltende wirtschaftliche Vereinbarungen abgeschlossen hat.

Diese Verhandlungen werden die Einbeziehung des Königreichs Dänemark in die zwischen dem Deutschen Reich und dem betreffenden Staat geltenden Wirtschaftsvereinbarungen unter Berücksichtigung der besonderen Interessen Dänemarks zum Ziele haben.

XVII

Zur Durchführung der in den Artikeln II, Absatz 2, VI, VIII, IX, X, XI, XII und XIII vorgesehenen Regelungen werden besondere Vereinbarungen getroffen.

Ebenso werden besondere Vereinbarungen für die Uebergangszeit getroffen werden.

Die vorstehend genannten Vereinbarungen können durch den Verwaltungsrat ergänzt oder abgeändert werden.

XVIII

Dieser Vertrag ist mit einer Frist von zwei Jahren jeweils zum Jahresschluss, erstmalig zum 31. Dezember 1950, kündbar.

XIX

Dieser Vertrag soll ratifiziert werden. Der Austausch der Ratifikationsurkunden soll sobald als möglich in Kopenhagen erfolgen.

Er tritt drei Monate nach dem Austausch der Ratifikationsurkunden in Kraft.

¹⁾ Med håndskrift er tilføjet: „In dieser Fassung den Dänen überreicht“.

84.

Brev fra dr. Hellmut Toepffer til ministerialdirektør Wiehl ang. samtale med trafikminister Gunnar Larsen, kontorchef Wassard og direktør Sthyr.

7. august 1940.

DR. HELLMUT TOEPFFER

*Finkenwalde I/R, 7. August 1940.
Parkhaus*

Herrn

*Ministerialdirektor Wiehl,
Berlin*

Auswärtiges Amt, Wilhelmstrasse.

Sehr geehrter Herr Ministerialdirektor!

Nach meinem Besuch bei Ihnen am Montag bin ich Montag abend mit folgenden dänischen Herren zusammengewesen:

1. Trafikminister Gunnar Larsen,
2. Ministerialdirektor im Dänischen Auswärtigen Ministerium Wassard,
3. Direktor Sthyr.

Herr Larsen ist vor seiner Berufung als Trafikminister Chef der bedeutenden Maschinenfabrik F. L. Smith & Co. in Kopenhagen gewesen. Seine Erziehung ist im wesentlichen in den Vereinigten Staaten von Amerika erfolgt. Er hat nach dem Tode seines Vaters die von diesem bis dahin innegehabte Stellung bekleidet und genießt das Vertrauen weiter Kreise nicht nur in Dänemark, sondern in vielen Teilen der Welt. Er ist ein eifriger Sportsmann und benutzt seit Jahren z. B. das eigene Flugzeug zum Verkehr von seinem Sommersitz in Jütland zum Kontor in Kopenhagen.

Ich habe aus der mehrstündigen Unterhaltung mit ihm den Eindruck, dass er unter klarem Verständnis für die neue europäische Lage seine frühere Anglo-Amerikanische Einstellung aufgegeben hat und bestimmt alles tun wird, um die wirtschaftliche und politische Südeinstellung Dänemarks zur Durchführung zu bringen. Die Firma Smith & Co. hat eine Tochtergesellschaft in Lübeck und ist Grossaktionärin der Portland-Cement-Fabrik Kursachsen in Karsdorf.

Auch die Herren Wassard und Sthyr sind von der Notwendigkeit und Nützlichkeit eines engen Zusammenarbeitens mit Deutschland durchdrungen und hoffen, dass im Verfolg der dem dänischen König gegebenen Zusicherungen eine für ihr Land tragbare Ordnung gefunden wird. Herr Styhr hat schon während des Weltkrieges unter der Leitung seines damaligen Chefs, des jetzt wieder zum Aussenminister ernannten Herrn Eric Skavenius stets auf ein gutes Verhältnis zu Deutschland hingearbeitet und manche hart an die Neutralitätsgrenze führenden Konzessionen durchgeführt.

Mit angelegentlichsten Empfehlungen
und Heil Hitler,

Ihr sehr ergebener

Dr. Toepffer.

85.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. drøftelserne i den danske regering
om mønt- og toldunionen.**

11. august 1940.

Telegramm
(Geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 11. August 1940 17.20 Uhr
Ankunft, den 11. August 1940 17.20 Uhr

Nr. 884 vom 11.8. CITO!

Unter Bezugnahme auf gestriges Telefonat mit Botschafter Ritter.

Einigkeit über Vorvertrag innerhalb Regierung noch nicht erzielt. Staatsminister Stauning ist zusammen mit Scavenius und Gunnar Larsen für alsbaldigen Abschluss, während die beiden konservativen Vertreter im Kabinett Handelsminister Christmas Möller und Kirchenminister Fibiger sowie Unterrichtsminister Jörgen Jørgensen, der radikaler Partei angehört, sich bisher nicht entschliessen konnten. Scavenius und Gunnar Larsen glauben, dass es ihnen gelingen wird, diese Widerstände zu überwinden. Sie sind entschlossen, aus dem Kabinett auszutreten, falls es ihnen wider Erwarten nicht möglich sein sollte, sich durchzusetzen. Aussenminister bat um Verständnis, wenn sich Rückreise Delegation etwas verzögern sollte. Habe unterstrichen, dass Entscheidung nächste Woche fallen müsse und dass im Falle positiver Entscheidung deutscherseits vorgesehen sei, Vorvertrag noch innerhalb nächster Woche zum Abschluss zu bringen.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 7 Stücken

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an W (Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - U.St.S.Pol.
- 6 - Dir.W
- 7 - Dg W.

Dies ist Nr. 7

86.

**Notits af ambassadør Ritter ang. den danske delegations ankomst til Berlin
15. august.**

14. august 1940.

BOTSCHAFTER RITTER

e. o. W V 3102/40

Aktenvermerk

Der Gesandte von Renthe-Fink teilte mir heute telefonisch Folgendes mit.

1.) Die dänische Delegation komme in der gleichen Zusammensetzung wie zuletzt am Donnerstag, den 15. August, mit Flugzeug hier an und bäte für Nachmittag um eine erste Besprechung.

2.) Die dänische Delegation betrachte die bevorstehenden Verhandlungen nicht als Endverhandlungen, sondern gewissermassen als Zwischenverhandlungen. Sie wolle bis Sonnabend hier bleiben, um dann wieder nach Kopenhagen zu fahren und am Mittwoch nächster Woche wieder nach Berlin zu den Schlussverhandlungen zurückzukommen.

3.) Die Delegation werde noch eine Reihe von Punkten mit uns zu klären haben. Die Hauptschwierigkeit aber sei die, dass die Dänische Regierung jetzt nicht einen vom Parlament zu ratifizierenden Rahmenvertrag abschliessen wolle. Der Grund dafür sei, dass bei der Ratifizierung noch so viel sachliche Fragen ungeklärt seien. Die Regierung würde daher auf viele wichtige Fragen keine Antwort geben können. Sie möchte daher eine parlamentarische Behandlung jetzt vermeiden. Die dänische Delegation werde daher voraussichtlich vorschlagen, dass nicht ein Vertrag, sondern nur ein Protokoll unterzeichnet werde. Ein solches Protokoll brauche nur dem Auswärtigen Ausschuss vorgelegt zu werden und könne dort gewissermassen unter Ausschluss der Öffentlichkeit behandelt werden.

Ich machte Herrn von Renthe-Fink darauf aufmerksam, dass eine Geheimhaltung ausgeschlossen sei, schon wegen der vielen Interessentenbesprechungen, die sich an die Unterzeichnung des Protokolls sofort anschliessen müssten. Gegen eine weitere Verzögerung hätten wir die stärksten Einwendungen.

Der dänische Legationsrat de Steensen-Leth teilte mir etwas später mit, dass die dänische Delegation am Donnerstag Morgen eintreffe. Die internen dänischen Verhandlungen in Kopenhagen konnten noch nicht abgeschlossen werden. Daher würde die dänische Delegation morgen noch nicht endgültige Vorschläge mitbringen. Es sei noch eine Reihe von Fragen zu stellen und zu diskutieren.

Ich sagte dem dänischen Legationsrat, dass das für mich eine starke Enttäuschung sei. Das weitere würde ich mit der dänischen Delegation morgen besprechen.

Berlin, den 14. August 1940.

gez. Ritter.

Vzl.:

Ministerbüro für Herrn RAM
Herrn St.S.
Herrn U.St.S. Pol
Herrn Dir. W
Herrn Ges. Eisenlohr
Herrn LR van Scherpenberg.

87.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til mønt- og toldunionen.

15. august 1940.

Telegramm

(Geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 15. August 1940 1.00 Uhr
Ankunft: — 15. — — 1.45 —

Nr. 898 vom 14.8. CITISSIME!

Für Botschafter Ritter.

Im Anschluss an Telegr. vom 14. Nr. 897*)

Inhalt Vortelegramms zeigt, wie gross doch die Schwierigkeiten sind, die Scavenius und Gunnar Larsen hier zu überwinden haben, um zum Ziel zu gelangen. Mohr und Sthyr begründeten Wunsch, für Rahmenvereinbarung nicht Vertragsform, sondern Protokoll zu wählen, damit, dass dann nur der auswärtige Ausschuss verständigt zu werden brauchte, also Debatten im Plenum vermieden würden, in denen Fragen befürchtet werden müssten, die im derzeitigen Stadium nicht beantwortet werden könnten. Vielleicht spielen aber auch Gedanken mit, dass einfaches Protokoll, bei dem endgültigen Entscheidung hinausgeschoben erscheint, weniger Widerstände als formaler Vertrag hervorrufen wird. Scavenius und seine Freunde glauben fest trotz vorhandener Opposition in Regierungs- und Wirtschaftskreisen im Laufe nächster Woche abschliessen zu können.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 7 Stücken

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an W (Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - U.St.S. Pol.
- 6 - Dir. W
- 7 - Dg. W.

Dies ist Nr. 6

*) i. Original an H. Botschafter Ritter

88.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. modstanden indenfor dansk industri og landbrug
mod mønt- og toldunionen.**

22. august 1940.

Telegramm

(Geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 22. August 1940 0.30 Uhr

Ankunft: — 22. — — 1.15 —

Nr. 926 vom 21.8. CITO!

Für Herrn Botschafter Ritter.

Aussenminister Scavenius sagte mir heute, die Widerstände in der Industrie und auch in der Landwirtschaft seien zur Zeit noch so stark, dass sich die Minister, die die Unterzeichnung des Protokolls wünschten, bisher im Kabinett nicht durchsetzen konnten. Sowohl in der Industrie, als auch in der Landwirtschaft wäre geltend gemacht worden, dass¹⁾ die besondere Lage der dänischen Wirtschaft als eine reine Veredelungswirtschaft eine genauere Prüfung der Einzelheiten vorher stattfinden müsse. Er bedauere diese Kurzsichtigkeit, hoffe aber, dass, auch wenn wir die Verhandlungen jetzt abbrechen, doch dieser Faden weiter gesponnen werden könne. Frage werde hier zwischen Regierung und dänischer Wirtschaft weiter behandelt werden. Durch inoffizielle Fühlungnahme Sachverständiger könne Boden für Verständigung vorbereitet werden. Trotz seiner Enttäuschung sei er, in der Erwartung in absehbarer Zeit zum Ziel zu gelangen, im Kabinett geblieben. Ich habe am Schluss der Unterredung Scavenius gegenüber festgestellt, dass Dänemark einzigartige Chance Anschluss an gross-deutschen Wirtschaftsraum unter besonders günstigen, kaum wiederkehrenden Bedingungen zu vollziehen, ungenutzt verstreichen lasse.

Es waren tatsächlich die verschiedenen Interessengruppen, die Bemühungen des Kreises Scavenius zum Scheitern brachten, weil sie Schritt nicht ohne genaue Sicherung wagen und ausserdem sich ungern vor Friedensschluss entscheiden wollten. Dazu kommt die zunehmende Schwäche der Regierung und eine gewisse nationale Versteifung, die sich im Lande bemerkbar macht. Scavenius hat gegenüber diesen Faktoren seine Stärke im derzeitigen Kabinett überschätzt.

Dänische Delegation wird Freitag mittag in Berlin sein.

Renthefink.

Hergestellt in 7 Stücken

Davon sind gegangen:

Nr. 1 an W (Arb.St.)

- 2 R.A.M.

- 3 St. S.

- 4 B.R.A.M.

- 5 U.St. S. Pol.

- 6 Dir. W.

- 7 Dg. W.

Dies ist Nr. 6.

¹⁾ Her synes nogle ord (f. eks. „mit Rücksicht auf“) at være bortfaldet.

89.

**Meddelelse fra legationsråd Martin Luther til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop
ang. modstanden i Danmark mod mønt- og toldunionen.**

22. august 1940.

Berlin, den 22. August 1940.

Mitteilung für Adjutantur RAM.

In der Anlage lege ich einen Aktenvermerk betreffend Zollunion Deutschland—Dänemark vor mit der Bitte um umgehende Vorlage bei dem Herrn Reichsaussenminister. Der Aktenvermerk stammt von dem Beauftragten des SD in Kopenhagen und wurde mir heute von Herrn von Löw persönlich übergeben. Geheimrat von Grundherr und Botschafter Ritter haben Abschrift erhalten.

Abteilung Deutschland

Luther.

Abschrift.

Kopenhagen, den 21.8.1940.

Aktenvermerk

Betr.: Zollunion Deutschland — Dänemark.

Auf der Besprechung mit Sehestedt und Hartel am 21.8.40 wurde von diesem mitgeteilt, dass der Industrierat (Holm für die Industrie, Swanholm für den Kohlenhandel und Körbing für die Schifffahrt) gegen die Durchführung der Zoll- und Münzunion zwischen Deutschland und Dänemark sind und dieses auch dem König vorgetragen haben. Der König soll sich ebenfalls gegen die Durchführung dieser Zollunion ausgesprochen haben. Während seiner Regierung käme eine solche auf keinen Fall zustande.

Es scheint, als wenn die Minister Scavenius, Gunnar Larsen und Bramnaes die Einführung einer Zollunion und Münzunion mit Deutschland in dieser Regierung vertreten haben. Es wird gesagt, dass Bramnaes die Erhöhung des Kurses der Krone auf 1,60 betrieben hat, durch die der Landwirtschaft ziemlicher Schaden zugefügt werden würde.

Es heisst weiter, dass Styr (Zementindustrie) einer der Väter des Gedankens der Zollunion ist.

gez. Unterschrift
SS-Hauptsturmführer.

90.

**Notits af ambassadør Ritter ang. forhandlingerne 23. august med den danske
delegation om mønt- og toldunionen.**

23. august 1940.

Aufzeichnung

Betr.: Besprechung über die Frage einer
Wirtschaftsgemeinschaft zwischen
dem Grossdeutschen Reich und
dem Königreich Dänemark.

zu WV 3188

Bei Botschafter Ritter erschienen die heute Vormittag aus Kopenhagen angekommenen dänischen Herren Minister Gunnar Larsen, Direktor Sthyr und Ministerialdirektor Wassard. Von deutscher Seite waren zugegen: Gesandter Eisenlohr, Ministerial-

rat Ebner (R[eichs] M[inisterium] f[ür] E[rnährung] u. L[andwirtschaft]), Ministerialrat Imhoff (R[eichs] W[irtschafts] M[inisterium]), Generalkonsul Krüger und Legationsrat van Scherpenberg.

Minister Gunnar Larsen führte an der Hand eines Schriftstückes, das er nicht übergab, Folgendes aus:

Nach so eingehenden Untersuchungen, wie dies die Kürze der zur Verfügung stehenden Zeit gestattete, sei die Dänische Regierung zum Ergebnis gelangt, dass es ihr noch nicht möglich sei, ein klares Bild über die Folgen des Abschlusses einer Zoll- und Währungsunion für die dänische Wirtschaft zu gewinnen. Es habe Fühlung mit führenden Personen der dänischen Wirtschaft genommen werden müssen und hierdurch seien die dänischen Wirtschaftsorganisationen mit der Fragestellung bekannt geworden. Diese hätten vom Abschluss einer Zoll- und Währungsunion abgeraten. Zur Begründung sei angeführt worden, dass es unmöglich sei, während des Krieges eine Wirtschaftsgemeinschaft in Kraft zu setzen, weil die dänischen Ein- und Ausfuhrverbote während der Kriegsdauer aufrecht erhalten bleiben müssten. Eine Anpassung der dänischen an die deutschen Zollsätze könne überdies für die Behebung des gegenwärtigen Warenmangels nichts nützen. Da somit vom Abschluss im Augenblick keine grösseren praktischen Konsequenzen zu erwarten seien, brauche die Frage nicht forciert zu werden. Nach dieser Stellungnahme der dänischen Wirtschaftsorganisationen sei die Dänische Regierung zur Zeit nicht in der Lage, den zur Diskussion stehenden Rahmenvertrag abzuschliessen. Die Dänische Regierung werde aber die Untersuchungen über die allgemeinen wirtschaftlichen Probleme fortsetzen. Sie hoffe, dass ihr von deutscher Seite bei dieser Prüfung der Probleme Beistand geleistet werde. Zum Schluss gab Herr Gunnar Larsen dem Dank der Dänischen Regierung für die freundliche Aufnahme Ausdruck, die die dänische Delegation in Deutschland gefunden habe.

Botschafter Ritter erwiderte darauf Folgendes:

Die Dänische Regierung habe Anfang Juli aus eigener Initiative eine Erklärung beschlossen und veröffentlicht, in der die Bereitschaft Dänemarks zu der notwendigen gegenseitigen und aktiven Zusammenarbeit mit Grossdeutschland erklärt worden sei, damit Dänemark bei der wirtschaftlichen Neuordnung Europas unter Führung Deutschlands seinen Platz finde. Diese Erklärung habe die Dänische Regierung gleichfalls aus eigener Initiative in einer besonders betonten Demarche der Reichsregierung notifiziert und dabei den Wunsch nach Einleitung baldiger Verhandlungen ausgesprochen. Als Antwort darauf habe die Reichsregierung mitgeteilt, dass sie zu solchen Verhandlungen bereit sei, und dass sie als die einzige mögliche Form für diese Zusammenarbeit und diesen Platz Dänemarks eine Wirtschaftsgemeinschaft ansehe. Daraufhin habe die Dänische Regierung in einem gemeinsam unterzeichneten Memorandum vom 31. Juli sich zur Aufnahme sofortiger Verhandlungen zum Abschluss einer Vereinbarung über eine Wirtschaftsgemeinschaft unter gewissen Voraussetzungen bereit erklärt. Keine dieser Voraussetzungen habe sich bei den bisherigen Verhandlungen als unerfüllbar erwiesen. In der wichtigen Frage des Umrechnungskurses habe die Dänische Regierung bis heute keinen bestimmten Vorschlag gemacht. Die heutige Erklärung stelle daher eine Zurücknahme der bereits ausgesprochenen grundsätzlichen Bereitschaft dar. Er nehme davon Kenntnis und stelle fest, dass die Verhandlungen damit negativ abgeschlossen seien.

Dieser formellen Gegenerklärung hat Botschafter Ritter noch angefügt, dass er vorausgesehen habe, dass die Beteiligung von Interessenten dazu führen werde, dass diese Interessenten, ohne eine Verantwortung zu tragen, nur Bedenken und negative Gesichtspunkte in den Vordergrund stellen werden. Daher habe er von Anfang an davor gewarnt, die Verhandlungen hinzuziehen und auf eine sofortige Entscheidung gedrängt. Die Entwicklung habe ihm leider recht gegeben. Er sei überzeugt, dass die dänische Wirtschaft die heute mitgeteilte Entscheidung später zu bedauern haben werde.

Herr Wassard bemerkte, nach dieser Erklärung des Botschafters Ritter seien zwar diese Verhandlungen abgebrochen. Wenn aber die Dänische Regierung späterhin eine sichere Grundlage dafür besitze, was durchgeführt werden könne, bestehe ja die Möglichkeit, dass sie sich wieder nach Berlin wende. Dabei bleibe die Frage offen, ob auf der

Grundlage, die Dänemark dann vorschlagen werde, neue Verhandlungen aufgenommen werden könnten.

Direktor Sthyr fügte hinzu, dieser Fall werde vielleicht in einigen Wochen eintreten. Es wäre nützlich, wenn die dänische Seite, ohne Verhandlungen zu führen, sich in der Zwischenzeit in Berlin Auskünfte holen und Fragen näher erläutern könnte.

Botschafter Ritter führte darauf aus, dass eine Entscheidung, ob Verhandlungen wieder aufgenommen würden, erst getroffen werden könne, wenn die Dänen mit einem neuen Vorschlag an die deutsche Seite heranträten. Dann könne man sich darüber unterhalten, ob diese Vorschläge eine geeignete Grundlage bilden. Er wolle aber jetzt schon seiner Auffassung Ausdruck geben, dass irgend etwas, das wesentlich von unseren Vorschlägen abweiche, auf der deutschen Seite nicht als geeignete Grundlage für die Wiederaufnahme von Verhandlungen im Rahmen der wirtschaftlichen Neuordnung Europas angesehen werden könne. Er wolle es nicht ablehnen, dass schon vor der Formulierung eines dänischen Vorschlages Herr Sthyr oder Herr Wassard mit Referenten der deutschen Ministerien einen inoffiziellen Gedankenaustausch über einzelne Fragen pflegten. Dies sei jedoch nur unter Leitung des Auswärtigen Amtes und unter Vermeidung jeder unmittelbaren Fühlungnahme von dänischen Interessentenkreisen mit deutschen Interessentenkreisen angängig. Solche Besprechungen mit Referenten der Ministerien sollten zweckmässigerweise auch unabhängig von etwaigen Verhandlungen über den laufenden Warenverkehr stattfinden. Die dänische Seite war damit einverstanden.

Im Laufe der Unterredung wurde von deutscher Seite hervorgehoben, dass Dänemark nunmehr natürlich auch weiterhin als Ausland behandelt werde und nicht auf die Vorteile, wie etwaige reichlichere Versorgung mit Rohstoffen, Inlandspreise usw. rechnen könne, die ihm im Falle einer Wirtschaftsgemeinschaft zu Gute gekommen wären.

Zum Schluss wurde vereinbart, dass über die Tatsache der Besprechungen und über deren Ausgang nichts in die Presse kommen dürfe.

Auf eine von Herrn Wassard gestellte Frage, was dem amerikanischen Geschäftsträger in Kopenhagen geantwortet werden könne, falls dieser von sich aus Fragen an das dänische Ministerium richten sollte, erwiderte Botschafter Ritter, dem Amerikaner würde zweckmässig zu erwidern sein, er habe wohl seinerzeit auch von der Erklärung gehört, die der Dänische Aussenminister öffentlich abgegeben habe. Es sei natürlich, dass über den Inhalt dieser Erklärung mit der Deutschen Regierung informatorische Besprechungen geführt worden seien. Einzelheiten dürften dem Amerikaner aber nicht gesagt werden.

Berlin, den 23. August 1940.

gez. **Ritter.**

Vorzulegen:

Ministerbüro für Herrn R.A.M.
Herrn St.S.
Herrn U.St.S.Pol
Herrn Dir. W.
Herrn Gesandten Eisenlohr
Herrn Generalkonsul Krüger
Herrn L.R. van Scherpenberg
Pol. VI.

91.

**Telegram fra ambassadør Ritter ang. forhandlingerne med den danske delegation
om mønt- og toldunionen.**

[23.] august 1940.

Berlin, den . August 1940

e.o. W V 3187/40

Diplogerma
Kopenhagen
Nr.....

Telegramm i. Z.

(Geh. Ch. Verf.)

Auf Drahtbericht Nr. 926 vom 21.

I. Minister Gunnar Larsen abgab heute in Gegenwart von Sthyr und Wassard etwa folgende Erklärung.

Nach den bisher möglichen Untersuchungen ist Dänische Regierung zu dem Ergebnis gekommen, dass es nicht möglich ist, ein klares Bild über die Folgen einer Zoll- und Währungsunion für dänische Wirtschaft zu gewinnen. Es war unvermeidlich, Fühlung mit führenden Persönlichkeiten der Wirtschaft zu nehmen. Dadurch wurden auch Wirtschaftsorganisationen mit Problemen bekannt. Diese haben von Zoll- und Währungsunion abgeraten. Während des Krieges könne eine Zoll- und Wirtschaftsunion nicht in Kraft gesetzt werden. Dänische Regierung sei daher zur Zeit nicht in der Lage, den besprochenen Rahmenvertrag abzuschliessen. Untersuchung der wirtschaftlichen Probleme im einzelnen werde fortgesetzt. Dänische Regierung hoffe, dass von deutscher Seite bei dieser Untersuchung Beistand geleistet werde.

II. Ich habe darauf Folgendes erwidert. Dänische Regierung habe Anfang Juli aus eigener Initiative eine Erklärung beschlossen und veröffentlicht, in der die Bereitschaft Dänemarks zu der notwendigen gegenseitigen und aktiven Zusammenarbeit mit Grossdeutschland erklärt wird, damit Dänemark bei der wirtschaftlichen Neuordnung Europas unter Führung Deutschlands seinen Platz finde. Diese Erklärung habe Dänische Regierung gleichfalls aus eigener Initiative in besonders betonter Demarche Reichsregierung notifiziert und dabei Wunsch nach Einleitung baldiger Verhandlungen ausgesprochen. Als Antwort darauf habe Reichsregierung mitgeteilt, dass sie zu solchen Verhandlungen bereit sei, und dass sie als die einzige mögliche Form für diese Zusammenarbeit und diesen Platz Dänemarks eine Wirtschaftsgemeinschaft ansehe. Daraufhin habe Dänische Regierung in einem gemeinsam unterzeichneten Memorandum vom 31. Juli sich zur Aufnahme sofortiger Verhandlungen zum Abschluss einer Vereinbarung über eine Wirtschaftsgemeinschaft unter gewissen Voraussetzungen bereit erklärt. Keine dieser Voraussetzungen habe sich bei den bisherigen Verhandlungen als unerfüllbar erwiesen. Die heutige Erklärung stelle daher eine Zurücknahme der bereits ausgesprochenen grundsätzlichen Bereitschaft dar. Ich nähme davon Kenntnis und stellte fest, dass die Verhandlungen damit negativ abgeschlossen seien.

Dieser formellen Gegenerklärung habe ich noch angefügt, dass ich vorausgesehen hätte, dass die Beteiligung von Interessenten dazu führen werde, dass diese Interessenten, ohne eine Verantwortung zu tragen, nur Bedenken und negative Gesichtspunkte in den Vordergrund schieben werden. Daher hätte ich von Anfang an davor gewarnt, die Verhandlungen hinzuziehen und auf eine sofortige Entscheidung gedrängt. Entwicklung habe mir leider recht gegeben. Ich sei überzeugt, dass dänische Wirtschaft die heute mitgeteilte Entscheidung später zu bedauern haben werde.

III. Aus weiterem Inhalt Unterredung ist bemerkenswert, dass die dänischen Herren wieder Absicht geäußert haben, Untersuchung fortzusetzen und von sich aus einen Vorschlag auszuarbeiten. Sie bäten um die Mitarbeit der Reichsregierung dazu in

der Form, dass über einzelne Fragen Besprechungen mit deutschen Sachverständigen stattfinden könnten. Ich habe darauf geantwortet, dass Reichsregierung sicher bereit sei, einen von der Dänischen Regierung ausgearbeiteten neuen Vorschlag entgegen zu nehmen und zu prüfen. Ich müsste aber heute schon sagen, dass kein dänischer Vorschlag, der von dem wesentlichen Inhalt des deutschen Vorschlages abweiche, eine Grundlage für die Wiederaufnahme von Verhandlungen bieten könne. Zu informatorischen Besprechungen über einzelne Fragen seien wir bereit. Solche Besprechungen könnten aber nur zwischen Ministerialreferenten unter der Leitung des Auswärtigen Amtes stattfinden.

IV. Bitte Aussenminister Scavenius aufsuchen und ihm die unter II mitgeteilte Erklärung wiederholen. Sofern Aussenminister auf weitere Fragen kommt, können meine übrigen Erklärungen wiederholt werden.

Ritter.

92.

Telegram fra Renthe-Fink ang. en påtænkt dansk regeringserklæring vedr. mønt- og toldunionen.

19. september 1940.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 19. September 1940 13.25 Uhr
Ankunft: — 19. — — 14.10 —

Nr. 1035 vom 19.9. CITO!

Auch für Botschafter Ritter und Gesandten Luther.

Seit einigen Wochen macht sich zunehmende Stimmungsmache geltend, die sich gegen engere wirtschaftliche Zusammenarbeit zwischen Deutschland und Dänemark richtet. Hierbei werden durchgesickerte Nachrichten über deutsch-dänische Zollunionsbesprechungen falsch und tendenziös kolportiert. Dies geschieht im Wege der Flüsterpropaganda und in der letzten Zeit auch durch Flugblätter und Handzettel, ohne dass es der dänischen Polizei bisher gelungen ist, die Schuldigen aufzufinden. Stimmungsmache richtet sich in besonders verletzender Form gegen Aussenminister Scavenius und Verkehrsminister Gunnar Larsen, denen Absicht vorgeworfen wird, Dänemark an Deutschland zu verkaufen.

Dänische Regierung hält es für erforderlich, dieser Stimmungsmache öffentlich entgegenzutreten, ohne dabei eine Diskussion über Wesen deutsch-dänischer Besprechungen zu entfachen. Staatsminister Stauning beabsichtigt zu diesem Zweck, die nachstehend im Wortlaut zitierte öffentliche Erklärung abzugeben:

„Verantwortungslose Personen haben während der letzten Wochen unrichtige Mitteilungen über den Inhalt einiger orientierender Besprechungen in Umlauf gebracht, die im August d.Js. in Berlin zwischen Vertretern der dänischen und deutschen Regierung betreffs einer engeren wirtschaftlichen Zusammenarbeit zwischen den beiden Ländern stattgefunden haben. Die Mitteilungen werden mittels auf Schreibmaschine vervielfältigter Zettel von Hand zu Hand verbreitet, und zwar mit dem Zweck das Vertrauen zu einzelnen

Mitgliedern der jetzigen Regierung zu schwächen, und um Misstrauen hinsichtlich der Absichten und der Wünschen der Deutschen Regierung in Bezug auf die wirtschaftlichen und politischen Beziehungen Deutschlands zu Dänemark zu erregen.

Die Regierung sieht sich daher veranlasst, die Aufmerksamkeit darauf hinzulenken, dass der Inhalt der vervielfältigten Zettel nicht mit den tatsächlichen Verhältnissen übereinstimmt und dass eine Verbreitung der Zettel eine für das Land schädliche Kolportage falscher Gerüchte darstellt.

Die Regierung findet im übrigen den Zeitpunkt nicht für geeignet, um eine nähere Erklärung über die stattgefundenen Besprechungen abzugeben.“

Aussenminister hat mich gefragt, ob gegen vorstehenden Text Bedenken bestünden. Erbitte Drahtweisung.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 13 St.

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol. VI (Arb.St.)
 - 2 - R.A.M.
 - 3 - St.S.
 - 4 - B.R.A.M.
 - 5 - U.St.S.Pol.
 - 6 - U.St.S.Recht
 - 7 - Min.Dir. Pers
 - 8 - Dg.Pol.
 - 9 - Min.Dir.W.
 - 10 - Dg.W.
 - 11 - Min.Dir.Presse
 - 12 - Botschafter Ritter
 - 13 - Gesandten Luther
- Dies ist Nr. 9.

93.

Telegram fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. den påtænkte danske regeringserklæring vedr. mønt- og toldunionen.

21. september 1940.

Berlin, den 21. September 1940

zu W V 3515

Diplogerma
Kopenhagen
Nr. 779

St.S.

Telegramm i. Z.
(Geh.Ch.Verf.)

Auf Nr. 1035 vom 19.9.

Die von der Dänischen Regierung vorgeschlagene Erklärung erscheint nicht geeignet, der Verbreitung unerwünschter Gerüchte über das Wesen der deutsch-dänischen Besprechungen entgegenzuwirken. Es ist sogar zu befürchten, dass eine derartige Veröffentlichung, worin die Tatsache der Besprechungen zugegeben aber zugleich gesagt wird, dass der Zeitpunkt für nähere Erklärungen über die stattgefundenen Besprechungen nicht geeignet sei, den Anstoss zu einer allgemeinen Diskussion gibt. Damit wäre umsomehr zu rechnen, als ein grösserer Personenkreis infolge der seinerzeit von der Dänischen Re-

gierung gegen unseren Rat erfolgten Befragung von Interessenten über die Angelegenheit unterrichtet sein dürfte. Ich bitte deshalb der Dänischen Regierung mitzuteilen, dass die Deutsche Regierung auf der Einhaltung der in der abschliessenden Besprechung vom 23. August zwischen Botschafter Ritter und den dänischen Delegierten getroffenen Abrede bestehen müsse, wonach über die Tatsache der Besprechungen und über deren Ausgang nicht in die Presse gebracht werden darf. Wir müssen es der Dänischen Regierung überlassen, andere Wege zu finden, um der böswilligen Propaganda entgegenzuwirken, die ja vermutlich in den Kreisen der erwähnten Interessenten ihrer Ursprung hat.

Nur zu Ihrer Information.

Wir sind der Ansicht, dass jede Veröffentlichung, und zwar auch in einer für uns günstigeren Fassung, die etwa die dänischen Initiative in der Angelegenheit hervorheben und die gegen unsere angeblichen politischen und wirtschaftlichen Absichten unter der Hand betriebene Propaganda unerwähnt lassen würde, zu unerwünschten und abträglichen Kommentaren in der ausländischen Presse führen muss. Wir haben keine Veranlassung, diesen Nachteil in Kauf zu nehmen, um dänische Minister zu decken, denen es nicht gelungen ist, der von ihnen ergriffenen Initiative bei ihren Landsleuten zum Erfolg zu verhelfen.

Weizsäcker.

Vor Abgang.

H.Min.Dir.Wiehl

H.Ges.Luther

H.VLR.von Grundherr

z.g.Mtz.

94.

**Indberetning fra den kommitterede for økonomiske spørgsmål, dr. Ebner,
ang. kontorchef Wassards rejse til Berlin.**

12. november 1940.

Entwurf.

DER BEVOLLM. D. DEUTSCHEN REICHES

Kopenhagen, 12. November 1940.

Der Beauftragte f. Wirtschaftsfragen

Wi/1583/40

2 Durchschläge

Betrifft: Deutsch-dänische Zollunion.

Auf den Erlass vom 28. Oktober 1940

— W V 3635/40 —

An

*das Auswärtige Amt,
Berlin.*

Herr Wassard ist bereits nach einem zweitägigen Aufenthalt in Berlin wieder hierher zurückgekehrt. Wie ich erfahren habe, hat er nicht den Auftrag gehabt, bei seinem Besuch in Berlin den Plan einer deutsch-dänischen Zollunion zu verfolgen.

In neuester Zeit hat aber nach Mitteilung des dänischen Aussenministeriums die dänische Regierung einen Ausschuss gebildet, der die Frage der Zollunion weiterverfolgen soll. Diesem Ausschuss gehören Direktor Hartz vom Industrierat, Generalsekretär Høgsbro-Holm vom Landwirtschaftsrat, Grosserer Raffenberg als Vertreter der Wirtschaft, ferner der Generaldirektor der dänischen Zollverwaltung, Direktor Sthyr vom Aussenministerium und je ein Vertreter des Handels- und Landwirtschaftsministeriums an.

Über die Aufnahme der Ausschussberatungen und deren Ergebnisse darf weiterer Bericht vorbehalten bleiben.

gez. Ebner.

Gesehen:

Der Bevollmächtigte
des Deutschen Reiches
gez. Renthe-Fink.

95.

Skrivelser fra fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius, ambassadør Steensen-Leth, minister O. C. Mohr, direktør Knud S. Sthyr, direktør Nils Svenningsen og ambassadør M. A. Wassard ang. mønt- og toldunionsforhandlingerne i sommeren 1940.

Marts 1953.

Solsiden 4.
Gentofte.

8. Marts 1953.

Den parlamentariske Kommission af 25. Okt. 1950.

Med Skrivelse af 3 d. M. har Kommissionen fremsendt Korrekturaftæk af visse Dokumenter ang. Forhandlingerne om en Mønt- og Toldunion i 1940, som er fundet i det tidligere tyske Udenrigsministeriums Arkiv, og har anmodet mig om at fremkomme med Udtalelser, som disse Dokumenter maatte give mig Anledning til.

Idet jeg henviser til Kapitlet om nævnte Forhandlinger i min Bog „Forhandlingspolitiken under Besættelsen“ S. 66 ff., skal jeg erindre om at Tyskland i 1940 — paa Baggrund af Venskabspagten med Rusland og Sejren i Frankrig — havde Magt til at gennemføre sin paatænkte europæiske „Neuordnung“. Det besatte Danmark maatte søge at undgaa tyske Diktater og at opnaa Forhandlinger om de dansk-tyske Relationer. Erklæringen af 8. Juli 1940 er bl. a. et Udtryk for dette Ønske. Forsaaavdt har Ambassadør Ritter haft Ret til at betragte Erklæringen og Direktør Mohrs Sendelse til Berlin som et dansk Initiativ, men han har ikke været berettiget til dermed at motivere det vidtgaaende tyske Forslag. Ritters Fremsættelse af dette under sit Besøg i København kom som en Overraskelse — ogsaa for Mohr, der havde haft Samtalen med ham i Berlin. Forhandlingen herom endte negativt, men gav dog Lejlighed til at gøre Magthaverne i Berlin opmærksomme paa Danmarks økonomiske Struktur og Livsbetingelser. — Jeg tilføjer at den senere opnaaede Forbedring af Kursforholdet mellem Krone og Reichsmark kan betragtes som et Resultat af disse orienterende Samtaler.

Til Sammenligning med Ambassadør Ritters Referater af Samtalerne i Berlin og København forekommer det mig paakrævet at faa frem, dels Direktør Mohrs Beretning om sin Samtale med Ritter i Berlin, dels det af Mohr optagne Referat af min første Samtale med Ritter. Efter saa mange Aars Forløb er det vel muligt at bevare i Erindringen Hovedlinierne i den Gang førte Samtaler, men derimod ikke Enkeltheder.

Erik Scavenius.

1 bilag.

Til Den af Folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte Kommission i henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen.

Under henvisning til Kommissionens skrivelse af 3. ds. har jeg herved den ære at meddele, at det i hoslagt tilbagefølgende notat anførte vedrørende min samtale med ambassadør Ritter den 14. august 1940 stemmer med, hvad jeg erindrer om begivenhederne dengang, således at jeg ikke har noget grundlag for at bestride rigtigheden af det deri anførte.

I ærbødighed

Steensen-Leth.

Madrid, den 11. marts 1953.

Til Den af Folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte Kommission i henhold til Grundlovens § 45, København.

Jeg anerkender modtagelsen af kommissionens skrivelse af 3. ds. med bilag og finder anledning til følgende bemærkninger til det fremsendte materiale.

Samtalen med Ritter 18. juli. (Ritters Aktenvermerk af 19. juli 1940).

Om indholdet af denne samtale skrev jeg samme dag følgende meget detaljerede referat:

Referat af Samtale med Ambassadør Ritter i det tyske Udenrigsministerium 18. Juli.

Ritter begyndte Samtalen med at nævne, at han efter Statssekretærens Meddelelse om mit forlængede Ophold gerne havde villet benytte Lejligheden til en Samtale. Jeg havde jo den foregaaende Dag selv haft til Hensigt at aflægge ham et Besøg. Havde jeg noget særligt paa Hjerte?

Jeg svarede, at Motivet til det paatænkte Besøg kun havde været gammelt Bekendtskab. Jeg tilføjede en Bemærkning om, at Ritter, — saavidt jeg havde forstaaet — nu „svævede over Vandene paa det handelspolitiske Omraade“.

Han svarede, at dette Udtryk forsaavidt var rigtigt, som han paa Grund af sin store Erfaring paa det handelspolitiske Omraade var bleven anmodet om at arbejde i Udenrigsministeriet som Raadgiver for „de højeste Steder“, men at han havde betinget sig at være fri for Akter og egentligt Kontorarbejde.

Han nævnede, at han netop fra Statssekretæren havde modtaget en Afskrift af den Note med den danske Udenrigsministers Erklæring, som Kmh. Zahle og jeg den foregaaende Dag havde afleveret. Han vilde i den Anledning spørge mig, om denne var saaledes at forstaa, at Danmark var rede til med Tyskland at drøfte det fremtidige Samarbejde paa det økonomiske Omraade allerede forinden Fredsslutningen og ikke først efter denne. Dette var efter hans Mening et afgørende Spørgsmaal. Jeg maatte vel kunne hjælpe ham med „Fortolkningen“.

Jeg svarede, at jeg ikke kunde hjælpe ham, da jeg aldrig havde drøftet dette Spørgsmaal med Udenrigsministeren. Dertil bemærkede Ritter, at jeg dog i alt Fald maatte have et Indtryk paa Grundlag af min egen Ministers Indstilling. Jeg svarede, at hvis Fortolkningsgrundlaget udelukkende skulde være min egen Ministers Indstilling, gik jeg ud fra, at der ikke kunde være Tvivl om, at Spørgsmaalet maatte besvares bekræftende. Men — spurgte jeg — var Spørgsmaalet saa betydningsfuldt, saalænge Krigen varede?

Ritter sagde, at saaledes havde han ogsaa forestillet sig Indstillingen hos min Minister, som han desværre ikke kendte personligt, men netop de sidste Dage havde han haft Lejlighed til at høre en Del om ham. Spørgsmaalet om Drøftelser allerede nu var betydningsfuldt, fordi der netop nu blev udarbejdet Planer for det fremtidige økonomiske Samarbejde med de forskellige europæiske Lande, og det vilde derfor snart blive aktuelt. Havde den danske Udenrigsminister gjort sig særlige Tanker, naar han i Erklæringen talte om Danmarks Opgave med Hensyn til at finde sin Plads i Samarbejdet med Tyskland?

Jeg svarede Ritter, at jeg ikke havde noget Kendskab til „særlige Tanker“ hos min Minister, men jeg vilde formode, at han i alt Fald næppe havde tænkt sig, at man i Tyskland udarbejdede Planer, der ogsaa tog Sigte paa vore Forhold, uden at vi i Forvejen havde faaet Lejlighed til at gøre vore Synspunkter gældende. Det vilde være en nærliggende logisk Slutning, at en Drøftelse vilde være af Interesse allerede, saasnart man fra tysk Side havde gjort sig saa megen Forestilling om det fremtidige økonomiske Samarbejde, at en Drøftelse overhovedet havde nogen fornuftig Mening. En Forudsætning for, at et fremtidigt Samarbejde kunde blive harmonisk vilde vel netop være, at Drøftelserne begyndte saa tidligt, at Ideerne endnu var plastiske og ikke havde taget fast Form men kunde ændres.

Ritter kunde tiltræde dette Synspunkt. Han vilde endossere det overfor „de højere Steder“ og mente at kunne gennemføre det der, saa meget mere som Tilkendegivelse om Villighed til Drøftelser inden Fredsslutningen formentlig vilde falde i yderst god Jord. Helt beredt til Drøftelse var man fra tysk Side knap nok endnu, men længe vilde det næppe være. Hvorledes havde jeg tænkt mig, at det rent praktisk skulde gribes an. Drøftelserne skulde vel lægges op i et højere Niveau end Regeringsudvalget?

Jeg svarede, at jeg ikke havde tænkt mig noget, da Spørgsmaalet jo for mig var helt nyt, men at det dog maaske vilde være hensigtsmæssigt, om Formændene i Regeringsudvalget, der var saa godt inde i alle Spørgsmaal med Hensyn til det nuværende økonomiske Samarbejde, dog i alt Fald deltog i disse Drøftelser. Rent personligt kunde jeg i givet Fald tænke mig Drøftelserne begyndt saaledes, at den danske Formand for det dansk-tyske Regeringsudvalg, Herr Wassard, samt Formanden for Udenrigsministeriets handelspolitiske Udvalg, Herr Sthyr (om hvis Stilling og Person jeg gav nogle Oplysninger), til sin Tid rejste til Berlin for at orientere sig og blev sat i Forbindelse med de tyske Herrer, der forberedte de paagældende Problemer. Men iøvrigt kunde jeg uden Kendskab til Realiteterne vanskeligt udtale mig om Formen.

Ritter mente ogsaa, at det maaske vilde være den bedste Fremgangsmaade. Han vilde nu tale med den tyske Formand for Regeringsudvalget, Dr. Walter, og derefter med „højere Steder“. Med Hensyn til Realiteterne i de tyske Planer var det saaledes, at de vilde være til Gavn for det danske Landbrug, der kunde regne med sikker Afsætning til lønnende Priser — noget der ikke altid havde været Tilfældet med Afsætningen til England.

Jeg henledte Opmærksomheden paa, at det kun var $\frac{1}{3}$ af Danmarks Befolkning, der var beskæftigede ved Landbrug. Det var en almindelig Misforstaaelse, at Danmark udelukkende var et Landbrugsland, saa man let glemte, at det ogsaa drejede sig om at sikre den øvrige Befolkning. Ritter spurgte, om jeg havde Bekymringer med Hensyn til den danske Industri's Stilling i et fremtidigt Samarbejde med Tyskland. Jeg svarede, at man nok kunde være bekymret, hvis man ikke sørgede for at undgaa at slaa eksisterende Værdier i Stykker. Paa et yderligere Spørgsmaal om, hvilke Industrier mine Bekymringer navnlig gjaldt, nævnede jeg eksempelvis Textil- og Skotøjsindustrien, men tilføjede, at det naturligvis var vanskeligt at have nogen Mening navnlig uden nærmere Kendskab til, hvor meget de fremtidige tyske Planer afveg fra det nuværende.

Ritter mente, at selv for saadanne Industrier var mine Bekymringer overflødige. Han kunde i Fortrolighed sige, at de tyske Planer antagelig vilde gaa ud paa betydelige Toldnedsættelser eller maaske endog Toldunion. Da jeg ved Ordet Toldunion reagerede og begyndte at tage til Genmæle, afbrød Ritter mig hastigt med en Haandbevægelse og en Bemærkning om, at der ikke var Grund til her at diskutere noget, „der laa saa langt borte“. Han fortsatte: Planerne skulde ikke afskrække os.

Man kunde sørge for gennem Kontingenteringer eventuelt gennem Specialisering at opretholde den danske Industri's Produktion. Dette vilde i alt Fald blive den Indstilling, han vilde give til „højere Steder“, og han haabede paa at faa disse Synspunkter gennemført, hvad der vilde være lettere efter vor Samtale, og den „betydningsfulde“ Fortolkning af Erklæringen, som han meget haabede vilde vise sig rigtig. Foreløbigt vilde han arbejde paa, at vi i en nærmere Fremtid — saasnart man fra tysk Side var rede, antagelig i Løbet af et Par Maaneder — fik en Opfordring til at sende Repræsentanter til Berlin til en foreløbig Drøftelse.

Jeg indskrænkede mig til at bemærke, at jeg naturligvis vilde referere vor Samtale i København, saa at Regeringen kunde overveje, hvilken Stilling den vilde tage til en eventuel Opfordring til Drøftelser. Planerne, saaledes som han her havde skitseret dem (betydelige Toldnedsættelser), vilde dog næppe virke fristende.

Ritter svarede, at Planerne jo senere kunne blive Genstand for en nærmere Diskussion, selv ventede han dog ikke at skulle deltage i eventuelle saglige Drøftelser.

Da vi efter Samtalen sammen gik ned til Vognen, bemærkede Ritter, at han havde ulejlighet mig med denne Samtale, fordi han „for gammelt Bekendtskabs Skyld“ havde ønsket at forberede mig paa, at vi om et Par Maaneder som Svar paa den danske Udenrigsministers Erklæring kunde vente at modtage en officiel Opfordring til økonomiske Drøftelser.

O. M. 18. Juli 40.

Som det vil fremgå af ovenstående referat, er det ikke helt rigtigt, når Ritter i sit Aktenvermerk af 19. juli 1940 hævder, at han undgik at nævne toldunion. Han nævnede det én gang (måske som en føler) men trak straks i land, da jeg begyndte at gøre indsigelser. På det tidspunkt Ritter spurgte, om jeg havde bekymringer med hensyn til den danske industri's stilling i et fremtidigt samarbejde med Tyskland, havde han endnu ikke nævnt, hvad de tyske planer gik ud på. Jeg berørte derfor *ikke* (således som R. påstår) den mulighed, at toldbeskyttelsen bortfaldt, men henviste i al almindelighed til, at jeg ikke kunne have nogen mening om de pågældende industriers stilling uden nærmere kendskab til, hvor meget de tyske planer afveg fra det nuværende.

Og det er ikke rigtigt, at Ritter overfor mig fastslog, at initiativet til eventuelle forhandlinger udgik fra den danske regering. Derom sagde han intet. Hvis han havde sagt det, ville jeg have noteret mig en sådan tilsnigelse. Måske kan Ritter under samtalen en passant have sagt, at selve overleveringen af den danske regeringserklæring til den tyske regering var et rosværdigt dansk initiativ.

Jeg forstår iøvrigt ikke, at Ritter på baggrund af vor samtale kan fremstille initiativet som dansk. Det var Ritter, der fik mit påtænkte høflighedsbesøg konverteret til en længere saglig samtale. Det var Ritter, der straks førte samtalen hen på den danske udenrigsministers erklæring og spurgte, om denne var således at forstå, at Danmark var rede til at drøfte samarbejdet på det økonomiske område allerede nu. Det var Ritter, der pressede på, når jeg svarede undvigende. Det var Ritter, der ledede samtalen med sine forskellige spørgsmål.

Ritter påstår, at jeg „gentagende og i indtrængende form“ ytrede ønsket om snarlige økonomiske forhandlinger. Jeg ytrede ikke noget sådant ønske og udtalte overhovedet ikke noget direkte ønske. De udtalelser, der kom ønskeformen nærmest, var mine udtalelser i følgende forbindelse. Ritter meddelte, at der nu blev udarbejdet planer for det fremtidige økonomiske samarbejde med de forskellige europæiske lande, at spørgsmålet derfor snart ville blive aktuelt, og spurgte, om den danske udenrigsminister havde gjort sig særlige tanker, når han i erklæringen talte om Danmarks opgave med hensyn til at finde sin plads i samarbejdet med Tyskland.

Jeg svarede med en henvisning til, 1) at min minister næppe havde tænkt sig, at man i Tyskland udarbejdede planer, der også tog sigte på vore forhold, uden at vi i forvejen havde fået lejlighed til at gøre vore synspunkter gældende, og 2) at det ville være en nærliggende logisk slutning, at en drøftelse ville være af interesse på et så tidligt tidspunkt, at planerne endnu ikke havde taget fast form, men kunne ændres.

Måske har Ritter anset udtalelser 1 og 2 som en gentagelse, da de ligger ret nær op ad hinanden. Om min form var indtrængende, skal jeg ikke kunne sige. Gennemgående gjorde jeg en ret lang pause efter hvert af Ritters spørgsmål, fordi jeg fandt dem vanskelige at besvare. Og ved selve besvareelserne talte jeg ret langsomt og tøvende, også tildels med pauser. Det problem mine tanker stadig kredsede om, var dette: Om det måtte betragtes som en fordel at søge de tyske planer ændrede, inden de havde taget fast form?

Hvorfor Ritter stadig søger at fremstille initiativet som dansk, skal jeg ikke kunne sige. Men en eller anden grund må vel ligge bag.

Ritters Aktenvermerk dateret 3. august 1940.

Om min samtale med Ritter 30. juli 1940 gjorde jeg dagen efter følgende optegnelser:

Samtale med Ritter 30. Juli Kl. 15,30.

Jeg sagde til Ritter, at han efter min Mening kunde have sparet sig denne Rejse, hvis han i Berlin — da han nævnede Ordet Toldunion, og jeg begyndte at tage til Genmæle — havde ladet mig tale ud i Stedet for at afbryde mig med Bemærkningen om, at der ikke var Grund til at diskutere noget, der laa saa langt borte. Jeg kunde da have sagt ham, at ingen dansk Regering kunde forventes at gaa med paa Toldunion. Nu havde han ydermere foreslaaet Møntunion.

Ritter sagde, at det ikke var rigtigt, at han kunde have sparet sig denne Rejse. I Berlin kunde han kun have faaet et Nej baseret paa min personlige Mening, men ikke den danske Regerings Nej. Derfor havde denne Rejse været nødvendig.

Jeg sagde, at han altsaa var fuldstændig forberedt paa et Nej.

Han svarede, at fuldstændig forberedt vel var noget meget sagt („etwas viel gesagt“). Men han forstod nu, at han kunde vente et Nej straks efter Ministermødet. Under disse Omstændigheder vilde han foretrække at afrejse omgaaende i Stedet for at afvente den Frist, han havde sat for Svarets Afgivelse.

Jeg forklarede ham, at den tidligste Forbindelse var den næste Morgen, og henstillede, at han holdt fast ved de oprindelige Rejseplaner, da det ellers vilde virke som en Demonstration. Han havde jo modtaget en Frokostindbydelse til næste Dag.

Ritter var imidlertid ubøjelig paa dette Punkt. Han havde ikke Lyst til at blive efter et Afslag. Han forstod godt, at det ikke var let for os at sige Ja, navnlig naar vi skulde bestemme os med saa kort Varsel, men han mente dog, at vi vilde fortryde Afslaget. Vi burde betænke, at vi paa et senere Tidspunkt ikke kunde opnaa saa gunstige Betingelser.

Han bad mig sætte sig i telefonisk Forbindelse med det tyske Gesandtskab, for at han kunde faa bestilt Flyvebillet til næste Morgen. Jeg førte ham over i Udenrigsministeriets Modtagelsesværelse, for at han kunde telefonere uforstyrret. Men inden jeg tog Telefonen, bad jeg ham dog vente de faa Minutter det kunde vare, inden Udenrigsministeren kom tilbage fra Ministermødet med den endelige Besked. Dette gik han ind paa.

.....
O. M. 31. Juli 40.

Det er måske forklarligt, at Ritters Aktenvermerk intet indeholder om, at jeg forberedte ham på et afslag. Det må jo her tages i betragtning, at det forventede afslag ikke kom.

Når Ritter påstår, at han i samtalen har spurgt mig, hvad den danske regering havde tænkt sig ved den Tyskland overleverede erklæring, må jeg sige, at jeg ikke erindrer noget sådant spørgsmål. Men i alt fald kan jeg ikke — som af Ritter påstået — have svaret, at den havde tænkt sig toldunion eller noget lignende, men at møntunion var en overraskelse. Jeg vidste intet om, hvad regeringen havde tænkt sig med erklæringen. Men jeg følte mig overbevist om, at regeringen hverken ville gå ind på toldunion alene eller told- og møntunion. Min udtalelse ved samtalens begyndelse synes ej heller at kunne efterlade nogen tvivl i så henseende.

Weizsäckers optegnelse af 29. juli 1940.

At statssekretær Weizsäcker mundtligt overfor kammerherre Zahle har betegnet min samtale med Ritter som et initiativ fra min side, er for mig noget ganske nyt. Kammerherre Zahle har aldrig nævnt det for mig. Ej heller har nogen af de tyske embedsmænd, hvem jeg senere har uds purgt om oprindelsen til det tyske forslag om toldunionen, nogensinde anført min samtale med Ritter som anledningsårsag. De har i lidt tågede vendinger talt om en politisk aktion og politisk „Aufklärung“. En enkelt har betegnet toldunionspørgsmålet som en fiks idé hos Ritter, der dengang havde ret nær tilknytning til Ribbentrop.

Madrid, 11. marts 1953.

sign. O. C. Mohr.

DIREKTØR KNUD S. STHYR

Den 14. marts 1953.

Til Den af Folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte Kommission i henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen, Christiansborg, K.

Idet jeg hoslagt fremsender den af Kommissionen ønskede udtalelse i anledning af nogle dokumenter angående forhandlingerne om en mønt- og toldunion i sommeren 1940, som er fundet i det tidligere tyske udenrigsministeriums arkiv, vil jeg gerne fremhæve, at mine udtalelser hviler på den forudsætning, at Kommissionen har ønsket *dels* en udtalelse om mit kendskab til forhandlingernes start, *dels* en udtalelse om grunden til min deltagelse i forhandlingerne, *dels* endelig en udtalelse om, hvorvidt henvisningerne til min person er rigtige. Jeg har derimod ment at kunne se bort fra at foretage en påvisning af, på hvilke punkter de tyske referater på andre punkter end de ovenfor nævnte indeholder forkerte eller vildledende oplysninger.

Med højagtelse

Knud S. Sthyr.

DIREKTØR KNUD S. STHYR

Den 14. marts 1953.

Til Den af Folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte Kommission i henhold til Grundlovens § 45, Rigsdagen, Christiansborg, K.

I besvarelse af Kommissionens skrivelse af 10. ds. skal jeg meddele følgende:

ad Ritters Aktenvermerk dateret 19. juli 1940.

Ved direktør Mohrs afrejse til Berlin den 17. juli 1940 var det kun meddelt mig, at Mohr

1. efter udenrigsministerens anmodning skulle være til stede som observatør ved kammerherre Zahles overrækkelse af erklæringen af 8. juli 1940 til statssekretæren i det tyske udenrigsministerium,
2. efter Zahles forslag og med udenrigsministerens indforståelse skulle aflægge en ren høflighedsvisit hos gesandt Grundherr og ambassadør Ritter i det tyske udenrigsministerium, da han kendte begge disse herrer fra tidligere.

I sit notat af 19. juli 1940 udtaler Ritter, „at *Mohr*“ under samtalen „*gentagende og i indtrængende form ytrede ønske om*, at de i erklæringen af 8. juli omhandlede økonomiske spørgsmål (nyordning af Europa i økonomisk henseende under Tysklands førerskab) meget snart optoges til forhandling i Berlin“.

Denne udtalelse af Ritter stemmer ikke med det referat af samtalen, som *Mohr* aflagde efter sin tilbagekomst til København dagen efter samtalen med Ritter. Dette referat har dannet grundlaget for meddelelsen om samtalen i udenrigsministeriets gråbog (se bilagene til Kommissionens Beretning V, side 338), hvor det siges:

„Under samtalen med *Ambassadør Ritter* næste formiddag stillede denne spørgsmålet, om den erklæring, kammerherre *Zahle* og direktøren havde afleveret den foregående dag, var at forstå således, at Danmark var rede til med Tyskland at drøfte („besprechen“) det fremtidige økonomiske samarbejde allerede inden en europæisk fred og ikke først efter en sådan. Direktøren svarede, at han ikke havde drøftet det specielle spørgsmål om tidspunktet med udenrigsministeren, men at der efter alt foreliggende for ham *ikke kunne være nogen tvivl om Danmarks villighed til en „Besprechung“* før fredsslutningen, da det selvsagt lå i Danmarks interesse at blive taget med på råd, inden Tyskland lagde sig for fast på bestemte standpunkter. Hr. Ritter nævnede, at man fra tysk side endnu ikke var helt beredt til drøftelser, men det ville næppe vare længe, inden man var det, og han ville arbejde på, at det til sin tid blev foreslået os at sende repræsentanter til Berlin til en foreløbig drøftelse af problemerne.“

Divergensen mellem de to referater må utvivlsomt skyldes, at Ritter har ønsket overfor de tyske myndigheder at give det udseende af, at forslaget om forhandlingerne er fremsat overfor ham af *Mohr*, idet han derved håbede, at han, der iøvrigt ikke havde med danske forhold at gøre, kunne blive tysk forhandlingsleder og få æren af et resultat, såfremt et sådant blev opnået. Ønsket om at få en „fjer i hatten“ var jo ledemotivet for mange tyske personers handlinger under nazistytet.

Divergensen mellem referaterne forklarer også den overraskelse, alle i udenrigsministeriet, også *Mohr*, følte, da Ritter kom til København og forelagde forslaget om en mønt- og toldunion.

Ligesom jeg således har været ganske uvidende om, at *Mohr* ville komme ind på en drøftelse af de omhandlede spørgsmål under sit besøg i Berlin, har jeg selvsagt været ganske uvidende om, at han ville nævne mig som eventuel leder af de kommende forhandlinger.

Når *Mohr* nævnede mig som eventuel leder af forhandlingerne, skyldes det formentlig den stilling, jeg indtog i udenrigsministeriet under krigen.

Som det fremgår af bilagene til Kommissionens Beretning XI, side 65—67, anmodede udenrigsminister *Munch* mig i oktober 1939 — efter en vedtagelse i et ministermøde — om under direkte tilknytning til ministeren at stille mig til disposition for udenrigsministeriet i dets forhandlinger med udlandet, specielt Tyskland.

For at give mig den nødvendige standing udadtil blev jeg gjort til formand for et udenrigsministerielt udvalg og fik kontor i udenrigsministeriet.

Siden oktober 1939 havde *Munch* gentagne gange i overensstemmelse med den mig tildelte stilling anmodet mig om på regeringens vegne at forhandle med udenlandske regeringsmyndigheder såvel i København som i udlandet.

Mohr må ved sin udtalelse til Ritter have taget det som en naturlig konsekvens af min stilling i udenrigsministeriet, at det ville blive pålagt mig at påbegynde de orienterende samtaler med de tyske regeringsmyndigheder om sagen.

Som en konsekvens af min stilling i udenrigsministeriet blev jeg straks inddraget i forhandlingerne med Ritter under hans besøg i København og blev medlem af den delegation, der tre gange i sagens anledning blev sendt til Berlin.

ad Ritters Aktenvermerk af 3. august 1940.

Når det i sidste stykke omtales, at jeg var udset til at være leder af delegationen, må dette skyldes *Mohrs* udtalelse til Ritter under samtalen i Berlin. *Mohr* spurgte mig ganske vist under Ritters besøg, om jeg ville påtage mig at være leder, men jeg svarede straks, at lederen burde være en kabinetsminister.

ad Renthe-Finks telegram af 15. august 1940 til Ritter.

Mohrs og min samtale med Renthe-Fink er i overensstemmelse med de direktiver, der blev givet delegationen for dens anden rejse til Berlin.

ad Ritters Aufzeichnung af 23. august 1940.

Den af mig citerede udtalelse er i overensstemmelse med de af den danske regering givne retningslinier for delegationens tredje og sidste rejse til Berlin.

Angående forløbet af forhandlingerne om en told- og møntunion må jeg iøvrigt henvise til udenrigsministeriets gråbog om sagen. Denne, der er skrevet umiddelbart efter forhandlingernes afslutning, men ganske vist trykt noget senere, giver i forbindelse med Erik Scavenius' bog „Forhandlingspolitiken under Besættelsen“ en korrekt og autentisk fremstilling af, hvad der skete og de formål, man fulgte ved at påbegynde forhandlingerne.

Af samtlige danske notater fra den tid fremgår det, at initiativet til forhandlingerne om en erhvervsunion, hvormed man fra tysk side mente en mønt- og toldunion, kom fra tysk side. Fra dansk side forelå kun en udtalelse om villighed til forhandling om økonomiske spørgsmål, men tyskerne benyttede denne udtalelse til at fremsætte et formentlig allerede tidligere påtænkt forslag om en mønt- og toldunion.

Fra dansk side påbegyndte man kun forhandlingerne om Ritters forslag, fordi man, som forholdene på det pågældende tidspunkt lå, ikke mente at kunne tage ansvaret for risikoen ved at afvise en forhandling om forslaget med den deraf følgende tyske modvilje og reaktion. Tyskerne havde magten og kunne gennemtrumfe, hvad de ønskede, derfor måtte en forhandling være at foretrække, men jeg, der i alle enkeltheder har fulgt og deltaget i forhandlingerne fra Ritters første samtale med udenrigsministeren, kan bekræfte, at ingen for disse forhandlingers påbegyndelse og forløb ansvarlig dansk person, hverken i eller udenfor regeringen, har næret noget ønske om, at forhandlingerne skulle ende med afsluttelsen af en told- og møntunion med Tyskland; det var et taktisk spørgsmål, hvorlænge man skulle fortsætte forhandlingerne.

Den danske taktik viste sig at være rigtig, idet det tyske forslag i virkeligheden strandede på indre tyske modstand.

Min deltagelse i forhandlingerne har i overensstemmelse med min stilling i udenrigsministeriet bestået i på et hvilketsomhelst tidspunkt efter forudgående drøftelse med udenrigsministeren at udføre det, man var blevet enige om.

Med højagtelse

Knud S. Sthyr.

Den 14. marts 1953.

Bilag

Følgende aktstykker har været mig forelagt:

1. Ritters Aktenvermerk dateret 19. juli 1940,
2. — — — 26. juli 1940,
3. Sitzung des Handelspolitischen Ausschusses am 27. Juli 1940,
4. Weizsäckers notat af 29. juli 1940,
5. Ritters Aktenvermerk über meine Besprechungen in Kopenhagen am 30. und 31. Juli 1940, dateret 3. august 1940.
6. Renthe-Finks telegram, dateret 11. august 1940,
7. Ritters Aktenvermerk, dateret 14. august 1940,
8. Renthe-Finks telegram, dateret 15. august 1940,
9. — — — 22. august 1940,
10. Ritters Aufzeichnung, dateret 23. august 1940.

Afskrift.

UDENRIGSMINISTERIET
DIREKTØREN

København, den 25. marts 1953.

Den af folketinget under 25. oktober 1950 nedsatte kommission i henhold til grundlovens § 45, Rigsdagen, K.

I besvarelse af kommissionens skrivelse af 3. marts 1953 angående de dansk-tyske forhandlinger i sommeren 1940 om en mønt- og toldunion beklager jeg at måtte meddele, at jeg ikke er i stand til at bidrage til yderligere opklaring af denne sag, da jeg udover de interne danske generelle drøftelser på de daglige morgenmøder hos udenrigsministeren ikke deltog i forhandlingerne om sagen. Jeg var på det pågældende tidspunkt chef for udenrigsministeriets politisk-juridiske afdeling, medens sagen om en mønt- og toldunion behandledes i den økonomisk-politiske afdeling.

Nils Svenningsen.

p. t. København, den 26. marts 1953.

*Den parlamentariske kommission,
Christiansborg.*

Den parlamentariske kommission har med skrivelse af 3. d.m. tilsendt mig korrekturafræk af visse dokumenter angående forhandlingerne om en told- og møntunion i sommeren 1940, og kommissionen har samtidig anmodet mig om at fremkomme med de udtalelser, som disse dokumenter måtte give mig anledning til.

1. Jeg har sammenlignet de pågældende dokumenter, særlig ambassadør Ritters notater (Aktenvermerk) af 19. juli, 3. august og 23. august, med udenrigsministeriets gråbog om told- og møntunionforhandlingerne og fundet, at der er overensstemmelse i hovedlinierne. Således er man i gråbogens indledning gået ud fra, at det var 8. juli-erklæringen i forbindelse med minister Mohrs samtale med hr. Ritter, der havde den uforudselige følge, at et tysk forslag om en told- og møntunion blev fremsat. Dette, såvelsom formodningen om, at det var hr. Ritter selv, der fik den tanke at fremsætte et sådant forslag, bekræftes af hans notat af 19. juli 1940.

2. Da udenrigsministeriet ved gråbogens udsendelse var afskåret fra at omtale de bestræbelser, man havde udfoldet for gennem det tyske regeringsudvalgs medlemmer at bremse forhandlingerne, vil det muligt have interesse at optrykke det vedlagte referat af en samtale, jeg som formand for det danske regeringsudvalg den 26. august 1940 havde med formanden for det tyske regeringsudvalg, Ministerialdirektor Dr. Walter. Referatet blev afgivet til udenrigsministeriet få dage efter, at samtalen havde fundet sted.

3. Ved gråbogens affattelse var udenrigsministeriet ligeledes afskåret fra at give udtryk for, med hvilke hensigter man under de forskellige delegationsbesøg i Berlin i august 1940 førte forhandlingerne om en told- og møntunion. Dette kom klart frem, da nationalbankdirektør Bramsnæs ved sin ankomst til Berlin til de første møder stillede den samlede danske delegation følgende spørgsmål: Forhandler vi om at *undgå* en told- og møntunion, eller forhandler vi om at *afslutte* en told- og møntunion; kun i første tilfælde vil jeg tage del i forhandlingerne. Man svarede, med fuld tilslutning af delegationens formand, daværende minister Gunnar Larsen, at vi selvsagt forhandlede om at undgå en told- og møntunion. Denne linie blev på intet tidspunkt brudt.

M. A. Wassard.

Strengt fortroligt.

**Referat af Samtale Mandag den 26. 8. 1940 Kl. 11 mellem Ministerialdirektor
Walter og Afdelingschef Wassard.**

Under Delegationens forrige Besøg i Berlin havde Hr. Ludwig flere Gange tilraadet, at jeg skulde søge en Samtale med Dr. Walter, saasnart denne kom tilbage fra Orlov, for at sætte ham ind i, hvorledes Sagen vedrørende Told- og Møntunion havde udviklet sig.

Under Samtalen forklarede jeg Dr. Walter, at det var en Misforstaaelse, hvis man fra tysk Side mente, at Danmark havde villet tage Initiativet til Forhandlingerne om Told- og Møntunion. Regeringens Erklæring om nærmere Samarbejde med Tyskland paa det økonomiske Omraade gav Udtryk for Ønsket om et nært Samarbejde med det tyske Rige, men Tankerne havde ikke konkretiseret sig i Retning af en Told- og Møntunion. Minister Mohr havde under sit Besøg i Berlin foreslaaet Hr. Ritter, at mere indledende Undersøgelser af Spørgsmaalet om, paa hvilke Omraader man med Fremtiden for Øje kunde tænke sig at tilrettelægge et endnu nærmere Samarbejde med Tyskland end hidtil, skulde paa-begyndes i Regeringsudvalgets Kreds. Desværre var denne Tanke ikke blevet gennemført, og da Hr. Walter havde været paa Orlov de Gange, vi var i Berlin, havde vi jo ikke faaet Lejlighed til at drøfte Sagerne sammen. Jeg udtalte, at jeg mente, at en Del Misforstaaelser vilde være blevet undgaaet, hvis Hr. Walter fra Begyndelsen af havde haft med Sagen at gøre, og fik det Indtryk at Walter selv var af samme Mening. Han udtalte i Fortrolighed, at han var blevet temmelig „entsetzt“ over forskellige af det tyske Forslags Bestemmelser og delte den Opfattelse, at der havde været mere Mulighed for at gennemføre nogle af de Tanker, der laa bagved det tyske Forslag, hvis det ikke havde haft en saa rigoristisk Form. Han nævnede, at der jo egentlig ikke havde været Grund til i Forslaget at medtage Bestemmelser ang. Møntunion. Man kunne i Praksis have tilpasset de eventuelt nødvendige Ændringer, og saa set om disse senere kunde indføjes i en Aftale. Noget lignende gjaldt Danmarks Forhandlingsret overfor Udlandet. Her kunde man have nøjedes med den Stilling, der de facto bestaar, nemlig at Danmark træffer de fornødne Aftaler med Tyskland, forinden Danmark slutter Handelsaftaler med andre Lande, ligesom Tyskland vilde kunne forhøre sig hos Danmark, om hvilke specielle Interesser vi havde, inden de optog Forhandlinger med Tredieland; det var jo f. Eks. sket med Hensyn til Rumænien.

Walter spurgte, om vi vilde faa Brug for Regeringsudvalgsmøder inden de sædvanlige Kvartalsmøder i Oktober. Han vilde mene, at det var heldigt, om vi talte sammen inden, idet han befrygtede, at der under en for langvarig kontaktløs Tilstand kunde opstaa „gefährliche Fühlungen“ i Berlin, hvis Berlin kun skulde have sine Oplysninger „fra andre“. Jeg er ikke ganske klar over, hvad han mente med Udtrykket „fra andre“, men havde nærmest det Indtryk, at han herved bl. a. tænkte paa Rapporterne fra det tyske Gesandtskab i København. Walter meddelte, at han i Midten af September skal til Stockholm, og foreslog at han paa Vejen stoppede i København, for at vi kunde holde et mindre, ekstraordinært Regeringsudvalgsmøde. Der var jo altid konkrete Spørgsmaal, som paatvang sig en Afgørelse, og vi kunde da samtidig faa Lejlighed til at udveksle Meninger om Situationen i Almindelighed.

Jeg svarede, at man fra dansk Side utvivlsomt gerne saa en saadan Ordning, men fremhævede baade paa dette og paa tidligere Tidspunkter under Samtalen, at jeg var af den Mening, at man nu skulde lade Spørgsmaalet om videregaaende Aftaler mellem Tyskland og Danmark hvile. Det nu foretagne Forsøg havde vakt en Del Uro i Danmark, og det var vist bedst, at denne fik Tid til at fortage sig.

Dr. Walter skulde lige efter vor Samtale til Konference med Hr. Ritter; Aftalen blev, at han i Løbet af Eftermiddagen vilde tilkalde mig, hvis Samtalen med Ritter gav Anledning dertil. Jeg hørte imidlertid ikke mere fra Dr. Walter.

5.

Udviklingen af det dansk-tyske forhold efter 8. juli 1940 og gesandt v. Renthe-Finks démarche julen 1940

(Tyske dokumenter)

96.

**Notits af legationssekretær H. Schwarzmänn ang. samtale med
direktør Knud Sthyr.**

10. juli 1940.

Vertraulich.

Kopenhagen, den 10. Juli 1940.

Notiz

Herr Sthyr bat mich heute, Mittwoch, den 10. Juli nochmals zu sich und teilte mir folgendes mit:

Herr Ing. G. Larsen hielt es für richtig, die dänische N. S. Presse zu unterstützen und liess durch einen Mittelsmann dem „Faedrelandet“ einige 1000 Kronen zukommen. Nach Angaben Herrn Sthyr soll Faedrelandet ein rein geschäftliches Unternehmen sein, dass den Brüdern Bruel? gehört, über die er noch keine weiteren Einzelheiten in Erfahrung gebracht habe. Herr Sthyr glaubt, dass mit dieser Spende im Zusammenhang steht, dass am Montag, den 8. im Faedrelandet wohl Kritik, insbesondere an den Sozialdemokraten in der neuen Regierung, geübt wurde, dass aber Herrn Larsen gegenüber nicht Stellung genommen worden sei.

Herrn Sthyr wird nun von Herrn C. H. Olsen von der Fa. Danisco folgendes berichtet:

Ein Herr Kjaersgaard, Tel. Central 17881 bzw. Palae 8112 erschien bei der Danisco und machte folgende Angaben:

Die Demonstrationen, die bis jetzt in kleinem Massstabe veranstaltet worden, würden in den nächsten 4 Wochen häufig und in grossem Format wiederholt werden. Es sei zu erwarten, dass die neue Regierung gestürzt werde und die DNSAP die Macht ergreifen würde. Herr Kjaersgaard gibt weiter an, dass die Firma Danisco ein von Frits Clausen unterzeichnetes Schreiben erhalten könne, in dem bestätigt würde, dass die betr. Firma die Partei gestützt habe. Auf die Frage, ob auch andere Firmen sich beteiligen würden, wurde geantwortet, dass Herr Gunnar Larsen mit grossen Beträgen die Partei unterstütze. Herr Olsen fragte nun Herrn Sthyr, wie es möglich sei, dass F. L. Smidth dieser Bewegung Geld gegeben habe. Herr Sthyr will darauf antworten, dass es auf seine Initiative geschehen sei, dass er aber, besonders nach dieser Indiskretion, weitere Beträge nicht stiften werde.

Herr Sthyr hatte gestern eine Unterredung mit Aussenminister Scavenius, den er anscheinend sehr schätzt, und wusste auch, dass Herr Minister¹⁾ heute eine Besprechung mit Aussenminister Scavenius haben soll. In diesem Zusammenhange erwähnte Herr Sthyr, dass es Scavenius Gedanke gewesen sei, ein Kabinetts aus 5 Politikern und 5 Nichtpolitikern zu bilden, dieser Gedanke hatte sich jedoch nicht verwirklichen lassen. Herr Sthyr teilte diesmal, mehr als am Sonabend, die Ansicht, dass die jetzige Lösung doch nur ein Kompromiss sei, und er sagte auch, dass es anzustreben sei, dass Scavenius das Amt des Staatsministers und das Amt des Aussenministers auf seine Person vereinige.

Herr Sthyr deutete noch an, dass man zu einer befriedigenden Lösung auch eventuell durch neue Wahlen in Dänemark kommen könne.

Sch[warzmänn].

¹⁾ D. v. s. Renthe-Fink.

97.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. samtale med
statsminister Stauning 18. juli.**

19. juli 1940.

19/7 40.

Notiz

Betr. Gespräch mit Staatsminister Stauning.

Bei der Jahrestagung des Gemeinschaftsausschusses der Presse war ein kleines Essen für den 18. 7. im Restaurant Nimb veranstaltet worden, zu dem ich als Gast eingeladen war. Bei dem Essen war Staatsminister Stauning zugegen. Seine kurze Rede war etwas müde im Ausdruck. Er nannte sich einen „halbtoten oder gar toten Mann“, wahrscheinlich aber, um dadurch ein gewisses Mitgefühl zu wecken. Während des Essens sass ich neben Stauning und hatte auch nachher reichlich Gelegenheit, mit ihm zu sprechen. Folgende Äusserungen möchte ich aus den Gesprächen wiedergeben:

Ich fragte Stauning, was denn nun mit dem Brotpreis werde. Er sagte, dass das Brot von 96 Öre auf 1,36 erhöht werden müsste. Den Vorteil hätten die grossen Gutsbesitzer, weil diese Kornfelder hätten, während die mittleren und kleinen Betriebe sich ja noch immer auf die tierische Erzeugung spezialisiert hätten.

Ich fragte, ob dieses nicht eine starke Belastung für die allgemeine Bevölkerung darstelle. Stauning entgegnete, dass er es den Arbeitern schuldig sein würde, eine gewisse Lohnerhöhung folgen zu lassen. Ich bemerkte, dass dann ja wohl auch die Preisziffer verändert werden müsste. Dieses bejahte Stauning, sagte aber, dass die Erhöhung der Preisziffer von den Fabrikanten getragen werden müsste. Ich fragte, ob denn nicht die Gefahr bestehe, dass bei einer weiteren Belastung der produzierenden Industrie die Arbeitslosigkeit grösser würde, zumal ja auch die Bestände an Rohstoffen eher abnehmen als zunehmen. Stauning gab zu, dass die Arbeitslosigkeit als Moment wieder stärker auftauche. Zum Brotpreis äusserte er noch ergänzend, dass man versuchen müsse beim Brot mit Hinsicht auf die Arbeitslosen und alten Leute ähnlich wie bei der Margarine zu verfahren.

Dann warf er ein, dass ja gewisse Anzeichen für eine Zollunion mit Deutschland sprächen. Ich sagte dazu, dass solche Entwicklung m. E. günstig für Dänemark sein würde, da ja 3 Mill. mehr Absatzmöglichkeiten bei 80 Mill. hätten, als 80 Mill. bei 3 Mill. Das Thema kam dann auf die wirtschaftlichen Möglichkeiten Dänemarks, wobei hervorgehoben wurde, dass sich die Industrie spezialisieren müsse.

Stauning erwähnte Projekte neuer Strassen und Brücken, die vielleicht die Arbeitslosigkeit etwas eindämmen würden. Weiter nahm er die Anregung von einigen Redakteuren auf, den Gedanken eines Arbeitsdienstes näher zu treten. Es war aus den Gesprächen vollauf ersichtlich, dass man alles mögliche zu tun wünscht, um die Arbeit in Bewegung zu halten, da man in der Arbeitslosigkeit den drohendsten Faktor für die weitere Entwicklung sieht.

Wir kamen dann auf die Aussenpolitik zu sprechen. Stauning fragte, was nun in den nächsten Tagen passieren würde. Ich entgegnete, dass ich annähme, der Führer würde vor dem Reichstag sprechen und den Standpunkt Deutschlands gegenüber England nochmals präzisieren. Vielleicht könne man am besten sagen, dass jetzt ein Schuss vor den Bug käme und dass dann das Schiff England entweder stoppen müsse oder weiterfahren müsse. Dass in letzterem Falle die Konsequenzen ganz klar gezogen würden, sei eine Selbstverständlichkeit.

Es kam die Rede auf den 9. April, wobei von Einzelnen gesagt wurde, dass man die Haltung der Regierung immer noch nicht verstehen könne. Allerdings wurde dabei gesagt, dass Norwegen, Holland und Belgien eine Rechtfertigung für den Standpunkt der Regierung bedeuten hätten. Aber Dänemark hätte von jeher ein grösseres Heer unterhalten sollen. Hierbei dachte man an Schweden und seine jetzige Position. Der Staatsminister sagte aber, man solle mehr an Holland und Belgien denken, die doch ein ausgezeichnetes Heer gehabt

hätten und seine Vergleiche daran ziehen. Als ich gefragt wurde, sagte ich, dass der 9. April nach meiner Ansicht garnicht ein so einschneidendes Datum im Sinne einer Berechtigung zur Kritik an der dänischen Haltung sein könne. Einen Vorwurf gegen die Haltung könne ich nicht als begründet ansehen. Stauning sagte, dass ja eigentlich nicht viel Zeit zum Überlegen gewesen sei. Man hätte sich mit kurzer Frist entschliessen müssen und hätte hierbei nur den Weg gehen können, der den grössten Schutz für die Bevölkerung dargestellt hätte. Das sei der beschrittene Weg gewesen.

Ich griff noch einmal das genannte Beispiel Schweden auf und bemerkte hierzu, dass in der nordischen Politik der letzten Jahre vieles gewesen wäre, was die klaren Linien einer wirklichen Politik des Nordens verwischt hätte. In der Politik müsse man immer mit beiden Beinen auf dem Boden stehen, was man in der nordischen Politik nicht getan hätte. Stauning hätte dieses ja in Lund klar und deutlich gesagt.

Er wurde hierzu von Seiten der Redakteure ergänzt, dass man über die schwedische Haltung in Norwegen und Finnland nicht sonderlich begeistert sei. Dann kam wieder das Thema auf die gemeinsam nordische Haltung gegenüber Deutschland, wozu ich sagte, dass dieses nach den Voraussetzungen der bisher gepflegten nordischen Politik eine Flucht vor der Verantwortung darstelle. Das nordische Verhältnis zu Deutschland müsse Schritt für Schritt hergestellt werden, und zwar über den Weg eines speziellen dänisch-deutschen Verhältnisses, norwegisch-deutschen, schwedisch-deutschen und finnisch-deutschen Verhältnisses. Wenn dann im Laufe der Zeit diese Linien klar seien und sich gleichzeitig ein gutes Verhältnis der nordischen Länder untereinander entwickelt hätte, würde das Ergebnis ein weitaus klareres Gesamtverhältnis sein, als wenn man sich durch ein zu vorzeitiges Bekennen zur völlig unfertigen internordischen Politik wieder in Träume und Utopien verflüchtigen würde. Diesem Gedankengang stimmte Stauning voll zu.

Wir kamen dann auf allgemeineres zu sprechen. Stauning sagte, dass Generalkonsul Yde ja nun Gesandter geworden sei. Ich fragte, ob er denn nach Berlin solle. Stauning erwiderte, dass dieses nicht geplant sei, sondern dass Yde von Hamburg aus mit besonderen Aufgaben im Sinne einer besseren Gestaltung des Verhältnisses zu Deutschland tätig sein solle.

Als das Gespräch auf die dänischen Nationalsozialisten kam, beteiligte sich Stauning sehr interessiert. Die Andeutung, dass sich die Nationalsozialisten auf deutsche Unterstützung beriefen, drehte ich dadurch in das Gegenteil um, dass ich auf das Versammlungsverbot und die Festsetzung der Nationalsozialisten hinwies. Ich sagte, dass der Vorwurf von Seiten der nationalsozialistischen Kreise, die ja immer Deutschland sehr freundlich gegenübergestanden hätten, sehr viel begründeter denkbar sei, wir täten nichts, um uns dieser Freundschaft dankbar zu zeigen, sondern hätten vielmehr durch das Versammlungsverbot unsererseits das Eingreifen gegen die Nationalsozialisten begünstigt. Dabei hätten wir bekanntlich nichts mit dem Versammlungsverbot zu tun. Als man von der Schwäche der Nationalsozialisten sprach, sagte ich, dass man ja unter solchen Voraussetzungen das Versammlungsverbot gut aufheben könnte, um dann in aller Klarheit zu demonstrieren, wie schwach die Nationalsozialisten seien, denn dann fiel ja der Vorwurf in sich zusammen, dass die Regierung aus Schwäche das Verbot aufrecht erhalte. Hierzu wurde bemerkt, dass man aus Rücksicht auf mögliche feindliche Demonstrationen der Kommunisten gegen Deutschland an einer Aufrechterhaltung des Versammlungsverbotes festhalten müsse. Ich bemerkte lächelnd, dass man mir nun etwas vormachen wolle. Denn an eine solche Geschichte könne ich nicht glauben.

Aus den Gesprächen am Tisch des Staatsministers Stauning und dem Verhalten Staunings selbst war eine deutliche Unsicherheit zu spüren. Man tastet stark an den inneren Problemen, bemüht sich aber gleichzeitig, durch eine überaus entgegenkommende Haltung gegenüber Deutschland in seiner Position zu retten.

Kopenhagen, d. 19. Juli 1940.

Meissner.

Herrn Minister vorgelegt.

98.

**Notits [af statssekretær E. v. Weizsäcker] ang. samtale med viceregerings-
præsident Kanstein om mødeforbudet.**

30. juli 1940.

Berlin, den 30. Juli 1940.

Regierungsvizepräsident *Kanstein* brachte heute im Auftrage des Gesandten von Renthe-Fink folgende beide Fragen bei mir zur Sprache:

1) *Versamlingsverbot.*

In Dänemark besteht ein Versamlingsverbot. Dieses richtet sich in der praktischen Auswirkung vornehmlich gegen die dänischen Nationalsozialisten. Die dänische Presse hat aus Anlass eines Einzelfalles durchblicken lassen, dass die Dänische Regierung dieses Verbot auf deutschen Wunsch erlassen habe; Gesandter von Renthe-Fink hat hierüber seinerzeit berichtet. Die Gesandtschaft hat dem Staatssekretär Mohr gegenüber auf diese schiefe Darstellung hingewiesen. Es ist aber darauf nichts weiter geschehen.

Ich habe dazu Folgendes gesagt: Eine Aufnahme des Themas in der Presse, wie sie früher von der Gesandtschaft Kopenhagen angeregt war, scheine mir nicht zweckmässig. Dagegen würde ich es für richtig halten, wenn der Dänischen Regierung die Aufhebung des Versamlingsverbots in geeigneter Form nahegelegt werde. Von einer direkten Forderung werde im Augenblick besser noch Abstand genommen. Wenn die Dänische Regierung auf den Schritt nicht reagiere, könne man die Frage erneut prüfen.

2)

St.S.
Dg.Pol.
Pol.VI
Ges.Luther
VLR. Rödiger

99.

**Memorandum af Oberleutnant G. v. Stechow ang. den politiske
situation i Danmark.**

10. august 1940.

Nachdem¹⁾ in der ersten Zeit, beeindruckt durch die schnelle und glänzend organisierte Besetzung Dänemarks, die Verhältnisse ausgesprochen ruhig waren, ist in der letzten Zeit eine gewisse Unzufriedenheit in der dänischen Bevölkerung festzustellen, die nicht allein aus der Verknappung einiger Lebensmittel und ähnlicher Einschränkungen resultiert. Vielmehr hatte man in Dänemark mit dem Eindringen der Deutschen etwas Neues erwartet. Sensationslüstern, wie dieses kleine Volk immer gewesen ist, wurde — wenn auch zum Teil mit gemischten Gefühlen — jetzt eine schnellere Umstellung erwartet, als dieses heute der Fall ist. Die englische Propaganda nämlich war bis zum 9. April, dem Tage der Besetzung Dänemarks, ausserordentlich tätig gewesen. Sie hatte vieles versprochen. Die in der dänischen Bevölkerung vorhandene Hoffnung, dass nun die Deutschen einige dieser Versprechen

erfüllen würden, hat sich nicht in dem Masse bestätigt, wie man zu Anfang glaubte. Kurz ausgedrückt, Dänemark erwartet heute dringender denn je, täglich und stündlich, etwas Gutes und Neues von Deutschland und dadurch wiederum eine Verbesserung seiner wirtschaftlich recht trostlosen Lage. Demgegenüber hat der Deutsche Gesandte und Sonderbeauftragte des Deutschen Reiches zwar alles getan, um rein verwaltungsmässig die Ruhe im Lande aufrecht zu erhalten und gesellschaftlich gute Beziehungen zu den im Augenblick massgebenden dänischen Kreisen zu schaffen. Dieses ist im erheblichen Masse gelungen, befriedigt aber nicht die immer dringender werdenden Ansprüche, die das Volk hinsichtlich der obengeschilderten schnellen Umstellung und damit Verbesserung seiner Lage stellt. Man betont zwar immer wieder das gute Verhalten der deutschen Truppen zur Bevölkerung. Man schafft hierdurch auch eine gewisse Grundlage hinsichtlich eines auch zukünftigen guten Einvernehmens. Aber politisch geschieht nichts, aber auch gar nichts, was die Dänen mit dem neuen Deutschland bekannt machen könnte, um sie weltanschaulich und politisch enger an uns anzuschliessen. Dieser Fehler liegt vor allen Dingen bei der Deutschen Gesandtschaft bzw. dem Bevollmächtigten. Denn ausser der Propagandastaffel im Stabe des Befehlshabers darf das übrige Militär ja hierzu nicht beitragen. Dadurch dass nichts geschieht, werden häufig Redensarten laut, wie: „Ihr seid ja nur so freundlich, weil Ihr ein schlechtes Gewissen habt, aber sonst könnt Ihr auch nichts für uns tun.“ oder: „Die Engländer werden ja doch noch siegen, und damit wir nicht zu rigorose Bedingungen Euch gegenüber von dem Sieger England für uns verlangen, seid Ihr so nett.“ Hieraus geht hervor, dass mit diplomatischen Verbindlichkeiten und Liebenswürdigkeiten allein in grossen Kreisen des dänischen Volkes nichts geschaffen werden kann.

Wohin das Volk strebt, geht daraus hervor, dass die Eintritte in die NSDAP (Fritz Clausen) sich ungeheuer häufen. Ich habe selbst wiederholt beobachtet, dass die sich Meldenden wegen Überfüllung der noch sehr kleinen Lokale der NSDAP abgewiesen werden mussten. Ich habe ferner gesehen, dass in dem im Jahre 1938 vom Aussenpolitischen Amt eingerichteten Arbeitsvermittlungskontor viele Arbeiter, die sich nach Deutschland gemeldet hatten, abgewiesen werden mussten. Diese Beispiele sollen lediglich ein Beweis dafür sein, dass man „wo die Dinge nun einmal so liegen“ (typisch dänischer Ausdruck) das Heil von Deutschland erhofft. Ich habe mit sehr vielen Dänen gesprochen, die mich als Deutschen nicht erkannt hatten. Ich habe hierbei auch manches abfällige gehört. Die meisten stehen auf dem Standpunkt: „zwar haben wir bis jetzt mit den Engländern zusammengearbeitet, warum sollen wir es nicht, wo die Dinge nun einmal so liegen, mit den Deutschen versuchen?“ Leider geschieht nichts von seiten der Deutschen Gesandtschaft, was die Bestrebungen fördern könnte. Die Hauptdevise bleibt bei allem die diplomatische „Vorsicht“, nicht aber das Handeln. Man kann aber so unter keinen Umständen im Fluss der sich schnell entwickelnden Dinge (Zunahme der Arbeitslosigkeit usw.) eine wirklich vernünftige Basis schaffen, um Dänemark äusserlich und innerlich zu befriedigen. Dieses Obengeschilderte ist nicht meine Ansicht allein, sondern ich habe mich mit vielen Bauern, vielen Kaufleuten und auch anderen mir seit Jahren in Dänemark bekannten Leuten über dieses Thema unterhalten und allgemein einheitlich feststellen können, dass dem so ist.

Da nun in Norwegen die Dinge auch in Fluss kommen, was übrigens sehr wohl in Dänemark bekannt ist, wird es höchste Zeit, dass für den grossen Gedanken, den wir verfolgen, in Dänemark etwas geschieht. Die Verhältnisse sind dazu als absolut reif zu bezeichnen, was im übrigen auch von dem einzigen Mann, der sich energisch für sein Volk einsetzt, nämlich Fritz Clausen, erkannt worden ist. Da er jedoch bei der Gesandtschaft und anderen bürokratischen Stellen keinerlei Anschluss erreichen konnte, hat er sich schliesslich an den Legationssekretär Meissner, einem aus der NSDAP hervorgegangenen noch sehr jungen Mann gewandt mit der Bitte, doch irgendwie seine Verbindungen auszunutzen, um zu helfen. Meissner, welcher Obersturmführer im Stabe des Reichsführers SS ist, hat sich an den Reichsführer SS Himmler gewandt. Vor einiger Zeit wurde damit begonnen, den Standartenführer Müller heraufzuschicken, welcher — und zwar zunächst in Jütland — viele gut aussehende Arbeitslose für die SS wirbt. Es ist aber klar, dass mit solchem Unternehmen das Kernproblem nicht gelöst werden kann. Angestrebt werden muss baldigst eine gewisse Gleichschaltung zum Deutschen Reich, um einen Ausgleich mindestens auf dem Gebiet der Arbeitslosigkeit zu schaffen. Trotz der Förderung vieler dänischer Arbeitsloser durch Ein-

stellung in Deutschland steigt die Arbeitslosenziffer unentwegt weiter an, trotzdem auch dänischerseits für Torfarbeiten — das Ersatzheizmittel für den kommenden Winter — die Arbeiter soweit als möglich vom Arbeitslosenamt fortgenommen werden, um auf diesem Gebiet tätig zu sein. Wenn auch auf dem Gebiet des Handels durch Handelsverträge mit Deutschland hie und da Linderung geschaffen wird, muss auch auf diesem Gebiet wesentlich radikaler gearbeitet werden, um Abhilfe zu schaffen, und zwar ehe Dänemark — wie die Dänen selbst sagen — ganz abrutscht (in Dänemark sprachlich derselbe Ausdruck wie in Deutschland). Aber auch in dieser Beziehung wird viel zu wenig getan, immer wieder mit Rücksicht auf evtl. Befremdung, die radikalere Massnahmen hervorrufen könnten. Man hört von Stimmen, die in der Verschaffung von Arbeitern nach Deutschland eine gewollte Politisierung des dänischen Volkes sehen. Aber nicht nur auf diesem Gebiet, wo zu wenig getan wird, werden Fehler gemacht, nein auch dort, wo die Dänen sich ihrerseits selber anbieten, mit uns Deutschen mitzumachen, ist ein absolut mangelndes Verständnis festzustellen. Ich meine hiermit z. B. folgenden Fall: Bei der deutschen Wehrmacht bzw. bei mir persönlich haben sich viele Offiziere des dänischen Heeres mit bisher bester militärischer Laufbahn (Generalstabsoffiziere) gemeldet mit der Bitte um Aufnahme in das deutsche Heer. Da es sich weltanschaulich betrachtet, um tadelloses Menschenmaterial zu handeln scheint, habe ich mich persönlich an den früheren Chef des Generalstabes meiner Dienststelle gewandt, welcher die Sache auch in Bearbeitung genommen hat. Es kam dann jedoch eine kurze Ablehnung seitens des O.K.W., welche grosse Betrübnis bei den Bittstellern hervorgerufen hat. Alle diese Dinge erfordern das energische Zugreifen einer festen Hand, damit sie abgestellt werden.

Zusammenfassend ergibt sich, dass meines Erachtens der Augenblick gekommen ist, wo man den einzigen energischen Mann, Fritz Clausen, der für eine Neuorientierung Dänemarks in Frage kommt, unterstützen muss. Wegen des kommenden Winters, der Verdunkelung und anderer mit dem Krieg verbundenen Schwierigkeiten, die sich mehr und mehr belastend auf die dänische Volksseele legen, muss etwas geschehen. Dänemark erwartet ohne Frage mindestens die Inangriffnahme der schwierigen Probleme seitens des Deutschen Reiches. Es ist grundverkehrt zu glauben, dass lediglich eine loyale Haltung Dänemark gegenüber bzw. die ständige Betonung der dänischen Nationalität das Volk in seiner Gesamtheit weiterhin befriedigen kann.

Berlin, den 10. August 1940.

¹⁾ Dokumentet bærer foroven følgende påtegning med blyant: „Ausarbeitung G. v. Stechow. Duplikat“.

100.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. mødet på Broholm og køb af maskiner til „Fædrelandet“.

19. august 1940.

19/8 40.

Notiz für Herrn Minister

Die Sitzung auf Broholm ist — soweit ich von Seiten der dänischen Teilnehmer erfahren habe — im Grossen und Ganzen sehr harmonisch verlaufen. Dass Knud Bach eine zweifelnde Haltung einzunehmen beginnt, ist bisher bei den dänischen Nationalsozialisten nicht bekannt geworden. Es scheint aber möglich, dass Valdemar Thomsen und Hartel einen Einfluss auf Knud Bach ausüben. Besonders Valdemar Thomsen hatte sich auf Broholm sehr skeptisch verhalten. Unterschriften zu der Erklärung sind noch nicht vollgültig gegeben worden. Vielleicht wäre es doch notwendig, einmal mit Knud Bach zu sprechen,

da es nicht ausgeschlossen ist, dass er auf Grund eines privaten Gesprächs mit Herrn von Löw etwas beeindruckt ist. Die künftige politische Form schilderte Herr von Löw dahingehend, dass sich unter dem Sammelbegriff „grossgermanisch“ ein organisiertes Abhängigkeitsverhältnis zu Deutschland herauskristalisieren würde. Dieses kann ja bei der jetzigen Situation sehr leicht missverstanden werden. Für eine nationale Bewegung in Dänemark ist die Vertretung einer solchen Linie auch schwer möglich, da man von anderen Impulsen ausgehen muss. Vor allen halte ich es auch politisch für nicht ratsam, Entwicklungsergebnisse als Zukunftsform zu nennen. Denn es kommt bei der Gestaltung einer dänisch-deutschen Zusammenarbeit doch im wesentlichen darauf an, die politischen Ansatzpunkte in unserem Sinne psychologisch so klug wie möglich sicherzustellen ohne dabei das nationale Selbständigkeitsgefühl zu stark zu beeinträchtigen.

Wegen der Modernisierung der Zeitung „Faedrelandet“ ist inzwischen der Kauf einer gebrauchten grossen Rotationsmaschine getätigt worden und ausserdem über den Kauf einer grossen dänischen Akzidenzdruckerei verhandelt worden. Gleichzeitig ist die Fühlung mit Harald Tandrup so weit geführt worden, dass er sich heute definitiv entscheiden soll, ob er als politischer Redakteur in „Faedrelandet“ eintreten will. In Aarhus wird in diesen Tagen entsprechend mit „Sören Jyde“ verhandelt werden, der in Jütland der zugkräftigste und populärste Journalist ist und bisher in „Jyllandsposten“ tätig war.

Auch die Herstellung von Plakaten und anderen Propagandamaterials ist in den letzten Tagen stark beschleunigt worden, sodass noch in dieser Woche die praktische Ausführung der Propaganda beginnen wird.

Kopenhagen, d. 19. August 1940.

Meissner.

101.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. føling mellem LS og De samvirkende Fagforbund.

21. august 1940.

21/8 40.

Notiz für Herrn Minister

In Verbindung mit den jetzigen Plänen der Gewerkschaften zur Bildung einer gemeinsamen Organisation mit den Arbeitsgebern etwa nach dem Muster der deutschen Arbeitsfront erfahre ich, dass angeblich noch immer zwischen den Gewerkschaften und der LS Fühlungen bestehen sollen, wobei insbesondere Hartel treibende Kraft sein soll. Es heisst, dass der Plan von Hartel entwickelt worden sei, ihn selbst und Clausen als Minister zu berufen. Obwohl dieses eine schon etwas ältere Idee gewesen sein soll, scheint sie in Zusammenhang mit den jetzigen Plänen immer noch aktuell zu sein. Es wird auch gesagt, dass Stauning nicht gegen einen solchen Plan sei, jedoch auf scharfen Widerstand der Partei stosse, während die Gewerkschaften ihrerseits geneigter zu sein scheinen. Weiter wurde mir mit der Quelle des Gewerkschaftssekretärs Berg, der in sehr enger Beziehung zu Stauning steht, gesagt, dass Hartel in den Tagen der Neubildung der Regierung zwei Tage lang bei Stauning zu Gast gewesen sei. Diese Notiz zeigt, dass die Haltung von Hartel nicht klar ist und dass sein Hauptbestreben doch darin liegt, einen Ministerposten zu bekommen. Wahrscheinlich ist daher die Wankelmütigkeit von Knud Bach doch auf den Einfluss von Hartel zurückzuführen.

Kopenhagen, d. 21. August 1940.

Meissner.

102.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. en samtale med „Politiken“s redaktion og direktion.

22. august 1940.

22/8 40.

Notiz für Herrn Minister

Heute in „Politiken“ von der Redaktion und Direktion zum Frühstück und zur Besichtigung des Betriebes eingeladen, kam das Gespräch auf die allgemeine innerpolitische Situation. Zu dem Ergebnis der wirtschaftspolitischen Besprechungen bestand die Annahme, dass es sich um eine längere Unterbrechung handle, die man damit begründete, dass im allgemeinen die Voraussetzung in der Bevölkerung für solche Beschlüsse noch nicht gegeben sei. Die Widerstände hätten besonders beim Industrieraadet und beim Landwirtschaftsrat gelegen. Konsequenzen für die jetzige Regierung erwartet man nicht. Man ist auch überzeugt davon, dass Scavenius die Regierung nicht durch einen Rücktritt gefährden wird.

Zur allgemeinen Lage sprach ich die Vermutung aus, dass eine gewisse Versteifung zu spüren sei. Aus der Unterhaltung lassen sich als Motive folgende Gesichtspunkte festlegen:

1. Allgemein ist nach dem raschen Ende der Kriegssituation in Frankreich erwartet worden, dass nun rasch ein deutscher Angriff auf England und damit eine Beendigung der Gesamtkriegssituation erfolgen würde. In dieser Anschauung hat sich allerlei geändert. Die Rede Molotows, die amerikanischen Ansichten und auch Churchills Rede, die alle einen langen Krieg prophezeihen, haben ihren Einfluss gehabt, sodass man in Bezug auf den Winter pessimistischer gestimmt ist.

2. Die Unsicherheit der politischen Zukunft verbunden mit deutschen Äusserungen über die allgemeine Zukunft Europas hat die politische Wirkung gehabt, dass man eine Änderung der Selbständigkeit Dänemarks im Gegensatz zu den Zugeständnissen vom 9. April befürchtet und dadurch einen gewissen Widerstandswillen lebendig hält. Dieser geht im wesentlichen von ultranationalen Kreisen aus, wie sie sich um „Nationaltidende“ gebildet haben. Als Beweis für die Empfindlichkeit der Dänen nannte man mir, dass die Stellungnahme „Politikens“ zu den deutschen Norwegen-Dokumenten und der Angriff auf Churchill rund 20 000 Abbestellungen zur Folge gehabt hätte. Dieses sei also ein sehr teurer Artikel gewesen. In politischen Kreisen hätte man verschiedene Gründe zu einer Skepsis gehabt. Zunächst sei die Rede Funks in ihrer ursprünglichen Fassung mit grosser Freude aufgenommen worden, bis die Erklärung gekommen sei, dass diese Fassung besonders auf den Balkan abgezielt hätte, sodass man den Eindruck erhalten musste, dass zwei Konstruktionsformen bei der Neugestaltung Europas verherrschten und die Konstruktionsform für den Norden nicht die Selbständigkeit der wirtschaftlichen Gestaltung vorsah, von der Funk sprach. Weiter hätte irritiert, dass Aussenminister Scavenius zum Schluss seiner Erklärung, die er bei Antritt seines Amtes abgegeben hätte, hervorgehoben hatte, dass er im Sinne eines selbständigen Dänemark spreche und dass dieser Satz in der deutschen Publikation gestrichen worden sei. Somit hätte die Vermutung um sich gegriffen, dass von der zugebilligten Selbständigkeit Dänemarks der Weg zu anderen Ausgangsformen in der Frage der Neugestaltung des Verhältnisses gefunden werden sollte. Dieses hätte mehr und mehr dazu beigetragen, eine nationale Skepsis zu favorisieren, obwohl allgemein die Einsicht vorherrschend sei, dass ein enges dänisch-deutsches Verhältnis für Dänemarks Zukunft entscheidend sein müsse. Aber man brauche nun Zeit, um diese Hindernisse zu überwinden.

Natürlich wurde Stauning als Mann genannt, der für die Verständigung einen entscheidenden Einfluss haben könnte. Es war interessant, zu erfahren, dass der Plan besteht, Kjaerbøl zu einem Studienaufenthalt nach Berlin zu entsenden.

Über die jetzigen Verhandlungen der Gewerkschaften mit den Arbeitsgeberverbänden wurde gesagt, dass man sich einigen wollte, die Streikfrage als Reibungsmoment beider Organisationen zu beseitigen.

Kopenhagen, d. 22. August 1940.

Meissner.

103.

**To notitser af presseattaché Gustav Meissner ang. en samtale mellem
Oberleutnant G. v. Stechow og Børge Bryld.**

26. august 1940.

Notiz für Herrn Minister

Rechtsanwalt Bryld berichtete mir von einer Zusammenkunft, die Oberleutnant Stechow mit seinem Bruder, Børge Bryld, gehabt hat. Von Stechow hatte sich an Herrn Bryld mit der Bitte gewandt, dass dieser eine Zusammenkunft von Stechows mit Dr. Clausen vorbereiten sollte. Die Äusserungen, die von Stechow dabei gemacht hat, haben bewirkt, dass sich die beiden Herren Bryld sehr beunruhigt mit Fragen an mich gewandt haben, wer dieser Herr von Stechow sei.

Er hat u. a. etwa folgendes gesagt: Es werde endlich Zeit, dass der Nationalsozialismus in Dänemark durch berufene Hände eine ordentliche Gestalt gewinne. Er, Stechow, wisse genau von der Verbindung, die mit Herrn von Löw und Meissner bestünde. Über Herrn von Löw könne er nur lachen, und Meissner sei mit seinen 26 Jahren viel zu jung, um sich solcher Aufgabe anzunehmen. Es sei ihm völlig unverständlich, wie man von Berlin solche Leute ausersuchen könne. Rosenberg sei ja doch der eigentliche Mann, der über das Schicksal des Nordens entscheiden könne. Er, Stechow, dürfe versichern, dass er positiv wisse, dass der Führer das politische Schicksal des Nordens ausschliesslich in Rosenbergs Hand gelegt habe. Er spreche in dieser Beziehung als ein persönlicher Beauftragter Rosenbergs und sei auch dabei gewesen, als der Führer Rosenberg und Ribbentrop zusammen empfangen hätte. Dabei habe er erlebt, wie Ribbentrop nun nicht geradezu stramm gestanden hätte, aber doch absolut der weniger Beachtete von den beiden gewesen sei. Das käme daher, dass Ribbentrop ja ein verhältnismässig junger Parteigenosse sei und der Führer den älteren Parteigenossen Rosenberg vorziehe. Auch in Bezug auf den Reichsführer SS hätte sich ja vieles gewandelt. Der Führer habe zunächst weitgehende Vollmachten für ihn gehabt, mit denen er aussenpolitisch arbeitete. Dann sei aber ein Reifall in Rumänien gekommen, der die Erschiessung Codreanus und seiner Leute zur Folge gehabt hätte, und seitdem sei es mit den aussenpolitischen Vollmachten des Reichsführers nicht so weit her. Der Gesandte von Renthe-Fink könne von Glück sagen, dass er noch etwas auf die nationalsozialistische Linie in Dänemark gegangen sei. Sein Schicksal hätte an einem seidenen Faden gehangen. Es sei aber in Berlin klar, dass er untauglich sei und nach dem Kriege wegmüsse. Rosenberg habe schon die Forderung gestellt, dass alle seine Leute ins Auswärtige Amt kommen sollten. Er, Stechow, würde der Gesandtschaft in Kopenhagen verantwortlich zugeteilt werden.

Stechow fragte dann, wie es mit dem Geld bei den dänischen Nationalsozialisten gestellt sei. Als Rechtsanwalt Bryld äusserte, dass man sich schwer durchkämpfen müsse, rief Stechow aus, dass man darauf ersehen könne, wie verantwortungslos gearbeitet würde. Rosenberg habe Millionenbeträge zur Verfügung. Soweit erinnerlich, hat auch Stechow den bevorstehenden Besuch von Herrn Scheidt angekündigt.

Da ich zunächst den Besuch von Scheidt abwarten möchte, um genau zu untersuchen, wie eng er seine Verbindung mit Herrn von Stechow gestaltet, würde ich vorschlagen, den Inhalt dieser Notiz zunächst als Orientierung zu behandeln.

Kopenhagen, d. 26. August 1940.

Meissner.

Notiz für Herrn Minister

Um die Äusserungen des Oberleutnants von Stechow gegenüber dem dänischen Rechtsanwalt Børge Bryld, die mir von dritter Seite bereits geschildert worden waren, genau zu kennen, habe ich am 26. 8. ds. J. abends 20,30 Uhr mit Herrn Rechtsanwalt Børge Bryld gesprochen, der mir folgendes mitteilte:

Herr von Stechow erschien am 24. ds. M. in Begleitung eines dänischen Grossisten Thorlund, mit dem er früher Fischgeschäfte zu tätigen versucht hat, im Büro des Herrn Bryld und bat um eine Unterredung. v. Stechow war in Uniform. Er sagte Herrn Bryld, dass er mit Interesse eine juristische Ausarbeitung der DNSAP gelesen habe und gekommen sei, weil er den Eindruck habe, dass die dänischen Nationalsozialisten nicht die richtigen deutschen Verbindungen hätten. Er, Stechow, sei früher Leiter des Amtes Norden im Aussenpolitischen Amt der NSDAP gewesen und kenne daher Skandinavien. Er sei auch Anhänger von Dr. Clausen und hätte daher nach dem 9. April alle Leute, wie Ejnar Vaaben, Wilfred Petersen etc. von General Kaupisch ferngehalten.

Vor einigen Wochen hätte er, Stechow, dann einen grossen Bericht über die politische Lage in Dänemark gemacht, den er über Rosenberg dem Führer vorgelegt habe, der seine Gedanken und Ziele akzeptierte. Der Führer habe gerade Rosenberg alle Vollmachten für Norwegen gegeben. Und nun wolle er, Stechow, gern wissen, wann Dr. Clausen eine Unterredung mit dem Reichsamtseleiter Scheidt haben wolle. Dieses sei der entscheidende Mann. Dr. Clausen brauche nur einen kurzen zusagenden Bescheid an ihn, Stechow, zu geben. Dann würde er auf seiner direkten Leitung nach Rosenberg den Bescheid weiterleiten, was in 8 Minuten geschehen könne. Scheidt würde sich dann gleich mit dem Führer unterhalten und nach Dänemark kommen, wo dann 3 Tage nach dem Gespräch Scheidt-Clausen die Nationalsozialisten an die Macht kommen würden.

Rechtsanwalt Bryld deutete an, dass die dänischen Nationalsozialisten wohl einige Verbindungen mit Deutschen hätten und er an die Aussichten, die Stechow mache, nicht recht glauben könne.

Stechow nannte darauf die Namen Meissner und von Löw, wobei er über von Löw vielsagend lächelte und bei Meissner bemerkte, dass dieser ein junger Bengel von 26 Jahren sei, den man unmöglich mit politischen Aufträgen ausstatten könne.

Es sei ganz gut und schön mit Ribbentrop. Aber er habe ja einen schwarzen Fleck in seiner Seele, da er ein junger Parteigenosse sei. Man müsse wohl anerkennen, dass er sich in der letzten Zeit redlich bemüht hätte, durch Eifer dieses Manko auszugleichen. Aber Rosenberg habe eine ganz andere Stellung zum Führer. Allein die Geburtstagsgeschenke des Führers zeigten dieses. Er, Stechow, habe verschiedentlich Verhandlungen zwischen Rosenberg und Ribbentrop beigewohnt und erlebt, wie Ribbentrop vor Rosenberg gewissermassen stramm steht. Rosenberg sei eben der alte Parteigenosse. Allerdings habe er nach Ribbentrops Russlandpakt ein Jahr lang Zurückhaltung geübt, aber nun sei ihm vom Führer besonders Wichtiges aufgetragen worden. Rosenberg habe auch gefordert, dass alle seine Leute ins Auswärtige Amt kommen sollen. Zu ihm, Stechow, habe er bereits gesagt, dass er Diplomat in Kopenhagen werden würde.

Der Gesandte von Renthe-Fink könne froh sein, dass er noch am Leben sei. Es sei sein Glück, dass er wenigstens zuletzt etwas auf die nationalsozialistische Linie gegangen sei. Früher hätte er nie in seinen Berichten einen Deut über die dänischen Nationalsozialisten erwähnt. Er würde auch nach dem Kriege wegkommen.

Mit Himmler sei es auch so eine Sache. Er habe ja wohl in früheren Jahren vom Führer einen gewissen Spielraum gehabt, auf dem er sich, wie er es liebt, aussenpolitisch tummeln konnte. Aber dann sei der Reifall in Rumänien gekommen, der Codreanu und seinen Leuten das Leben kostete. Und seitdem sei ihm vom Führer seine aussenpolitische Tätigkeit beschnitten worden.

Nun verschiebe er Minderheiten in Europa. In diesem Zusammenhang wolle er, Stechow, doch erwähnen, dass die SS-Werbung lediglich Volksdeutsche umfasse und daher die Anwerbung von Dänen völlig unzulässig sei. Er könne nur warnen. Die jetzt von den Nationalsozialisten gepflegte Linie gegenüber Deutschland würde eines Tages zur Katastrophe führen.

Stechow fragte dann, ob die Nationalsozialisten wenigstens über Gelder verfügten. Dieses verneinte Bryld. Hierauf sagte Stechow, dass Rosenberg über Millionenbeträge verfüge und allein deshalb eine Zusammenarbeit mit Rosenberg erwähnenswert sein müsse. Bryld entgegnete, dass man doch nicht seine jahrelangen freundschaftlichen Verbindungen mit Deutschen in den Schmutz werfen könne, worauf Stechow meinte, dass ja die Verbindung mit Rosenberg geheim gepflegt werden könne, ohne dass die anderen etwas davon wissen. Er wolle überhaupt dringend bitten, diese Unterhaltung als streng vertraulich zu behandeln, von der nur Dr. Clausen selbst Mitteilung gemacht werden dürfte.

Als das Gespräch auf die jetzige europäische Lage kam, kritisierte von Stechow die Art der Kriegsführung gegenüber England und vertrat die Ansicht, dass der Krieg noch Jahre dauern würde.

Er gab im Gespräch auch vor, des öfteren mit dem Führer zusammengewesen zu sein, der genau wisse, wer Stechow sei.

Dieses Gespräch ist mir aufgrund meiner sehr guten Bekanntschaft mit Rechtsanwalt Bryld von diesem persönlich vertraulich mitgeteilt worden, weil er befürchtet, dass Herr von Stechow anscheinend als Vertrauter von Reichsamtseiter Scheidt andere dänische Kreise aufsuchen wird, wodurch eine politisch nachteilige Unruhe entstehen würde. Gleichzeitig brachte Herr Bryld, den ich als angesehenen und vollauf glaubwürdigen Mann kenne, seine Verwunderung darüber zum Ausdruck, wie ein Oberleutnant der Wehrmacht solche Äusserungen gegenüber einem Dänen machen kann, der dadurch ein nachteiliges Bild von den Verhältnissen im Reich bekommen müsste.

Über Herrn Bryld möchte ich erwähnen, dass mir dieser zur Zeit meiner Tätigkeit in der Dienststelle Ribbentrop 1938 vom Reichshauptamtsleiter Brack von der Kanzlei des Führers für eine Zusammenarbeit empfohlen wurde und ich seitdem auch in denkbar bester Form mit ihm Verbindung gehalten habe.

Kopenhagen, den 26.8.1940.

Meissner.

104.

Brev fra rigsleder Alfred Rosenberg til rigsudenrigsminister v. Ribbentrop ang. „Nordische Gesellschaft“.

6. september 1940.

6. Sept. 1940

12382/R/Dt.

Herrn

*Reichsaussenminister
Bernhard¹⁾ von Ribbentrop,
Berlin W. 8.
Auswärtiges Amt.*

Sehr geehrter Parteigenosse von Ribbentrop!

Nachstehend möchte ich Ihnen einige Gedanken entwickeln, die mir für die weltanschauliche Seite des nordischen Problems von Wichtigkeit erscheinen und von denen ich annehmen darf, dass die aussenpolitischen Probleme, die damit zusammenhängen, von Ihnen ebenso gesehen werden, wie ich sie glaube nach einer langjährigen Bearbeitung sehen zu müssen.

In unseren Unterredungen glaubte ich eine weitgehende Übereinstimmung festgestellt zu haben. Ich bin der Überzeugung, dass das ganze skandinavische Problem nicht nur eine Frage der Politik und Wirtschaft allein ist, sondern dass die inneren Widerstände bei den skandinavischen Völkern nur durch eine grosse und zwar germanisch gedachte Idee überwunden werden können. Wie Sie wissen, habe ich mit ausdrücklicher Genehmigung des Führers über diese nordische Schicksalsgemeinschaft zu der ausländischen Presse gesprochen, und diese Frage ist — wenn auch von verschiedenen Seiten naturgemäss ablehnend — doch zu einem geistigen Problem für die Skandinavier geworden, um das sie nicht herum können. Diese Rede bewegte sich in Gedankengängen, wie ich sie auf den Tagungen der Nordischen Gesellschaft in den vergangenen Jahren vertreten habe. Ich glaube nunmehr, dass für die Zukunft die Nordische Gesellschaft gerade auf dieser weltanschaulichen Linie besondere Aufgaben haben könnte und somit ein besonders wertvolles Werkzeug für die Gesamthaltung des Deutschen Reiches gegenüber dem Norden. Sie ist, wie Sie wissen, vertreten in Deutschland durch die Kontore, die fast überall von den Gauleitern und Reichstatthaltern persönlich geleitet werden. Sie selbst sind vor ein paar Jahren dem Obersten Rat der Nordischen Gesellschaft beigetreten, und die Tätigkeit der Nordischen Gesellschaft ist ja zweifellos sehr wertvoll gewesen, schon um die verschiedenen Persönlichkeiten aus ganz Skandinavien, die für uns in Frage kommen, herauszufinden. Ich glaube, dass der Hinweis auf den Fall Norwegen, der Ihnen ja eingehend bekannt ist, hier genügen kann.

Nun glaube ich, dass es im Interesse dieser Gesamtarbeit liegt, wenn die Nordische Gesellschaft die Dachorganisation für jene Sonderverbände wird, die sich mit Norwegen, Dänemark oder Schweden gesondert befassen. Ich glaube, dass es der Einheit des Gedankens dienlich wäre, wenn hier eine Form gefunden würde, wonach die Nordische Gesellschaft unter der Führung des Gauleiters Lohse auch vom Auswärtigen Amt generell mit der Durchführung verschiedener Veranstaltungen beauftragt würde, die zum Teil von ihr durchgeführt, zum andern Teil jedoch gesondert von anderen Verbänden betreut werden. Etwa in dem Sinn, dass die Nordische Gesellschaft generell diese Veranstaltungen durchführt unter jeweiliger Beteiligung des beteiligten Landes. Also Nordische Gesellschaft plus deutsch-schwedische Vereinigung, oder Nordische Gesellschaft und eine deutsch-norwegische Gesellschaft. Ich bin der Überzeugung, dass eine solche Regelung, deren Einzelheiten ja noch auszumachen wären, sowohl im Interesse einer einheitlichen weltanschaulichen Bearbeitung, als auch einer einheitlichen aussenpolitischen Betreuung liegen würde.

Hinzu kommt noch folgendes: der Führer hat mich, wie Ihnen durch Rundschreiben von Dr. Lammers bekannt ist, mit der Leitung der gesamten nationalsozialistischen Forschung beauftragt. Im Rahmen dieser vorbereitenden Arbeiten für die Hohe Schule werden an verschiedenen Stellen in Deutschland Forschungsinstitute gegründet und zwar auch ein Institut für germanische Forschung an der Universität in Kiel. Die organisatorischen und forschungsmässigen Arbeiten werden in meiner Dienststelle von Reichsamtsleiter Scheidt und Reichsamtsleiter Professor Dr. Baessler geführt werden. Auch diese Arbeiten bezwecken neben der laufenden geistigen und kulturellen Tagesarbeit die weltanschauliche, forschungsmässige Vertiefung der Verbindungen historischer und gegenwärtiger Art zwischen dem Norden und Deutschland. Diese Forschungsarbeit würde sich dann, da sie im gleichen Gau zentralisiert ist, wo die Nordische Gesellschaft ihren Sitz hat, organisch in die Gesamtheit einfügen. Auch aus diesem Grunde halte ich die oben vorgeschlagene Regelung für richtig und zweckmässig.

Ich wäre Ihnen verbunden, wenn Sie diesen Gedankengängen zustimmen würden.

Im Nachtrag möchte ich noch auf eine Einzelheit hinweisen. Wie die Vertreter der Nordischen Gesellschaft in Lübeck manche notwendige Reise für Einladungen von Skandinavien nach Deutschland durchführen, so hatte ich Pg. Scheidt zwecks Aufnahme von Verbindung mit dänischen Wissenschaftlern nach Kopenhagen schicken wollen. Trotz der erfolgten Rücksprache mit dem Leiter Ihrer Verbindungsstelle zur Partei erfahre ich, dass angeblich Sie eine Reise von Scheidt als inopportun abgelehnt hätten. Ich kann das nur als ein Missverständnis auffassen, denn es ist ausdrücklich betont worden, dass Scheidt in Dänemark keine politischen Unterhandlungen zu führen hätte sondern kulturell wissenschaftliche Unterredungen und Aufnahme von jenen Beziehungen, die für unsere kommende Forschungsarbeit von Wichtigkeit sind.

Ich bitte Sie deshalb, den Vertreter für die Parteiverbindung in Ihrem Amte anzuweisen, doch hier keine Schwierigkeiten zu machen, und ich möchte Sie bitten, diese Anweisung generell für die Zukunft zu erteilen.

Ich wäre Ihnen verbunden, wenn Sie mir über die hier ausgesprochenen Gedanken recht bald eine Antwort geben könnten. Ich bin selbstverständlich zu einer Unterredung über diese Dinge gern bereit, falls aus irgendwelchen Gründen noch Rückfragen nötig sein sollten.

Heil Hitler!

¹⁾ Fejlskrivning for: „Joachim“.

105.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. chefredaktør Steen Rasmussens rejse til provinsen.

7. september 1940.

7/9 40.

Notiz für Herrn Minister

Um die Stimmung der für die DNSAP wichtigen Persönlichkeiten zu erforschen, wurde der Chefredakteur Steen Rasmussen auf eine Reise in die Provinz geschickt und hat mir heute folgende Notizen, die politisch aufschlussreich sind, ausgehändigt:

Gespräch mit Direktor Juncker, Aarhus am 4. September 1940:

Die zweistündige Unterredung, die ich mit Direktor Juncker auf seinem Kontor geführt habe, behandelte vollständig die augenblickliche Situation. Juncker sagte sofort, dass für ihn nicht der geringste Zweifel bestünde, dass der einzige politische Faktor hier im Lande, der die Forderungen der Zeit meistern könne, die DNSAP mit dem Parteiführer Fritz Clausen sei. Wenn dieses falsch sein sollte, würde er sich nicht mehr mit dem öffentlichen Leben beschäftigen, sondern ausschliesslich als Privatmann leben. J. äusserte, dass er sowohl von der Venstre, von der Sozialdemokraten, Radikalen und Konservativen aufgefordert worden sei, an die Verantwortung zu gehen. Er habe dieses aber abgelehnt, weil er nicht glaube, dass diese Parteien die Fähigkeiten haben würden, das Richtige zum Durchbruch gelangen zu lassen und in die Tat umzusetzen. J. sagte, dass er kürzlich in Berlin gewesen sei und danach sagen könne, dass er eine andere Aufgabe habe, als als Mitglied in das Ministerium Fritz Clausen einzutreten. Er deutete auch an, was er damit meinte. Aufgefordert von mir charakterisierte Juncker Fritz Clausen folgendermassen: Ich bin mit Dr. Clausen mehrere Male zusammengewesen und meine Auffassung ist, dass er ein sehr bedeutender Mann und ausgezeichnete Mensch ist. Ich will einen meiner Hauptgrundsätze benutzen, der wie folgt lautet: Qualität lässt sich niemals gleichschalten, Qualität geht nie in das Dutzend als graue Einheit ein.

Juncker sagte weiter, dass er nunmehr die politische und soziale Linie „Fädreländets“ anerkenne. Die Allianz mit der L.S. sah er als sehr bedeutungsvoll an. Bei dem Treffen auf Broholm hatte Juncker einen Ausspruch von Rechtsanwalt H. C. Bryld in Erinnerung, wonach es nicht gelte, die Leute von sich zu stossen und Feinde und Neider zu bekommen, sondern im Gegenteil, sich Verbündete und Mitkämpfer für die Sache zu schaffen. Diesem Gedanken kann ich mich voll anschliessen, sagte J., denn auf allen Gebieten muss die Sache jetzt in die richtige Lage gebracht werden.

Ich (Steen Rasmussen) bekam nun gewisse Erklärungen, dass die abgebrochenen Zoll- und Münzunionenverhandlungen mit Deutschland wieder aufgenommen werden müssen und dass Juncker hierüber eine Unterredung mit dem Vorsitzenden des Industrierates, Direktor August Holm, am 11.ds.Mts. in Kopenhagen haben soll. Juncker drückte den Wunsch aus, dass die Grundlage einer wirtschaftlichen Abmachung positiver Art bereits

gelegt sein muss, ehe die politische Entscheidung geschieht. Es war seine Überzeugung, dass der Industrierat im Begriff steht, die abweisende Haltung gegenüber Deutschland aufzugeben. Wenn dieses jedoch nicht der Fall sein sollte, will Juncker mit der statistischen Abteilung der Ölmühle das notwendige Material schaffen, sodass man sich von deutscher Seite ein Bild der wirtschaftlichen Lage in Dänemark und seiner ganzen Stellung verschaffen kann.

Sehr deutlich unterstrich Juncker, dass die Auffassung, dass Dänemark dazu übergehen sollte, nur ein landwirtschaftliches Land zu sein, kein Terrain gewinnen dürfe. Solches werde auch nicht von deutscher Seite gewünscht, wo man gewillt ist, die beiderseitige Stellung der Industrie in loyaler Behandlung zu erörtern. Ich verstand Juncker dahin, dass dort, wo dänische Industrie sich als konkurrenzfähig erwiesen hat, sie fortsetzen sollte. Hiermit, sagte er, ist man deutscherseits einverstanden. Es wurden in dieser Verbindung Schuhzeug und Textilwaren genannt.

Juncker war dagegen, die Judenfrage in der Agitation zu stark hervorzuheben, ebenso sagte er, dass der nordische Gruss und das Hakenkreuz für viele Wirtschaftsleute ein ernsthaftes Hindernis gegen den offiziellen Anschluss bedeuteten. Er fragte mich, ob die DNSAP bereit sei, schnell die Macht zu übernehmen. Ich wies darauf hin, dass ein Ministerium Clausen unzweifelhaft von der Allianz mit der L.S. geprägt sein würde. Während unserer Unterredung rief Gunnar Larsen aus Kopenhagen an und invitierte Juncker für Mittwoch Abend zu einem Essen. Juncker bat sich aus, dass dieses Essen unter 4 Augen stattfinden sollte.

Unterredung mit Knud Bach am 3. September 1940:

Ich fragte Knud Bach, wie es mit den Ausmeldungen liege. Er bezifferte sie auf ca. 800, was in keiner Weise beunruhigend ist. Etwas stärker sei es zwar in diesem Jahr gegangen, weil gewisse Leute der L.S. gesagt hätten, dass die unpolitische Organisation nun politisch und nationalsozialistisch geworden sei, da Knud Bach sich in die Gewalt der DNSAP gegeben habe. Knud Bach hat den Wunsch, in ruhiger Form über den 1. Oktober hinwegzukommen und dann die Segel in der richtigen Richtung zu straffen. Er sieht vollständig ein, dass es keinen anderen Weg für ihn gibt, mit dem Parlamentarismus zu brechen. Er ist Anhänger von Gemeinschaftsversammlungen der L.S. und der DNSAP mit L.S.-Amtsleitern als Rednern. Die meisten Ausmeldungen hat es im Kreis Hadersleben und im stark konservativ geprägten Kreis Thisted gegeben. In Nordschleswig ist nur der Amtsvorsitzende in Tondern gegangen. An die Mitglieder im Kreis Hadersleben sind dieser Tage von Knud Bach an jeden persönliche Briefe geschickt worden. Dieses hat bereits gewirkt. Im Kreis Thisted wird das gleiche gemacht werden. Knud Bach betonte, dass er in 3 Punkten besondere Schwierigkeiten habe, nämlich der Stellung Jörgen Sehesteds, des Verhältnisses zum Erwerbsausschuss und in Bezug auf den Folketingsmand Valdemar Thomsen.

Die Hauptleitung und Vertreterschaft geht stark gegen eine Sache, wenn Sehested fordert, dass sie augenblicklich durchgeführt werden muss. So sei es bei dem besprochenen Aufruf gewesen. Knud Bach schlug vor, dass die Arbeit Sehesteds künftig mehr mit der DNSAP als früher verknüpft würde, da er dann mehr Ruhe in der L.S.-Arbeit bekommen würde. Die Teilnahme Sehesteds in einer Regierung könne er nicht empfehlen. Hinsichtlich einer neuen Regierung würde es von grösster Bedeutung sein, dass der König sei ernannt. Die Stellung, die die Bauern heute zur neuen Zeit einnehmen, charakterisierte er dahin, dass sie bereit sind, eine nationalsozialistische Gesetzgebung zu respektieren, aber noch nicht in die DNSAP hineingehen wollen. Knud Bach hat Hartel aufgefordert, sich wegen der Verknüpfung Sehesteds mit der DNSAP an Clausen zu wenden. Über Hartel sagte Bach, dass er nie richtig ein Zusammenspiel zwischen Hartel und gewissen Systemkreisen bemerkt hätte, aber dass Hartel gewiss ängstlich sei, vergessen zu werden. Knud Bach will überlegen, ob er nicht Valdemar Thomsen für die Ausstückungsarbeit gewinnen kann, um ihn so mehr zu binden. Diese Ausstückung solle davon ausgehen, dass die Siedlerstellen durch kleinere Höfe mit ca. 20 to Land erstattet werden sollen. Bach will also eine soziale Hebung des Siedlerstandes.

Kopenhagen, den 7.9.40.

Meissner.

106.

**Indberetning fra viceregeringspræsident Kanstein ang.
Oberleutnant G. v. Stechow.**

9. september 1940.

Geheim!

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES¹⁾

Kopenhagen, den 9. September 1940.

Der Beauftragte für Fragen
der inneren Verwaltung
553 g. Partei

Inn.V. B.Nr. 368

Betrifft: Äusserungen des Oberleutnants
von *Stechow*, Leiter der hiesigen
Propaganda-Staffel, gegenüber
dem dänischen Rechtsanwalt
Börge Bryld über die schweben-
den innerpolitischen Fragen in
Dänemark.

Vorgang: Ohne

Anlagen:

An das Auswärtige Amt in Berlin.

Am 26. August hat zwischen dem Leiter der hiesigen Propaganda-Staffel, Oberleutnant von *Stechow* und dem Mitglied der Dänischen Nationalsozialistischen Partei, Rechtsanwalt Börge *Bryld*, eine Unterredung stattgefunden, von welcher Rechtsanwalt *Bryld* dem Legations-Sekretär *Meissner* Kenntnis gegeben hat. *Meissner* hat eine Aufzeichnung über die Unterredung angefertigt, die in der Anlage beigefügt wird und auf deren Inhalt ich Bezug nehmen darf.

Rechtsanwalt *Bryld* hat am 28. August dem Parteiführer der Dänischen Nationalsozialistischen Partei, Dr. Fritz *Clausen*, in Gegenwart eines Angehörigen meiner Dienststelle über die Unterhaltung mit Oberleutnant von *Stechow* Meldung erstattet. Den Verlauf dieser Unterredung darf ich bitten, aus der weiteren Anlage entnehmen zu wollen.

Im Einvernehmen mit dem Bevollmächtigten des Reichs, Gesandten von *Renthe-Fink*, habe ich am 3. September, insbesondere wegen der Äusserungen des von *Stechow* über führende Persönlichkeiten in Berlin und den Bevollmächtigten, Gesandten von *Renthe-Fink*, den Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark, Generalleutnant *Lüdke* über den Vorgang unterrichtet. Der Befehlshaber hat sofort Untersuchung angeordnet und den Chef des Stabes, Oberstleutnant von *Krause*, beauftragt, über das Verhalten des Oberleutnant von *Stechow* bei dessen vorgesetzter Dienststelle in Berlin mündlich zu berichten.

Von einer Befragung des Börge *Bryld* und des in der anliegenden Notiz genannten *Thorlund* ist mit Rücksicht auf deren dänische Nationalität abgesehen worden. Dem Oberleutnant von *Stechow* soll bei seiner vorgesetzten Dienststelle in Berlin Gelegenheit gegeben werden, sich zu äussern.

Wie ich bei meiner heutigen Anwesenheit in Berlin von dem in Berlin weilenden Chef des Stabes, Oberstleutnant von *Krause*, erfuhr, hat die Angelegenheit beim Oberkommando der Wehrmacht abschliessend noch nicht behandelt werden können, da der Leiter des OKW. — W.P.R. zur Zeit dienstlich von Berlin abwesend ist und erst Anfang nächster Woche in Berlin zurückerwartet wird. Oberleutnant von *Stechow* ist inzwischen nach Berlin zur Teilnahme an einem Kursus beordert worden.

gez. **Kanstein.**

¹⁾ Dokumentet har følgende påtegning: „Gesehen: Kopenhagen, den 9. Sept. 40. gez. *Renthefink*“.

Geheim!

553 g. Partei.

GESANDTER LUTHER

Berlin, den 11. September 1940.

Sehr geehrter Herr Unterstaatssekretär!

Leider wurde ich vorhin beim Reichsminister solange aufgehalten, dass ich Sie nicht mehr vor Tisch erreichen konnte. Ich muss auch jetzt zu einer wichtigen Sitzung und kann demgemäss erst zwischen 18 und 19 Uhr bei Ihnen vorbeikommen.

In der Anlage überreiche ich Ihnen den bewussten Vorgang — von Stechow, Partei 553 g. — und bemerke hierzu folgendes:

Herr von Stechow ist im Zivilberuf Abteilungsleiter Nord des Aussenpolitischen Amtes der NSDAP. und zur Zeit als Oberleutnant Leiter der Propaganda-Staffel Dänemark mit Sitz in Kopenhagen. Als solcher untersteht er dem OKW.Abt.WPr. (Wehrmachtspropaganda), Abteilungsleiter Oberstleutnant von Wedel.

Die Aufzeichnung des LS. Meissner von der Deutschen Gesandtschaft Kopenhagen, welche dem offiziellen Schreiben des Vizepräsidenten Kannstein aus Kopenhagen beiliegt, erhielt ich bereits vor einiger Zeit in einem privaten Schreiben des Herrn Meissner. Da wir dieses jedoch nicht verwenden konnten, habe ich Herrn von Renthe-Fink darum gebeten, die Angelegenheit offiziell anhängig zu machen, was nunmehr mit dem beiliegenden Schreiben geschehen ist. LS. Meissner bemerkt zu seinen Ausführungen, dass an die Richtigkeit der Mitteilungen der beiden Dänen nicht zu zweifeln ist. Die frühere Einstellung des Herrn von Stechow ist auch derart gewesen, dass ihm diese Ausführungen durchaus zuzutrauen sind.

Der Herr Reichsaussenminister wünscht, dass wir von seiten des A.A. sofort ein Verfahren wegen Landesverrats in Gang bringen und ich habe im übrigen den Auftrag, den Reichsführer SS. darum zu bitten, sich diesem Antrage anzuschliessen.

Sobald die Sitzung heute nachmittag beendet ist, werde ich sofort eine Ihnen zur Rücksprache genehme Zeit telefonisch erfragen.

Heil Hitler!

Ihr

sehr ergebener

Anm: Streng vertraulich möchte ich bemerken, dass Oberstleutnant von Wedel vom OKW./WPr., bei welchem die Angelegenheit lt. Mitteilung des Vizepräsidenten Kannstein durch den Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark, Generalleutnant Lüdke bereits anhängig gemacht ist, dem Auswärtigen Amt gegenüber nicht sehr wohlwollend eingestellt ist, so dass wir nicht damit rechnen können, dass er von sich aus diese Angelegenheit energisch betreibt.

d.O.

107.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. DNSAPs planer
m. h. t. en dansk regering.**

13. september 1940.

13/9 40.

Geheim!

Notiz für Herrn Minister

Nach dem augenblicklichen politischen Stand der dänischen Opposition würde folgendes Ministerium denkbar sein:

Staatsminister	Dr. Frits Claussen
Departementschef beim Staatsminister	Rechtsanwalt Børge Bryld
Aussenminister	Helmar Rösting
Innenminister	Einar Jørgensen, Glostrup
	Rechtsanwalt Kapitän Jacob Holm, Roskilde
	Knud Bach
Landwirtschaftsminister	oder
Unterrichtsminister	Hartel
Justizminister	Hofjägermeister Sehested
Finanzminister	Direktor Povl Rasmussen
Wirtschaftsminister	Direktor Juncker, Aarhus
Handelsminister	Direktor Poul Bihesen
Verteidigungsminister	Kapitän Rantzau-Engelhardt
Kirchenminister	Pastor Meinhard-Jensen
Minister für Jugenertüchtigung	Niels Buck
(Sport, Hochschulen u. Jugendorganisationen)	
Kulturminister	Rechtsanwalt H. C. Bryld

Es wären also 12 Ministerien zu besetzen. Der Departementschef beim Staatsminister soll gleichzeitig Vertrauensmann des Staatsministers und fachliche Kraft für eine Behandlung der laufenden Geschäfte des Staatsministers sein. Rechtsanwalt Børge Bryld dürfte für diesen Posten geeignet sein, da sein Bruder¹⁾, der als erster in Frage käme, Rechtsanwalt H. C. Bryld, der einzige geeignete Mann für ein Kulturministerium ist.

Beim Wirtschaftsministerium ist daran gedacht, das Arbeitsministerium und Verkehrsministerium mit zu vereinigen. Jedoch würden 2 neue Ministerien entstehen, nämlich:

Das Ministerium für die Jugendertüchtigung, welches nicht nur die Jugendorganisationen einheitlich zusammenfassen, sondern ihnen auch durch Sport und geistige Schulung über die Hochschulen neue Ziele geben soll.

I. Das *Kulturministerium* würde die Gebiete Presse, Rundfunk, Theater, Film, allgemeine Propaganda und zwischenstaatliche Kulturarbeit umfassen.

Beim Film ist an eine Vereinigung der 3 bestehenden Gesellschaften zu einer grossen Gesellschaft gedacht, die besonders historische Filme, wie einen Film des Jahres 1807, einen Grundtvig-Film usw. produzieren soll.

Das Theater soll vom Justizministerium auf das neue Kulturministerium umgestellt werden; ebenfalls soll die Presse vom Justizministerium oder Staatsministerium in das neue Kulturministerium eingegliedert werden.

An sofortigen Umbesetzungen wäre das Amt des Pressechefs im Aussenministerium und das Amt des Chefs von Statsradiofonien Bomholt sowie des Chefs von Radioavisen zu berücksichtigen. Als Pressechef im Aussenministerium käme der Redakteur Bangsted in Frage. Für Statsradiofonien würde Bibliotekar Holstein-Rathlou in Frage kommen; für Radioavisen der Journalist Karl Hoyer. Weiter würde ein Presseamt der Partei unter Leitung von Redakteur Steen Rasmussen geschaffen werden, welches mit dem Kulturministerium in gewisser Form zusammenarbeitet. Redakteur Steen Rasmussen würde eine neu zu gründende Pressehochschule für die Nachwuchserziehung gleichzeitig leiten.

An praktischen Arbeitsvorbereitungen des Kulturministeriums wäre folgendes zu nennen:

- 1.) Eine sofortige Pressesitzung mit den Redakteuren der Hauptstadt- und Provinzpresse, in der auf die Notwendigkeit einer loyalen Haltung gegenüber Regierung und dem Reich²⁾ hingewiesen wird,
 - 2.) politische Subventionen für Zeitungen werden verboten,
 - 3.) gesetzlich wird die Alleinverantwortlichkeit des Redakteurs und die Trennung vom Einfluss des Aufsichtsrates festgelegt,
 - 4.) es werden neue Schriftleiter-Ausweise für alle Presseleute vom Kulturministerium herausgegeben, die nach politischer Zuverlässigkeit zur Verteilung gelangen,
 - 5.) wird sofort die Umbesetzung des verantwortlichen Rundfunkpersonals durchgeführt und der Rundfunk propagandistisch eingespannt. Für diesen Zweck werden im voraus die wichtigen Aufrufe und das Tagesprogramm festgelegt, nationale dänische Musik, kurze Vorträge, Bekanntmachungen usw.,
 - 6.) für den Film wird die Richtlinie herausgegeben, mit dem vorhandenen Künstlermaterial künstlerisch gute Filme zu schaffen, wobei bei der Themenwahl an die grossen Augenblicke der dänischen Geschichte angelegt wird,
 - 7.) auch das Theater wird in gleicher Form ausgerichtet, sodass leichte Lustspiele vom Programm abgesetzt werden. Für Theaterfragen wird der Verfasser Howaldt in Bestallung eines Konsulenten beratende Funktionen für das Kulturministerium übernehmen. Die zwischenstaatliche kulturelle Arbeit wird auf ihren politischen Wert geprüft und entsprechend den Notwendigkeiten umgestaltet werden.
- II. Die Frage der *Polizei*. Es ist ratsam, zunächst Reichspolizeichef Thune Jacobsen in seiner Bestallung verbleiben zu lassen und ihm, wie vorgeschlagen wird, intern den Rechtsanwalt Pontoppidan zu kommitieren. Als Chef des Sicherheitswesens wurde der Name Louis von Kohl genannt. Für den Posten eines Polizeidirektors in Kopenhagen wird Polizeimeister Harhorn aus Nyborg vorgeschlagen. Als kommitierende Mitarbeiter bei den Polizeimeistern steht eine Anzahl als zuverlässig bekannter höherer Offiziere zur Verfügung.
- III. Die *dänische SA* muss von Stabschef Juul grösstenteils in Kopenhagen konzentriert und in einer Kaserne untergebracht werden, um sie von Störungen der öffentlichen Ruhe und Ordnung abzuhalten und einheitlich in der Hand zu haben.
- IV. Die *politischen Parteien* müssen aufgelöst und Neuwahlen müssen unter Vorbehalt normaler politischer Verhältnisse angekündigt werden.
- V. Die *Gewerkschaften* sind sofort einer Revision durch staatliche Revisoren zu unterwerfen. Wichtige Schlüsselstellungen in den Gewerkschaften müssen ebenso wie die Arbeitsvermittlungskontore von zuverlässigen Nationalsozialisten übernommen werden.
- VI. Die *Nationalbank* muss sofort einen neuen Direktor bekommen. Als geeignet wird Direktor Hedegaard von Landmandsbanken genannt.
- VII. Die sofortige Aufnahme von Verhandlungen mit Deutschland über Wirtschaftsfragen sowie die Notifizierung einer im voraus ausgearbeiteten programmatischen Erklärung Dr. Clausens müssten vorgenommen werden.
- VIII. Wahlen werden nicht gleich ausgeschrieben werden können. Als günstiger Zeitpunkt für Wahlen wird der Mai-Monat angesehen.

Kopenhagen, den 13.9.1940.

Meissner.

¹⁾ I marginen er med håndskrift tilføjet: „der als erster in Frage käme“.

²⁾ D. v. s. det tyske rige.

108.

**Skrivelse fra generalløjtnant Lüdke ang. henvendelse fra DNSAP
om hjælp ved et kupforsøg.**

16. september 1940.

Geheim.

Entwurf.

DER BEFEHLSHABER DER DEUTSCHEN
TRUPPEN IN DÄNEMARK

Kopenhagen, den 16. September 40.

Abt.: Ic. Br.Br.Nr. 1185/40 geh.

Betr.: Meldung über politische Vorkommnisse.

*An die Flakgruppe Dänemark,
Aarhus.*

Vom Chef des Stabes des Luftgau-Kommandos XI wurde heute telefonisch mitgeteilt, dass das Kommando Flughafenbereich Jütland am 12.9.40 von der DNSAP um Unterstützung bei einem beabsichtigten politischen Putsch gebeten wurde. Die Meldung hierüber ist von dem Kdo. Flughafenber. Jütland nach Hamburg gegeben, eine Meldung über Flakgruppe Dänemark an Bef. Dänemark hat bisher nicht stattgefunden. Lediglich die Abwehrstelle beim Bef. Dänemark hat auch jetzt erst diesen Vorgang gelegentlich einer Dienstreise eines ihrer Angehörigen in Erfahrung gebracht.

Dieser Vorgang gibt mir Veranlassung, darauf hinzuweisen, dass der Meldeweg des Kdos. Flughafenbereich Jütland in dieser Angelegenheit ein völlig falscher war. Das Verhalten militärischer Dienststellen in einer solchen lediglich auf politischem Gebiet liegenden Angelegenheit kann allein von mir aus geregelt werden. Der Vorfall war daher unverzüglich auf dem Dienstwege, d. h. über Flakgruppe Dänemark, an mich zu melden. Ich ersuche, die unterstellten Dienststellen nachdrücklich hierauf hinzuweisen.

Zur Sache bemerke ich, dass meine Weisung für die deutschen Truppen in Dänemark, sich in innerpolitische dänische Vorgänge nicht einzumischen, auch in diesem Falle massgebend sein muss. Da die Gestellung eines Lastwagens für einen Waffentransport eine Beteiligung an innerpolitischen Vorgängen bedeuten würde, kann sie nicht in Frage kommen.

L[lüdke.]

Nachrichtlich an:

Luftgau-Kommando XI Hamburg
Abwehrstelle beim Bef. Dänemark.

109.

**Notits af legationssekretær H. Schwarzmann ang. samtale med
trafikminister Gunnar Larsen i Berlin.**

19. september 1940.

SCHWARZMANN
Ministerbüro

19/9 40.

**Notiz über eine Unterhaltung mit dem Minister für öffentliche Arbeiten
in Dänemark, Gunnar Larsen, am 16.9.1940.**

Gunnar Larsen verbrachte auf seiner Reise nach Moskau zur Unterzeichnung des dänisch-russischen Handelsvertrags einen Abend in Berlin.

Gunnar Larsen berichtete, dass die Stimmung in Dänemark im Augenblick ihren tiefsten Punkt erreicht habe. Eine Erklärung über die Gründe konnte er nicht geben. Er meinte jedoch, dass dies nur vorübergehend sei, da die Stimmung schon in der letzten Zeit häufigen Schwankungen unterworfen war. Er glaubt, dass der Augenblick für den geplanten Einsatz einer intensiveren Propaganda der DNSAP nicht besonders günstig sei und dass es bei öffentlichen Kundgebungen zu ernsteren Auseinandersetzungen kommen würde.

Wie mir Larsen bei anderer Gelegenheit in Kopenhagen mitteilte, fällt es in Dänemark unangenehm auf, dass Langohr Nielsen (?) Sekretär Clausen's ist. Dieser soll schon des öfteren wegen strafrechtlicher Vergehen zu Gefängnisstrafen verurteilt worden sein. Weiter kritisierte Larsen, dass Clausen auf seinen Fahrten durch Dänemark ein deutsches Wehrmachtsauto benützen soll.

Auf meine Frage, wann er es für möglich hält, dass Clausen zur Regierungsbildung kommt, antwortete er, man müsse 2, 4 oder 6 Monate Geduld haben.

Der schon früher von Herrn *Knud Sthyr* geäußerte Wunsch nach einer Wahl in Dänemark wurde auch vorsichtig von Gunnar Larsen propagiert, wobei er selbst zugeben musste, dass in diesem Fall die Aussichten für Clausen im Augenblick nicht günstig seien. Er nimmt an, dass Clausen seine 3 Sitze im Parlament um 3 oder 4 vermehren könne. Auch die Kommunisten und die Venstre würden zum Nachteil der Sozialdemokraten an Stimmen gewinnen.

Gunnar Larsen bedauerte, dass wegen der Frage der Aufhebung des Versammlungsverbotes eine Unstimmigkeit zwischen dem Deutschen Gesandten und dem dänischen Justizminister Harald Petersen entstanden sei. Nach Angabe Larsens sollen Petersen neben Scavenius und ihm die einzigen im Kabinett gewesen sein, die für den Plan einer Zollunion mit Deutschland offen eingetreten seien. Er meinte, Harald Petersen werde deutscherseits falsch eingeschätzt.

Sehr erstaunt sei man in Dänemark gewesen, dass Hartel im Reichstag eine Frage, die im Zusammenhang mit der deutsch-dänischen Zollunion stand, angeschnitten habe. Die Beantwortung dieser Frage wurde im Reichstag abgelehnt. Dieses Verhalten stehe im Gegensatz zu den Vereinbarungen mit Botschafter Ritter, die Verhandlungen streng geheim zu halten. Larsen glaubt, Hartel habe diese Anfrage auf deutsche Initiative hin unternommen.

Gunnar Larsen äusserte sich auch darüber, ob man nicht auf irgend eine Weise die für Dänemark bestimmten deutschen Wochenschauen abändern könnte, da sie teilweise der dänischen Mentalität nicht entsprächen. Dagegen seien die übrigen deutschen Filme ein voller Erfolg und propagandistisch wertvoll.

F. L. Smidth Maschinenfabriken (die Firma Gunnar Larsens) besass in Estland eine Zementfabrik, bei der dänische Ingenieure tätig waren. Nach der Übernahme der Balten-Staaten durch die UdSSR traten Russen an diese Ingenieure heran mit dem Ansuchen, in Dänemark für Russland Spionagedienste bei den deutschen Truppen auszuüben. Die Russen benutzten als Argument für ein solches Verhalten, dass dies im Interesse Dänemarks, das von Deutschland militärisch besetzt sei, liege.

Berlin, den 19. September 1940.

110.

Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings og Hans Hedtoft-Hansens udtalelser på den socialdemokratiske kongres 21. september.

22. september 1940.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 22. September 1940 21.20 Uhr
Ankunft, den 22. September 1940 22.35 Uhr

Nr. 1043 vom 22.9. CITO!

Für Presseabteilung und Gesandten von Grundherr.

Bei gestriger Jahresversammlung sozialdemokratischer Partei gab Staatsminister Stauning eine politische Übersicht, in der er sich nicht nur mit der Erneuerungsbewegung auseinandersetzte, sondern auch auf das Verhältnis zu Deutschland einging.

Amtlicher Auszug der Rede Staunings sowie einige Äusserungen des Vorsitzenden der sozialdemokratischen Partei Hedtoft-Hansen und der Text der angenommenen Entschliessung sind bereits fernmündlich an Presseabteilung durchgegeben worden. Auf sie kann daher Bezug genommen werden.

Rede Staunings ist als erneuter Versuch aufzufassen, Zusammenarbeit zwischen dem jetzigen Regime und dem nationalsozialistischen Deutschland anzubahnen, konkrete Vorschläge fehlen aber. Stauning hat sich auf Wiederholung seiner früheren Erklärungen beschränkt und nichts gesagt, was neue Momente bringt.

Ausführliche Auseinandersetzung mit Erneuerungskräften zeigt, dass, wenn Stauning sie auch als quantitativ negligeable bezeichnet, er in ihnen doch eine ernste Gefahr für das gegenwärtige Regime erblickt. Interessant ist, dass Stauning mit Wahlen droht, um von ihm behauptete zahlenmässige Bedeutungslosigkeit der Erneuerungsbewegung nachzuweisen.

Rechtfertigungsversuch Hedtoft-Hansens und Publizität, die ihm sozialdemokratische Presse gewährt, deuten darauf hin, dass man sich immer noch nicht entschliessen kann, diese durch ihre frühere anti-deutsche Einstellung bekannte Persönlichkeit zu entfernen.

Werde mein Befremden darüber hier nicht verhehlen.

Bitte auch Gesandten Luther zu unterrichten.

von Renthe-Fink.

Hergestellt in 19 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an Presse (Arb. St.)
-	2	- R.A.M.
-	3	- St.S.
-	4	- Chef A.O.
-	5	- B.R.A.M.
-	6	- U.St.Pol.
-	7	- U.St.Recht.
-	8	- Dir.Pers.
-	9	- Dg.Pol.
-	10	- Dir.W.
-	11	- Dg.W.
-	12	- Dg.Recht
-	13	- Dir.Kult
-	14	- Dg.Kult
-	15	- Dir.Presse
-	16	- Ref.Dtschld.
-	17	- Abt.Prot.
-	18	- pers.Stab (Hewel)
-	19	- Länderref. Pol.

Dies ist Nr.

111.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. samtale med
Frits Clausen 30. september.**

30. september 1940.

30/9.

Notiz für Herrn Minister

Betrifft: Besprechung mit Dr. Clausen am 30.9.1940.

Die Besprechung fand am 30.9. ds. J. nachmittags 17 Uhr in der Wohnung des Gesandten statt. Zugegen waren ausser Dr. Clausen und dem Gesandten, Präsident Kanstein, SS-Hauptsturmführer Pahl und Leg. Sekr. Meissner.

Dr. Clausen äusserte sich zunächst über die allgemeinen politischen Fragen und schilderte, welche grossen Schwierigkeiten im Reichstag wegen der Frage der Thronrede zur Eröffnung des Parlaments am 1. 10. ds. J. bestünden. Es hätten lange Beratungen stattgefunden, ohne dass sich die Vertreter des Regimes einig werden konnten.

Weiter erzählte Dr. Clausen, dass er am Vortage zusammen mit Sehestedt beim Reichspolizeichef Thune Jacobsen gewesen sei, mit dem sie Gerüchte von Putschabsichten der DNSAP gesprochen hätten. Die Haltung des Reichspolizeichfs sei an sich entgegengkommend und freundlich gewesen.

Über Direktor Juncker, Aarhus, äusserte Dr. Clausen, dass dieser ihm gegenüber aus seiner ablehnenden Haltung zur Frage der Zollunion keinen Hehl gemacht habe. Er habe ihn, Clausen, davor gewarnt, mit einer Zollunion zu beginnen, falls er an die Macht käme.

Dann zeigte Dr. Clausen eine Ministerliste und erklärte dazu, dass er bereits mit Offizieren gesprochen habe und diese Liste das Ergebnis der Besprechungen gewesen sei. Die Offiziere (es sind Kommandeurkapitän Augsburg, Kapitän Lauesen, Kommandeurkapitän Nörup und ein weiterer Offizier) setzten sich mit ihm in Verbindung, um offen über die Absicht des Generals With zu sprechen, den König aufzusuchen und an ihn die Forderung zu stellen, das Kabinett Stauning abzusetzen. Hinter dieser Forderung sollen 800 Offiziere von Heer und Flotte stehen. Gleichzeitig soll von General With dem König der Vorschlag gemacht werden, ein Kabinett zu genehmigen, an dessen Spitze General With als Staatsminister steht.

Die Unterredung der Offiziere mit Clausen hatte den Zweck, zu sondieren, inwieweit Clausen dem Plan geneigt gegenübersteht. Clausen äusserte, dass er den Plan bejahe, weil er wisse, dass General With zum König direkt kommen könne, und daher die Möglichkeit sehe, dass damit die Frage der weiteren Existenz des Kabinetts Stauning zunächst einmal ins Gleiten gebracht würde. Von den Offizieren seien ihm politische Zugeständnisse gemacht worden, die er dahin zusammenfassen könne, dass man sich nicht allein darüber klar sei, dass es sich bei dem Kabinett With, wenn es zustande kommen sollte, um ein Übergangskabinett zu einer rein nationalsozialistischen Regierung handeln muss, sondern auch zugesagt habe, den Nationalsozialisten in ihrer Propaganda volle Freiheit zu geben. Man sei sehr enttäuscht gewesen, dass er, Clausen, nicht selbst in die Regierung einzutreten beabsichtigte, habe aber seine Argumente verstanden, die ihn davor zurückhielten. Diese begründete Clausen damit, dass er nur die Verantwortung in einem rein nationalsozialistischen Kabinett übernehmen könne und sich daher nicht vorher verbrauchen lassen wolle. Clausen hat sich jedoch bereiterklärt, einige Nationalsozialisten in eine mögliche Regierung With abzugeben. Die Ministerliste würde danach etwa wie folgt aussehen:

Staatsminister With
Aussenminister Rösting
Finansminister Poul Rasmussen
Wirtschaftsminister Direktor Juncker

Kriegsminister Kommandeurkapitän¹⁾ Augsburg
 Landwirtschaftsminister Knud Bach
 Unterrichtsminister Hartel
 Aufklärungsminister Prof. Kjaer Hansen
 Justiz²⁾minister Richter Junior
 Innen³⁾minister Popp Madsen
 Kirchenminister⁴⁾

Clausen glaubt, durch die Abordnung seiner Leute wie Rösting, Poul Rasmussen, Juncker, Knud Bach, Junior und evtl. auch Popp Madsen die Eckpfeiler eines evtl. Kabinetts With so gut besetzt zu haben, dass er jederzeit in der Lage ist, einen Druck auszuüben und dass er somit die Politik eines solchen Kabinetts bestimmen kann. Er äusserte, dass er genau wisse, dass man seitens der Offiziere versuchen könnte, ihn zu überspielen, fürchtete jedoch diese Möglichkeit praktisch nicht. Über With sagte er, dass dieser zwar sehr ehrgeizig sei, aber s. E. praktisch wenig machen könnte. Eine wichtige Stellung in dem genannten Kabinett gab Clausen dem Kreditvereinsdirektor Rasmussen, dessen Finanzplan er einen typischen Übergangsplan nannte. Seine Neigung, auch Direktor Juncker schon als Wirtschaftsminister mit in das Kabinett eintreten zu lassen, begründete er mit der Ansicht, dass Juncker für dieses weite Aufgabengebiet grosse und zeitraubende Vorarbeiten brauche und somit praktisch vielleicht mit der Durchsetzung der Aufgaben beginnen könne, wenn das Kabinett With durch ein rein nationalsozialistisches Kabinett Clausen abgelöst wäre. Die Politik der DNSAP würde darauf hinsteuern, das Kabinett With von innen heraus zu zerhöhlen, um dann im Zuge einer neuen Kabinettsbildung alle Ministerposten mit Nationalsozialisten besetzen zu können. Aber das Kabinett With solle Gelegenheit erhalten, gewisse Wirtschaftsmassnahmen wie den absoluten Preisstopp, gewisse Steuererleichterungen etc. einzuleiten.

Bemerkenswert waren die Gedanken Clausens über die europäische Aufgabe Dänemarks, die er in seiner Lage zum Meer und in der Eignung Kopenhagens als Umschlagsplatz sah. Er habe immer gesagt, dass Dänemark industriell Aufgaben suchen müsste, die bei geringen Rohprodukten viel Arbeitsaufwand erforderten, um so seine Hände zu beschäftigen und sich nicht auf das aussichtslose Gebiet einer Massen oder Serienproduktion zu begeben. Die Landwirtschaft müsse ihre Qualitätsproduktion behalten. Grosse Aufgaben würde Dänemark in Schiffbau und Schifffahrt finden können. Die Zukunft Dänemarks liege im grossgermanischen Raum. Dänemark sei ein natürliches Organ Europas, das man nicht isolieren könne, ohne es totzumachen.

Clausen wird am 1. 10. d. J. nachmittags 18 Uhr Nachricht erhalten, ob inzwischen General With den König aufgesucht hat und welches Ergebnis der Besuch gehabt hat.

Kopenhagen, den 30. 9. 40.

Meissner.

¹⁾ Med håndskrift rettet til: „Kommandeur“.

²⁾ - - - : „Innen“.

³⁾ - - - : „Justiz“.

⁴⁾ - - - er tilføjet navnet: „K. Hee Andersen“. Endvidere ligeledes med håndskrift: „Trafik: Fischer Simonsen“.

112.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. 1) samtale med Frits Clausen
2) handelsminister Christmas Møllers lukkede møder.**

1. oktober 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 1. Okt. 1940, 2.10 Uhr
Ankunft: — 1. — — , 3.30 —

Nr. 1072 vom 30.9. CITISSIME!

Für Gesandten Luther und für Gesandten von Grundherr.

I.) Führer der dänischen Nationalisten Clausen hat heute mir gegenüber ausgeführt, dass Führerkorps von Heer und Marine mit ihm Fühlung genommen habe, um jetziges Kabinett durch Einwirkung auf König zu stürzen und neue Regierung unter Vorsitz von General With dem früheren Oberbefehlshaber des Heeres, gemeinsam mit Nationalsozialisten, zu bilden.

Clausen hat, um sich Hände für später frei zu halten, abgelehnt, selbst in solches Kabinett einzutreten aber sich unter Bezeichnung Kabinetts als Übergangskabinett bereiterklärt, Regierungsbildung zu dulden, wenn bestimmte Posten mit Leuten seiner Wahl besetzt werden.

Clausen glaubt, dass dieser Weg auf Grund der Zugeständnisse, die er erhalten hat, in absehbarer Zeit zu der von ihm gewünschten Regierung unter seiner Führung führen muss; er ist der Überzeugung, dass General With und die Offizierspartei, bei vorgesehener Kombination nicht schädlich sein kann, obwohl er sich bewusst ist, dass unter Umständen versucht werde, selbst das Rennen zu gewinnen.

Clausen meint, dass With bereits morgen zum König gehen wird. Nach den Ausführungen Clausens bin auch ich der Ansicht, dass ein Übergangskabinett With die innerpolitische Entwicklung in Fluss bringt und den Weg zu einer nationalsozialistischen Regierung bereiten könnte. Andererseits wäre es falsch, With Vertrauen zu schenken. Ich würde daher vorschlagen, dass wir unsere abwartende Haltung beibehalten und uns in keiner Weise für Regierung With engagieren. Ein Risiko besteht kaum, da With wissen muss, dass wir ihn nur dulden werden, solange er uns und den Nationalsozialisten gegenüber keine Illoyalität begeht.

II.) Konservativer Handelsminister Christmas Moeller, der einer der Haupttreiber gegen uns ist, hat in der letzten Zeit auf verschiedenen geschlossenen Versammlungen in einer Form gegen uns gehetzt, die für Ansehen des Reiches und für unsere Interessen nicht erträglich ist. Ich bitte, mich unabhängig von der unter I angedeuteten Entwicklungsmöglichkeit zu ermächtigen, seinen Rücktritt zu verlangen.

Renthe-Fink.

113.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. samtale med Børge Bryld om
dennes samtale med direktør Juncker.**

1. oktober 1940.

1/10.

Notiz für Herrn Minister

Über seine Unterhaltung mit Direktor Juncker hat mir Rechtsanwalt *Bryld* folgendes berichtet:

Direktor *Juncker* erzählte von seinen Wirtschaftsplänen. Auf meinen Vorschlag, ob er nicht Deutschland gegenüber die Initiative ergreifen würde, antwortete er, dass er es für richtig hielte, vorläufig passiv zu bleiben, da er es für angebracht halte, die Aufforderung von der anderen Seite kommen zu lassen. Juncker erzählte über Ärger und Unbehaglichkeiten von verschiedenen Seiten, jedoch sei der Höchsten Gerichtsanwalt *David*, der der Vorsitzende der Ölmühlengesellschaft sei, vorstellig geworden und habe geäußert, dass er gegen die Tätigkeit Junckers nichts einzuwenden habe.

Juncker erzählte, dass ihn Brandnes besucht hätte, aber Juncker habe ihm nur die Fabrik gezeigt und sich nicht auf eine Unterhaltung eingelassen. Auch *Hassing Jørgensen* sei bei Juncker gewesen und hätte versucht, das Gespräch fortzusetzen, das Juncker bei seinem letzten Besuch in Kopenhagen mit Gunnar Larssen, Sthyr und Wassard gehabt habe. Bei dem Mittagessen im Hause Gunnar Larssen hätte man versucht, Juncker mit Scavenius in Verbindung zu bringen, worauf aber Juncker nicht eingegangen sei. Gunnar Larssen sei sehr müde wegen der ganzen Situation und der Zusammenarbeit mit den übrigen Ministern. Er soll den Wunsch haben, sich alsbald zurückzuziehen. Wassard zeigte sich als ein Gegner von Claussen. Gunnar Larssen sei an sich die Marionettenfigur von Sthyr und Wassard sei ein gefährlicher Mann, den man möglichst bald entfernen müsse. Er hätte, wie er geäußert hätte, die Aufgabe erhalten, ständig zwischen Kopenhagen und Berlin zu pendeln, um die dänisch-deutschen Verhältnisse zu beobachten, für diese Aufgabe hält Juncker Wassard als ungeeignet.

Hinsichtlich der Entwicklung in Dänemark zeigte sich Juncker sehr ungeduldig, er sah es als ausserordentlich unglücklich an, dass die Ostasiatische Kompagnie, die sich im Augenblick in erheblichen Schwierigkeiten befinde, ihr Kapital in USA zu sammeln begonnen hätte. Der Direktor der Gesellschaft, Christiansen, hätte bereits festen Aufenthalt in New York genommen, und es sei Junckers bestimmte Auffassung, dass man seitens der Ö. K. energisch darauf hinarbeite, die Gesellschaft in eine amerikanische Gesellschaft umzuwandeln. Juncker meinte auch, dass es mit Rücksicht auf den kommenden Winter wünschenswert sei, alsbald einen politischen Systemwechsel stattfinden zu lassen. Aus den Aussprüchen, die er gehört hatte und seinem Empfinden hätte er den Eindruck erhalten, dass man von deutscher Seite die öffentliche Meinung und Situation in Dänemark nicht mehr recht in der Hand habe; so führte er mehrere Male die Reise des Handelsministers Christmas Möller in der Provinz an, die in Wirklichkeit nichts anderes als eine Aufheißungskampagne sei, die die schwersten Folgen für das Land haben müsste, wenn sie fortgesetzt würde. Juncker wisse so aus vertrauenswürdiger Quelle, dass Christmas Möller vor wenigen Tagen bei einer Versammlung in Aarhus Deutschland als Feind bezeichnet habe.

Die Zeitung „Jyllandsposten“ befindet sich in finanziellen Schwierigkeiten. Juncker will über einen dritten Mann Kapital anbieten, um die Zeitung so in die Hände der Nationalsozialisten zu spielen.

K., den 1. Oktober 40.

Meissner.

114.

DNSAPs genophygningsplan og [Meissners?] kommentarer hertil.**1. oktober 1940.**

Die gegenwärtige wirtschaftliche Stellung Dänemarks lässt sich am treffendsten durch das Wort „Liquidation“ charakterisieren. Dänemark gleicht heute einem Geschäft, das Ausverkauf hält — und nicht einkauft — und in dem folglich die Vorräte schwinden. Aber die Stellung lässt sich ferner durch eine Liquidation charakterisieren, die entweder nicht geleitet oder falsch geleitet wird. Als Folge der unterbrochenen Zufuhren von ausländischem Korn und Futtermitteln (die über $1\frac{1}{2}$ Millionen Tonnen jährlich betragen) muss eine Reduzierung der Bestände der Landwirtschaft erfolgen. Im Wirtschaftsplan der DNSAP sind die Richtlinien einer vernünftigen Reduzierung näher bezeichnet, eine Reduzierung, die in einer Herabsetzung des Hühner- und Schweinebestandes ihren Ausdruck findet. Letzteres muss um $\frac{1}{3}$ herabgesetzt werden, evtl. noch mehr, damit die dadurch erfolgte Ersparung an Futtermitteln in grösstmöglichem Umfang erreicht werden kann, um den Bestand an Hornvieh zu schonen. Die Regierung hat aus ihrer klassenpolitischen Einstellung heraus die umgekehrte Politik getrieben und setzt diese Politik Woche für Woche im steigenden Masse fort. Das Ergebnis wird nicht ausbleiben — zum Schaden sowohl für Dänemark wie für Deutschland. Man kann nicht ungestraft eine Kuh abschlachten, deren Milch man braucht. Während diese Entwicklung so einen Stillstand des Butterexportes mit sich bringt, weil das Produktionsmittel verringert wird, steigt der Preis dieses Produktes, während der Speckpreis dessen Produktion aufrecht erhalten wird, nur sehr wenig gestiegen ist.

Die Produktion der Industrie befindet sich auf Grund von mangelnden Rohmaterialien in starkem Rückgang und beträgt über 30 % weniger als im vorigen Jahr. Die Arbeitslosigkeit hat sich verdoppelt und eine weitere Verdoppelung ist zu erwarten. Die Lebenskosten sind um 50 % gestiegen, die Staatsfinanzen weisen einen ständig steigenden Überschuss auf und die Steuern haben eine derartige Höhe erreicht, die eine weitere Erhöhung nicht zulassen.

Die Preisentwicklung war während des bisherigen Kriegsverlaufes für Dänemark ungünstig, da die Importwaren annähernd doppelt soviel kosten als vor dem Kriege, während die Exportwaren nur um 30 % gestiegen sind.

Aus den obengenannten kurzen Betrachtungen über die wirtschaftliche Lage des Landes geht hervor, dass die Ernte unzureichend ist, um den Bedarf des Landes an Getreide- und Futtermitteln zu decken; auf Grund der fehlenden Rohstoffe für die dänische Industrie wird ferner binnen kurzer Zeit mit einer starken Steigerung der Arbeitslosigkeit gerechnet werden müssen.

Zur politischen Situation muss gesagt werden, dass das innere Zusammengehörigkeitsgefühl der Demokratie nicht mehr besteht.

Die wirtschaftliche Stellung des Staates lässt sich am besten dadurch charakterisieren, dass man ohne weiteres einen Haushaltsplan vorgesehen hat, der ein Defizit von 63 000 000 Kr. aufweist, die nicht beschafft werden können.

Die Schlussfolgerung muss deshalb lauten: Die Regierung stellt sich einer kontinentalen Zusammenarbeit gegenüber ablehnend und hofft, durch Unwillen und durch Entgegenarbeiten soviel Zeit zu gewinnen, dass der von den betreffenden Kreisen ersehnte englische Sieg nahe sein wird.

Diese Tatsache ist das Motiv der ganzen Handlungsweise der Regierung: die Schaffung eines Notzustandes, der als Agitation gegenüber Deutschland Verwendung finden kann und der gleichzeitig dazu angetan ist, die antideutsche Stimmung auf die dänische nationalsozialistische Bewegung zu übertragen. Der Grundgedanke ist: die Bewahrung der Demokratie.

Für die DNSAP gibt es zwei Alternativen: die Machtübernahme zu einem späteren Zeitpunkt oder eine sofortige Machtübernahme. Bezüglich der ersten Alternative wird

hervorgehoben, dass zu dem späteren Zeitpunkte die von der Demokratie gewünschten wirtschaftlichen, politischen und psychologischen Wirkungen dann eingetreten sein werden. Dänemark wird völlig verarmt sein, Unruhen werden ausbrechen und das Verhältnis zwischen Deutschland¹⁾ wird unwiederruflich für eine längere Zeitspanne zerstört sein. Das Volk wird missvergütet werden, den Glauben an die Zukunft verlieren und gleichzeitig wird der gesamte dänische Produktionsapparat ruiniert sein und die Einführung des Nationalsozialismus in Dänemark wird mit ungeheueren Schwierigkeiten verbunden sein.

Betreffs der zweiten Alternative wird man das Verständnis für die kontinentale Zusammenarbeit durch eine effektive Sanierung der öffentlichen Finanzen, durch Einführung wirtschaftlicher Massnahmen gegenüber der Arbeitslosigkeit und der sozialen Not, durch Massnahmen gegenüber der anti-nationalen Hetzkampagne — teils durch Unschädlichmachung der Unruheelemente, teils durch eine grosszügige Propaganda — die darauf hinausgeht, den Zusammenhalt des Volkes zu fördern und ein gutes Verhältnis zu Deutschland herzustellen, erreichen können. Ausgehend von der Betrachtung, dass die dänische Wirtschaft und der dänische Produktionsapparat durch einen von der DNSAP im Monat Mai herausgegebenen Wirtschaftsplan hätte gerettet werden können, haben alle Sachverständigen der Partei erklärt, dass noch eine Möglichkeit bestände, den wesentlichsten Teil dieses Produktionsapparates zu retten und Dänemark einigermassen unbeschädigt durch den Winter zu führen; dieses setzt jedoch ein schnelles Eingreifen voraus. Die Gesichtspunkte bezüglich der Möglichkeiten einer propagandistischen Ausnutzung der Schwierigkeiten des kommenden Winters, die früher vorgebracht wurden und die zu dem Entschluss führten, eine beobachtende Haltung einzunehmen, werden von der DNSAP nicht mehr vertreten.

Das Ergebnis dieser Überlegungen ist für die DNSAP das, dass eine Machtübernahme nicht schnell genug erfolgen kann, u.a. deshalb, weil man dadurch schnell Herr der Lage wird.

Die Wintermonate werden dann besser überstanden und alles wird für den Monat Februar, in dem der Auftrieb wieder beginnt, bereit gemacht, sodass Dänemark automatisch seinen Platz einnimmt, bereit, in dem neuen Europa mitzuarbeiten.

¹⁾ Her er formentlig ordene: „und Dänemark“ faldet ud.

Wiederaufbauplan der DNSAP.

Bei einer eventuellen Machtübernahme stützt sich die DNSAP auf die dänische Verfassung, die die verfassungsmässigen Funktionen des dänischen Volkes wie folgt aufstellt:

<i>ausübend</i>	<i>gesetzgebend</i>	<i>urteilend</i>
(König)	(König und Reichstag)	(Richterstühle)

Diese Funktionen werden bewahrt und die Ministerien werden übernommen und mit geeigneten guten dänischen Männern besetzt, da der Geist der Verfassung bei den Ministern voraussetzt, dass sie feste und verantwortliche Leiter der ihnen anvertrauten Administrationsgebiete sind.

Nach einem Regierungswechsel beabsichtigt die DNSAP, wenn der König die Minister ernannt hat, die verfassungsrechtliche Form des Vorgehens anzuwenden, wie es in beigefügter Anlage A gezeigt wird.

Es wird also in einer völlig verfassungsrechtlichen Art ein Regierungssystem geschaffen werden können, das teils staatsverantwortliche Minister umfasst, die darauf achten, dass die Administration in Übereinstimmung mit den gültigen Gesetzen durchgeführt wird und teils auf die Landesleiter aufbaut, die als Vertrauensmänner des Volkes die Kräfte

gewinnen und sammeln und sie in eine positive, aufbauende Arbeit auf der Grundlage einer nationalen Gemeinschaft hineinführen.

Das dänische Volk muss daher in folgender Art aufgebaut werden:

	<i>König</i>	
Minister	Parteiführer	Landesleiter
	Stab	
Staatsadministration	Parteiorganisation	
	Volk	

Als Bindeglied zwischen der Volksorganisation und der Staatsverwaltung steht der Parteiführer, der die Idee des Volkes mit der Form des Staates vereint und daher über den Ministern und der Parteiorganisation zu walten hat. Dieses kann nur dadurch geschehen, dass er gleichzeitig das Amt des Staatsministers und Parteiführers innehat.

Dadurch wird die idealste und praktischste Form der Volksregierung erreicht, da die Partei der vorwärtstrebende und initiativreiche vitale Teil ist, der seine Impulse aus den feinsten Wurzeln des Volkes bekommt, während die Staatsadministration mehr der mechanisch wirkende Teil der Regierung ist.

Die Staatsadministration

Die Arbeitsteilung der Ministerien ist zur Zeit wie folgt:

1. Staatsministerium
2. Aussenministerium
3. Justizministerium
4. Landwirtschaftsministerium
5. Innenministerium
6. Finanzministerium
7. Verkehrsministerium
8. Sozialministerium
9. Kirchenministerium
10. Unterrichtsministerium
11. Verteidigungsministerium
12. Handelsministerium.

Es wird bemerkt, dass der König die Anzahl der Ministerien und die Verteilung der Geschäfte unter den Ministern souverän bestimmt.

Obengenannte Einteilung muss dahin geändert werden, dass das Sozialministerium (8) aufgehoben wird und an seiner Stelle ein Wirtschaftsministerium errichtet wird, dessen Aufgabe es ist, Arbeitsmöglichkeiten zu schaffen, wo das Sozialministerium Unterstützungen gegeben hat. Die Sozialhilfe, die ständig Invaliden, Kranken und anderen Bedürftigen gegeben werden muss, soll unter dem Innenministerium sortieren.

Das Wirtschaftsministerium umfasst Import und Export, Industrie, Schifffahrt, Fischerei, die dort vom Handels- Landwirtschafts- und Fischereiministerium vereinigt werden.

Vom zweiten Expeditionskontor des Justizministeriums werden die Theater und Lichtspielshausbewilligungen unter das Kulturministerium gelegt, und das Begnadigungsrecht wird vom gleichen Kontor zusammen mit der Polizei und Anklagebehörde vom dritten Expeditionskontor und den Gerichts- und Polizeibauten sowie den Polizeimeisterkontoren vom vierten Expeditionskontor unter das Staats-/Innenministerium gelegt. Hierhin wird auch das Direktorat für das Gefängniswesen gelegt.

Vom Handelsministerium werden alle Geldinstitute auf das Finanzministerium übertragen.

Das Verkehrsministerium resp. das Ministerium für öffentliche Arbeiten erhält den Namen Transportministerium und umfasst ausschliesslich Transportangelegenheiten, wie alle unter das erste Kontor gehörenden Angelegenheiten. — Über das allgemeine Budget

des Ministeriums hinaus und Sachen betreffend Gemeinschaftssitzungen zwischen den Etatschefs der Ministerien werden unter das Wirtschaftsministerium gelegt.

Der Staatsrundfunk wird dem Verkehrsministerium genommen und unter das Kulturministerium gelegt, wohin auch das Verhältnis des Staates zur Presse vom Departement des Staatsministeriums kommt.

Weiter wird unter dem Aussenministerium neben der wirtschaftlich politischen Abteilung ein Handelsdepartement besonders errichtet, welches die wirtschaftspolitische Repräsentation des Landes in den Staaten übernimmt, wo Absatz und Einfuhrmöglichkeiten für dänische Waren und Bedürfnisse bestehen.

Alle zu diesen Funktionen gehörenden Beamten werden von der wirtschaftspolitischen Abteilung des Aussenministeriums ins Handelsdepartement überwiesen.

Es kommt also folgende Arbeitsteilung der Ministerien zustande:

1. Staatsministerium
2. Aussenministerium
3. Justizministerium
4. Landwirtschaftsministerium
5. Innenministerium
6. Finanzministerium
7. Transportministerium
8. Wirtschaftsministerium
9. Kirchenministerium
10. Schul- und Unterrichtsministerium
11. Wehrministerium
12. Kulturministerium.

Parteiorganisation

Der Parteiführer ernennt die Landesleiter, die durch die Verbindung der Parteiorganisation mit den verschiedenen Teilen der Bevölkerung die Kräfte im Volk in eine positive und aufbauende Arbeit hineinführen, der durch die Ministerien Gesetzesform gegeben wird und deren Wirkung auf das Leben des Volkes untersucht und kontrolliert wird.

Es wird auf jeden Fall für jedes Ministerium ein Landesleiter ernannt und gleichzeitig werden ausser dem SA-Stabschef und dem nationalsozialistischen Jugendführer ein Leiter des Arbeitsdienstes und ein Leiter der nationalsozialistischen Fachgruppen ernannt. Jedem Landesleiter wird ein Stab von notwendigen Mitarbeitern zur Verfügung gestellt.

Es wird weiter ein Wirtschaftsrat errichtet, der in allen Verhältnissen den bestehenden fachlichen und wirtschaftspolitischen Institutionen übergeordnet ist. Die Landesleiter sind gleichzeitige Mitglieder dieses Rates.

Es wird ein Sicherheitsdienst entsprechend dem Polizeicorps des Staates, ein sozialer Hilfsfond und eine Ferien- und Freizeitversorgung errichtet.

Im Übrigen behält die jetzige Parteiorganisation ihre augenblickliche Form.

Regierungshandlungen

Die neue Regierung muss sofort folgendes durchführen:

1. Die Regierung richtet einen Aufruf an das dänische Volk, in dem folgendes näher behandelt wird:

Die Stellung der neuen Regierung zum König, Kirche und Wirtschaftsverhältnisse, hierbei besondere Betonung unserer Stellung zu den Gewerkschaften und zur Landwirtschaftspolitik. Ausserdem unsere Stellung zu den Verhältnissen des neuen Europas mit besonderer Berücksichtigung unseres Verhältnisses zu den skandinavischen Staaten und zu Deutschland.

Es wird weiter zur Ruhe und Ordnung aufgefordert und vor Sabotage gegen die Staatsmacht sowohl in direkter als in indirekter Form durch Verbreitung von Gerüchten

und Veranstaltung von Demonstrationen gewarnt, ebenso wie auf den Werkstätten und ä. Aufrufe angeschlagen werden, die gegen Sabotagepläne, Boykott, Obstruktionen u.ä. warnen. Über Propaganda siehe auch Anlage B.

2. Die Regierung wendet sich an Deutschland im Hinblick auf die künftige Zusammenarbeit.

3. Die Regierung gibt einen Aufruf an Heer und Flotte mit Zusagen über Bestrebungen der Regierung, eine Wehrmacht zur Verteidigung dänischen Bodens aufzubauen, heraus.

4. Alle Grenzen, besonders die Grenzen zum Osten werden bis auf weiteres geschlossen unter entsprechender Rücksichtnahme auf die jetzige Besetzung.

5. Der Reichstag wird einberufen und nach Verhandlung mit dem Parteivorsitzenden wird ein Gesetz vorgelegt, das der Regierung weite Befugnisse gibt. Die Bestimmung, dass jeder Reichstagsabgeordnete nur über eine Eintrittskarte für die reservierten Logen disponieren kann, wird aufgehoben und es wird den Anhängern der neuen Regierung erweiterter Zutritt zum Reichstag gegeben.

Sofern der Reichstag sich weigert, dieses Gesetz anzunehmen, wird der König die Reichstagssitzungen aussetzen. Die Regierung regiert darnach mit vorläufigen Gesetzen nach § 25 der Verfassung, und nach einigen Monaten wird die Frage dem König vorgelegt.

6. Das Uniformverbot wird durch justizministerielle Befreiung für Mitglieder der DNSAP aufgehoben. Disziplinäre Vergehen innerhalb der DNSAP werden durch Parteigericht behandelt, dessen Urteile gleiche Rechtswirkung wie die Urteile der ordentlichen Gerichte haben.

7. Es wird ein Schächtverbot erlassen.

8. Es wird ein Verbot gegen Verkauf jeder Art von Munition und Waffendepots erlassen, hierunter auch die Lager der Polizei an konfiszierten Waffen, die unter Bewachung gestellt werden.

9. Es wird ein Polizeidirektor für die Kopenhagener Polizei ernannt und es werden nach näherem Plan verschiedene Umgruppierungen der Polizei vorgenommen.

10. Der Reichsadvokat wird verabschiedet und das Amt neu besetzt.

11. Die Leitung des Staatsrundfunks wird ersetzt.

12. Es wird ein Verbot gegen gewisse Teile der Presse erlassen und anderen Teilen der Presse eine staatliche Kontrolle auferlegt.

13. Es wird sofort in Übereinstimmung mit den Richtlinien in Anlage C ein neues Pressegesetz ausgearbeitet.

14. Es wird auch eine Aufforderung an alle Angestellten und Beamten in der Zentral- und Kommunalverwaltung, wie auch im Gerichtswesen und der Polizei gerichtet zu erklären, ob jüdisches Blut in ihrer Familie ist und ob sie Freimaurer- oder anderen Logen angeschlossen waren, Rotary-Klubs oder ähnlichen Vereinigungen, welchen Grades oder welcher Stellung sie waren und welche Rolle sie in diesen Vereinigungen gespielt haben.

15. Unternehmungen, die von Juden oder jüdischem Kapital geleitet werden, werden unter Kontrolle gesetzt.

16. Alle geschlossenen Versammlungen werden verboten. Versammlungen können im Übrigen nur nach vorheriger Erlaubnis veranstaltet werden.

17. Es wird Vorsorge dafür getragen, dass Personen, von denen man das Ingangsetzen von Sabotagehandlungen oder anderen Versehen gegen die Sicherheit des Staates erwarten kann, an der Ausführung solcher Vorhaben gehindert werden.

18. Alle Gerichtssachen politischen Charakters oder Gerichtssachen gegen den Staat oder seine Organe müssen, ehe sie dem entsprechenden Justizkontor zur Bearbeitung vorgelegt werden, dem Justizministerium zur Begutachtung vorliegen. In Østre Landsret wird zur Behandlung von Sachen oben genannten Charakters eine neue Abteilung errichtet.

Notverordnungen

I.

Alle Zwangsauktionen festen Eigentums werden gestoppt und es wird ein Moratorium gegeben bis ein Schuldenrat eingesetzt ist. Der Schuldenrat kann, ehe das Moratorium abläuft, eine Erklärung darüber abgeben, wer es unterlässt, eingegangene Verpflichtungen zu erfüllen, die ohne Schwierigkeiten oder ohne nennenswerten Ursachen hätten erfüllt werden können und kann in solchen Fällen diesen das Recht nehmen, sich des Moratoriums zu bedienen.

II.

Die Umsatzabgabe wird abgeschafft und es wird eine vorübergehende Umsatzabgabe von 5 % für alle an der Börse notierten Papiere eingerichtet. Obligationen und Aktien, die nach dieser Verordnung herausgegeben sind, sind beim ersten Umsatz von dieser Abgabe befreit. Die oben genannte vorübergehende Umsatzabgabe von 5 % wird auf Käufer und Verkäufer mit $2\frac{1}{2}$ % für jeden verteilt.

III.

Von allen Einnahmen aus repräsentativer oder kontrollierender Tätigkeit in Institutionen, Vereinigungen und Verwaltungen sowie Tantiemen muss dem Staat eine Abgabe von 50 % gezahlt werden.

Diese Bestimmung gilt nicht für Tantieme, die als Löhne gelten und auch nicht für Honorare und Diäten für staatliche und kommunale Funktionen. Das jetzt gültige Gesetz über Tantiemen wird aufgehoben.

IV.

Die Begrenzung der Auszahlungen kontanten Gewinns in Aktiengesellschaften wird, wie früher vorgeschlagen, durchgeführt, jedoch mit gewissen Änderungen. Das jetzige Gesetz über die Begrenzung der Gewinne in Aktiengesellschaften wird aufgehoben.

V.

Staat und Gemeinde veranlassen, dass Brennmaterial für alle Unbemittelten unter Berücksichtigung der Rationierung gegen Raten in zehn Monaten ausgeliefert werden.

VI.

Es wird ein effektiver Preisstopp eingeführt, wie auch Rationierung aller primären Warengruppen bei strengen Strafen für Übertretungen oder Übertragungen von Rationierungsmarken gegen Bezahlung.

VII.

Hamsterei und Wucher werden mit Gefängnis bestraft.

VIII.

Es wird ein Verbot gegen die Investierung von Kapital in Form von Anleihen in bestehenden Grundbesitzen ausgestellt, wenn diese nicht begründet ist in:

Umtausch anderer Anleihen in Grundbesitz,

Erweiterung, Umbau oder Verbesserung des Besitzes,

Übertragung von Einfamilienhäusern oder Landbesitzen an einen neuen Besitzer,

Die Erfüllung von Erbverpflichtungen oder

Hilfe für Familienmitglieder zur Errichtung eines Heims oder einer Tätigkeit.

Die Direktionen in den Kredit- und Hypothekenvereinen, Sparkassen, Banken, Obervormundschaften, sowie die Versicherungsgesellschaften verwalten diese Bestimmungen nach den Direktiven der Regierung.

IX.

Es werden Verordnungen über eine öffentliche kritische Revision aller Vereine, Zusammenschlüsse, korporative Unternehmungen vorgenommen, deren Ziel die Wahrnehmung der fachlichen Interessen der Mitglieder ist. Alle Vermögenskonten werden gesperrt. Die Arbeitslosenkassen und Unterstützungsfonds können jedoch mit Erlaubnis des Innen-

ministeriums beansprucht werden. Die Regierung ernennt die Revisoren. Die Ausgaben der Revision werden von den betreffenden Vereinigungen, Zusammenschlüssen oder Unternehmungen getragen. Das Ergebnis der Revision wird veröffentlicht.

X.

Es wird ein Verbot ausgestellt, Arbeitslosenunterstützung an verheiratete Frauen auszuzahlen, deren Männer in normaler Beschäftigung sind.

XI.

Als vorübergehende Veranstaltung wird eine zivile Mobilisierung aller arbeitslosen unverheirateten Männer und Frauen im Alter von 18—30 Jahren vorgenommen, die um Arbeitslosenunterstützung oder öffentliche Hilfe ansuchen ohne dieses mit Krankheit oder Arbeitsunfähigkeit zu begründen.

Sie werden gegen Arbeitsleistung in Landbesitzen einquartiert, soweit möglich in dem Bezirk, in dem sie geboren sind und zwar auf Bedigungen der Wehrpflicht und mit üblicher Quartiererstattung durch den Staat. In jeder Gemeinde wird ein Rat zur Entscheidung eventueller Streitigkeiten eingesetzt. Der Rat soll aus einem Bauern, einem Einquartierten aus einer anderen Gemeinde, dem örtlichen Polizeimeister sowie dem Gemeindevorsteher und seinem Beigeordneten bestehen. Die Entscheidung des Rates ist endgültig. Kriminelle Versehen werden von den ordentlichen Gerichten behandelt. In jeder Gemeinde veranstaltet die Partei zwei wöchentliche Zusammenkünfte mit Erscheinungspflicht für die Einquartierten. Ein ambulantes Kino und Bibliothek werden für diese Zusammenkünfte zur Verfügung gestellt. Für die Zusammenkünfte werden die Versammlungshäuser benutzt.

XII.

Die Partei errichtet eine Volkshilfe in allen grösseren Städten, so dass die Sozialhilfe im Winter in Speisemarken für warmes Essen und kontante Beträge geteilt werden kann.

XIII.

Es wird eine generelle Ordnung des Judenproblems durchgeführt.

XIV.

Die Mittel, die bisher zur Abhilfe der Not des Arbeitsmangels angewendet worden sind wie die Mittel der Arbeitsgeber, der Gewerkschaften, Arbeitslosenkassen und entsprechender negativer Fonds sollen in einem neu zu errichtenden „Fond der Arbeit“ zusammengefasst werden, der die Grundlage für eine Finanzierung realer Werte wie neuer Arbeiterwohnungen, Wege, Brücken usw. bilden soll.

XV.

Die kommunistische Partei wird verboten.

Anlage A.

Die Regierungsform in Dänemark ist eingeschränkt monarchistisch. Nach dem Par. 2 der Verfassung liegt die gesetzgebende Macht beim König und beim Reichstag. In Übereinstimmung mit dem Par. 5 des Wiederaufbauplanes der DNSAP wird die neue Regierung bei der Machtübernahme ein Gesetz durchzubringen versuchen, das allgemein die Regierung ermächtigt, Gesetze und Verordnungen ohne Mitwirkung des Reichstages zu erlassen. Dieses Gesetz muss von beiden Kammern des Reichstages angenommen und vom König unterschrieben werden und muss mit Rücksicht auf eine Notlage begründet werden. Allgemein ist also die Mitwirkung des Königs und des Reichstages für die Durch-

führung der Gesetze erforderlich. Im Par. 25 der Verfassung wird jedoch dem König das Recht gegeben „in besonders wichtigen Fällen, wenn der Reichstag nicht einberufen ist, vorläufige Gesetze zu erlassen“, die jedoch, wie der Name bereits sagt, nur einen vorläufigen Charakter haben können, und deshalb stets dem folgenden Reichstag unterbreitet werden müsse. Diese Ermächtigung kommt selbstverständlich nur in besonders seltenen Fällen zur Anwendung, aber in der Praxis hat sie doch eine besonders wichtige Rolle gespielt, da sie von der Regierung als Machtmittel gegen das Folketing benutzt wurde. Von 1885 bis 1894 hatte sie sogar permanenten Charakter, da das „Finanzgesetz“ jährlich durch ein provisorisches „Bewilligungsgesetz“ ersetzt wurde; eine Reihe anderer provisorischer Gesetze wurden über 9 Jahre lang gegen den Willen des Folketing aufrecht erhalten. Seit dem Jahre 1901 folgte man in der Praxis dem parlamentarischen System — mit einer einzelnen Ausnahme im Jahre 1920, als der König das Geschäftsmministerium Liebe ernannte — und bei der Verfassung im Jahre 1915 hat man durch eine veränderte Abfassung des Par. 25 und des Par. 48 (betr. Finanzgesetz) versucht, eine Wiederholung der Ereignisse der 80er Jahre zu verhindern. Nach dem Par. 48 können Steuern nicht ausgeschrieben werden, bevor das Finanzgesetz oder ein vorübergehendes Bewilligungsgesetz vom Reichstag angenommen ist. Der Satz: „Durch den Reichstag“ wurde so in der Verfassung des Jahres 1915 eingefügt. Der Par. 48 besagt ferner, dass „keine Ausgaben erfolgen dürfen, die nicht in dem vom Reichstag angenommenen Finanzgesetz oder in dem vom Reichstag angenommenen Zusatzbewilligungsgesetz oder in dem vorübergehenden Bewilligungsgesetz aufgeführt sind“. Diese scharfen Massnahmen werden jedoch im Augenblick nicht mehr ernst genommen; praktisch darf angenommen werden, dass die notwendigen unvorhergesehenen Ausgaben auf einfachere Art und Weise als durch ein provisorisches Bewilligungsgesetz bestritten werden können, nämlich dadurch, dass man sich auf das vorgenannte Bewilligungsgesetz bezieht, und es ist nicht einmal nötig, dass dazu eine königliche Resolution ausgefertigt wird, ein ministerialer Beschluss genügt.

Die Frage, ob der Parlamentarismus in der dänischen Verfassung festgelegt ist, muss mit einem Nein beantwortet werden. Nach dem Par. 13 der Verfassung kann der König aus freiem Stücken Minister ernennen und verabschieden. Das parlamentarische System ist weder allgemein noch in der besonderen Form als Folketing Parlamentarismus in der dänischen Verfassung festgelegt. Im Gegenteil, ein im Jahre 1920 sowohl dem Folketing wie dem Landsting unterbreiteter Änderungsvorschlag, demzufolge die Minister ohne das Vertrauen des Folketing in ihren Ämtern verbleiben konnten, wurde verworfen. Keine Verfassungsänderung ist deshalb erforderlich, um diesen Brauch zu ändern.

Wenn der König ein Ministerium ernennen würde, das nicht die Mehrheit des Folketing besässe, müsste dieses sicherlich anfänglich — wenn keine Ermächtigung erteilt würde — durch vorläufige Gesetze regieren. Die Voraussetzung hierfür ist, dass der Reichstag nicht einberufen ist. Wenn der Reichstag zum betreffenden Zeitpunkt einberufen ist, wäre die einzig praktische Massnahme, die Versammlung des Reichstages zu verschieben; eine Auflösung des Reichstages würde jedenfalls nicht gleich opportun sein, da in diesem Falle neue Wahlen ausgeschrieben werden müssten; den Reichstag einfach aufzulösen, würde sich kaum machen lassen können, da der Par. 14 bestimmt, dass der König die Auflösung des Reichstages beschliesst. Hinzugefügt wird, dass dieses jedoch nicht erfolgen kann, bevor nach dem Par. 48 nicht gesetzlich formell für die Einführung von Steuern und für die Bestreitung der Staatsausgaben gesorgt ist. Die einzige Möglichkeit ist deshalb die, die Versammlung des Reichstages zu vertagen. Nach dem Par. 21 soll dieses, was den ordentlichen Reichstag angeht, jedoch auf eine näher bestimmte Zeit und ohne Einwilligung des Reichstages nicht länger als zwei Monate und nicht mehr als einmal im Jahr bis zur nächsten ordentlichen Reichstagssession erfolgen. Handelt es sich nicht um Vertagung der Versammlung des ordentlichen Reichstages sondern um eine ausserordentliche Reichstagssession, wird angenommen, dass nicht einmal die im Par. 21 festgesetzten besonderen Begrenzungen gelten; der ausserordentliche Reichstag hat dann das Recht, am ersten Dienstag des Monats Oktober (Par. 40 der Verfassung) zurückzutreten.

Bei einem evtl. Ministerwechsel muss daher, wenn keine besondere Ermächtigung erteilt wird, so vorgegangen werden, dass der Reichstag seine Versammlungen auf zwei Monate vertagt, und in diesem Zeitraum muss die Regierung sich vorläufiger Gesetze

bedienen. Sollte sich dieses als undurchführbar erweisen, können die Regeln der Verfassung nicht länger befolgt und eine neue Verfassung muss eingeführt werden. Auch innerhalb des Staatsrechtes gilt ja der Satz, „die Not bricht alle Gesetze“ und überall wird deshalb auch anerkannt, dass selbst das Ausserkraftsetzen einer Verfassung durch Staatsstreich oder Revolution dazu dienen kann, ein neues Recht zu schaffen, wenn dieser neue Rechtszustand praktisch von allen bedeutenden Teilen der Gemeinschaft anerkannt wird. Die Verfassungen der meisten Länder würden sonst auf einem sehr unsicheren Rechtsfundament ruhen.

Endlich muss man sich erinnern, dass dem Ministerium in vielen neuen Gesetzen die Ermächtigung erteilt wird, Gesetze ohne Einwilligung des Reichstages zu erweitern oder aufzuheben. Im übrigen ist es die Absicht der DNSAP, baldigst den Vorschlag zu einer neuen Verfassung auszuarbeiten, eine Verfassung, die in Übereinstimmung mit dem Programm und der ideologischen Einstellung der Partei ist.

Kopenhagen, den 1. Oktober 1940.

PLAN B.

Staatsministerium:

Sekretär Niels Arup wird versetzt.

Ein Staatssekretär wird ernannt, der die Geschäfte übernimmt, die dem Parteiführer als Staatschef obliegen.

Der Staatssekretär organisiert selbst sein Büro.

Grönländische Verwaltung:

Direktor Oldendow wird versetzt. Lauge Koch wird Direktor.

Nach Plan A Blatt 4 werden folgende Ämter *dem Staats/Innenministerium* unterstellt:
Polizeidirektor, Kommissar Holten.

In folgenden Gebieten werden Polizeiadjutanten errichtet:

Seeland

Möen

Lolland-Falster

Fünen

Esbjerg

Aarhus

Aalborg.

Folgende Personen werden ernannt:

Seeland — Rechtsanwalt Jacob Holm

Fünen — Polizei-Bevollmächtigter Haarsbjerg

Esbjerg — Polizei-Kommissar Groes-Petersen

Aarhus — Polizeibevollmächtigter Erik Jensen

Aalborg — Polizei-Kommissar Wolff

In Nordschleswig wird Polizeimeister Martensen-Larsen Polizeiadvokat.

Zum Vize-Reichspolizeichef wird Rechtsanwalt Baller ernannt.

Gefängniswesen: unverändert.

Eventuel wird Polizeiadvokat Aksel Hye-Knudsen zum Direktor ernannt.

Aussenministerium:

Die wirtschaftlich-politische Abteilung des Aussenministeriums, das aus einem Chef und zwei Büros besteht, wird dem Handelsdepartement unterstellt.

Handelsdepartement:

Wärum wird versetzt. Kontorchef Peschardt wird ernannt.

Der völkerrechtliche Berater des Aussenministeriums:

Amt wird aufgehoben. Georg Cohn wird entlassen.

NB.: Alle Befugnisse dieses Büros betr. Völkerbund werden aufgehoben. Akten und Archiv werden Archiv des Aussenministeriums zugeleitet.

Pressebüro des Aussenministeriums:

Wird dem Kultusministerium unterstellt, Chef Helge Bangsted.

Archiv des Aussenministeriums:

Wird sofort in Verwahrung genommen.

Justizministerium:

Departementschef Svendsen wird entlassen.

Dr. Popp-Madsen wird ernannt.

Ein Generalprokuratoramt wird errichtet, das der Departementschef bekleidet.

Obervormundschaft: Chef Richter Prytz.

Anklagebehörde: Reichsadvokat Richter Ströbech — Kolding.

Das Amt des Staatsanwaltes am Höchstgericht wird aufgehoben.

Staatsanwälte am Östlichen Landgericht:

1. Der Chef der Staatsadvokatur Schaldemose Nielsen wird ernannt.

2. Der Chef der Staatsadvokatur Thomsen wird versetzt. Sein Vertreter wird konstituiert.

Stadt Kopenhagen:

Oberpräsident: Hofjägermeister Richelieu.

Bürgermeister: Svend E. Johansen, Stormgaard-Jepsen.

Finanzministerium:

1. Departement: Das Büro für Pensionsangelegenheiten: Bevollmächtigter Grünfel wird entlassen.

Das statistische Departement: E. Cohn wird entlassen.

Departement für Zoll- und Verbrauchsabgaben: Chef und Generaldirektor für Zollwesen: K. Korst wird durch Ulrich Mortensen ersetzt.

Steuerdepartement: wie oben.

3. Expeditionsbüro des Steuerdepartements: Benny Levin.

115.

**Brev fra rigsudenrigsminister v. Ribbentrop til rigsleder Alfred Rosenberg
ang. „Nordische Gesellschaft“.**

6. oktober 1940.

Geheim!

DER REICHSMINISTER
DES AUSWÄRTIGEN

Fuschl, den 6/10 1940.

An den

Reichsleiter der NSDAP.

Pg. Alfred Rosenberg

Berlin.

Sehr geehrter Parteigenosse Rosenberg!

Auf Ihr Schreiben vom 6. September erwidere ich Ihnen folgendes:

Ich stimme mit Ihren Ausführungen über die Wichtigkeit der weltanschaulichen Seite des nordischen Problems überein und teile Ihre Überzeugung, dass die in den skan-

dinavischen Ländern heute noch bestehenden starken Widerstände gegen die nationalsozialistische Idee durch die grossgermanische Idee überwunden werden müssen. Ich habe demgemäss die Ziele der Nordischen Gesellschaft immer mit Interesse verfolgt. Die in Ihrem Schreiben behandelte Frage, die Nordische Gesellschaft als Dachorganisation für die nach Skandinavien arbeitenden Sonderverbände einzusetzen, schneidet das auch meines Erachtens sehr wichtige Problem einer notwendigen Ausrichtung und Vereinheitlichung der kulturellen Arbeit nach dem Norden an. Dieses Problem bedarf einer eingehenden Prüfung. Ich habe veranlasst, dass diese Prüfung vorgenommen wird, und möchte mir vorbehalten, Ihnen über das Resultat demnächst weitere Mitteilungen zu machen. Schon heute möchte ich allerdings sagen, dass die derzeitige Lage im Norden mir für eine endgültige Behandlung dieser Frage noch nicht reif zu sein scheint. Sie werden verstehen, dass die allgemeine politische Lage hierbei in erster Linie zu berücksichtigen ist und wir nicht durch vorzeitiges Offenbaren unserer Absichten Widerstände hervorrufen wollen, die uns durch Belastung unserer Aussenpolitik die Erreichung unseres Endzieles nur erschweren würden. Möglich ist allerdings, dass sich diese allgemeine Lage in absehbarer Zeit so gestaltet, dass wir in der Richtung der Propagierung der grossgermanischen Idee entscheidendere Schritte tun können. Ich werde dann erneut auf die Angelegenheit zurückkommen.

Ihre Absicht, ein Institut für germanische Forschung an der Universität in Kiel zu errichten, begrüsse ich. Ich bin gern bereit, die mit der Errichtung dieses Instituts zusammenhängenden Arbeiten zu fördern.

Wenn nun Gesandter Luther mit Schreiben vom 26. August d. J. das Aussenpolitische Amt bat, von der beabsichtigten Reise des Reichsamtleiters Scheidt nach Kopenhagen zunächst Abstand zu nehmen, so waren für mich folgende Gesichtspunkte dafür massgebend: Die augenblickliche politische Lage in Dänemark bedarf ganz besonders behutsamer Behandlung. Herr Scheidt beabsichtigte bei seinem Kopenhagener Besuch, wie er selbst ausführte, u. a. die beiden Dänen Wilhelmson (Kontorchef der Arbeitslosenfragen in der jetzigen Regierung) und Schriftsteller Vaaben zu besuchen. Beide sind Führer nationalsozialistischer Splittergruppen, lehnen ein Zusammengehen mit Dr. Clausen, dem Führer der DNSAP, ab und vertreten den Standpunkt, dass zwar eine enge Zusammenarbeit mit Deutschland hergestellt, ein enger Anschluss Dänemarks an Deutschland jedoch verhindert werden muss. Sie arbeiten mit den dänischen nationalen konservativen Kreisen, welche diesen Standpunkt naturgemäss noch stärker vertreten, engstens zusammen. Es kann keinem Zweifel unterliegen, dass durch Rücksprachen Herrn Scheidts mit den beiden Herren diese eine Rückenstärkung für eine uns nicht genehme Politik erhalten hätten, während es im jetzigen Augenblick darauf ankommt, die Stellung von Dr. Clausen zu stärken. Angesichts der augenblicklichen politischen Lage in Dänemark darf ich Sie aber bitten, die Reise von Reichsamtseiter Scheidt, die sich naturgemäss auch irgendwie *politisch* auswirken würde, zurückstellen zu lassen.

Ich glaube dabei mit Ihnen einer Meinung zu sein, dass angesichts der augenblicklichen politischen Situation im Norden jede weltanschauliche und kulturpolitische Arbeit dorthin auf das genaueste mit der Durchführung der aussenpolitischen Zielsetzung des Reichs abgestimmt werden muss.

Sobald etwas ruhigere Zeiten sind, würde auch ich es begrüssen, wenn wir uns über die obigen Fragen einmal persönlich aussprechen könnten.

Heil Hitler!

Ihr

Ribbentrop.

115 a.

Telegram fra Renthe-Fink ang. oprettelse af et bondekontor for Danmark.

28. februar 1941.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 28. Februar 1941 16.20 Uhr
 Ankomst: — 28. — — 17.15 Uhr

Nr. 299 vom 28.2.

Auf Drahterlass Nr. 65*) vom 22.2.

Bei augenblicklicher innenpolitischer Kräfteverteilung halte ich Einrichtung eines Bauernkontors für Dänemark noch für verfrüht. Grundsätzlich stimme ich dem Gedanken der Einrichtung eines Bauernkontors für einen späteren Zeitpunkt durchaus zu, halte es aber für richtig, dass hierfür nicht eine neue Stelle der nordischen Gesellschaft geschaffen wird, sondern dass Reichsnährstand selbst geeignete Kraft für Pflege der kulturellen und weltanschaulichen Beziehungen mit den dänischen Bauern bestimmt, die dann in einer später noch zu bestimmenden Form der Gesandtschaft angegliedert und mir politisch unterstellt wird.

Empfehle Fühlungnahme mit Reichsnährstand.

Renthe-Fink.*Hergestellt in 10 Stück.**Davon sind gegangen:*

- Nr. 1 an Ha. Pol. (Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - Leiter Abt. Pol.
- 6 - — — Ha.Pol.
- 7 - — — Presse
- 8 - — — Pers.
- 9 - Dg.Ha.Pol.
- 10 - Dg.Pol.

Dies ist Nr. 6

*) Bezugnahme falsch.

116.

**Notits af gesandt v. Grundherr ang. LS-delegationens forhandler med
rigsernæringsminister Darré.**

8. oktober 1940.

Pol. VI 2613

Berlin, den 8. Oktober 1940.

Aufzeichnung¹⁾

Am 3. Oktober 15 Uhr 30 empfing der Herr Reichsminister für Ernährung und Landwirtschaft auf Veranlassung des Auswärtigen Amts vier auf Einladung des Reichsnährstandes vom 2.—5.d.M. in Berlin weilende führende dänische Landwirte von L.S. (Landsbruk Samling arbeitet seit Juni d.J. mit der DNSAP von Clausen eng zusammen). Der Empfang dauerte etwa 1 Stunde. An ihm nahmen teil: Von dänischer Seite: Der Führer der L.S. Knud Bach, dessen Stellvertreter Sören Lund-Spanager, Hofjägermeister Sehested und Reichstagsabgeordneter Hartel, vom REM Ministerialdirektor Walther, Dr. Untermann und Dr. Apelt, SS-Hauptsturmführer Pahl vom Reichssicherheitshauptamt und Attaché Gumpert vom Auswärtigen Amt.

Bei Beginn des Empfangs dankte Hofjägermeister Sehested — anstelle von Knud Bach, der nicht Deutsch spricht — für die Einladung, die ihnen Gelegenheit geben würde, die Leistungen des Nationalsozialismus zu sehen und die nationalsozialistische Ideologie zu verstehen, was sie befähige, in ihrem Lande alles zu tun, um das Verständnis für das neue Deutschland zu vertiefen und die freundschaftlichen und herzlichen Beziehungen zum Reich noch enger zu gestalten. — Darauf gab der Herr REM in grossen Zügen einen Überblick über die politische Lage. Dabei führte er aus, Europa müsse sich zu sich selbst zurückfinden, das gelte insbesondere für Dänemark als Land, aber auch als Volk der germanischen Rasse. Tatsächlich sei aber Dänemark bisher englisch orientiert gewesen, es sei der letzte Gewinner des englischen Systems. Gleichgültig aber wie dieser Krieg ausginge, Dänemark müsse zu Europa zurück. Das hiesse zum Beispiel auf wirtschaftlichem Gebiet sich den Verhältnissen Zentraleuropas anpassen. Dieser Umbau könne aber nicht nur mit wirtschaftlichen Mitteln erfolgen, sondern Voraussetzung dafür sei die ideologische Untermauerung dieses neuen Werdens; das wolle er ihnen als Bauern besonders sagen. Die neue Ordnung könne man auch nicht dekretieren. Das habe er (Darré) auch nicht gekonnt, sondern es sei notwendig, die Bauern politisch zu führen und ihnen die Erfordernisse der Zeit klarzumachen, damit sie sich von sich aus in die neuen Formen einordnen. Das Gesetz könne nur die Richtung weisen und sein Zwang dürfe sich nur auf wenige Unbelehrbare beschränken.

Im Anschluss daran hatte Ministerialdirektor Walther Gelegenheit sich zu konkreten deutsch-dänischen Wirtschaftsfragen zu äussern. Das tat er mit aller Offenheit. Herr Sören Lund hatte vorher gefragt, ob nicht die Möglichkeit bestünde, für die dänischen Kleinlandwirte Ölkuchen aus dem Südosten zu beziehen. Herr Walther knüpfte daran an und sagte u. a.: Ja, das ist möglich, wenn Sie die Preise bezahlen können und die Transportmittel zur Verfügung haben. Die Preise sind aber für Sie zu hoch, weil diese sich nach dem deutschen Markt richten. Sie wären nur dann in der Lage, auf dem Balkan zu kaufen, wenn Sie höhere Preise beim Verkauf nach Deutschland erzielen. Das haben Sie sich aber — d.h. Ihre jetzige Regierung — durch Ablehnung der Zollunion unmöglich gemacht. — Herr Hartel antwortete darauf: L. S. würde alles tun, den Gedanken der Zollunion wieder aufzugreifen, sobald sie die Macht dazu hätte.

Der Empfang verlief sehr harmonisch. Die dänischen Gäste waren offensichtlich beeindruckt; allerdings hätten sie es gern gesehen, wenn ihnen in der Frage des Butterpreises eine Erhöhung für sofort oder in absehbarer Zeit in Aussicht gestellt worden wäre und weniger aus wirtschaftlichen als aus agitatorischen Gründen. Dies ergab sich aus meinen privaten Gesprächen mit den dänischen Herren nach dem Empfang. — Bei einem Frühstück bei Gruppenführer Heydrich im Haus der Flieger am 4. und bei einer Besprechung am 5.d.M. hatte Herr Hartel erneut Gelegenheit mit Herrn Walther diese Frage zu bespre-

chen. Dabei hat Herr Walther eine Butterpreiserhöhung noch für diesen Monat und den Kauf dänischen Obstes zugesagt. Mit ersterer beabsichtigt Ministerialdirektor Walther den Konsum von Butter in Dänemark zu vermindern und damit die Butterausführung nach Deutschland zu erhöhen.

Die dänischen Gäste legten am Sonnabend am Ehrenmal einen Kranz nieder und verliessen Berlin am Nachmittag mit Flugzeug.

gez. Grundherr.

Verteiler:

St.S.
U.St.S.Pol.
Botschafter Ritter
Min.Dir. Wiehl
Ges.Luther
Dg.Pol.

¹⁾ I marginen findes følgende håndskrevne påtegninger:

„W[ieder] v[orlegen].

Waren wir beteiligt? W[oermann] 9“.

„Nach Angabe von H. v. Grundherr soll Ges[andter] Luther über die Sache (her følger et ulæseligt ord) mit H. Min[isterial] Dir[ektor] Wiehl gesprochen haben. Sonst sind wir *nicht* beteiligt worden“.

117.

Telegram fra Renthe-Fink ang. den danske regerings stilling til en ophævelse af mødeforbudet.

9. oktober 1940.

Brieftelegramm

Kopenhagen, den 9. Oktober 1940

Ankunft: — 9. — — 18.55 Uhr

Nr. 1102 vom 9.10.

Unter Bezugnahme auf Erlass vom 30. Juli 1940 — Pol. VI 2129 — (Aktenvermerk von Unterstaatssekretär Woermann).

Verhandlungen über Aufhebung des Versammlungsverbots zeigen, dass Regierung nicht geneigt ist, Lockerungen eintreten zu lassen, die Parität zwischen den Angehörigen des Regimes und den dänischen Nationalsozialisten wieder herstellen. Regierung ist vielmehr nach wie vor bestrebt, das Verbot öffentlicher Versammlungen, das ursprünglich nur die Sicherheit der Besatzungstruppen gewährleisten sollte, insofern für ihre innerpolitischen Zwecke auszunutzen, als der Opposition jede Möglichkeit der Entfaltung genommen werden soll. Während somit der deutschfreundlichen Erneuerungsbewegung jede Propagandamöglichkeit über ihren eigenen Kreis hinaus verschlossen bleibt, ist es eine Tatsache, dass Anhänger des Systems in den geschlossenen Versammlungen, die ohne Beschränkung zugelassen sind, vielfach gegen uns Stimmung machen. Dieser Zustand ist für uns auf die Dauer nicht erträglich. Weitere Verhandlungsversuche halte ich für aussichtslos. Der Fall zeigt klar, dass wir bei der Zuspitzung der inneren Lage und bei der Politik, die wir innerpolitisch in Dänemark verfolgen, mit der bisherigen Linie nicht weiterkommen. Es wird notwendig sein, dass wir auf die Angelegenheiten, die die Aufrechterhaltung der Ruhe, Sicherheit und Ordnung anbetreffen, zukünftig stärker als bisher Einfluss nehmen, auch wenn das ein Schritt von ziemlich weittragender Bedeutung ist.

Ich schlage vor mich zu ermächtigen, der dänischen Regierung mitzuteilen,

- 1.) dass die bisherige Regelung des Versammlungsrechts den militärischen Interessen nicht gerecht wird, weil einerseits nach wie vor die Möglichkeit besteht, in unkontrollierten geschlossenen Versammlungen gegen uns Stimmung zu machen und zu hetzen, andererseits der innerpolitische Kampf in Dänemark auf dem Rücken der Besatzungstruppen ausgefochten wird. Das Versammlungsverbot werde daher zu einem festzulegenden Termin aufgehoben. Der Beauftragte der Inneren Verwaltung sei ermächtigt, eine Verständigung mit der dänischen Regierung über eine neue Regelung herbeizuführen.
- 2.) dass wir im Interesse der Sicherheit der Besatzungskräfte für notwendig erachten, dass der Bevollmächtigte bzw. der Beauftragte für Fragen der inneren Verwaltung zukünftig vor allen Massnahmen der dänischen Regierung, die die Aufrechterhaltung der Ruhe, Sicherheit und Ordnung im Lande betreffen, massgebend beteiligt wird.

Ich bitte mich wissen zu lassen, ob es erforderlich ist, dass sich Polizeivizepräsident Kanstein zur Besprechung der Angelegenheit nach Berlin begibt und bitte gegebenenfalls um Angabe eines Termins.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 10 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol.VI(Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - U.St.S.Pol.
- 6 - U.St.S.Recht
- 7 - Min.Dir.Pers.
- 8 - Dg.Pol.
- 9 - Min.Dir.Presse
- 10 - Dir.Dtschl.

Dies ist Nr. 3.

118.

Telegram fra understatssekretær E. Woermann ang. krav til den danske regering om ophævelse af mødeforbudet.

12. oktober 1940.

zu Pol. VI 2629

Berlin, den 12. Oktober 1940.

U.St.S.Pol.
Dg.Pol.

Diplogerma
Kopenhagen
Nr. 853.

Ref.: LR Hügel.

Telegramm i. Z.
(Geh.Ch.Verf.)

Auf Brieftelegramm Nr.1102 vom 9.10.

Mit dem dort beabsichtigten Vorgehen einverstanden.

Herreise des Regierungsvizepräsidenten Kanstein zur Zeit nicht erforderlich.

Woermann.

Vor Abgang

zur gefl.Mitzeichnung:

Herrn Botsch.Ritter

Herrn Ges.Luther

119.**Notits af gesandt v. Grundherr ang. ophævelsen af det danske mødeforbud.****12. oktober 1940.***Pol.VI 2647**Berlin, den 12. Oktober 1940.***Aufzeichnung**

Soeben teilt Regierungsvizepräsident Kanstein aus Kopenhagen mit, dass die Dänische Regierung das Versamlungsverbot entsprechend unseren Wünschen aufheben wird.

Grundherr.*Verteiler:*

Herrn St.S.
 Herrn U.St.S.Pol.
 Herrn Botschafter Ritter
 Herrn Min.Dir.Wiehl
 Herrn Dg.Pol.
 Herrn Ges.Luther
 Abteilung Presse

120.
**Telegram fra Renthe-Fink ang. 1) danske officerers politiske aktion
 2) ophævelse af mødeforbudet.**
13. oktober 1940.
Telegramm
 (Geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 13. Oktober 1940 — 00.15 Uhr
 Ankunft: — 13. — — — 2.20 —

Nr. 1122 vom 12.10.

Im Anschluss an Telegramm vom 30. Nr. 1072*) Ziffer I.

Aktion dänischer Offiziere ist noch nicht erfolgt, da offenbar Grundlagen noch nicht genügend ausgebaut waren. Jedoch gehen Bemühungen in angedeuteter Richtung weiter. Es ist aber noch verfrüht, schon jetzt über Tempo und Ergebnisentwicklung bestimmte Voraussagen zu machen.

Im Anschluss an Telegramm vom 9. Nr. 1102**).

Aufhebung Verbots öffentlicher Versamlungen erfolgte heute, nachdem wir erklärt hatten, wir würden nicht mehr verhandeln. Neue dänische Regelung in Versamlungs-

*) bei Pol.VI

**) bei Pol.VI

frage entspricht den Wünschen dänischer Nationalsozialisten und gibt ihnen die Möglichkeit, zum vorgesehenen Zeitpunkt Werbungen durch öffentliche Versammlungen zu beginnen.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 13 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol. VI (Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - U.St.S.Pol.
- 6 - U.St.S.Recht
- 7 - Min.Dir.Pers.
- 8 - Dg.Pol.
- 9 - Min.Dir.W.
- 10 - Min.Dir.Kult.
- 11 - Min.Dir.Presse
- 12 - Dir.Dtschl.
- 13 - Länd.-Ref.

Dies ist Nr. 3.

121.

Indberetning fra Abwehrstelle Kopenhagen ang. den politiske situation i Danmark.

15. oktober 1940.

Geheime Kommandosache!

ABWEHRSTELLE
BEIM BEFEHLSHABER DER
DEUTSCHEN TRUPPEN IN
DÄNEMARK

Kopenhagen, den 15.10.40.

Br. B. Nr. 161/40/III F g.Kdos.

4 Ausfertigungen

Betr.: Berichte des F. 1545.

2. Ausfertigung

Bezug: Ast Kopenhagen Nr. 150/40/III F g.Kdos. vom 3.10.1940.

Anlg.: 1 (für Abw. 2-fach).

An

*O.K.W., Abwehrabteilung III (III F),
Berlin*

*den deutschen Gesandten in Dänemark Herrn Minister von Renthe-Fink,
Kopenhagen*

*den Bevollmächtigten des Deutschen Reiches, Beauftragten f. d. innere
Verwaltung in Dänemark Herrn Vizepräsident Kanstein,
Kopenhagen.*

In der Anlage legt Ast Abschrift eines weiteren Berichtes des F. 1545 vom 6.—13. 10. 1940 vor.

Der Bericht handelt von der innerpolitischen Stimmung in Dänemark, insbesondere nach dem Rücktritt des dänischen Handelsministers Christmas Møller.

Howoldt.

Geheime Kommandosache!

Anlage zu Ast Kopenhagen No. 161/40 III F gKdos. v. 15.10.40.

Bericht vom 6. Oktober.

Ueber die Wirkung und Ursache des Rücktritts von Christmas Möller glaube ich kaum was sagen zu brauchen, da ich annehme, Sie wussten bereits verschiedenes, als ich mit Ihnen über den Mann sprach. Nachher, als ich in die Redaktion kam, hörte ich die — noch nicht verkündete — Neuigkeit. Der nächste Tag brachte die Wahrheit des Rücktritts. Der neue Mann *Hendriksen* ist indessen das gleiche Kaliber, nur nicht so vorlaut und im ganzen mehr geschliffen; die Politik aber, so wurde mir bestimmt versichert, kauft auf der gleichen Linie weiter. Dass ich dabei wenig Lobreden auf den Gesandten hörte, werden Sie verstehen.

Am 7.

Beim Alten¹⁾ sprache ich kurz vor, richtiger bei *Alsing*. Er sagte, dass er dies Ende Christmas prophezeit gehabt habe. Es sollen verschiedentlich schon Proteste eingegangen gewesen sein? (Man darf hier nicht vergessen: was man hierzulande Proteste nennt, würden wir als freundschaftliche Mahnungen ansehen; ich sagte dem Alten, er sei vielleicht zu feinfühlig dabei. „Möglich, aber ich denke nicht, mich zu ändern.“) Da ich an diesem Abend den Eindruck hatte, dass sie höchst privatime und interne Parteiangelegenheiten zu besprechen hatten, empfahl ich mich beizeiten, hörte beim Abschied auch, dass der Alte noch *Hedtoft* erwarte und man „den neuesten Dreh der Opposition besprechen wolle, nämlich Neuwahlen unter dem Schutz der Besatzung zu propagieren!“

Am 9.

In der Redaktion von „Politiken“ wird die „Massnahme gegen Möller“ als parteipolitisch höchst günstig gewertet. In der Stadt laufe bereits das Gerücht um, es hätten die deutschen Behörden den Rücktritt verlangt. Und da Dänemark nur *eine* Stadt wäre, würde das Gerücht bald die kleinste Gemeinde erreicht haben. Für die Nazi sei dies die schlechteste Propaganda, da sich Möller der grössten Sympathien erfreue. Dass der Rücktritt gegen LS und Nazi ausgewertet werde, sei nur natürlich und man erwarte, dass die Bewegung gegen LS — die die einzige sei, die zur Zeit die Meinung auf dem Lande erkennen lasse — weiter zunehmen werde. — Später, in der Redaktion von „Social-Demokraten“, wo ich diese Meinung der Radikalen weitergebe, finde ich volle Zustimmung. Höre hier aber auch, dass die Regierung nicht wünsche, dass das Gerücht weiter verbreitet werde, da man befürchte, dass Besatzung und eigene Nazi daraus eine neue Waffe machen könnten. Die Presse der Regierung sei gebeten worden, den Rücktritt nach dem Tage seiner Bekanntgabe nicht mehr zu erwähnen. (Dass dafür umso mehr innerhalb der politischen Organisationen davon gesprochen werde, nimmt man als selbstverständlich an.)

Von Hedtoft hörte ich, der Rücktritt habe wie eine kalte Dusche gewirkt und allen, die immer noch geglaubt hatten, es könnten die Dänen wirklich ihre Politik aus eigenem Willen bestimmen, „die Augen geöffnet“. Der Rücktritt fiele mit der überall bemerkbaren Tendenz, die sich gegen die Deutschen richte, zusammen; nach Berichten aus Bauernkreisen hätten sogar die vernünftigen Kreise Mühe, die Empörung zu dämpfen. Aus der gleichen Quelle: Das Vorgehen der bekannten Offiziere, zusammen mit dem neuerlichen Auftreten der dänischen Nazi habe das Gute gehabt, dass man dieser Opposition jetzt energischer zu Leibe gehen werde. Wieso? wollte ich wissen. „Na, ich hörte, dass man in allen Parteien und in der Regierung erwägt, was man tun soll und man sei sich einig, dass etwas entscheidenes zu geschehen habe.“ — Ich hatte dem Alten bei Alsing noch gesagt, dass ich seinem seinerzeit geäusserten Wort von der möglichen Auflösung der Nazi und Kommunisten mehr Bedeutung beigelegt habe, als vermutlich er selbst, denn man hätte doch noch nichts verspürt. Worauf er meinte, dass ich mich irrte, wenn ich annehme, wie ich H. P. *Sørensen* gesagt, dass man die Dinge einfach laufen lasse. (Ich hatte in der Tat in der Redaktion mich so ähnlich geäussert, worauf dann in dem Leitartikel — es war am Abend unserer Aussprache — betont wurde, dass „die Regierung auf allen Gebieten nun energisch

durchgreifen müsse“. Der Alte rief dann natürlich an und hörte, dass ich mit H. P. über den Gang der Dinge gesprochen hatte.) Hedtoft sagte mir dann weiter, dass sich die Parteiführungen über ihre Taktik einig geworden seien: sie wollen die Angriffe der Nazi öffentlich nur soweit abwehren, als diese das zulassen, ohne der deutschen Besatzung bzw. der Gesandtschaft die Möglichkeit einer Einnischung zu geben. Das gelte z. B. in Bezug auf die Uebernahme der Regierung, gelte in Bezug auf Neuwahlen unter deutscher Besetzung, gelte Zwiespältigkeiten gegenüber der Besatzung, die vor allem zu vermeiden seien. „Unsere Haltung zur Besatzung ist vom ersten Tage an klar und unzweideutig gewesen, und die Deutschen haben das mehrfach anerkannt. Die Haltung der Nazi ist mehr als nur zweideutig: sie ist verlumpt. Sie predigen auf der einen Seite einen blöden Chauvinismus, auf der anderen Seite betteln sie um die gute Miene der Deutschen.“ Ähnlich verhielten sich auch die Offiziere, die sich an den kleinen Schriften beteiligt haben. Es sei recht gut, dass ein in bürgerlichen Kreisen so angesehener Mann wie der konservative *Prieme* energisch gegen die Leute Stellung nehme. „Das hilft mehr, sie unschädlich zu machen als eine Antwort der Regierung.“ Ausserdem hätten die Herren in ihren eigenen Kreisen, also denen des Offizierkorps, schon die schwersten Vorwürfe einstecken müssen, und das sei erst der Anfang. Durch Alsing hörte ich, dass im Offizierkorps heute am lebhaftesten — wie auch in den militärischen Hofkreisen — die Frage nach dem kommenden Verteidigungssystem (!) erörtert werde. Das decke sich mit politischen Beziehungen, die auf ein engstes Zusammengehen der vier nordischen Staaten in politischer, wirtschaftlicher und vor allem militärischer Hinsicht abzielen. Aber, sagte ich, das setzt doch voraus, dass die Offiziere der Meinung sein müssen, dass in diesem Kriege Deutschland unterliegt? Und ich hätte gehört, dass viele massgebliche militärische Kreise in Dänemark und auch in Schweden anders denken? Massgeblich, sagte er, könnten diese Kreise kaum sein; denn er habe auch nicht einen der massgeblichen, also höheren Offiziere getroffen, die noch an einen Totalsieg Deutschlands glauben. Allgemein halte man die unterbliebene Invasion in England und vor allem das unentschieden gebliebene Ringen der Luftstreitkräfte für ein deutliches Zeichen, dass England und USA am Ende die Sieger sein werden. England gewinne mit der Zeit, Deutschland verliere; die Eroberungen im Südosten hätten auch 1918 den alliierten Sieg nicht verhindern können. Es sei ihm sehr interessant gewesen, dass diese Auffassung auch von jenen Offizieren geteilt würde, die sich sonst als seine entschiedensten Gegner in der Militärpolitik bewiesen hätten. Eins sei ja gewiss: sollten sich nicht ganz besondere Umstände ergeben, von denen man heute nichts wisse, dann werde die nordische Nachkriegspolitik in militärischer Hinsicht kaum mehr so passiv sein wie in den letzten Jahrzehnten — (woraus ich glaube schliessen zu können, dass Regierungen und Parteien die lockeren Verbindungen zwischen Politikern und Militärs decken; es gibt ja auch noch andere Momente, die für diese Schlussfolgerung sprechen.) Das Vorgehen in Norwegen hält er, wie auch der Alte, für „eine grossartige Dummheit“, die leider den Nachteil haben wird, dass man in Norwegen lange Zeit brauchen wird, um das nötige Verständnis für Deutschland zu erlangen.

In der Vereinigung „der freie Norden“ hat General *With* einen Vortrag gehalten, in dem er die alte dänische Wehrpolitik bekämpfte und betonte, dass Wehrwille und nordische Zusammenarbeit die Losung der Zukunft sein müssen. Heute könnte es scheinen, als sei die nordische Einheit in Stücke geschlagen, und doch werde nach diesem Kriege ein nordischer Völkerbund das Ziel aller nordischen Staaten sein. Er denke dabei an schwedische Führung usw. — woraus Sie ersehen, wie man in den militärischen Kreisen denkt und in welchem Geiste die Verhandlungen laufen, an denen, wie ich glaube schon einmal bemerkt zu haben, auch norwegische Militärs beteiligt sind.

Ähnlich wie in den militärischen Kreisen läuft die Propaganda in den akademischen, wie den intellektuellen Kreisen überhaupt. Mehr und mehr schieben sich bekannte Lehrer und Professoren in den Vordergrund der Redner in den „geschlossenen Versammlungen“ und ihre Art ist ähnlich „unangreifbar“ wie die der Militärs, wie sie sagen. Das Rezept ist immer ähnlich dem, das Dr. Vilh. la Cour in der „Graensevagten“ gegeben hat: Wir sind gewiss Europäer, aber zuerst Dänen. Unsere Staatsform muss auf dänischem Willen und dänischer Erfahrung aufgebaut sein. Vielleicht mag uns dieser Standpunkt manche wirtschaftliche und aussenpolitische Vorteile kosten, aber auch das kann noch niemand sagen, denn die Tatsachen, die das bedingen, sind noch lange nicht zu Ende gebracht.

Selbst aber, wenn diese Tatsachen schon gegeben wären, so würden sie an unserer Haltung nichts ändern. Man bewahrt seinen freien Sinn nicht ohne Opfer dafür zu bringen. Eine dänische Regierung, die die Absicht haben sollte, unser Staatsleben zu revolutionieren, ohne Rücksichten auf die inneren Notwendigkeiten zu nehmen, würde sich ihr eigenes Grab schaufeln, auch wenn sie durch ihre Politik äussere Vorteile erringen sollte. Auf solche äusseren Vorteile ist zu verzichten, da man ohne sie seines Wesens wurzelechten Grundzüge bewahrt; sie sind nur von sehr geringer Bedeutung. Unser Volk wird niemals eine Ordnung anerkennen, die nicht seinem freien Willen entsprungen ist und nicht seiner Tradition und eigenen Seele entspricht. Deshalb fordern wir nicht nur Zeit zur Ueberlegung bis der Rahmen für ein neues Europa mehr ist als nur ein Gedankenexperiment (!), wir fordern auch, dass unsere eigene Staatsform ausgebaut wird in Uebereinstimmung mit unseren eigenen Wünschen und durch unsere eigenen Männer. — Hier haben Sie die ganze Regierungs-politik!

Am. 10. war neuer Staatsrat beim König. Wichtigster Grund waren natürlich die neuen Beschäftigungsgesetze etc. Von Alsing hörte ich aber auch, dass daneben „natürlich wie immer die politische Lage“ besprochen worden ist. Er sagte mir, man habe einen *modus vivendi* mit dem Kronprinzen gefunden, der es ermögliche, ohne direkte Reibereien auszukommen. Hierbei soll Christmas Möller hervorragend beteiligt gewesen sein. Besprochen worden seien auch die Vorgänge in Norwegen und die Gefahren, die sich daraus für Dänemark ergeben könnten. Der König äusserte, wie er mir sagte, im Verlauf des Gespräches eine ihm von militärischer Seite vorgetragene Befürchtung: man rede immer mehr von einem möglichen Kriege Deutschlands gegen Russland. Die Sowjets selber rechneten auch mit ihm. Man habe nun in Stockholm die Furcht, dass dabei Deutschland vielleicht den Versuch machen werde, durch eine Besetzung bezw. Ueberrennung Schwedens und Besetzung der Aalandsinseln Russland auch von Norden her zu fassen. Durch die Aufgabe Narviks von seiten der Engländer sei Schweden einmal von einem deutsch-schwedischen Konflikt verschont geblieben; man habe jetzt Angst, dass die gleiche Gefahr zum zweiten Mal auftauchen könne — besonderes wenn der Krieg noch lange dauere und Russland dem deutschen Vordringen auf dem Balkan nicht mehr ruhig zusehen will. Alsing sagte mir, dass für diesen Fall auch in Dänemark mindestens der Versuch gemacht werden dürfte, die Nazi ans Ruder zu bringen. Er liess auch vorsichtig durchblicken, dass Stockholm vielleicht oder sicher nicht ohne Fühlung mit Russland sei. (Er hätte mir, glaube ich, mehr darüber gesagt, wenn er bestimmtes wüsste; es scheint dies mehr Gerücht und Vermutung als bewiesene Tatsache zu sein. Immerhin —) Als sicher nimmt er an, dass Schweden genau wie Norwegen sich mit der Waffe gegen einen deutschen Einmarsch zur Wehr setzen werde. Für USA würde das vielleicht ein Anlass sein, sich an die Seite Englands zu stellen — welche Vermutung er weitläufig aber nicht interessant erläuterte.

Gestern abend, also Sonnabend abend, erhielt ich die lakonische Mitteilung von seiten des schwedischen Gesandten, dass das Aussenministerium in Stockholm meine Einreise nicht genehmigt habe. (Ich war inzwischen noch einmal bei Ekbladet gewesen, der ja abgelöst wird, da er Propagandaleiter in Stockholm wird. E. sagte mir, das lange Zögern mache ihn bedenklich; ich solle mich gefasst machen auf eine ablehnende Antwort. Ich drückte mein Erstaunen aus, worauf er mir sagte: „Es soll von dänischer Seite mitgeteilt worden sein, dass Ihnen von seiten der dänischen Polizei oder Behörden keine Schwierigkeiten drohen. Ich hörte dann herum, welche „dänische Seite“ das gewesen sein könnte, aber vergeblich.) Bis ich dann heute, Sonntag, natürlich alle Bonzen mobilisierte und endlich über den Sekretär der Sozialdemokratischen Partei *Carlsson* hörte, dass es — *Scavenius* gewesen sei! Das schwedische Aussenministerium habe bei ihm wegen mir angefragt gehabt — ob ich bedroht sei etc. — und Sc. hat darauf geantwortet, bedroht sei ich nicht, wünsche aber eine Umsiedlung nach Stockholm, wo ich mich sicherer fühlen würde. Das nun sei der schwedischen Regierung nicht Grund genug gewesen, mir die Einreise zu erlauben! (Wenn dieser senile Esel, der mir versprochen hatte, bei den Schweden behilflich zu sein, keine andere Antwort wusste, hätte er sich stumm stellen sollen.)

Ich soll morgen noch einen letzten Versuch bei den Schweden machen — viel Hoffnung habe ich nicht, aber getan werden muss es.

¹⁾ Med håndskrift er tilføjet: „Stauning“.

122.

Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. en sammenkomst hos direktør Knud Sthyr med deltagelse af trafikminister Gunnar Larsen, Frits Clausen m. fl.

18. oktober 1940.

18/10.

Notiz für Herrn Minister.

Betr.: Zusammenkunft mit Minister Gunnar Larsen.

Im Hause des Herrn *Sthyr* trafen wir (Dr. Schwarzmann und ich) am 17. 10. abends mit Minister Gunnar *Larsen*, Dr. *Frits Clausen* und Grossisten *Boysen-Moeller* zusammen. Die Unterhaltung umfasste zwei wichtige Fragen, nämlich die Ansicht der Dänen über die wirtschaftliche Zukunft in den nächsten Monaten und die Einstellung zum jetzigen Regime.

Gunnar Larsen vertritt folgende Auffassung: Er ist überzeugt, dass bereits in den nächsten Wochen ein starker Abrutsch des Lebensniveaus einsetzen wird, der das Lebensniveau Dänemarks im Verlauf des Winters bis auf das deutsche Niveau herabdrückt. Er rechnet nicht damit, dass viel an Rohmaterialien und anderen wichtigen Produkten wie Kohle, Eisen und Benzin nach Dänemark geliefert werden kann. Infolgedessen sieht er sehr grosse Schwierigkeiten voraus und äusserte, dass eine erklärte deutsch-freundliche Regierung nicht mit diesen Schwierigkeiten belastet werden dürfe. Er ist aber auch nicht dafür, dass Staatsminister *Stauning* mit der jetzigen Regierung noch eine lange Lebensfrist erhält.

Daher wurde von Larsen und Sthyr Dr. Clausen der Vorschlag gemacht, einem Übergangskabinet mit Prinz Aksel als Staatsminister ein gewisses Wohlwollen entgegenzubringen. In diesem Kabinet sollen den dänischen Nationalsozialisten zwei Ministerposten zur freien Verfügung eingeräumt werden. Clausen hat zu diesem Vorschlag eine Bedenkzeit gefordert. In der nächsten Woche will er Gunnar Larsen und Sthyr eine Antwort geben.

Der Abend mit den dänischen Nationalsozialisten in der Gesandtschaft hat einen sehr starken Eindruck auf das Regime gemacht. Gestern Abend ist Ministerrat gewesen. Man soll hierbei wie angedeutet wurde, die Möglichkeit sondiert haben, zwei Nationalsozialisten als Minister mit in die Sammlungsregierung zu übernehmen, also die Koalition auf die Nationalsozialisten zu erweitern.

Gestern ist auch, wie mir Gunnar Larsen erzählte, eine Zusammenkunft mit den Schriftleitern der Presse im Aussenministerium gewesen, wo der Presse mein dem Kontorchef *Eskelund* mitgeteilter Standpunkt auseinandergesetzt wurde. Da Herr Sthyr mir sagte, dass nunmehr alle Anstrengungen gemacht würden, um der Presse das erforderliche loyale und verständnisvolle Gesicht zu geben, mich aber gleichzeitig nach den Gründen meiner ernsthaften Vorwürfe gegen die Presse fragte, habe ich ihm gegenüber in sehr bestimmter Form erklärt, dass ich natürlich solche Beschwerden nicht aus einer vorübergehenden Verärgerung geführt hätte, sondern dass ich selbstverständlich in dem Augenblick, wo ich es als notwendig ansehe, begründete Schritte einzuleiten, ein Material auf den Tisch werfen würde, das eine starke Wirkung ausüben müsste. Ich hätte immer wieder zu Eskelund gesagt, dass ich die Gründe zu Beanstandungen sammelte. Dabei hätte ich nicht allein Zeitungsausschnitte gesammelt, sondern auch Material über die innere Einstellung der Presse in die Hände bekommen, welches eine deutliche Sprache spräche. Sthyr gab der bestimmten Auffassung Ausdruck, dass eine energische Umstellung erfolgen würde. Hierbei kritisierte er Kontorchef Eskelund wegen seiner rein negativen Einstellung und deutete an, dass für die positive Bearbeitung des Pressematerials eine neue Kraft ausgesucht würde.

Zur Frage Prinz Aksel's scheint Clausen der Anschauung zu sein, dass es zu überlegen wäre, ob man nicht dem Plan eine gewisse Zustimmung gäbe, um so zunächst erst einmal Stauning wegzubekommen. Prinz Aksel würde doch nicht in der Lage sein, eine

positive Regierung zu schaffen. Er würde also unpopulär werden und würde dadurch die Stellung des Königs in der dänischen Bevölkerung schwächen. Dieses sei für die Zukunft ein Moment, das man nicht ohne weiteres von der Hand weisen dürfe.

K., den 18.10.40.

Meissner.

123.

**Notits af legationssekretær H. Schwarzmann ang. samtale
med udenrigsminister Scavenius 17. oktober.**

19. oktober 1940.

17/10.

AUSWÄRTIGES AMT

Dr. Schwarzmann.

Berlin, den 19. Oktober 1940.

*Herrn
Gesandten v. Renthe-Fink
Deutsche Gesandtschaft
Kopenhagen.*

Sehr verehrter Herr Gesandter!

In der Anlage übersende ich Ihnen eine kurze Aufzeichnung über die Besprechung mit Minister Scavenius.

Durchdruck werde ich Herrn Gesandten Luther und Herrn Gesandten v. Grundherr zustellen.

Über die Besprechungen am Abend bei Herrn Sthyr habe ich keine Aufzeichnung gemacht, da ich annehmen darf, dass die dort geführten Gespräche Ihnen bereits durch Herrn Meisner vorgetragen wurden.

Heil Hitler!

Ihr sehr ergebener

H. Schwarzmann.

SCHWARZMANN.

Aufzeichnung betreffend Besprechung mit Aussenminister Scavenius am 17. Oktober 1940

Mit Zustimmung des Herrn Gesandten v. Renthe-Fink hatte ich am Donnerstag, den 17.10.1940 eine ungefähr 1-stündige Unterredung mit Aussenminister Scavenius.

Ich hatte den Eindruck, dass Scavenius im Vergleich zu früher einen ziemlich resignierten Eindruck machte. Dies ist wahrscheinlich auf den gescheiterten Plan der Zollunion zurückzuführen, dem er neben Gunnar Larsen seine volle Unterstützung gegeben hatte.

Scavenius versuchte offensichtlich, sich bei der Unterhaltung möglichst wenig festzulegen.

Aus seinen Äusserungen entnahm ich, dass er über die Besprechungen und Begebenheiten der letzten Tage genauestens orientiert war. Er unterstrich, dass die Klausen-Bewegung nicht genug Anhänger habe und meinte, es könnte sich im günstigsten Falle nur um 10 % der Wählerschaft handeln. Auf meine Erwiderung, dass soweit mir bekannt sei, doch gerade in der letzten Zeit Namen mit gutem Klang sich zur Bewegung bekannt hätten, erwiderte er, dass ihm dies nicht bekannt sei.

Herr Scavenius kam dann ziemlich ausführlich auf die Frage der Zollunion zu sprechen. Er bedauerte, dass der Plan damals nicht zustandegekommen sei. Er fügte hinzu, dass es sehr schwer für die Dänen gewesen war, einen Rahmenvertrag abzuschliessen, ohne zu wissen, wie sich dieser in der Praxis auswirken würde. Er frug dann, ob Deutschland heute noch bereit sei, mit Dänemark über die Frage einer Zollunion zu verhandeln. Er schlug den umgekehrten Verhandlungsweg vor: Zuerst solle man die Frage unter den Praktikern (Industrie, Gewerbe und Landwirtschaft) ventilieren und nach Abschluss solcher Verhandlungen sollte der dazugehörige Rahmenvertrag abgeschlossen werden. Scavenius liess aber durchblicken, dass er auch bei diesem Vorgehen nicht sicher sei, ob ein solcher Plan gelingen würde. (Herr Sthyr hatte sich kurz vorher mir gegenüber positiver geäussert.)

Meine Einwände, dass diese Unsicherheit doch ein Beweis dafür sei, wie wenig die jetzige Regierung und ihre Anhänger in Wirklichkeit zu einer intensiven Zusammenarbeit bereit seien, was sich auch täglich in der Presse, im Rundfunk und in Parteidreden offenbare, brachten das Thema auf die Möglichkeit einer Regierungsumbildung. Scavenius gab zu, dass Staatsminister Stauning in der letzten Zeit alt geworden sei; er glaubte jedoch nicht, dass dieser leicht zu ersetzen sei wegen seines noch grossen Einflusses auf die Arbeiterschaft.

Über sich selbst äusserte Scavenius, dass seine Stellung und sein Name in der Öffentlichkeit in der letzten Zeit gelitten hätten. Man brandmarke ihn als Landesverräter und als germanophil, da er sich für die Zusammenarbeit mit Deutschland zu sehr eingesetzt habe.

Keine klare Stellungnahme wollte Scavenius bezüglich seiner Beteiligung an einer eventuellen Regierungsumbildung abgeben. Ich hatte den Eindruck, dass er Verhandlungen mit Klausen nicht ganz ablehnend gegenüberstand. Er wollte aber doch durch seine Bemerkungen über seine eigene Person zu verstehen geben, dass man sich deutscherseits keine zu grossen Illusionen über seine Popularität in einem Klausen-Kabinett machen solle.

Berlin, den 17. Oktober 1940.

gez. Schwarzmann.

124.

Telegram fra Renthe-Fink ang. befæstningsanlæg på Bornholm og i Hanstholm.

21. oktober 1940.

Streng geheim!

Nur als Verschlussache zu behandeln.

Telegramm¹⁾

(Geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 21. Oktober 1940 18.10 Uhr
Ankunft: — 21. — — 18.30 —

Nr. 1148 vom 21.10.

Unter Bezugnahme auf Drahterlass Nr. 863*) vom 15. Oktober.

Erfahre vertraulich, dass deutscherseits Absicht besteht, Befestigungsanlagen auf der Insel Bornholm und in Hanstholm zu errichten. Hierfür sollen etwa 3000 Angehörige

*) Partei 599 g

der Organisation Todt eingesetzt werden. Anheimstelle, mich gegebenenfalls zu ermächtigen, die dänische Regierung vorsorglich über Vorhaben zu unterrichten, damit politischen Missdeutungen vorgebeugt und unvermeidliche Mitwirkung dänischer Behörden in technischen Fragen (Unterbringung usw.) sichergestellt werden kann.

Einholung dänischen Einverständnisses kommt selbstverständlich nicht in Betracht.

Renthefink.

Chef AO.

U. St. S. Pol.

U. St. S. R.

U. St. S. Habicht.

Botsch. Ritter.

Dir. Per.

— W.

— Kult.

— N. P.

Chef Prot.

Dg. Pol.

Ref. Dtschld.

VL. R. Hewel

Herrn Stahmer

Arb.Exp. bei Pol. I g.

¹⁾ Med håndskrift er påført: „Eilt“.

125.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. mulighederne for DNSAPs overtagelse af regeringsmagten i Danmark.

22. oktober 1940.

Geheim!

Abschrift.

DER BEVOLLMÄCHTIGTE DES
DEUTSCHEN REICHES

Kopenhagen, den 22. Oktober 1940.

Nr. D.Pol. 3/624

Inhalt: Machtübernahme durch die dänischen
Nationalsozialisten.

An

das Auswärtige Amt
in Berlin.

I.

Am 9. April 1940 hat Dänemark dem Einmarsch unserer Truppen keinen Widerstand entgegengesetzt, sondern sich in das Unvermeidliche gefügt. Es wäre jedoch falsch, daraus zu schliessen, dass die Dänische Regierung und das dänische Volk schon gewillt sind, aus den machtpolitischen Verhältnissen in Europa die sich für Dänemark ergebenden aussenpolitischen und innerpolitischen Folgerungen von selbst zu ziehen. Zwar hat Scavenius, der unter dem Eindruck unserer Erfolge in Frankreich Anfang Juli zum Aussenminister gemacht wurde, den Versuch unternommen, eine Politik enger Anlehnung an Deutschland von der wirtschaftlichen Seite her einzuleiten; sein Programm ist aber an den Widerständen der massgebenden politischen und wirtschaftlichen Kreise gegen die Zollunion gescheitert. Während in den ersten Monaten der Besetzung noch die Stimmung gegen uns verhältnis-

mässig freundlich war, hat sie sich in den letzten Monaten sehr verschlechtert. Von der Verantwortung für diesen Stimmungsumschwung kann die Regierung nicht freigesprochen werden; ihr muss im Gegenteil der Vorwurf gemacht werden, dass sie, obwohl es an Mahnungen von unserer Seite nicht fehlte, nichts Entscheidendes unternommen hat, um die öffentliche Meinung des Landes positiv zu beeinflussen. Gewiss haben sich nicht nur die Regierung, sondern auch der dänische Rundfunk sowie die Presse letzten Endes immer unseren Wünschen gefügt. Dabei war aber nur zu oft zwischen den Zeilen zu lesen, dass es sich nicht um ein freiwilliges Einschwenken in eine neue Linie, sondern um die Erfüllung deutscher Forderungen handelte. Im übrigen sorgte eine von amtlicher dänischer Seite unzureichend bekämpfte Flüster- und Zettelpropaganda dafür, diesen Eindruck beim Volke zu verstärken. Bezeichnend ist, dass die Regierung Stauning einen Mann wie den ehemaligen Handelsminister Christmas Möller, der unverhüllt eine deutschfeindliche Politik trieb, als Kabinettsmitglied geduldet hat und ihn erst auf unseren Druck entfernte. Sie hat es überhaupt an einer durchgreifenden Reform in der Besetzung der führenden politischen Posten des Landes fehlen lassen, die unumgänglich war, wenn man eine ehrliche Orientierung nach Deutschland vornehmen wollte. Im Ganzen verfolgt die Dänische Regierung trotz ihrer gegenteiligen Beteuerungen eine Konjunkturpolitik, die darauf hinausgeht, grundsätzliche Festlegungen zu vermeiden, solange in ihren Augen der deutsche Sieg noch nicht endgültig feststeht.

Eine Änderung der Haltung der gegenwärtigen Dänischen Regierung ist nicht zu erwarten, weil sie insofern an einem inneren Widerspruch krankt, als sie auf der einen Seite zwar ein gewisses Verständnis für die Notwendigkeit einer aussenpolitischen Anpassung an das Deutsche Reich aufbringt, auf der anderen jedoch jede wirkliche Bereitschaft vermissen lässt, das politische Leben des Landes in Einklang mit den in Deutschland herrschenden Grundsätzen zu bringen. M.E. besteht, solange die heutige Regierung am Ruder ist, keine Möglichkeit, eine aufrichtige und enge Anlehnung Dänemarks an Deutschland zu erreichen.

II.

Innerhalb der heute bestehenden politischen Organisationen des dänischen Volkes sind es nur die von Dr. Fritz Clausen geführten Nationalsozialisten, die mit Energie und Verantwortungsbewusstsein gegen den Strom schwimmen und unter Anerkennung der deutschen Führung offen für Dänemarks Einordnung in den grossgermanischen Raum eintreten. Es ist ihnen in der letzten Zeit unstreitbar gelungen, eine zahlenmässig und politisch grössere Bedeutung zu gewinnen. Sie sind aber trotzdem heute noch nicht stark genug, um ohne entscheidende Hilfe von uns an die Macht zu gelangen. Dr. Clausen hat sich nun in diesen Tagen an mich gewandt, um diese Hilfe zu erbitten, da er befürchtet, dass seine Partei von der anwachsenden deutschfeindlichen Stimmung erdrückt werden könnte, wenn nicht in absehbarer Zeit das jetzige Regierungssystem gestürzt wird. Die wirtschaftlichen Schwierigkeiten auf der einen Seite und die amtliche Schwäche gegenüber der unterirdischen Propaganda auf der anderen müssten unvermeidlich zu einer weiteren Verschärfung der allgemeinen Stimmung gegen Deutschland und damit auch gegen die dänischen Nationalsozialisten führen. Aus einer Verzögerung der Machtübernahme würde für die D.N.S.A.P. eine Krise erwachsen, deren Ausgang heute noch nicht abzusehen sei.

Damit rückt Dr. Clausen von der bisher verfolgten politischen Linie ab. Diese ging bekanntlich dahin, die Macht erst dann zu ergreifen, wenn die wirtschaftliche und soziale Entwicklung auf einem Tiefpunkt angelangt und damit das Versagen des heutigen Regimes nicht mehr zu verschleiern war. Dann würde sich für die neue nationalsozialistische Regierung die Aussicht geboten haben, mit deutscher Hilfe einen entscheidenden Wandel herbeizuführen, der ihr die Anerkennung und die Sympathien der breiten Masse gesichert hätte. Nunmehr hält Dr. Clausen es für richtiger, die Regierung schon zu einem möglichst nahen Zeitpunkt zu übernehmen. Er traut sich zu, die zweifellos ernsten wirtschaftlichen Schwierigkeiten durch eine Reihe von Sofortmassnahmen, verbunden mit einer intensiven Propaganda, besser zu meistern, als es der gegenwärtigen dänischen Regierung möglich ist. Dr. Clausen ist von einem Erfolge selbst in dem Falle überzeugt, dass es Deutschland aus den Kriegsnotwendigkeiten heraus nicht möglich sein sollte, Dänemark sofort und wirksam wirtschaftlich zu helfen.

Ich stimme Dr. Clausen darin zu, dass es erwünscht ist, dass er die Macht zu einem möglichst nahen Zeitpunkt übernimmt. Die Einsetzung einer nationalsozialistischen Regierung durch uns ist aber angesichts der gegenwärtigen Verhältnisse in Dänemark eine schwerwiegende Massnahme, mit der wir eine grosse politische Verantwortung übernehmen. Ich bin daher der Auffassung, dass eine ausreichende wirtschaftliche Unterstützung der neuen Regierung auf alle Fälle *vorher* gesichert sein muss, weil in den kommenden Wintermonaten in Dänemark ein Notstand eintreten wird, bei dem keine dänische Regierung ohne Hilfe von aussen bestehen kann. Dies gilt insbesondere für eine Regierung, die sich eine Basis im Lande erst erwerben muss und nicht so sehr auf Grund einer organischen innerpolitischen Entwicklung, als unter dem Druck der aussenpolitischen Verhältnisse an die Macht kommt. Bei dem überwiegenden Teil der landwirtschaftlichen Bevölkerung wird eine nationalsozialistische Regierung mit Verständnis rechnen können, wenn es ihr gelingt, den Bauern nicht nur die höheren Preise zu erhalten, sondern ihnen dafür auch als Gegenleistung trotz der Kriegszeit die lebensnotwendigen Gebrauchsgüter zu liefern. Die unter dem System Stauning bisher privilegierte dänische Arbeiterschaft wird dagegen den Nationalsozialisten zunächst abwartend und skeptisch, zum Teil sogar feindlich, gegenüberstehen. Sie wird aber gewonnen werden können, wenn man sie von der Sorge befreit, dass ihre Arbeitsmöglichkeiten eingeschränkt und ihre sozialen Errungenschaften gefährdet werden. Ablehnung hat Dr. Clausen von den konservativen Kreisen des Landes, insbesondere dem nationalen Bürgertum, zu erwarten. Hier werden Momente wie die nordschleswigsche Frage, Erhaltung der äusserlichen Souveränität des Landes und ihrer Symbole, vor allem der eigenen Wehrmacht, eine ausschlaggebende Rolle spielen.

III.

Aus der vorgeschilderten Lage geht, m.E. hervor, dass für die Machtübernahme in Dänemark durch Dr. Clausen bestimmte politische und wirtschaftliche Voraussetzungen erfüllt werden müssen. Je nachdem wir imstande oder nach Massgabe der politischen Verhältnisse gewillt sind, diese Vorbedingungen früher oder später zu schaffen, wird unsere künftige Taktik einzurichten sein.

Zur sofortigen Machtergreifung durch die D.N.S.A.P., wobei ich voraussetze, dass die Regierungsübernahme durch die Nationalsozialisten nicht mit Hilfe eines Staatsstreiches, sondern auf legalem Wege geschehen soll, bedarf es der Mitwirkung des Königs, der nicht nur in seiner Eigenschaft als Staatsoberhaupt, sondern auch dank seines in der letzten Zeit gewachsenen persönlichen Ansehens ein wesentlicher Faktor in diesem politischen Spiele bedeutet. Bekanntlich lehnt der König die Nationalsozialisten und insbesondere die Person von Dr. Clausen heute ab. Es ist aber möglich, wenn auch nicht sicher, dass er einem starken deutschen Druck nachgeben wird, sobald er erkennt, dass er sonst seinen Thron und seine Dynastie gefährdet. Wir müssen jedoch auch auf den Fall vorbereitet sein, dass der König sich weigert, Dr. Clausen die Regierungsbildung zu übertragen, und es auf eine Staatskrise ankommen lässt.

Einem Schritt beim König hätte eine Aktion zur Erschütterung der Stellung der derzeitigen Regierung voranzugehen. Dies hätte einmal durch geeignete Propaganda, in der Hauptsache aber durch eine empfindliche Versteifung der offiziellen Haltung des Reiches gegenüber der Regierung Stauning, die notwendigenfalls bis zu einer formalen Entziehung des Vertrauens gesteigert werden müsste, zu geschehen. Je stärker dem Kabinett Stauning zum Bewusstsein gebracht wird, dass es unser Vertrauen verloren hat und daher auch nicht auf unsere wirksame Unterstützung zur Behebung der Schwierigkeiten Dänemarks rechnen kann, umso eher wird der Staatsminister von sich aus bereit sein, von der Regierung zurückzutreten. Unsere Forderung an den König, Dr. Clausen mit der Regierungsbildung zu betrauen, würde sich dann auf die Feststellung stützen, dass das bisherige politische System in Dänemark nicht die Voraussetzungen erfüllt hat, die selbstverständlich der am 9. April ausgesprochenen Zusicherung der Souveränität und Integrität zu Grunde lagen, und dass diese nur aufrechterhalten werden könne, wenn die Leitung der Regierungsgeschäfte in die Hand eines Mannes gelegt wird, dessen weltanschauliche und gesamtpolitische Einstellung uns dafür bürgt, dass die enge freundschaftliche Anlehnung Dänemarks an das Reich nunmehr energisch und loyal durchgeführt wird.

IV.

Sollte im Zusammenhang mit den Kriegseignissen oder aus anderen politischen Erwägungen heraus Anlass bestehen, von einer Sofortlösung abzusehen, so müsste ein Zwischenweg beschritten werden. Hierfür bestünde die Möglichkeit, die Regierung Stauning bis zu einem uns genehmen Zeitpunkt weiter zu dulden, ohne ihr indessen Gelegenheit zu geben, ihre Stellung im Volke zu stärken. Ein anderer Weg würde die Bildung einer Übergangsregierung — natürlich ohne offizielle deutsche Mitwirkung — sein, in der gewisse Schlüsselstellungen von Nationalsozialisten zu besetzen wären. Dieser Gedanke ist bereits mehrfach von dänischen politischen Kreisen an die D.N.S.A.P. herangetragen worden. Ob einer Übergangsregierung oder der Duldung des Kabinetts Stauning bezw. einer anderen Regierung ohne nationalsozialistische Beteiligung der Vorzug zu geben wäre, ist eine Frage, die im voraus nicht beantwortet werden kann.

Da die innerpolitische Entwicklung auf eine Klärung drängt, bitte ich, baldmöglichst eine grundsätzliche Entscheidung darüber herbeizuführen, welche politische Linie verfolgt werden soll.

Als selbstverständlich möchte ich betonen, dass, wie sich die innerpolitischen Verhältnisse in Dänemark auch gestalten mögen, eine Gefährdung der Wehrmachtsinteresse niemals entstehen kann. Wir verfügen jederzeit über die erforderlichen Druck- und Machtmittel, um uns in allen Fällen durchzusetzen.

gez. v. **Renthe-Fink.**

126.

**Notits af presseattaché Gustav Meissner ang. samtale 25. oktober
med trafikminister Gunnar Larsen m. fl.**

26. oktober 1940.

26/10.

Aufzeichnung für Herrn Minister

Betrifft: Besprechung mit Minister Gunnar Larsen,
Direktor Sthyr, Dr. Clausen und Kontor-
chef Peschard.

Der Besprechung über die innerpolitische Lage in Dänemark, die mit obengenannten dänischen Persönlichkeiten am Abend des 25.10.ds.J. stattfand, wohnten deutscherseits Oberführer Kanstein, Dr. Schwarzmann und ich bei.

Besonders Direktor Sthyr kam auf die Frage zurück, ob Dr. Clausen ein Kabinett Prinz Axel anerkennen und in ihm mitarbeiten würde. Dieses Kabinett solle ein Übergangskabinett darstellen und einer späteren nationalsozialistischen Regierung den Weg ebnen.

Dr. Clausen wies den Gedanken nicht zurück, gab aber deutlich zu verstehen, dass er und seine Partei nicht in einem solchen Kabinett vertreten sein wollten. Er würde aber den Bestrebungen, das Kabinett Stauning durch ein anderes Kabinett abzulösen, keine Hindernisse in den Weg legen, wenn man ihm zusichere, dass seine Partei volle politische Arbeitsfreiheit erhalten würde und wenn eine Amnestie für die in den Gefängnissen sitzenden Nationalsozialisten erfolge.

Direktor Sthyr präzierte später den Weg, den man sich für die Zustandebringung eines Kabinetts Prinz Axel denkt. Danach will man zunächst mit den 4 grossen Parteien verhandeln, und will die jetzige Regierung Stauning über diese Parteien bewegen, zurückzutreten. In das neuzubildende Kabinett sollen dann andere Vertreter der alten Parteien

hineingenommen werden, z.B. von den Sozialdemokraten der Oberbürgermeister Christensen etc.

Nach den Erklärungen Sthyr's ist bereits seit einiger Zeit von Scavenius und Gunnar Larsen an diesem Plan gearbeitet worden. Man hat die Absicht, neben den alten Parteien auch die Nationalsozialisten mit einem oder zwei Ministern hineinzunehmen, um so die Gefahr einer Opposition gegen ein Kabinett Prinz Axel zu umgehen.

Sthyr schien davon überzeugt, dass der König ein solches Kabinett bilden würde.

Auf meine Frage, wie lange Zeit man brauche, um die vorgebrachte Idee in die Praxis umzusetzen, sagte Sthyr, dass man mit einigen Wochen rechne.

Gunnar Larsen gab zu, dass das Arbeitsbeschaffungsprogramm der Regierung nicht durchführbar sein würde und dass sich bereits in Kürze erweisen müsse, wie gross die Schwierigkeiten sind. Kontorchef Peschard sagte, dass er auf so starke Schwierigkeiten bei der dänischen Zusammenarbeit mit Deutschland in Wirtschaftsfragen treffe, die durch die Haltung des Industrierates und der Kaufleute verursacht würden, dass er es noch 4 Wochen aushalten könne.

Hierauf kam das Gespräch auf die Frage, ob es nicht weitaus praktischer sein würde, wenn Gunnar Larsen und Scavenius aus dem jetzigen Kabinett austreten würden und es so zwingen, seine Folgerungen zu ziehen. Sthyr entgegnete, dass man dieses nicht recht könne, weil man nun die vorher geschilderte Lösung bereits in Angriff genommen und sich an diese Arbeit gebunden habe.

Ich stellte mich sehr skeptisch hinsichtlich der Frage, dass der König in dieser schwierigen Zeit einen Prinzen zum Staatsminister machen und so das Königshaus in die Innenpolitik einmischen würde. Auch sagte ich, dass mir zu Ohren gekommen sei, (Bezugnahme auf ein Gespräch Prinz Axels mit Direktor Krafft) — dass Axel nicht daran dächte, sich vor Ende des Krieges mit Politik zu befassen. Dieses stellte Sthyr aber beides in Abrede und gab seiner Überzeugung Ausdruck, dass sowohl der König wie Prinz Axel wollten.

Später hatte ich noch auf der Heimfahrt Gelegenheit, Sthyr und Gunnar Larsen auf die Lösung durch einen Rücktritt Larsens und Scavenius anzusprechen. Sthyr ist doch wegen der Lösung Prinz Axel bedenklich geworden und bat darum, noch einmal in der kommenden Woche mit mir sprechen zu können.

Übrigens sagte Clausen wiederholt, dass seine Partei nun aufs Ganze gehen würde. Man hätte Dokumente über die Ereignisse am 8. April, z.B. darüber, dass Munch an diesem Tage den englischen Gesandten aufgesucht habe, dass die Räumung von Langelinie befohlen worden sei, dass die Minenwachboote durch Befehl zurückgezogen worden seien, dass mit den Engländern ein dunkles Zusammenspiel gewesen wäre und dass man mit dem symbolischen Widerstand an der Südgrenze das Leben der 13 Soldaten unnütz geopfert habe. Dieses Material, das vom Generalkommando als richtig anerkannt würde, würde er in einer Schrift veröffentlichen und so in der Lage sein, Stauning den Todesstoss zu versetzen.

Kopenhagen, den 26.10.1940.

Meissner.

127.

Notits af legationssekretær H. Schwarzmann ang. samtale 25. oktober med trafikminister Gunnar Larsen m. fl.

28. oktober 1940.

Geheim!

SCHWARZMANN.

Aufzeichnung

über Unterredungen während meines Aufenthalts in Kopenhagen vom 24.10. bis zum 26.10. 1940, insbesondere über eine Unterredung am Freitag, den 25.10., bei der anwesend waren:

deutscherseits:

Obergruppenführer Kanstein,
LS Meissner,
Dr. Schwarzmann;

dänischerseits:

Dr. Fritz Clausen,
Minister für öffentliche Arbeiten, Gunnar Larsen,
Direktor Knud Sthyr,
Kontor-Chef Peschard.

Larsen und Sthyr hatten seit dem letzten Zusammentreffen den damals Dr. Clausen gegenüber vorgebrachten Plan, eine „Übergangs-“Regierung mit Prinz Axel als Staatspräsident zu bilden, weiter vorbereitet.

Wie ich hierzu bei späterer Gelegenheit von Sthyr erfuhr, hat Larsen bereits mit Prinz Axel über diese Regierungsbildung gesprochen. Dieser soll bereit sein, eine „Übergangs-“Regierung zu bilden, und der König soll seine vorläufige Zustimmung gegeben haben. (Die Mitteilung Sthyr's steht im Widerspruch zu Informationen, welche besagen, dass der König eine Prinz Axel-Kabinetts nicht genehmigen würde.) In der „Übergangs-“Regierung sollen die Nationalsozialisten mit 1—2 Sitzen vertreten sein.

Die Frage, welche Sitze die Nationalsozialisten einnehmen würden, wurde nicht angeschnitten. Fest soll jedoch stehen, dass Aussenminister v. Scavenius und der Minister für öffentliche Arbeiten, Gunnar Larsen, in das neue Kabinetts übernommen werden sollen.

Clausen äusserte sich nicht darüber, ob seine Partei gewillt ist, sich an dieser Regierungsumbildung zu beteiligen. Die Forderungen, die er als Parteiführer stellte, waren:

- 1) vollständige ungehinderte Parteibetätigung in jeder Beziehung,
- 2) Amnestie für die arrestierten und bestraften Nationalsozialisten.

Die Zwischenregierung, die innerhalb der nächsten 14 Tage gebildet werden könnte, soll nach den Angaben Larsens und Sthyr's den Weg für eine Clausen-Regierung freimachen und soll 4—6 Monate amtieren.

Aus den Äusserungen Larsens und Sthyr's konnte man schliessen, dass dieser Plan ernst gemeint ist. Es darf aber wohl nicht angenommen werden, dass diese Auffassung allgemein vertreten wird.

Die Gefahr einer solchen Lösung für die Clausen-Bewegung liegt darin, dass diese Zwischenregierung den deutschen Wünschen weitgehendst nachkommen wird. Es wurde z.B. schon erwähnt, dass die neue Regierung sofort intern den Zollunionsplan wiederaufgreifen würde, und dass damit zu rechnen sei, dass der Abschluss der Zollunion erreicht wird. Ebenso soll das illoyale Verhalten der Presse aufhören; deutschfeindliche Äusserungen, wie die Christmas Möllers, sollten unterbunden werden.

Durch ein solches Verhalten kann natürlich den Nationalsozialisten, die für eine offene Zusammenarbeit mit Deutschland eintreten, der Wind aus den Segeln genommen werden. Dies wird der Wunsch des Königshauses und auch der meisten Mitglieder der Zwischenregierung sein, die in Zusagen an Deutschland ein kleineres „Übel“, als in einem Clausen-Kabinetts, sehen. Der Schluss liegt nahe, dass Prinz Axel sich überhaupt nicht an einer Regierung beteiligen würde, wenn er nicht den Glauben hätte, durch seine Mitarbeit die „Clausen-Gefahr“ zu beseitigen.

Clausen hat wohl wegen solcher Befürchtungen noch nicht seine Beteiligung an einem Prinz Axel-Kabinetts zusagen können, die ihn aus seiner bisherigen Oppositionsstellung herausdrängen würde.

Berlin, den 28. Oktober 1940.

gez. Schwarzmann.

128.

Notits (anonym) ang. de danske nationalsocialister.

[November 1940].

Die dänischen Nationalsozialis[ten]

suchen heute ihre eigenen parteimässigen Kar[toffeln] zu häufeln. Sie bekämpfen das System. Sie schi[mpfen,] aber sie haben noch keine positive Arbeit geleistet. Sie haben sich noch nicht bewährt oder gar für eine drastische Handlung reif gezeigt. Ihre Deutschfreundlichkeit entspringt augenscheinlich aus dem Wunsch, die Konjunkturen auszunützen und sich von den Deutschen in den Sattel heben zu lassen. Hiernach hört ihre Deutschfreundlichkeit sofort auf u. macht — ihrem nationalen Programm entsprechend — einer Frontstellung gegen Deutschland Platz, notwendigerweise. Ihr Kampf gegen die erweiterte Regierung u. deren wirtschaftliche Tastversuche klingt bestechend u. schafft ihnen Anhänger, Mitschimpfer, aber es ist nicht ersichtlich, wie eine andere Regierung die Probleme besser hätte lösen sollen, — aussenpolitisch bestimmt nicht! Es ist daher unrichtig, wenn die dän. Natsoz. das Postulat vorsetzen u. ständig wiederholen, dass die Reg. das Vertrauen der Bev. verloren habe. Soweit ersichtlich steht die Mehrheit der Bev. von links bis rechts hinter der erweiterten Reg., wenn auch nur aus dem Drang heraus, Diszipliniertheit gegenüber ungewissen Zuständen zu zeigen, oder aus dem faktischem Gefühl der Ermangelung einer besseren. Eine Wahl zu diesem Zeitpunkt würde den dän. Natsoz. nicht wesentliche oder gar entscheidende Gewinne bringen, vielmehr status quo bringen. Der Grund: es fehlt der dän. nat.soz. Bewegung an einer oder mehreren überragenden Persönlichkeiten, an Autorität; an der Möglichkeit, breite Massen von ihren Fähigkeiten zu überzeugen! Und dem Volke fehlte die allgemeine Not u. Verzweiflung für eine organisch wachsende seelische Umstellung.

129.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. statsminister Staunings tale
3. november i Aarhus.**

4. november 1940.

Telegramm

(offen)

D G Kopenhagen, den 4. November 1940 19,05 Uhr
Ankunft: den 4. November 1940 19,45 Uhr

Nr. 1198 vom 4. 11.

Mit Bezug auf Drahtbericht No. 1043*) vom 22. September sowie für Gesandte von Grundherr und Luther, Presseabteilung.

Staatsminister Staunings gestrige Rede auf sozialdemokratischer Kundgebung in Aarhus hielt sich im allgemeinen im Rahmen seiner Ausführungen auf sozialdemokratischem Parteikongress vom 21. September. Hauptpunkte fernmündlich an Presseabteilung und durch DNB. gegeben. Eingehender als bisher behandelte Stauning künftiges Verhältnis mit Deutschland, indem er feststellte, dass Dänemarks künftige Verbindungen mit der Welt möglicherweise weniger umfassend sein werden als früher und dass Deutschland die nächste und bedeutungsvollste Verbindung sein werde. Es sei wahrscheinlich, dass eine

*) bei Pol VI

engere wirtschaftliche Verbindung mit Deutschland hergestellt werden wird, vielleicht nach besonderen Vereinbarungen, die von dänischer Seite gewisse Opfer fordern werde, was aber von untergeordneter Bedeutung wäre, wenn nur die bei der Besetzung Dänemarks gegebenen Zusagen von Deutschland respektiert würden. Starke Nervosität zeigt sich in Staunings erneuten Angriffen gegen nationalsozialistische Erneuerungsbewegung, der vorgeworfen wird, ausländische Systeme einführen zu wollen, was auf legalem Wege unmöglich wäre. Auch neueste Rede Staunings läuft auf Plaidoyer für sozialdemokratische Partei hinaus und weist keine positive Linie für die Zukunft auf. Bemerkenswert ist allenfalls, dass er erstmalig auf Möglichkeit von wirtschaftlichen Sondervereinbarungen mit Deutschland offensichtlich hinweist. Offenbar denkt er hierbei an auch schon von Scavenius früher ventilierte Idee Zollunion wieder flottzumachen, gewissermassen als Preis für Respektierung der Unabhängigkeit Dänemarks, einschliesslich seines gegenwärtigen Regimes. Bezeichnenderweise bemerkt National Tidende, das Organ der konservativen Chauvinisten, dass die Äusserungen Staunings ohne Billigung seiner Ministerkollegen erfolgt seien.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 19 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI. (Arb. St.).
-	2	-	R.A.M.
-	3	-	St. S.
-	4	-	Chef AO.
-	5	-	B.R.A.M.
-	6	-	Leiter Abt. Pol.
-	7	-	— — Recht.
-	8	-	— — Pers.
-	9	-	— — W.
-	10	-	— — Kult.
-	11	-	— — Presse.
-	12	-	— — Prot.
-	13	-	— — Dtschl.
-	14	-	Dg. Pol.
-	15	-	Dg. W.
-	16	-	Dg. R.
-	17	-	Dg. Kult.
-	18	-	pers. Stab (Hewel).
-	19	-	Länd. Ref.

Dies ist Nr. 3.

130.

Brev fra understatssekretær Martin Luther ang. finansiell støtte til DNSAP.

14. november 1940.

Geheim.

D. III. 175.g.

GESANDTER LUTHER

Berlin, den 14. November 1940.

Lieber Herr von Renthe-Fink!

Ich erhielt gestern Ihr Telegramm Nr. 1230, mit welchem Sie mitteilen, dass die für den propagandistischen Sonderauftrag LS. Meissner bewilligten Mittel verbraucht sind. Sie bitten um die Ermächtigung, vorerst bis zu einer Höhe von 300 000,— Kronen weitere Mittel zur Verfügung zu stellen.

Da die Angelegenheit natürlich dem Herrn Reichsaussenminister vorgelegt werden muss, wäre ich Ihnen für einen Bericht, in welcher Höhe und für welche Zwecke im einzelnen die bisherigen Mittel Verwendung fanden und welche weiteren Mittel nach Ihrer Ansicht zur Verfügung gestellt werden müssen, dankbar. Den Bericht bitte ich einigermaßen ausführlich zu halten, damit ich dem Herrn Reichsaussenminister sodann sofort Vortrag halten kann.

Mit freundlichen Grüßen und

Heil Hitler!

bin ich Ihr

gez. **Luther.**¹⁾

¹⁾ Dokumentet bærer følgende påtegning:

„D III
z.d.A.
Mittel sind
heute bewilligt
bitte R

Luther
18/12.“

131.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. finansiell støtte til DNSAP.

20. november 1940.

Geheim!

Durchdruck.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT

Kopenhagen, den 20. November 1940.

D Pol 3/624.

Auf Drahterlass Nr. I. V. IV. Kopenhagen vom 7.8.40
u. im Anschluss an Drahtbericht Nr.1230 vom 11.XI.40.

Inhalt: Unterstützung der nationalsozialistischen
Propaganda in Dänemark.

3 Durchschläge.

Belegmaterial.

*An das Auswärtige Amt,
z. H. Herrn Gesandten Luther,
Berlin.*

Die von den Dänischen Nationalsozialistischen Arbeiterpartei seit Ende September d. J. betriebene intensive Propaganda hat zwei Aufgaben umfasst:

- A) eine planmäßige Zermübnungsarbeit gegen das Regime durch Presse, Schriften und Versammlungen;
- B) die Werbung für die Neugestaltung der dänischen Politik im Innern und in der Verbindung zum Kontinent durch die Presse, Broschüren, Schriften und Plakatpropaganda.

Für diese Propaganda sind von der DNSAP von Ende September bis zum heutigen Tage Kr. 540.092,98 laut später folgende Aufstellung verbraucht worden.

1) *Ausbau der nationalsozialistischen Presse.*

Als erste Voraussetzung für die intensivierete Propaganda wurde es als erforderlich angesehen, die nationalsozialistische Tagespresse auszugestalten. Dieses erfolgte durch Anschaffung einer anderen Rotationsmaschine sowie anderer technischer Einrichtungen wie Setzmaschinen, Schmelzöfen, Gussmetall usw.

Ebenso wichtig war die Einstellung bekannter dänischer Fachjournalisten in die Redaktion der Zeitung. Von der grossen konservativen Zeitung „Berlingske Tidende“ wurden 5 neue Mitarbeiter, von „Nationaltidende“ ein neuer Mitarbeiter und von „Politiken“ ein weiterer Mitarbeiter erworben.

Die Zeitung „Faedrelandet“, die erst Ende 1939 aus der Provinz nach Kopenhagen übersiedelte und mit einem Bezieherstamm von 4 000 Lesern ihre Arbeit in der dänischen Hauptstadt begann, hatte zwar bis September 1940 eine ständig ansteigende Linie verfolgen können, jedoch hatten die technischen und redaktionellen Mängel eine durchschlagende Entwicklung der Zeitung verhindert. In der Zeit vom 1. Januar 1940 bis 15. September 1940 stieg die Zahl der festen Bezieher von 4 000 auf gut 12 000 an.

Nach erfolgter technischer und redaktioneller Modernisierung ist es der Zeitung „Faedrelandet“ in den letzten Wochen gelungen, ihre Leserzahl auf 23 000 feste Bezieher zu erhöhen. Es ist also ein Zugang von gut 10 000 Lesern zu verzeichnen.

Die vorhandene günstige Gelegenheit, eine Mittagszeitung für Kopenhagen zu schaffen, wurde ebenfalls von der DNSAP ausgenutzt. Am 15. Oktober erschien zum ersten Male die Zeitung „Middagsbladet“, die in Form eines Boulevardblattes in den Strassenhandel gebracht wurde. Nach gut einmonatiger Existenz hat sich diese Zeitung einen festen Absatz in Höhe von gut 7 000 Exemplaren schaffen können. Es ist zu erwarten, dass die Zeitung im Laufe der nächsten Wochen auf 10—12 000 feste Bezieher kommen wird.

Neben diesen beiden Tageszeitungen wurde die Wochenschrift „Nationalsozialisten“ ausgebaut; die Zeitung „Nation“ als getarnte nationalsozialistische Wochenschrift herausgegeben; ein wöchentliches Organ für die nationalsozialistischen Fachgruppen geschaffen sowie die Zeitschrift „Das neue Europa“ und eine Studentenschrift herausgebracht.

Zusammenfassend kann gesagt werden, dass die Aktivität der nationalsozialistischen Propaganda auf dem Gebiet der Presse ein guter Erfolg gewesen ist.

2) *Werbung durch Broschüren und Schriften.*

Im Sinne einer Klarlegung der positiven Ziele der DNSAP wurden im Rahmen der Propaganda besondere Broschüren und Schriften angefertigt, deren Belege dem Bericht beigelegt sind. Diese Broschüren wurden zum Teil an sämtliche dänischen Haushalte zum Versand gebracht, und zum Teil an besondere Berufszweige verteilt. Es kamen in der Zeit vom 1. Oktober bis heute folgende Broschüren zur Versendung:

1) Broschüre „Wir legen das Ruder um“, gedruckt in fast allen dänischen Zeitungen in Höhe von	1 150 000	Ex.
2) Broschüre „Neue Männer am Kommando“	1 150 000	-
3) Broschüre „Er ist der Mann“	1 150 000	-
4) Broschüre „Für die Landwirtschaft“	50 000	-
5) Broschüre „An den Handel“	50 000	-
6) Broschüre „An Grosshändler“	50 000	-
7) Broschüre „Für spezielle Kreise“	50 000	-
8) Broschüre „An Studenten“	10 000	-
9) Broschüre „Ans Militär“	10 000	-
10) Schrift „Wie wir säten“	30 000	-
11) Schrift „Die volle Wahrheit“	100 000	-

Es sind also insgesamt gedruckt und verschickt worden:

3 800 000 Ex.

3) *Plakatpropaganda.*

Die Propaganda durch Plakate diente ebenfalls dazu, in rascher Reihenfolge über das ganze Land in klarer und positiver Form an die Bevölkerung zu appellieren. Es wurden

folgende Plakate im Zeitraum vom 1.X. bis heute in allen dänischen Städten und Orten gezeigt:

1) Plakat „Wir legen das Ruder um“	20 000 Ex.
2) Plakat „Kurs der DNSAP“	20 000 -
3) Plakat „Neue Männer am Kommando“	20 000 -
4) Plakat „Dannebrog im Topp“	20 000 -
5) Plakat „Wir zeigen den Weg“	20 000 -
6) Plakat „Wir sorgen für die Zukunft“	20 000 -

Sämtliche Plakate sind dem Bericht als Beleg beigelegt.

4) *Anzeigenkampagne.*

In einem Teil der Provinzpresse sowie in Distriktszeitungen Kopenhagens, die an sämtliche Haushalte zur Verteilung gelangen, wurden gleichzeitig mit der Plakatpropaganda Annoncen aufgegeben, die in einer volkstümlichen Form für die Zukunft Dänemarks und die Ziele der DNSAP warben. Es handelte sich hierbei um halb- oder ganzseitige Annoncen, die durch die Art ihrer Gestaltung die Aufmerksamkeit jedes Lesers beanspruchen mussten. Zusammenfassend darf gesagt werden, dass eine Zeitungsauflage von 200 000 in Kopenhagen und gut 100 000 in der Provinz mit den Annoncen erfasst wurde. Auch die Annoncenbelege sind dem Bericht beigelegt. Sie umfassen folgende Anzeigen:

- 1) „Seht in wenigen Jahren“
- 2) „Stehe fest, wenn die Türme stürzen“
- 3) „Der Weg Dänemarks“
- 4) „Wehe hoch, wehe stolz“
- 5) „Er hat die stärksten Kräfte“.

5) *Werbung unter den Arbeitern.*

Einen besonders starken Zugang haben in den letzten Wochen die nach dem Muster der NSBO aufgebauten nationalsozialistischen Fachgruppen gehabt. Der Zugang an neuen Mitgliedern kann auf gut 3 000 Arbeiter beziffert werden. Auch für diese Organisationen ist durch Schriften geworben worden. Es kamen folgende Schriften, die als Beleg dem Bericht beigelegt sind, zur Verteilung:

1) „Tausende von Arbeitern schliessen sich zusammen“	50 000 Ex.
2) „Die neue Zeit“	50 000 -
3) „Die nationalsozialistischen Fachgruppen“	50 000 -

6) *Plakatwerbung für die nationalsozialistische Tagespresse.*

Um sowohl die Zeitung „Faedrelandet“ als auch die neue Zeitung „Middagsbladet“ in weitesten Kreisen bekannt zu machen, wurde eine Reihe von Plakaten gedruckt und überall im Lande angeschlagen. Die einzelnen Exemplare der Plakate sind als Beleg mit eingereicht. Es handelt sich um folgende Plakate:

1) „Der alte Name, das neue Blatt“	10 000 Ex.
2) „Wir zeigen den Weg“	10 000 -
3) „Das neue Mittagsblatt“	10 000 -
4) Eine Schrift „Eine Zeitung im Aufstieg“	50 000 -

7) *Gründung eines Buchverlages.*

Für die Durchführung der intensivierten Propaganda ist von der DNSAP ein Druckereibetrieb mit Flachdruckpresse gekauft worden, der nicht nur eine möglichst billige Ausführung ermöglichte, sondern auch als Grundlage eines neugegründeten Verlagsbetriebes „Verlag nordischer Verfasser“ dient. In diesem Verlag sind bereits einige Bücher in Bearbeitung, so u. a.:

- 1) „Der Nationalsozialismus“ von H. C. Bryld
- 2) „Der junge Grundtvig“
- 3) „Das Werden des Deutschen Reiches“ von Louis v. Kohl
- 4) „Deutschlands Heimatfront — die wirkliche Siegfriedlinie“ von Wolff-Jørgensen.

Die bisher für diese Propaganda verauslagten Beträge in Höhe von Kr. 540.092,98 setzen sich wie folgt zusammen:

1) Ankauf der Trinitatitsdruckerei		35.000,—	Kr.
2) an die Propagandaabteilung in der Provinz gegebene Werbemittel		45.000,—	-
3) für Saalmieten u. ähnliches dem Hauptkontor zur Verfügung gestellte Mittel		40.000,—	-
4) Druckereimaschinen		17.354,95	-
5) Produktion, Zeichnungen, Klischés, Fotos		31.299,89	-
6) Plakate, Plakatmiete, Propagandamaterial, Adressenmaterial etc.		31.351,08	-
7) Administration, Hausmiete, Inventar, Löhne und Büromaterialien		42.323,71	-
8) Schriften, Drucksachen und Porto		73.100,72	-
9) Papier		50.440,37	-
10) Propagandafilme		1.800,—	-
11) Propagandablätter, Annoncen		133.870,18	-
12) Geschäftsausgaben nach Belegsammlung	A	30.717,15	-
13) desgl.	B	3.871,50	-
14) —	C	3.963,43	-
insgesamt		540.092,98	Kr.

Die Beträge sind im grösstmöglichen Umfange belegt worden. Die einzelnen Belege sind ebenfalls dem Bericht beigelegt.

Es ist klar, dass diese Propaganda erst ein Beginn ist, wenn dieser auch als ein Erfolg anzusprechen ist. Die dänischen Nationalsozialisten stehen in den Monaten bis zum Frühjahr in der wahrscheinlich über ihre Zukunft entscheidenden Phase ihres Kampfes. Da die Gegner um ihre Machtmittel sehr stark sind, wird es intensiver und angestrenzter Arbeit bedürfen, sich entscheidend durchzusetzen. Diesen Erfordernissen müssen auch die in der Propaganda aufzuweisenden Geldmittel angepasst werden.

Zunächst möchte ich für die nächsten drei Monate den Mindestbedarf wie nachstehend auf Kr. 316.500 schätzen, was unter den im vergangenen Quartal verbrauchten Mitteln liegt:

1) Zuschuss für die Zeitungen „Faedrelandet“ und „Middagsbladet“	24.000,—	Kr.
2) Zuschuss für die Jugendarbeit der NSU	5.000,—	-
3) Zuschuss für die DNSAP	5.000,—	-
4) für unvorhergesehene Ausgaben	6.500,—	-
5) für die Propaganda „Die Optimistische Kampagne“ (Schriften, Plakate, Annoncen)	65.000,—	-
zusammen	316.500,—	Kr.

Unter Berücksichtigung der vorgehend geschilderten politischen Situation müsste ich mir aber vorbehalten, je nach Umständen einen zusätzlichen Betrag bis zu Kr. 200.000,— nachzufordern. Da die Zahlungen laufend weitergehen müssen und der bisherige Fonds erschöpft ist, erbitte ich möglichst baldige Entscheidung und Weisung.

gez. **Renthe-Fink.**

132.

Brev fra statssekretær E. v. Weizsäcker ang. storhertugen af Mecklenburg-Schwerins udsendelse til København.

23. november 1940.

Vertraulich.

Berlin, den 23. November 1940.

*An den
Deutschen Gesandten
Herrn von Renthe-Fink,
Kopenhagen.*

Der Gesandte Zahle hat sich nach seiner Rückkehr aus Kopenhagen bei mir eingefunden und etwas über seine heimatlichen Eindrücke erzählt. Aus diesen Erzählungen geht hervor, dass Zahle entgegen anderweitigen Gerüchten bis auf weiteres auf seinem Berliner Posten zu bleiben gedenkt.

Unter den Mitteilungen, die Zahle gesprächsweise vorbrachte, war auch die Bemerkung, die Königin von Dänemark habe sich gewundert, dass man ihr durch die Entsendung eines so nahen Verwandten an die Deutsche Gesandtschaft in Kopenhagen, wie dies jetzt geschehen sei, politisch lästig falle.

Offen gestanden, war mir diese Entsendung überhaupt nicht geläufig. Wäre sie mir bekannt geworden oder zum Bewusstsein gekommen, hätte ich wahrscheinlich opponiert. Zahle gegenüber habe ich dann auch gesagt, dass Sie nach dem Brauche unseres Amtes sicher im voraus nicht unterrichtet gewesen seien.

Meine nachträglichen Erkundigungen haben dann ergeben, dass der Legationssekretär Erbgrossherzog von Mecklenburg-Schwerin bereits in Kopenhagen eingetroffen sei, sodass also ein *fait accompli* vorliegt. Immerhin habe ich, um die Sache noch einmal überdenken zu können, Ihnen soeben telegraphiert, Sie möchten die Anmeldung beim Aussenministerium in Kopenhagen sistieren, falls noch nicht bereits erfolgt.

Ich wäre Ihnen dankbar, wenn Sie sich dazu äussern würden, ob nach dem jetzigen Stande der Sache ohne weitere Verschlimmerung noch eingegriffen werden kann.

gez. Weizsäcker.

133.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. oprettelse af et særligt referat i gesandtskabet for spørgsmål vedr. DNSAP.

25. november 1940.

Geheim.

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
Kopenhagen

Kopenhagen, den 25. November 1940.

Nr. Pol. 4/277.

Inhalt: Einrichtung eines Sonderreferates für die Fragen der Dänischen Nationalsozialistischen Arbeiterpartei in der Gesandtschaft.

2 Durchschläge.

*An das Auswärtige Amt in Berlin,
z. Hd. Herrn Gesandten Luther.*

Es hat sich als notwendig erwiesen, die Bearbeitung sämtlicher die Dänische Nationalsozialistische Arbeiterpartei berührenden Fragen innerhalb der Gesandtschaft und der Dienststelle des Bevollmächtigten zu zentralisieren. Zu diesem Zwecke beabsichtige ich, ein Sonderreferat einzurichten und Legationssekretär *Meissner*, der bereits seit langem die Verbindung zu den dänischen Nationalsozialisten hält, mit der Leitung dieses Sonderreferats zu beauftragen. Da Legationssekretär Meissner mir als Pressereferent zugeteilt ist, wäre es erforderlich, den Gesandten Dr. Schmidt als Leiter der Presseabteilung des Auswärtigen Amts von meiner Absicht in Kenntnis zu setzen. Legationssekretär Meissner würde natürlich die Presseangelegenheiten wie bisher weiterbearbeiten, für die Arbeit des Sonderreferates müsste ihm aber m. E. eine Hilfskraft zur Verfügung gestellt werden, die mit den Verhältnissen der DNSAP. gut vertraut ist und die erforderlichen politischen Voraussetzungen mitbringt. Es ist mir vorgeschlagen worden, den zurzeit in Flensburg befindlichen SS-Untersturmführer *Heinrich Lönneker* für die Arbeit auszuersuchen. Der Genannte ist bisher im Sicherheitsdienst tätig gewesen, aber ich möchte annehmen, dass das Sicherheitshauptamt mit seinem Einbau in die Gesandtschaft einverstanden sein wird. Für eine enge Zusammenarbeit des Sonderreferats mit der Dienststelle des Beauftragten der inneren Verwaltung werde ich natürlich Sorge tragen.

Es darf um Weisung gebeten werden.

Renthe-Fink.

134.

Brev fra Hermann Kiy ang. den politiske situation i Danmark.

29. november 1940.

HERMANN KIY

Kopenhagen, 29.11.40.

Woraus erklart sich die festzustellende Versteifung der daenischen Sammlungsfront?

Sie ist nur teilweise darauf zurueckzufuehren, dass der Krieg sich nach daenischer Auffassung in die Laenge zieht. Der Zweifel daran, dass Deutschland den Krieg gewinnen werde, wirkt zwar wesentlich mit, ist aber doch bei einem Teil des Volkes vor der Erkenntnis gewichen, dass die englische Insel sich nicht mehr allzu lange halten koenne. Jene Versteifung, die sich auch in einem selbstbewussteren und teilweise herausfordernden Tone der Presse aeussert, scheint hauptsaechlich auf der gefestigten Ueberzeugung zu beruhen, dass Deutschland es letzten Endes fuer politisch unklug halten werde, eine innerpolitische Gewaltloesung in Daenemark gegen die Verfassung, gegen die am 9. April 1940 abgegebenen deutschen Erklaerungen und gegen die nach der Ansicht der Sammlungsfront so gut wie kompakte Ablehnung Clausens durch eine ueberwaeltigende Volksmehrheit zu erzwingen.

Man verlaesst sich darauf, dass:

Deutschland gegenueber Daenemark, das am 9. April im Gegensatz zu Norwegen (vorher Holland) keinen Widerstand leistete und wegen seiner „realpolitischen Einsicht“ von Deutschland gelobt wurde, vor der Welt kaum einen Wortbruch begehen wolle.

Man rechnet damit,

dass Clausen keine Aussichten habe, ein irgendwie belangvolles Wachstum seiner Bewegung jetzt oder in naechster Zeit, zu erzielen, auch nicht bei weiterer Zuspitzung der Versorgungslage und Steigen der Arbeitslosigkeit. Man haelt Clausens Person fuer ungeeignet, Werbekraft zu entfalten und auszustrahlen. Gleichzeitig meint man, das Fehlen eines Programms fuer den Aufbau eines *daenischen* Nationalsozialismus komme der Sammlungsfront zustatten.

Man verlaesst sich ferner darauf, dass die Verhaeltnisse auch bei weiterer Verknappung den Durchbruch des Nationalsozialismus nicht in annaehernd entsprechendem Grade wie seinerzeit die schicksalschweren Ereignisse in Deutschland ermoeeglichen und foerdern koennten. Man baut darauf, dass der Widerstand gegen Clausen immer heftiger werden muesse, weil Cl. undaenisch auftrete in einer Zeit, wo das Land von deutschen Truppen besetzt sei, weil er kein Verstaendnis fuer die Regungen des daenischen Volkes habe, und weil er nicht das geringste Format besitze. Man sieht die nationale Zusammenschweissung fast des ganzen Volkes seit dem 9. April und die Niederlagen Clausens in der letzten Zeit (Anklageaktion gegen Stauning, Gedächtnisappell im Forum werden als vollkommene Niederlagen betrachtet) als Tatsachen an, wobei man auch von den anderen Stroemungen *gegen* den Parlamentarismus gegebenenfalls gegenueber Clausen nur profitieren zu koennen hofft, da auch sie groesstenteils von Clausen abruecken. Man erwartet nicht nur keinen irgendwie betraechtlichen Zustrom zu Clausens Partei, glaubt vielmehr, einen Rueckgang seiner Anhaengerzahl feststellen zu koennen. Man beruft sich darauf, dass alle namhafte Persoenlichkeiten der Partei Clausens ferngeblieben seien. Bei Ausnahmen seien opportunistische Gruende ausschlaggebend gewesen.

Der Eindruck laesst sich nicht abweisen, dass man anzunehmen scheint, deutscherseits sei man infolge der „ungunstigen Entwicklung“ der clausenschen Bewegung unsicher geworden. Der mit der Dauer der Besatzung steigende Unwille des daenischen Volkes gegen die Unfreiheit erscheint den heutigen Leitern der Sammlungspolitik als die beste Waffe gegen Clausens Nationalsozialismus und die auf deutscher Seite vorausgesetzten Plaene, da man diese Stimmung fuer geeignet haelt, ueber alle Gegensatze und Unstimmigkeiten hinweg eine wirkliche Sammlung zu ermoeeglichen, wenn man innerlich auch im klaren

darueber sein muesste, dass die Desorientierung des Volkes ueber das, was geschehen muss, der Einigung auf eine wirkliche Neuorientierung hin entgegenwirkt. Blankensteiners Strafregister, das von den Sammlungspolitikern behauptete Misslingen der Broschueren-Aktion und der Ehrung der 13 Gefallenen des 9. April sind Momente, die zur propagandistischen Stuetzung der Hoffnung auf erfolgreiche Abwehr des Angriffs auf die Demokratie Daenemarks benutzt werden.

Auch bei den erkenntnismaessig am weitesten fortgeschrittenen Politikern der Sammlungsfront spielt die Berufung auf die Grundeinstellung des daenischen Volkes gegen die Anwendung heftiger Methoden zur Durchfuehrung neuer Gedanken die groesste Rolle. Bei diesen sich von dem System der Parteien entfernenden Personen von Bedeutung stoest man auf die Meinung, dass es moeglich sein werde, die Parteien Daenemarks allmaehlich umzuformen, sie den vorliegenden Notwendigkeiten infolge der Aenderung der Weltlage anzupassen. Diese Leute geben zu, dass der Daene aufgeruettelt werden muesse. Sie lehnen Clausen ab; zugleich wollen sie glauben machen, dass Daenemark die Umstellung langsam freiwillig vollziehen werde. Bei solchen Maennern hoert man auch Aeusserungen wie die, dass Clausen die Sache so verkehrt angefasst habe, und zwar von Anfang an, besonders durch die Benutzung deutscher Symbole, dass er niemals durchdringen koenne. Statt einer Unterwerfung unter ihn sei es vorzuziehen, sich unmittelbar Deutschland zu unterstellen.

Die Ablehnung Clausens ist sehr nachdruecklich. Es fehlt der gleichzeitige nachdrueckliche Einsatz fuer die Herbeifuehrung eines tatkraeftigen Umbruchs. Dabei glaubt man, dass „alles Erdenkliche“ im Sinne einer Evolution geschehe.

So gut wie ueberall ausserhalb der Partei Clausens meint man ein Anrecht darauf zu haben, nicht wie die Laender behandelt zu werden, denen gegenueber Deutschland ihrer Haltung wegen kriegerrische Aktionen vorgenommen habe. Man meint, Deutschland werde im Sonderfall Daenemark dem Gewicht der unaufhoerlich wiederholten Erinnerung an die „Zusage vom 9. April“ und der „ehrlichen Bemuehung“ um Anpassung und allmaehliche Erneuerung schliesslich nicht widerstehen koennen, sodass eine „Einmischung“ und ein „In den Sattel heben Clausens“ unterbleiben muesse.

Kiy.

135.

Brev fra Hermann Kiy til dr. R. Juegler, „Berliner Börsen-Zeitung“, ang. det danske folks stilling til Frits Clausen.

1. december 1940.

Durchschlag.

HERMANN KIY

Kopenhagen, 1.12.40.

Fuer Herrn Minister von Renthe-Fink,

*Herrn Hauptschriftleiter Dr. R. Juegler
Berliner Boersen-Zeitung.*

I n f o r m a t i o n .

In Eroerterungen ueber die Lage und das Verhaeltnis der Bevoelkerung Daenemarks zu Clausen kommen Politiker der Sammlungsparteien gerne darauf zu sprechen: in Norwegen gehe es mit der Einfuehrung des autoritaeren Regimes ja offenbar auch nicht ganz glatt. Dies wird in der Propaganda natuerlich stark mitverwertet.

Bei ernstesten Persoenlichkeiten trifft man auf den Gedankengang: Deutschland handle jetzt aus seiner Kampf- und Kriegsstimmung heraus, was vollkommen begreiflich sei. In dieser Stimmung sehe es die Dinge in Daenemark anders an, als es der Fall sein werde, wenn wieder Ruhe herrsche. Daenemark wolle sich der neuen Entwicklung anpassen, aber es muesse in einem dem daenischen Naturell entsprechenden langsameren Tempo und in Anlehnung an die bisherige weltanschauliche Grundlage, jedenfalls auf dem Wege der Evolution, geschehen, damit das daenische Volk seine Arbeitskraft, Arbeitsfreude und Leistungsfahigkeit erhalten und voll betaeltigen koenne. Ein Vergleich mit der Entwicklung in Deutschland sei unmoeglich.

In einem sehr grossen Teile der Bevoelkerung ist die Front gegen Fritz Clausen verstaerkt. Clausens eigne Front erscheint, von ihm selbst abgesehen, nicht durchweg in sich gesichert. Andererseits verraten sowohl die Waehlermassen der Sammlungsparteien wie ihre Leiter — hinter markierter Festigkeit — Unruhe und Ratlosigkeit. Ueberall sind Umbildungstendenzen zu spueren. Die Regierung scheint eine Reformierung der Parteien, eine Milderung der Gegensatze foerdern zu wollen, um Clausen den Wind aus den Segeln zu nehmen. Bei den Reichstagsfraktionen der vier grossen Parteien ist der Selbsterhaltungstrieb stark massgeblich fuer den verschaeerften Abwehrkampf gegen Clausen und gegen Nachgiebigkeit gegenueber Deutschland. In den Parteien selbst und vor allem bei den Waehlern der einzelnen Staende ist eine etwas freiere Bewegung zu spueren, ohne dass schon zu erkennen waere, wie sie im einzelnen verlaufen wird. Fast ueberall aber fehlen noch die Bruecken zu Clausen. In einem Teil der Sozialdemokratie und der Gewerkschaften wird versucht, einen Weg zu finden, der einen voelligen Zusammenbruch der alten Organisation verhindern koennte. Dabei wird auch die Annaeherung an Deutschland miterwogen. (Reise daen. Gewerkschaftsfuehrer nach Deutschland.) Bei den Radikalen (Demokraten) scheint ein Fluegel Aktivierung anzustreben, die gleichfalls Deutschland Entgegenkommen bekunden soll. In der Bauernlinken zeigt der fruehere Staatsminister Madsen-Mygdal einen aehnlichen Weg. Bei den Konservativen paart sich — neben einigen Deutschland zugewandten Impulsen — eine Stroemung gegen den bisherigen Parlamentarismus mit scharfer Stellungnahme gegen Clausen und wachsender Gegnerschaft gegen Deutschland. In einem Teil der konservativen Wirtschaftskreise gedeiht die Pflege der Sympathien fuer England recht kraeftig.

Thorvald Knudsen, der publizistisch und vor allem oratorisch als vortrefflicher, wirksamer Interpret fuer eine Erneuerung des skandinavischen Gemeinschaftsgefuehls auf der Grundlage des neuen Europa unter deutscher Fuehrung arbeitet, wobei er besonders auch die Mitverantwortung des Nordens eindringlich herausstellt, hat leider bisher nur in einem recht kleinen Kreise werben koennen. Die Versteifung des Gegensatzes Sammlungsfront-Nationalsozialismus erschwert fuer ihn die Erweiterung seiner Wirkungsmoeglichkeiten. Clausen gegenueber nimmt er, nachdem er frueher mit in der nationalsozialistischen Linie taetig gewesen ist, den Standpunkt ein, dass es der daenischen Verhaeltnisse wegen dem Durchbruch des Nationalsozialismus dienlicher ist, wenn er seine Werbung unabhaengig von Cl., neben ihm, ausuebt. Da gegen Clausens Person und Taktik so viele Vorurteile bestehen und da nach Knudsens Ansicht die machtvollen Schicksalsmomente, die seinerzeit fuer Deutschland vorhanden waren, fuer Daenemark fehlen, so dass die Arbeit Clausens durch keine solchen vorwaertstreibenden, die Massen bezwingenden Faktoren unterstuetzt wird, — die Rationierungen, Verknappungen erscheinen nicht als ausreichende Schrittmacher — glaubt Knudsen fuer sich allein zunaechst mehr ausrichten zu koennen mit seiner Werbung fuer den deutsch-nordischen Gedanken. In seiner Gruppe sind Nationalsozialisten (wohl $\frac{1}{4}$) sowie Anhaenger mehrerer Erneuerungsgruppen, die ausserhalb der Sammlungs politik stehen.

Knudsen hat im Augenblick noch nicht die richtigen Arbeitsmoeglichkeiten. Als Propagandist konnte er bisher noch nicht voll zur Geltung kommen. In den intellektuellen Kreisen Daenemarks sucht man ihn dadurch zu disqualifizieren, dass man sagt, er habe seine Studien nicht abgeschlossen. Soweit mir bekannt ist, kam er mit seiner Doktor-dissertation (hier gleich : Dozentendissertation) wegen Kontroversen mit einem Universitaets-

lehrer nicht durch. Er ist 45 Jahre alt. Es wird versucht, ihm eine Plattform zu schaffen. Wenn der Versuch *grosszuegig* vorgenommen wird, verspricht er gewisse Erfolge.

Die Lage im ganzen ist aus den oben dargestellten Gruenden unklar und schwierig, das Beharrungsvermoegen macht sich stark geltend. Die Erneuerungsbestrebungen werden im Volke groesstenteils als Aktionen zugunsten Deutschlands und der deutschen Politik oder als deutsche Aktionen aufgefasst und ausgerufen, als Wege zur Unterwerfung unter deutsche Machtpolitik. Zur Foerderung der *Erkenntnis* denkwilliger Daenen fuer die *konstruktive* deutsche Politik ist im Augenblick Knudsen mehr geeignet als Clausen, wenn auch an sich Knudsens Anschluss an die von Clausen geschaffene Organisation der nationalsozialistischen Partei eine natuerliche Forderung ist.

K.

136.

Telegram fra Renthe-Fink ang. en artikel af folketingsmand Hans Hedtoft-Hansen.

7. december 1940.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 7. Dezember 1940 21.05 Uhr
Ankunft: den 7. Dezember 1940 21.40 Uhr

Nr. ohne.

An Auswärtig Berlin.

Für Chef vom Dienst Presseabteilung, mit der Bitte, nachstehende Glosse in der nächsten Nummer der „Berliner Börsenzeitung“ erscheinen zu lassen, da diese für hiesige politische Entwicklung wichtig ist.

Der führende dänische Sozialdemokrat Hedtoft-Hansen, dessen enge Verbundenheit mit der zweiten Internationale in den letzten Jahren ebenso bekannt gewesen ist wie seine aktive Feindseligkeit gegen das Nationalsozialistische Deutschland, hat sich neuerdings auf das journalistische Gebiet begeben. Als verantwortlicher Redakteur einer „Volkswille“ betitelten Zeitschrift ist er an die Öffentlichkeit getreten und hat dafür Sorge getragen, dass das erste Exemplar in grossem Umfange verteilt wurde. Es interessiert in diesem Zusammenhang lediglich, dass Herr Hedtoft-Hansen auch in einem Artikel das Verhältnis Dänemarks zu Deutschland zu behandeln versucht und sich zum Sprecher dieser bei seiner politischen Vergangenheit für ihn nicht ganz leichten Frage macht. Die Betrachtung ist auch wenig erschöpfend und verweilt völlig im Nichtssagenden. Man ist aber verwundert, von Herrn Hedtoft-Hansen zu hören, dass die gegnerischen Elemente zu Deutschland im Lager der Dänischen Nationalsozialisten gesucht werden müssten. Dieser politische Hasensprung wird kaum geeignet sein, den Vorsitzenden der Dänischen Sozialdemokraten, Hedtoft-Hansen, in die unbeobachtete Geborgenheit zu bringen. Vielmehr muss man sich darüber wundern, wie dieser gestrige Gegner Deutschlands trotz der wiederholten Erklärungen der Dänischen Regierung für eine freundschaftliche Zusammenarbeit mit diesem Deutschland immer noch seine politische Chance sucht. Nunmehr verspricht er also denen die Seligkeit, die zu ihm und zu seiner Partei kommen. Vielleicht würde eine ernsthafte

Selbstkritik mit den notwendigen Konsequenzen dem politischen Fortschritt seines Landes besser nützen, als seine krampfhaften journalistischen Schwimmversuche. Ans deutsche Ufer dürfte er damit kaum gelangen.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 19 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Presse (Arb.St.)
-	2	-	R.A.M.
-	3	-	St.S.
-	4	-	Chef AO.
-	5	-	B.R.A.M.
-	6	-	Leiter Abt. Pol.
-	7	-	— — Recht
-	8	-	— — Pers.
-	9	-	— — W.
-	10	-	— — Kult.
-	11	-	— — Presse
-	12	-	— — Prot.
-	13	-	— — Dtschl.
-	14	-	Dg.Pol.
-	15	-	Dg.W.
-	16	-	Dg.R.
-	17	-	Dg.Kult.
-	18	-	pers.Stab (Hewel)
-	19	-	Länd.Ref.

Dies ist Nr. 3.

137.

Brev fra Frits Clausen til understatssekretær Martin Luther ang. den politiske situation i Danmark.

11. december 1940.

Kopenhagen, den 11/12 40.

Sehr geehrter Herr Gesandter Luther!

Die Zuspitzung der politischen Situation in Dänemark gibt mir Anlass, in Form dieses persönlichen Briefes darauf hinzuweisen, was ich bei Ihrem Besuch im Oktober d.J. über die Möglichkeiten zur Durchführung eines nationalsozialistischen Aufbaues in Dänemark äusserte.

Ich habe seinerzeit warnend darauf hingewiesen, dass das politische Regime sich mit seinen öffentlichen und propagandistischen Hilfsmitteln in einer Weise zu organisieren begann, die nicht nur die Lage der dänischen Nationalsozialisten gefährden konnte sondern gleichzeitig peinliche Ueberraschungen für Deutschland nicht ausschloss.

Von mir aus äusserte ich die Meinung, dass es deutscherseits ratsam sein würde diesen Entwicklungen nicht allzulange tolerant zu sein oder sich abwartend zu verhalten.

Inzwischen ist das politische Regime in seiner Versteifung politisch gegen den Nationalsozialismus und gegen Deutschland nach folgenden psychologischen Voraussetzungen vorgegangen:

1. Es hat die besondere Lage in Dänemark benutzt, die durch die Besetzung hervorgerufen ist, um nationale und internationale Interessen gemeinsam im Widerstand gegen den Nationalsozialismus zu einer Front zu verflechten. Exponent der deutschgegnerrischen nationalen Kreise ist Christmas Möller, — Exponent der deutschgegnerrischen internationalen Kreise der Vorsitzender der Sozialdemokraten Hedtoft Hansen.

2. Die Tatsache, dass in der Abwehr gegen den Nationalsozialismus eine Interessengemeinschaft kurzfristiger nationalistischer Interessen mit den ideologischen internationalen Gegensätzen zum Nationalsozialismus möglich gewesen ist, ist das Fundament der jetzigen Sammlungsfront des Regimes. Wenn diese Front sich so stark gegen den Nationalsozialismus und gegen Deutschland stellt, tut sie dieses unter negativer propagandistischer Ausnutzung der Besetzung. Eines Teils appelliert sie an die konservativ geprägte akademische Jugend und das Bürgertum, indem sie das jetzige Schicksal Dänemarks als nationale Schmach auslegt, — andererseits wendet sie sich an die einfachen Instinkte der marxistisch beeinflussten unteren Volksschichten, indem sie die wirtschaftliche Aussaugung durch Deutschland hervorhebt und die wachsende Notlage dadurch erklärt.

3. Bei dieser geschaffenen und sorgfältig ausgebauten Stimmungsgrundlage in der Bevölkerung hat eine Idee, die gegenwärtig den Gedanken der grossgermanischen Schicksalsgemeinschaft in Europa bejaht, ungeheure grosse Schwierigkeiten zu überwinden. Dieses trifft um so mehr zu, wenn die den Systemparteien verpflichtete Presse des Landes täglich alles tut, um diesen Gedanken verhasst zu machen und wenn sich der Verfechter dieser Idee auf eine einzige Tageszeitung beschränken muss, die immer nur einen Bruchteil der Bevölkerung zugänglich ist.

4. Selbstverständlich hat die Besetzung die dänische Bevölkerung einem besonderen moralischen Druck ausgesetzt. Wenn wir auch unsererseits durch eine äusserst aktive Propaganda versucht haben das allgemeine Denken in die für die Zukunft unseres Landes notwendigen Bahnen zu leiten, so ist doch bei der Charaktereigenschaft meines Volkes gerade in dieser Zeit auf geschickt verdeckte Anspielung zu achten. Diese verdeckten Anspielungen häufen sich in der Flüsterpropaganda, in Kettenbriefen und ähnlichen versteckten Propagandamitteln, sowie auch in der Haltung der Presse. Wenn die Presse heute täglich in der aufhetzensten Form gegen die dänischen Nationalsozialisten Stellung nimmt, sind wir in Wirklichkeit nur Prügelknaben einer wirklichen Wut, die gegen Deutschland geschürt wird. Ich habe Ihnen einen Ausschnitt aus der Nordschleswigschen Zeitung über den letzten Auftritt in Hadersleben beigelegt aus dem Sie ersehen können, wie man mit uns verfährt und wie weit gegenwärtig die Gemüter aufgepeitscht sind. Ich habe einige versteckte Propagandamittel genannt und will hinzufügen, dass es in den Universitäten, Schulen, Kirchen und Vereinen aller Art in einem noch stärkeren Grad zugeht.

5. Wenn man sieht, wie schnell heute der britische Rundfunk über Vorgänge in Dänemark orientiert ist und in einer dem Regime angenehmen Form reagiert, kann kein Zweifel bestehen, dass ein ausgebautes Nachrichtensystem für England arbeiten muss. Aber es zeigt sich auch die enge geistige Verbindung des Abwehrkampfes des Systems mit den englischen Interessen.

Dieses ist in groben Zügen die eine Seite der Sache. Wenn das System mit einer so heftig gesteigerten Wut gegen den Nationalsozialismus in Dänemark vorgeht, so hat dieses gewiss auch noch eine taktische Bedeutung. Selbstverständlich ist das jetzige Regime völlig im Ungewissen über die deutsche Haltung. Dieses empfindet auch die Bevölkerung, die daher in ihrer politischen Einstellung unsicher wird. Um der Bevölkerung gegenüber den Beweis zu führen, dass die dänischen Nationalsozialisten von Deutschland nicht mit Interesse beachtet werden, beschimpft man uns täglich auf das gemeinste in allen Zeitungen und setzt die Polizei in brutalster Weise gegen uns ein, wobei noch hinzukommt, dass der Boykott und die Verhaftungen immer stärker ansteigen. Der Bevölkerung ist bereits einge-redet worden, dass nichts in Dänemark geschehen kann, was die Deutschen nicht wünschen. Infolgedessen muss dann also nach Auffassung des Systems die Bevölkerung einsehen, dass die Deutschen an den dänischen Nationalsozialisten, die in einer derartigen Form im innerpolitischen Kampfe behandelt werden, gar kein Interesse haben.

Wie ich schon sagte, ist deutscherseits trotz meiner deutlichen Warnungen an der Toleranz und Nachgiebigkeit gegenüber dem Regime nichts geändert worden. Es wird somit nach aussen an einer völlig unentschiedenen Politik festgehalten, die jedem Dänen, gleich welchen Lagers, ein Gefühl der Schwäche vermitteln muss. Darum nehmen sich die Akteure des Systems so viel heraus, während mein eigener Anhang schwankend wird und an seiner Aufgabe zweifelt.

Ich glaube wohl, dass Sie auf Grund dieser Charakteristik der jetzigen Situation

verstehen werden, wenn ich Ihnen erkläre, dass meine Bewegung keine Luft mehr bekommt. Bei Ihrem Besuch erklärte ich Ihnen, dass es besser sei mit Wölfen zu kämpfen als von Gänsen zertreten zu werden. Eine in jeder Weise unentschiedene Lage sowohl gegenüber dem Regime wie auch gegenüber dem einfachen Denkvermögen des einzelnen dänischen Nationalsozialisten im Lande musste zu einer Lage führen, die die letzte Gefahr nahe rückt.

Bei Ihrem Besuch habe ich auch Zweifel dagegen ausgedrückt, ob es gut sei, eine Entscheidung zu lange hinaus zu zögern. Ich habe dabei auf die gefährliche Stimmungswelle im dänischen Volk aufmerksam gemacht, die das System sorgfältig vorbereitete, und ich habe weiter darauf aufmerksam gemacht, dass ich bei einer ernsten Verantwortung für mein Volk nicht mitansehen könnte, wie auf Grund der völlig unzureichenden und von Klasseninteressen beeinflussten sozialen und wirtschaftlichen Massnahmen das Elend unnötig anwächst. Heute gehen wir bei einer ständigen Preissteigerung einer Zeit entgegen, die uns vielleicht eine Arbeitslosigkeit von 200 000 Arbeitslosen bringen wird. Aber mit diesen Arbeitslosen kommt nicht, wie man es damals ausrechnete, der Zusammenbruch des Systems, sondern die Zeit tiefsten Hasses gegen Deutschland. Das aber ist die Atmosphäre vor der ich warnte und zu der ich gesagt habe, dass wenn sie eintreffen würde, würde ich nicht mehr in der Lage sein die Verantwortung zu übernehmen. In der Politik kann man oft zu lange abwägen und zögern bis es zu spät ist. Dieses wollte ich vermeiden, als ich warnte. Wenn es nun trotzdem, vielleicht auf Grund von Erwägungen, die ich nicht übersehen kann, zu dieser Versteifung gekommen ist, dann möchte ich wenigstens die Gelegenheit nehmen an das zu erinnern, was ich seinerzeit sagte.

Ich kann mir nur eine Klärung in letzter Stunde denken, wenn dem jetzt eingespielten System das politische Handwerk gelegt wird. Damit würde man deutscherseits wenigstens die Möglichkeit gewinnen, die Inspiratoren der jetzigen Hetze lahm zu legen. Aber auch hierzu wird viel Entschiedenheit und eine harte Hand gehören.

Ich habe Ihnen hier, sehr geehrter Herr Luther, meine jetzige Stellung zu den Dingen offen und ehrlich mitgeteilt, weil dieses nach meiner Auffassung notwendig ist. Die Frage, was nach dem System kommt, interessiert mich nicht, es interessiert mich lediglich, dass der gegen den Nationalsozialismus und Deutschland hochgezüchtete Hass zerbricht. Nur in einem solchen Falle sehe ich heute eine Lage, die es mir ermöglicht mit aller Kraft die Aufgaben des Nationalsozialismus in meinem Volke zu lösen und damit für dieses Volk den Weg zu einer germanischen Zusammenarbeit im neuen Europa zu ebnen.

Mit nordischem Gruss!

Frits Clausen.

138.

Telegram fra Renthe-Fink ang. 1) krav om Christmas Møllers nedlæggelse af sine politiske hverv 2) modsætningen mellem den danske regering og DNSAP.

12. december 1940.

Telegramm
(geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 12. Dezember 1940 19.15 Uhr
Ankunft: — 12. — — 21.10 —

Nr. 1345 vom 12.12. CITO!

Für Herren Gesandten Luther und Grundherr.

Im Anschluss an das Telefongespräch vom 9. December 1940.

Christmas Möller, jetzt Generalsekretär der konservativen Partei, hat auch nach Ausbootung aus der Regierung und aus Neuner-Ausschuss seine agitatorische Tätigkeit

gegen Deutschland fortgesetzt. Sonntag fand von ihm einberufene Massenversammlung in Kopenhagen statt, die betont deutschfeindlichen Charakter trug. Habe daraufhin von dem Aussenminister verlangt, dass die konservative Partei Christmas Möller abschüttele und auch nicht mehr als Redner verwende. Der Aussenminister missbilligt durchaus das Verhalten Christmas Möllers und war entschlossen, durch die Regierung auf die konservative Partei einzuwirken.

Da Christm. Möller die agitatorische Tätigkeit nicht einstellte, suchte ich heute den Aussenminister erneut auf, der mir sagte, seine Verhandlungen mit seinen Ministerkollegen und der konservativen Partei gestalten sich sehr schwierig und seien noch nicht abgeschlossen. Habe als erforderlich bezeichnet, dass die konservative Partei Christm. Möller völlig fallen lässt und ihn veranlasst, das Folkething-Mandat und andere politische Posten aufzugeben; Christm. Möller müsse jede Möglichkeit zur agitatorischer Betätigung genommen werden.

Inwieweit (Gr. verst[ört]) durchsetzen wird, schwer vorauszusehen. Möglichkeit Regierungskrise nicht ausgeschlossen.

Fall Christm. Möller wird in einem Augenblick akut, wo die Gegensätze zwischen Nationalsozialisten und Sammlungspartei sich zugespitzt haben. Nachdem wider Erwarten weiter Kreise im vorigen Monat nicht versucht worden war, Nationalsozialisten an die Macht zu bringen, glaubt die Regierung offenbar den Zeitpunkt günstig, um gegen ihre nationalsozialistischen Gegner Kesseltreiben zu beginnen. Durch das planmässige Vorgehen der Regierung gegen die dänischen Nationalsozialisten werden die Entwicklungsmöglichkeit der Partei ernstlich gefährdet. Daher käme es m[eines] E[rachtens] politisch nicht ungelegen, wenn die jetzige Sammlungs-Regierung durch Fall Christm. Möller gesprengt würde. Der Bildung einer anderen Regierung ohne die Nationalsozialisten, die sicher schwächer sein würde, könnte mit Ruhe entgegengesehen werden.

Erbitte Drahtweisung, ob ich in bisher verfolgter Richtung Druck verstärken kann.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 16 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI.	(Arb.St.)
-	2	-	R.A.M.	
-	3	-	St.S.	
-	4	-	Chef A.O.	
-	5	-	B.R.A.M.	
-	6	-	Leiter Abt. Pol.	
-	7	-	—	Recht.
-	8	-	—	Pers.
-	9	-	—	W.
-	10	-	—	Kult.
-	11	-	—	Presse
-	12	-	—	Prot.
-	13	-	—	Dtschld.
-	14	-	Dg. Pol.	
-	15	-	pers. Stab.	(Hewel)
-	16	-	Länd. Ref.	

Dies ist Nr. 3

139.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. sammenstød mellem det danske
politi og nationalsocialister i Haderslev.**

15. december 1940.

Telegramm
(geh.Ch.V.)

Kopenhagen, den 15. December 1940 15.00 Uhr
Ankunft: — 15. — — 15.40 —

Nr. 1362 vom 15.12.

Auf Telegramm vom 12. Nr. 1022*).

Zusammenstoss zwischen der Polizei und den Nationalsozialisten in Hadersleben, der in Regierungspresse aus naheliegenden Gründen tendenziös dargestellt worden ist, ist ohne Zweifel durch Auftreten dänischer Nationalsozialisten, die sich nicht an Demonstrations- und Uniformverbot hielten und sich nicht Anordnungen der Polizei fügten, hervorgerufen worden. Andererseits ist die Polizei in ihrer Mittelsanwendung weit über notwendiges Mass hinausgegangen und hat es bei ihrem Auftreten an dem erforderlichen Takt fehlen lassen. Verhalten der Polizei ist einerseits auf Nervosität der Behörden zurückzuführen, andererseits auf Kesseltreiben, das seitens Sammlungsparteien gegen DNSAP in letzter Zeit vermehrt beobachtet werden kann. Wir haben Clausen gesagt, dass solche Zwischenfälle nicht in unserem Interesse liegen und ihm und der Partei nur Schaden bringen. Bei der Regierung haben wir unser Interesse an den Vorgängen vom Standpunkt der Ruhe und Ordnung im Hinblick auf unsere militärischen und allgemeinen Belange angemeldet.

Renthe-Fink.

*Hergestellt in 16 Stück
Davon sind gegangen:*

- Nr. 1 an D III (Arb.St.)
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - Chef AO.
- 5 - B.R.A.M.
- 6 - Leiter Abt. Pol.
- 7 - — — Recht
- 8 - — — Pers.
- 9 - — — W.
- 10 - — — Kult.
- 11 - — — Presse
- 12 - — — Prot.
- 13 - — — Dtschl.
- 14 - Dg.Pol.
- 15 - pers.Stab (Hewel)
- 16 Länd. Ref.

*) D III 6030

140.

**Brev fra dr. Hans Dyckerhoff til dr. Hans Schwarzmänn ang. samtaler i
Köbenhavn med direktör Knud Sthyr m. fl.**

16. december 1940.

Abschrift.

DR. HANS DYCKERHOFF

Vorstandsmitglied
der Dyckerhoff

Portland-Zementwerke A.G.

*Wiesbaden-Biebrich
Amöneburg*

16.12.40.

HD/Sch.

Herrn

*Dr. Hans Schwarzmänn
Auswärtiges Amt
Berlin.
Wilhelmstrasse.*

Lieber Dr. Schwarzmänn!

Ich habe Sie leider vor dem Abflug nach Kopenhagen am letzten Donnerstag und bei der Rückkehr am Samstag-Mittag in Berlin nicht erreichen können. Zu Hause fand ich dann die Nachricht über den Grund Ihres längeren Ausbleibens vor und gratuliere Ihnen zunächst und der hochverehrten Volksgenossin herzlichst zur Ankunft der Tochter.

In Kopenhagen sind Sie sehr vermisst worden, und ich gebe Ihnen anschliessend ein paar Stichworte über den Verlauf, die Sie hoffentlich anregen, sich in nächster Zeit einmal dort wieder sehen zu lassen. Die Intercement-Sache ist sehr glatt verlaufen, Müller wurde Vorsitzender und auf meinen Vorschlag Sthyr, Hus, ich, dem Verwaltungsrat zugewählt, um dann als ein kleiner Managing Board delegiert zu werden. Freund Sthyr hat scheinbar mit der Politik ziemlich grosse Sorgen. Er gilt natürlich als der verantwortliche Mann für die Kohlenversorgung Dänemarks und scheint, dadurch, dass man die Mengen jetzt auf die Hälfte gekürzt hat, wovon noch 30.000 Ts in Rotterdam abzunehmen sind, sehr in Sorge. — Gerade als ich am Donnerstag ankam, hat der Ausschuss der Folkefront, so heisst wohl dieses Konglomerat der vier grossen Parteien, getagt und dabei ist Sthyr wegen seiner Freundschaft mit Deutschland stark angegriffen worden. Der Aussenminister hat aber abgelehnt, sich von ihm zu trennen und hat auch erklärt, die Konsequenzen nicht zu scheuen, nachdem man ihm erklärt hatte, dass ein weiteres Halten von Sthyr auf die Stellung seiner Person rückwirken müsse. Im Grunde ist es natürlich die gleiche Erscheinung, wie ich sie in Holland und Belgien immer wieder traf, dass nämlich der unterbliebene Angriff auf England alle Widerstände enorm verstärkt hat. Sthyr kämpft scheinbar weiter einen vergeblichen Kampf, um die Zollunion mit Deutschland und um seine Idee einer Aufwertung der dänischen Krone auf das Niveau der übrigen skandinavischen Währung, von dem man sich ja nur wegen des Butterpreises in England einmal getrennt hatte, um eine Subventionierung der Landwirtschaft zu sparen. Ich halte persönlich diese Idee, die die Erscheinungen der Preisangleichung mildern kann, für sehr gut, aber nach Sthyr's Aussagen, sehen die Vertreter der Bauern darin eine Bremse in der Angleichung des Butterpreises, denn sie können natürlich nie genug kriegen, obwohl die bisherige Entwicklung der verschuldeten dänischen Landwirtschaft doch schon eine enorme Entlastung gebracht hat. Damit die Folkefront nun nicht platzt, kann bei Opposition eine der Parteien schon kein Beschluss zustande kommen. Auch scheint man in der Einkommen- und Einkommensteuerpolitik von den deutschen Erfahrungen aus gesehen, grosse Fehler zu machen. Ich schicke Sthyr in diesen Tagen einen Abriss des deutschen Einkommensteuergesetzes in seiner heutigen Form.

Dies sind jedenfalls die Hauptprobleme, die Sthyr mit mir als einzigen Gast in Solholt angeschnitten hat. Ich habe aber den Eindruck, dass Sie nicht nur aus persönlichen Gründen dort so vermisst worden sind als vielmehr deshalb, weil sich Sthyr wieder einmal gern mit Ihnen gründlich und so vertraulich ausgesprochen hätte, wie er dies anscheinend mit anderen doch nicht kann. Ich schreibe Ihnen dieses übrigens nur aufgrund meines persönlichen Eindrucks und nicht etwa auf Auftrag oder aufgrund einer indirekten Andeutung von Sthyr.

Freitag war grosses Diner bei Herrn Minister. „Onkel“ war ganz gerührt über die deutschen Ovationen zu seinem Geburtstag. Øverland vertrat Norwegen und war ebenso gerührt über die Herzlichkeit des Wiedersehens. Sein Sohn hat auf norw. Seite mitgekämpft und ist als einziger seiner Gruppe von 18 Mann unverletzt durchgekommen. Auch bei dem Sohn ein sehr schlechter Eindruck von den Engländern und ein tiefer von dem deutschen Soldaten. Øverland meint, wenn wir nicht die unglückliche Idee hätten, den Abenteuerer Quisling zu unterstützen, der schon früher alle Parteien durchgemacht habe und deshalb keinerlei Ansehen geniesse, so brauchte man sich um die zukünftige Stellungnahme Norwegens zu Deutschland keine Sorgen zu machen.

Von den Schweden hatte ich bei dem ewig steifen Herrn Wätje den Eindruck einer etwas grösseren Aufgeschlossenheit Deutschland gegenüber, von der ich aber nicht weiss, ob sie von guten Erfahrungen in unseren Sitzungen herrührt oder von der allmählichen Erkenntnis, dass Deutschland für alle Skandinavier eben doch die einzige Rettung vor Russland ist. Dänemark hat ja scheinbar mit dem neuen Handelsvertrag mit den Sowjets wieder die allerschlechtesten Erfahrungen gemacht. (Davon mündlich, wenn es Sie interessiert.) Man sehe sich in der Weihnachtsnummer der „Blaeksprutten“ die Karikatur von Gunnar Larssen im Moskauer Himmelbett an.

Über das Ergebnis von Intercement lassen Sie sich am besten einmal von Karthäuser das Protokoll geben. Ich halte es, wie schon gesagt, für sehr gut, wenn Sie in absehbarer Zeit einmal einen Anlass finden, sich in Kopenhagen sehen zu lassen. Im übrigen alles Gute für Mutter und Kind und auch dem Wöchner the best wishes of the season!

Heil Hitler

Ihr

gez. Unterschrift.

141.

Notits [af Renthe-Fink] ang. samtale med rigsudenrigsminister v. Ribbentrop om 1) Christmas Møller, 2) DNSAP.

19. december 1940.

Abschrift.

Pol. VI 4014 g

Verteiler:

Ref. Pol. VI.

U. St. S.

St. S.

Aufzeichnung

Der Herr Reichsaussenminister hat auf meinem Vortrag, der gestern in Anwesenheit des Gesandten Luther stattfand, sich damit einverstanden erklärt, dass im Fall Christmas Möller, wie im Drahtbericht der Gesandtschaft Kopenhagen Nr. 1355 vom 13.12.40 vorge-

schlagen, vorgegangen wird. Falls unserem Verlangen nicht entsprochen werden sollte, sei ich ermächtigt, Christmas Möller festnehmen und nach Deutschland bringen zu lassen, auch wenn dadurch eine Regierungskrise hervorgerufen werden sollte. Agitation gegen Deutschland dürfe nicht geduldet werden und sei mit den schärfsten Mitteln zu bekämpfen. Es sei besser, gleich im Anfang energisch durchzugreifen und eine Entwicklung, die später gefährlich werden kann, schon im Keim zu ersticken.

Der Herr Reichsaussenminister bezeichnete bei dieser Gelegenheit als meine vornehmste Aufgabe, für die Sicherheit der deutschen Truppen zu sorgen. Der nächste Gesichtspunkt, von dem ich mich als Bevollmächtigter des Reichs in Dänemark leiten lassen müsse, sei unser Interesse, dass die Engländer nicht in die Lage versetzt würden, zu sagen, wir unterdrückten ein kleines, wehrloses Land. Der Reichspolitik dürften keine Schwierigkeiten durch die Entwicklung in Dänemark entstehen. Das sei natürlich nicht so zu verstehen, dass wir uns von den Dänen alles gefallen lassen sollten. Ich sei im Gegenteil ermächtigt, jeden Agitator scharf anzufassen und ihn, wenn es notwendig sei, auch festnehmen zu lassen.

Eine andere wichtige Aufgabe sei für mich, alle Elemente, die zur Zusammenarbeit mit Deutschland bereit seien, insbesondere die dänischen Nationalsozialisten, zu unterstützen. Der Herr Reichsaussenminister erwähnte in diesem Zusammenhang die Hetze der dänischen Presse gegen die dänischen Nationalsozialisten und war der Ansicht, dass es notwendig wäre, dagegen einzuschreiten.

Als der Herr Reichsaussenminister nach den Aussichten der dänischen Nationalsozialisten fragte, wies ich einerseits auf die grossen Schwierigkeiten hin, die Dr. Clausen zu überwinden hat, andererseits auf den entscheidenden Einfluss, den die Niederringung Englands auf die Entwicklung in Dänemark haben wird. Ich unterstrich, dass es nicht möglich sei, voraus zu sagen, wann eine Machtergreifung durch die dänischen Nationalsozialisten in Frage kommen könnte. Der Herr Reichsaussenminister stellte in diesem Zusammenhang die Frage, ob der Führer der dänischen Nationalsozialisten auch wirklich bereit sein würde, mit uns alles das abzumachen, was wir politisch, militärisch und wirtschaftlich verlangen müssten. Dänemark sollte zwar nicht zu einem Gau des Reiches gemacht werden, sondern seine Selbständigkeit behalten, wir brauchten aber z. B. militärisch Stützpunkte und dergleichen. Gesandter Luther und ich bejahten dies, was den Herrn Reichsaussenminister dann zu der weiteren Frage veranlasste, ob Dr. Clausen auch seine Partei fest genug in der Hand habe, um sich durchzusetzen. Dies bejahten wir ebenfalls. Als der Herr Reichsaussenminister die Nordschleswigfrage anschnitt, legten wir dar, dass diese Frage die nationale Frage in Dänemark sei und dass Dr. Clausen, soweit das jetzt zu beurteilen sei, wohl zu gewissen Grenzkorrekturen die Hand reichen, aber nicht wesentliche Teile Nordschleswigs an uns abtreten könne ohne alle nationalgesinnten Kreise gegen sich aufzubringen. Es schiene gut, die Frage ruhen zu lassen, bis sich zeigte, wie weit sich Dänemark zu Deutschland freundschaftlich einstelle.

Der Herr Reichsaussenminister interessierte sich besonders für die Haltung des Königs und gab zu erkennen, dass ihm eine Königskrise politisch ungelegen sein würde. Ich erwiderte, dass der König zurzeit noch ganz unter dem Eindruck des 9. April stände und vorläufig nicht geneigt sei, Dr. Clausen die Regierung zu übertragen, dass sich aber seine Einstellung durchaus ändern könne, wenn er sehe, dass die Nationalsozialisten an Bedeutung zunehmen und ein ernster politischer Faktor im Land würden. Entscheidend würde aber für ihn der Ausgang des Konfliktes mit England sein und die damit verbundene Erkenntnis, dass Dänemark sich vollkommen in der deutschen Machtsphäre befinde.

Berlin, den 19. Dezember 1940.

H[err]n Ges[andten]

Luther

z[ur] g[efälligen] M[i]tz[eichnung].

142.

**Meddelelse fra understatssekretær Martin Luther ang. rigsudenrigsminister
v. Ribbentrops beslutning vedr. 1) Christmas Møller 2) angrebene på DNSAP.**

20. december 1940.

Geheim!

Mitteilung für

1. *Herrn Gesandten von Grundherr*
2. *Herrn Gesandten Dr. Paul Schmidt, Presse*
3. *Herrn LR. Rademacher, D III*

Im Anschluss an das Telegramm der Deutschen Gesandtschaft Kopenhagen Nr. 1345 vom 12. Dezember erfolgte in dieser Angelegenheit gestern der persönliche Vortrag des Gesandten von Renthe-Fink in meiner Gegenwart.

Der Herr Reichsaussenminister hat dem Gesandten von Renthe-Fink den Auftrag erteilt, entsprechende Schritte bei der dänischen Regierung wegen des früheren Handelsministers Christmas Möller im Sinne des Telegramms Nr. 1345 zu unternehmen und gegebenenfalls seine Verhaftung bezw. seine Verbringung nach Deutschland zu veranlassen.

Im übrigen hat der Herr Reichsaussenminister den Gesandten von Renthe-Fink angewiesen, entsprechende Vorkehrungen dahingehend zu treffen, dass die Angriffe der dänischen Presse auf die dänische nationalsozialistische Partei aufhören.

Berlin, den 20. Dezember 1940.

gez. **Luther.**

143.

**Meddelelse fra understatssekretær Martin Luther ang. rigsudenrigsminister
v. Ribbentrops beslutning om finansiell støtte til DNSAP.**

20. december 1940.

Geheim!

D.III.175.g.

Mitteilung für

1. *Herrn Gesandten Schröder*
2. *Herrn Gesandten von Grundherr*
3. *D III, Herrn LR. Rademacher*

In Gegenwart des Gesandten von Renthe-Fink habe ich den Bericht der Deutschen Gesandtschaft Kopenhagen vom 20. November 1940 dem Herrn RAM vorgetragen und

ihn zur Unterstützung der nationalsozialistischen Propaganda in Dänemark um Bewilligung des Betrages von

Kr. 516.500,—

gebeten.

Der Herr RAM hat die Genehmigung erteilt.

Die Auszahlung und die Abrechnung erfolgt zweckmässigerweise wie bisher über die Deutsche Gesandtschaft Kopenhagen und den Beauftragten des SD., Sturmbannführer von Löw.

Berlin, den 20. Dezember 1940.

Luther.¹⁾

-
- ¹⁾ Dokumentet bærer følgende påtegninger:
 „von Löw ist unterrichtet“.
 „Am 3. I. 41 wieder vorlegen.
 (Benachrichtigung von Löw
 darf bis zum 2. I. 41 erwünscht)“.

144.

Notits af Renthe-Fink ang. diskussion med understatssekretær Martin Luther om krav til den danske regering.

20. december 1940.

Abschrift.

Pol. VI 4015 g

Verteiler
 U.St.S.
 St.S.¹⁾
 Pol. VI.

Aufzeichnung

Besprechung bei Gesandten Luther am 20.12.1940.

Teilnehmer: Gesandter von Grundherr
 Legationsrat Rademacher
 Gesandter von Renthe-Fink
 Vizepräsident Kanstein.

Nachdem Vizepräsident Kanstein den Eindruck, den meine Demarche bei Aussenminister von Scavenius und meine Abreise nach Berlin zur Besprechung der Lage in Kopenhagen gemacht hat, geschildert hatte, waren sich alle Beteiligten darüber einig, dass meine Aktion in Kopenhagen nicht nur auf Christmas Möller abgestellt, sondern auf einen grösseren allgemeinen Nenner gebracht werden soll.

Es soll von den Dänen nicht nur gefordert werden, dass Christmas Möller seine Ämter in der Konservativen Partei und sein Folketingsmandat niederlegt, sondern auch, dass die Dänische Regierung sich verpflichtet, jede anti-deutsche Agitation zu unterbinden. Dabei wäre ein Misstrauensvotum der derzeitigen Dänischen Regierung in der Form zu erteilen, dass wir dem König bzw. Scavenius sagen, die jetzige Regierung habe in dieser Beziehung völlig versagt. Insbesondere sei die uns seinerzeit notifizierte Regierungserklärung vom 8. Juli 1940 im wesentlichen toter Buchstabe geblieben. Wir hätten nach den bisherigen Erfahrungen mit der jetzigen Regierung nicht den Glauben, dass sie in der Lage sei, eine

durchgreifende Besserung in dieser Hinsicht herbeizuführen. Wir hielten überhaupt eine parteipolitische so gebundene Regierung, wie die derzeitige Regierung Stauning nicht für fähig, eine wirklich fruchtbringende Zusammenarbeit mit uns zu verwirklichen.

Es bestand Einverständnis, dass es unklug wäre, die dänischen Nationalsozialisten mit in diese Debatte zu ziehen.

Es bestand weiterhin Einigkeit darüber, dass wir uns nicht dadurch engagieren sollten, dass wir an der Bildung einer neuen Regierung durch Einflussnahme auf die Personalbesetzung und Zusicherung einer Lebensdauer mitwirkten. Sollte man dieserhalb an uns herantreten, so ist der Standpunkt zu vertreten, dass die Regierungsbildung Sache der Dänen sei und dass diese die richtige Lösung finden müssten. Wir seien natürlich daran interessiert, dass die neue Regierung aus Persönlichkeiten zusammengesetzt sei, die zur Zusammenarbeit mit Deutschland bereit und Deutschland gegenüber weder parteipolitisch noch sonst belastet seien, könnten aber erst ein Urteil über sie fällen, nachdem sich gezeigt habe, wie sie sich in der Praxis bewährt.

Berlin, den 20. Dezember 1940.

gez. v. **Renthe-Fink.**²⁾

¹⁾ Her er tilføjet den håndskrevne signatur: „Ws.“

²⁾ Med håndskrift er herunder påført: „Ges[ehen] Luther
» Grundherr“.

145.

Udkast til notits [af Renthe-Fink] ang. samtale med kong Christian X.

[30. december 1940.]

1. Entwurf

Der König empfing mich heute vormittag. Ich setzte ihm zunächst auseinander, dass wir unsererseits mit allen Kräften bestrebt seien, das bisherige gute Einvernehmen aufrechtzuerhalten, das ja die Grundlage für die jetzige Ordnung sei. Dies sei auch der Wunsch der Reichsregierung, wie ich anlässlich meiner letzten Besprechung mit dem Reichsaussenminister vor Weihnachten festgestellt hätte. Entgegen den bisherigen Hoffnungen, dass der Krieg bald zu Ende sein werde, müsse man sich jetzt auf eine längere Dauer desselben einstellen. Wir seien dadurch nicht überrascht, da wir auch schon für diesen Fall im voraus unsere Massnahmen getroffen hätten. Ich sehe aber der Entwicklung in Dänemark nicht ohne Sorge entgegen. Die Lage würde hier ohne Zweifel schwieriger werden, auch wenn wir uns bemühten, Dänemark soweit wie möglich zu helfen. Die Stimmung zeige uns gegenüber schon seit dem Herbst ein dauerndes Abgleiten. Die Regierung habe zwar in ihrer Erklärung vom 8. Juli eine positive Zusammenarbeit mit Deutschland versprochen, und Staatsminister Stauning habe im Sommer die Notwendigkeit hervorgehoben, sich der neuen Zeit von selbst anzupassen; es sei aber nichts wesentliches geschehen. Wir seien im Gegenteil genötigt gewesen, auf die Regierung einen Druck ausüben zu müssen, bevor sie sich dazu bequemt habe, antideutsche Persönlichkeiten wie Christmas Möller aus öffentlichen Schlüsselstellungen zu entfernen, von welchen aus dieser eine erhebliche agitatorische Tätigkeit gegen uns entfaltet. Die Regierung sei durch ihre parteipolitische Bindung gehemmt, gegen die deutschfeindliche Agitation energisch einzuschreiten. Ich nannte dabei den Fall Hedtoft Hansen (Folkevilje). Während einzelne Regierungsmitglieder freundliche Reden an die Adresse Deutschlands hielten, schoben Mitglieder der Regierungsparteien

alle Schuld für die Schwierigkeiten Dänemarks auf Deutschland, anstatt einzusehen, dass wir nur durch die englischen Pläne gezwungen Dänemark besetzt und durch unser schnelles Zugreifen Dänemark davor bewahrt hätten, Kriegsschauplatz zu werden. Die Parteien versuchten ihre Interessen auf Kosten des deutsch-dänischen Verhältnisses zu fördern. Von Staatsminister Stauning sei ich enttäuscht. Es sei offensichtlich, dass er sich nicht mehr im Kabinett und in seiner Partei genügend durchsetzen könne. Unter diesen Umständen schiene mir notwendig, dass eine Regierung gebildet werde, die frei von parteipolitischen Bindungen sei und nicht dem Einfluss von Deutschland gegenüber politisch belasteten Persönlichkeiten unterliege.

Der König, der innerlich sehr bewegt war, erwiderte, dass er bisher das Gefühl gehabt habe, die dänische Regierung bemühe sich ehrlich alle unsere Wünsche loyal zu erfüllen. Er wies dabei besonders auf das wirtschaftliche Gebiet hin, wo Dänemark unter Opfern der eigenen Bevölkerung grosse Leistungen zu Deutschlands Gunsten auf sich nehme ohne unmittelbar entsprechende Gegenleistungen von Deutschland zu erhalten. Er betonte, dass Staatsminister Stauning ein sehr vernünftig eingestellter Mann sei. Nur das Vertrauen, das er bei den breiten Schichten der Bevölkerung geniesse, habe es möglich gemacht, dass die Bevölkerung die einschneidenden Veränderungen und Einschränkungen ruhig hinnehme. Der König bestritt auch, dass eine Verschlechterung der Stimmung eingetreten sei. Ich erzählte ihm von dem Fall des Oberstleutnant Örum, den er noch nicht kannte, und von der erstaunlichen Tatsache, dass die Emigrantenkomitees, insbesondere das Matteotti-Komitee noch nicht aufgelöst worden seien.

Im Laufe der Unterhaltung kam der König auf die dänischen Nationalsozialisten zu sprechen, die er restlos ablehnte. Er verurteilte scharf das allgemeine Verhalten der Partei und die Sprache ihrer Presse und äusserte dann, ihm sei berichtet worden, dass Dr. Clausen während des Weltkrieges aus dem deutschen Heer desertiert sei, indem er sich absichtlich von den Russen habe gefangen nehmen lassen. Ich erwiderte, mir sei davon nichts bekannt. Es liefen derartig viel Zweckgerüchte umher, dass man solche Behauptungen nur mit äusserster Vorsicht aufnehmen könne. Ich hielt das, was man in dieser Hinsicht dem König hinterbracht hätte, für eine gemeine Verleumdung. Als der König sagte, Dänemark hätte in Nordschleswig zahlreiche Personen wie Dr. Clausen übernehmen müssen, die gar keine richtigen Dänen seien, warf ich ein, ich hätte bisher auf Grund der Darstellung der Dänen angenommen, in Nordschleswig habe es eine Mehrheit von echten Dänen gegeben.

Der König vermied offensichtlich, sich in irgendeiner Weise festzulegen und betonte, dass das Volk „zu ihm als seinen Beschützer aufsehe“ und dass er nichts gegen den Willen des Volkes unternehmen kann. Er bezog sich auch auf das Memorandum vom 9.4., in welchem Dänemark seine volle Souveränität zugesichert sei, und bemerkte, dass eine parteipolitisch nicht gebundene Regierung gegen die Verfassung stiesse. Ich erwiderte darauf, dass wir uns nicht in die innerpolitischen Verhältnisse Dänemarks einmischen wollten, dass wir aber doch die Pflicht hätten, auf die Umstände aufmerksam zu machen, die das deutsch-dänische Einvernehmen und damit unsere militärischen Interessen beeinträchtigen könnten.

146.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med kong Christian X og udenrigsminister Scavenius om regeringen Staunings omdannelse.

30. december 1940.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 30. Dezember 1940 — 22.30 Uhr
Ankunft: — 30. — 1940 — 22.50 Uhr

Nr. 1396 v. 30.12. CITO!

Für Gesandten Luther und von Grundherr.

Auf Grund meiner Besprechungen vor Weihnachten in Berlin habe ich heute den König aufgesucht, um ihm unsere Besorgnisse wegen der stimmungsmässigen Entwicklung in Dänemark darzulegen. Ich habe darauf hingewiesen, dass die jetzige überwiegend parteipolitisch zusammengesetzte Regierung nicht imstande schiene, den Notwendigkeiten genügend Rechnung zu tragen. Der König versuchte Regierung Stauning in Schutz zu nehmen, es war aber doch zu erkennen, dass meine Darlegungen Eindruck machten und dass er sich Umbildungsbestrebungen nicht widersetzen wird. Die in Berlin besprochene und in Aufzeichnung Pol VI 2957 vom 20. Dezember niedergelegten Punkte habe ich dem Aussenminister Scavenius gegenüber mündlich vorgebracht und noch besonders hinzugefügt, dass auch das Kesseltreiben gegen die dänischen Nationalsozialisten eingestellt werden müsse. Regierungskrise scheint sich zunächst auf Ausbootung Staunings zuzuspitzen. Umbildungsbestrebungen werden vor allem von Scavenius vorangetrieben, der selbst von Stauning enttäuscht ist. Welche Zeit Lösung der Krise beanspruchen wird, lässt sich noch nicht voraussehen.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 16 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI (Arb. St.)
-	2	-	R. A. M.
-	3	-	St. S.
-	4	-	Chef A.O.
-	5	-	B. R. A. M.
-	6	-	Leiter Abt. Pol.
-	7	-	— — Recht
-	8	-	— — Pers.
-	9	-	— — W.
-	10	-	— — Kult.
-	11	-	— — Presse
-	12	-	— — Prot.
-	13	-	— — Dtschld.
-	14	-	Dg. Pol.
-	15	-	pers. Stab (Hewel)
-	16	-	Länd. Ref.

Dies ist Nr. 3.

147.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. føler fra statsminister Stauning
om en regering Knutzen.**

8. januar 1941.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 8. Jan. 1941, 2.30 Uhr
Ankunft: — 8. — — , 2.50 —

Nr. 28 vom 7. 1. CITO!

Für Herrn Gesandten Luther und von Grundherr.

Staatsminister Stauning hat versucht, über Mittelsmann Kontakt mit uns aufzunehmen, um auf unseren Wunsch der Bildung parteipolitisch nicht gebundenen Kabinetts einzugehen und als Staatsminister bekannten Generaldirektor der dänischen Staatsbahnen Knutzen in Vorschlag zu bringen. Er hat auch die von uns gewünschte Entfernung uns gegenüber politisch belasteter Personen aus Parteitätigkeit in Aussicht gestellt. Stauning geht aber dabei von Voraussetzung aus, dass wir keine Einwendungen erheben, wenn er als Aussenminister in der Regierung bliebe.

Es erhebt sich Frage, wie wir auf Stauning's Fühler reagieren sollen. Lage hat sich in den letzten Tagen zweifellos versteift und allgemeine Stimmung uns gegenüber verschlechtert, weil man unter Befürchtung steht, dass wir darauf ausgehen, einen bestimmenden Einfluss auf innere dänische Politik auszuüben. Wenn sich dieser Eindruck durch unsere Haltung vertiefen sollte, ist, wie die Dinge sich jetzt entwickelt haben, wahrscheinlich, dass Regierung Stauning nur unter Protest mit der Folge zurücktritt, dass überwiegende Teile der Bevölkerung in Abwehrstellung übergehen und besonders Arbeiterschaft in Opposition tritt; dass König unter diesen Umständen auf Regierungsumbildung besteht, ist kaum anzunehmen.

Führer dänischer Nationalsozialisten würde natürlich vorziehen, wenn Stauning schon jetzt aus dem politischen Leben ganz ausscheiden würde, hält es aber im Augenblick für das wesentliche, dass überhaupt neuer Regierungschef ernannt wird und würde Wahl Knutzens als Fortschritt begrüßen.

Erbitte Drahtweisung.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI	(Arb. St.)
-	2	-	RAM.	
-	3	-	St. S.	
-	4	-	Chef A.O.	
-	5	-	BRAM.	
-	6	-	Leiter Abt. Pol.	
-	7	-	—	Recht
-	8	-	—	Pers.
-	9	-	—	W.
-	10	-	—	Kult.
-	11	-	—	Presse
-	12	-	—	Prot.
-	13	-	—	Dtschl.
-	14	-	Dg. Pol.	

Dies ist Nr. 3.

148.

Indberetning fra Renthe-Fink ang. samtaler med udenrigsminister Scavenius om statsminister Staunings afgang.

8. januar 1941.

1. Entwurf.¹⁾

DEUTSCHE GESANDTSCHAFT
KOPENHAGEN

Kopenhagen, den 8. Januar 1941.

Tgb. Nr. 45/41.

Im Anschluss an den Drahtbericht
Nr. 28 vom 7. 1.

2 Durchschläge.

An das
Auswärtige Amt, Berlin.

Als ich im vorigen Monat nach meiner Rückkehr aus Deutschland dem Aussenminister und dem König gegenüber unsere Unzufriedenheit mit der Regierung Stauning, die es in der Bekämpfung der antideutschen Agitation und in der Anpassung an die Erfordernisse der neuen Zeit an der genügenden Energie habe fehlen lassen, Ausdruck gab und davor warnte, die Dinge weiter schlittern zu lassen, habe ich, wie in Berlin verabredet worden war, keine personellen Wünsche für eine Regierungsumbildung geäußert, sondern mich auf die etwas sybillinische Formel beschränkt, dass eine parteipolitisch so gebundene Regierung wie die derzeitige Regierung Stauning nach den bisherigen Erfahrungen nicht imstande sei, eine wirklich fruchtbringende Zusammenarbeit mit uns zu verwirklichen.

Scavenius, der schon lange über die Passivität Staunings geklagt hatte und sich von Stauning in seiner Deutschlandpolitik nicht genügend unterstützt fühlte, hat aus meinen Vorstellungen nicht mit Unrecht den Schluss gezogen, dass sich unsere Kritik hauptsächlich gegen Stauning richtete, der als Staatsminister für die Gesamtpolitik der Regierung und daher für die aus der Aussenpolitik zu ziehenden innerpolitischen Folgerungen verantwortlich war. Er hat sich daher bemüht, Staatsminister Stauning aus der Regierung auszubooten, indem er den anderen Ministern in Aussicht stellte, dass sie auf ihren Posten bleiben könnten, wenn Stauning aus der Regierung ausscheiden würde. Stauning hat das Vorgehen des Aussenministers als eine persönliche Intrige aufgefasst und das Gefühl gehabt, dass Scavenius unsere Wünsche, was seine — Stauning's — Person betrifft, absichtlich überspitzt habe. Er hat sich daher geweigert, zurückzutreten. Die Sozialdemokratische Partei und die Arbeiterschaft, die sich durch die Entwicklung bedroht glaubten, stellten sich geschlossen hinter ihn. Ebenso widersetzten sich die Konservativen. Die Venstre war durch die Eifersucht ihrer Führer, von denen keiner dem anderen den Posten als Staatsminister gönnen wollte, lahmgelegt. Die Taktik der drei Parteien geht vorläufig darauf hinaus, die Regierungsumbildung nach Möglichkeit zu verschleppen oder sich nur einem Machtwort Deutschlands zu beugen, dann aber unter ausgesprochenem Protest.

Als ich gestern den Aussenminister aufsuchte, bestätigte er mir, dass sein Versuch, Stauning zum Rücktritt zu bewegen, auf grosse Schwierigkeiten gestossen sei. Er stellte dabei die verblüffende Frage, ob es nicht möglich sei, Stauning als Staatsminister zu belassen, wenn die Regierung sich auf ein aktives Programm im Sinne der von mir genannten Punkte festlegte. Die Arbeiterschaft sehe auch heute noch in Stauning den Garanten ihrer Interessen und Stauning sei der Einzige, der sie in diesen schwierigen Zeiten in Ruhe halten könne.

Er hielte es für das Beste, wenn man sich mit Stauning verständigen könne. Auf meine Frage, warum denn Stauning nicht in den vergangenen Monaten seinen Einfluss im Sinne der von ihm so oft betonten Politik stärker geltend gemacht habe, meinte Scavenius, Stauning sei erst jetzt zur klaren Erkenntnis gekommen, dass etwas unbedingt geschehen müsse. Ich wies darauf hin, dass es jedenfalls ein grosser Unterschied sei, ob Stauning als Staatsminister die Führung des Kabinetts in der Hand behalten sollte oder einen anderen Ministerposten übernehme.

Wenn jetzt Staatsminister Stauning uns wissen lässt, dass er bereit ist, den Posten des Staatsministers gegen den des Aussenministers zu tauschen, so dürfte darin einerseits die eigene Erkenntnis liegen, dass er sich als Staatsminister nicht halten kann, andererseits der Wunsch, durch Übernahme des gleichwertigen Aussenministerpostens sein Prestige zu wahren und sich zugleich an Scavenius zu rächen.

Dagegen, dass Stauning fürs erste im Kabinett verbleibt, ist an sich nichts einzuwenden. Dies könnte, soweit sich übersehen lässt, sogar die Gewähr bieten für eine ruhige Weiterentwicklung, an der wir unter den heutigen Verhältnissen natürlich ein Interesse haben müssen. Meines Erachtens muss bei allem Bestreben, die Dinge nach Möglichkeit rasch vorwärts zu treiben, vermieden werden, dass wir in eine Lage geraten, wo es aussieht, als ob wir Dänemark eine Lösung aufzwingen oder wo die grosse Mehrheit der Bevölkerung, insbesondere die Arbeiterschaft, eine Abwehrstellung uns gegenüber bezieht oder gar zu passivem Widerstand übergeht. Wenn es gelingt, den als überparteilich und als deutsch-orientierten bekannten Generaldirektor der Dänischen Staatsbahnen, Knutzen, auf den Posten des Staatsministers zu bringen, so würde das ein Schritt vorwärts sein. Die Schwierigkeit liegt darin, dass Staatsminister Stauning den Posten des Aussenministers beansprucht und Scavenius, der sich stets für eine deutsch-dänische Zusammenarbeit aktiv eingesetzt hat, aus dem neuen Kabinett fernhalten will. Es ist richtig, dass Stauning, wenn er den Posten des Aussenministers übernimmt, sich damit zum ausführenden Werkzeug der deutschen Wünsche machen muss. Trotzdem fällt es mir schwer, daran zu glauben, dass Stauning, nachdem er als Staatsminister nicht mehr getan hat, als Aussenminister eine grössere Aktivität im Sinne einer engeren deutsch-dänischen Zusammenarbeit zeigen und auf seine Partei einen entscheidenden Einfluss in diesem Sinne ausüben wird.

Es wäre auch denkbar, dass der Vorschlag Stauning's ein geschickter Schachzug ist, durch den er uns im Falle der Ablehnung die Verantwortung dafür zuschieben will, dass es nicht zu einer Verständigung kommt.

Wie die Dinge auch liegen mögen, sollten wir meines Erachtens auf den Fühler Stauning's grundsätzlich nicht negativ reagieren, sondern ihm sagen lassen, dass wir mit seinem Vorschlag, Knutzen als Staatsminister, einverstanden seien. Wir wären ferner damit einverstanden, wenn er im Kabinett verbliebe. Was die Verteilung der Portefeuilles anbeträfe, so läge es uns fern, darauf irgendeinen Einfluss zu nehmen. Wir erwarteten aber die Durchführung der bekannten von uns mitgeteilten Punkte; davon würde unsere Haltung dem Kabinett gegenüber abhängen. Wir hätten auch keinen Anlass, den Eindruck hervorzurufen, als ob wir die ehrlichen Bemühungen Scavenius' nicht voll anerkannten und ihn von uns aus von seinem Posten zu verdrängen.

Zu entscheiden bliebe die Frage, ob es tragbar ist, dabei durchblicken zu lassen, dass wir Stauning letzten Endes auch als Aussenminister in Kauf nehmen würden, oder ob wir ihn als solchen abzulehnen haben.

Renthe-Fink.²⁾)

¹⁾ Aktstykkets forside er streget over, og tværs over den er skrevet „cessat“.

²⁾ Underskriften er streget over.

149.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. udsættelse af de dansk-tyske regeringsudvalgs
forhandlinger p. gr. af den politiske krise.**

8. januar 1941.

Telegramm

(offen)

Kopenhagen, den 8. Januar 1941 16.15 Uhr
Ankunft: — 8. — — 16.30 Uhr

Nr. 31 vom 8.1. CITO!

Unter Bezugnahme auf meine Besprechungen mit Ministerialdirektor Walter und Gesandten von Grundherr.

Wegen ungeklärter innerpolitischer Lage würde ich es für wünschenswert halten, wenn die für 13. Januar vereinbarten Regierungsausschussverhandlungen auf etwa Ende Januar vertagt werden könnten. Aufschub Verhandlungen würde am besten mit anderweitiger Inanspruchnahme oder Gesundheitszustand deutschen Vorsitzenden begründet werden. — Technische Einzelfragen, die keinen Aufschub vertragen, müssten nach Verabredung der beiden Ausschussvorsitzenden auch in der Zwischenzeit stattfinden. — Drahtantwort möglichst bis morgen abend erbeten, damit Dänen rechtzeitig benachrichtigt werden können.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 10 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Presse (Arb. St.).
- 2 - R.A.M.
- 3 - St.S.
- 4 - B.R.A.M.
- 5 - Leiter Abt. Pol.
- 6 - — — Ha.Pol.
- 7 - — — Presse
- 8 - — — Pers.
- 9 - Dg.Ha.Pol.
- 10 - Dg.Pol.

Dies ist Nr. 3.

150.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. planerne om statsminister Staunings overtagelse
af udenrigsministerposten.**

14. januar 1941.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 14. Januar 1941 1.20 Uhr
Ankunft: — 14. — — 1.50 —

Nr. 56 vom 13.1. CITO!

Stauning hat Scavenius unterrichtet, dass Plan zur Debatte steht, wonach Stauning Staatsministerposten abgibt und dafür Aussenministerposten übernimmt, während Scavenius Gesandtenposten Berlin zugedacht ist, jedoch es so dargestellt, als ob Idee nicht von ihm — Stauning —, sondern von uns stammte.

Scavenius anscheinend bereit, im Interesse der deutschdänischen Verständigung, Stauning Platz zu machen, zumal ihm bekannt, dass König um der Aufrechterhaltung sozialen Friedens willen Regierungsumbildung nur zustimmen würde, wenn Stauning in der Regierung verbleibe.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 16 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol. VI	(Arb. St.)
-	2	-	R. A. M.	
-	3	-	St. S.	
-	4	-	Chef A.O.	
-	5	-	B. R. A. M.	
-	6	-	Leiter Abt. Pol.	
-	7	-	— —	Recht
-	8	-	— —	Pers.
-	9	-	— —	W.
-	10	-	— —	Kult.
-	11	-	— —	Presse
-	12	-	— —	Prot.
-	13	-	— —	Dtschld.
-	14	-	Dg. Pol.	
-	15	-	pers. Stab	(Hewel)
-	16	-	Länd. Ref.	

151.

Medlem af Wehrrwirtschaftstab Dänemark, Forstmanns indberetning ang. den danske befolknings indstilling til Tyskland.

15. januar 1941.

WEHRWIRTSCHAFTSTAB DÄNEMARK

Kopenhagen, den 15. 1. 1941

Abt. Allg. Az. 66/Wi-Ber. Nr. 29/41g

Betr.: Lagebericht.

a) Stimmung der Bevölkerung.

Es kann von uns Deutschen nicht erwartet werden, dass ein Däne, der sein Vaterland liebt und deshalb ein unabhängiges Dänemark wünscht, glücklich darüber sein soll, Dänemark ohne eigene Schuld in die Auseinandersetzung der Grossmächte durch die Besetzung des Landes hineingezogen zu sehen. Aber es muss doch herausgestellt werden, dass es den Dänen — soweit es W Stb Dänemark übersehen kann — zu schwer fällt, sich auf den Boden der Tatsachen zu stellen und dabei den Blick auf die Zukunft zu richten, die auch für Dänemark entscheidende Umwälzungen in mancher Hinsicht bringen muss.

Das gute Auftreten der Besatzung wird zwar überall anerkannt, schliesslich auch die Inganghaltung eines Teils der dänischen Wirtschaft durch die deutschen Käufe, Lieferungen und Aufträge. Das Absinken der Stimmung gegenüber Deutschland ist aber eine Tatsache, die nicht übersehen werden darf. Die Gründe hierfür liegen auf dem aussenpolitischen, wirtschaftlichen und innenpolitischen Gebiet.

Die aussenpolitischen Ereignisse — die ausbleibenden italienischen Erfolge in Griechenland und Libyen, Roosevelts Gesetzesvorschläge für die Englandhilfe — werden von den Dänen als für Deutschland ungünstige Symptome angesehen und führen dazu, dass sie keine positive Einstellung zu Deutschland finden können, vielmehr diesen Ereignissen englandfreundliche Betrachtungen schenken.

Die Gestaltung eines guten Verhältnisses Deutschland-Dänemark leidet ferner unter der zunehmenden Verschlechterung der Wirtschaftslage. Zunächst macht den Dänen grosse Sorge das starke Überwiegen der dänischen Ausfuhr gegenüber der deutschen Einfuhr. Die Gegenleistung aus Deutschland fehlt also in genügendem Ausmass. Das kleine Land ist so zu einem bedeutenden Gläubiger des grossen deutschen Reiches geworden. Inflationsbefürchtungen kommen zum Ausdruck.

Dass die schlechte Versorgung des Landes mit Brennstoff Deutschland vorgeworfen wird, ist zu verstehen; aber auch die Zunahme der Zahl der Arbeitslosen und die Rohstoffknappheit sorgen für ein Abrutschen der Stimmung. Ebenso werden die Rationierungsmassnahmen und die ab April 1940 verstärkt eingetretene Aufwärtsbewegung der Preise bei gleichzeitig schwindender Kaufkraft bedenkenlos auf das Einrücken der deutschen Truppen zurückgeführt. Dabei wird übersehen, dass der Krieg an sich eine steigende Preisbewegung ausgelöst hat. Allerdings muss zugegeben werden, dass die starke Erhöhung der deutschen Ausfuhrpreise die Erhöhung der von Deutschland bewilligten Preise für die landwirtschaftliche dänische Ausfuhr erheblich übersteigt, und dass die dadurch entstandene Preisspanne zu der in den letzten Monaten eingetretenen erheblichen Verteuerung der Lebenshaltungskosten beigetragen hat.

Schliesslich finden die geschickte englische Propaganda im Rundfunk und mancherlei Gerüchte über eine von Deutschland angestrebte dänische Regierungsumbildung ungünstigen¹⁾ Boden und beeinträchtigen die Stimmung.

Die schlechte Stimmung im Lande findet bei der dänischen Mentalität zwar nach aussen hin keinen demonstrativen Ausdruck, aber sie zeigt sich in der zunehmenden Reserve der Bevölkerung allem Deutschen gegenüber.

Sehr bedauerlich ist es, dass zu Geschäftszwecken einreisende Deutsche oft nicht an die Warnung „Feind hört mit“ denken und verantwortungslos über Ereignisse in Deutschland, z. B. Luftangriffe, sprechen, über die einem Ausländer gegenüber nicht gesprochen werden sollte. Sie wirken damit stimmungsmässig gegen Deutschland. Es wird vorgeschlagen, die die Pässe ausstellenden deutschen Stellen anzuweisen, den nach Dänemark einreisenden Deutschen eine entsprechende Belehrung zu geben, damit redseligen Reisenden das Gewissen geschärft wird.

W Stb Dänemark konnte nicht beobachten, dass es in Unternehmungen, die deutsche Aufträge erhalten haben, zu Sabotageakten gekommen ist oder absichtlich Terminverzögerungen herbeigeführt wurden. Die Betriebe arbeiten in voller Ruhe und Ordnung.

Da die dänische Industrie für die deutsche Rüstung nicht unwichtig ist, — wie der Auftragsbestand des W Stb Dänemark beweist — muss von deutscher Seite d[ies]s[eitigen] Erachtens alles getan werden, um diese bisher gute Zusammenarbeit zu erhalten und zu fördern.

gez. Forstmann.

¹⁾ Formentlig fejlskrivning for „günstigen“.

152.

Telegram fra understatssekretær Martin Luther ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops beslutning vedr. den danske regeringskrise.

15. januar 1941.

Telegramm

(Offener Text)

(Sonderzug) Salzburg, den 15.1.41 15.15 Uhr
Ankunft den 15.1.41 15.25 Uhr

Nr. 16 vom 15.1.41. CITISSIME.

Herrn Gesandten von Grundherr.

Auf die Vorlage des Herrn Staatssekretärs von Weizsäcker vom 11. 1. 41 Dänemark betreffend, hat der Herr Reichsaussenminister folgendes angeordnet:

Gesandter von Renthe-Fink soll zu folgender Erklärung ermächtigt werden.

- 1.) Gegen ein Kabinett Knutzen ist unsererseits nichts einzuwenden.
- 2.) Wir legen *entscheidenden* Wert darauf, dass Minister Scavenius einen *wichtigen* Posten im neuen Kabinett erhält (z.B. den Posten des Kultusministers).
- 3.) Wir sind damit einverstanden, dass der bisherige Staatsminister Stauning im Kabinett Knutzen das Aussenministerium übernimmt.
- 4.) Die neue Regierung muss Gewähr dafür bieten, dass jede antideutsche Agitation unterdrückt wird, und dass eine Anpassung an die deutsche Linie erfolgt. Auch gehen wir

von der selbstverständlichen Voraussetzung aus, dass die neue Regierung nicht gegen die dänischen Nationalsozialisten vorgeht, sondern diese vielmehr als gleichberechtigte und ebenbürtige Partei anerkennt.

Luther.

Hergestellt in 9 Stück

Davon sind gegangen:

- Nr. 1 an Pol VI (Arb. St.)
 - 2 - R A M
 - 3 - St. S.
 - 4 - B R A M
 - 5 - Leit. Abt. Pol.
 - 6 - — — Recht
 - 7 - — — Presse
 - 8 - — — Dtschl.
 - 9 - Dg Pol
- Dies ist Nr. 3.

153.

**Notits af gesandt v. Grundherr ang. rigsudenrigsminister v. Ribbentrops
beslutning vedr. den danske regeringskrise.**

15. januar 1941.

Pol.VI 48

Berlin, den 15. Januar 1941.

Aufzeichnung

Gesandter Luther teilte heute vormittag aus Salzburg telefonisch folgendes mit:

Der Herr Reichsaussenminister habe entschieden, dass Gesandter von Renthe-Fink zu folgender Erklärung an die Dänische Regierung ermächtigt werden solle:

- 1.) Ein Kabinett Knutzen sei uns angenehm.
- 2.) Wir legten entscheidenden Wert darauf, dass Scavenius auf einem wichtigen Posten im neuen Kabinett verbleibt.
- 3.) Wir seien einverstanden, dass Stauning das Aussenministerium im Kabinett Knutzen übernimmt.

4.) Die neue Regierung muss Gewähr dafür bieten, dass jede antideutsche Agitation unterdrückt wird und eine Anpassung an die deutsche Linie erfolgt. Die Regierung soll nicht gegen die dänischen Nationalsozialisten vorgehen, sondern diese als gleichberechtigte und ebenbürtige Partei anerkennen.

Gesandter Luther wird den obigen Text umgehend nochmals durch Fernschreiber übermitteln.

Grundherr.

Verteiler:

- Herrn St.S.
- Herrn Dg.Pol.
- Herrn Dir.Ha.Pol.
- Herrn LR Rademacher

153 a.

Notits [af Renthe-Fink] ang. omdannelsen af den danske regering.**[Januar 1941.]**

Bei den Besprechungen, die der Regierungsumbildung voran gehen, weisen meine Mitarbeiter und ich immer wieder mit Nachdruck darauf hin, dass wir von der neuen Regierung als selbstverständlich erwarten müssten, dass die Hetze und Chikanen gegen die Dänische Nationalsozialistische Partei eingestellt werden und die Bewegung des Dr. Clausen als eine den anderen Parteien ebenbürtige und innerlich gleichberechtigte Organisation anerkannt wird. Den zuständigen dänischen Persönlichkeiten wird unsererseits kein Zweifel darüber gelassen, dass wir zwar nicht die Absicht hätten, uns in die innerpolitischen dänischen Angelegenheiten einzumischen, uns diese Einstellung aber nicht daran hindern könne, der DNSAP unsere Sympathie entgegenzubringen. Diese Erklärungen werden im allgemeinen von den Dänen mit beachtlichem Verständnis aufgenommen. Ich habe keinen Zweifel, dass es gelingen wird, in dieser Frage mit dem neuen Staatsminister zu einer tragfähigen Einigung zu gelangen. Massgebende dänische Kreise waren bisher davon überzeugt, dass Deutschland, wenn es sein müsse, auch mit Gewalt und ohne Rücksicht auf die Wünsche des dänischen Volkes die Nationalsozialisten an die Macht bringen würde. Das Interesse, das wir jetzt der Umbildung der Dänischen Regierung entgegenbringen und die klare Stellung, die wir den Dänischen Nationalsozialisten gegenüber beziehen, indem wir — wenigstens vorerst — ihre organische Entwicklung, nicht aber ihre gewaltsame Machtergreifung wünschen, haben auf dänischer Seite beruhigend gewirkt. Dieser Umstand wie auch die von der neuen dänischen Regierung zu übernehmende Verpflichtung, den Nat. Soz. jede Chance zu geben, werden der Partei zugute kommen. Einer als legal anerkannten und legal arbeitenden Partei gegenüber werden die Dänen weniger skeptisch und zurückhaltend gegenüberzutreten, als es bisher den Nat. Soz. gegenüber der Fall war. Es kann mit Sicherheit angenommen werden, dass damit auch die rückläufige Bewegung der Partei zum Stillstand kommt und ihr im Gegenteil neue Anhänger zuströmen werden. Eine erhebliche Anzahl ist gerade aus der Sorge vor Putschen, die der hiesigen Mentalität nicht liegen davor zurückgehalten worden, der Partei beizutreten.

Die DNSAP selbst hat in den letzten Monaten im ganzen nicht glücklich operiert. Von ihr wiederholt lancierte Gerüchte, wonach sie an bestimmten Daten die Macht ergreifen würde, haben in der öffentlichen Meinung nicht nur Unruhe, sondern auch Ablehnung hervorgerufen. Die Tatsache, dass die Machtergreifung dann nicht erfolgte, war naturgemäss geeignet, das Ansehen der Partei — auch in den eigenen Reihen — zu schädigen. Im Interesse der Partei selbst ist es zu begrüßen, dass ihr noch eine Bewährungsfrist gegeben wird. Sie braucht die Zeit, bis zum Friedensschluss, um die bisher vernachlässigte Parteiorganisation in Ordnung zu bringen, die in der Partei noch vorhandenen kriminellen Elemente auszumerzen und schliesslich durch eine geschickte Personalpolitik diejenigen dänischen Kreise zu erfassen, die heute den nat. soz. Bestrebungen noch schwankend und unsicher gegenüber stehen. Für die junge Partei des Dr. Clausen wird es darauf ankommen, bis dahin möglichst aus allen Lagern des Landes angesehene und persönlich anständige Dänen zu gewinnen, auch wenn diese früher anderen Richtungen angehört haben und nach deutschen Begriffen erst Nat. Soz. werden müssen.

Ich darf annehmen, dass auf den besonderen Wegen, auf denen die Verbindung zwischen den zuständigen deutschen Stellen und der Partei aufrechterhalten wird, die gleichen Grundgedanken für die Entwicklung der Bewegung des Dr. Clausen in der nächsten Zeit vertreten werden.

154.

Brev fra Frits Clausen til Renthe-Fink ang. den politiske situation i Danmark.**16. januar 1941.**DANMARKS RIGSDAG
Christiansborg*Folketinget, den 16. Januar 1941.**Sehr geehrter Herr Minister v. Renthe Fink!*

In einer Besprechung, die ich gestern mit Herrn Ministerialrat Dr. Draeger hatte, wurde vereinbart, dass ich Ihm eine Darstellung der politischen Lage, wie ich sie sehe, geben sollte. Ich habe mich heute morgen Herrn Dr. Draeger gegenüber entschuldigt, dass meine Darstellung nicht rein geschrieben war und habe versprochen, sie unverzüglich nachzusenden, was ich durch Herrn Oberführer Kanstein gemacht habe.

Da ich doch nichts zu unternehmen beabsichtige, wovon ich Sie nicht auch unterrichte, gestatte ich mir hiermit, Sie durch den beigelegten Durchschlag von meinem Schreiben in Kenntnis zu setzen.

Indem ich dann noch für den freundlichen Empfang meiner Frau bei ihrem Besuch meinen herzlichsten Dank ausspreche und die Grüsse meiner Frau übermittele, verbleibe ich mit nordischer Hochachtung

Ihr ergebener

Frits Clausen.*Kopenhagen, 16. Januar 1941.**FC/EH. Nr. 1255.**Sehr geehrter Herr Dr. Draeger!*

Indem ich Ihnen noch einmal für die Unterredung danke, die Sie mir gestern gewährten, mache ich Ihnen hiermit nach unserem Übereinkommen bei der Besprechung Mitteilung über einige Gesichtspunkte, die meine Beurteilung der heutigen politischen Lage in Dänemark mit Hinblick auf die Durchführung eines nationalsozialistischen Aufbaues und den Einbau meines Volkes in das neue Europa bestimmen.

Ich darf doch zunächst ganz kurz auf die Besprechung zurückweisen, die ich im September vorigen Jahres mit Ihnen hatte, wo ich mir diesen Auf- und Einbau durch eine politisch indifferente Regierung vorbereitet denken konnte.

Kurz nach dieser Unterredung wurde ich doch davon unterrichtet, wie man von Seiten des hiesigen demokratisch marxistischen Regierungssystems damit beschäftigt war, die negativen Kräfte hier im Lande in einem passiven Widerstand gegen Deutschland und den Nationalsozialismus zu organisieren. Ich habe daraufhin meine Meinung geändert und die Ansicht vertreten, dass man, um dieser Entwicklung schnell und kräftig Einhalt zu gebieten, einer von rein nationalsozialistischen Gesichtspunkten bestimmten Regierung den Weg bahnen müsste.

Ich habe es als meine Pflicht als Nationalsozialist angesehen, immer wieder auf das gefährliche Zusammenspiel der kurzsichtigen von jüdischen Kräften stark beeinflussten nationalen Kreisen mit den von denselben Kräften beeinflussten internationalen Faktoren hinzuweisen und habe immer wieder die Meinung zum Ausdruck gebracht, dass man der von diesen Kräften systematisch durchgeführten Deutschlandshetze Einhalt gebieten müsse, und dass man von nationalsozialistischen Standpunkten aus kein Vertrauen zu den Kreisen haben konnte, die trotz vielen schönen, doch immer verschwommenen Reden durch keinen wirklichen Einsatz bewiesen haben, dass sie sich der nationalsozialistischen Idee und den grossen Männern des auf dieser Idee entstandenen neuen Deutschlands gegenüber anders eingestellt haben, wie sie es vor der Besetzung des Landes in einer Weise getan haben, die ich nur mit dem allergrössten Widerwillen wiedergeben kann und worauf ich deswegen hier nicht näher eingehen werde.

Ich habe keine bestimmten Vorschläge darüber gemacht, was nach dem jetzigen System kommen sollte, und habe nur auf die Notwendigkeit hingewiesen, Massnahmen gegen den gegen den Nationalsozialismus und Deutschland hochgezuchteten Hass zu treffen. Ich habe ausserdem der Meinung Ausdruck gegeben, dass eine uneingeschränkte Fortsetzung der jetzigen Entwicklung zu einer unumgänglichen Anwendung von Gewaltmassregeln führen müsste, die die Entwicklung eines ehrlichen freundschaftlichen Verhältnisses zwischen Deutschland und Dänemark nur erschweren und verzögern könnten.

Wie recht ich in diesen Vermutungen gehabt habe, glaube ich aus der Tatsachen ersehen zu können, dass man sich in der vergangenen Woche dazu gezwungen sah, das sozialdemokratische Regierungsorgan in Aarhus auf drei Tage zu verbieten. Ich darf vielleicht in dieser Verbindung darauf hinweisen, dass gerade diese Zeitung bisher immer von sozialdemokratischer Seite als Fühlhorn benutzt worden ist, um zu untersuchen, wie weit man sich in dem politischen Spiele herauswagen konnte. Ich kann zu weiteren Schilderungen der Verhältnisse noch hinzufügen, dass man in den Tagen des Verbotes, die Abonnenten mit dem offiziellen Regierungsorgan betreute, und dass man in den Morgenstunden des ersten Tages des Verbotes durch Aufschläge bekanntmachte, dass das Verbot erteilt worden sei, weil man uns dänische Nationalsozialisten in der Zeitung angegriffen hätte.

Dieser Vorfall ist nur ein einzelnes Beispiel von unzähligen, die beweisen, wie man immer reger wird in den Bestrebungen, die Parole durchzuführen, die von dem System herausgegeben ist und am 7. Januar in der sozialdemokratischen Zeitung in Sønderborg so ausgedrückt wurde, dass es jetzt Zeit zum steilen Widerstand sei. (Nu er Stejlhedens Tid inde).

Das ist es aber, was ich vorausgesehen habe, und ich werde immer mehr in der Auffassung gestärkt, dass man von demokratisch marxistischer Seite versucht, durch vorgeheuckeltes Wohlwollen Deutschland gegenüber, einer durchgreifenden Systemänderung hier im Lande zu entgehen, bis man dann durch einen englischen Sieg, an den alle guten Demokraten fest glauben, von der englischen Demokratie die Anerkennung gewinnen kann, auf die man hofft. Welche Verbindungen noch mit England aufrecht erhalten wird, kann man aus der Schnelligkeit und Richtigkeit ersehen, womit der englische Rundfunk in gesteigertem Masse über die Verhältnisse hier im Lande berichten kann. Als ein schlagendes Beispiel von vielen kann ich darauf hinweisen, dass der englische Rundfunk am vorgestrigen Abend in seiner Sendung für Dänemark mitteilen konnte, dass eine Regierungskrise hier im Lande durch Eingreifen des Königs abgewehrt wäre.

Dieses ist in ganz kurzen Zügen die eine Seite des Bildes von den politischen Verhältnissen unseres Landes mit Hinblick auf die Möglichkeit eines Sieges der nationalsozialistischen Idee. Auf der anderen Seite muss ich auf die Schwierigkeiten hinweisen, die sich für eine direkte Agitation meinerseits für diese Idee in ihrer ganzen Ausweite ergeben haben. Ich will nur kurz auf die Schwierigkeiten hinweisen, die sich unserer Agitationsarbeit nach der Besetzung des Landes entgegenstellten, und die noch durch das verfassungswidrige Versammlungs- und Demonstrationsverbot, das bis in die Herbsttage in Kraft war, beträchtlich vergrössert wurden. Trotzdem haben wir von unserer Seite in den Herbstmonaten eine Agitation durchgeführt, wie sie unser Land noch nie erlebt hat. Wie stark diese Agitation gewirkt hat, konnte man aus den Zeitungen unserer Gegner in dieser Periode ersehen. Als aber die Agitationswelle erlosch, ohne dass dem System irgendwelche Schwierigkeiten

entstanden waren, wurden die Massnahmen getroffen, die unserer fortgesetzten Arbeit jetzt den allerstärksten Einhalt gebietet. Ich will hier nicht auf die persönlichen Verfolgungen meiner Kameraden eingehen, denen wir in wechselndem Masse jahrelang ausgesetzt gewesen sind, und die in letzter Zeit zusehender verschärft worden sind, aber ich will doch anführen, dass man es uns durch Druck auf die Inhaber in steigendem Masse unmöglich macht, Säle für unsere Versammlungen zu bekommen. Es ist mir gerade heute mitgeteilt worden, dass man uns in der Stadt Horsens nicht einmal mehr Räume für unsere Mitgliederversammlungen zur Verfügung zu stellen wagt. Hier in Kopenhagen hat man uns alle Distriktskanzleien in den verschiedenen Teilen der Stadt in den letzten Tagen wie auf Befehl gekündigt. Ich möchte noch kurz auf einige Verhältnisse hinweisen, denen ich in wirtschaftlicher Hinsicht eine nicht geringe Bedeutung zuschreibe, und die auch einen baldigen Regierungswechsel wünschenswert, wenn nicht notwendig machen. Ich habe schon vor längerer Zeit die Meinung vertreten, dass man auch versucht durch stille wirtschaftliche Sabotage die Verhältnisse zwischen Deutschland und Dänemark zu trüben, und auf jeden Fall halte ich es für notwendig, dass schon sehr bald Massnahmen getroffen werden, um Dänemark und damit dem Lebensraum Deutschlands eine so ergiebige Ernte zu sichern, wie eine wohl geplante Ökonomie sie verlangen muss. Bisher scheint die jetzige Regierung sich ebenso wenige Pläne in diese Richtung gemacht zu haben, wie sie ernsthaft versucht hat, die arbeitslosen Kräfte unseres Volkes produktiv zu Gunsten eines europäischen Lebensraumes einzugliedern.

Dies wäre in ganz kurzen Zügen ein Bild von den politischen Verhältnissen unseres Landes, wie ich sie als Nationalsozialist sehe. Ich brauche nicht darauf hinzuweisen, mit welchen Gefühlen es mich erfüllt. Diese Gefühle sind um so erdrückender, als ich mich mit den mir zur Verfügung stehenden Mitteln ganz ausser Stand sehe, der Entwicklung in eine meinen Hoffnungen und Erwartungen direkten entgegengesetzten Richtung Einhalt zu gebieten. Ich sehe unter den jetzigen Verhältnissen keinen Weg, um in absehbarer Zeit die Stimmung wiederzubeleben, die noch in den Herbstmonaten hier herrschte, und ich werde daher immer mehr von der Notwendigkeit überzeugt, meinen Kampf für die nationalsozialistische Idee in steigendem Masse als eine Defensive zu führen anstatt, wie es sich einer revolutionären Bewegung ziemt, in einer kräftigen und anhaltenden Offensive, wie ich es 11 Jahre¹⁾ hindurch getan habe, früh erkannt und vorausgesehen und habe, wo ich konnte, darauf hingewiesen. Wenn man diese Entwicklung trotzdem, vielleicht auf Grund von Erwägungen, die ich nicht kenne oder übersehen kann, ihren Lauf nehmen lasse, bin ich genötigt, meinen Einsatz für die nationalsozialistische Lebensgrundlage mit Hinblick auf eine politische Auswirkung dieser Idee umzustellen, wozu ich auch gewillt bin, um diesen Einsatz nicht ganz zu verringern. Ich glaube aber, dass eine solche Umstellung meiner Organisation den Sieg der nationalsozialistischen Idee hier im Lande wenigstens in politischer Hinsicht sehr erschweren und verzögern wird. Soll dieser Sieg in absehbarer Zeit errungen werden, sehe ich nur den einen Ausweg einer schnellen und durchgreifenden Änderung in dem jetzigen Regierungssystem und einer ebenso durchgreifenden Einschreitung gegenüber den verkappten und den erkennbaren Werkzeugen dieses Systems und seiner Organe, deren Wirken nur gegen die nationalsozialistische Weltanschauung, das von dieser Weltanschauung getragene Deutschland und das auf dieser Grundlage neu zu erbauende Europa gerichtet sind.

Mit nordischer Hochachtung!

¹⁾ Her synes at være faldet nogle ord ud ved afskrivningen.

155.

**Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med statsminister Stauning
om dennes afgang som statsminister.**

24. januar 1941.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 24. Januar 1941 = 23.45 Uhr
Ankunft den 25. Januar 1941 = 0.40 Uhr

Nr. 114 vom 24.1.

Auf Telegramm vom 16. Nr. 44*)

Zur Information.

Da uns Äusserungen bekannt geworden waren, wonach es zweifelhaft erscheinen musste, dass Stauning noch zu geplanter Rekonstruktion Kabinetts stand, habe ich mir zunächst in einer persönlichen Besprechung mit Stauning über seine Haltung Gewissheit verschafft. Als ich feststellte, dass Stauning tatsächlich umgestimmt worden war und jetzt wieder an Staatsministerposten festhält, habe ich es für richtig gehalten, von der Ermächtigung nicht Gebrauch zu machen, sondern Stauning vorzuhalten, dass bisher zur Erfüllung Wünsche nichts getan worden sei.

Stauning begründet Änderung seiner Haltung damit, dass er auf Grund Einstellung Parteien in der letzten Zeit zu der Überzeugung gekommen sei, dass so weitgehende deutsche Forderungen wie in letzter Zeit nur dann gutwillig durchzusetzen seien, wenn die Parteien selbst die Hauptverantwortung in der Regierung behielten. Knutsen hätte doch nicht die genügende Autorität, um sich in den immer schwieriger werdenden Zeiten als unparteiischer Staatsminister gegenüber den Parteien stark machen zu können.

Stauning versicherte, dass er bereit sei, unserem Wunsche nach einer Zurückdrängung uns nicht genehmen parteipolitischen Einflüssen entgegenzukommen, die dänischen Nationalsozialisten nicht zu verfolgen und eine positivere Zusammenarbeit mit uns bei gleichzeitiger Unterdrückung jeder deutschfeindlichen Agitation einzuleiten.

Zwischendurch geführte Verhandlungen über Abgabe der dänischen Torpedoboote haben in den letzten Tagen Interesse der Regierung voll beansprucht, sodass die politischen Besprechung erst Anfang nächster Woche in ein konkreteres Stadium kommen werden.

Renthe-Fink.

Hergestellt in 14 Stück

Davon sind gegangen:

Nr.	1	an	Pol VI (Arb. St.)
-	2	-	R.A.M.
-	3	-	St.S.
-	4	-	Chef A.O.
-	5	-	B.R.A.M.
-	6	-	Leiter Abt. Pol.
-	7	-	— — Recht
-	8	-	— — Pers.
-	9	-	— — W.
-	10	-	— — Kult.
-	11	-	— — Presse
-	12	-	— — Prot
-	13	-	— — Dtschl.
-	14	-	Dg. Pol.

Dies ist Nr. 3.

*) Pol VI 51.

. 156.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale mellem statsminister Stauning og presseattaché Gustav Meissner.

30. januar 1941.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 30. Jan. 1941, 20.50 Uhr

Ankunft: — 30. — — 2.25 —

Nr. 141 vom 30.1.

Im Anschluss an Drahtbericht Nr. 114*) vom 24.1.

Zur Information.

Der Staatsminister Stauning ausdrückte Meissner gegenüber Bereitwilligkeit, verbunden mit Einstellung aggressiver Haltung gegen Nationalsozialisten, Begnadigung der wegen Übertretung Uniform- und Demonstrationsverbotes bestraften Angehörigen nationalsozialistischer Partei zu veranlassen, dagegen versuchte er, Hedtoft-Hansen in Schutz zu nehmen und wollte personelle Umbildung des Kabinetts nur insofern zugestehen, als Generaldirektor Knutzen Schiffartsministerium übertragen und ausserdem ein Propagandaministerium mit bisherigem Departementschef des Staatsministeriums Andreas Möller gebildet werden sollte. Deises haben wir als ungenügend bezeichnet und besonders Ausscheiden Hedtoft-Hansens aus politischen Ämtern und durchgreifende Umbildung Kabinetts erneut verlangt.

Habe heute mit Aussenminister Ergebnis Umbildungs-Besprechungen mit Stauning erörtert und auf ihn im Sinne unserer Forderungen gedrückt. Scavenius wird jetzt den Ministerrat befassen. Weiterer Bericht vorbehalten.

Renthe-Fink.*Hergestellt in 15 Stück**Davon sind gegangen:*

Nr.	1	an	Pol. VI (Arb. St.)
-	2	-	RAM
-	3	-	St. S.
-	4	-	BRAM
-	5	-	Botsch. Ritter
-	6	-	Leiter Abt. Pol.
-	7	-	— — Recht
-	8	-	— — Pers.
-	9	-	— — W.
-	10	-	— — Kult.
-	11	-	— — Presse
-	12	-	— — Prot.
-	13	-	— — Dtschl.
-	15	-	Länd. Ref.

Dies ist Nr. 3.

*) bei Pol. VI.

157.

Medlem af Wehrwirtschaftstab Dänemark, Forstmanns indberetning ang. den danske befolknings indstilling til Tyskland.

15. februar 1941.

Geheim.

WEHRWIRTSCHAFTSTAB DÄNEMARK

Kopenhagen, den 15.2.1941.

Abt. Allg. Az.66/Wi-Ber. Nr.113/41g

Betr.: Lagebericht.

a) Stimmung der Bevölkerung.

Auf die Stimmung der Dänen Deutschland gegenüber haben 2 Ereignisse während der Berichtszeit grossen Einfluss ausgeübt und sind Tagesgespräch:

Die Spionageangelegenheit des dän. Oberstl. Ørum und die von Deutschland verlangte Herausgabe von dänischen Torpedoboote an die deutsche Kriegsmarine.

Während die Behandlung des Falls Ørum durch die deutschen Stellen allgemein als sehr loyal und entgegenkommend bezeichnet wird, brandmarkt man in weiten Kreisen die geforderte Abgabe der Torpedoboote als gegen die Abmachungen des 9. April 1940 verstossend und als Verletzung der dänischen Ehre.

Das neue dänische Gesetz, welches hohe Strafen gegen die Verbreiter von Gerüchten vorsieht, wird, weil notwendig, durchaus verständnisvoll hingenommen und nicht bekämpft.

An sich ist in Dänemark der Boden für eine gute Zusammenarbeit mit Deutschland vorhanden. Industrie und Landwirtschaft, Handel und Gewerbe wollen heute mit Deutschland sehr gerne geschäftliche Verbindungen anknüpfen, und die nach Deutschland vermittelten dänischen Arbeiter haben während ihres Weihnachtsurlaubs in Dänemark in deutschfreundlicher Einstellung gute Aufklärungsarbeit über die wirklichen Zustände in Deutschland vermittelt und damit Stimmung für Deutschland gemacht. Nur will man hier seine innerpolitischen Angelegenheiten und die Massnahmen für die Neugestaltung Dänemarks unter sich selbst erledigen, d. h. ohne auffällige deutsche Einflussnahme.

Vom wehrwirtschaftlichen Standpunkt aus gesehen braucht das Land Ruhe, damit seine Ausnutzung für die Fertigung der Wehrmachtgeräte und die Ablieferung von landwirtschaftlichen Produkten nach Deutschland reibungslos und mit grösstem Ergebnis erfolgen können.

Der von Monat zu Monat nicht unerheblich steigende Auftragsbestand der dänischen Industrie an unmittelbaren und mittelbaren Wehrmeltaufträgen auf dringendst benötigtes Kriegsgerät sowie deren Teile und die wegen der ernsten Arbeitseinsatzlage in Deutschland vom Reichsmarschall gestellte Forderung nach Verlagerung von Aufträgen des zivilen Sektors in die besetzten Gebiete, also auch nach Dänemark, müssen d[ies]s[eitigen] E[rachtens] zu der Überlegung führen, dass z. Zt. diese Kriegsnotwendigkeiten unbedingt das Primäre sind, nach denen sich alle Entschlüsse über eine Dänemark gegenüber einzuschlagende Politik zu richten haben.

Nach dem Kriege wird sich ds. E. in Dänemark schnell politisch vieles entwickeln, was sich heute — von Deutschland etwa forciert gewollt — bei der dänischen Mentalität, die wir, ganz besonders jetzt im Kriege, von heute auf morgen doch nicht ändern können, nur unter grosser Beunruhigung der Bevölkerung erzwingen lässt. Die Folge hiervon würde Arbeitsunlust sowohl der Arbeitsgeber wie der Arbeitnehmer und passiver Widerstand sein können, der schliesslich zu Sabotageakten in den mit wichtigstem Kriegsgerät belegten dänischen Betrieben führen könnte.

W Stb Dänemark hält es deshalb für seine Pflicht, hierauf nachdrücklich aufmerksam zu machen.

gez. Forstmann.

158.

**Brev [fra hofjægermester Jørgen Sehested] til SS-Gruppenführer
Reinhard Heydrich.**

18. februar 1941.

Übersetzung.

Kopenhagen, den 18. Februar 1941.

Herrn SS-Gruppenführer Heydrich!

Mit Bezug auf die Besprechungen auf Lindenberg über die nordischen Probleme nehme ich mir die Freiheit, eine Darstellung über die Entwicklung des Landes in der letzten Zeit zu geben. Ich nehme als Ausgangspunkt eine Besprechung, die ich gestern mit dem König hatte. Der äussere Grund zur Audienz war ein Todesfall in meiner Familie, aus welchem Anlass Seine Majestät den Wunsch geäussert hatte, mich zu sehen.

Wie Sie sich möglicherweise erinnern, bestand von seiten des Königs ein bedauerliches Missverständnis über eine Zusammenkunft am 15. August 1940 in meinem Hause auf Fünen zwischen den Herren von Löw und Hans Pahl mit leitenden Vertretern der D.N.S.A.P., der L.S. und der Bauernpartei. Der König liess mich bei Gelegenheit wissen, dass die Regierung auf Veranlassung der Polizei beschlossen hatte, wegen der stattgefundenen Verhandlungen Anklage auf Landesverrat gegen mich zu erheben. Auf eine schriftliche Erklärung meinerseits hin, in der ich ausführte, dass die geführten Verhandlungen, die u. a. die Landwirtschaftsverhältnisse berührten, unbedingt im Interesse des Landes gewesen sei, wurde in der Sache weiter nichts unternommen.

Im Verlauf der gestrigen Unterhaltung ersuchte mich Seine Majestät in freundlichem und bestimmtem Ton, dass ich mit meiner Arbeit eine neue politische Orientierung vornehmen solle, und begründete das mit einer Darstellung seiner Ansicht über die Stellung des Landes im Augenblick.

Ich sagte, ich sei noch immer der Ansicht, dass ein solches Verständnis mit Deutschland hergestellt und dass Dänemarks Selbständigkeit und Souveränität wieder aufgerichtet werden könne. Ich äusserte mein Vertrauen, dass die leitenden Männer Deutschlands immer zur Zusammenarbeit mit diesem Ziel vor Augen bereit seien. *Dagegen gab ich meinem tiefen Bedauern Ausdruck über die hiesige deutsche Vertretung*, nach den Erfahrungen, die ich seit der Besetzung des Landes am 9. April gemacht hatte und behauptete, *dass die Gesandtschaft und ihre Handlungsweise kaum in Übereinstimmung mit dem Wunsche bei den massgebenden deutschen Kreisen sein könnte*, soweit ich mich in dieser Hinsicht orientiert fühlte.

Nach einigen Bemerkungen persönlicher Art schloss die Audienz mit der Anheimstellung vonseiten des Königs, besser die von ihm in der Unterredung erwähnten Gesichtspunkte zu beachten.

Die Entwicklung hier in Dänemark in den letzten 6 Monaten muss *für alle Freunde Deutschlands eine entschiedene Enttäuschung sein*. Das Volk war bereit, die Folgen der Ereignisse des 9. April zu tragen und sich freiwillig mit einem neuen Regierungssystem abzufinden, nachdem das parlamentarische System offenbar in den Augen aller eine so entscheidende Niederlage erlitten hatte. Diese meine Ansicht wird u. a. durch die Ruhe bestätigt, um nicht zu sagen Gleichgültigkeit, mit der das dänische Volk das Abblasen der Kommunalwahlen hinnahm.

Mit Begeisterung trat ich wie auch Frits Clausen, Knut Bach und Hartel für eine Zusammenarbeit mit Deutschland auf nationalsozialistischer Ideengrundlage ein. In Übereinstimmung mit meinen deutschen Freunden bekämpfte ich öffentlich Männer, wie Hartvig Frisch, Hedtoft Hansen und Christmas Möller, die früher Deutschland und seinen Führer auf das grösste beleidigt hatten und nun versuchten, das Volk aufzuhetzen und allen Versöhnungsbestrebungen entgegenzuwirken. Ich darf sagen, dass die Angriffe auf diese Personen, die in den höchsten politischen Stellungen des Landes standen, ihnen den entscheidenden Schlag zugefügt und das Königshaus von der Notwendigkeit überzeugt haben, sich mit anderen Ratgebern zu umgeben, die in jedem Falle nicht als Feinde Deutsch-

land und der nationalsozialistischen Idee gegenüberstehen. Bedingung für den Erfolg der Arbeit müsste aber doch sein, dass unsere deutschen Freunde sich auch hier im Lande zur Zusammenarbeit mit uns bekennen. Wir waren nicht imstande, alleine das Odium auf uns zu nehmen, die Besetzung und die Zusammenarbeit mit Deutschland zu verantworten. Wir haben in der Zwischenzeit bei verschiedenen Gelegenheiten bemerkt, dass die *hiesige deutsche Vertretung*, die während langer Jahre eng mit den marxistischen Politikern zusammengearbeitet hat, eher die Regierung gegen unsere Angriffe gestützt hat als umgekehrt. Ich gestatte mir nur einige Beispiele hierfür zu nennen.

Als ich im August Aussenminister Munch angegriffen und öffentlich nachgewiesen hatte, dass das Pressebüro des Aussenministers auf verfassungswidrige Weise die L.S.-Propaganda sabotierte, *erhielt ich von der deutschen Botschaft die persönliche Bitte, einen schon ausgearbeiteten Aufruf an die Öffentlichkeit zurückzuhalten*, mit der Begründung, dass die Regierung leicht zu Fall gebracht werden könnte, was bei dem gegenwärtigen Zeitpunkt nicht geschehen sollte.

Als ich im Oktober auf Veranlassung der D.N.S.A.P. einen gut vorbereiteten Angriff gegen unsere Gegner innerhalb der Polizei und der Justiz richtete, wurde der Angriff vom Handelsministerium mit einer Anzeige gegen mich wegen Devisenschmuggels beantwortet. Erst nach 3 Monaten wurde die Untersuchung abgeschlossen mit einer schriftl. Verlautbarung vom Handelsministerium, dass mein Vorgehen durchaus gesetzesmässig wäre. In der Zwischenzeit hatte ein *bedeutendes, langjähriges Mitglied der deutschen Gesandtschaft* die Gelegenheit benutzt, ehrenrührige Gerüchte über mich und meine Arbeit zu verbreiten.

Ich habe nicht die Absicht zu sagen, dass die deutsche Politik hierzulande seit dem 9. April verfehlt wäre. Das Verhältnis zu den Besatzungstruppen war ursprünglich gut, wenigstens in Jütland. Seitdem hat man trotz Frits Clausens Warnungen an Minister Luther zugelassen, dass die Bevölkerung systematisch zum Hass gegen Deutschland aufgehetzt wurde.

Von Monat zu Monat wurden die uns zur Kenntnis gegebenen Zeitpunkte für die Machtübernahme verschoben, obwohl die Regierung und das Volk sie erwartete. Als man von deutscher Seite aus um die Neujahrszeit in ultimativer Form die Forderung stellte, dass Stauning in jedem Falle zurücktreten sollte, nahm die Regierung nicht die geringste Rücksicht darauf.

Die Forderung von deutscher Seite auf gerichtliche Verfolgung gegen Hedtoft-Hansen wegen seines Verhaltens seit dem 9. April u. a. in der Mateotti-Fond-Angelegenheit, wurde nicht zu Ende geführt. Die Beweise für seine Beteiligung an deutschfeindlicher Propaganda im Januar dieses Jahres haben ebenfalls nicht dazu geführt, dass er als Folketingsmann entfernt wurde.

Durch diese und andere wankende und inkonsequente Handlungen wird die Regierung und die Öffentlichkeit in der Auffassung bestärkt, dass man mit passivem Widerstand die Stellung halten kann bis die Wendung im Kriegsglück eintritt, die man erhofft. Für L.S. und D.N.S.A.P. wurde die Entwicklung katastrophal. Unter dem Eindruck, dass Deutschland hierzulande keine Zusammenarbeit mit den Nationalsozialisten wünscht, hat die Regierung einen Verleumdungskampf ohnegleichen gegen unsere Gruppen und deren Leute führen können. Wir stehen dem machtlos gegenüber, da unser korruptes Rechtssystem im Dienste der Regierung steht. Man hat sich auch nicht entblödet, jüdische Richter in Rechtssachen gegen unsere Leute anzuwenden.

Am 8. Januar suchte ich nach vorhergegangener Absprache Herrn *Minister von Renthe-Fink* auf und machte ihn darauf aufmerksam, dass die Lage sich für L.S. in gefährvoller Weise entwickelt hätte, dass ich fast täglich von Knut Bach wegen Meiereien und Schlachtereien angerufen würde, die sich aus der Organisation wegen der dänischen Verleumdungen in der Venstre- und soz. dem. Presse herausmelden. Ich bedauerte zunächst dem Minister gegenüber, dass der König um den 15. Dezember herum informiert wurde, dass die Deutschen nichts mehr von Frits Clausen wissen wollten. *Herr v. Renthe-Fink* fragte hierauf, ob es sich nicht um eine Verwechslung der Namen Stauning und Clausen handelte. Ich sagte, dass der Hoffnung auf einen Regierungswechsel, die im ganzen Lande bei dem von deutscher Seite erfolgten Ultimatum erwartet war, eine Gegenaktion gegen uns folgen würde, falls Deutschland nicht an seiner Forderung fest hielte. Der Minister

antwortete, dass in Dänemark nichts so schnell gehen könnte. Es würde aber etwas geschehen; was, wieviel und wann, konnte er nicht sagen.

Ich sagte, dass die Ereignisse genau in dem Augenblick eintreten würde, den der Minister selbst bestimmte. Ich fügte hinzu, dass ich nach der ständigen Verschiebung des Zeitpunktes für den Sturz der Regierung, die verwirrend und auflösend innerhalb unserer Reihen wirkte, nicht länger die Verantwortung für den Zusammenhalt der L.S.-Bewegung mit der D.N.S.A.P. auf mich nehmen könnte.

Als Herr v. Löw mir am 30. Juli 1939 vorschlug, am besseren Verhältnis zwischen Deutschland und Dänemark mitzuarbeiten, sagte ich: „Wie soll das möglich sein, *solange die offizielle deutsche Vertretung hier, Herr v. Renthe-Fink, nach bestem Vermögen die marxistische Regierung stützt*, und solange Deutschland in Konkurrenz mit England die dänische Landwirtschaftsproduktion zu halben Preise abnimmt?“

Ich hörte bei einer Unterredung mit Herrn v. Löw, dass die, *die heute Deutschlands Aussenpolitik bestimmen*, in der Folgezeit eine andere Linie Dänemark gegenüber verfolgen würden. Ich behauptete, dass man hier nach einen *Gesandtenwechsel* am 30. Sept. 1939 oder spätestens am 9.4.1940 erwarten konnte.

Frits Clausen ist ein Mann ohne Falsch. Er hat vor 10 Jahren einen dänischen Nationalsozialismus geschaffen und eine Partei darum gesammelt. Clausen ist unter den ersten, die sich hier im Norden für Deutschlands Weltaufgabe eingesetzt haben. Er hat 10 Jahre hindurch die gehässigste Verfolgung durch die jüdisch-marxistischen Machthaber in Dänemark aushalten müssen und hat doch immer mehr Anhänger in der Bevölkerung für seine Gedanken gewonnen. Wir hatten niemals gedacht, dass er nun ein Opfer nach alter Sitte für eine diplomatische Intrige mit ihren Ränken und verächtlichem Doppelspiel sein sollte.

Man kann sich nicht darüber wundern, dass der englische Rundfunk in diesen Tagen über das Schicksal, das den dänischen Nationalsozialisten zu Teil wird, Triumphgeschrei ausstößt. Wir sehen im Laufe von höchstens 6 Wochen eine Auflösung der gemeinsamen Front, es sei denn, dass eine entscheidende Wendung im Auftreten Deutschlands gegen die Regierung hier eintritt.

Beim *Frühstück im Hause der Flieger* sagten Sie, dass wir als Männer der germanischen Rasse ohne Vorbehalt und in gegenseitigem Vertrauen unsere Meinung gegenseitig sagen können. Ich möchte mir gestatten, meinen Bericht damit zu schliessen, dass, wenn man eine Erneuerung der Zusammenarbeit mit der Aussicht auf positive Ergebnisse will, folgende Massnahmen sicher zur besseren Entwicklung beitragen können:

Dass ein *Gesandtenwechsel* vorgenommen wird, zusammen mit der *Entfernung von Personen innerhalb der Gesandtschaft*, denen wir mit Recht wegen ihrer unzulässigen Zusammenarbeit mit Stauning misstrauen. Dass Personen, die sich hierzulande eines Verbrechens gegen den deutschen Staat schuldig gemacht haben, von deutschen Gerichten verfolgt werden.

Dass die deutsche Polizei uns aktiv unterstützt, die englische Tätigkeit zu bekämpfen, die durch dänische Politiker ausgeübt wird.

Dass Stauning aus der dänischen Politik entfernt wird und die Regierung durch ein geschäftsführendes Ministerium ersetzt wird.

Bei allen dänischen Nat. Soz. hat die Rede des Führers vom 26. ds. Mts. guten Widerhall gefunden, als er vom Kampfe der Partei gegen die damaligen jüdisch-marx. Machthaber sprach.

Ich bitte Sie aus diesem Grunde, unseren Schwierigkeiten Verständnis entgegenzubringen. Ich möchte den Wunsch aussprechen, dass die Kopien meiner politischen Korrespondenz zur Aufbewahrung in ein deutsches Archiv kommen, da ich gerne der Folgezeit gegenüber beweisen will, dass ich auch redlich für Deutschlands Sache gearbeitet habe.

Es grüsst Sie hochachtungsvoll

Übersetzt:

(Ulæseligt navn).

Für die Richtigkeit:

Klamroth.

Hptm.

Notat fra Forhandlinger paa Broholm i Dagene 7.—13. Oktbr. 1941

Med Henblik paa en forestaaende Tilpasning af de danske Forfatnings- og Regeringsforhold var man enige om, at det var nødvendigt paa nærværende Tidspunkt fra dansk Side at tage Initiativet. Der var ligeledes Enighed om, at „Fællesfronten“ d. v. s. L.S., Bondepartiet og Majoratsgruppens Opmarch ved Siden af D.N.S.A.P. maatte danne Grundlaget i et Forsøg paa at vinde Folket for en Nyordning i Forstaaelse med Tyskland.

„Fællesfronten“ har imidlertid siden Sammenbrudet i Januar Maaned kun kunnet opretholdes i visse Hovedtræk, hvorefter det vigtigste er, at L.S. stadig bekender sin Tilslutning til Nationalsocialismen og Tyskland. Samtidig har Forholdene indenfor D.N.S.A.P. udviklet sig saa afgjort uheldig, at den samlede Front efter mange Frafald trues af Oplosning.

I denne Forbindelse maa dog bemærkes, at naar B'ernes Indflydelse har kunnet blive saa alt afgørende indenfor Partiet, saa at de bedre Elementer efterhaanden har kunnet fordrives, skyldes det *et intimt Samarbejde med bestemte Personer indenfor den herværende tyske Repræsentation, der til almindelig Forundring har tilført Partiet store Pengemidler*, hvis Anvendelse paa den ene Side ikke har kunnet kontrolleres, paa den anden Side i alle danske Kredse opfattes som Udtryk for, at de paagældende Personer staar i et fuldstændig økonomisk Afhængighedsforhold af Tyskland, og tilstræber at komme til Magten ved tysk Hjælp. I sit Brev til Clausen af 8. Oktober d. A. stiller undertegnede det Krav, at en Ændring indenfor Partiet faar et ydre Udtryk. Hvis Fronten skal staa rent overfor det danske Folk en kritisk Situation, er det nødvendigt, at der til Offentligheden sker en Tilkendegivelse af:

1) at Medlemmerne af Familien Bryld afbryder enhver Forbindelse med Partiet.

For med Sikkerhed at naa dette Resultat, opfordres F. C. til en Samtale med Hartel, Raben, Sehested og Knud Bach, hvori man som Betingelse for Videreførelse af Samarbejdet kræver Bryld'erne fjernet.

Hvis man uanset en saadan Henvendelse *fra tysk Side fortsætter at yde Pengemidler til B'erne*, maa det fra vor Side tilkendegives, at vi fralægger os Ansvar for de Følger dette kan faa, idet de stedfundne *Uregelmæssigheder* næppe kan holdes hemmeligt.

2) Henvisende til de *Klager* der siden Juli 1939 er forsøgt viderebragt til Berlin *over den herværende tyske Repræsentation*, kan man maaske formode, at der efter en *Revision af de før omtalte Pengeudbetalinger og Ansvar* herfor, vil ske en *Personændring*. Hvis en saadan ikke sker *indenfor en rimelig Tid*, vil undertegnede, Sehesteds Brev, til H., bliver fremsendt med nye Kommentarer.

3) Naar vi staar overfor *en handlekraftig og loyal Repræsentant fra Tyskland*, er Tidspunktet inde til at søge at fjerne Regeringen. Naar vi har Sikkerhed for, at et saadant Forsøg ikke ligesom i Januar 1941 vil blive hindret fra tysk Side, er det af afgørende Betydning, at alt hvad „Fællesfronten“ har af Angrebsmateriale mod Regeringen, samtidig sættes ind.

Vi maa da uden Hensyn til strafferetlig Forfølgning afsløre de Korruptionsaffærer, hvor vi raader over de tilstrækkelige Beviser. Jeg nævner i denne Forbindelse

1) Staunings Forhold til Kaufmann og Grønlandssagen,

2) En samlet Redegørelse for Kyhlsagerne med Afsløring af de højtstaaende Retsembedsmænd, som derigennem er kompromitterede,

3) Der udsendes en Redegørelse til samtlige danske Husstande f. Eks. i Form af Brevet til Stauning.

Hvis Tidspunktet er rigtig valgt, hvis Sejrene paa Østfronten og Tysklands Stilling til en europæisk Nyordning maa medføre Afskaffelsen af marxistisk-jødiske Regeringer i Tysklands Nabolande, vil vore Angreb, naar de indsættes hensynsløst, være tilstrækkelige til at Regeringen trækker sig tilbage.

Hvad der skal erstatte Regeringen, kan der, efter undertegnede, Sehesteds Mening ikke tages endelig Stilling til idag. Vort Maal maa være at bringe Situationen til det Punkt, at Regeringen er fjernet.

159.

Telegram fra Renthe-Fink ang. samtale med Frits Clausen om splittelsen i DNSAP.

20. februar 1941.

Telegramm

(Geh. Ch. V.)

Kopenhagen, den 20. Februar 1941 19.00 Uhr

Ankunft: — 20. — — 20.00 —

Nr. 256 vom 20.2.41. CITO!

Im Anschluss an Drahtbericht Nr. 253 vom 19. Februar.

Clausen verkennet keineswegs, dass durch Bildung Oppositionsgruppe Arbeit seiner Partei vorübergehend einen Rückschlag erleiden kann, und dass jedenfalls eine gewisse Beunruhigung innerhalb der Partei eintreten wird, er hält aber eine Klärung für notwendig und wünschenswert und sieht Entwicklung ruhig an, da es bisher Oppositionsgruppe nicht gelang, eine grössere Anzahl Anhänger der DNSAP mitsichzuziehen.

Clausen einsieht nun selbst, dass die ihm von deutscher Seite geratenen Änderungen seiner Parteiorganisation richtig sind und keinen längeren Aufschub dulden. Er beabsichtigt daher, Vorfall als Anlass zu benutzen, um durchgreifende Säuberung seiner Partei vorzunehmen und zugleich Organisation straffer zusammenzufassen. Hierfür will er besonderen Organisationsleiter einsetzen; aussersehen ist Dr. Hoffmann-Madsen, Vendsyssel, einer seiner ältesten Mitarbeiter in Jütland und ausserhalb jedes Personenstreites in der Partei. Clausen hofft, so für die konstruktive politische Aufgabe persönlich freier zu werden. Er geht hierbei von der gewonnenen Erkenntnis aus, dass bisherige Arbeitsform seiner Partei nicht ausreicht, um ihr erforderlichen Einfluss in Dänemark zu verschaffen und dass er deshalb mehr als bisher versuchen muss, einflussreiche Kreise an die Partei heranzuziehen. Nachdem er bereits die radikale Propagandaform der Partei auf eine ruhigere und aufbauende Linie umgestellt hat, denkt er jetzt daran, die Arbeitsweise seiner Partei noch natürlicher an die dänische Mentalität und die hiesigen besonderen politischen Gegebenheiten anzupassen.

Splittergruppe wird sicherlich versuchen, Verbindung nach Deutschland aufzunehmen. Es erscheint mir für Entwicklung entscheidend, dass sie bei sämtlichen Amts- und Parteistellen verschlossene Türen findet.

Pressemässig sollten wir meines Erachtens dem Vorfall keine Bedeutung beimessen auch wenn, wie zu erwarten, gegnerische Propaganda aus ihm politisches Kapital zu schlagen versucht.

Renthefink.*Hergestellt in 16 Stück**Davon sind gegangen:*

Nr.	1	an	Pol. VI	(Arb. St.)
-	2	-	R.A.M.	
-	3	-	St. S.	
-	4	-	Chef A.O.	
-	5	-	B.R.A.M.	
-	6	-	Leiter Abt. Pol.	
-	7	-	—	Recht
-	8	-	—	Pers.
-	9	-	—	W.
-	10	-	—	Kult.
-	11	-	—	Presse
-	12	-	—	Prot.
-	13	-	—	Dtschl.
-	14	-	Dg. Pol.	
-	15	-	pers. Stab	((Hewel)
-	16	-	Länd. Ref.	

160.

Udkast til indberetning af Renthe-Fink ang. den politiske situation i Danmark.

27. februar 1941.

Entwurf!

Kopenhagen, den 27. Februar 1941

Ref. LS Meissner.

Inhalt: Entwicklung der innerpolitischen Lage.

5 Durchschläge

1) *An das Auswärtige Amt,
Berlin.*

Obwohl sich das Regime Stauning bemüht, in ruhiger und zurückhaltender Form zu arbeiten, ist es doch offensichtlich, dass dieses Regime durch die verschiedenen Ereignisse der letzten Wochen empfindliche Stösse erhalten hat. Die Ausbootung des früheren Handelsministers Christmas Möller aus der dänischen Politik und die Entfernung des Reichstagsabgeordneten Hedtoft-Hansen aus den führenden politischen Positionen der sozialdemokratischen Partei sind politisch als Schwächezeichen des Regimes Stauning aufgefasst worden. Ebenso hat auch die Abgabe der Torpedoboote das Ansehen der jetzigen Regierung in der Bevölkerung vermindert. Als weitere schwächende Massnahme kommt das Verbot der Kommunalwahlen hinzu, auf deren Veranstaltung die Regierung Stauning und die grossen Sammlungsparteien die Hoffnung gesetzt hatten, ein zahlenmässiges Ergebnis zu erzielen, das die Geringfügigkeit der nationalen Opposition klar unter Beweis stellte. Es steht nun noch die Frage der Amnestie der dänischen Nationalsozialisten zur Diskussion, in der die Regierung auf unseren Wunsch hin bereits die entscheidenden Verhandlungen aufgenommen hat. Die Verkündung der Amnestie der dänischen Nationalsozialisten wird also in der nächsten Zeit zu erwarten sein. Staatsminister Stauning scheint trotz der politischen Schwierigkeiten und wirtschaftlichen Sorgen seines Regimes bisher noch zähe an seinem Posten festzuhalten, obwohl er ursprünglich bereit gewesen ist, zu Gunsten eines unpolitischen Staatsministers sich mit einem anderen Ministerium zu begnügen. Obwohl der König seinerzeit nicht geneigt gewesen ist, Stauning von sich aus abzusetzen, war er doch bereit, diesen auf Wunsch von seinem Staatsministerposten zu befreien. Wenn Stauning trotz dieser Voraussetzungen sich später doch entschlossen hat, auf seinem Staatsministerposten zu bestehen, hängt dieses mit der seinerzeitigen Auffassung der Regierung zusammen, dass die militärische Entscheidung auf Grund der wenigen Ereignisse und des für die Engländer günstigen Bildes der kriegesischen Entwicklung in Afrika und Griechenland noch offen stünde. Auch über die Ereignisse in Norwegen waren der Regierung offenbar auf dem Wege über Schweden Mitteilungen bekannt geworden, die davon zeugten, dass der Widerstand der norwegischen Bevölkerung gegen Quisling so gross sei, dass man deutscherseits wahrscheinlich gezwungen sein würde, etwa zum 25. März d.J. hinsichtlich der innerpolitischen Ordnung in Norwegen andere Dispositionen zu treffen. Als dritter Faktor spielten in die Haltung der Regierung Stauning die Ereignisse in Rumänien hinein, wo sich nach dänischer Auffassung gezeigt hatte, dass eine Übernahme der Staatsgeschäfte durch die Legionäre sich als undurchführbar erwiesen hatte, und wo man deutscherseits bereit gewesen war, um der Zusammenarbeit willen die Legionäre zu Gunsten einer gemässigten nationalen Richtung politisch preiszugeben. Endlich hat auch die Haltung Amerikas in dänischen politischen Kreisen Eindruck gemacht und zu der Annahme verleitet, dass es zuletzt doch noch zu einem Kompromiss der Achsenmächte mit England kommen würde, wobei Deutschland gezwungen sein würde, die Besetzung Norwegens und Dänemarks

sowie Hollands und Belgiens aufzugeben. Stauning hat es aus allen diesen Gründen als richtig angesehen, die Entscheidungen über die innerpolitische Lage in Dänemark hinauszuzögern und durch ein Eingehen auf unsere Forderungen zur Besserung des Verhältnisses zwischen Dänemark und Deutschland für sich Zeit zu gewinnen. Zweifellos spielen in die Haltung des Regimes Stauning auch hier kursierende Gerüchte über verschiedene politische Strömungen in Deutschland hinein, auf Grund derer man sich dänischerseits die Hoffnung machen konnte, dass vielleicht auch deutscherseits die Bereitschaft zu einem Paktieren mit dem alten Regime bestehen könnte. Wenn auch diese Gerüchte ohne Grundlage gewesen sind, so haben sie doch einen gewissen Glauben bei den Anhängern des Regimes gefunden.

Nachdem es sich erwiesen hatte, dass Stauning diesen Kurs für seine Regierung wählte, war die Opposition genötigt, eine Änderung ihrer Taktik vorzunehmen. Dieser Umstellungsprozess wurde in der DNSAP von dem Parteiführer Dr. Clausen damit begonnen, dass die Zeitung „Faedrelandet“ einen ruhigeren Ton in ihrer Stellungnahme zur innenpolitischen Lage anschlug. Gleichzeitig ist eine stärkere Konzentration der organisatorischen Arbeit der DNSAP durch Errichtung eines Hauptkontores in Kopenhagen vorgenommen worden, womit besonders den konstruktiven Aufgaben der Partei gedient sein soll. Diese Änderung der politischen Taktik hat verursacht, dass es zwischen einigen radikaleren Kräften und Clausen zu Umstimmigkeiten kam, wobei insbesondere die Zeitung „Faedrelandet“ Gegenstand einer scharfen Kritik war. Als Clausen sich ungewillt zeigte, von dem einmal beschlossenen neuen Kurs abzurücken, kam es zu der bekannten Splitterung und Bildung einer Oppositionsgruppe. Wenn auch diese Oppositionsgruppe bisher nicht vermocht hat, einen nennenswerten Anhang zu finden, ist selbstverständlich die Tatsache der Spaltung der Partei von der gegnerischen Presse aufgegriffen und propagandistisch gegen Clausen ausgenutzt worden.

Auf Seiten der dänischen Nationalsozialisten ist auch teilweise der Eindruck einer unstätigen Linie von uns entstanden, da unsererseits bei allen innenpolitischen Aktionen gegen das Regime Stauning davon ausgegangen wurde, keine Lösung herbeizuführen, die der allgemeinen Ruhe und Ordnung schädlich sein konnte. Die kriegswirtschaftliche Ausnutzung Dänemarks zwingt uns auch weiterhin zu einer engen Zusammenarbeit mit den entscheidenden Faktoren der jetzigen dänischen Politik. Es ist also nur möglich gewesen, bei diesen Voraussetzungen einen Mittelweg zu gehen, der nicht den Eindruck einer aufgezwungenen innerpolitischen Lösung entstehen liess, aber gleichzeitig auf längere Sicht gesehen sich als eine Unterstützung der Nationalsozialisten auswirken sollte.

Die allgemeine Stimmung in der dänischen Bevölkerung hat in den letzten Monaten den Eindruck unterstrichen, dass die innerpolitische Entwicklung entscheidend vom Ausgang der weiteren Kriegseignisse abhängig sein wird und dass es für ein Aufkommen der dänischen Nationalsozialisten so lange grosse Schwierigkeiten geben wird als sich nach dänischer Auffassung eine eindeutige Beurteilung der grosspolitischen Lage noch nicht ergibt.

Die deutlichen Zeichen der entscheidenden kriegerischen Vorbereitungen Deutschlands für das jetzige Frühjahr und die damit verbundene gesteigerte politische und militärische Aktivität hat in den letzten beiden Wochen bereits dazu geführt, dass man auf dänischer Seite in seinen deutschfeindlichen Stellungnahmen, die in der Gerüchte- und unterirdischen Schriftpropaganda ihren besonderen Ausdruck fanden, viel zurückhaltender geworden ist. Für die Stellung des Regimes Stauning wird dieses Einschwenken der politischen Opinion ohne Zweifel eine weitere Schwächung bedeuten müssen, zumal das Regime aufgrund seiner bisherigen unentschiedenen Politik auch in der kommenden Zeit mit unüberwindlichen wirtschaftlichen Schwierigkeiten zu kämpfen haben wird. Das grosse Missverhältnis zwischen Preis und Lohn, das durch die Entschlusslosigkeit der dänischen Regierung entstanden ist und die hohe Ziffer der Arbeitslosen, für deren Beschäftigung auch im kommenden Frühjahr nur sehr geringe Aussichten vorhanden sind hat bereits zur Bildung eines Gegensatzes zwischen den Gewerkschaften und der Regierung geführt, der bisher noch mühsam überbrückt werden konnte. Die Haltung der führenden Gewerkschaftler in dieser Auseinandersetzung ist deutlich davon beeinflusst, dass diese bei ihrem Deutschlandaufenthalt den Eindruck gewonnen haben, dass ihre sozialistischen Ziele nicht durch die grosspolitische Entwicklung und die Aussicht auf einen deutschen Sieg gefährdet

sind. Es ist zu erwarten, dass der Gegensatz zwischen den Gewerkschaften und den alten Regierungspolitikern sich mit den steigenden wirtschaftlichen Schwierigkeiten weiter vertiefen wird.

Für die dänischen Nationalsozialisten ergibt sich der Weg, über eine konstruktive Arbeit, die den brennenden innerpolitischen Fragen weitgehend Rechnung trägt, zu einer umfassenderen Koalition mit den Kreisen und Gruppen zu kommen, die bisher getrennt voneinander die Opposition gebildet haben. Gleichzeitig wird es für die Nationalsozialisten erforderlich sein, die Partei, in welche in den letzten Monaten eine Anzahl ungeeigneter Kräfte Eingang gefunden haben, zu säubern und straffer durchzuorganisieren. Für diese Arbeit, deren Notwendigkeit Clausen voll erkannt hat, ist bereits von ihm der Organisationsleiter Hoffman-Madsen bestimmt worden, dessen Tätigkeit zugleich Clausen die Möglichkeit geben wird, sich mehr als je mit den aufbauenden Plänen zu beschäftigen. Clausen wird dann seinerseits versuchen, mit einflussreichen Persönlichkeiten des dänischen öffentlichen Lebens in engeren Kontakt zu kommen, um dadurch die Führungsschicht der Opposition entscheidend zu erweitern. Parallel mit dieser Arbeit der dänischen Nationalsozialisten wird die Fortsetzung der Beziehungen zu den Gewerkschaften laufen müssen, um womöglich im weiteren Zuge der Entwicklung hier die breite Koalitionsbasis zu finden, die für eine spätere Machtübernahme erforderlich ist.

gez. **Renthe-Fink.**

161.

Udkast [af Renthe-Fink] til „Politisk årsberetning 1940“.

22. marts 1941.

Entwurf.

Kopenhagen, den 22. März 1941

Inhalt: Politischer Jahresbericht 1940.

3 Durchschläge.

A[uswärtiges] A[mt] Berlin.

Das Jahr 1940 ist in der Geschichte Dänemarks und für die deutsche-dänischen Beziehungen von schicksalhafter Bedeutung gewesen und stellt eine entscheidende historische Wende dar. Durch den Einmarsch der deutschen Truppen am 9. April kam Dänemark in die unmittelbare militärische, politische und wirtschaftliche Machtsphäre des Reiches. Eine natürliche und auf lange Sicht unabwendbare Entwicklung, der unter normalen Verhältnissen Jahre schwerer innerer Kämpfe vorangegangen wären, vollzog sich durch den Entschluss des Führers an einem Tage. Auf ihre einschneidende Bedeutung wird in den weiteren Ausführungen dieses Berichts kurz eingegangen werden.

Dänemark trat in das Jahr 1940 mit einem Gefühl grosser Unsicherheit und ernster Besorgnis für seine Zukunft ein. Die Sympathien der führenden Schichten des dänischen Volkes gehörten zweifellos England. Das revolutionäre Deutschland mit seinen grundlegenden sozialen Umwälzungen erschien den Dänen als eine Bedrohung ihrer jahrhundertlang beobachteten, materialistisch ausgerichteten Lebensform, die sie durch das Versailler System für besonders gesichert hielten. England galt hierzulande als mächtigster Garant dieses Systems. Der Ausbruch des Krieges zwischen England und Deutschland wurde hier als verhängnisvolle Prüfung empfunden, wenngleich kaum Zweifel daran bestanden, dass das weltbeherrschende England als Sieger hervorgehen würde. Diese innere Einstellung hinderte die Dänische Regierung, die sozialdemokratisch geführt und entscheidend beeinflusst war,

jedoch nicht daran, nach aussen hin den Grundsatz der Neutralität betont zu vertreten, und mit dem grossen und zunächst auf alle Fälle gefährlichen südlichen Nachbarn wirtschaftlich enge und politisch korrekte Beziehungen zu pflegen. Der deutsche Blitzsieg im Osten hatte den unbedingten Glauben an die Unbesiegbarkeit Englands wankend gemacht; Blockade und Wirtschaftskrieg begannen, Dänemark in fühlbare Mitleidenschaft zu ziehen. Der Ausbruch des finnisch-sowjetischen Krieges mit seinen internationalen Rückwirkungen brachte Skandinavien in unmittelbare Nähe der Kriegsereignisse. In diesem Konflikt stand die öffentliche Meinung des Landes eindeutig auf Seiten Finnlands, das, wenn auch in bescheidenem Masse, durch Entsendung von Freiwilligen und durch wirtschaftliche Massnahmen unterstützt wurde. Durch die englischen Pläne einer Intervention zugunsten Finnlands entstand auch für Dänemark die Gefahr, im Laufe der Ereignisse Kriegsschauplatz zu werden. Obwohl der Altmark-Fall und die Verminung norwegischer Hoheitsgewässer durch England die Zuspitzung der Situation deutlich zeigten, bedeutete es für die Dänen, deren Mentalität es entspricht, Gefahren ungern ins Auge zu sehen, eine Überraschung, als Deutschland am 9. April das Gesetz des Handelns im Norden an sich riss. Als die deutsche Aktion vom 9. April am Tage vorher durch den Durchmarsch deutscher Kriegs- und Transportschiffe durch den Grossen Belt in Richtung nach Norden ihre Schatten vorauswarf, und dänischerseits plötzlich ein Ministerrat auf den 8. April angesetzt wurde, habe ich auf die Dänische Regierung dahingehend eingewirkt, dass keine voreiligen und für Dänemark verhängnisvollen Beschlüsse für den Fall gefasst wurden, dass deutscherseits Forderungen an Dänemark gestellt werden müssten.

Am frühen Morgen des 9. April wurde die Dänische Regierung durch Überreichung des Memorandums vor die Entscheidung gestellt, entweder die deutsche Forderung nach Annahme des Schutzes seiner Neutralität anzunehmen, und damit seine Integrität und Souveränität zu sichern, oder sich auf einen sinnlosen Widerstand einzulassen. Der reale Sinn des Königs und des Staatsministers Stauning führte zu dem Entschluss, den Einmarsch der deutschen Truppen hinzunehmen und sich auf einen formalen Protest zu beschränken.

Diese dänische Haltung war für die deutschen Operationen im Norden von wesentlicher Bedeutung. Es wurde nicht nur Blutvergiessen erspart, sondern Dänemark bildete vom ersten Tage an eine wichtige Etappe für die deutsche Kriegführung in Norwegen, diente als Stützpunkt der deutschen Luftwaffe und Marine; darüber hinaus konnten die Erzeugnisse der leistungsfähigen dänischen Landwirtschaft sowie seine Industrie in starkem Masse der deutschen Kriegführung nutzbar gemacht werden.

Für die Reichspolitik in Dänemark entstand eine völlig neuartige Situation. Es galt auf der einen Seite, kompromisslos die Interessen der deutschen Wehrmacht im Lande selbst, wie für die gesamte deutsche Kriegführung zu sichern, auf der anderen die Souveränität und Unabhängigkeit des Landes zu achten. Es mussten Methoden gefunden werden, unsere Ziele weitmöglichst auf dem Wege einer freiwilligen Mitarbeit der Dänischen Regierung und des Volkes zu erreichen. Unsere Mittel waren nicht, wie in den Ländern, die uns als Feinde entgegengetreten waren, die Waffen der deutschen Wehrmacht, sondern die der politischen Einflussnahme und Überzeugung. Dem vom Reichsminister des Auswärtigen eingesetzten Bevollmächtigten des Reiches stand nicht eine durchorganisierte Zivil- oder Militärverwaltung zur Verfügung, sondern nur eine kleine Zahl von Mitarbeitern, die möglichst unsichtbar, aber massgeblich lenkend und leitend die Durchsetzung der deutschen Belange auf nahezu allen Gebieten des dänischen Lebens erreichen mussten.

Die Richtlinien des Reichsaussenministers verlangten von den Vertretern der deutschen Politik in Dänemark freundschaftliche Einstellung, Geduld, Ruhe, Takt und Zähigkeit. Unter Beachtung dieser Richtlinie ist es bis heute gelungen, die Wehrmachtsinteressen in jeder Beziehung zu wahren, Ruhe und Ordnung im Lande aufrechtzuerhalten und zu einer erfolgreichen Zusammenarbeit auf aussenpolitischem und wirtschaftlichem Gebiete mit der uns weltanschaulich keineswegs nahestehenden Dänischen Regierung zu gelangen. Die Lösung dieser Aufgabe wurde wesentlich erleichtert durch die vorbildliche Haltung der deutschen Truppen und den vertrauensvollen Kontakt, der von Anfang an zwischen den militärischen Kommandostellen und den Organen des Bevollmächtigten hergestellt werden konnte.

Vom Auswärtigen Amt wurden zur Durchführung dieser Aufgaben je ein Beauftragter für aussenpolitische Fragen, Fragen der inneren Verwaltung und für Wirtschaftsfragen unter der zentralen Leitung des Bevollmächtigten eingesetzt.

Auf dem Gebiet der *Aussenpolitik* wurde den Dänen als Ausdruck ihrer Souveränität das Recht, Gesandte zu entsenden und zu empfangen, zugestanden. Wir verlangten nur, dass die diplomatischen und konsularischen Vertreter der mit uns im Kriege befindlichen Mächte das Land verlassen; dagegen wurden keine Einwendungen gegen die Aufrechterhaltung dänischer Vertretungen in England und Frankreich erhoben. Für uns kam es zunächst darauf an, einen unkontrollierten Nachrichtenverkehr der Dänischen Regierung mit ihren Auslandsvertretungen zu unterbinden. Durch Vereinbarungen mit der Dänischen Regierung wurde die Überwachung des gesamten diplomatischen Telegramm- und Kurierverkehrs von und nach Dänemark vom Tage der Besetzung an durchgeführt. Sie vollzieht sich reibungslos, Verstöße auf dänischer Seite wurden bisher nicht festgestellt. Die Kontrolle verhindert nicht nur eine unseren Interessen zuwiderlaufende dänische aussenpolitische Initiative, sondern gibt uns zugleich die Möglichkeit, massgeblichen Einfluss auf die Weisungen der Dänischen Regierung an ihre Vertreter im neutralen und feindlichen Ausland zu nehmen.

An Problemen von aussenpolitischer Bedeutung spielt heute ausser dem die Gesamtpolitik Dänemarks beherrschenden Verhältnis zu Deutschland eigentlich nur noch die Grönlandfrage und im Zusammenhang damit die dänisch-amerikanischen Beziehungen eine Rolle. Die eminente Gefahr, dass die USA Grönland als einen Teil der „westlichen Hemisphäre“ militärisch besetzt und damit zu einem strategisch wichtigen Stützpunkt machen würde, konnte bisher noch dadurch gebannt werden, dass wir trotz gewisser gegen die Person des Dänischen Gesandten in Washington bestehender Bedenken diesem durch wohlabgewogene Instruktionen ein scheinbar von uns unbeeinflusstes Auftreten ermöglichten. Hinzu kam, dass in der grönländischen Frage eine gewisse Eifersucht zwischen Kanada und Amerika bestand, die sich einstweilen für Dänemark vorteilhaft auswirkte. Bis jetzt haben sich die Amerikaner darauf beschränkt, eine konsularische Vertretung in Grönland, und zwar ohne vorherige Zustimmung der Dänischen Regierung, einzurichten und unmittelbare Verhandlungen mit den dänischen Landvögten über einen Warenaustausch zu führen. Die dänische Souveränität über Grönland ist im übrigen noch neuerdings von der Amerikanischen Regierung bestätigt worden. Dass es sich hierbei nur um einen sehr labilen Zustand handelt, der sich jeden Tag je nach den amerikanischen Interessen ändern kann, liegt auf der Hand.

Gegen die Besetzung Islands durch England hat nicht nur die Isländische Regierung selbst Protest erhoben, sondern auf unsere Veranlassung auch der Staatsminister insofern Einspruch eingelegt, als durch die Besetzung die Rechte des Königs von Dänemark als Souverän von Island berührt werden. Auch gegen die Besetzung der Färöer wurde dänischerseits protestiert.

Ein wesentlicher Teil der diplomatischen Tätigkeit der dänischen Auslandsvertretungen gilt der Sicherung dänischen Eigentums, insbesondere der in ausländischen Häfen aufgelegten dänischen Schiffe. Während von uns darauf bestanden werden muss, dass die dänischen Schiffe in neutralen Häfen verbleiben, um sie feindlicher Nutzbarmachung zu entziehen, sind in der USA und in südamerikanischen Staaten ernsthafte Bestrebungen im Gange, die dänischen Schiffe für eigene Interessen zu verwenden. Völkerrechtswidrige Beschlagnahmen sind in Chile und Peru bereits erfolgt und stehen in Amerika anscheinend bevor. Bezüglich Argentinien besteht die Aussicht, dass unserem, offiziell von der Dänischen Regierung vertretenen Standpunkt, dass eine Infahrtsetzung nicht erfolgen dürfe, Rechnung getragen wird. Die Lage der Dänischen Regierung in dieser Frage wird dadurch erschwert, dass ihre Haltung sich häufig gegen die wirtschaftlichen Interessen der dänischen Reeder richten muss.

Im übrigen liegt — wie auch schon vor dem 9. April — der Schwerpunkt der dänischen Aussenpolitik auf wirtschaftlichem Gebiet. Die *Aussenhandelspolitik Dänemarks* hängt jetzt völlig von dem Warenaustausch mit Deutschland ab. Wirtschaftsbeziehungen mit dritten Ländern kommen für Dänemark nur in Frage, soweit dadurch deutsche Interessen nicht beeinträchtigt werden. Alle einschlägigen Abmachungen werden nur unter Mit-

wirkung und mit Zustimmung des Bevollmächtigten bezw. des Beauftragten für Wirtschaftsfragen abgeschlossen.

Die dänische Wirtschaftspolitik wird von uns so gelenkt, dass sie im Rahmen des grossdeutschen Wirtschaftsplanes bestimmte Funktionen ausübt. Voraussetzung hierfür ist, dass Dänemark, insbesondere im Kriege und trotz der Besetzung, lieferfähig bleibt. Es ist bisher stets gelungen, ohne erkennbaren deutschen Druck die Dänische Regierung zu veranlassen, diejenigen Massnahmen zu treffen, durch die unsere vermehrte Versorgung mit dänischen landwirtschaftlichen Produkten, und zwar ohne die Futtermiteleinfuhr aus Übersee, gewährleistet wird. Es hat sich als richtig herausgestellt, dass die erforderlichen Rationierungsmassnahmen nicht in Anlehnung an die deutschen Verhältnisse von uns diktiert wurden, sondern den Dänen im Rahmen derjenigen Möglichkeiten überlassen blieben, die ihnen nach Erfüllung unserer Ansprüche offen standen.

Nach Absperrung Dänemarks von allen anderen ausländischen Rohstoffquellen ist die dänische Industrie so gut wie ausschliesslich auf deutsche Zufuhren angewiesen. Eine entscheidende Rolle spielt hierbei die Kohlenversorgung. Von der Zuteilung an Rohstoffen wie Kohle, Benzin, Eisen hängt es ab, inwieweit die dänische Industrie für unsere wehrwirtschaftlichen Belange auf die Dauer nutzbar gemacht werden kann. Es kann festgestellt werden, dass die dänische Industrie willig und zuverlässig die ihr erteilten Aufträge ausführt, wobei besonders auf den Bau von Schiffen hingewiesen werden kann.

Durch enge Zusammenarbeit der deutschen Stellen mit den dänischen Finanz- und Wirtschaftsbehörden konnte es bisher vermieden werden, dass trotz der verhältnismässig starken Belastung Dänemarks durch die Besatzungskosten, sowie des hohen dänischen Aktivsaldos im Warenverkehr mit uns eine ernsthafte Gefährdung der dänischen Staatsfinanzen und der Währung eintrat. Charakteristisch hierfür sind die dänischen Pläne, die eine Aufwertung der Krone unter den gegenwärtigen Verhältnissen anstreben. Die Durchführung dieser Absichten, die z.Zt. unseren Interessen nicht entsprechen, ist jedoch bis auf weiteres zurückgestellt worden.

Verhandlungen, die im vergangenen Sommer zwischen den beiden Regierungen wegen des Abschlusses einer Zollunion und Währungsgemeinschaft geführt wurden, zeitigten kein Ergebnis, weil sich die Dänen zu einer so engen Anlehnung an das Reich noch nicht entschliessen konnten. Die Deutsche Regierung hielt diese Angelegenheit, die früher oder später ohnehin im Sinne unserer Wünsche geregelt werden wird, nicht für so wichtig, um eine Regelung machtpolitisch zu erzwingen.

Auf dem Gebiete der *Inneren Verwaltung* war es die Aufgabe des Bevollmächtigten des Reiches, einerseits abwehrmässig und polizeilich die Sicherheit der hier stationierten deutschen Truppen zu gewährleisten, andererseits durch laufende Beobachtung der Stimmung aller Bevölkerungskreise über die inneren Verhältnisse in diesem Lande jederzeit unterrichtet zu sein. Es hat sich bewährt, dass wir versucht haben, die dänische Souveränität auch in diesen oft sehr heiklen Fragen zu schonen und nach aussen hin den Dänen die Initiative für die Ergreifung der von uns für erforderlich gehaltenen Massnahmen zu überlassen. Es kann festgestellt werden, dass von den Dänen in dieser Beziehung unsere Wünsche, wenn auch keineswegs gern, so doch loyal in allen wesentlichen Fragen erfüllt werden sind. Verwaltungsmässig sichergestellt wurde die Überwachung des Personenverkehrs zwischen Dänemark und dem Ausland unter nicht hervortretender, aber entscheidender Mitwirkung deutscher Organe. Das gleiche gilt für die Überwachung der Ausländer bezw. die Internierung der feindlichen Staatsangehörigen und der Emigranten. Unter formeller Wahrung der dänischen Justizhoheit sind Gesetze erlassen worden, die Vergessen oder Verbrechen gegen die Wehrmacht unter hohe Strafen stellen, und die es uns ermöglichten, Verfahren deutscher Kriegsgerichte gegen dänische Staatsangehörige auf einen nicht einmal bedeutenden Einzelfall zu beschränken. Es ist im übrigen eine befriedigende Tatsache, dass ernste Fälle von Sabotage und dergl. seitens dänischer Staatsangehöriger überhaupt nicht, und auch belanglose nur vereinzelt vorgekommen sind.

Durch die militärischen Kommandostellen erfolgt im Rahmen der allgemeinen Abwehrmassnahmen die Überwachung des Brief- und Telegrammverkehrs. Im übrigen bedienen sich die Stellen der Wehrmacht für die Durchsetzung ihrer Wünsche stets der Organe des Bevollmächtigten des Reiches.

Es ist selbstverständlich, dass die Ereignisse des 9. April auf das *innerpolitische Leben* dieses parlamentarisch regierten Landes in ausserordentlichem Masse einwirkten, wobei das Tempo der innerpolitischen Entwicklung allerdings mit den Notwendigkeiten der deutsch-dänischen Zusammenarbeit, wie sie in der Praxis tatsächlich durchgeführt wird, nicht Schritt halten konnte. Da von uns eine ruhige und organische Entwicklung, vor allem aber die Vermeidung innerer Erschütterungen angestrebt werden musste, wurde bewusst auf eine gewaltsame Einflussnahme verzichtet. Die Unsicherheit der innerpolitischen Lage der Dänischen Regierung spiegelt sich in den seit dem 9. April wiederholt vorgenommenen Kabinettsumbildungen wieder. Als ruhender Pol ist lediglich der Staatsminister Stauning geblieben, dessen Einfluss auf die dänische Arbeiterschaft auch heute noch für uns von Bedeutung ist. Unmittelbar nach dem 9. April legte Dänemark die Geschicke des Landes in die Hände einer Koalitionsregierung, in die der König Vertreter aller auf dem Boden der parlamentarischen-demokratischen Verfassung stehenden Parteien berief. Diese Regierung, die zu sehr an überlebten liberalistischen Idealen und Formen festhielt, erfüllte zwar die deutschen Forderungen und verhinderte negative Auswüchse der im ganzen nicht deutschfreundlichen Volksstimmung, besass aber weder den Willen noch den Impuls, das Volk für die dauernde enge Zusammenarbeit mit Deutschland unter dessen Führung im künftigen europäischen Grossraum vorzubereiten. Deshalb konnte sie auch nicht das für Dänemarks Schicksal entscheidende deutsche Vertrauen gewinnen. Unter dem Eindruck des deutschen Sieges im Westen entschloss sich der König zu der halben Massnahme, dieses Kabinett Anfang Juli 1940 in der Weise umzubilden, dass er Männer wie Scavenius als Aussenminister und Gunnar Larsen als Verkehrsminister berief, die das Programm einer vorbehaltlosen Orientierung auf Deutschland vertraten. Diese Regierung hätte zum Wegbereiter einer nationalsozialistischen Machtergreifung in Dänemark werden können, wenn der Zusammenbruch Englands bereits im Jahre 1940 erfolgt wäre. Die zahlenmässig kleine, noch nicht durchorganisierte und über keinen wesentlichen Rückhalt im eigenen Volke verfügende Dänische Nationalsozialistische Arbeiterpartei unter Frits Clausen war im Erfolge abhängig entweder vom deutschen Endsieg oder von ihrer Einsetzung durch das Reich auf machtpolitischem Wege. In Erwartung einer solchen Entwicklung erhielt die Partei im Sommer 1940 einen gewissen Zulauf. Die Fortdauer des Krieges in das Jahr 1941 hinein und der von uns aus guten Gründen erfolgte, vorläufige Verzicht auf eine Gewaltlösung, verbunden mit den Fehlern in der internen Parteipolitik hatte für die Partei zunächst eine rückläufige Bewegung zur Folge; ob diese Entwicklung mit den Absplitterserscheinungen der jüngsten Zeit ihren Kulminationspunkt erreicht hat, bleibt abzuwarten. Für Form und Ausmass des Eintretens für die Partei durch den Bevollmächtigten galt die von dem Herrn Reichsaussenminister ausgegebene Richtlinie, dass es seine vornehmste Aufgabe sei, für die Sicherheit der deutschen Truppen zu sorgen; sodann, dass wir ein Interesse daran hätten, dass der Reichspolitik keine Schwierigkeiten durch die Entwicklung in Dänemark entstehen, insbesondere dass die Feindpropaganda nicht in die Lage versetzt würde zu sagen, wir unterdrückten ein kleines und wehrloses Volk, und schliesslich, dass eine Königskrise vermieden werden solle. Auf der anderen Seite wünschte der Herr Reichsaussenminister eine Unterstützung derjenigen Elemente, die zu einer Zusammenarbeit mit Deutschland bereit sind, insbesondere der dänischen Nationalsozialisten, und ein Einschreiten gegen die Hetze der dänischen Systempresse gegen die Dänische Nationalsozialistische Partei, und dass die Dänische Regierung diese als gleichberechtigte und ebenbürtige Partei anerkennt.

Eine legale Machtergreifung durch die Partei war bisher nicht möglich und ist es auch heute noch nicht. Wann die Voraussetzungen dafür vorhanden sein werden, lässt sich z.Zt. noch nicht absehen. Erst der deutsche Endsieg über England wird dem König und der Masse des dänischen Volkes die Zwangsläufigkeit der engsten Anlehnung an das Reich und damit auch einer grundsätzlichen innerpolitischen Umstellung zum Bewusstsein bringen. Bis dahin muss die Partei mit unserer Hilfe grosse Anstrengungen machen, um ihre organisatorischen Mängel zu beseitigen und sich Vertrauen bei weiteren Kreisen des Volkes zu erwerben. Dann wird auch ein für die Durchsetzung der Partei erschwerendes Moment, nämlich ihre offene Sympathie für die besetzende Macht, hinfällig geworden sein.

Die Regierungsübernahme durch die Nationalsozialisten unter machtpolitischem

deutschem Druck hätte, wenn nicht gar zu offenem Widerstand, so in jedem Falle zu einer passiven Resistenz und Obstruktion in weitestem Umfang und auf allen Gebieten geführt. Ruhe und Ordnung im Lande wären gefährdet, seine wirtschaftliche Leistungsfähigkeit und Arbeitswilligkeit zum Schaden der deutschen wehrwirtschaftlichen und ernährungspolitischen Interessen empfindlich herabgesetzt worden. Den Feindmächten wäre ein wirkungsvolles Material für eine Propaganda gegen das Reich gegeben worden. Eine Königs-krise wäre angesichts der Haltung des Monarchen gegenüber Frits Clausen und mehrfacher eindeutiger Bemerkungen von ihm, dass er eher zurücktreten würde, als einem derartigen Druck zu weichen, wahrscheinlich gewesen. Angesichts dieser Lage musste es dem verantwortlichen Vertreter des Reiches in Dänemark vorerst darauf ankommen, der Partei die Schwierigkeiten aus dem Wege zu räumen, die ihre natürliche Entwicklung verhinderten. Dazu gehörte, dass diejenigen Persönlichkeiten aus der Regierung und aus dem öffentlichen Leben entfernt wurden, die als Haupthetzer gegen die dänischen Nationalsozialisten und damit auch gegen Deutschland anzusehen waren. Bezeichnenderweise musste erheblicher Druck angewandt werden, um die Ausbootung des konservativen Parteiführers und Handelsministers Christmas Möller sowie des sozialdemokratischen Parteipolitikers Hedtoft Hansen aus ihren öffentlichen Ämtern im Staatsdienst bezw. parlamentarischen Leben durchzusetzen und auch ihre weitere publizistische Tätigkeit zu unterbinden. Der Bevollmächtigte hat der Dänischen Regierung zu keinem Zeitpunkt einen Zweifel darüber gelassen, dass unsere Sympathien in erster Linie den dänischen Nationalsozialisten gehören als der einzigen Gruppe, die von jeher vorbehaltlos für eine deutsch-dänische Freundschaft eingetreten ist, uns weltanschaulich am nächsten steht, und von uns deshalb auch als der zuverlässigste Garant für die kommende Gestaltung der deutsch-dänischen Beziehungen angesehen wird. Es wurde erreicht, dass die Diffamierung der dänischen Nationalsozialisten aufhörte und eine Amnestie gegen ihre politischen Verurteilten erlassen wurde.

Die *dänische Presse*, die vor dem 9. April die überwiegende Englandfreundlichkeit der dänischen Bevölkerung stark wiederspiegelte, hat seit der Besetzung ein völlig anderes Gesicht erhalten. Es war selbstverständlich, dass wir angesichts der Anwesenheit deutscher Truppen weder eine deutschfeindliche Linie in der dänischen Presse, noch eine direkte oder indirekte Stimmungsmache für unsere Kriegsgegner zulassen konnten. Innerhalb dieser Grenzen ist den Zeitungen, wenn auch unter steter Beobachtung und Einwirkung, bewusst Spielraum gelassen worden. Hierher gehört auch, dass wir die Zensur nicht unmittelbar ausüben, sondern die Verantwortung den hierfür von uns allerdings sorgfältig überwachten zuständigen dänischen Regierungsorganen überlassen. Auf diese Weise ist unseren Gegnern Propagandastoff entzogen und ausserdem vermieden worden, dass die Öffentlichkeit die Presse als „deutsche Propaganda“ sabotierte. Positiv wurde erreicht, dass die Blätter jetzt beginnen, in steigendem Masse aus eigenem Antrieb mit Verantwortungsbewusstsein zu den deutsch-dänischen und europäischen Problemen in unserem Sinne Stellung zu nehmen. Dass die Presse der dänischen Nationalsozialisten stets die deutsche Linie gehalten hat und hält, ist selbstverständlich; ihr immer noch scharfer Gegensatz zu den übrigen Blättern liegt vorwiegend auf innerpolitischem und weltanschaulichem Gebiet.

Eine entsprechende Politik wurde dem *dänischen Staatsrundfunk* gegenüber befolgt. Auf politischem Gebiet beschränkte sich der dänische Rundfunknachrichtendienst im Unterschied zur Presse bis zur Besetzung auf die referierende Wiedergabe von Nachrichtestoff. Durch Einrichtung einer Rundfunkabteilung der Gesandtschaft, die sehr bald eine nach aussen nicht in Erscheinung tretende Zusammenarbeit mit den zuständigen dänischen Instanzen herstellte, wurde der dänische Rundfunknachrichtendienst in getarnter Weise zu einem Organ der politischen Meinungsbildung in unserem Sinne entwickelt. Ausserdem wurde beim dänischen Staatsrundfunk regelmässige deutsch-dänische Gemeinschaftsendungen eingeführt, die dank der sorgfältigen Auswahl von Sprechern und Vortragstoff bei der dänischen Hörschaft in steigendem Masse eine Verständnisbereitschaft für die deutschen politischen Ziele fördern und den Einstrahlungen des englischen Rundfunks entgegenwirken. Dies wird durch das zunehmende Interesse der dänischen Hörschaft bestätigt.

Auf dem Gebiet der *Kulturpolitik* war es im Berichtjahr unsere Aufgabe, durch eine verstärkte kulturelle Werbung die allgemeine Politik einer deutsch-dänischen Zusammenarbeit zu unterstützen und insbesondere die bisher starken britischen Einflüsse aus-

zuschalten. Der nach dem Einmarsch der deutschen Truppen beim Bevollmächtigten des Reiches eingerichteten Kultur- und Informationsabteilung ist es durch eine ebenso planmässige wie intensive Tätigkeit in zunehmendem Masse gelungen, auch solche dänischen Kreise zu erfassen, die Deutschland im allgemeinen ablehnend gegenüberstehen. Hochwertige wissenschaftliche Vorträge, erstklassige künstlerische Veranstaltungen, eine deutsche Buchausstellung sowie eine deutsche Rohstoffausstellung fanden bei den Dänen eine interessierte und günstige Aufnahme. Die Zusammenarbeit mit dänischen Vereinigungen, die sich die Pflege der kulturellen Beziehungen zum Reich zur Aufgabe machen, wurde weiter ausgebaut. In Zukunft wird im Mittelpunkt des kulturellen und geistigen deutschen Lebens in Dänemark das deutsche Wissenschaftliche Institut stehen, dessen Eröffnung für Anfang Mai geplant ist. Neben ständigen Einrichtungen wissenschaftlicher Art wurde die Errichtung einer grossen deutschen Schule an Stelle der baulich veralteten St. Petri-Schule in Angriff genommen.

Die Haltung der *deutschen Volksgruppe in Nordschleswig*, die nach der Besetzung die Regelung der Grenzfrage in ihrem Sinne als unmittelbar bevorstehend ansah, musste durch Weisungen des Auswärtigen Amtes im Rahmen der gesamtdeutschen Interessen ausgerichtet werden. Von der Volksgruppe wurde verlangt, dass sie sich jeglicher Erörterung der Grenzfrage enthält. Dafür wurde ihr die Aufgabe gestellt, in verstärktem Masse an der Festigung des Volkstums im nach wie vor zähen Kampf mit der dänischen Grenzbevölkerung zu arbeiten. Unter Führung von Dr. Möller-Gravenstein fügte sie sich schweren Herzens, aber in anerkennenswerter Geschlossenheit und Disziplin den Forderungen der Reichspolitik in dem Bewusstsein, dass ihr zukünftiges Schicksal unlösbar mit dem des Grossdeutschen Reiches verknüpft ist.

Zusammenfassend kann festgestellt werden, dass es gelungen ist, die grossen militärischen, für die deutsche Kriegführung wesentlichen Möglichkeiten, die wir durch die Besetzung Dänemarks erhielten, in vollem Masse auszunutzen, ohne dass Dänemark damit die formelle Souveränität und seine Eigenschaft als nichtkriegführender Staat genommen wurde. Die von uns unter aussenpolitischen Gesichtspunkten befolgte Politik mit „diplomatischen“ Mitteln hat bewirkt, dass der Wehrmacht aus den inneren Verhältnissen in diesem Lande trotz einer keineswegs deutschfreundlichen Grundstimmung niemals erwähnenswerte Schwierigkeiten entstanden sind. Darüber hinaus war es möglich, die für uns nicht unerhebliche Wirtschaftskraft dieses Landes intakt zu halten und in den Dienst der deutschen Interessen zu stellen.

Bei dieser Entwicklung waren auch Engpässe zu überwinden. Der 70. Geburtstag des Königs am 26. September 1940, also zu einem Zeitpunkt, an dem dänischerseits der deutsche Endsieg im Jahre 1940 nicht mehr geglaubt, dieser vielfach sogar überhaupt in Zweifel gezogen wurde, gab weiten dänischen Kreisen einen willkommenen Anlass, für ihr Dänentum zu demonstrieren. Durch vorbeugende und auffangende Massnahmen, die durch das verständnis- und taktvolle Verhalten der deutschen Truppen erleichtert wurden, konnte verhindert werden, dass diese Demonstrationen im ganzen einen antideutschen Charakter annahmen. Eine starke Belastung der Volksstimmung zu unseren Ungunsten war ferner der Umstand, dass der König, das Parlament und weite Kreise des Volkes davon überzeugt waren, dass die dänischen Nationalsozialisten unter deutschem Druck an die Macht gebracht werden sollten. Schliesslich führte die Forderung nach Überlassung dänischer Torpedoboote zu einer schweren Vertrauenskrise, und zwar nicht nur bei der dänischen Marine, mit der unsere militärischen Stellen bis dahin eine besonders gute und in der Praxis bewährte Zusammenarbeit pflegten, sondern auch bei weiten Kreisen des Volkes. Insbesondere der König und die dänische Wehrmacht fühlten sich durch die deutsche Forderung nicht nur in ihrem Ehrgefühl getroffen, sondern glaubten darin auch einen Bruch der deutschen Zusagen erblicken zu können.

Diese Krisen sind jetzt im wesentlichen beseitigt, stimmungsmässig werden sie aber noch eine Zeit lang nachwirken. Die im ganzen vernünftige Haltung des dänischen Volkes beruht heute noch weniger auf einer inneren Einstellung, als auf opportunistischen Erwägungen. Der deutsche Endsieg erst wird eine wesentliche innere Umstellung bringen. Dann wird die Erkenntnis von dem entscheidenden Interesse Dänemarks an einem vorbehaltlosen Einsatz im Rahmen des von Deutschland geführten Grossraums Allgemeingut des dänischen Volkes werden.

162.

Rapportafhøring af fhv. gesandt Werner v. Grundherr.

30. august 1946.

*CIE-Camp Nr. 22. Regensburg.**Fredag, den 30. august 1946.***Rapport**

Efter Anmodning fra Lederen af Den Danske Delegation i Nürnberg, Politimester Kjalke, har Politibetjent Helge Rasmussen og undertegnede i Dag — da vi i Anledning af en Fangetransport opholdt os i Regensburg — foretaget Afhøring af

Werner von Grundherr

i Henhold til Udenrigsministeriets Fjernskrivermeddelelse af 24. ds. (modtaget i Nürnberg d. 26. ds.).

Werner von Grundherr fremstod og blev indtrængende formanet til at sige Sandheden om de Spørgsmaal, der blev stillet ham, hvilket han erklærede sig indforstaaet med, idet han tilføjede, at han ikke havde noget at skjule.

1) Angaaende hans Kendskab til DNSAP før Besættelsen siger han, at han naturligvis vidste, at DNSAP eksisterede i Danmark, men at han iøvrigt ingen som helst Forbindelse havde haft med dette Parti. Hvis han overhovedet før Besættelsen har hilst paa Fritz Clausen, saa har dette kun været ganske kort og uden nogen som helst Forhandling. Efter Besættelsen har han heller ikke haft nogen Forbindelse med DNSAP. Han har som til anden Rapport forklaret truffet Fritz Clausen, men han har ikke ført Forhandlinger med ham eller med andre indenfor Partiet. Han har tværtimod overfor Renthe Finck og andre betydende Personer — ogsaa Dr. Best — givet Udtryk for, at det var en stor Fejl og Dumhed at belaste sig med Fritz Clausen og hans Parti.

Han ønsker i denne Forbindelse at tilføje, at han i 1941 i Berlin — da han blev spurgt af von Ribbentrop herom — som sin Mening udtalte, at han mente, at hverken Fritz Clausen eller hans Parti i Danmark havde nogen Fremtid for sig. Ribbentrop havde ingen Kommentarer at knytte hertil.

Kompt. kender intet til DNSAP.s tyske Forbindelser. Han kan her kun henvise til Dr. Meissner, der havde med Gesandtskabets Pressebureau at gøre.

2) Hans Kendskab til Fritz Clausen og andre ledende danske Nazister var ganske løseligt, og han har som tidligere anført aldrig ført Forhandlinger med dem. Derimod har han prøvet at informere sig under sit Samvær med de paagældende, idet han ønskede at danne sig et Indtryk af dem og deres Mening.

3) Kompt. hævder bestemt, at han ikke har ført Forhandlinger af nogen Art med Fritz Clausen eller andre DNSAP-Folk, hverken i Danmark eller i Tyskland.

4) Med Hensyn til det tyske Udenrigsministeriums officielle Kurs overfor Danmark laa den efter Komp.s Mening saaledes, at man ønskede at opretholde venskabelige Forbindelser med Danmark, ikke mindst af Hensyn til den økonomiske Situation i Danmark, som man ønskede skulde være bedst mulig af Hensyn til den deraf stammende Ro og Tilfredshed. Kompt. bemærker her, at dette er Betragtningerne *efter* Besættelsen. Angaaende det gode Forhold har han ført timelange Forhandlinger med Scavenius og Svenningsen, der begge holdt stærkt paa de danske Synspunkter. De var alle enige om at lade Smaating ligge og kun holde de store Linier for at faa det Hele til at gaa bedst muligt.

Efter Komp.s Opfattelse var det en Belastning — og kun en Belastning — af det gode Forhold, at de tyske Myndigheder nu kom til at maatte befatte sig med Fritz Clausen og DNSAP, idet dette kun vilde komme til at forstyrre det gode Forhold.

5) Han har intet specielt Kendskab til DNSAP.s Maal eller Midler, men han gaar ud fra, at det var Fritz Clausens og DNSAP.s Hensigt og Ønske senere at overtage Magten i Danmark enten alene eller i Forbindelse med andre Partier. Han har aldrig diskuteret dette hverken med Fritz Clausen, Grev Schimmelmänn eller andre.

6) Angaaende Understøttelse fra tysk officiel Side til en eventuel Magtovertagelse siger han, at en saadan Støtte ydedes af Dr. Luther i Berlin og Dr. Meissner i København, idet disse begge ganske aabenbart var interesseret i en videre Udvikling af DNSAP. Der ydedes et betydeligt Pengebeløb til DNSAP fra Dr. Luther gennem Meissner. Han kender ikke det nøjagtige Beløb, men han vil antage, at det har drejet sig om maaske 100 000 Mk. pr. Aar. Han kender intet yderligere hertil, og han ved ikke, til hvem Pengene blev udbetalt. Han vil mene, at Pengene hovedsagelig var til DNSAP.s Presse og Propaganda.

7) Han kan ikke oplyse yderligere herom end ovenfor forklaret.

8) Efter Komp.s Mening var Dr. Meissner den Tysker, der havde det bedste Kendskab til DNSAP.s og Fritz Clausens reelle Maal og virkelige Politik. Han kan ikke nævne andre, der efter hans Mening havde noget virkeligt Kendskab hertil.

10) Han kender overhovedet ikke Direktør Boldsen eller „Økonomisk Arbejdsbureau“. Han vidste, at der fandtes et saadant Kontor, men han har ikke vidst, hvad det hed, eller hvem der var Leder heraf. Han er ikke vidende om nogen Sinde at have truffet Boldsen, og han har intet Kendskab til, at denne Person har haft nogen som helst Forbindelse med Telegramkrisen i 1942.

11) Som til anden Rapport forklaret kender Kompt. Grev Schimmelmänn, men han paastaar, at han kun har truffet ham ialt 2 Gange. Den ene Gang var i det tyske Gesandtskab og den anden Gang paa Schimmelmännns Gods i Jylland, da Kompt. var paa Gennemrejse. Han kender intet til Schimmelmännns Planer og er ikke vidende om, at han eventuelt har givet noget Udkast til Regeringsdannelse, men det er Komp.s Indtryk, at Schimmelmänn gerne selv vilde være Minister, hvis der skulde være Mulighed derfor.

Han kender A/S Mundus af Navn, men han ved ikke, hvad det har været for en Virksomhed, og han har intet som helst Kendskab til Virksomhedens Forbindelse med „Fædrelandet“. Han ved heller ikke, at Schimmelmänn har haft nogen som helst Forbindelse med A/S Mundus.

12) Kompt. har aldrig hørt noget om, at der fra det tyske Mindretals Ledelse skulde være til Hensigt at hidføre en Grænseflytning, hvis dette skulde være muligt. Han anfører i denne Forbindelse, at han ofte har truffet Dr. Møller dels i det tyske Gesandtskab i København og dels ogsaa i Berlin. Han har ikke været Ven med ham, men har kun haft rent tjenstlige Spørgsmaal at drøfte med ham. Han har aldrig hørt denne saa meget som antyde Ønsket om en Grænseflytning. Han vil oven i Købet mene, at Dr. Møller og hans Medarbejdere vilde have været i Stand til at gennemføre en Grænseflytning, hvis de havde ønsket noget saadant. Denne Opfattelse støtter han dog kun paa den Omstændighed, at Danmark var det eneste Land, hvor en Grænseflytning ikke havde fundet Sted. Kompt. mener ogsaa, at Renthe Finck vilde have drøftet et saadant Spørgsmaal med Komp., hvis noget saadant havde været paa Tale.

13) Han har ikke paa noget Tidspunkt hørt Tale om, at man skulde have til Hensigt med Magt at indsætte en dansk-nationalsocialistisk Regering. Hvis noget saadant havde været Tilfældet, mener han, at han havde vidst noget herom.

14) Kompt. mener ikke, at der har været Tale om efterhaanden at udskifte de politiske Ministre med upolitiske og derefter med nationalsocialistiske. Han tilføjer, at Best var en absolut Modstander af Fritz Clausen og ogsaa af DNSAP, ligesom Best havde det bedste Samarbejde med Scavenius i den Hensigt at faa det hele til at gaa. Han har ikke hørt om saadanne Planer.

15) Med Hensyn til Antikominternpagten kan han kun sige, at det var Hitlers udtrykkelige Ønske og efter Forhandlinger mellem Hitler—Ribbentrop og Renthe Finck, idet den sidste kun skulde viderebefordre Ønsket. Han kan ikke sige andet.

Angaaende Konsekvenserne ved en Vægning kan han kun sige, at Hitler vilde være

blevet meget vred, men naturligvis kan han ikke sige, hvad der var sket, men det er hans Overbevisning, at det vilde have faaet alvorlige Konsekvenser.

16) Ophavsmanden til Jøde- og Kommunistdeportationerne var efter Komps. Mening afgjort Himmler. Pancke havde en direkte Forbindelse til Himmler, og det er derfor muligt, at Pancke har drøftet dette med Himmler i Forvejen, men Kompt. kan ikke udtale sig herom, idet han ikke havde nogen Føling med Pancke. Han tilføjer, at Best afgjort var imod Deportationerne — i hvert Fald af Jøderne. Kompt. er ikke i Stand til at oplyse noget om de Synspunkter, der laa bag, men for Jødernes Vedkommende var det velsagtens hele Jødespørgsmaalet.

Dog mener han ogsaa, at Deportationerne vilde lægge et vist Tryk paa Modstandsbevægelsen, hvilket sidste han dog retter til Sabotører. Yderligere Forklaring herom kan han ikke give.

Kompt. er ikke i Stand til at give yderligere Oplysninger.

Afhøringen er foretaget paa Tysk, og Forklaringen er nedskrevet, efter at hver Sætning er gennemgaaet og godkendt af Kompt.

Desuden er den samlede Forklaring gennemlæst med Kompt.

Helge Rasmussen.

P.B.

Wittrup.

Kriminaloverbetjent.

Efterretningsafd.

163.

Afhøring af fhv. presseattaché Gustav Meissner i kommissionsdomstolen.

4. maj 1948.

Tirsdag den 4. Maj 1948.**Afhøring af Dr. Gustav Meissner.**

Dommeren [E. Olrik]: Maa jeg begynde med at spørge om Deres fulde Navn, Dr. Meissner?

Meissner: Gustav Meissner.

Dommeren: De møder her i Dag i en Ret, der er nedsat i Henhold til kongeligt Kommissorium, og denne Ret har til Opgave at foretage visse Undersøgelser til Brug for en af Folketinget nedsat parlamentarisk Kommission.

Naar vi har bedt Dem om at komme her ind i Dag, er det, for at De skulde være Vidne og afgive Forklaring om, hvad De kender til visse Indberetninger, som er fundet i det tyske Udenrigsministerium. Naar man møder som Vidne, er det efter dansk Ret Vidnets Pligt at tale Sandhed. Jeg gaar ud fra, at De forstaar Pligten og er villig til at rette Dem efter den?

Meissner: Ja.

Dommeren: Maa jeg begynde med at spørge Dem, Dr. Meissner: Hvornaar kom De til Danmark?

Meissner: Jeg kom til Danmark den 1. September 1939.

Dommeren: I hvilken Egenskab?

Meissner: Som Presseattaché ved det tyske Gesandtskab.

Dommeren: Og hvorlænge var De her saa?

Meissner: Til Februar 1943.

Dommeren: Vi vilde gerne høre lidt nærmere om Deres Stilling i Gesandtskabet.

Meissner: Jeg var oprindelig Presseattaché, sammen med Dr. Frielitz; jeg var udsendt af det tyske Udenrigsministerium, medens Dr. Frielitz var udsendt af det tyske Propagandaministerium. Den 9. April overtog jeg Ledelsen af Pressearbejdet, fordi det overgik til Udenrigsministeriet, og i 1942 fik jeg samtidig Ledelsen af Kulturafdelingen og Radioafdelingen, som altsaa blev slaaet sammen med Presseafdelingen. Samtidig blev jeg udnævnt til Gesandtskabsraad;

Dommeren: Kan De nærmere skitsere os de Opgaver, De havde som Presseattaché?

Meissner: Ja, Opgaverne som Presseattaché kom jo først efter den 9. April. Det var altsaa de særlige Opgaver, i Overensstemmelse med Udenrigsministeriets Presseafdeling at varetage: Vejledning af den danske Presse, og der skulde selvfølgelig i første Række tages Hensyn til de militære Ønsker fra tysk Side. Men i øvrigt blev jo Pressen vejledt fra Udenrigsministeriets Side, medens vi kun foretog en Kontrol bagefter, en Eftercensur. Samtidig var det naturligvis min Opgave som Presseattaché at sørge for, at Pressen bragte Artikler, som faldt i Traad med tyske Ønsker. Men ogsaa dette blev klaret ved en modus vivendi, idet jeg i August 1940 havde Lejlighed til at tale med Pressens Chefredaktører i Nærværelse af Udenrigsministeriets Repræsentanter, hvor jeg henviste til, at i de andre besatte Lande var der en direkte tysk Censur med Oplagsartikler; de andre besatte Lande havde — altsaa set med tyske Øjne — en større Succes at opvise, d. v. s. i Henseende til Offentliggørelse af Artikler o. s. v. Pressen lovede saa ogsaa at ville se imødekomme paa de Artikler, som blev tilsendt Redaktionerne af de tyske Bureauer.

Dommeren: Havde De i øvrigt med politiske Spørgsmaal at gøre i Gesandtskabet, Dr. Meissner?

Meissner: Ja, i Juli 1940 var jeg i Berlin hos Gesandt, senere Understatssekretær Luther, og i Berlin var man dengang inde paa Tanken at favorisere de danske Nationalsocialister, og det skulde oprindelig foregaa gennem SD, det er Reichssicherheitshauptamt, en Efterretningsorganisation. Man vilde nemlig ikke udsætte Gesandtskabet for dette Arbejde. Men det var den tyske Rigsbefuldmægtigedes Ønske at bevare hele den tyske Politik i Danmark under sin Kontrol, og derfor blev det bestemt, at jeg skulde være Kontaktmand til DNSAP. Dengang drejede det sig om et Propagandatilskud til DNSAP paa en halv Million, som

skulde bruges een Gang for alle, og den har DNSAP arbejdet med om Efteraaret 1940.

Dommeren: Var der andre politiske Felter, De dyrkede i Deres Egenskab af Gesandtskabsmand?

Meissner: Jeg holdt mig som Presseattaché underrettet om den indrepolitiske Situation i Danmark, hvilket jeg jo havde en særlig Adgang til gennem Avislæsning, men ogsaa gennem adskillige danske Forbindelser, jeg raadede over.

Dommeren: Jeg har set i en Bog, som daværende Udenrigsminister Scavenius har udgivet, nogle Udtalelser af en Sekretær i det tyske Gesandtskab, Dr. Schwarzmänn, om en dansk Ministerkrise; man havde ønsket fra tysk Side at faa sat Nationalsocialister ind. Maa jeg først spørge Dem om denne Sekretær Schwarzmänn: Hvad var han for en?

Meissner: Han var tilknyttet Handelsafdelingen inden for Gesandtskabet. Dr. Schwarzmänn var oprindelig ansat i det internationale Cementkartel i Paris som Sekretær.

Dommeren: Han var jo gift med....

Meissner: En Niece af Ribbentrop.

Dommeren: Naa, saa kom han hertil. Hvornaar — husker De det?

Meissner: Det var i 1940, men han var her kun en kort Tid, saa kom han til Berlin, hvor han sad i Ministerbureauet.

Dommeren: Har De nogen Erindring om, hvad hans Virke gik ud paa her i København, hvad Opgaver han havde?

Meissner: Ja, de skulde altsaa mere være af handelsteknisk Natur, men jeg ved, at Dr. Schwarzmänn kendte Direktør Sthyr og Minister Gunnar Larsen fra sit Ophold i Paris.

Fr. Dalgaard: Fra Efteraaret 1940 har vi nogle Notater og Optegnelser, som De og Schwarzmänn har gjort angaaende nogle Møder, De har haft bl. a. med Sthyr og Gunnar Larsen, et Møde den 17. og et Møde den 25. Oktober. Fra Mødet den 25. foreligger der til Ministeren dels en Optegnelse fra Deres Side og dels en Optegnelse fra Schwarzmänn, medens der for Mødet den 17. i Sthyr's Hjem kun foreligger et Notat fra Dem, men ikke fra Schwarzmänn.¹⁾ Det var formentlig til Renthe-Fink begge to?

Meissner: Ja, det var til Renthe-Fink.

.....
Det var saaledes, at jeg blev introduceret af Dr. Schwarzmänn. Jeg vidste med Hen-

syn til Mødet den 17. kun, at jeg var inviteret til en Middag hos Direktør Sthyr ude i Rungsted, og da vi saa kom derud, viste det sig, at man ventede paa endnu en Gæst, og det var Frits Clausen.

.....
Dommeren: Havde De, Dr. Meissner, og Sekretær Schwarzmänn noget Samarbejde i øvrigt politisk set?

Meissner: Nej, det havde vi faktisk ikke, vi var jo underlagt Gesandten, og det var Gesandten, som bestemte; hvordan den tyske Politik skulde føres i Danmark. Vi var jo kun Referenter.

Fr. Dalgaard: Den Dag Mødet er hos Sthyr, den 17., hvorfra Schwarzmänn ikke refererer — han var altsaa med, men refererer ikke —, den samme Dag, Mødet er hos Sthyr om Aftenen, har Schwarzmänn en lang Samtale med Udenrigsminister Scavenius. Men det kender De maaske ikke noget til?

Meissner: Nej, jeg ved kun, at han sikkert har faaet Gesandten's Tilladelse til at tale med Hr. Scavenius.

Fr. Dalgaard: Ja, der indledes med, at han talte med Scavenius den samme Dag, som han om Aftenen var til det Møde i Sthyr's Hjem, hvor han traf Frits Clausen, Gunnar Larsen og en Herre til, Bojsen-Møller. Mens vi er ved det: Frits Clausen fortæller, at han var til den Middag hos Sthyr — det maa have været den, for han siger, at han kun har været sammen med Gunnar Larsen to Gange, og det var altsaa den 17. og den 25.; dør nævner han, at der skulde have været en dansk nationalsocialistisk Orlogskaptajn, Wodschou, til Stede.

Meissner: Nej, det maa være en Fejltagelse.

Fr. Dalgaard: Han nævner derimod ikke Bojsen-Møller, men to tyske Herrer, altsaa Dem og Schwarzmänn, og saa nævner han Gunnar Larsen og Sthyr og sig selv og saa Wodschou, men ikke Bojsen-Møller. Men det er altsaa en Fejltagelse?

Meissner: Ja, det er en Fejltagelse.

Dommeren: Inden vi gaar over til disse Middage, vil jeg gerne spørge, om De erindrer noget fra den Tid om Planer om et Ministerskifte her i Danmark. Var det et Emne, som man drøftede ivrigt i Gesandtskabet, at der skulde nye Folk til?

Meissner: Man maa jo sige, at den Tid var temmelig hektisk. Naar jeg i Dag skulde

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122, 126 og 127. Den af kommissionsdomstolen anvendte oversættelse varierer på uvæsentlige punkter med de i „oversættelser“ gengivne versioner.

gøre rede for det tyske Standpunkt i denne Tid, kan jeg kun sige, at man var skuffet hovedsagelig over to Forhold. Det første var Christmas Møllers Agitation. Man syntes, at naar der den 8. Juli var udstedt en Regeringserklæring, saa kunde det ikke virke godt i Berlin, at en Minister i selve den Regering, der havde udstedt denne Erklæring, uhindret af selve Regeringen udfoldede en Agitation, som havde den stik modsatte Tendens af Regeringserklæringens Indhold; man maatte jo nemlig i Berlin drage den Følgeslutning, at selve Erklæringen ikke var andet end tomme Ord. Det var derfor, man ansaa Christmas Møller-Spørgsmaalet for særlig farligt, og det var ogsaa derfor, Gesandten saa ihærdigt bestræbte sig for at faa Christmas Møller fjernet; det var ud fra dette Synspunkt. Og saa var der Toldunionsforhandlingerne. De opstod jo temmelig pludseligt, og uden at i Grunden nogen i Forvejen, hverken fra tysk eller dansk Side, havde foretaget en grundig Undersøgelse af, om Muligheden og Ønskeligheden af at afslutte en Toldunion var til Stede. Men nu var altsaa Forhandlingerne indledet, og de endte jo ogsaa med, at der opstod en Stemning i Erhvervskredse og senere i selve Befolkningen, som kunde tyde paa, at Regeringen ikke evnede at gennemføre et Program, som den havde taget til Orde for i Regeringserklæringen. Det er altsaa det andet Forhold. Jeg tror, det væsentligst var disse to Momenter, som medførte, at der var skabt en tysk Utilfredshed med Forholdene i Danmark og dermed et Ønske om at faa en Regering, som var mere effektiv i Relationerne til Tyskland.

Fr. Dalgaard: Undskyld, De siger, at det kom ret pludseligt med disse Toldunionsforhandlinger. Kan De huske, paa hvis Initiativ de begyndte?

Meissner: Ja, Regeringserklæringen var jo kun offentliggjort i Pressen, og sikkert har saa Gesandten talt med Udenrigsministeren og udtrykt Ønsket om, at det dog skulde bringes til det tyske Riges Kundskab i en mere egnet Form, at man paa tysk Hold ikke bare skulle læse sig til det i Pressen, og det medførte saa, at Hr. Direktør Mohr sendtes til Berlin.

Fr. Dalgaard: Ja, men inden Regeringserklæringen — man finder vel ikke saadan paa det uden videre fra dansk Side. Der maa vel være antydning noget fra tysk Side,

at man kunde tænke sig noget i den Retning.

Meissner: Jeg tror, at det er væsentligt sket efter Regeringserklæringens Offentliggørelse, men jeg kan selvfølgelig tage fejl, for jeg kender ikke til det.

Fr. Dalgaard: Medens vi er ved 8. Juli, kunde jeg maaske spørge Dem: Der var jo — det kan man se af saa mange Ting — et Ønske fra tysk Side om at faa Regeringen omdannet, saa at den blev mere føjelig over for de tyske Krav, ikke sandt?

Meissner: Jo.

Fr. Dalgaard: Og der var jo en tydelig Tendens hos de danske Nationalsocialister til at komme med paa det Tidspunkt omkring den 8. Juli, danne ny Regering. Da saa pludselig en Mand som Gunnar Larsen kom ind i Regeringen — og der kom jo i det hele taget flere nye, upolitiske Ansigter ind dengang —, følte man sig saa fra tysk Side tilfredsstillet, eller var man utilfreds med, at der ikke kom Nationalsocialister ind i Regeringen?

Meissner: I Grunden ikke. Men vi var dengang i en vanskelig Situation, hvilket i særlig Grad gjaldt Gesandten. Hr. von Renthe-Fink ønskede ikke Smaagrupper som de danske Nationalsocialister eller Sehested-Gruppen, altsaa LS, til at danne Regering i Danmark, men disse Smaagrupper benyttede sig dengang af særlige Veje, de gik gennem et tysk Forbindelsesled til Reichssicherheitshauptamt, d. v. s. til Heydrich, og det bevirke, at der allerede i Maj 1940 blev sendt en Indberetning fra Heydrich til von Ribbentrop personlig¹⁾ og ligeledes til en Brigadefører Jost, der senere blev Heydrichs Efterfølger, hvori man paa pegede, at der var en tyskvenlig Opposition i Danmark, og at det ogsaa var ønskeligt at fremme denne Oppositions Interesser. Derfor blev Gesandten i Maj 1940 af von Ribbentrop opfordret til at afgive en Indberetning om selve Oppositionens Karakter og Duelighed²⁾, men Gesandten stillede sig — og deri var han sikkert i Overensstemmelse med den Øverstbefalende for de tyske Tropper — paa det Standpunkt, at Hensynet til de statslige, de økonomiske og de militære Interesser og dermed til Ro og Orden i Landet var det primære, og at hvis man fremmede Oppositionsgrupperne eller bragte dem til Magten, ligesom man havde prøvet det i Norge,

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 40.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 41, bilag b og c.

vilde det kunne medføre Uro og derfor være til Skade for de dansk-tyske Relationer. Men i denne Forbindelse maa man ogsaa pege paa, at man i Tyskland under den nationalsocialistiske Regering havde to Hensyn at tage, hvilket ogsaa gjaldt for Udenrigsministeren. Han maatte selvfølgelig varetage de statslige Interesser, men han kunde ikke helt glemme de verdensanskuelige Interesser....

Dommeren: Partiets Interesser.

Meissner: Ja, for saa vilde han blive udsat for Kritik fra Partiets Side, dette kunde naa helt op til Hitler, og saa kunde der pludselig komme en Beslutning, ligesom med Quisling eller Mussert eller andre, og saa var Ulykken der. Derfor fandt man det rigtigst i god Tid i hvert Fald at sørge saa meget for Oppositionen eller — for at sige det med andre Ord — vore verdensanskuelige Venner i Danmark, at man i det Tilfælde, at Hitler skulde paatale Spørgsmaalet, kunde henvise til: Ja, men vi har jo gjort alt, hvad vi formaaede, for at fremme Oppositionen og for at vise vor gode Vilje over for Oppositionen. Og dette er ogsaa sket.

I November 1941 kritiserede man fra norsk Side, fra Terbovens Side, Forholdene i Danmark og pegede over for Hitler paa, at Oppositionen aldeles ikke blev støttet fra tysk Side, hvilket saa medførte, at Ribbentrop maatte aflægge Beretning hos Hitler. I den Anledning spurgte han dels den politiske Afdeling — det var Gesandt Grundherr, som raadede over den og den tyske Politik i Danmark — og dels Gesandt Luthers Afdeling, d. v. s. den mere verdensanskueligt prægede Afdeling; disse to Indberetninger blev sammenarbejdet i een, og den har Ribbentrop saa forelagt Hitler. I denne Indberetning stod tydeligt, at ved den officielle statslige Politik har vi opnaaet det og det — og saa fulgte Hovedpunkterne —, og ved den verdensanskueligt prægede Politik har vi opnaaet det, og det har vist sig, at Oppositionen ikke er stærk nok, men nu overlades det til Hitler at afgøre, om Oppositionens Interesser skal fremmes, eller om det skal forblive, som det hidtil er. Det medførte saa en Førerbefaling om, at alt skulde forblive, som det var, og dette var faktisk en Retfærdiggørelse af Hr. von Renthe-Finks Politik i Danmark.

Dommeren: Vi har en Indberetning fra von Renthe-Fink af 22. Oktober 1940¹⁾ an-

gaaende de danske Nationalsocialisters Magtovertagelse. Jeg ved ikke, om De kender den? (Indberetningen forevises Vidnet).

Meissner: Jo, jeg kender den.

Dommeren: Den konkluderer i, at man skal beholde det nuværende Regime, men ikke styrke dette Regime, og stadig have Opmærksomheden henvendt paa Frits Clausens Opposition og ogsaa hjælpe den, men ikke just lige i Øjeblikket give den Magten.

Meissner: Ja, men det var ogsaa Tendensen fra Gesandts Side.

Dommeren: Men for at vende tilbage til Spørgsmaalet: Var der i Gesandtskabet Drøftelser om, at man vilde have Statsminister Stauning bort og have en anden, hvad skal jeg sige, mere tyskvenlig Person til Statsminister?

Meissner: Ja, en Overgangstid var det jo saaledes — det var ved Aarsskiftet 1940—41.

Dommeren: Det er for langt fremme; jeg tænker her paa Sommeren indtil Slutningen af Oktober, Perioden inden Middagen hos Sthyr.

Meissner: Om Sommeren er Forholdet efter min Mening det, at Gesandten hovedsagelig indtager en iagttagende Holdning. Dengang har vi fra visse Sider, visse Partier, som i og for sig var inde under Samarbejdet, set en vis Kritik og et vist Forbehold, og det gælder jo ogsaa i særlig Grad Militærkredsene. Man iagttagende denne Utilfredshed og ønsker i Grunden en Regering, som er i Stand til at have mere Kontrol over den almindelige Stemning i Befolkningen. Det er vist udelukkende de tyske Ønsker ved Sommertid 1940.

Dommeren: Toldunionsforhandlingerne brister i August.

Meissner: Ja, i August.

Dommeren: Og saa er Spørgsmaalet, om dette giver Gesandtskabet nogen større Interesse for et Ministerskifte?

Meissner: Ja, man var altsaa skuffet, ikke fordi Toldunionsforhandlingerne som saadan var bristet, men fordi Regeringen havde optaget disse Forhandlinger og man oprindelig saa optimistisk paa Spørgsmaalet, og fordi Regeringen saa ikke havde vist, at den kunde magte selve Forhandlingerne. Men som sagt var man heller ikke paa tysk Hold klar over, om det var nyttigt med disse Toldunionsforhandlinger eller ej. Jeg husker, der i saa henseende var en Modsætning mellem Rigsminister Funks og

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

ogsaa Rigsbankens og saa Udenrigsministeriets Standpunkt.

Dommeren: Jeg forstaar, Scavenius mener, det i det lange Løb vilde være strandet paa tyske Interesser?

Meissner: Ja, det tror jeg ogsaa. Jeg tror, det var forhastet, at man overhovedet paabegyndte Samtalerne, men det var altsaa ved et Tilfælde, idet Direktør Mohr løb paa Ritter; han vidste ikke, hvad Ritter var, men Ritter havde nu dette særlige Speciale, og saa kom man ind paa Tanken. Det var altsaa nærmest ved et Uheld, det skete.

Dommeren: Ritter og Mohr havde været sammen i Sydamerika, tror jeg.

Meissner: Ja, dette var en rent personlig Samtale, som saa endte med det Resultat.

Dommeren: Scavenius refererer det saaledes, at han taler om det fremtidige Samarbejde mellem Tyskland allerede inden Fredsslutningen, idet han siger, at „med Hensyn til de tyske Planer kunde Ritter i Fortrolighed sige, at de antagelig vilde gaa ud paa betydelige Toldnedsættelser eller endog maaske en Toldunion“. Det er aabenbart første Gang, han kommer ind paa det Spørgsmaal. — Havde De været i Forhandling med nogen om Ændringer i Ministeriet eller et nyt Ministerium inden denne Middag hos Sthyr?

Meissner: Nej, men vi hørte jo alt, hvad der opstod af nye „Ministerlister“ — og det var jo temmelig mange, maa man sige.

Fr. Dalgaard: Holder vi os nu til Aftenen den 17. Oktober, saa taler De dér med Gunnar Larsen og Sthyr og faar at vide, at der er Planer om en Prins Axel-Regering.

Meissner: Ja.

Fr. Dalgaard: Kendte De til de Planer før?

Meissner: Nej.

Fr. Dalgaard: Var det første Gang, De hørte....

Meissner: Ja, det var første Gang.

Fr. Dalgaard: Det ligger nemlig saaledes, at nogenlunde jævnsides med de Forhandlinger, De førte hos Sthyr og senere — jeg ved ikke, hvor det var den 25., hos Kanstein?

Meissner: Nej, det var ikke hos Kanstein, men hos en Legationssekretær Bertelsen, som var rejst til Italien, og hvis Lejlighed Sthyr havde lejet.

Fr. Dalgaard: Naa, dér var det den 25. Men altsaa nogenlunde jævnsides med de

Forhandlinger, der førtes dér, foregik der et Arbejde, som Gunnar Larsen ogsaa antydede i et af Møderne, at han havde bundet sig til at arbejde for en Prins Axel-Løsning. Det er kendt paa anden Maade, at visse Kredse herhjemme, en, der hed Danmarks-kredsen, som vistnok var ret ubetydelig...

Meissner: Og Højgaardkredsen.

Fr. Dalgaard: Ja, og Højgaardkredsen, som talte betydeligere Personligheder i sin Midte — de arbejdede paa en Løsning af hele Ministerspørgsmaalet paa den Maade, at Prins Axel skulde være Leder af en Regering. Men De hørte altsaa først om det hos Sthyr?

Meissner: Ja, for jeg husker nemlig, at sidst i September var Clausen ved en bestemt Lejlighed i Gesandtskabet; dette Møde overværede jeg ogsaa, og dér talte han nemlig meget konkret om et Ministerium General With. Vi fandt endda Anledning til at indberette det til Berlin, fordi der blev sagt, at General With personlig vilde henvende sig til Kongen næste Formiddag.

Dommeren: Og forlange Regeringen?

Meissner: Ja, og forlange Regeringen, og i denne Regering skulde Nationalsocialisterne have to Pladser. Vi havde altsaa indberettet det, men der skete intet, General With henvendte sig ikke til Kongen, og derfor var vi meget forsigtige over for alle mulige Projekter, for vi kunde jo ikke komme med nye Ministerlister hvert Øjeblik.

Fr. Dalgaard: Kunde det hænge sammen med Indberetningen den 25. September fra Gesandtskabet til Berlin om Terbovens Tale i Radioen, hvor han i Virkeligheden proklamerede Magtovertagelsen i Norge?

Meissner: Ja.

Fr. Dalgaard: Man har Indtrykket af, at det interesserede stærkt i tyske Kredse her i Danmark og ogsaa i danske national-socialistiske Kredse. Det, der var sket deroppe, kunde det ikke have stimuleret Ønskerne?

Meissner: Jo, det har sikkert haft en Virkning.

Fr. Dalgaard: De sender et ret langt Referat den 25. Oktober til Berlin om de norske....

Meissner: Ja, det har sikkert haft en Indvirkning; Norge og Danmark laa jo paa samme Vej, og der kunde nemt opstaa en lignende Udvikling i Danmark — det var ikke til at vide.

Fr. Dalgaard: Saa har De den 1. Oktober

en Samtale med Landsretssagfører Bryld.¹⁾ Han refererer en Samtale, han har haft med Juncker, og man forstaaer, at Juncker var meget interesseret i, at der skete et Ministerskifte; han var meget utilfreds med Stauning, og han fortæller — altsammen i Følge Brylds Beretning til Dem, og De har gjort en Notits til Ministeren derom —, han fortæller, at Gunnar Larsen er meget træt af at sidde i Regeringen, fordi han ikke kan enes med de andre Ministre, og han ønsker at træde ud af Regeringen. Kan De huske det?

Meissner: Ja, saa vidt jeg husker, var Juncker nok tyskvenlig, men han var absolut imod en Toldunion.

Fr. Dalgaard: Men den Episode er vel sagtens ikke særlig betydningsfuld.

Meissner: Nej, det er jo et internt Gesandtskabsreferat.

Dommeren: Saa kommer vi til den 17. Oktober. Her har vi en Fotokopi af en Notits fra Dem til „Hr. Ministeren“²⁾. (Overrækker Vidnet Fotokopien til Gennemlæsning).

[Den paagældende Notits lyder i Oversættelse saaledes:

„Notits til Ministeren.

Vedrørende Sammenkomsten med Minister Gunnar Larsen.

I Hr. Sthyr's Hjem traf vi (Dr. Schwarzmänn og jeg) den 17. Oktober om Aftenen sammen med Minister Gunnar Larsen, Dr. Frits Clausen og Grosserer Bojsen-Møller. Samtalen drejede sig om to vigtige Spørgsmaal, nemlig om Danskernes Mening vedrørende den økonomiske Fremtid i de nærmeste Maaneder og Indstillingen til det nuværende Regime.

Gunnar Larsen er af følgende Opfattelse: Han er overbevist om, at Levestandarden allerede i de nærmeste Uger vil begynde at gaa stærkt tilbage, saaledes at Danmarks Levestandard i Løbet af Vinteren vil være kommet ned paa det tyske Niveau. Han regner ikke med, at der vil kunne leveres ret meget i Retning af Raamateriale og andre vigtige Produkter som f. Eks. Kul, Jern og Benzin til Danmark. Som Følge heraf forudser han meget store Vanskeligheder, og han udtaler, at en erklæret tyskvenlig Regering ikke bør belastes med disse Vanskeligheder. Men han er heller ikke stemt for, at Statsminister Stauning

sammen med den nuværende Regering endnu længe skal sidde ved Styret.

Derfor foreslog Larsen og Sthyr over for Clausen, at man skulde møde et Overgangskabinet med Prins Axel som Statsminister med en vis Velvilje. I dette Kabinet skulde der indrømmes de danske Nationalsocialister to Ministerpladser til fri Disposition. Clausen har krævet Betænkningstid i Anledning af dette Forslag. Han vil give Gunnar Larsen og Sthyr sit Svar i næste Uge.

Aftenen sammen med de danske Nationalsocialister i Gesandtskabet har gjort et dybt Indtryk paa Regimet. I Gaar Aftes blev der afholdt Ministermøde. Det antydedes, at man ved dette Møde skal have overvejet Muligheden af at optage to Nationalsocialister som Ministre i Samlingsregeringen, altsaa at udvide Koalitionen til at omfatte Nationalsocialisterne. Der blev ogsaa i Gaar, efter hvad Gunnar Larsen fortæller mig, afholdt et Møde i Udenrigsministeriet med Pressens Redaktører, hvor man gjorde Pressen nærmere bekendt med mit Synspunkt, som er meddelt Kontorchef Eskelund. Da Hr. Sthyr fortalte mig, at man nu omsider vil gøre sig enhver Anstrengelse for at give Pressen det nødvendige loyale og forstaaende Udseende, men samtidig spurgte mig om Aarsagerne til mine alvorlige Bebrejdelser mod Pressen, erklærede jeg mig i meget bestemt Form over for ham, at jeg naturligvis ikke fremførte mine Klager i Anledning af en forbigaaende Ærgrelse, men at jeg naturligvis i det Øjeblik, hvor jeg ansaa det for nødvendigt at indlede visse velunderbyggede Skridt, vilde fremlægge et Materiale, der maatte gøre et stærkt Indtryk. Jeg havde gentagne Gange sagt til Eskelund, at jeg samlede Præmisser sammen for at kunne klage. Herved havde jeg ikke blot samlet Avisudklip sammen, men ogsaa faaet Materiale i Hænde om Pressens indre Holdning, et Materiale, der talte sit tydelige Sprog. Sthyr gav Udtryk for den bestemte Opfattelse, at der vilde ske en energisk Ændring af Indstillingen. Herunder kritiserede han Kontorchef Eskelund paa Grund af dennes rent negative Indstilling og antydede, at man var ved at se sig om efter en ny Mand til en positiv Bearbejdelse af Pressematerialet.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 113.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122.

Med Hensyn til Prins Axel synes Clausen at være af den Mening, at man burde overveje, om man ikke til en vis Grad burde bifalde Planen for saaledes i første Omgang at komme af med Stau-ning. Prins Axel vilde alligevel ikke være i Stand til at danne en positiv Regering. Han vilde derfor blive upopu-lær og herigennem svække Kongens Stilling i den danske Befolkning. Dette var af Hensyn til Fremtiden et Moment, som man ikke uden videre burde vise fra sig.

København den 18. Oktober 1940.

sign. Meissner.“]

Dommeren: Erindrer De det?

Meissner: Ja, det erindrer jeg.

Dommeren: Nu ved jeg nok, at De er blevet afhørt til en Rapport; den 5. Decem-ber 1947 har en Politadvokat talt med Dem og har da været inde paa Spørgs-maalet, men vi kommer til at gaa lidt nærmere ind paa Sagen ogsaa her. Det er altsaa en Middag, De er bedt til i Sthyr's Hjem ude i Rungsted, gaar jeg ud fra?

Meissner: Ja.

Dommeren: Og saa er Spørgsmaalet, om De paa det Tidspunkt var inde paa For-handlinger om Ændringer i Ministeriet med f. Eks. Prins Axel som Statsminister-emne, eller om det var noget nyt, der kom frem ved denne Lejlighed?

Meissner: Det var, som jeg før sagde, noget nyt. Jeg troede dengang, der skulde komme et Kabinet With, men det var altsaa ikke blevet til noget. Men jeg var ikke orienteret om Tanken Prins Axel.

Fr. Dalgaard: Var det en ren og skær Indbydelse, der fandt Sted? Eller fik De at vide, at der skulde foregaa noget særligt hos Sthyr?

Meissner: Nej, det var en ren og skær Indbydelse.

Fr. Dalgaard: Og var Gesandten be-kendt med, at De skulde derud?

Meissner: Nej, for jeg fik Indbydelsen gennem Dr. Schwarzmann, og vi kørte sammen ud til Rungsted; senere kom Clausen til.

Jeg maa ogsaa sige, at jeg omgaaende stillede mig skeptisk over for Tanken om at danne et Ministerium Prins Axel, idet jeg rent følelsesmæssigt gik ud fra, at Kongen ikke vilde sætte sin Popularitet

over Styr ved at lade et Medlem af Konge-huset blive leder af et Ministerium, der jo maatte komme i Stand ved at vælte et andet Ministerium. Det spurgte jeg ogsaa ved næstkommende Lejlighed Direktør Kraft om, som jeg vidste var en god Be-kendt af Prins Axel, og jeg fik saa bekræftet af Direktør Kraft, at Prins Axel vist aldeles ikke tænkte paa at danne en Regering nu under Besættelsen.

Dommeren: Men hvorledes kom denne Drøftelse i Stand? Var det saadan en al-mindelig Passiar ved Middagen, eller var det som en Opfordring til Frits Clausen om at stille sig velvilligt over for en Overgangs-regering? Det mindes De maaske ikke?

Meissner: Jeg kan hertil sige, at jeg stærkt har haft Følelsen af, at Gunnar Larsen og Sthyr nok vilde have en vis Kontakt med Clausen. Dr. Schwarzmann havde vist sagt til Gunnar Larsen og til Sthyr, at det vilde være tilraadeligt at vise en vis Velvilje over for Clausen, og det kunde i og for sig have ladet Tanken fremkomme om at invitere Clausen under private Former. Men saa er der et andet vigtigt Moment, nemlig Luthers Besøg i Danmark.

Fr. Dalgaard: Det er det, der hedder „Aften i Gesandtskabet“.

Meissner: Ja. — Luthers Besøg i Dan-mark var, saa vidt jeg husker, den 14. Oktober 1940, altsaa tre Dage før; han rejste herop sammen med Gesandt Grund-herr. Luther har ønsket at danne sig et personligt Indtryk af Clausen, og for ikke at give Sammenkomsten et altfor officielt Præg havde vi arrangeret en Frokost i „Skovriderkroen“, hvor Clausen var til Stede som eneste danske Gæst. Men om Aftenen havde man arrangeret en Øaften i Gesandtskabet, og dertil var Cheferne for alle tre Værnemagtsgrene inviteret og ogsaa mange andre fremtrædende Personligheder, saa Aftenen, der udelukkende var helliget Clausen og hans Medarbejdere, havde et Præg, der maatte vække Opsigt og gøre et vist Indtryk.

Men man vidste altsaa ikke i danske Regeringskredse, hvad der nu var aftalt under Luther-Besøget, og jeg har den Mistanke, navnlig til Sthyr, at han har arrangeret denne Middag og er fremkommet med et Projekt bare for at prøve at lokke ud af Clausen, om han maaske havde videregaaende Aftaler med Tyskerne. Det er en Tanke, som man ikke kan afvise.

Fr. Dalgaard: Men naar De siger dèr, at det havde gjort et dybt Indtryk, saa er det vel danske Røster, De refererer?

Meissner: Det er danske Røster.

Fr. Dalgaard: Og det er vel Gunnar Larsen. Han er vel den eneste, der kender, hvordan man er stemt inden for Regeringskredse?

Meissner: Ja, men det kan jeg naturligvis ogsaa have faaet fra Rigsdagsjournalisterne.

Fr. Dalgaard: Men naar De siger dèr, at Aftenen har gjort et stærkt Indtryk — jeg gaar ud fra, at hele denne Notits er et Referat af Aftenens Samtaler; De refererer over for Renthe-Fink, hvad man har talt om den Aften, og naar De siger: „Der Abend mit den dänischen Nationalsozialisten in der Gesandtschaft hat einen sehr starken Eindruck auf das Regime gemacht. Gestern Abend ist Ministerrat gewesen“, er det saa ikke stadig Referat af noget, De har hørt den Aften?

Meissner: Det tror jeg ikke man maa tage saa nøje.

Fr. Dalgaard: Der kommer længere nede: „Gestern ist auch, wie mir Gunnar Larsen erzählte“. Det sættes umiddelbart i Forbindelse med hinanden, at det er noget, De faar at vide i denne Samtale, og vel egentlig, maa man tænke, først og fremmest gennem Gunnar Larsen, der kender disse Ting. Er det ikke sandsynligt, at det ligger saadan?

Meissner: Ja, det kunde være sandsynligt, men det er jo ogsaa noget, jeg gengiver, naar jeg siger, at Aftenen har gjort et stærkt Indtryk. Det kan jo ogsaa vedrøre Gunnar Larsen selv, uden at han har sagt det.

Fr. Dalgaard: Men De fortæller, at der i Aftes har været Ministerraad, og det skal være blevet antydet, at man dèr kunne tænke sig at sondere Muligheden for at optage to Nationalsocialister i Regeringen.

Meissner: Ja, men det er netop derfor, jeg falder over disse Sætninger, for naar Gunnar Larsen og Sthyr tilbyder Clausen, at han skal stille sig velvilligt over for et Overgangskabinet Prins Axel, saa vil de jo vist ikke nævne samtidig, at Regeringen maaske selv vilde tage to Nationalsocialister ind. Det lyder lidt usandsynligt, synes jeg.

Fr. Dalgaard: Ikke ud over, at det er den samme Tanke, der egentlig luftes, for De siger selv til Frits Clausen: Hvis det

nu bliver Prins Axel, kan de faa et Par Pladser. Det kunde tænkes, at De siger, at den nuværende Regering har i og for sig samme Plan — det kunde ogsaa være for at paavirke Frits Clausen —, Regeringen har samme Plan, men Gunnar Larsen ønsker i det hele taget ikke — det fremgaar af Deres første Side —, at Stauning skal fortsætte; det siger De udtrykkeligt: han vil have noget andet, han vil altsaa have Prins Axel, og nu siger han til Frits Clausen: dèr kan De faa et Par Pladser. Er det ikke sandsynligt i og for sig, at det er den samme Tanke, Gunnar Larsen leger med, men altsaa bare ført over paa Prins Axel i Stedet for Stauning?

Meissner: Det er jo muligt, at Gunnar Larsen har tænkt sig, at Clausen vil sige nej til en Indtræden i selve Regeringen Stauning, og at han derfor mener, at Prins Axel vil være mere egnet. Men det, man dengang befrygtede i selve Regeringen Stauning og ogsaa i Kredsen omkring Gunnar Larsen, altsaa Danmarkskredsen, Højgaardkredsen o. s. v., var jo, at der skulde komme et rent nationalsocialistisk Ministerium med tysk Magt, og for at lempe paa det vilde man se at finde en Udvej ved at komme paa Talefod med Clausen i rette Tid.

Dommeren: Vi har en Afhøring af Frits Clausen. Den giver mig Anledning til at spørge Dem: Var det en virkelig Drøftelse af Spørgsmaalet, eller var det kun mere en passant man snakkede om det? Var det en Forhandling?

Meissner: Nej, det var det ikke; det var lidt løsere i Formen, og jeg synes ikke, at Spørgsmaalet blev fremført i en absolut konkret Form. Noget andet er, at jeg selvfølgelig som Gesandtskabsmand hæfter mig ved de Udtalelser, som interesserer Gesandtskabet. Men jeg ved dog for Resten, at der ogsaa blev talt om Hjælp til „Fædrelandet“, altsaa Ting, som jeg overhovedet ikke nævner, at man gav 25 000 Kr. til „Fædrelandet“.

Dommeren: Clausen refererer det nemlig paa den Maade, at han var meget klar over, at han var inviteret med, for at han skulde føles paa Pulsen, men der blev dog ikke fremsat Forslag og heller ikke taget Beslutninger af nogen Art, det udartede sig nærmest til en Slags Drikkegilde, hvor der ikke skete alvorligere Ting.

Meissner: Ja, det Indtryk, Clausen har,

at han skulde føles paa Pulsen, tror jeg nok passer, og jeg tror ogsaa nok, at det gælder os Tyskere, som var inviteret. Man vilde gerne vide, om Luther havde besluttet noget alvorligt, og om der forestod noget, som kunde hidføre en fuldstændig Ændring af dansk Politik, og saa kan man naturligvis fremkomme med alle mulige Tanker for at formaa de vedkommende Gæster til at udtale sig eller for at kontrolere, hvordan det virker paa dem. Men vi har indtaget en rent informerende Stilling, og Clausen har altsaa været betænkkelig.

Fr. Dalgaard: I det næste Stykke taler De om Pressens Forhold. Det er ogsaa noget, Gunnar Larsen refererer, og dør er det vist navnlig Sthyr, der interesserer sig for Deres Synspunkter med Hensyn til Pressen. De er utilfreds med Eskelund; det sagde De ogsaa før.

Meissner: Ja, jeg var altid nervøs med Hensyn til Pressen, for Udenrigsminister Ribbentrop lod sig referere Pressen direkte hver Dag, og det gik til de forskellige Nyhedsbureauer i Tyskland som fortrolige Informationer, som altsaa fandt deres Vej direkte til Udenrigsministeren. Og naar der opstod Utilfredshed med den danske Presse, fik jeg altid Slaget helt fra oven, og det var ubehageligt. Vi har ogsaa haft det i Januar 1941, hvor han i meget skarpe Vendinger udtalte sig mod den danske Presses Holdning. Derfor har jeg altid været en stærk Kritiker, naturligvis ogsaa for at opnaa mere af Pressen. Her drejede det sig hovedsagelig om, at man angreb de danske Nationalsocialister, men ofte glemte at tage Ordet „danske“ med, saa der stod Nationalsocialister i Almindelighed. Det medførte nemlig, at Tyskerne selv følte sig truffet, hvilket vistnok ogsaa var Meningen, og det førte til Indsigelse fra Udenrigsministerens Side. I Januar 1941, hvad der tvang mig til at naa til en Overenskomst eller et Arrangement med Udenrigsministeriet om, at Udenrigsministeriet skulde sørge for, at Pressen ikke angreb Nationalsocialisterne paa saa haard en Maade, og jeg skulde saa fra min Side lægge en Dæmper paa „Fædrelandet“. Og det er jo det, som faktisk prægede den senere Tid.

Fr. Dalgaard: Saa skal, efter Slutningen af Deres Notits, Frits Clausen overveje.

Meissner: Ja, han har sagt: Jeg vil

tænke over det, og vi har ikke engang fra Gesandtskabets Side fundet Anledning til at sende et Telegram eller en Indberetning til Berlin om alle disse Drøftelser, hvilket jo viser, at vi ikke tillagde dem en seriøs Tendens.

Fr. Dalgaard: Men den 22. Oktober, som vi talte om før, er der denne Indberetning¹⁾, der jo er præget noget af de Ting, der har været fremme, Clausens Person og hans Partis Styrke og de Vanskeligheder, han vilde faa, hvis han blev Minister, og saadan noget, og hvor altsaa Renthe-Fink tilsidst nærmest udtalte sig for, at man skal køre videre med det, man har, men altsaa afvente maaske en gunstig Lejlighed for Clausen.

Meissner: Ja, Indberetningen staar i direkte Forhold til Luthers Besøg. Luther har vist ønsket at faa en Indberetning, og Gesandten har ogsaa fundet det passende at give en saadan Indberetning. Og han begynder jo i en ret stærk Tone, men saa kommer — og det er Taktik — han frem med alle mulige Vanskeligheder og ender med sit Forslag om Bevarelsen af status quo.

Fr. Dalgaard: Men dog altsaa med Tanken paa, at Clausen skal til.

Meissner: Ja, det er nu noget, han siger paa meget lang Sigt. Naar Clausen skulde til, maatte han først have et større parlamentarisk Flertal bag sig.

Fr. Dalgaard: Ja, ikke et Flertal.

Meissner: Men i hvert Fald noget anerkendelsesværdigt.

Dommeren: Var man ikke inden for Gesandtskabet klar over Frits Clausens Brist i saa mange Henseender?

Meissner: Jo, det var man, og jeg har ogsaa selv fremhævet i en Indberetning af 10. Juli²⁾ — et Notat til Luther, som blev medunderskrevet af von Loew fra Sikkerhedstjenesten —, at Clausen havde en stærk Tilbøjelighed til stærke Drikke, at han havde en Datter, som ikke var helt normal, og at alt dette var egnet til at blive inddraget i en politisk Polemik, som vilde være skadelig. Det er ogsaa derfor, jeg allerede i Juli har sagt til Luther: Jeg kan sige mange gode Ting om Clausen, men der er ogsaa andre Ting at sige, og jeg synes, det er bedst, om Gesandt Luther selv rejser til Danmark for personlig at danne sig et Billede af Clausen, hvilket han ogsaa gjorde, idet jeg selv ikke var overbevist om, at Clausen kunde magte Opgaverne.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 63.

Dommeren: Saa har vi her en anden Indberetning: Aufzeichnung für Herrn Minister, af 26. Oktober¹⁾.

[Denne Indberetning overgaves Vidnet til Gennemlæsning. Den lyder i Oversættelse: „Notits til Ministeren.

Vedrører: Samtale med Minister Gunnar Larsen, Direktør Sthyr, Dr. Clausen og Kontorchef Peschardt.

Samtalen om den indrepolitiske Situation i Danmark, som fandt Sted med ovennævnte Personer om Aftenen den 25. Oktober d. A., overværedes fra tysk Side af Oberführer Kanstein, Dr. Schwarzmänn og mig.

Specielt Direktør Sthyr kom tilbage til Spørgsmaalet om, hvorvidt Dr. Clausen vilde anerkende et Kabinet Prins Axel og arbejde med i det. Dette Kabinet skulde være et Overgangskabinet og bane Vej for en senere nationalsocialistisk Regering.

Dr. Clausen afviste ikke Tanken, men lod tydeligt forstaa, at han og hans Parti ikke ønskede at være repræsenterede i et saadant Kabinet. Han vilde ikke lægge Hindringer i Vejen for Bestræbelser, der havde til Formaal at afløse Kabinetet Stauning med et andet Kabinet, hvis man garanterede ham, at hans Parti vilde bevare fuld politisk Arbejdsfrihed, og hvis der blev udstedt Amnesti for de Nationalsocialister, der sad i Fængslerne.

Direktør Sthyr præciserede senere den Vej, man havde tænkt sig at gaa for at skabe et Kabinet Prins Axel. Derefter vil man først forhandle med de 4 store Partier og vil gennem disse Partier formaa den nuværende Regering Stauning til at træde tilbage. Der skal optages nye Repræsentanter for de gamle Partier i dette nye Kabinet, f. Eks. Socialdemokraten, Overborgmester Christensen m. fl.

Efter hvad Sthyr erklærer, er der allerede i nogen Tid blevet arbejdet paa denne Plan af Scavenius og Gunnar Larsen. Man har til Hensigt foruden de gamle Partier ogsaa at tage Nationalsocialisterne ind med en eller to Ministre for saaledes at undgaa Faren for en Opposition mod et Kabinet Prins Axel. Sthyr syntes overbevist om, at Kongen vilde udnævne et saadant Kabinet.

Paa mit Spørgsmaal om, hvor lang Tid

man behøvede til at realisere den fremsatte Idé, sagde Sthyr, at man regnede med nogle Uger.

Gunnar Larsen indrømmede, at Regeringens Program til Fremskaffelse af Arbejde ikke vilde være gennemførligt, og at det allerede om kort Tid maatte vise sig, hvor store Vanskelighederne er. Kontorchef Peschardt sagde, at han i det dansk-tyske Samarbejde stødte paa saa store erhvervsmæssige Vanskeligheder, som var foraarsaget af Industriraadets og Grossisternes Holdning, at han kun kunde holde til det en fire Ugers Tid.

Herefter faldt Samtalen paa Spørgsmaalet, om det ikke vilde være langt mere praktisk, hvis Gunnar Larsen og Scavenius traadte ud af det nuværende Kabinet for saaledes at tvinge det til at tage Konsekvenserne. Sthyr svarede, at man ikke godt kunde gøre dette, fordi man allerede var begyndt at arbejde paa den ovenfor skitserede Løsning og havde bundet sig til dette arbejde.

Jeg stillede mig meget skeptisk over for dette Spørgsmaal, om Kongen i denne vanskelige Tid vilde gøre en Prins til Statsminister og saaledes blande Kongehuset ind i Indenrigspolitikken. Endvidere sagde jeg, at det var kommet mig for Øre (jeg henholdt mig til en Samtale mellem Prins Axel og Direktør Kraft), at Axel ikke tænkte paa før Krigens Afslutning at befatte sig med Politik. Men begge disse Ting nægtede Sthyr og gav Udtryk for sin Overbevisning om, at baade Kongen og Prins Axel vilde. Paa Hjemturen havde jeg Lejlighed til endnu en Gang at appellere til Sthyr og Gunnar Larsen med Hensyn til at løse Spørgsmaalet ved at lade Larsen og Scavenius træde tilbage. Sthyr er imidlertid blevet betænkelig ved Prins Axel-Løsningen og har bedt mig om endnu en Gang at maatte tale med mig i den kommende Uge.

I øvrigt sagde Clausen gentagne Gange, at hans Parti nu vilde sætte alt paa eet Kort. Man var i Besiddelse af Dokumenter vedrørende Tildragelserne den 8. April, f. Eks. om, at Munch den paagældende Dag havde opsøgt den engelske Gesandt, at der var blevet givet Ordre til at rømme Langelinie, at der var blevet givet Ordre til at trække Ministryerne tilbage, at der havde

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126.

fundet et dunkelt Sammenspil Sted med Englænderne, samt at man gennem den symbolske Modstand ved Sydgrænsen til ingen Nytte havde ofret de 13 Soldaters Liv. Dette Materiale, som af Generalkommandoen var anerkendt som korrekt, vilde han offentliggøre i en Pjece og saaledes være i Stand til at tilføje Stauning Dødsstødet.

København, den 26. Oktober 1940.
sign. Meissner.“]

Dommeren: Det var maaske ganske sundt at begynde med at fastslaa, at denne Forhandling fandt Sted i Legationssekretær Bertelsens Lejlighed.

Meissner: Ja, det var i Legationssekretær Bertelsens Hjem. Det var en Lejlighed paa Amager, som Direktør Sthyr havde lejet.

Dommeren: Og Sthyr var altsaa Vært dér igen?

Meissner: Sthyr var Vært.

Dommeren: Jeg forstaa, det er en Fortsættelse af de Samtaler, man har haft i hans Hjem i Rungsted den 17.

Fr. Dalgaard: Der staar, at Kanstein er med. Er det, fordi man tillægger det en større Betydning?

Meissner: Ja, men det kan ogsaa være noget, som Schwarzmänn har arrangeret for at have flere med.

Fr. Dalgaard: Initiativet til det maa vel udgaa fra Sthyr igen?

Meissner: Ja, det tror jeg i hvert Fald.

Fr. Dalgaard: Der er her to Ting, synes jeg, der kommer frem. Det ene er Gunnar Larsens og Sthyr's vedholdende Opfordringer til Frits Clausen om at være velvillig, men dernæst har De — det kommer frem baade i Begyndelsen og Slutningen af Notitsen — et Ønske om, at Scavenius og Gunnar Larsen traadte ud af Regeringen.

Meissner: Ja, det var dengang et Ønske, som allerede var fremsat over for Sthyr og Scavenius fra tysk Side, jeg tror nok fra Schwarzmänn. Det var en Virkning af den tyske Skuffelse over, at Toldunionsforhandlingerne bristede, og saa var det ogsaa en Frugt af, at disse Ministre, som jo kom ind i Regeringen som upolitiske Ministre, ikke følte sig rigtig understøttet af de politiske Ministre, men havde følt sig i en stadig Modsætning til de Ministre, som udgik fra de store Partier, og de kunde altsaa ikke udrette noget effektivt inden for Ministeriet.

Fr. Dalgaard: Men det ser ikke ud til, at Gunnar Larsen, for at holde os til ham, har Ønske om at træde ud, men De har et Ønske om, at han og Scavenius skal træde ud.

Meissner: Ja, det er altsaa et Ønske, som Gesandten er fremkommet med.

Fr. Dalgaard: Jeg synes ikke, det er helt i Overensstemmelse med Gesandten's egen Indberetning af 22. Oktober — dette her er 3 Dage efter —, for det går da imod den Linie, han har anlagt dér, synes jeg.

Meissner: Men man maa nu skelne mellem, at der ikke er Tale om et Mindretalsministerium, men bare om et forandret Ministerium. Og Stemningen mod Regeringen var altsaa kritisk dengang.

Fr. Dalgaard: Men 3 Dage i Forvejen skriver Gesandten i en officiel Indberetning, at han mener, man skal opretholde Ministeriet Stauning en Tid endnu, fordi Forudsætningerne for en Regering Clausen ikke er til Stede, baade de økonomiske og politiske Forudsætninger. Det kan da ikke forandre sig paa 3 Dage, medmindre der er sket et eller andet Jordskælv et Sted. Det er da en Svækkelse af de tyske Interesser, at Folk, som man tror gaar ind for tyske Ønsker, bliver trukket ud af den Stauning'ske Regering.

Meissner: Ja, men de upolitiske Ministre føler sig skuffede over deres eget Samarbejde med deres Regering, og saa er det jo en logisk Følgeslutning, at man i en Samtale siger: Hvorfor træder I saa ikke tilbage?

Dommeren: Nu er der det, at der staar her, at de skulde træde ud for saaledes at tvinge Ministeriet til at tage Konsekvenserne. Og Konsekvenserne er efter Deres Mening at gaa ind...

Meissner: at omdanne...

Dommeren: ... eller at gaa ind for at føre Erklæringen af 8. Juli ud i Livet.

Meissner: Ja, det er faktisk det, man ventede paa.

Fr. Dalgaard: Jeg skal jo ikke blande mig i, hvad man fra tysk Side har ønsket, saadan set, men jeg vil gerne forstaa det. Man ønsker fra tysk Side at genoptage Toldunionsforhandlingerne, og det viser sig ogsaa i Løbet af et Par Maaneder, saa kom det igen. Man ønsker disse Ting taget op igen, men man vil fra tysk Side gennem Dem i Virkeligheden tvinge de første For talere for denne Mønt- og Toldunion ud af Regeringen, nemlig Scavenius og Gunnar Larsen. Det er da ikke umiddelbart for-

staaeligt. Man kan nok forstaa det, for det kommer jo frem i Gesandstens Indberetning, i Punkt 3 tror jeg; han siger, man kan sagtens, hvis man vil, stille Ministeriet Stauning over for nogle Ting, saa man kan sige til Kongen, at de kan ikke klare det, og derfor skal de væk. Det kan man gøre, hvis man har Ønske om, at andre Kræfter skal til, f. Eks. Frits Clausen, men det synes man jo ikke den 22. Oktober at mene.

Meissner: Men det er ogsaa Clausen selv, som ikke vil.

Fr. Dalgaard: Ja, han vil ikke ind som Gidsel, han vil have Magten, men det mener man den 22. Oktober ikke vil være klogt, hverken for Frits Clausen eller for de tyske Interesser. Derfor forstaaer man ikke rigtig *Deres* Ønske om, at Scavenius og Gunnar Larsen skal gaa, for det kan da kun medføre, naar det er efter et tysk Ønske og Pres, at Regeringen kan komme i endnu større Vanskeligheder og blive nødt til at gaa, og saa har De Clausen-Løsningen, som De ikke ønskede, og Prins Axel-Løsningen troede De ikke paa.

Meissner: Nej, og derfor var jeg paa Gesandtskabets Linie, at det maatte være muligt at faa en positiv Holdning fra den danske Regering i Stand.

Fr. Dalgaard: Vil det sige, at De mener, at hvis nu de Herrer gaar, er Stauning nødt til at rekonstruere?

Meissner: Nej, ikke saa vidtgaaende, men naar de Herrer truer med at gaa, vil det have en Virkning.

Fr. Dalgaard: Men der staar ikke alene: truer. Der staar ligefrem, at de skal træde ud af Regeringen, nedlægge Embederne.

Meissner: Ja, men det er en Tanke, som altsaa er fremført under en Samtale af mig, og dermed er Tanken naturligvis ikke seriøs. Det vil den først være, naar den er fremført af Gesandten. Men at jeg selv gengiver min Bemærkning over for Gesandten, viser jo, at jeg ikke har gjort noget, som Gesandten ikke kunde bifalde.

Dommeren: Det skulde altsaa være en Trusel, at de Herrer skulde gaa?

Meissner: Ja, for at fremtvinge en positiv Kurs.

Fr. Dalgaard: Det er ikke alene en Trusel, for De siger selv: „Später hatte ich noch auf der Heimfahrt Gelegenheit Sthyr und Gunnar Larsen auf die Lösung durch einen Rücktritt“. Der staar ikke „Drohung“, men „Rücktritt“.

Meissner: Ja, men dèr undveg de jo ogsaa.

Fr. Dalgaard: Ja, men det er *Deres* Ønske og dermed, gaar jeg ud fra, ogsaa Gesandstens Ønske, jeg taler om, og det synes jeg ikke harmonerer med Indberetningen af 22. Oktober.

Meissner: Nej, men saa vidt jeg husker, har Tanken enten verseret i Berlin eller ogsaa hos Gesandten selv. Han har jo dengang betegnet Scavenius som „abgenutzt“, som ubrugelig, idet de to Kræfter, som gik ind for Toldunionen, netop Scavenius og Gunnar Larsen, havde lidt et Nederlag, det var der ingen Tvivl om, og saa var der opstaaet en vis Diskrepans, idet det netop var de fra tysk Side som venlige ansete Ministre, der havde lidt dette Nederlag. Det kan selvfølgelig have født Ideen om, at de skulde trække sig ud af det, og saa maatte man altsaa se, om man ikke kunde finde en eller anden bedre Samarbejdsform.

Dommeren: Jeg forstaaer, at ogsaa den Aften var i selskabelig Form?

Meissner: Ja, det var den, men den var dog, som det ogsaa fremgaar af Indholdet, mere helliget Samtalerne.

Dommeren: Hvorledes saa man fra *Deres* og Gesandstens Side paa saadanne Folk som Sthyr og Gunnar Larsen? Jeg spørger, for der kommer senere en Udtalelse fra en Gesandt, der hed Hencke. Regnede man deres Indsats under disse Forhandlinger som Bluff, eller betragtede man det som alvorligt Arbejde for et godt Forhold til Tyskland?

Meissner: Med Hensyn til Gunnar Larsen maa man vist sige, at man paa tysk Side oprindeligt, i hvert Fald inden han indtraadte i Regeringen som Minister, ikke ansaa ham som tysk-, men derimod som engelskvenlig, det var i hvert Fald mit faste Indtryk. Vedrørende Direktør Sthyr ligger Tingene jo lidt anderledes, fordi man kendte hans Fortid i det danske Udenrigsministerium under sidste Verdenskrig og vidste, hvem Direktør Sthyr var. Men med Hensyn til Optegnelsen til Gesandten er der ogsaa det at sige, at hvis man havde taget disse Samtaler alvorligt, vilde der sikkert være gaaet en Indberetning til det tyske Udenrigsministerium i Berlin. Vi var jo temmelig flittige med at indberette om alle mulige Smaa historier, og dette her har vi ikke indberettet. Det er altsaa et Samtaleemne, som foreløbig betragtes som gesandtskabsinternt og dansk internt, og som man ikke synes er modent til en Indberetning til Berlin.

Fr. Dalgaard: I Schwarzmans Optegnelser¹⁾, som ikke er saa fyldige som Deres, men fra det samme Møde, siger han, at af Larsens og Sthyr's Ytringer kunde man slutte, at disse mente Planen alvorligt, men det troede de altsaa ikke den var andre Steder, men for de to Menneskers Vedkommende: „Aus den Äusserungen Larsens und Sthyr's konnte man schliessen, dass dieser Plan ernst gemeint ist. Es darf aber wohl nicht angenommen werden, dass diese Auffassung allgemein vertreten wird“. Schwarzmänn tror altsaa paa Gunnar Larsen og Sthyr.

Meissner: Jeg har altsaa mellem Samtale 1 og Samtale 2 taget Lejlighed til at forhøre mig hos Direktør Kraft: Hvad er det overhovedet med Prins Axel? Og dèr har jeg faktisk faaet bekræftet, at det er et temmelig løst og vagt Emne. Derved udtrykker man dog alligevel en vis Betænelighed ved Planerne.

Fr. Dalgaard: Men det, som Schwarzmänn udtaler sig om, er, at der skal være en Overgangsregering, for at saa Clausen-Bevægelsen kan komme til i Løbet af en 4-6 Maaneder. Det er om det, Schwarzmänn udtaler, at det mener han Gunnar Larsen og Sthyr mener alvorligt, men maaske andre Kredse ikke saa alvorligt.

Meissner: Men dertil kan jeg sige med fast Overbevisning, at det, som Gunnar Larsen og Sthyr mindst ønskede, var naturligvis en nationalsocialistisk Regering. Motivet for deres Handlinger er udelukkende at forhindre en ren nationalsocialistisk Regering eller en Quisling-Løsning for Danmark. De er maaske lidt vidtgaaende i deres Tilbud og i deres Overvejelser, men naar man ser det paa Baggrund af hele den militære og politiske Situation dengang, har de maaske anset det for formaalstjenligt at gaa saa vidt. I hvert Fald er der det at sige til baade Gunnar Larsens og Direktør Sthyr's Holdning, at de aldeles ikke var interesserede i at fremme de danske Nationalsocialister.

Fr. Dalgaard: Men var de ikke begge interesserede i at fremme en vidtgaaende tysk-dansk Forstaaelse?

Meissner: Jo.

Fr. Dalgaard: Det troede De paa?

Meissner: Ja, for der var at vælge mellem to Onder. Det ene var, at man maatte være tyskvenlig under Besættelsen og føre en Forhandlingspolitik, som maaske var

meget vidtgaaende, og det andet var, at hvis man ikke valgte dette Alternativ, maatte man finde sig i, at der maaske kom en voldsom Løsning fra tysk Side, d. v. s. at man fik et Protektorat eller en national-socialistisk Regering med tysk Støtte, hvad der vilde være det samme som et Protektorat.

Fr. Dalgaard: Men naar De taler med Gunnar Larsen flere Gange om Efteraaret, maaske ogsaa ved andre Lejligheder, kunde De saa tænke Dem, at han sad der udelukkende for at varetage engelske Interesser?

Meissner: Nej, det mente jeg ikke dengang.

Fr. Dalgaard: Mener De, det er sandsynligt i Dag, naar De skal vurdere det?

Meissner: Det tror jeg heller ikke nu i Dag, men jeg tror, at Gunnar Larsen som nøgternt indstillet Forretningsmand i Virkeligheden som de fleste andre troede, at Krigen vilde faa en hurtig Ende til Gunst for Fastlandsmagterne, og at Danmark ikke havde anden Udvej end at søge en Forstaaelse med Tyskland i rette Tid.

Dommeren: Maa jeg lige sige her: Der var to Ting. Det ene var Middagen hos Sthyr i Rungsted. Dèr forstod jeg De havde det Indtryk, at man efter denne Bierabend i Gesandtskabet med Frits Clausen vilde prøve at finde ud af, om der var et eller andet. Er det ogsaa Grundtonen Aftenen den 25. Oktober?

Meissner: Ja, det Indtryk har man stadig.

Dommeren: At man vil faa Frits Clausen til at røbe, hvad der foreligger?

Meissner: Ja, og man maa vist ogsaa tilføje, at Hr. Direktør Sthyr var jo betragtet som en god Ven, Husets Ven i Gesandtskabet, altsaa hos Renthe-Fink, og naar man havde noget at sige fra tysk Side, d. v. s. naar man vilde give en Advarsel, eller naar man vilde skræmme Regeringen, saa tog man gerne en Samtale med Direktør Sthyr, og saa fik han alle de slemme Ord, som han saa lod gaa videre til Udenrigsministeren.

Dommeren: Og som ikke kunde gives officielt?

Meissner: Som ikke kunde gives officielt, men naar Gesanden som god Bekendt talte med Direktør Sthyr paa Tomandshaand, var det selvfølgelig lettere for ham at anlægge en mere accentueret Tone, end naar han vilde tale med selve Udenrigsministeren. Dèr kunde han ikke tillade sig det.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 127.

Fr. Dalgaard: Saa længe man opretholdt nogenlunde Forstaaelse.

Meissner: Ja.

Dommeren: Som jeg nævnte før, har Gesandt Hencke over for Gesandt Mohr kort før Berlins Fald udtalt sig om sine Indtryk i Danmark i 1940—41, hvor han har været heroppe. Var han ansat hos Gesandtskabet?

Meissner: Ja, han var Gesandts Stedfortræder.

Dommeren: Dèr siger han som sit Syn paa disse danske Ministerembedsmænd, at han havde hurtigt gennemskuet dem og set deres negative Indstilling over for Tyskland. Var det ogsaa Deres Indtryk, at det hele var negativt fra Udenrigsministeriets Side?

Meissner: Jeg har jo ikke haft det Indtryk, at Udenrigsminister Scavenius har været negativ, men han havde altsaa sin bestemte Linie, som han havde prøvet under sidste Verdenskrig, og som han mente kunde holde Stik ogsaa under denne Verdenskrig. Med Hensyn til Gunnar Larsen kan jeg altsaa bifalde Hencke.

Dommeren: Han siger i det følgende, da Minister Mohr forsøgsvis nævner Gunnar Larsen og Sthyr, at de var lige saa lidt tyskvenlige som alle de andre, kun lettere at gennemskue, for de spillede mindre godt Komedie, de overdrev og de blottede sig, fordi de snakkede og indlod sig i politiske Diskussioner. Det er altsaa Henckes Opfattelse af Sthyr og Gunnar Larsen, hvis De vil læse det. (Overrækker dette til Vidnet).

Meissner: Ja, Gesandt Henckes Syn er sikkert rigtigt, hans Indtryk er sikkert rigtigt, men saa har han altsaa gennemskuet vedkommende mere og haft en mere kritisk Sans, end jeg har haft.

Dommeren: De var ikke paa samme Linie?

Meissner: Nej.

Fr. Dalgaard: Hvem var den ledende i disse Samtaler? Var det Sthyr eller Gunnar Larsen?

Meissner: Jeg tror, at Sthyr var primus motor, idet Sthyr var Udenrigsministerens fortrolige, og at han trak Gunnar Larsen mere med, for Gunnar Larsen var jo i Virkeligheden ikke vant til det politiske Parket.

Fr. Dalgaard: Juncker siger efter Brylds Referat til Dem og i Deres Optegnelser, at han betragtede Gunnar Larsen som Marionetfigur for Sthyr.

Meissner: Ja, det kan der være noget om.

Det er maaske lidt for stærkt udtrykt, men det giver dog Tendensen.

Dommeren: Jeg ved ikke, om Dr. Meissner erindrer, at Kontorchef Peschardt var med den Aften i Bertelsens Lejlighed?

Meissner: Ja.

Dommeren: Erindrer De, om han bidrog noget?

Meissner: Han var vist kun medinviteret, fordi han var gammelt Medlem af DNSAP og vist en af de ganske faa Embedsmænd inden for Udenrigsministeriet, som man kunde invitere for at smigre Clausen. Men en alvorlig Anledning til netop at invitere Peschardt, ud over hans Partiforhold til DNSAP, var der vist ikke.

Fr. Dalgaard: Peschardt taler ifølge Referatet kun een Gang, og det er dette, at han ikke kan klare Industriraadet mere end 14 Dage endnu.

Meissner: Ja, men det er efter, at Industriraadet og alle disse Faktorer er blevet meget betænkelige.

Dommeren: Han siger her i Peschardt-Sagen: „Direktør K. Sthyr inviterede mig og for øvrigt ogsaa Afdelingschef Wassard til Middag sammen med Hr. Clausen.“

Meissner: Ja, ved en Lejlighed har Afdelingschef Wassard vist været med.

Dommeren: „Som inferior Person havde jeg naturligvis ikke meget at tale med om, men jeg erindrer dog en Bemærkning og et Synspunkt, jeg gjorde gældende, at Hr. Clausen aldrig uden Befolkningens Tilslutning skulde indtræde i en dansk Regering, hvilket man fra anden Side formentlig dengang i 1940 gerne ønskede gennemført.“

Meissner: Ja, det husker jeg naturligvis ikke i Enkeltheder.

Fr. Dalgaard: Gammelt Medlem var han igrøvrigt ikke. Han var indmeldt den 19. Juli 1940.

Dommeren: „I hvert Fald saa længe jeg var til Stede“, siger Wassard, „— jeg gik før de øvrige —, var kun Direktør Sthyr, Hr. Peschardt og Frits Clausen til Stede — ikke Minister Gunnar Larsen.“

Meissner: Ja, men naar jeg nu Dagen efter har skrevet og givet det til Gesandten — han kan jo altid spørge Gunnar Larsen, og jeg har Forpligtelse til at give det i en rigtig Form.

Fr. Dalgaard: Men hvad skete der saa efter den 25.? Faktisk ingen Ting, vel?

Meissner: Der skete jo det, at Clausen sagde, at han nu vilde gaa en særlig Vej,

som han syntes vilde give ham mere Udbytte, idet han vilde slaa paa den 9. April-Propaganda. Og det gjorde han, og det førte saa til Kulminationen den 17. November.

Fr. Dalgaard: Det er iøvrigt nogle højst besynderlige Ting, han siger dér, for det ene Øjeblik siger han, at man har spillet under Dække med Tyskerne, og i samme Øjeblik er det med Englænderne: at Langelinie skulde være rømmet efter Aftale med Englænderne. Det er meget mærkværdigt.

Meissner: Ja, det er lidt mærkværdigt.

Dommeren: Og den Pjece, han taler om?

Meissner: Det er Blankensteiner-Pjecen, som udkom senere, men Clausen har jo haft visse Forbindelser med Generalkommandoen og har vist ogsaa ført visse Samtaler med høje Officerer.

Fr. Dalgaard: Ja, General Gørtz har jo set hans Forsvarsplan igennem, og General With var efter Hr. Meissners Udtalelse tænkt som...

Meissner: Ja, men det var hovedsagelig General Prior, han havde talt med og stod paa Bølgelængde med, og saa Kommandør Augsburg og Oberst Giersing; disse Navne husker jeg fra den Tid. Disse Personer gjorde selvfølgelig paa Grund af deres høje militære Rang et stærkt Indtryk paa Clausen, og han følte sig altsaa mere hjemme hos Militærkredsene end hos Politikerne; og endskønt han vidste, at Blankensteiner ikke just var en Mand med en uplettet Fortid, anerkendte han hans Dygtighed. Han gav faktisk Wenck og Blankensteiner fri Bane for deres Propaganda, som saa skulde fremkomme som DNSAPs Propaganda, men den tyske Gesandt tog i Tide Lejlighed til at advare Clausen mod Propagandaens Tendens; men vi havde nu givet Propagandamidler til DNSAP uden nogen som helst Betingelser, og derfor fandt vi det ikke tilraadeligt at indblande os i selve Propagandaen, som Clausen jo selv maatte svare for. Propagandaen skulde jo skabe en bredere Basis for DNSAP i Befolkningen, og hvordan Clausen vilde klare det, maatte han selv om. Men ganske faa Dage inden den 17. November, som allerede var propageret, faar vi et Telegram fra selve Udenrigsminister Ribbentrop, som forbyder DNSAP alle Angreb paa den danske Regering. Dér har vi nemlig det, som De rigtigt bemærkede, at det er jo baade Beskyldninger mod Tyskerne og mod Englænderne, og det er i Grunden ret indviklet; og moralsk er der

ogsaa det at sige, at naar man gennemfører en Besættelse og efter Besættelsen, trods Regeringens Protest, dog naar til en vis Forstaaelse med selve Regeringen, saa kan man ikke, mens man har Tropperne i Landet, taale, at den siddende Regering bliver angrebet som Forrædere i et saadant Øjeblik. Det er altsaa netop det moralske, som var ganske utaaaleligt set fra tysk Side, og det medførte, at Clausen paa Grund af Ribbentrops Telegram blev bestilt til Gesandtskabet og fik streng Ordre til at undlade alt, hvad der kunde give Anledning til stærke Angreb paa Samlingsregeringen paa Grundlag af den 9. April.

Fr. Dalgaard: Men samtidig med at Clausen dér er ude paa sin egen Boldgade, foregaar jo Ingeniørhenvendelsen til Kongen.

Meissner: Vist lidt senere. Det var vist sidst i November.

Fr. Dalgaard: Ja, i November, og det gentages i December, og Ønsket er altsaa at faa Regeringen Stauning erstattet med en Regering, der kunde opnaa mere hos Tyskerne.

Meissner: Men det er to vidt forskellige Ting, der løber parallelt.

Fr. Dalgaard: Kendte De paa det Tidspunkt noget til disse Rygter?

Meissner: Ja, det kendte vi.

Dommeren: Var Gesandtskabet kendt med, at der foregik Forhandlinger blandt Ingeniørerne?

Meissner: At der eksisterede en Højgaardskreds og en Danmarkskreds, og at de ogsaa prøvede at lave et Forretningsministerium, det vidste vi, men vi stillede os fuldstændig afventende over for disse Ting. Vi ønskede selvfølgelig gerne et dansk Initiativ for at hidføre en venligere og positivere officiel Regeringskurs over for Tyskland, ogsaa med personelle Ændringer i Regeringen, men vi vilde ikke selv, Gesandten vilde ikke selv gaa saa vidt, at han vilde udtale sig til Gunst for den ene eller den anden. Og saa er der jo ogsaa det at sige, at de saakaldte tyskvenlige, upolitiske Ministre inden for Regeringen dengang selv følte sig skuffede over Stauning. Det gælder ogsaa Udenrigsminister Scavenius. Han var skuffet over, at han ikke fik den Støtte fra Staunings Side, som han havde forventet, da han indtraadte i Regeringen i Juli 1940.

Dommeren: Har han givet Udtryk for det over for Gesandtskabet?

Meissner: Jeg tror nok, at han ikke har

gjort nogen Hemmelighed af sin Skuffelse, men saa maa han altsaa have talt med Gesandten om det. Det var i hvert Fald kendt paa tysk Side, men vi kan naturligvis ogsaa have faaet det ad indirekte Vej. Vi oplevede jo ogsaa i December, at man taler om, at Stauning er træt, og at han selv er villig til at trække sig tilbage. Der har jo altid staaet en vis Kamp om Staunings Personlighed i Løbet af Aaret 1940, for i Juli var jo ogsaa Kongen, saa vidt jeg ved, inde paa Tanken om at lade Stauning blive Socialminister og erstatte ham med en anden Ministerpræsident. Der er altsaa baade danske og tyske Interesser, som spiller ind i Emnet.

.....
Fr. Dalgaard: Kendte de Herrer Schwarz-

mann og Meissner gensidig hinandens Indberetninger?

Meissner: Vi har begge sat os hen og skrevet et Notat uafhængigt af hinanden.

Fr. Dalgaard: De konfererede dem ikke med hinanden?

Meissner: Nej.

Fr. Dalgaard: For den 25. Oktober er De inde paa mange flere Ting end Schwarzmann. Han beskæftiger sig mest med Prins Axel og Clausens Stilling over for en ny Regering, men De er inde paa forskellige andre Ting.

.....
 Hermed sluttede Afhøringen.

Retsmødet hævedes Kl. 10,45.

164.

Afhøring af fhv. gesandt C. v. Renthe-Fink i kommissionsdomstolen.

8. maj 1948.

Lørdag den 8. Maj 1948, Kl. 9.**Afhøring af C. von Renthe-Fink.**

Afhøringen foretoges med Kontorchef i Indenrigsministeriet Knud Larsen som Tolk, i hvis Gengivelse Vidnets Svar anføres.

Dommeren [E. Olrik]: Hr. Minister. Denne Ret er nedsat i Henhold til et kgl. Kommissorium. Dens Opgave er at foretage visse Undersøgelser til Brug for den parlamentariske Kommission, som er nedsat af Folketinget. Naar vi har anmodet Ministeren om at komme her, er det, for at De kan afgive Forklaring som Vidne, og efter dansk Ret har et Vidne Pligt til at tale Sandhed.

Renthe-Fink: Det er jeg klar over.

Dommeren: Ministeren var Gesandt her i København i en længere Aarrække.

Renthe-Fink: Ja, fra midt i 1936 til Oktober 1942.

Dommeren: Der er forelagt den parlamentariske Kommission nogle Indberetninger afgivet af en Sekretær Schwarzmänn og af Dr. Meissner. Hvad Stilling havde Hr. Schwarzmänn i Gesandtskabet?

Renthe-Fink: Hr. Schwarzmänn var beskæftiget i Gesandtskabets Handelsafdeling som Legationssekretær.

Dommeren: Men blev han ikke brugt til andre Opgaver?

Renthe-Fink: Jo, Hr. Schwarzmänn havde visse Forbindelser med Hr. Sthyr.

Dommeren: Blev han paa den Maade benyttet til politiske Forhandlinger?

Renthe-Fink: Ja, han blev benyttet politisk, men den Opgave, han fik, var ikke at føre officielle Forhandlinger, men inofficielt at redegøre for mine Synspunkter.

Dommeren: Schwarzmänn har f. Eks. den 17. Oktober haft en Forhandling med Udenrigsminister Scavenius.

Renthe-Fink: Det er meget muligt. Der var Tilfælde, hvor jeg ikke lagde Vægt paa selv at tale officielt, men hvor jeg ønskede at bevare en vis Frihed.

Dommeren: Schwarzmänn var vist gift med en Niece af Udenrigsminister Ribbentrop.

Renthe-Fink: Det er rigtigt. Han stod vist nok i Slægtskabsforbindelse med Fru v. Ribbentrop.

Dommeren: Forlenede det ham med en særlig Position, at han var i saa nær Forbindelse med Udenrigsministeren?

Renthe-Fink: Nej. Det har man troet i Danmark, men det har ikke været Tilfældet.

Dommeren: Saa er der Dr. Meissner. Hvilken Stilling havde han?

Renthe-Fink: Dr. Meissner var Leder af Presseafdelingen i Gesandtskabet, men havde samtidig som Særopdrag at vedligeholde Forbindelse med DNSAP under mit Ansvar.

Dommeren: Som Ministeren maaske ved, har Erik Scavenius udgivet en Bog om sin Politik under Besættelsestiden.

Renthe-Fink: Ja, det har jeg hørt om.

Dommeren: Og han fortæller i sin Bog, Side 66—67, at Sekretær Schwarzmänn har fremsat nogle Udtalelser i en Samtale med Direktør Sthyr, der jo var Udenrigsministeriets handelspolitiske Raadgiver, og denne Forhandling fandt Sted under den danske Ministerkrise den 6. Juli 1940. —

[Tolken oplæste i tysk Oversættelse det paagældende Afsnit:

„Det har været paastaaet, at Erklæringen af 8. Juli 1940 er Udgangspunktet for det tyske Initiativ til Afslutningen af en saadan Overenskomst mellem Danmark og Tyskland. Dette beror paa Ukendskab til de virkelige Forhold. Det tyske Udenrigsministerium havde allerede forinden Erklæringens Udsendelse beskæftiget sig med denne Idé. Dette fremgik af nogle Udtalelser, som Sekretær ved det tyske Gesandtskab, Schwarzmänn, der var gift med von Ribbentrops Niece, fremsatte i en Samtale med Udenrigsministeriets handelspolitiske Raadgiver, Direktør Sthyr, under den danske Ministerkrise den 6. Juli 1940. Ved den paagældende

Lejlighed udtalte Sekretær Schwarzmänn blandt andet, at den ny Regering kun vilde faa en kort Levetid, da man fra tysk Side ønskede de danske Nazister repræsenteret i Regeringen og ønskede en Regering, som var villig til med Tyskland allerede paa det daværende Tidspunkt at træffe en økonomisk Aftale med Virkning ud over Krigens Afslutning.“]

Dommeren: Er Ministeren klar over, hvad det drejer sig om?

Renthe-Fink: Ja. — Det er rigtigt, at man i Auswärtiges Amt allerede før Erklæringen af 8. Juli beskæftigede sig med Planer om et udvidet europæisk Erhvervsomraade.

Dommeren: Men det, som interesserer mig i første Række, er dette: Førte man fra Gesandtskabets Side en bestemt Politik, dengang den nye Regering dannedes i Juli 1940?

Renthe-Fink: Vi var i den sidste Tid ikke tilfredse med den danske Regerings Holdning. Det er rigtigt.

Dommeren: Det var det første Ministerium Stauning, efter 9. April.

Renthe-Fink: Ja, det er rigtigt. Vi havde forskellige Ønsker: at den danske Regering skulde udvise en større Aktivitet.

Fr. Dalgaard: Vil det bl. a. sige, at man ønskede Nationalsocialister i den danske Regering?

Renthe-Fink: Nej. Man maa erindre, at hvis den danske Regering ikke udfoldede større Aktivitet, opdukkede den Fare, at man i Berlin fik den Tanke, at man maatte se sig om efter andre Partnere.

Fr. Dalgaard: Kan Ministeren huske, at der omkring den 8. Juli var en stærk Aktivitet fra danske Nationalsocialister om Magtovertagelse?

Renthe-Fink: Jeg erindrer, at der dengang, i Tiden omkring 8. Juli, udfoldedes en stor politisk Aktivitet. Det var ikke blot de danske Nationalsocialister, men ogsaa fra andre Sider, fra konservativ Side, var der fremkommet alle mulige Ønsker.

Fr. Dalgaard: Der findes en Notits til Ministeren af 10. Juli 1940 fra Schwarzmänn¹⁾, som taler om, at forskellige Kredse — der nævnes f. Eks. Gunnar Larsen — har ment, at man skulde støtte „Fædrelandet“, det nationalsocialistiske Organ, og der tales om en Række andre betydelige Firmaer og Personer, der skulde have til Hensigt at støtte. Det er en Indberetning til Ministeren. (Indberetningen overrækkes Vidnet).

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 96.

Renthe-Fink: Ja, en saadan Notits har været forelagt mig.

Fr. Dalgaard: Kendte Ministeren paa det Tidspunkt noget til Gunnar Larsen?

Renthe-Fink: Nej. Notitsen havde ingen Indflydelse paa min politiske Holdning.

Fr. Dalgaard: Meget hurtigt efter den 8. Juli blev jo Sagen om Mønt- og Toldunionen aktuel, og dér var Gunnar Larsen i første Række.

Renthe-Fink: Ja, men at han stod i første Række, er ikke udgaaet fra vor Side. Det har været et dansk Initiativ.

Fr. Dalgaard: Men regnede man fra tysk Side Gunnar Larsen som en Mand, der var venligt indstillet over for Tyskerne?

Renthe-Fink: Efter min Fornemmelse har Gunnar Larsen haft forholdsvis ringe Indflydelse. Han gjaldt som en, der stod i Forbindelse med Scavenius.

Fr. Dalgaard: Og regnede man Scavenius som Tyskernes Mand?

Renthe-Fink: Som Tyskernes Mand er sikkert ikke rigtigt. Dertil var Scavenius en meget for selvstændig og selvstændigt tænkende Mand. Men Scavenius var os bekendt som en Mand, der i den forrige Krig havde styret Danmark godt igennem i Forhold til Tyskland.

Dommeren: Det ses af disse Papirer, at Schwarzmänn har haft disse Samtaler med Sthyr. Var det paa Ministerens Vegne, eller var det noget, han selv gjorde mere privat?

Renthe-Fink: Schwarzmänn kendte Sthyr fra sin tidligere Stilling som Sekretær for den internationale Cementcentral, og selvfølgelig har han spurgt om min Tilladelse til at fortsætte Forbindelsen med Sthyr, og han har ført disse Samtaler med mit Samtykke. Men det er ikke saadan, at han har haft det som Opdrag fra min Side.

Dommeren: Der staar her i Scavenius' Bog, at Schwarzmänn udtalte bl. a., „at den ny Regering kun vilde faa en kort Levetid, da man fra tysk Side ønskede de danske Nazister repræsenteret i Regeringen“. Var det Schwarzmänn's egen Opfattelse, eller var det Legationens Standpunkt?

Renthe-Fink: Det kendte han ud fra sit Kendskab til det tyske Udenrigsministeriums Synspunkter. I det tyske Udenrigsministerium vilde man dengang have været tilfreds, om der var kommet Nationalsocialister ind i den danske Regering, men noget Direktiv i saa Henseende har jeg aldrig modtaget. Derfor er Kravet heller ikke stillet.

Fr. Dalgaard: Da Mønt- og Toldunionsforhandlingerne gik i Staa, kan man af de forskellige Indberetninger, ogsaa fra Ministeren, se, at man stadig er utilfreds, ogsaa med den nye danske Regering.

Renthe-Fink: Ja, der opstod efter Toldunionsforhandlingerne en Tillidskrise.

Fr. Dalgaard: Samtidig udfoldede de danske Nationalsocialister i Efteraaret 1940 en meget hektisk Virksomhed for at komme til Magten, og efter Terbovens Tale i September 1940 og efter Ministerialrat Luthers Besøg i det tyske Gesandtskab den 14. Oktober ser man baade Dr. Schwarzmans og Dr. Meissners føre Samtaler med Gunnar Larsen, Sthyr og andre om en Omdannelse af den danske Regering. Man har et Møde, eller rettere sagt en Middag, hos Sthyr, hvor de danske Nationalsocialisters Fører, Dr. Clausen, var til Stede. Fra denne Middag foreligger der en Indberetning fra Dr. Meissner, ikke fra Schwarzmans, som ogsaa var med. (Indberetningen¹) overrækkes).

Renthe-Fink: Ja, jeg husker denne Samtale. Vi har dengang set denne Samtale i Skæret af Luthers Besøg i København og har heri set et Forsøg fra Sthyr og Gunnar Larsens Side paa at faa noget nærmere at vide om Luther-Besøgets Resultater og at rekognoscere, hvad der var Gesandtskabets, henholdsvis det tyske Udenrigsministeriums Hensigter.

Fr. Dalgaard: Men samme Dag som denne Middag holdes, har Dr. Schwarzmans, der jo ogsaa var med til Middagen, haft en Samtale med Udenrigsminister Scavenius, der egentlig gaar paa samme Linie. (Overrækker Vidnet Schwarzmans Notits af 17. Oktober²)).

Renthe-Fink: Jeg kan kun sige, jeg har ikke tillagt disse Ting stor Betydning.

Fr. Dalgaard: Der synes dog at være et vist Initiativ fra selve Gesandtskabets Side over for Scavenius.

Renthe-Fink: Man maa huske paa, at der dengang forelaa en Tillidskrise, og denne Tillidskrise var delvis at føre tilbage til, at Toldunionen var strandet, og for det andet til den daværende Handelsminister Christmas Møllers Virksomhed. Christmas Møller var en af Underskriverne paa 8. Juli Erklæringen, og skønt han var Medlem af Regeringen, førte han dengang en heftig tysk fjendtlig Agitation i Landet, men trods de Advarsler, vi dengang udtalte, skete der intet mod ham.

Fr. Dalgaard: Men baade den 17. Oktober og ved en Sammenkomst senere med de samme Herrer, hvor ogsaa Kanstein var til Stede, den 25. Oktober, og hvorefter der findes Optegnelser baade af Meissner og Schwarzmans³), føres der indgaaende Samtaler mellem Sthyr, Gunnar Larsen, Frits Clausen og de tyske Herrer, og det gaar alt sammen ud paa en Omdannelse af den danske Regering. Var det dansk Initiativ, eller var det tysk Initiativ? (Meissners og Schwarzmans Notits vedrørende den 25. Oktober overrækkes).

Renthe-Fink: Jeg kan jo ikke sige, hvad Gunnar Larsens og Sthyr's Mening har været, men jeg har i hvert Fald ikke anset denne Sag for et alvorligt politisk Anliggende.

Fr. Dalgaard: Kendte Ministeren de forskellige Rygter og Planer, der var om en Regeringsomdannelse, bl. a. med Prins Axel som Statsminister?

Renthe-Fink: Ja, det var mig bekendt.

Dommeren: Maa jeg lige gaa tilbage. Ministeren talte før om Luthers Besøg. Kunde Ministeren ganske kort sige, hvad det var for et Besøg?

Renthe-Fink: Jeg maa maaske begynde med at sige, at Understøttelsen til Oppositionsgrupperne her i Danmark har ligget i SD's Hænder. Auswärtiges Amt er først paa et forholdsvis sent Tidspunkt gaaet ind i dette Forhold. En større Interesse for de danske Nationalsocialister har Auswärtiges Amt først vist efter Toldunionens Stranding og Tillidskrisen over for den danske Regering. Da der herskede forskellige Meninger om de danske Nationalsocialister, kom Luther herop for personlig at overbevise sig om, om de førende Personer inden for den danske Nationalsocialisme var egnede til at danne en Understøttelse for den tyske Politik. Vi havde ventet, at Luther vilde vende tilbage til Berlin med et forholdsvis beskedent Indtryk af Partiets førende Personligheder, men Luther fik under sit Besøg i København et langt gunstigere Indtryk af de danske Nationalsocialister, end vi havde ventet.

Fr. Dalgaard: Ved Ministeren, om Luther regnede med Folk som Gunnar Larsen og andre indflydelsesrige Folk som Understøttere af det nationalsocialistiske Parti?

Renthe-Fink: Nej. Luther stod fuldkommen afvisende over for saadanne Personligheder som Gunnar Larsen. Alle saadanne Personligheder som Gunnar Larsen ansaa

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122.

²) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 123.

³) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126 og 127.

han for Folk, der alene gik ud paa at skubbe de danske Nationalsocialister til Side.

Fr. Dalgaard: Var det Ministerens eget Indtryk?

Renthe-Fink: Ja; jeg har ikke opfattet hele Gunnar Larsens Spil som oprigtigt, og derfor har jeg heller ikke aflagt Referat til Berlin om alle disse Samtaler, der blev ført. Jeg har kun opfattet dem som en Diversion eller som en Rekognoscering.

Fr. Dalgaard: Her er Ministerens Indberetning¹⁾ til Auswärtiges Amt af 22. Oktober. (OVERRÆKKER DENNE I OVERSAT EKSEMPLAR TIL VIDNET).

Renthe-Fink: Ja, denne Indberetning er Svar paa forskellige Spørgsmaal, der var blevet stillet af Luther. Luther forlangte dengang, at Gesandtskabet skulde tage Stilling til de forskellige Spørgsmaal. Som Følge deraf har vi prøvet de forskellige Spørgsmaal, undergivet dem en hypotetisk Prøvelse, og Resultatet er fastlagt i denne Beretning. Derved ligger Beretningens Tyngdepunkt i de sidste negative Punkter, men med hele den Indstilling, som den i disse Spørgsmaal afgørende Afdeling Luther havde, maatte der tages Hensyn til, hvilken Politik der var blevet fastlagt i Berlin. Heraf følger, at denne Beretning paa den ene Side fremhæver de svage Sider ved den danske Regering og paa den anden Side fremhæver de Ulemper, som vilde fremkomme, hvis man tog Nationalsocialisterne ind i Regeringen, og Resultatet af denne Beretning har været den Instruktion, som jeg har modtaget — jeg ved ikke hvornaar i November —, da den store nationalsocialistiske Demonstration skulde finde Sted, og som bemyndigede mig til at forlange af Clausen, at han standsede Angrebene paa Regeringen.

Fr. Dalgaard: Men det var vel Udslag af de samme Tanker, der ligger til Grund for Indberetningen, at man stadig gik løs paa Ministeriet Stauning helt hen til Januar?

Renthe-Fink: Ja, Krisen var ikke til Ende, for Regeringen havde endnu ikke ændret sin Politik. Det skete først i den Samtale, som Statsminister Stauning havde med mig i Gesandtskabet i Januar. Dengang blev man principielt enig, hvilket saa førte til, at man løste enkelte praktiske Punkter og tilvejebragte et vist taaleligt Forhold mellem Regeringen og de danske Nationalsocialister, en vis „Befriedigung“.

Fr. Dalgaard: Men dog ikke saaledes, at Regeringen Stauning ændrede sin Politik?

Renthe-Fink: Nej, men Stauning havde dog faaet Forstaaelse af, at det var mig umuligt at lade de danske Nationalsocialister falde, og at den danske Regering paa en vis Maade maatte tage Hensyn til den Kendsgerning, at de danske Nationalsocialister blev understøttet af den tyske Regering, og det kunde ikke bæres af Gesandtskabet, at der stadig opstod Gnidning med de danske Nationalsocialister. Og da Mødeforbudet blev løst og de danske Nationalsocialister fik en vis Propagandafrihed, hørte Gnidningerne op.

Fr. Dalgaard: Men for nu at blive ved Gunnar Larsen, som vi forlod for et Øjeblik siden, saa havde Ministeren jo ikke nogen særlig Tiltro til ham?

Renthe-Fink: Nej, jeg har i første Linie anset ham for stor Forretningsmand.

Fr. Dalgaard: Og dette Indtryk blev ikke forbedret?

Renthe-Fink: Nej, jeg har aldrig anset Gunnar Larsen for en overbevist Tilhænger af en tyskorienteret Politik, men det har jeg ikke antaget om noget Medlem af den danske Regering, heller ikke Scavenius. Det fremgaar ogsaa ganske klart af min Beretning. Den danske Regering har kun taget Hensyn til Landets Interesse og den Nødvendighed, der fulgte af den politiske Stilling, og dette har fra Begyndelsen været ganske klart for mig. Det var den store Vanskelighed for mig, for i Berlin maatte jeg paa den ene Side erkende dette, og paa den anden Side skulde jeg holde paa den danske Regering.

Fr. Dalgaard: Men hvad Gunnar Larsen angaar, synes Ministeren dog i Oktober 1941 at være noget venligere indstillet over for ham. Det fremgaar af et Telegram²⁾ angaaende Ostrum. (OVERRÆKKER DETTE).

Renthe-Fink: Ja, hertil maa jeg ogsaa gøre en almindelig Bemærkning. Den danske Regering var kun til at holde, hvis den i Berlin gjorde det Indtryk, at den nogenlunde kom den tyske Politik i Møde. Derfor er Telegrammerne til Berlin ogsaa redigeret saaledes, at de giver et gunstigt Indtryk af den danske Regering og de danske Ministres Holdning. Gunnar Larsens Interesse i Øst var i første Linie de danske Fabrikker; han havde en stor Cementfabrik, jeg tror i Estland...

Fr. Dalgaard: Som han ønskede at faa tilbage.

Renthe-Fink: Og Danmark havde In-

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 594.

teresse i en Oliekagefabrik i de baltiske Provinser. Og samtidig ønskede man at faa værdifulde Raastoffer, navnlig Oliekager til det danske Landbrug.

Fr. Dalgaard: Jeg kan spørge med det samme: Direktør Juncker, som ogsaa havde en Del at gøre med Gunnar Larsen, var jo meget interesseret i dette Østrum og var en Forgrundsfigur.

Renthe-Fink: Ja, han havde Interesse i Oliekager.

Fr. Dalgaard: Var det ikke Ministerens Opfattelse, at Juncker var meget nær forbundet med tyske Interesser?

Renthe-Fink: Ja, han gjorde dog disse Ting hovedsagelig for de danske Forretningers Skyld. Han ansaa sandsynligvis den politiske og militære Udvikling for gunstigere, end den var, og troede derfor, at det for den danske Politik vilde være gunstigere, om man rettidigt kom med. Men det var med det som med saa mange Ting i Danmark. De begyndte med store Armbevægelser, men i det Øjeblik, der blev Tale om at realisere Tingene, kom Vanskelighederne. Det var ganske klart, at den danske Regerings Taktik var: ikke at sige Nej, men bag efter at trække Tingene i Langdrag.

Dommeren: Nu har vi gennemgaaet Gunnar Larsen. Saa skal vi tale om Direktør Sthyr. Vi ser her, at det er hos Direktør Sthyr, disse Sammenkomster finder Sted, og det fremgaar af disse Indberetninger til Ministeren, at det er paa Sthyr's Opfordring, at Schwarzmänn kommer til ham.

Renthe-Fink: Det er meget muligt.

Dommeren: Hvad var Ministerens Indtryk af Direktør Sthyr?

Renthe-Fink: Sthyr havde fra tidligere Tid særdeles mange Relationer til Tyskland, fordi han, saa vidt jeg erindrer, under den forrige Verdenskrig bearbejdede de tyske Erhvervsanliggender i Udenrigsministeriet, og jeg har, saa vidt jeg erindrer, lært Sthyr at kende allerede før Krigens Udbrud og har vurderet ham som en i erhvervsmæssig Henseende meget velorienteret Mand. Senere var han mig bekendt som hørende til Udenrigsminister Scavenius' Vennekreds, og derfor er ogsaa Forbindelsen med ham ofte blevet benyttet til at sige Ting til Scavenius, som man ikke vilde sige officielt, og gennem hvilke man vilde øve Indflydelse paa Hr. Scavenius eller Regeringen, f. Eks. fremstille for Scavenius Nødvendigheden af, at Regeringen maatte indtage en mere aktiv

og mere imødekommende Holdning over for Tyskland. Hele den Tid, som drøftes her i Dag, er i Grunden en Kamp om en saadan Indstilling hos den danske Regering. Den danske Regering kunde kun holdes under visse Forudsætninger, og Nødvendigheden af disse maatte klarlægges for de danske Regeringsmedlemmer. Vi vidste ganske nøje, at den tyskvenlige Politik kun uvilligt blev fulgt af den danske Regering, og at den kun var rede til at føre en mere imødekommende Politik, hvis den over for Befolkningen eller Udlandet kunde klargøre den absolutte Nødvendighed deraf.

Dommeren: Betragtede man i Gesandtskabet Direktør Sthyr under samme Synsvinkel som Gunnar Larsen: at man ikke rigtig kunde regne med hans Tyskvenlighed?

Renthe-Fink: Sthyr var en anden Personlighed end Gunnar Larsen. Han er ikke saa meget Forretningsmand; han er mere embedsmandsmæssigt indstillet. Men han var dog ogsaa en Mand, som i første Linie saa paa de danske Interesser, men alene paa Grund af hele hans tidligere Stilling og gennem Bedømmelsen af Tysklands politiske og militære Resultater kom han til Resultater, der førte ham nærmere til Tyskland, end Tilfældet var med andre Personer. Men han tenderede ingenlunde hen imod en autoritær eller DNSAP-Regering, og jeg erindrer, at han ligesom Udenrigsminister Scavenius altid er gaaet ind for, at Stauning skulde holdes.

Fr. Dalgaard: Det fremgaar dog af Beretningerne, baade af 17. og 25. Oktober, at baade Gunnar Larsen og Sthyr ikke ønskede at opretholde Stauning.

Renthe-Fink: Ja, men det var, fordi de troede, at vi ikke mere vilde arbejde med Stauning, og Sthyr's Ønske var efter min Opfattelse at forhindre, at der kom en nationalsocialistisk Regering.

Dommeren: Ved den Forhandling, der fandt Sted den 25. Oktober hos Direktør Sthyr, og som omtales i Schwarzmänn's Indberetning til Ministeren, hans Optegnelser af 28. Oktober, og som ogsaa omtales i Dr. Meissners Indberetning, nævnes en Kontorchef Peschardt.

Renthe-Fink: Ja, jeg kender ham. Han bearbejdede Erhvervsspørgsmaal i Relation til Tyskland.

Dommeren: Hvordan var hans Stilling over for det tyske Spørgsmaal?

Renthe-Fink: Jeg maa aabent sige, at jeg aldrig underholdt mig med Peschardt om disse Spørgsmaal.

Dommeren: Havde han i Legationen Ord for at være særlig tyskorienteret?

Renthe-Fink: Nej, det kan man egentlig ikke sige.

Fr. Dalgaard: Han var Medlem af DNSAP.

Renthe-Fink: Ja, det ved jeg, men det har aldrig i Forhandlingerne med os, i hvert Fald efter mit Indtryk, haft nogen Indflydelse. Peschardt var en meget dreven og god Forhandler, men jeg har haft meget lidt at gøre med ham. Det var hovedsagelig Formanden for Regeringsudvalget, Dr. Walter, der havde med ham at gøre.

Dommeren: Vi har en Redegørelse fra Direktør Mohr om Sthyr's Virksomhed, hvori der bl. a. staar:

„Da Gesandt Hencke, kort før Berlins Fald, tog Bladet fra Munden og røbede sine Indtryk fra Danmark 1940—41, nævnede han, at han hurtigt havde gennemskuet de danske Ministre og Embedsmænd og udfundet deres „negative“ Indstilling over for Tyskland. Jeg nævnede da forsøgsvis Gunnar Larsen og Sthyr. Han svarede, at de var lige saa lidt tysk-

venlige som alle de andre, kun lettere at gennemskue, fordi de spillede mindre godt Komedie. De overdrev, og de blottede sig, fordi de snakkede og indlod sig i politiske Diskussioner.“

Renthe-Fink: Det er rigtigt; jeg behøver kun at minde om det første Afsnit i Indberetningen af Oktober, hvor det staar med tørre Ord.

.....
Jeg maa maaske endnu sige, at jeg altid har afvist at indlade mig paa Forhandlinger om Regeringsdannelse. Bl. a. har jeg uden videre afvist Spørgsmaalet om en Regering With, som fra Frits Clausens Side blev forebragt for mig.

Dommeren: Der var i 1940, om Efteraaret, visse Forhandlinger i en Gruppe af Ingeniører. Erindrer Ministeren at have hørt om saadanne Ting?

Renthe-Fink: Ja, jeg har hørt om det. Jeg erindrer, at jeg i Gesandtskabet har faaet forskellige Optegnelser herom. Jeg har imidlertid ikke tillagt disse Ting videre Betydning.

Hermed afsluttede Afhøringen.

Retsmødet hævedes Kl. 10,30.

165.

Afhøring af fhv. stats- og udenrigsminister Erik Scavenius i kommissionsdomstolen.

10. maj 1948.

Mandag den 10. Maj 1948, Kl. 10.

Afhøring af fhv. Statsminister Erik Scavenius.

Dommeren [E. Olrik]: Denne Ret fungerer i Henhold til et kongeligt Kommissorium af 3. Februar 1947. Opgaven er at foretage visse Undersøgelser til Brug for den parlamentariske Kommission, der er nedsat af Folketinget. For denne Kommission er der forelagt nogle Dokumenter, som stammer fra det tyske Gesandtskab, fundet i Berlin, og disse Papirer har Kommissionen ønsket nærmere undersøgt.

Scavenius: Javel.

Dommeren: Det er særlig Forhandlingerne, der er ført mellem fra dansk Side Direktør Sthyr og Gunnar Larsen — der har ogsaa været en Hr. Peschardt til Stede — og fra tysk Side de Herrer Dr. Meissner og Sekretær Schwarzmänn.

Jeg maa maaske begynde med at bede Statsministeren forklare Sthyr's Stilling i Udenrigsministeriet — det drejer sig om Tiden fra Juli til Oktober 1940.

Scavenius: Sthyr havde været Kontorchef under den første Verdenskrig i Udenrigsministeriet og havde den Gang haft alle de handelspolitiske Forhandlinger med Tyskerne. Det gav Baggrunden. Saa var han traadt over i privat Virksomhed, men paa det Tidspunkt, da den nye Krig kom, var han kommet hjem og var indtraadt i Cementcentralen, som han var Direktør for. Dr. Munch, som den Gang var Udenrigsminister, opfordrede ham under Hensyn til de Erfaringer, han havde fra forrige Verdenskrig, til at være Udenrigsministeriet behjælpelig, og der blev saa oprettet noget, man kalder det handelspolitiske raadgivende Udvalg, hvori der sad Embedsmænd fra de forskellige interesserede Ministerier, med Sthyr som Leder. Han fik Kontor i Udenrigsministeriet. Da Sthyr havde været en af mine nærmeste Medarbejdere under den første Krig, var det meget naturligt, at jeg benyttede ham til disse handelspolitiske Forhandlinger med det tilsvarende tyske Udvalg under Ledelse af Dr. Walter, som maaske ogsaa er Dem bekendt, men jeg

benyttede ham ogsaa ved de almindelige politiske Forhandlinger og tog ham med ved de Formiddagsmøder, jeg holdt med Direktøren og Afdelingscheferne i Udenrigsministeriet hver Formiddag; det var Møder, hvor vi gennemgik den foreliggende Situation, hvad der var sket fra tysk Side o. s. v. Han var altsaa meget benyttet af mig. Saa var der en ung Mand, jeg tror ikke, han gjorde stadig Tjeneste, han forsvandt igen, men paa det Tidspunkt var han Sekretær for det tyske Gesandtskab, hos Renthe-Fink.

Dommeren: Vist i Handelsafdelingen.

Scavenius: Det er muligt, men Renthe-Fink benyttede ham ogsaa paa anden Maade, som det fremgaar af disse Samtaler.

Dommeren: Maa jeg sige, jeg nævnte over for Renthe-Fink, at Schwarzmänn var gift med en Niece af Ribbentrop, d. v. s. han spillede ikke nogen Rolle. . .

Scavenius: Men det spillede maaske den Rolle, at naar han var i Berlin, havde han lettere Adgang til Ribbentrop.

Dommeren: Fru Ribbentrop.

Scavenius: Ja, muligvis, det lægger jeg heller ikke særlig Vægt paa. Det var, ligesom om han var en Slags Kontrolør, ligesom Meissner, i hvert Fald var det mærkeligt at se, hvordan Renthe-Fink skubbede ham frem, det var ikke naturligt for en saa ung Mand. Han havde de Forudsætninger, at han før Krigen havde været ansat i den internationale Cementkoncern, Kartel, eller hvad de kalder det; jeg tror, at baade Gunnar Larsen og Sthyr paa Cementens Vegne havde truffet ham tidligere, saa der var ogsaa en Baggrund. Schwarzmänn var meget foretagsom og aabenbart et af de tyske unge Mennesker, der gerne saa, at man bemærkede dem; det lykkedes ham f. Eks. ogsaa at faa en Samtale med mig den Gang.

Dommeren: Ja, det har han givet Referat af.

Scavenius: Naa.

Fr. Dalgaard: Det er Schwarzmans Beretning¹⁾ og Oversættelsen.

Scavenius: Ja, vel. Naa, dør er det.

Fr. Dalgaard: Det er den 17. Oktober, det er ikke omkring Juli-Historien.

Scavenius: Nej, nej, det var ogsaa i Efteraaret, de arbejdede saa meget paa denne Regeringsforandring herhjemme. (Læser det forelagte Dokument). Ja, der ser man Umodenheden og denne Mangel paa Kendskab, hvad der er naturligt, til de danske politiske Forhold. Det fører let til Misforstaaelser. Min eneste Erindring om denne Samtale er, at den unge Schwarzmans paatog sig at anbefale mig, at vi endelig maatte tage nogle Nationalsocialister ind i Regeringen. Jeg forklarede, at det lod sig ikke gøre, der var slet ikke Baggrund for det, hvad der kunde siges ved en saadan Lejlighed.

Fr. Dalgaard: Det kan tages som Udtryk for, at han spillede en vis Rolle hos Renthe-Fink, naar han fik Lov til at opsøge den danske Udenrigsminister.

Scavenius: Renthe-Fink benyttede Schwarzmans og Meissner, naar han ikke ønskede selv at komme frem i det aabne, og formodentlig ogsaa for derigennem at erhverve visse Efterretninger, som kunde fremgaa af Samtaler. Men har han egentlig benyttet det til noget? Forekommer der noget om, at Renthe-Fink har benyttet disse Ting fra Schwarzmans til noget?

Dommeren: Han har lavet Indberetning til Berlin om Forholdet til Nationalsocialisterne; om han dør bygger paa det, som De har fremstillet, tør jeg ikke sige.

Fr. Dalgaard: Der ligger her en lang Indberetning²⁾, men det gaar paa Almindeligheder. Da Renthe-Fink var her i Lørdags, sagde han: Disse Forhandlinger om Nationalsocialister i Regeringen og alt dette har jeg slet ikke indberettet til Berlin. Han lagde hverken Vægt paa Planerne om General With eller Frits Clausen i denne Tid.

Dommeren: Jeg tror, Meissner forklarede, at han pludselig faar at vide af Frits Clausen ved en Bierabend i Gesandtskabet, at Dr. Luther var heroppe, og næste Dag skulde With gaa til Kongen og overtage Regeringen. Det indberetter man, men der sker ikke det fjerneste. Saa blev man ængstelig, man kunde ikke blive ved med at indberette om Regeringsskifter.

Det var Schwarzmans Stilling. Nu Meissners Stilling?

Scavenius: Den var for saa vidt mere defineret, i alt Fald den Opfattelse, man havde af ham. Egentlig var han Partiets, det tyske nationalsocialistiske Partis Kontrolør i Gesandtskabet, men man havde det Indtryk, at Renthe-Fink ikke befandt sig vel ved ham. Det er et mærkeligt System — Russerne har det akkurat paa samme Maade —, at der til den officielle Repræsentant er knyttet en, der staar bagved, som er den egentlige. Det kunde ikke blive Tilfældet med Dr. Meissner, jeg tror oven i Købet han var lidt dum, saa han havde ikke Muligheden.

Dommeren: Han har haft en vanskelig Stilling. Det gik direkte fra Sehested-Kredsen til Heydrich og derfra til Hitler og derfra til Ribbentrop, som skældte forfærdelig ud.

Scavenius: Ja, ja, det er saa kompliceret, men i hvert Fald havde man Indtryk af, at den stakkels Renthe-Fink ikke var frit stillet, der var noget, han var bange for, han var meget usikker; det var det, der forandrede sig, da Best kom. Han mente, hans Position var sikker. (Scavenius læser Dokumentet). Jeg ser, han taler om Toldunion. Jeg har ingen Erindring om det, men det er muligt, han har talt om Toldunion. Det, han fortæller her, er i Virkeligheden to forskellige Ting. Det kan De lige saa godt lade være at tænke paa — det var min Position. „Scavenius vilde ikke tage klar Stilling til sin egen Deltagelse i en eventuel Regeringsomdannelse. Jeg havde Indtryk af, at han ikke stod helt afvisende over for Forhandlinger med Clausen. Men han vilde dog ved sine Bemærkninger om sin egen Person lade forstaa, at man fra tysk Side ikke skulde gøre sig for store Illusioner med Hensyn til hans Popularitet i et Clausen-Kabinet.“ Gud Fader bevare os! Det viser bedst den Mangel paa Forstaaelse; at bringe mig i Forbindelse med Frits Clausen! At han overhovedet kunne opfatte det saaledes, at jeg kunde tænke mig det! Tværtimod. Naar jeg satte Pris paa, at Gunnar Larsen og Sthyr var villige til at sondere baade hos de tyske, som kom og snakkede, og hos Nationalsocialisterne, alt-saa Frits Clausen, var det netop, fordi jeg ikke selv vilde frem. Skønt Frits Clausen var Medlem af Folketinget den Gang, har jeg aldrig talt med ham, heller ikke naar jeg var i Gesandtskabet; ved store Aftenfester viste jeg demonstrativt Værten, at

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 123.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

jeg kendte ham ikke — det er for saa vidt ligegyldigt —, men jeg snakkede aldrig med Frits Clausen og præciserede ved min Holdning, at der ikke var noget at vente af mig i den Retning. Men det kunde alligevel have nogen Interesse for Regeringen, hvis man havde Midler til at følge, hvad de havde i Tanker, og derfor satte jeg Pris paa, at Gunnar Larsen og Sthyr paatog sig dette, og jeg kan sige, at jeg billigede det, jeg har ogsaa opfordret dem til det, det var ogsaa nyttigt at høre det. Saa vidt jeg husker af Gunnar Larsens Fortællinger den Gang om, hvad der var passeret, drak Frits Clausen sig altid fuld ved enhver Sammenkomst.

Scavenius: Det med Frits Clausen er det rene Vrøvl. De Beretninger, jeg den Gang fik fra Gunnar Larsen og Sthyr om disse Samtaler med Schwarzmänn — jeg tror ikke, Meissner spillede nogen større Rolle dér —, gik altid ud paa, at alt var Fantasier, der var ingen Baggrund for det, alene af den Grund var det, Schwarzmänn og de to Herrer kunde forhandle om med Hensyn til Regeringsændring, helt fantastisk. Jeg tror nok, jeg tør sige, at det var de bedste Støtter, jeg havde over for Tyskerne til at afholde dem fra at røre ved Regeringen.

Dommeren: Det er nævnt, at Gesandt Luther kom herop den 14. Oktober, man ønskede, han personlig skulde lære Frits Clausen at kende....

Scavenius: Ja, vel.

Dommeren: Og nogle faa Dage efter er det, at Sthyr arrangerer en Middag, hvor han beder Frits Clausen med. Havde det været Ministeren bekendt, at der havde været et saadant Besøg heroppe?

Scavenius: Ja, nu kan jeg godt sige, at man beklagede sig over den Slags Ting — det kunde ogsaa misforstaas. Jeg var misfornøjet med, at Renthe-Fink ikke kom op med Luther til mig; jeg syntes, der var noget lumsk i, at en Udsending fra det tyske Udenrigsministerium var her i Byen fuldstændig anonymt. Jeg lærte ham først at kende, da jeg var i Berlin i Anledning af Antikominternhistorien, da var der en Middag i det danske Gesandtskab, hvor Mohr havde inviteret Luther. I Virkeligheden havde jeg ønsket at tage ham under Behandling. Vi havde en af de sædvanlige Samtaler til Forklaring af de politiske For-

hold her i Landet, og jeg husker tydeligt, at jeg holdt et Foredrag for Luther den Aften — det var senere, det var faktisk Aaret efter, og da havde jeg Indtryk af, at Luther forsøgte, han stod saadan og smilede....

Dommeren: Det var vist opgivet.

Scavenius: Det var stadig latent, men hvad de vilde bruge det til — de vilde aldrig aabent sige, at nu var det forbi, det var først Best, der gjorde det.

Dommeren: Der var Spørgsmaal om dette, at Sthyr inviterer Clausen paa det Tidspunkt; om det nu har som Baggrund Luthers Besøg....

Scavenius: Det tør jeg ikke sige noget bestemt om.

Dommeren: Jeg har forstaaet, at de tyske Herrer havde regnet med at faa ud af Frits Clausen, hvad Luther havde sagt.

Scavenius: Det er højst sandsynligt.

Dommeren: Det første Dokument, vi har her, er fra 10. Juli 1940, hvor Schwarzmänn skriver — og det maa være til Ministeren¹⁾....

Scavenius: Til Renthe-Fink?

Dommeren: Ja.

Scavenius: „I denne Forbindelse omtalte Hr. Sthyr, at det havde været Scavenius' Tanke at danne et Kabinet af 5 Politikere og 5 Ikke-Politikere, men denne Tanke havde ikke kunnet lade sig realisere.“ Han har en underlig Opfattelse af, hvordan man opfører sig, naar man paatager sig at danne et Ministerium, at man saa samtidig skulde gaa og intrigere. Det er fantastisk. Det er en mærkelig Atmosfære, de bevæger sig i. Det er helt opfundet, fuldstændig opfundet.

Fr. Dalgaard: Han mener, at der allerede paa det Tidspunkt var Tale om, at De skulde være Statsminister — det staar i Slutningen af Brevet.

Scavenius: „Scavenius burde stræbe efter at forene Statsministerens og Udenrigsministerens Hverv i sin Person“. Det er det bare Vrøvl. Man er gaaet ind i en Kombination den 8. Juli, og allerede den 10. Juli skulde man arbejde for en anden. Det er fuldstændig Vrøvl.

Dommeren: Vi kan maaske forlade det Dokument.

Scavenius: Ja, det har ikke nogen som helst Interesse, det viser kun, hvor let Tyskerne misforstaar, eller der ligger en Hensigt bagved, man vil gøre en Indsats.

Dommeren: Saa er der et Dokument af

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 96.

19. September, hvor ogsaa Schwarzmänn optræder og refererer en Samtale, han har haft med Gunnar Larsen¹).

Fr. Dalgaard: Da sidder Schwarzmänn i Berlin.

Scavenius: Jeg havde nok det Indtryk, at han ikke var fast.

Fr. Dalgaard: Ja, han kom tilbage i Oktober.

Scavenius: Jeg husker ikke hans Navn senere.

Fr. Dalgaard: Ja, han er med den 17. Oktober.

Scavenius: Ja, i Efteraaret 1940, men senere erindrer jeg ham ikke.

Fr. Dalgaard: Nej, men det tror jeg heller ikke. ...

Scavenius: Der ser vi bedst, ikke sandt, hvis man ikke kender den danske Baggrund. Kender man den danske Baggrund, er det kun Advarsler, som søger at afholde dem fra det, det gaar det altsammen ud paa. Jeg forstaaer godt, at disse unge tyske gerne hos Ministeren, hos Renthe-Fink, og dernæst i Berlin, har villet fremkalde det Indtryk, at der var noget at arbejde for, og at de gjorde en nyttig Gerning ved at arbejde med dette. Det tror jeg.

Dommeren: Jeg kunde forstaa paa Meissner, at man andetsteds havde større Succes, med Pressen f. Eks., det var hans Speciale, der tog man alle de tyske Artikler; her tog man kun nogle faa tyske Artikler, derfor gælder det for ham om at....

Scavenius: Ja, utvivlsomt.

Dommeren: Saa er der den 17. Oktober en Middag.

Fr. Dalgaard: Det er samme Dag, som Ministeren har Samtale med Schwarzmänn.

Dommeren: Fra en Beretning fra Meissner²) ved vi, at han og Schwarzmänn var til Middag hos Sthyr.

Scavenius: Var det samme Dag?

Dommeren: Samme Dag som Schwarzmänn var hos Dem.

Scavenius: Efter min Erindring havde jeg en Frokost i Udenrigsministeriet, hvor Schwarzmänn var til Stede og havde Lejlighed til at tale med mig, og saa om Aftenen hos Sthyr. Der ser man bedst, hvordan det er Rygter, naar han siger, at der skal have været Ministermøde, og der skal den Mulighed være undersøgt at faa 2 Nationalsocialister med. Det har overhovedet aldrig været paa Tale i noget Ministermøde. Det er kun Rygter.

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 109.

²) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122.

Dommeren: Da vi spurgte Meissner, kunde han ikke forklare, om det var noget, Gunnar Larsen havde sagt, eller om han havde faaet det Indtryk af Gunnar Larsen.

Scavenius: Gunnar Larsen kan ikke have sagt det.

Fr. Dalgaard: Den Aftensammenkomst, han taler om, er Luther-Sammenkomsten i Gesandtskabet.

Scavenius: Naa, ja.

Fr. Dalgaard: Paa dette Møde bliver der ifølge Meissners Fremstilling berettet om, at der har været Ministermøde, og man talte om disse Ting. Vi prøvede at faa Meissner til at forklare, hvem der fortalte det. Hvis det er Gunnar Larsen, der fortæller det lige fra Ministermødet, er det meget slemt.

Scavenius: Han kan ikke have fortalt det.

Fr. Dalgaard: Men saadan staar der. Jeg er selv Rigsdagsmand, og disse Nationalsocialister spillede jo en Rolle hele Tiden i Rygter og Omtale.

Scavenius: Ja, i Rygter. (Læser videre i Dokumentet). Naa, her kommer Prins Axel. Han var Ingeniørernes Kandidat til Statsministerposten. Jeg mener, at hvis Prins Axel er bragt ind, maa det være af Tyskerne; man kan ikke vel tænke sig, at et Medlem af Ministeriet skulde have bragt Prins Axel ind eller overhovedet interesseret sig for en saadan Kombination. Det udelukker hans Stilling i Ministeriet, mener jeg.

Fr. Dalgaard: Det kommer da an paa. Hvis Gunnar Larsen har den Opfattelse — og det synes han at have givet Udtryk for mange Gange; om det saa er for at bluffe de andre, er en Sag for sig —, at Stauning er træt og ikke egnet, hvad der kan være Tale om, og han saa maaske fra anden Side har hørt om Prins Axel — og det ved vi jo alle, at i Løbet af Sommeren spillede Ingeniørerne og Danmarkskredsen de store Folk og skulde ordne det Hele....

Scavenius: Ja, ja.

Fr. Dalgaard: Da var Prins Axels Navn jo fremme adskillige Gange, og saa kunde man jo tænke sig — det er da ikke umuligt —, at Gunnar Larsen siger: I denne nye Konstellation vil jeg være med, og at han accepterer de andres. Det kunde man da godt tænke sig.

Scavenius: Jeg har aldrig haft Eksempler paa, at Gunnar Larsen var illoyal over for mig. Han har aldrig dengang nævnt noget saa-

dant, saa jeg er utilbøjelig til at tro det. Derimod kunde jeg meget godt forestille mig, at de tyske Herrer hører om denne Plan, ikke sandt, det var meget udbredt, naturligvis, naar en saadan Kreds sætter det i Gang, og at der saa er nævnt forskellige Ting, som man gør i en Samtale.

Fr. Dalgaard: Paa den anden Side fremgaar det baade af den Samtale dèr, men navnlig af den, som kommer om et Øjeblik, Samtalen af den 25. Oktober, hvor nogenlunde de samme Herrer var til Stede, at de tyske Herrer, og navnlig Meissner, er meget skeptiske over for Spørgsmaalet om Prins Axel. Han tror ikke paa, at Kongen vil sende Stauning væk og tage Prins Axel. Han tror for øvrigt heller ikke, at Prins Axel vil devovere sig paa det Tidspunkt.

Scavenius: Nej, det er sikkert ogsaa. . .

Fr. Dalgaard: Det har han forklaret her. Meissner troede slet ikke paa det. Efter hans Fremstilling var det altsaa Gunnar Larsen og Sthyr, navnlig Sthyr, som var saa ivrige.

Scavenius: Man kunde da bedre tænke sig det om Folk, der slet ikke kender Forholdene. Paa den anden Side kan man ikke tænke sig, at Folk, der meget nøje kender Forholdene — vi talte næsten daglig sammen —, skulde have saadanne fantastiske Forestillinger.

Fr. Dalgaard: Ja, det kan være, men hvis man ser paa det paa den Maade, kunde det tyde paa, at man gaar ud fra, at Sthyr og Gunnar Larsen fisker hos de andre, siger: Hvad vil de? Saa er det jo meget naturligt, at de kaster noget ud for at faa at vide, hvad man tænker sig fra tysk Side. Altsaa, hvis man fra tysk Side har hørt noget om Prins Axel, og det har man. . .

Scavenius: Ja, det er uundgaeligt.

Fr. Dalgaard: Det er givet, at de har hørt om det, og naar de nu den Aften har været i Gesandtskabet, og Frits Clausen er begyndt at spille med Musklerne, saa kunde man udmærket tænke sig, at de for at faa noget at vide har sagt: Der er denne Plan om Prins Axel. Det kunde man tænke sig.

Scavenius: Man kan tænke sig det. Det er ikke nemt for mig.

Dommeren: Det er maaske bedst allerede nu at vise Referatet fra et Møde, som holdes den 25. Oktober¹⁾. Det foregaar i den Lejlighed, som Sthyr havde lejet hos Bertelsen, der var sendt til Italien.

Fr. Dalgaard: Dèr er Kanstein med.

Scavenius: Ja, dèr er Kanstein med. (Læser). Man behandler mig som en Pakke, man flytter med, ikke sandt. Hvis man vilde udtale sig om det, maatte man da kende min Stilling, skulde man tro. Saa det stiller jeg mig meget skeptisk over for. F. Eks. alt det dèr: Det skal imidlertid være fastslaaet, at Minister Guunar Larsen og Minister Scavenius skal overgaa i det nye Kabinet. Sikke noget Sludder.

Fr. Dalgaard: Det er Schwarzmänn, der er den daarligste rent erfaringsmæssigt.

Scavenius: Ja, det virker meget diletantisk i hvert Fald. Kolossalt diletantisk.

Dommeren: Nu kan det naturligvis være under Indflydelse af, at der var en Middag først. Den kan have tilsløret noget for de Herrer. Men Meissner siger, at han fejlede ikke noget, da han kørte hjem.

Scavenius: Naa ja, men der er nu det at sige, at for at faa noget ud af en Samtale maa man have en Forestilling om, kende noget til, paa hvilken Baggrund den anden taler. Hvis man har Samtaler med andre Mennesker, hvor man overhovedet kun kender det udefra, kan man forfærdelig let misforstaa noget, naar man ikke kender det bagfra, men kun forfra.

Fr. Dalgaard: Der er nu vist ingen Tvivl om, at Meissner var ret godt orienteret om danske Forhold.

Scavenius: Men jeg synes ikke efter dette, at han har kunnet benytte det til noget forstandigt.

Fr. Dalgaard: Det er muligt, men jeg tror nok, han i og for sig vidste, hvordan det laa.

Scavenius: Saa vilde han da ogsaa vide, at alt det var fuldstændig fantastisk.

Fr. Dalgaard: Jeg var paa Rejse med ham i 1941 i Tyskland og var sammen med ham et Par Dage dèr. Han var naturligvis meget forbeholden, men han røbede egentlig at kende en Del til danske Forhold, synes jeg.

Scavenius: Naa ja, han talte med mange Journalister f. Eks.

Fr. Dalgaard: Nu talte han jo Dansk.

Scavenius: Ja, han er Slesviger.

Dommeren: Han siger nu ogsaa selv om dette her, at det blev slet ikke refereret til Berlin. Det samme siger altsaa Renthe-Fink.

Fr. Dalgaard: Nej, men i Meissners meget fyldige Beretning fra den 25. Oktober²⁾ er han inde paa det, at De og Gunnar Larsen

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126 og 127.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126.

skulde gaa ud af Regeringen. Vi blev nu ikke rigtig klar over, han kunde ikke rigtig forklare, hvad det skulde tjene til, men man sagde til ham, at hvis man mente gennem Dem og Gunnar Larsen at have en vis Lydhørhed, bl. a. om Toldunionen, for tyske Interesser, og man ønskede et bedre Forhold til den danske Regering, saa var noget af det dummeste, man kunde gøre, at skille Dem ud, hvis man mente, at der var nogen Forstaaelse, og det plæderer han hele Tiden for efter sit Referat af 25. Oktober, at De og Gunnar Larsen skal gaa ud af Regeringen.

Scavenius: De har ment at ville styrte Regeringen paa den Maade.

Fr. Dalgaard: Ja, maaske.

Scavenius: Men det kunde de jo ikke gøre. Det maatte jo være....

Fr. Dalgaard: Ja, det spurgte vi ham netop om, om det var for at styrte, men det vilde han ikke sige.

Dommeren: Han talte om, at det skulde være for at tvinge Regeringen til at arbejde mere efter Linien af 8. Juli. Hvis man vilde fjerne Udenrigsministeren og Trafikministeren, eller man kom ind paa det Spørgsmaal, at de Herrer vilde gaa, saa vilde man maaske gøre de andre bange og derved faa dem ind paa denne Linie.

Scavenius: Jeg har forresten været inde paa denne Side af Sagen i min Bog, hvor jeg omtaler alt dette, som min gamle Ven Munch har gjort saa meget ud af. Af hans Bog faar man Indtryk af, at man demissionerede hver anden Dag. Jeg syntes, han skulde stryge det, i hvert Fald nogle Gange. Forholdene var jo ret utaaelige. Jeg var jo under det Tryk, at hvis jeg traadte ud, saa vilde Tyskerne spørge: Hvad betyder det? Er det en ny Politik? Det var derfor, jeg maatte nøje forklare dem og søge at overbevise dem om, da Stauning var død og Buhl traadte til, at det var ganske samme Politik, Buhl var ikke noget nyt.

Dommeren: Det staar her i Statsministerens Bog?

Scavenius: Ja.

Dommeren: Mon der saa er mere vedrørende dette her? Ja, det, vi var inde paa, var jo dette, at i sin Indstilling til Berlin af den 22. Oktober¹⁾, var det vist, gaar Renthe-Fink jo temmelig stærkt ind for, at der maa endelig ikke ske nogen Forandring, man kan ikke have Nationalsocia-

listerne, og saa undrer det egentlig, at hans Medarbejdere drøfter Muligheden.

Scavenius: Det gør jo det hele saa løst. Men der er en anden Ting. Jeg skulde tro, at baade Gunnar Larsen og Sthyr har skriftlige Optegnelser, og det kan jo være ganske interessant at sammenligne dem.

Dommeren: Ja, nu ved jeg ikke, hvor meget Sthyr kan give Besked om, naar han kommer hjem.

Scavenius: Ja, han har været en Tur i Australien.

Dommeren: Han kan ikke være naaet tilbage endnu. Det er sandsynligt, at de har Optegnelser.

Scavenius: Det skulde jeg tro. Navnlig Gunnar Larsen var jo meget flittig til at notere ned.

Fr. Dalgaard: Ja, der er Masser, men ikke om disse Ting i det, han i hvert Tilfælde til Dato har tilstillet Kommissionen. Det er navnlig om Januarkrisen og fremente.

Scavenius: Naa, det er muligt, han begyndte senere, at han ikke begyndte lige straks, men ellers førte han Dagbog, hvor han daglig noterede ned.

Fr. Dalgaard: Ja, meget omfattende.

Scavenius: Ja, meget omfattende. Og jeg skulde ogsaa mene, at Sthyr havde noget skriftligt. Han fortalte engang noget om, at det var forsvundet. Han havde, da han var i denne Afdeling i Udenrigsministeriet, sit særlige lille Arkiv. Paa en eller anden mærkelig Maade var det forsvundet derfra, men det er mit Indtryk, at han dog senere havde fundet noget frem, idet han var kommet i Forbindelse med den Dame, som dengang havde været Stenograf hos ham. Saa jeg tror, han har noget. Det tror jeg.

Dommeren: Saa er der lige talt med Renthe-Fink om, hvad der kom ud af alt dette, og der forklarer baade han og Meissner, at man fra Berlins Side standsede Nationalsocialisterne. Der kom et Telegram inden den 17. November. Ribbentrop selv greb ind og sagde: Ingen Indgreb.

Scavenius: Ja, denne Mindeappell.

Dommeren: Ja, det var lige inden, den kom, at Magtovertagelsen faldt til Jorden.

Scavenius: Ja, det kunde man se udefra, for dette Omsving skete saa pludseligt, at der maatte være sket noget fra tysk Side.

Fr. Dalgaard: Renthe-Fink siger, at det er hans Indberetning, der danner Grundlaget.

Scavenius: Ja, men den har jo ogsaa væ-

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

ret, hvad jeg vil kalde en typisk diplomatisk Indberetning. Overordentlig mange Diplomater indberetter paa den Maade, at de opstiller to Alternativer, og enten det ene eller det andet bliver valgt, har de haft Ret. Jeg har haft Kolleger, som var meget udprægede i den Retning.

Fr. Dalgaard: Der er vel egentlig ikke andet tilbage end dette med Østrums-historien. Det ligger saadan, kunde jeg lige forklare, at vi spurgte Meissner og Renthe-Fink, hvordan de saa paa disse Folk, som de nu havde forhandlet med, og for Sthyr's Vedkommende regnede de altsaa med, at han havde visse Interesser for dem, de kunde altsaa ogsaa bruge ham. Renthe-Fink brugte ham inofficielt, hvor han ikke saadan kunde komme og sige til Dem....

Scavenius: Det fremgaar ogsaa af min Bog. Det er meget rigtigt.

Fr. Dalgaard: Saa sagde han noget til Sthyr, og man kan maaske have noget Indtryk af ogsaa, at De omvendt bruger Sthyr til....

Scavenius: Ja, ja.

Fr. Dalgaard: ... at sondere ogsaa.

Scavenius: Ja.

Fr. Dalgaard: Men naar man saa spurgte om Gunnar Larsen, saa sagde baade Renthe-Fink og Meissner, at ham stoledes de overhovedet ikke paa og har aldrig gjort det. Det siger de. Han var, sagde Renthe-Fink, Forretningsmand. Men i 1942, da der er Tale om disse Østrumsforhandlinger, foreligger der jo en ret optimistisk Beretning om — nej, det er 1941, det er 1941, ja, det er den Historie om, at Renthe-Fink telegraferer ned, at Gunnar Larsen vil komme derned angaaende Østrumsforhandlingerne. Han ser ret lyst paa Gunnar Larsen.

Scavenius læser.

Fr. Dalgaard: Nej, det er snarere denne her, den fra 1942.

Scavenius: Ja, men det har jeg et meget udførligt Kapitel om i min Bog. Jeg vil lige nævne her, siden der er Tale om Gunnar Larsen, at der var det ejendommelige, som jeg maa være taknemlig for, at jeg ikke vidste dengang, for jeg vilde saa formodentlig have bevæget mig endnu mere paa gyngende Grund, end man dengang kunde blive udsat for, at det viste sig, at Gunnar Larsen før Krigen, og inden han indtraadte i Ministeriet, havde haft ret nøje Forbindelser til engelsk Side. Da jeg netop skulde bruge ham over for Tyskerne, havde det sandelig

været ubehageligt for mig at vide, at han havde været og formodentlig stadig var saa nær knyttet til engelsk Side. Det kan man kalde Opportunisme, men til syvende og sidst, set fra dansk Side er det det jo ikke. Gunnar Larsen har altsaa arbejdet til begge Sider og sat ind dør, hvor han mente Faren var størst. Det er jo egentlig kun Bevis paa, at han vel ifølge sine Familietraditioner og de Forbindelser, han havde forretningsmæssigt, var nærmest knyttet til den engelske Side, men det har ikke lukket hans Øjne for Faren fra den anden Side.

Fr. Dalgaard: Nej, men Renthe-Fink gør dør sikkert med Rette opmærksom paa, at en Cementfabrik i Litauen....

Scavenius: Nej, Estland.

Fr. Dalgaard: Javist ... heller ikke blev uden Betydning for Gunnar Larsens store Interesse for....

Scavenius: Nej, men det hang jo netop sammen med — det talte vi meget igen-nem dengang —, at naar nu der var Tale om, at vi skulde vise et eller andet Initiativ, og saa det laa saadan, saa sagde jeg: Hør, det er altsaa disse to gamle Foretagender, Aarhus Oliefabrik har en Oliefabrik i Libau, og Cementen har en Cementfabrik oppe ved Narva — den var for Resten svensk-dansk, det var ikke alene de Danske, der havde den —, og det er da en udmærket Dæksmand, at det, man skal genopbygge, netop er noget, som faktisk tilhører os. Det synes jeg gav et bedre Grundlag, bedre forsvarligt.

Fr. Dalgaard: Men Tyskernes Opfattelse var altsaa, efter hvad de siger, at de aldrig har haft....

Scavenius: Nej, men dog tror jeg ikke — de anede vist ikke, for saa havde de nok opført sig anderledes, det har de vist ikke haft Kendskab til eller Formodning om, hans Forbindelser til den anden Side.

Dommeren: Der er en Gesandt, der hed Hencke. Han beretter, da det gaar galt, da lettede han sit Hjerte og sagde, at de kunde slet ikke regne med de Danske, for de vidste godt, at de gjorde ikke andet, end hvad de skulde. Da man kommer ind paa Sthyr og Gunnar Larsen, saa siger han, at de var bare daarligere Skuespillere end de andre, for de snakkede Politik og røbede sig.

Scavenius: Saa er det gensidigt.

Fr. Dalgaard: Men Deres Opfattelse af Gunnar Larsen i Ministeriet, ogsaa paa

Baggrund af disse Ting, der ligger her, er altsaa, at han var loyal over for Danmark?

Scavenius: Jeg har aldrig haft noget Eksempel paa, at han ikke var det. Det har jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Da Regeringen skulde dannes — De har forklaret noget om det tidligere i Kommissionen —, var De da særlig ivrig for, at Gunnar Larsen skulde træde ind i Regeringen?

Scavenius: Slet ikke, og jeg beklager, om Munch i Virkeligheden havde den Opfattelse — for det var Munch, der havde den Opfattelse, at jeg har interesseret mig for det. I hvert Fald kan det ikke have været Justitsministerposten, jeg interesserede mig for, hvor Unmack Larsen blev skiftet ud med Harald Petersen, der kan kun være Tale om den anden, og der forelaa jo det, at Gunnar Larsen kendte jeg slet ikke i Forvejen ved den Middag, jeg omtaler i min Bog. Naar man har sagt: De kan da ikke beskyldes Stauning for at have ført et saadant Dobbeltspil, svarer jeg, at det behøver aldeles ikke at have været Dobbeltspil. Den naturlige Forklaring kan lige saa godt være, at selv om Stauning efter Forhandling paa Rigsdagen naar til et vist Resultat, kan han have Tvivl om, om det kommer til at gaa den Vej, eller det kan gennemføres, og for det Tilfælde, at det viser sig, at denne Linie ikke kan følges, vil han vide, hvad han kan regne med. Saadan opfattede jeg altsaa denne Middag og Staunings Tale med os, om vi eventuelt kunde tænke at blive Medlemmer af Ministeriet. Det gik paa den Linie. Saa hører jeg ikke mere til den Historie, men der er her det, at i Forhold til Munch svigter min Hukommelse, for Dr. Munch taler om flere Samtaler, som jeg havde med Kongen, som jeg tror slet ikke har fundet Sted. Det kan ogsaa meget godt forklares, at Munch har taget fejl, thi det kan meget godt være forløbet saadan, at Munch siger til mig: Ja, men var det ikke rimeligt, at De havde en Samtale med Kongen, og jeg har sagt: Naturligvis, og saa har Kongen bare ikke kaldt paa mig. Det virkelige Forhold mellem den afdøde

Konge og mig hørte ikke til den hjertelige Kategori. Derfor tror jeg, hele Historien er forløbet saaledes. Det kan meget godt være, at Kong Christian efter Paavirkning har gjort sig til Talsmand for, at Dr. Munch skulde fjernes som Udenrigsminister, det er meget muligt, det kender jeg ikke noget til, men at han har haft Ønske om at ville gøre noget personligt for, at det blev mig, der blev hans Efterfølger, det har han sikkert ikke gjort, og derfor tror jeg slet ikke — jeg sagde ogsaa til Munch: Men de Samtaler har ikke fundet Sted. De fortalte mig det dengang, sagde han saa. Man bliver jo noget paf, naar man siger positivt: De fortalte mig, men jeg kan kun sige, at jeg tror ikke, de Samtaler har fundet Sted. Jeg tror ikke, jeg saa Kongen, før jeg blev Medlem af Ministeriet. Det er min bestemte Opfattelse. Men altsaa, med Hensyn til Gunnar Larsen hænder følgende. Jeg tør ikke sige, hvilken Dag i Ugen det var, men det maa være inden Lørdagen, hvor det blev endelig afgjort, hvor Stauning kalder mig ind — jeg boede dengang i Hjortekær —, og vi faar de to Samtaler, dels med Stauning og dels med Munch, hvor det ender med, at han siger, at det kan ikke være anderledes. Men da havde han i Forvejen tilbudt Gunnar Larsen at gaa ind i Ministeriet, og det fik jeg at vide paa den Maade, jeg havde slet ikke noget med det at gøre, om det var om Fredagen eller Torsdagen, kan jeg ikke sige bestemt, men da ringer Gunnar Larsen til Grønhøj, hvor jeg boede, og siger til mig: Nu har Stauning opfordret mig til at indtræde i Ministeriet, og jeg har sagt, at jeg er villig, hvis De ogsaa indtræder. Saa det var altsaa med andre Ord Gunnar Larsen, der gjorde det til Betingelse, at jeg ogsaa indtraadte. Jeg havde ingen Lejlighed — jeg havde heller ingen Grund — til at gøre det til en Betingelse. Det gik den modsatte Vej. Stauning havde henvendt sig og faaet Tilsagn af Gunnar Larsen og for øvrigt ogsaa af Harald Petersen, før han henvendte sig til mig.

.....

Mødet hævet Kl. 10,55.

166.

Afhøring af fhv. trafikminister Gunnar Larsen i kommissionsdomstolen.

12. maj 1948.

Onsdag den 12. Maj 1948, Kl. 10.**Afhøring af fhv. Minister Gunnar Larsen.**

Dommeren [E. Olrik]: Denne Ret er nedsat i Henhold til et kongeligt Kommissorium af 3. Februar 1947, og Opgaven er at foretage visse Undersøgelser til Brug for den parlamentariske Kommission, der er nedsat af Folketinget. Den Opgave, vi har i disse Dage, er at undersøge nogle Dokumenter, der er forefundet i det tyske Udenrigsministerium, og som er forelagt den parlamentariske Kommission. Der er forskellige Indberetninger, foretaget til den tyske Gesandt i København, hvor Ingeniørens Navn nævnes, og hvor der refereres nogle Samtaler med Dem. Jeg mener ikke at burde paalægge Dem Vidnepligt, som Forholdene ligger. Det forstaar De nok?

Gunnar Larsen: Udmærket.

Dommeren: Jeg maa vist for en Ordens Skyld have fastslaaet, at Ingeniøren blev Minister for offentlige Arbejder den 8. Juli 1940.

Gunnar Larsen: Rigtigt.

Dommeren: Og fungerede som saadan indtil....

Gunnar Larsen: Teoretisk indtil 5. Maj 1945.

Dommeren: Altsaa under hele Perioden?

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren: Vi havde for nogle Dage siden Statsminister Scavenius heroppe. Han sagde, at Ingeniøren havde foretaget en hel Masse Dagbogsoptegnelser, men han var ikke sikker paa, det var i 1940.

Gunnar Larsen: Desværre begynder min Dagbog først den 20. Januar 1941. Der foreligger enkelte Referater fra tyske Forhandlinger, Toldforhandlingerne, men der foreligger ingen sammenhængende Dagbog før fra Januar 1941.

Dommeren: Men paa dette Tidspunkt mener De at kunne henholde Dem til de tidligere Forklaringer?

Gunnar Larsen: Det mener jeg der er gjort saa fyldestgørende Rede for baade i Byretten og over for den parlamentariske

Kommission. Med mindre Dommeren har specielle Spørgsmaal, vil jeg tro, at der er fyldestgørende gjort Rede for det der.

Fr. Dalgaard: Der staar til Slut i Indberetningen (Schwarzmanns Indberetning fra 10. Juli 1940¹⁾), at Scavenius, der var blevet Udenrigsminister 2 Dage i Forvejen, samtidig med at De blev Minister, ifølge Sthyr's Referat skulde tænke paa at lave et Kabinet med 5 Politikere og 5 Ikke-Politikere.

Gunnar Larsen: Det maa jeg med mit Kendskab til Tingene betragte som rent Sludder.

Dommeren: Scavenius gav i faa Ord en Skildring af, hvordan De og han kom i Forbindelse med hinanden ved Udnævnelsen til Ministeriet. Hvem var den, der først tog Initiativet til en Forbindelse, var det ham, der henvendte sig til Dem, eller Dem, der henvendte Dem til ham?

Gunnar Larsen: Det var vel egentlig ikke nogen af os. Den første saadan egentlig nærmere Komsammen eller Bringen sammen af Personerne var jo ved en Middag, der foregik hos Direktør Vilhelm Nielsen — jeg husker ikke Datoen, men jeg tror, den foreligger oplyst fra anden Side —, hvor Vilhelm Nielsen var Vært, og hvor Stau-ning, Christmas Møller, Scavenius og jeg var til Stede. Det er vel nok den første saadan mere konkrete....

Dommeren: Var der saa nogen Henvendelse fra Dem til ham om, at De vilde gaa ind, hvis han gik ind?

Gunnar Larsen: Ja, det tror jeg nok der var. I alle Tilfælde orienterede jeg mig om, hvorvidt han vilde gaa ind.

Dommeren: Det falder sammen med, hvad Scavenius siger. Han sagde, at De ringede op til ham og sagde, at....

Gunnar Larsen: Det kan godt passe.

Dommeren: at De var villig til at gaa ind, hvis han gik ind.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 96.

Gunnar Larsen: Det kan meget godt passe.

Dommeren: Saa kan vi gaa over til det næste. Det er en Indberetning fra Schwarzmänn af 19. September 1940¹). (Den overrækkes).

Dommeren: Deres Standpunkt i dette her har jeg forstaaet saadan, at De mente, man skulde se at skade Nazisterne herhjemme, vanskeliggøre det for Frits Clausen at komme til Magten.

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren: Naar vi nu ser her, at De giver, om jeg saa maa sige, gode Raad for at bane Vejen for Frits Clausen, saa ligger det jo nær at spørge Dem om Sammenhængen hermed. Vi ser her, at De paapeger en Fejl fra hans Side, som vil vanskeliggøre det for Nazisterne, nemlig at de har en Hr. Langgaard Nielsen, og at Frits Clausen kører i Værnemagtsbil. Det er jo saadan gode Raad.

Gunnar Larsen: Ja, det kan man nok sige, men Forholdet var jo saadan dengang, at fra tysk Side blev der over for Regeringen, overfor Udenrigsministeriet i Særdeleshed, men i øvrigt over for alle, der inden for Regeringen havde med Tyskerne at gøre, idelig klaget over den daarlige Stemning i Danmark, det var jo et ustandseligt Omkvæd, og dør benyttede vi — i alle Tilfælde jeg selv og ogsaa andre — den Taktik at vende det om og sige: Det er spilleme jeres egen Skyld, at Stemningen er saa daarlig, og kan I forvente og forlange, at den skal være bedre? Naar jeres Følgesvende opfører sig paa den Maade, saa kan I ikke forlange, at Stemningen i Danmark skal blive velvillig. Det var et naturligt Forsvar at gaa over til Angreb.

Dommeren: Det er ud fra den Synsvinkel, De siger: Vi kan ikke lade ham gøre saadan; det er forkert, at han gør saadan?

Gunnar Larsen: Ja, naturligvis.

Dommeren: Saa staar der:

„Paa mit Spørgsmaal om, hvornaar han anser det for muligt, at Clausen kan komme til at danne Regering, svarede han, at man maatte have Taalmodighed i 2—4 eller 6 Maaneder endnu.“ Saa spørger man sig selv: Hvordan forklares nu det? Hvis Deres Standpunkt er at ville modarbejde Nazisterne, hvordan kan man saa forhandle med Schwarzmänn om, at man skal maaske om faa Maaneder se at faa Frits Clausen...?

Gunnar Larsen: Jeg maa dertil sige, at jeg maa bestemt hævde, at jeg ikke har sagt saadan, som der staar her, at Frits Clausen skulde kunne komme til Magten om 2, 4 eller 6 Maaneder. Det har jeg aldrig nogen Sinde sagt, men derimod, at jeg ogsaa paa det Tidspunkt her — altsaa, hele Situationen betragtede vi, jeg og forskellige andre, som ganske overordentlig farlig i Efteraaret 1940. Jeg maa have Lov til at gaa tilbage til et Punkt, der ogsaa er berørt over for den parlamentariske Kommission. Efter at Toldforhandlingerne var bristet og efter min Samtale med Ribbentrop — en af Grundene til, at jeg var sendt til Berlin, var jo, at jeg skulde søge at faa en Samtale med Ribbentrop for om muligt at faa politiske Garantier over for DNSAP. Den forløb ganske overordentlig negativt.

Dommeren: Og den fandt Sted....

Gunnar Larsen: Det maa have været i Slutningen af August 1940 — det foreligger i den parlamentariske Kommission altsammen —, men det maa have været deromkring. Den Samtale var ganske overordentlig negativ, og man maatte deraf faa det Indtryk, at naar nu disse Forhandlinger bristede, maatte vi være belavet paa et Pres fra tysk Side. Det var jo ogsaa noget, man havde mærket paa anden Maade. Jeg maa maaske dør have Lov at foregribe Begivenhederne en lille Smule ved at referere til det Memorandum, som ogsaa foreligger, fra Renthe-Fink, hvoraf med Tydelighed fremgaar, at Begivenhederne i Efteraaret 1940 var ganske overordentlig farlige. Paa den Basis maatte jeg se saadan paa det, at det først og fremmest gjaldt at vinde Tid — kommer Tid, kommer Raad, om jeg saa maa sige —, det maatte være det første Moment i Sagen. Derfor kan der være det rigtige i det, han refererer dør, at jeg har sagt: Vær nu taalmodige, lad os se nogle Maaneder, et halvt Aar, og lad os saa snakkes ved. Noget i den Retning kan jeg muligvis have sagt, men ikke i den Udformning, han giver det her.

Dommeren: Maa jeg lige spørge: Naar nu Hr. Ingeniøren forhandlede med Hr. Schwarzmänn, i hvad Rolle optraadte saa Hr. Schwarzmänn? Vi ved her i Retten, at De har — vist gennem hans Stilling i et Cementkartel — haft Forbindelse med ham tidligere.

Gunnar Larsen: Ja, fra før Krigen.

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 109.

Dommeren: Saa kommer han som Handelsattaché her til København. I hvad Egenskab snakkede Ingeniøren med ham? Var det som den gamle Bekendt?

Gunnar Larsen: Ja, det var i og for sig som den gamle Bekendt, som man havde en vis Tillid til, og hvis Oplysninger man paa Grund af de særlige Forhold, som jeg har redegjort for tidligere, mente at kunne tillægge nogen Vægt, og saa selvfølgelig i Kraft af, at han var Ribbentrops Nevø; derigennem maatte man formode, at han kunde give særlige Oplysninger, saa maatte man selv overveje og dømme, om man mente de var rigtige eller ej.

Dommeren: Optraadte han paa Renthe-Finks Vegne, naar han forhandlede med Dem, eller havde De ikke Indtryk af det?

Gunnar Larsen: Jeg havde egentlig Indtryk af, at han optraadte ret selvstændigt, egentlig, om jeg saa maa sige, mere selvstændigt, end hans Modenhed berettigede ham til, det var vel nok særlig i Kraft af hans Familieskab med Ribbentrop.

Dommeren: Var han Nazist eller som Renthe-Fink en senere tilkommen?

Gunnar Larsen: Jeg tror nok, han var senere tilkommen. Jeg tror, han var Nazist i Kraft af — det var mit Indtryk i alt Fald dengang —, at han var Ribbentrops Nevø, og derigennem havde han saa naturligvis en karrieremæssig Chance. Det var mit Indtryk, at det var paa den Baggrund, han var Nazist. Jeg erindrer fra Paris i tidligere Tider nogle Aftensammenkomster, hvor han optraadte som Karrikør af Hitler, og det vilde vel en dengang vaskeægte Nazist næppe have gjort.

Fr. Dalgaard: Det var før Krigen.

Gunnar Larsen: Ja, men umiddelbart før; det maa have været i 1938—39.

Dommeren: Der staar her:

„Gunnar Larsen gik ogsaa forsigtigt ind for det Ønske om Valg i Danmark, som allerede tidligere er blevet udtalt af Hr. Knud Sthyr, hvorved han selv maatte indrømme, at Udsigterne for Clausen i saa Fald ikke var gunstige i Øjeblikket.“

Var der Tale om Valg paa et saa tidligt Tidspunkt?

Gunnar Larsen: Det var saa ofte fra tysk Side paa Tale, om ikke Frits Clausen havde Chancer for Fremgang ved et Valg, og der maa jeg sige, der har jeg altid holdt paa, at konjunkturmæssigt kunde de maaske paa

det Tidspunkt vinde lidt, men der kunde aldrig være Tale om mere end nogle faa Mandater, saa der kunde ikke være nogen som helst Rimelighed i at gøre det.

Dommeren: Var det, om jeg saa maa sige, Minister Gunnar Larsen, der forhandlede, naar De sad og snakkede der, eller var det mere saadan en Passiar?

Gunnar Larsen: Det er svært at sige, for det var selvfølgelig i mit Embede som Minister, jeg var interesseret i at finde ud af, hvordan Forholdene laa, hvor farlig Situationen var, hvordan Oplysninger kunde udfindes; det var selvfølgelig i min Egenskab af Minister. Men det var selvfølgelig i Egenskab af, at jeg kendte Manden fra tidligere Tider, at jeg kunde gøre mig Forhaabninger om at skaffe nogle Oplysninger. Det er lidt svært at skille de to Personer ad.

Dommeren: Dette her foregaar i Berlin, men ellers maa jeg spørge: Blev han kaldt op til Ministeren til Forhandling eller...

Gunnar Larsen: Nej, det var i Reglen saadan, at man traf hinanden ved forskellige officielle Funktioner og saadan noget.

Dommeren: Der er saa Punktet om Harald Petersen.

Gunnar Larsen: Jeg maa sige om det der med Harald Petersen: at jeg har forsvaret Harald Petersen, er højst sandsynligt, for jeg betragtede dengang Harald Petersen som en af vore bedste Støtter imod DNSAP, saa at jeg over for Schwarzmänn har givet Udtryk for, at Harald Petersen var en Mand, de skulde holde paa, er højst sandsynligt.

Fr. Dalgaard: De betragtede dengang Harald Petersen som en Støtte. Har De forandret Synspunkt?

Gunnar Larsen: Nej, nej, men han gik jo Aaret efter. Nej, ingenlunde.

Fr. Dalgaard: Jeg kunde maaske fremsætte et Par Spørgsmaal i Forbindelse med det, Dommeren har sagt. Næstsidste Stykke slutter med, at De beder, om man ikke „kunde ændre de Ugereportager, der var bestemt for Danmark, fordi de i nogen Grad ikke stemte overens med dansk Mentalitet. Derimod var de andre tyske Film en absolut Succes, og de var propagandistisk værdifulde.“ Har De sagt noget om det?

Gunnar Larsen: Jeg maa hævde, at det er en forkert Udlægning. Det er i højeste Grad sandsynligt, at jeg har klaget over Ugerevuerne. Det var et Problem, vi ofte

havde for paa Ministermøder. Det var ganske naturligt, at disse Propagandaugerevuer vakte meget Ubefrag og voldte Vanskeligheder ved Demonstrationer af forskellig Art, og dør søgte man altid at paavirke Tyskerne i Retning af: lad dog være med at sende alt det Stads herop. I bliver ved at skælde ud over Stemningen, men det kan ikke forbedre den, kun forværre den.

Fr. Dalgaard: De ønskede en bedre Stemning mellem Danmark og Tyskland?

Gunnar Larsen: Det vil jeg ikke sige, men i Almindelighed var den daværende Regerings Opfattelse den at forhandle sig til Rette, faa det til at glide, og det var ikke muligt at faa det til at glide, naar man fra tysk Side gjorde alt, hvad man overhovedet kunde, som er imod dansk Mentalitet.

Fr. Dalgaard: Men det er netop her, det springende Punkt er, for det ene Synspunkt: at naar man nu skal igennem med det, saa skal man igennem saa godt som vel muligt, det forstaar man jo, men det skulde jo nødigt være saadan, at man til den anden Side sagde: nu skal vi gøre det saa glimrende som muligt, for at Danskerne kan gaa lige i Gabet paa jer.

Gunnar Larsen: Ja, men var der nogen Fare for det? Det har jeg aldrig set.

Fr. Dalgaard: Nej, men baade i Udtalelser i Dag sporadisk og ved tidligere Udtalelser fra Dem, som vi kender, siger De: Det var min Opgave at holde Nazisterne ude. Naar De hjælper dem med at støtte „Fædrelandet“ og de andre mindre Grupper, var det alt sammen for, at der skulde være Splittelse, at de netop ikke skulde komme frem.

Gunnar Larsen: Ja, ja.

Fr. Dalgaard: Hvis det Synspunkt er Deres ledende, kan De da kun være interesseret i — det var vi andre i hvert Fald —, at Nazisterne gør de flest mulige Dumheder.

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Naar De tilraader Tyskerne at se at faa Frits Clausen til at holde op med sin provokerende Adfærd som f. Eks. Værnemagtsbilen og tilraader dem at sørge for, at Langgaard Nielsen, den tidligere straffede Mand, fjernes fra Frits Clausen, saa skulde man jo mene, at De dermed i Virkeligheden — De har et andet ledende Synspunkt — svækker Deres Arbejde dør. Efter Deres Synspunkt — det er det ledende for Dem, det er det, jeg refererede før — kan De ikke være interesseret i,

at Frits Clausen optræder klogere eller faar en bedre Garde end Langgaard Nielsen.

Gunnar Larsen: Nej, men at han skulde optræde klogere og faa en bedre Garde, saa han, om jeg saa maa sige, skulde blive acceptabel, den Risiko har jeg aldrig set som nogen Mulighed.

Fr. Dalgaard: Som Følge deraf kunde det ogsaa være revnende ligegyldigt, synes jeg, om Langgaard Nielsen hørte op med...

Gunnar Larsen: Nej, ikke efter min Opfattelse, fordi det som et Led i den daværende Regerings Politik for at faa det Hele til at glide var af Betydning, at Stemningen ikke blev hidset saa meget op paa daværende Tidspunkt, at det fremkaldte Provokationer.

Fr. Dalgaard: Den blev bestemt ikke hidset op af, at man saa Langgaard Nielsen og Frits Clausen heile; det grinede vi ad allesammen, saa alvorlig Situationen var.

Gunnar Larsen: Det giver jeg Dem Ret i, men f. Eks. det, jeg har kritiseret, at Frits Clausen kørte rundt i Værnemagtsbil, vil jeg dog mene var noget irriterende.

Fr. Dalgaard: Det tror jeg ikke. Vi vidste dog, hvad det var.

Gunnar Larsen: Det er ganske rigtigt.

Fr. Dalgaard: Og ligesaadan det dør med at raade til at faa bedre Ugefilm. Paa den ene Side, hvis De er interesseret i, at der i den Tid, vi skal slide dem, er nogenlunde fredelige Forhold, kan jeg godt se, der kan være noget i det, men paa den anden Side, hvis man ønsker at opretholde en dansk national Selvstændighed, saa kan man kun være interesseret i, at Tyskerne optræder som det, de er eller var, som disse udfordrende og storbrovte Mennesker, de var, og det saa vi netop gennem disse Ugerevuer.

Gunnar Larsen: Ganske vist, det maa jeg give Dem fuldstændig Ret i. Men ikke desto mindre var netop Gang paa Gang inden for Regeringen disse Ugerevuer Genstand for Diskussion, og der var Forhandling gennem Justitsministeren om at gøre noget for at faa dem stemt noget ned, for at undgaa de Ophidselser, der forekom, og det, jeg siger her, maa ses som Led deri.

Fr. Dalgaard: Det dør med Spionagen...

Gunnar Larsen: Jeg maa sige, at den Passus er ikke rigtig, men jeg vil gerne forklare omtrent, hvad der er sagt. Det, der staar her, har aldrig foreligget, i alt Fald ikke for mig; det er en lidt fantasifuld

Gengivelse. Det, der forelaa, var, at man fra russisk Side havde tilbudt nogle af F. L. Smidths Ingeniører at blive derovre som tekniske Konsulenter eller Kommissarer. Det kan jeg have fortalt Schwarzmann, som i øvrigt i Forvejen var bekendt med, at F. L. Smidth havde Andel i en Cement-fabrik derovre.

.....
Dommeren: Skal vi gaa over til næste Punkt?

Fr. Dalgaard: Det er en Indberetning fra Schwarzmann¹⁾ af 1. Oktober. (Indberetningen forelægges Gunnar Larsen). Det er Brylds Referat af en Samtale med Juncker.

Gunnar Larsen: Indberetning fra Schwarzmann af 1. Oktober. Den kender jeg vist ikke, den har vist ikke foreligget for mig før. (Gennemlæser den).

Fr. Dalgaard: Havde De paa det Tidspunkt meget med Direktør Juncker at gøre?

Gunnar Larsen: Nej, meget lidt.

Fr. Dalgaard: Men De havde nogle Samtaler med ham?

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Ogsaa om politiske Spørgsmaal?

Gunnar Larsen: Meget muligt, men dér var vi meget forsigtige, for jeg vidste jo dels fra Overbetjent Weiss og dels gennem Telefoncensuren, som jeg jo fik, at Juncker ikke var helt sikker i Kantene.

Fr. Dalgaard: Han taler om — det er stadig et dobbelt Referat, for det er Brylds Referat af Junckers Historie og vist nok ogsaa undertiden af Junckers Referat af Sthyr's Betragtninger —, men der staar her, at De skulde være blevet ked af Situationen og vilde ud af Ministeriet. Har De sagt noget til Juncker om det?

Gunnar Larsen: Ja, om jeg har sagt det eller Sthyr kan have sagt det til ham, tør jeg ikke sige. At jeg mange Gange var ked af Situationen og gerne vilde ud, var jo ikke nogen Hemmelighed, saa det er muligt, det kan have været nævnt paa et Tidspunkt, hvor han har været til Stede. Det er ogsaa muligt, at han kan have hørt det af Sthyr eller fra Wassard, som ogsaa vidste det.

Dommeren: Men var der saadan Forhandlinger med Hr. Juncker om ministerielle...

Gunnar Larsen: Nej, nej.

Fr. Dalgaard: Juncker taler om, at Wassard er farlig. Kan De sige noget om, hvad han mener med det?

Gunnar Larsen: Ikke andet end, at jeg har en Erindring om en Middag ude hos mig, som muligvis kan være den, der er mere eller mindre gengivet dér, og dér erindrer jeg, at Wassard gik ret haardt paa Juncker. Detaillerne tør jeg ikke sige, men jeg kan godt huske, at Wassard gik temmelig haardt frem over for ham.

Fr. Dalgaard: Har De haft noget som helst med det at gøre at faa erhvervet „Jyllandsposten“?

Gunnar Larsen: Aldrig nogen Sinde, jeg har aldrig hørt om det før. Ja, jeg har hørt om, at der skulde være Planer efter Krigen, men ikke dengang.

Dommeren: Saa er der lige denne Notits fra en Samtale mellem Schwarzmann og Scavenius den 17. Oktober 1940²⁾. (Overrækkes).

Gunnar Larsen: Ja, den er mig ogsaa bekendt. (Gennemlæser Notitsen). Javel.

Dommeren: De ser, Hr. Ingeniør, der nævnes dér noget vedrørende Toldunionen. Nu er det ikke godt at vide, om det er noget, Scavenius har sagt eller ej, at Gunnar Larsen har givet sin fulde Understøttelse til Planen om en Toldunion. Men i den første Skrivelse, vi forelagde, omtaltes det jo, at Harald Petersen var med i Planerne om en Toldunion, og det er jo rigtigt, at De inden for Ministeriet støttede....

Gunnar Larsen: Det laa jo saaledes, at Scavenius og Harald Petersen og jeg var nok de tre, som var mest positivt indstillet over for ikke at afbryde Forhandlingerne, det er absolut rigtigt. Men derfra og til at udtale, at der ligger et Ønske i at faa den, dér er jo et meget langt Spring. Men vi saa saadan paa det — det gjorde jeg i alle Tilfælde, og det ved jeg ogsaa at Scavenius gjorde, og jeg erindrer i øvrigt, at Harald Petersen udtalte noget lignende, han udtalte den Gang noget i Retning af, at det var — med et tidligere anvendt Udtryk — kun a scrap of paper, og det maatte man hellere forhandle om end at løbe nogen Risiko paa den Konto. Derfor var Stillingen saadan. Den Bemærkning husker jeg meget tydeligt, den syntes jeg nemlig var rigtig.

Dommeren: Samme Dag, som denne Samtale finder Sted mellem Schwarzmann og Scavenius — og Scavenius kan erindre at have haft denne Samtale med ham —, er der en Middag ude hos Direktør Sthyr, og

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 113. Notitsen er skrevet af presseattaché Gustav Meissner og ikke af legationssekretær Schwarzmann.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 123.

der refereres af Meissner til Renthe-Fink¹⁾ om den Middag dér. (Referatet overrækkes).

Gunnar Larsen (gennemlæser Referatet): Javel.

Dommeren: Og den Middag, erindrer Ingeniøren den?

Gunnar Larsen: Ja, den erindrer jeg meget vel, men ikke saadan som den er gengivet her.

Dommeren: Vil De være saa venlig at sige, om De husker, hvordan den kom i Stand, for det er dog ejendommeligt....

Gunnar Larsen: Ja, den kom i Stand, efter hvad Sthyr havde refereret til mig, ved en Henvendelse vist nok fra Meissner, muligvis Schwarzmänn, det erindrer jeg ikke, men en Henvendelse fra en af de to til Sthyr, om ikke Sthyr vilde arrangere saadan en Middag, fordi man gerne vilde have, at Sthyr og jeg skulde faa et lidt bedre Indtryk af Frits Clausen, end vi havde, idet vi altsaa havde gaaet og gjort ham til mindreværdig over for Tyskerne og klaget over ham som en Umulius, og de vilde dog gerne have, at vi i alle Tilfælde saa ham sammen med dem, idet de mente, at de maaske kunde overbevise os om, at han ikke var slet saa umulig, som vi gik og fortalte.

Fr. Dalgaard: Det vidste De, inden De kom til Middagen?

Gunnar Larsen: Det havde Sthyr fortalt, inden jeg kom til Middagen. Selve Middagen fik et helt andet Forløb, end det fremgaar af dette Dokument. For det første var Frits Clausen fuld, da han kom, og inden han rejste sig fra Bordet, var han saa drukken, rent ud sagt, at han ikke kunde gaa lige, saa tale om nogen som helst Form for en fornuftig Samtale for slet ikke at sige en Forhandling, som Clausen kunde tage nogen som helst Del i....

Fr. Dalgaard: Det har vi ogsaa haft Frits Clausens Tilstaaelse om. Clausen sagde, at det udartede til Drikkeri.

Gunnar Larsen: Ja, jeg vilde kun gøre opmærksom paa, at han var fuld, da han kom.

Fr. Dalgaard: Wodschou var ogsaa med?

Dommeren: Jeg ved ikke, om De kender Orlogskaptajn Wodschou?

Gunnar Larsen: Det erindrer jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Frits Clausen er den eneste, der siger det.

Dommeren: Der kan foreligge en Erindringsforskydning.

Gunnar Larsen: Jeg har ikke Erindring om, at der var andre.

Fr. Dalgaard: Bojsen-Møller, hvad var han?

Gunnar Larsen: Han var ikke DNSAP-Mand. Jeg tror ikke, der var andre DNSAP-Folk end Clausen selv, og der var netop fra tysk Side udtalt Ønske om, at det var Clausens Person, vi skulde gøre os bekendt med for at faa et bedre Indtryk af ham, end vi havde.

Fr. Dalgaard: Havde Tyskerne nogen særlig Brug for paa det Tidspunkt at faa nogen nærmere Forbindelse mellem Frits Clausen og Dem? Var der nogen bestemt Anledning?

Gunnar Larsen: Ikke mig bekendt, ud over at de i Almindelighed ønskede, at visse Personer, der nu var i Regeringen og havde Forbindelse dér, skulde faa et lidt bedre Indtryk af det end det, vi officielt gik og sagde. Nu maa jeg dertil gøre opmærksom paa, at det var naturligvis i Særdeleshed Scavenius og mig, der havde disse Samtaler med Tyskerne, saa derfor var det særlig os, der kørte løs med, hvor umulige de Herrer var, og derfor var det maaske ikke helt ulogisk, at Tyskerne netop over for os vilde demonstrere, at han ikke var saa umulig, men det lykkedes altsaa ikke videre godt.

Dommeren: Der er nemlig det, at vi ved, at den 14. Oktober var Gesandt Luther heroppe, og han havde med den Afdeling i Udenrigsministeriet at gøre, som beskæftigede sig med Nazisterne.

Gunnar Larsen: Det er mig bekendt.

Dommeren: Og han havde været heroppe og havde set paa Clausen. Men De erindrer ikke noget derom?

Gunnar Larsen: Det har jeg altsaa hørt senere, men det var jeg uvidende om paa det Tidspunkt.

Fr. Dalgaard: Der staar jo i Meissners Referat, som De sidder med, at Aftenen i Gesandtskabet havde gjort et dybt Indtryk paa Regimet — der menes paa den danske Regering og danske Kredse. Det er Luther-Aftenen, der hentydes til, har vi faaet at vide.

Gunnar Larsen: Ja, jeg kan godt huske den Luther-Aften. Dér var jeg ogsaa selv til Stede.

Fr. Dalgaard: Den har man altsaa talt om den 17. Oktober?

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122.

Gunnar Larsen: Det tør jeg ikke sige.

Dommeren: Det var en Bierabend.

Gunnar Larsen: Nej, dér var jeg ikke. Nej, det er forkert. Jeg har truffet Luther i det tyske Gesandtskab, men den dér Bierabend, som er refereret forskellige Steder, den var der vist ingen andre end DNSAP-Folk til.

Fr. Dalgaard: Nej, men det ser ud til, at man har beskæftiget sig med den, efter Meissners Mening, i danske Kredse, og det ser ogsaa nærmest ud til, at det er Dem, der hentydes til, naar der tales om, at „Aftenen sammen med de danske Nationalsocialister i Gesandtskabet har gjort et dybt Indtryk paa Regimet. I Gaar Aftes blev der afholdt Ministermøde. Det antydedes, at man ved dette Møde skal have overvejet Muligheden af at optage to Nationalsocialister som Ministre i Samlingsregeringen, altsaa at udvide Koalitionen til at omfatte Nationalsocialisterne.“

Gunnar Larsen: Det er da noget rent Sludder.

Dommeren: Ja, det er et Spørgsmaal, vi gerne vil have Deres Forklaring om.

Gunnar Larsen: Mig bekendt har der aldrig nogen Sinde været drøftet noget paa et Ministermøde om at tage Nationalsocialister af den ene eller den anden Kategori op.

Dommeren: Det samme siger Scavenius.

Fr. Dalgaard: Men den eneste, der kunde referere fra et saadant Ministermøde, maatte i den Kreds være Dem.

Gunnar Larsen: Ja, det maatte det være, men jeg kunde ikke referere fra et Ministermøde, som ikke har fundet Sted.

Fr. Dalgaard: Men refererede De, at der havde været Ministermøde? Det skriver han.

Gunnar Larsen: Om jeg har sagt, der har været Ministermøde, det kan jeg ikke udtale mig om saa længe efter.

Fr. Dalgaard: Et Øjeblik efter siger han:

„Der blev ogsaa i Gaar, efter hvad Gunnar Larsen fortæller mig, afholdt et Møde i Udenrigsministeriet med Pressens Redaktører, hvor man . . .“ o. s. v.

Dér siger han direkte, at det er Dem, der meddeler det. Man maa faa det umiddelbare Indtryk — det kan være, det er forkert —, at han refererer Dem — altsaa dette her, at Aftenen havde gjort et dybt Indtryk paa Regimet, at der havde været Ministermøde, og saa kommer det med Eskelund.

Gunnar Larsen: Maa jeg have Lov at gøre opmærksom paa, at Hr. Meissner var vel nok den mest fantasifulde og vel en af de mest intrigante Herrer, der overhovedet var heroppe fra tysk Side under Besættelsen, saa alt for alvorligt og bogstaveligt vil jeg dog ikke mene man bør tage hans Referat, og det ligger alene deri. . .

Dommeren: Men vi kan stille det ganske klart op: Har der været Tale om, at man i Regeringen vilde optage et Par Nazister, saaledes at De kan have meddelt det?

Gunnar Larsen: Nej, aldrig, ikke mig bekendt, aldrig nogen Sinde.

Fr. Dalgaard: Det er skrevet ned Dagen efter Mødet.

Gunnar Larsen: Ja, det kan han have sine Grunde til. Det ved jeg ikke. Han kan have sine Grunde til at give et Referat som dette her. Man maa yderligere huske. . .

Dommeren: Det behøver ikke at være et Referat af Ingeniøren.

Fr. Dalgaard: Nej, det er kun i Sammenhængen, at en eller anden fortæller noget om det dér. Det er ikke Dem, der selv har — man maa gaa ud fra, at naar Frits Clausen ikke kunde være med i en fornuftig Samtale, saa har De haft en Samtale med Schwarzmann.

Gunnar Larsen: Vi har utvivlsomt snakket med Schwarzmann.

Fr. Dalgaard: Og der refereres her, at det har gjort et dybt Indtryk paa Regimet, og den, der refererer det, maa vel være Dem, der kender noget til, hvordan Regimet har reageret. Saa kommer det med Ministermødet.

Dommeren: Det behøver ikke at være et Referat af en Samtale den Aften.

Gunnar Larsen: Maa jeg have Lov at sige: Det er meget muligt, at jeg har spurgt ham — vi var stadigvæk interesserede i at finde ud af saa meget som muligt —, hvad der er sket paa det Møde, hvad Betydning det havde, det er højst sandsynligt. Deri kunde han eventuelt lægge, at det havde gjort Indtryk. Alene det, at man viser Nysgerrighed, og selvfølgelig har jeg vist Nysgerrighed, det er der ikke Spor Tvivl om.

Fr. Dalgaard: Der staar her:

„I Gaar Aftes blev der afholdt Ministermøde.“

Det afholdtes ogsaa. Saa siger Gunnar Larsen, at der er blevet afholdt et Møde i Udenrigsministeriet med Pressens Redaktører o. s. v. Det hele kommer kontinuerligt,

saa man maa gaa ud fra, at det er et Referat af, hvad Meissner erfarer i denne Samtale.

Dommeren: Ja, for i det følgende er det Sthyr's Udtalelser, der refereres. Maa jeg spørge, er det Ingeniørens Indtryk, at ogsaa Schwarzmänn og Meissner laa under for visse Paavirkninger, eller var de ædru?

Gunnar Larsen: Ædru og ædru er saa meget sagt, men de var ikke saa. . .

Dommeren: For det er mit Indtryk, at flere af disse tyske Koryfæer var ikke ængstelige for at tage fat.

Gunnar Larsen: Nej, nej, absolut ikke. Det er meget muligt, at jeg har sagt, at der har været saadan et Møde mellem Eskelund og Redaktørerne, for han klagede altid over, at Pressen og Stemningen ikke var god nok, saa det er meget muligt, at der er sagt: Nu er der snakket med dem, nu gaar det godt igen.

Dommeren: Ja, det maa vi tale med Sthyr om. Til sidst staar der her om Prins Axel som Emne til Statsministerposten. Der er Frits Clausens Bemærkninger om det; det har ikke saa meget Interesse, hvad Clausen har sagt.

Gunnar Larsen: Nej, det mener jeg absolut ikke.

Fr. Dalgaard: Men paa det Tidspunkt nævner De formentlig Prins Axel?

Dommeren: Ja, det maa vi høre lidt nærmere om.

Gunnar Larsen: Jeg har ikke nogen som helst Erindring om nogen Sinde at have nævnt Prins Axel i den Forbindelse. Jeg har en klar Erindring om, at Prins Axel er nævnt, men. . .

Dommeren: Der staar her udtrykkeligt:

„Daher wurde von Larsen und Sthyr Dr. Clausen der Vorschlag gemacht, einem Übergangskabinett mit Prinz Axel als Staatsminister ein gewisses Wohlwollen entgegenzubringen.“

Der staar udtrykkeligt her, at det er de Herrer Larsen og Sthyr.

Gunnar Larsen: Men alene den Maade, det er sat op paa, viser, at det kan ikke have været rigtigt, for det vilde have været ganske umuligt at præsentere saadan noget for Frits Clausen i den Tilstand, han var i. Det kunde ikke gøres, det var ganske udelukket.

Dommeren: Jeg kan nævne, at Frits Clausen havde, efter hvad Renthe-Fink siger, haft Succes over for Luther, som drog

hjem med et væsentligt gunstigere Indtryk af Clausen, end Gesandtskabet havde ventet.

Gunnar Larsen: Ja, det havde vi ogsaa et vist Indtryk af. Vi havde Indtryk af, at Frits Clausen paa det Tidspunkt var styrket, og at Faren altsaa var steget.

Dommeren: Men altsaa, den Aften har været en daarlig Aften for ham, kan jeg forstaa?

Gunnar Larsen: Ja, det tør siges.

Dommeren: Hvordan kom man saa ind paa dette her, for det maa have været drøftet, naar Meissner taler om det i sit Referat. Hvordan kom man ind paa Spørgsmaalet Prins Axel?

Gunnar Larsen: Det tør jeg ikke sige, men jeg tror, det var en Tanke, udkastet af Meissner ved en eller anden Lejlighed. Jeg har ikke Erindring om, at den var fremkaldt ved en af disse Middage, men en Erindring om, at den var fremsat i Efteraaret 1940; men min Erindring er, at den er fremsat af Meissner.

Dommeren: Ja, Meissner har nu et andet Forslag, som vi kommer til senere. Det er det, at Ingeniøren og Scavenius skulde gaa, fordi han er saa betænkelig ved Prins Axel og ikke mener, at det kan gennemføres. Men her staar det fra Meissners Side, som om det er ved den Lejlighed, man faar det Forslag frem, stillet af Dem og Sthyr: Kan vi ikke faa et Ministerium Prins Axel?

Gunnar Larsen: For det første mener jeg med Sikkerhed at kunne sige, at det aldrig er fremsat fra min Side. Jeg er klar over, at jeg har været til Stede, hvor Tanken har været fremme, men min Erindring om det er, at det er fremkommet fra tysk Side, vistnok fra Meissner.

Dommeren: Der siges her lige forinden, i Slutningen af 2det Stykke:

„Er ist aber auch nicht dafür, dass Staatsminister Stauning mit der jetzigen Regierung noch eine lange Lebensfrist erhält.“

Det er altsaa Deres Standpunkt, der er udviklet her: Vi maa have denne Regering væk.

Gunnar Larsen: Nej, jeg maa paa det bestemteste benægte, at det skulde have været mit Standpunkt, tværtimod. Jeg kan i øvrigt i den Forbindelse referere til en Samtale, som jeg i den samme Periode, i Efteraaret 1940, har haft med Harald Petersen, hvor jeg netop erindr, at

jeg gjorde opmærksom paa — det var nu vistnok snarere efter den næste Middag, for den første tillagde jeg ærlig talt paa Grund af Frits Clausens Tilstand ikke stor Vægt....

Dommeren: Var han mere ædru næste Gang?

Gunnar Larsen: Ja, det var han. Jeg tror nok, det var efter den næste, men det er det samme, som gaar igen, saa det gør vist ikke saa meget. Dog husker jeg, at jeg kort Tid efter refererede overfor Harald Petersen, at jeg ved disse Sammenkomster, navnlig den sidste, havde faaet Indtryk af, at nu var der virkelig Alvor bag Tyskernes Trusler og Ønsker om at pousse Frits Clausen frem, og jeg saa det, som Situationen laa, som ganske overordentlig farligt, og jeg var bl. a. klar over, at det var Tyskernes Mening at presse Stauning ud, hvilket jeg maatte anse som en stor Ulykke i den givne Situation. Det vil jeg antage at Harald Petersen vil erindre, for jeg var ret betaget af den Situation paa det Tidspunkt.

Fr. Dalgaard: Det skulde have været efter disse Møder her?

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Efter Renthe-Finks Forklaring her forleden¹⁾ — De ved, vi talte før om hans Indberetning af 22. Oktober²⁾, det er netop i disse Dage — giver han en Indberetning til Luther for at give sin Vurdering af Situationen, om der skal ske Ministerskifte og Overtagelse fra nazistisk Side o. s. v. Han siger, at denne Indberetning medførte, at der blev givet Forbud mod, at man støttede det Kupforsøg, som Nazisterne havde planlagt til den 17. November, saa altsaa kort efter disse Møder — det sidste Møde er den 25. Oktober — er det afblæst fra tysk Side.

Gunnar Larsen: Ja, det forstaar man nu, men dengang var det mit Indtryk, at Situationen lige i den Maaned var uhyre kritisk.

Fr. Dalgaard: Ja, det er der heller ikke Tvivl om at den har været.

Dommeren: Magtovertagelsen skulde være den 17. November.

Gunnar Larsen: Det kunde man ikke dengang vide noget om. Det har jeg senere faaet at vide.

Fr. Dalgaard: Vi vidste allesammen, at de pønsede paa et Kup den 17. November.

Gunnar Larsen: Ja, det vidste vi godt,

men den officielle Afblæsning kendte vi ikke dengang noget som helst til.

Dommeren: Men for at slaa Resultatet fast: Ingeniøren mener ikke, det er Dem og Sthyr, der foreslaar Frits Clausen en Prins Axel-Regering.

Gunnar Larsen: Nej, bestemt ikke.

Dommeren: Fordi han var fuld?

Gunnar Larsen: Ja, det er totalt udelukket.

Dommeren: Og at denne Plan om Prins Axel ikke var noget, De Herrer kom med?

Gunnar Larsen: Nej, jeg mener, den er af tysk Oprindelse, og jeg mener — men det vil jeg ikke paastaa med Sikkerhed —, at det var Meissners Tanke, og jeg tør heller ikke sige, om den første Gang er fremsat her. Men den er fremsat, det er rigtigt, og jeg mener fra Meissners Side.

Dommeren: Nu har der været flere Forslag fremme. Vi hørte af Meissner, at General With skulde ogsaa have været Statsminister og skulde gaa til Kongen. Det erindrer De maaske ikke?

Gunnar Larsen: Det har jeg ikke nogen Erindring om.

Fr. Dalgaard: Men derimod de almindelige Planer, der var fra visse Sider i det Efteraar om Prins Axel, dem kendte De vel?

Gunnar Larsen: Ja, det gjorde jeg.

Fr. Dalgaard: Altsaa Spørgsmaalet om Ingeniørkredsen, Danmarkskredsen eventuelt ogsaa?

Gunnar Larsen: Ja, det kendte vi jo allesammen.

Fr. Dalgaard: Men det var ikke i og for sig i Forbindelse med de Planer, at man talte om Prins Axel paa det Møde?

Gunnar Larsen: Nej, ingenlunde. Men det kan være i Forbindelse med de Planer, Navnet er kommet paa Tale fra tysk Side.

Fr. Dalgaard: Jeg kunde lige spørge: Vi ved, at Mødet den 25. Oktober foregik ogsaa hos Sthyr, men i en anden Lejlighed.

Gunnar Larsen: Den 25. Oktober?

Fr. Dalgaard: Det kommer vi til nu. De kan maaske slet ikke huske det?

Gunnar Larsen: Nej, der var en senere Middag, men det var ikke i Sthyr's Lejlighed, men i en Restauration, Ny Rosenborg, tror jeg.

Fr. Dalgaard: Der har ogsaa været en Sammenkomst.

Dommeren: Det er bedre, vi lader Dem læse det igennem. Her er Schwarzmans og Meissners Referat³⁾. Det er altsaa Referat

¹⁾ Se spalte 39.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

³⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126 og 127.

af en Middag, som vi har forstaaet fandt Sted i en Lejlighed, Legationsraad Bertelsen havde lejet.

Gunnar Larsen: Nej, det var ikke i Bertelsens Lejlighed. Dengang boede Sthyr i Bertelsens Lejlighed. Men det dør var paa Restaurant Ny Rosenborg paa Jarmers Torv.

Dommeren: Ja, men den Middag, De var til hos Sthyr den 17. Oktober?

Gunnar Larsen: Det var i Sthyr's Villa i Hørsholm.

Dommeren: Man mener, at Nr. 2 Sammenkomst var i Bertelsens Lejlighed.

Gunnar Larsen: Nej, det er ikke rigtigt, jeg husker med Sikkerhed, at da jeg gik igennem Restauranten for at komme ind i det lille Selskabslokale, der laa bagved, da sad ude i Restauranten Raadmand Einer-Jensen fra Frederiksberg, som jeg hilste paa paa Vejen derind. Derfor kan jeg sige med Sikkerhed, at det var dør.

Dommeren: Var det den Aften, Peschardt var til Stede?

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren: Altsaa paa Ny Rosenborg?

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren: Var det den eneste Gang?

Gunnar Larsen: Jeg har været med til disse to Middage — jeg har været med til mange officielle Middage i Gesandtskabet —, men ellers kun til de to Sammenkomster, der var arrangeret, for at man kunde se, hvordan Landet laa. Deraf var den første i Sthyr's Villa i Hørsholm, den anden i Ny Rosenborg paa Jarmers Plads. (Gennemlæser Referatet).

Dommeren: Ingeniøren forstaaer jo, at den Forklaring, som Meissner giver over for sin Chef, tyder i en anden Retning end det, De forklarede før. Der staar i Stk. 4: „Efter hvad Sthyr erklærer, er der allerede i nogen Tid blevet arbejdet paa denne Plan af Scavenius og Gunnar Larsen.“

Gunnar Larsen: Ja, men det er jo rent Vrøvl.

Dommeren: Det er om Prins Axel.

Gunnar Larsen: Det er ikke mig bekendt, at der har været arbejdet paa saadanne Planer.

Dommeren: Det er ikke Dem bekendt?

Gunnar Larsen: Nej, det er det ikke.

Dommeren: Og Sthyr præciserer i 3die Stykke, hvorledes man havde tænkt sig at faa det gennemført. Og saa siger han i 4de

Stykke, at De og Scavenius har arbejdet i nogen Tid paa denne Plan.

Gunnar Larsen: Nej, det er ganske givet, at det er der skam ikke noget om.

Dommeren: Det kan De sige?

Gunnar Larsen: Absolut.

Dommeren: Var der ogsaa ved den Lejlighed visse Indvirkninger paa nogen af Gæsterne?

Gunnar Larsen: Ja, det var der. Der blev drukket bravt, men det var ikke saadan, at de var ude af Stand til at tale fornuftigt — altsaa Frits Clausen, som ved forrige Lejlighed var fuldstændig ude af Stand til at tale om noget som helst, var det ikke her. I øvrigt maa jeg for Resten sige, at denne Sammenkomst kom i Stand paa Kansteins Foranledning, idet jeg havde udtalt over for Kanstein, at denne her Tanke om at overbevise os om, at Clausen ikke var saa slem, som vi gik og sagde han var, ikke lykkedes videre godt ved første Sammenkomst. Saa kom Kanstein til Sthyr og foreslog, om man dog ikke kunde gentage denne her Historie, og det kom saa Sthyr med til mig. Jeg sagde, at jeg kunde ikke rigtig se, det kunde nytte noget videre, men bevares, det kunde altid være, vi kunde faa noget at vide, saa vi gik med paa den en Gang til.

Dommeren: Eksisterer Kanstein her i Landet?

Gunnar Larsen: Han har eksisteret her i Landet, men han er vist udleveret til England, saa vidt jeg har set i Avisen.

Fr. Dalgaard: Jeg tror ikke, han er her mere.

Dommeren: Saa kom Middagen i Stand, hvor Tyskerne er suppleret med Kanstein?

Gunnar Larsen: Dør var Kanstein med. Jeg havde nærmest Indtryk af, at han var med for at passe paa Frits Clausen. Men altsaa en Forhandling eller Forslag af den Art, der her er Tale om — det er ganske forkert.

Dommeren: Men De maa indrømme, at her er det ikke et Forslag af Meissner, men det er ligefrem en Plan, De arbejder med.

Gunnar Larsen: Det er ganske forkert. Der har mig bekendt aldrig været arbejdet med en saadan Plan.

Fr. Dalgaard: Saa meget mærkeligere er det, der staar lidt senere:

„Sthyr svarede, at man ikke godt kunde gøre dette, fordi man allerede var begyndt at arbejde paa den ovenfor skitse-

rede Løsning og havde bundet sig til dette Arbejde.“

Gunnar Larsen: Ja, det maa Sthyr svare for selv. Mig er det i hvert Fald ikke bekendt.

Dommeren: Vilde Harald Petersen kunne forklare noget om dette her?

Gunnar Larsen: Det tror jeg ikke. Den eneste, jeg i sin Tid har refereret denne Sammenkomst for, er Stauning, og Sthyr har, efter hvad han udtalte over for mig, refereret Indtrykkene fra disse Sammenkomster over for Scavenius. Jeg har selv hørt ham referere dem over for Wassard. Jeg har ikke refereret dem til andre. Efter den sidste Sammenkomst var det mit Indtryk, at Situationen var særdeles farlig, saa vidt man kunde bedømme den. Vi kendte, som jeg tidligere sagde, ikke noget som helst til, at denne Historie var blevet tilbagekaldt fra Ribbentrops Side. Det er noget, der først er blevet oplyst af Historien senere. Mit Indtryk var, at Situationen var ganske overordentlig farlig, og det refererede jeg til Stauning. Saa gjorde jeg i øvrigt det, at jeg fik fat i Vilfred Petersen for at forstærke Angrebene paa Clausen-Folkene og i Særdeleshed for at forstærke dem over for Tyskerne. Da var den første Pjece med Angrebet paa LS-Folkene, „Rene Folk med rene Hænder“, allerede udkommet. Den fik jeg Vilfred Petersen til at oversætte til Tysk og sende til en lang Række tyske Instanser paa Basis af mine Indtryk fra denne Historie, og det gav i øvrigt Stødet til, at man arbejdede videre med Pjece Nr. 2 om Skandaliseringen af Clausen-Folkene, og i den Forbindelse maa jeg altsaa have sagt et eller andet til Vilfred Petersen om mine Indtryk fra disse Sammenkomster her.

Dommeren: Meissners Fremstilling her synes jo at udelukke, at det har været ham, der har . . .

Gunnar Larsen: Jeg indrømmer, at saadan som det staar der, kan det ikke — men mit Indtryk er, at det der er Udtryk for en Ønskedrøm.

Fr. Dalgaard: Men naar man nu kommer til Schwarzmans, som har et Referat fra dette Møde¹⁾ — selv om det ikke er saa fyldigt som Meissners, saa gaar det dog paa det samme, og vi har spurgt Meissner, om de konfererede med hinanden, naar de gav disse Indberetninger, men det har de ikke, siger Meissner . . .

Dommeren: I Schwarzmans Indberetning staar der:

„Larsen und Sthyr hatten seit dem letzten Zusammentreffen den damals Dr. Clausen gegenüber vorgebrachten Plan, eine „Übergangs“-Regierung mit Prinz Axel als Staatspräsident zu bilden, weiter vorbereitet.“

Det falder i Traad med, hvad Meissner siger, at De Herrer har arbejdet med den Tanke.

Gunnar Larsen: Ja, der er ikke nogen væsentlig Uoverensstemmelse mellem de to. Om det kan være, fordi de er affattet i Fællesskab, kan jeg naturligvis ikke vide noget om, men mit Indtryk er, at noget i den Retning vilde det maaske passe de Herrer meget godt at referere til Berlin.

Dommeren: Men De forstaar, at der er lagt saa lidt Vægt paa det, at der er intet gaaet til Berlin om det. Det sagde baade Meissner og Renthe-Fink, de tillagde det ikke Betydning. Det kan være, fordi de selv betragter Frits Clausen som en Nullitet, men der er altsaa ikke lagt nogen videre Vægt paa det. Men der staar hos Schwarzmans i 3die Stykke:

„Wie ich hierzu bei späterer Gelegenheit von Sthyr erfuhr, hat Larsen bereits mit Prinz Axel über diese Regierungsbildung gesprochen.“

Gunnar Larsen: Ja, men der staar ogsaa et andet Sted i den anden, at Prins Axels Indforstaaelse skal foreligge, og den har aldrig nogensinde foreligget.

Dommeren: Men her staar, at Ingeniøren har talt med Prins Axel om denne Regeringsdannelse.

Gunnar Larsen: Det har jeg ikke. Jeg kan have nævnt over for Prins Axel, at hans Navn er nævnt, den Mulighed kan foreligge, men at jeg skulde have talt med ham . . .

Dommeren: Saa staar der videre:

„Dieser soll bereit sein, eine „Übergangs“-Regierung zu bilden, und der König soll seine vorläufige Zustimmung gegeben haben.“

Gunnar Larsen: Det er ganske udelukket, totalt udelukket.

Dommeren: Det gaar meget videre i . . .

Gunnar Larsen: Ja, det gør det i deres Referat, men jeg har aldrig indhentet Prins Axels Indforstaaelse, end mindre Kongens.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 127.

Dommeren: Nu er det et Referat af, ikke hvad De, men hvad Sthyr har fortalt.

Gunnar Larsen: Ja, jeg husker i øvrigt fra den Sammenkomst, at jeg deltog ikke meget i Samtalen. Derfor vilde jeg erindre..

Fr. Dalgaard: Var det Middagen hos Sthyr den 25. Oktober?

Gunnar Larsen: Ja, væsentligst.

Fr. Dalgaard: Men De vilde erindre, hvis der var sagt noget?

Gunnar Larsen: Ja, hvis jeg havde fremsat Synspunkter som dem, der her er gjort gældende, vilde jeg kunne huske det.

Dommeren: Der staar endvidere i næste Stykke:

„Fest soll jedoch stehen, dass Aussenminister von Scavenius und der Minister für öffentliche Arbeiten, Gunnar Larsen, in das neue Kabinett übernommen werden sollen.“

Man er i den Grad langt fremme i Planerne.

Gunnar Larsen: Ja, det ser jeg, men jeg var ikke fremme i Planerne i alle Tilfælde.

Fr. Dalgaard: Ja, men medens De talte dèr, var — i alt Fald efter Referaterne — Frits Clausen ogsaa med i Samtalen, og han skal have stillet den Betingelse, fremgaar det navnlig af Schwarzmans Referat, men i øvrigt siger Meissner det samme i sit Referat, at der er et Par Punkter i hvert Fald, der skal opfyldes, nemlig uhindret Partivirksomhed for hans Parti og Amnesti for de arresterede Nazister.

Dommeren: Erindrer Ingeniøren, at Frits Clausen deltog i Forhandlingerne og stillede som Betingelse....

Gunnar Larsen: Betingelserne erindrer jeg ikke noget om, men jeg erindrer, at ved den Middag deltog Frits Clausen i den almindelige Samtale, det er fuldstændig rigtigt. Hvad Betingelser han stillede, tør jeg ikke sige, men jeg kan sige med Sikkerhed, at mit Indtryk af Samtalen mellem ham og Tyskerne og os andre var, at det var Alvor, nu vilde Frits Clausen mase paa, og han kunde paaregne den fornødne Støtte dertil, det var mit Indtryk. Det er Baggrunden for mit Referat til Stauning og Baggrunden for, at jeg kalder Vilfred Petersen op og siger: Nu maa De mase paa.

Fr. Dalgaard: Meissner taler flere Gange i sit Referat om, at han har raadet Dem til sammen med Scavenius at gaa ud af Regeringen.

Gunnar Larsen: Det har han gjort mange Gange, Schwarzmans ogsaa.

Fr. Dalgaard: Hvad var deres Mening?

Gunnar Larsen: De Herrers Mening var vel, at hvis vi gik ud, var det nemmere for Tyskerne at faa fremkaldt en Ministerkrise.

Fr. Dalgaard: De skal gaa ud med det Formaal at fremkalde en Ministerkrise?

Gunnar Larsen: Ja, naturligvis. Men det kunde aldrig være vor Opgave.

Dommeren: Var det for at forberede Vejen for Frits Clausen?

Gunnar Larsen: Det maa man gaa ud fra.

Dommeren: For vi har en Indberetning fra Renthe-Fink af 22. Oktober, hvoraf man kan forstaa, at Meningen er: Lad for Himlens Skyld være at gøre noget.

Gunnar Larsen: Ja, netop.

Dommeren: Meissner vilde gøre det til, at de Herrers skulde gaa af for at true de andre til at genoptage Linien fra Erklæringen af 8. Juli.

Fr. Dalgaard: Og lave en ordentlig Stemning over for Tyskerne.

Gunnar Larsen: Ja, det er muligt, men i Realiteten har det vel været Meningen, at hvis Scavenius og jeg gik ud, saadan som Landet laa dengang, vilde det have været en vanskelig Situation for den øvrige Regering, og det var en Hovedgrund til, at vi ikke gik ud. Ellers var der Grund nok til at gaa ud.

Fr. Dalgaard: I Meissners Indstilling siger han, at det var ikke Meningen, fordi De traadte ud, at Stauning skulde gaa, men det var Meningen, at Staunings Regering, hvis De gik ud, skulde tage, som han siger, Konsekvenserne, og det forklarede han netop saadan, at de skulde stramme sig an for at faa et bedre Forhold til Tyskerne.

Gunnar Larsen: Det var ikke mit Indtryk. Mit Indtryk var, at man dengang, i Særdeleshed fra Meissners Side, gjorde, hvad man kunde, intrigerede alt, hvad man kunde, for at faa Stauning væk. Det slog i øvrigt noget om senere. Men i Efteraaret var det decideret mit Indtryk, at man ønskede og intrigerede alt, hvad man kunde fra Meissners Side for at faa Stauning væk.

Dommeren: Saaledes at det Forslag, han kommer med, at de Herrers skulde træde ud, skulde være....

Gunnar Larsen: Det maa jeg opfatte saadan, at det skulde fremkalde en Ministerkrise, som saa kunde give Anledning til Indblanding fra tysk Side.

Dommeren: Meissner siger i Slutningen af Indberetningen, at da han kører hjem med Dem og Sthyr, fører han endnu en Gang paa Bane, at De og Scavenius skulde træde ud, og dør fortæller han, at Sthyr skulde være blevet betænkelig ved Prins Axel-Løsningen og har bedt om endnu en Gang at maatte tale med ham i den kommende Uge.

Gunnar Larsen: Det ser jeg. Det staar ikke rigtig i Sammenhæng med det øvrige.

Dommeren: Jeg forstaar ikke rigtig Meningen med det. Nu vil jeg gerne spørge, for at faa at vide, hvad der foregik: Hvor boede Ingeniøren? Boede De i „Rosenlund“? Skulde De køre en lang Tur med ham?

Gunnar Larsen: I Efteraaret 1940 tror jeg jeg boede paa Palace Hotel.

Dommeren: Der er ikke meget Tid fra Ny Rosenborg til Palace Hotel til at komme ind paa et Emne og drøfte det.

Gunnar Larsen: Jeg vil tro, jeg boede paa Palace Hotellet. Det kan jeg maaske finde ud af.

Dommeren: Det er kun det, at her er det en længere Samtale; det kan man tænke sig, naar han fortæller, at nu er Sthyr ved at svinge bort fra Prins Axel. Jeg ved ikke, hvor Meissner boede.

Gunnar Larsen: Det aner jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Kan De huske fra den Aften, om der er noget i det, Meissner siger, at i et nyt Ministerium kunde man tænke sig f. Eks. Socialdemokraten, Overborgmester Christensen.

Gunnar Larsen: Det kan jeg ikke specielt huske fra det Møde, men jeg kan huske, at hans Navn har været nævnt flere Gange fra tysk Side som en af de Socialdemokrater, man kunde tænke sig at arbejde sammen med. Men om det specielt er fra det Møde, tør jeg ikke sige.

Fr. Dalgaard: Den sidste Del af Referatet, hvor Frits Clausen skal have fortalt, at nu havde man en hel Masse Ting, man kunde bruge, og hvor man et Øjeblik taler om, at der har været Sammenspil med Tyskerne og saa med Englænderne, er vel lige saa uforstaaeligt for Dem som for os?

Gunnar Larsen: Ja, fuldstændig.

Fr. Dalgaard: Ja, det synes han at have misforstaaet noget, men det kan godt være, at Clausen har siddet og vrøvlet om disse Ting dør?

Gunnar Larsen: Ja, det er ikke usandsynligt.

Fr. Dalgaard: Men der er jo det mærkelige ved det, at de begge, Schwarzmänn og Meissner, saa klart — og Meissner siger: uafhængigt af hinanden — skildrer hele Gangen i det. Altsaa man er ved at tale om en Overgangsregering, hvilket kunde forstaas ud fra det Ønske fra Deres Side om at undgaa Nazister.

Gunnar Larsen: Ja, ja, naturligvis.

Fr. Dalgaard: Saa kunde man forstaa, at der tales om en Overgangsregering. Hvis De har faaet det Indtryk, at nu skal Stauning væk og Frits Clausen skal til, er det ikke noget udansk Fænomen, at man søger at faa en Kompromisløsning, for det ligger jo til os Danske.

Gunnar Larsen: Maa jeg have Lov til at sige, at jeg ikke vil bestride, at Spørgsmaalet om en Prins Axel-Regering har været diskuteret — jeg kan bare ikke erindre, at det har været ved disse Lejligheder —, men jeg vil ikke bestride, at det har været diskuteret netop ud fra de Synspunkter, De gør gældende. Men jeg mener bare ikke, at Tanken som saadan er fremkommet hverken fra Sthyr eller min Side.

Fr. Dalgaard: Der er blot det, at Meissner taler om, at De skulde have bundet Dem til dette Arbejde.

Gunnar Larsen: Det kan jeg sige med Sikkerhed ikke er rigtigt.

Fr. Dalgaard: Man har dør Fornemmelsen af, at Meissner regner med, at De arbejder sammen med andre Kredse om en Prins Axel-Løsning, og den fraraader han.

Gunnar Larsen: Det er ganske urigtigt.

Dommeren: Det er saa underligt, at paa Side 2 i Fotokopien tales der om, at man har bundet sig, og paa Side 3 er man ved at svinge bort fra det.

Fr. Dalgaard: Ja, det er paa Vejen hjem. Der staar, at nu er Sthyr blevet noget betænkelig. Han kan godt være blevet overtalet af Meissner til, at det ikke er saa godt. Han er blevet betænkelig og vil komme og tale med Meissner senere.

Dommeren: Det maa vi tale med Sthyr om senere.

Fr. Dalgaard: Hr. Gunnar Larsen kan altsaa ikke huske det i den konkrete Form, hvori Meissner siger det?

Dommeren: Det staar her, det er saa detaillert:

„Die Zwischenregierung, die innerhalb der nächsten 14 Tage gebildet werden

könnte, soll nach den Angaben Larsens und Sthyr's den Weg für eine Clausen-Regierung freimachen und soll 4—6 Monate amtieren.“

Gunnar Larsen: Ja, det vil jeg indrømme.

Fr. Dalgaard: Og de 4—6 Maaneder korresponderer for saa vidt med Referatet fra Berlin.

Dommeren: Ja, den Samtale med Dem.

Gunnar Larsen: Hvordan er de Tidspunkter i Overensstemmelse med hinanden?

Fr. Dalgaard: Dette her er den 17. og den 25. Oktober. Den 19. September havde vi et Referat fra Schwarzmann¹⁾ om Deres Besøg i Berlin, hvor De skulde...

Gunnar Larsen: Ja, jeg vil tro, at det nærmest hang sammen med den almindelige Politik at trække Tiden ud og sige: Aa, lad os se om nogle Maaneder.

Fr. Dalgaard: Ja, der er jo stor Uoverensstemmelse mellem de to tyske Referater og Hr. Gunnar Larsens Opfattelse af Tingene.

Gunnar Larsen: Ja, det er ganske rigtigt. Vilde det i øvrigt ikke være rigtigt, at Kommissionsdomstolen afhørte Vilfred Petersen om dette Forhold?

Fr. Dalgaard: Han har jo ikke haft noget med disse tyske Dokumenter at gøre.

Gunnar Larsen: Nej, men paa Basis heraf gaar jeg til ham og siger, at disse Sammenkomster har fundet Sted. Jeg har faaet disse Oplysninger, som gaar ud paa, at den er alvorlig med Frits Clausen, og jeg giver ham Besked om at lave disse fornyede Aktioner mod Clausen-Folkene.

Fr. Dalgaard: Var det her i Oktober?

Gunnar Larsen: Den første kom inden. Den første Pjece, den mod LS-Folkene, fik vi — netop paa Basis af de Sammenkomster her og det Indtryk, vi havde i denne Periode i al Almindelighed — oversat til tysk og ad forskellige Veje oversendt til tyske Kilder. Og den næste Pjece blev sat i Gang paa Foranledning af dette her.

Dommeren: Nu staar Værdien af Vilfred Petersens Forklaringer mig ikke rigtig klar.

Gunnar Larsen: Det tør jeg ikke sige.

Fr. Dalgaard: Det er rigtigt, at der fandt et voldsomt Angreb Sted paa LS-Folkene dengang.

Gunnar Larsen: Og den anden kommer kort efter, men er i Virkeligheden inspireret i denne Periode.

Fr. Dalgaard: Hvorfor var Peschardt med den Aften?

Gunnar Larsen: Det tør jeg ikke sige.

Det var ikke mig, der stod som Indbyder eller Arrangør. Om det har været efter Anmodning fra Kanstein eller Sthyr, ved jeg ikke.

Fr. Dalgaard: De vidste, han var Nazist?

Gunnar Larsen: Dengang vidste jeg, han var Nazist, ja.

Dommeren: Deltog han efter Deres Mening i Forhandlingerne?

Gunnar Larsen: Saa vidt jeg erindrer, ikke noget videre. Jeg har ikke nogen Erindring om det.

Dommeren: Han omtales i en Rapport som en Mand i en mere inferior Stilling.

Gunnar Larsen: Jeg har ikke Indtryk af, at han optraadte noget videre i Forhandlingerne.

Dommeren: Han udtaler sig efter Referatet om, at han ikke kan klare den mere med Industriens Folk, han kan ikke holde det ud mere.

Gunnar Larsen: Naa, ja, han klarede den da adskillige Aar endnu.

Dommeren: Selv fortæller han, at det, han havde sagt, er dette, at det kunde ikke tænkes, at Frits Clausen kunde komme til, med mindre han havde det danske Folk bag sig.

Fr. Dalgaard: I Deres Redegørelse til Kommissionen i sin Tid om disse Forhold er De slet ikke inde paa disse Samtaler her.

Gunnar Larsen: Nej, det er maaske en Forglemmelse fra min Side. Der forelaa jo for Kommissionen i sin Tid disse Politirapporter og Afhøringer af mig; jeg har over for Politiet gjort Rede for det; og ligeledes forelaa der Afhøringer af Frits Clausen, saa jeg har ærlig talt ikke tillagt dette her saa meget Betydning.

Dommeren: Det, jeg gerne vil have frem nu, er, at Kanstein skulde med. Vi har hele 3 Personer af en vis Betydning. Er det en Forhandling, man tager, eller kun en Orientering?

Gunnar Larsen: Saadan som det er forelagt for mig, var det paa samme Maade som den forrige Middag, men nu skulde man gøre det om og haabede, man havde mere Held med sig til at gøre et godt Indtryk. Saadan forelaa det for mig.

Fr. Dalgaard: Det var ikke, fordi De vilde pumpe Tyskerne om Luthers Besøg?

Gunnar Larsen: Vi vilde jo pumpe Tyskerne om alt, hvad der forelaa af Oplysninger vedrørende Tyskernes Forhold til DNSAP selvfølgelig.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 109.

Dommeren: Nu kan jeg forstaa, at Luthers Besøg har ikke spillet nogen Rolle i Deres Bevidsthed.

Gunnar Larsen: Det vil jeg ikke sige, at det ikke har. Vi vidste jo allesammen, at Luther var en vigtig Person; vi vidste maaske ikke dengang, at han var saa afgørende, som han senere har vist sig at være, men at han var en fremtrædende Person inden for det tyske Udenrigsministerium, var vi klar over.

Dommeren: Baade Meissner og Renthe-Fink har haft den Opfattelse, at Middagen var lavet, for at man skulde se at faa ud af Clausen, hvad der forelaa.

Gunnar Larsen: Ja, men selvfølgelig var vi interesserede. Det var ogsaa Meningen fra vor Side at skaffe Oplysninger, at blive orienterede saa vidt muligt, baade fra Frits Clausen og Tyskerne. Men Middagen er ikke kommet i Stand paa vor Foranledning. Middag Nr. 1 var paa Foranledning af enten Schwarzmänn eller Meissner og Nr. 2 paa Foranledning af Kanstein.

Dommeren: Meissner siger, det er Schwarzmänn, der faar ham med.

Gunnar Larsen: Det er muligt, det tør jeg ikke sige, om det var Schwarzmänn eller Meissner.

Dommeren: Den anden Middag, siger Ingeniøren, er paa Kansteins Foranledning.

Gunnar Larsen: Ja, men det er Sthyr's Udtalelse til mig, ikke Kansteins, at det er Kanstein, der har bedt ham om det.

Dommeren: For at bakke Frits Clausen op?

Gunnar Larsen: Ja, for at se, om han kunde gøre et lidt bedre Indtryk, end han havde gjort sidste Gang.

Fr. Dalgaard: Ja, vi kommer det vist ikke nærmere ved de Indberetninger. Vil det sige, at det, De talte om før, den Afblæsning af Krisen, der fandt Sted, Afspændingen, vidste De dengang ikke var saa tidlig som 17. Oktober? Mente De, at Krisen var akut, dengang De begyndte at gøre Dagbogsoptegnelser?

Gunnar Larsen: Ja, faktisk. Efter min Opfattelse dengang kom Afblæsningen først i Januar-Februar.

Fr. Dalgaard: Meissner og Schwarzmänn søgte Dem ikke i den Tid og fortalte, hvordan det gik? For i Gesandtskabet maa de uden Tvivl have været klar over — eller rettere sagt, det har de efter Renthe-Fink's Fremstilling været —, at der faktisk ikke skete noget Kup, de har inden den 17. November været klar over: Han skal ikke

til nu. Men det var De ikke klar over dengang?

Gunnar Larsen: Nej, jeg har netop her i min Lomme — hvis jeg maa have Lov til at forelægge det — et Dagbogsreferat. Det er den første Samtale med Renthe-Fink, jeg har Referat af. Der drejer Samtalen sig om nogle af de samme Ting. Jeg ved ikke, om jeg maa have Lov til at læse det op?

Dommeren: Jo.

Gunnar Larsen: Min Dagbog begynder den 20. Januar 1941. Dette er fra den 25. Januar.

„Uddrag af Dagbogsnotater for den 25.1.1941.

.....
Kl. 19,30 Middag hos Direktør Knud Sthyr for Minister Renthe-Fink og Frue. Til Stede var foruden disse Minister N. P. Arnstedt, Direktør Mohr og Frue og jeg selv. Samværet mellem Peter og Renthe-Fink forløb udmærket. Efter Middagen havde Direktør Sthyr først en længere Samtale, vel paa en Times Tid, med Renthe-Fink; derefter snakkede jeg en Times Tid med Renthe-Fink.

Minister Renthe-Fink klagede stærkt over, at man nu igen var gaaet i Baglaas, idet Stauning jo nægtede at gaa ind i Realitetsforhandlinger om en permanent Ordning mellem den danske og den tyske Regering. Jeg svarede, at dette ikke var mit Indtryk, hvortil Renthe-Fink svarede, at dette maaske kunde være rigtigt set fra et dansk Synspunkt, men ikke med tyske Øjne, da det var en Hovedbetingelse fra tysk Side, at man fik en upolitisk Statsminister, som vi i øvrigt selv kunde vælge. Renthe-Fink sagde paa et vist Tidspunkt af Samtalen omtrent ordret saaledes: „Ja, det kan jo være, at vi saa helst alligevel maa give Stauning et Ultimatum.“ Jeg fraraadede i høj Grad dette, da det jo kun kunde gøre Situationen vanskeligere, hvortil han svarede, at der var jo Grænser for, hvor taalmodig man kunde være, og han havde i Berlin talt med Ribbentrop, som havde sagt til ham, at Forholdet maatte og skulde ordnes, selv om man naturligvis helst saa det ordnet med det gode ved en fornuftig Forhandling. Jeg fremsatte de sædvanlige Argumenter for Bevarelsen af den nuværende Regering, men Argumenterne syntes denne

Gang at gøre endnu mindre Indtryk end sædvanlig. Renthe-Fink berørte paa et vist Tidspunkt ogsaa periferisk Spørgsmaalet om vore Forsyninger, idet han sagde, at vi jo ikke maatte glemme, at Tyskerne til Dato havde gjort sig store Anstrengelser for at holde os forsynet med de nødvendige Varer, men at det jo ikke var godt at vide, hvorledes Tysklands Stilling hertil vilde blive i Fremtiden.

Jeg fremsatte yderligere det Argument, at Tyskland jo dog ogsaa maatte have en militær Interesse i, at der var Ro og Orden i Danmark, og at denne Interesse i høj Grad maatte medvirke til, at man søgte at komme til Rette med den danske Regering. Hertil svarede Renthe-Fink, at dette selvfølgelig var rigtigt, men at Tyskerne under alle Omstændigheder vilde være i Stand til at opretholde Ro og Orden i Danmark. Tyskerne havde saa mange Problemer af denne Art, som var meget større, saa det Spørgsmaal var saa nemt for dem, at det regnede man slet ikke med, selv om han gentog, at det selvfølgelig var ønskeligt, om man kunde ordne sig paa fredelig Vis.

Herefter kom Renthe-Fink igen ind paa de danske Nationalsocialister og navnlig Frits Clausen, og han kom flere Gange med en skarp Kritik af Justitsministeren, som han mente var primus motor i Forfølgelsen af de danske Nationalsocialister. Det er længe siden, jeg har hørt ham gaa saa stærkt i Brechen for dem, og selv om det ikke positivt blev sagt, saa blev det dog ifølge hele Samtalens Karakter tydeligt tilkendegivet, at hvis man fra Regeringens Side ikke vilde indgaa noget Kompromis, saa maatte man fra tysk Side igen poussere de danske Nationalsocialister. "Der ligger altsaa heri, at der har fundet en Afslappelse Sted ind imellem.

„Jeg forklarede Renthe-Fink — som saa mange Gange før — alle de Dumheder og Fejl, som de danske Nationalsocialister havde begaaet, og vi kom ligeledes ind paa en Diskussion af de forskellige Personer inden for Partiet, som jeg paa-pegede ikke kunde faa Gehør hos den danske Befolkning, men alle Argumenterne prellede mere af, end de havde gjort i længere Tid.

Da Renthe-Fink var gaaet, fortalte Knud Sthyr mig om sin Samtale med ham, som aabenbart i alt væsentligt havde haft det samme Indhold."

Det er altsaa en lidt senere Del af Fasen her, men dog altsaa hørende til samme Epoke.

Fr. Dalgaard: Men det er rigtigt, hvad De selv gør opmærksom paa, at naar Renthe-Fink siger til Dem: at saa maa vi igen tage fat med Nationalsocialisterne, forudsætter det, at De ved, at der er kommet en vis Afslappelse.

Gunnar Larsen: Jeg indrømmer, at det forudsætter, at der er en vis Afslappelse ind imellem.

Fr. Dalgaard: Og ogsaa, at De ved det. Han siger: Saa maa vi igen tage fat. Ellers vilde De have skrevet: Han meddelte, at man fra tysk Side o. s. v.

Gunnar Larsen: Ja, men nu maa man huske, at det andet foregaar i Oktober, dette her er den 25. Januar.

Fr. Dalgaard: Det var det, jeg spurgte om før, om De, inden Krisen blev afviklet i Januar, helt var klar over, at der var sket en Afspænding.

Gunnar Larsen: Ja, men det maa jeg sige, det var der ogsaa, for der fandt visse Samtaler Sted mellem Stauning og Meissner, vistnok i December.

Fr. Dalgaard: Var det saa tidligt? Var det før Januar?

Gunnar Larsen: Ja, i alle Tilfælde var der Samtaler mellem Scavenius og Renthe-Fink i December, enten lige før Jul eller før Nytaar.

Fr. Dalgaard: Jo, men dengang — efter hvad der foreligger og hvad jeg selv kan huske fra Rigsdagstidende — betragtede vi det som en stærk Spænding. Vi regnede forøvrigt med, at Stauning næppe overlevede Nytaar.

Gunnar Larsen: Ja, det har De Ret i, det er rigtigt.

Dommeren: Jeg forstod paa Scavenius, at det var først Best, der endeligt og afgørende henrettede Frits Clausen.

Gunnar Larsen: Ja, det er ogsaa rigtigt, men i den mellemliggende Periode gik det op og ned, en Gang imellem blev de lagt paa Hylden, men de var der stadig og kunde trækkes frem, naar som helst der var Brug for dem.

Fr. Dalgaard: Saa har vi et Brev, vi vil bede Ingeniøren læse igennem. Det er fra en Mand, De sikkert kender, Dyckerhoff, som den 16. December 1940 skriver til Schwarzmänn¹⁾, som da er i Berlin, og han skriver til ham som en gammel Kollega. Det er ikke, fordi det vedrører Dem direkte saa meget, men vi kunde lige se paa det. (Brevet overrækkes, og Gunnar Larsen læser det). Kan De huske, Hr. Gunnar Larsen, om Hr. Sthyr har talt med Dem om det Besøg, at Dyckerhoff har været der?

Gunnar Larsen: Jeg tror, jeg var sammen med Dyckerhoff til Middag under hans Ophold her, enten til Frokost eller Middag.

Fr. Dalgaard: Han skildrer jo dér Sthyr's Bekymringer, bl. a. med Folkefronten, d. v. s. Samarbejdsudvalget, hvor han er blevet skældt ud, men er blevet taget i Forsvar af Scavenius. Det gaar nærmest paa økonomiske Ting. Men naar han nu her siger, at Sthyr er med i et internationalt Kartel, ikke sandt....

Gunnar Larsen: Ja, jo.

Fr. Dalgaard: Saa faar man i Virkeligheden her et levende Indtryk af, at Sthyr er langt inde med Tyskerne, ikke for at afværge nogen dansk Omstyrtning, men simpelthen med Interesse dybt forbundet med Tyskerne. Er det ikke Deres Indtryk?

Gunnar Larsen: Ja, nu har Hr. Sthyr jo alle Dage været meget i Kontakt med Tyskland lige fra sin Ungdom, det er fuldstændig rigtigt....

Fr. Dalgaard: Ja, det gaar jo saadan paa en vis Utilfredshed med det danske ledende System, lidt foragteligt, om Samarbejdsudvalget og alt det. Men hvis De har været sammen med Dyckerhoff og Sthyr, maa han vel have givet Udtryk for nogle af de Tanker, her refereres.

Gunnar Larsen: Nej, jeg erindrer ikke noget som helst fra Dyckerhoffs Besøg her. Jeg erindrer blot, at jeg tror, jeg var sammen med ham. Saa vidt jeg erindrer, var det en Middag, hvor der ogsaa var nogle andre til Stede. Jeg tror, Sthyr gav en Middag ude hos sig selv, hvor de forskellige danske Cementfolk var til Stede.

Fr. Dalgaard: Var det som Cementmand, han har været dér?

Gunnar Larsen: Ja, det er ganske klart. Jeg tror, Sthyr gav en Middag derude, hvor samtlige ledende Herrer inden for Cementindustrien var til Stede, ogsaa jeg, og jeg

kan ikke huske andet, end at vore væsentlige Drøftelser har været om Kartelforholdene, som han ogsaa skriver om her. Anden Erindring har jeg ikke om det.

Fr. Dalgaard: I Slutningen af Brevet tales om en Diner hos Ministeren, det er altsaa Renthe-Fink. Er Renthe-Fink den samme som „Onkel“?

Gunnar Larsen: Det har jeg ikke Anelse om. Jeg studsede over det samme.

Fr. Dalgaard: Men noget særligt om det dér kan De ikke udtale? De har ikke været med i de Samtaler om de Ting, om Hr. Sthyr's Bekymringer over det politiske og navnlig økonomiske?

Gunnar Larsen: Det har jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Det er jo dér fra den kritiske Tid?

Gunnar Larsen: Det er fra de samme Maaneder som de andre Ting.

Dommeren: Vi har her nogle Breve vedrørende Østrumsagen. (Brevene overrækkes, og Gunnar Larsen læser dem). Det er jo lidt senere. Det, som vi maaske lige kunde høre nogle faa Ord om, er Ingeniørens Forbindelse med Østrumudvalget.

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren: Jeg forstaa, at De danske Cementfabrikker havde en Virksomhedovre i Estland.

Gunnar Larsen: Ja, det vil sige, de havde Interesser i den, det var sammen med den svenske.

Dommeren: Og er det paa den Maade, Ingeniøren har faaet Forbindelse med....

Gunnar Larsen: Nej, dette her kommer jo meget senere. Den daværende Direktør for Cementfabrikken i Estland, som altsaa maatte forlade Fabrikken, da Russerne nationaliserede den, var kommet her til Danmark, det maa vel have været engang i Løbet af 1940, kort efter den første russiske Besættelse af Estland. Maa jeg lige sige, at i Sommeren 1941 — det maa vel have været i Juli, altsaa ganske kort Tid efter Tyskernes Angreb paa Rusland — havde jeg en Samtale med Renthe-Fink, og dér gjorde han opmærksom paa, at man fra tysk Side vilde sætte megen Pris paa, at de danske Interesser i Baltikum meldte sig, og de vilde møde al mulig Velvilje fra tysk Side, man vilde gerne etablere Samarbejde efter de sædvanlige Linier. Jeg spurgte dengang Scavenius, hvad vi skulde

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 140.

gøre, og han mente, det var rigtigt, at man registrerede de danske økonomiske Interesser derovre, anmeldte dem, og det resulterede saa i, at jeg meddelte Renthe-Fink, at De danske Cementfabrikker og ogsaa F. L. Smidth var interesseret i at komme i Forbindelse med deres tidligere Ejendomme derovre.

Dommeren: Det hedder herom paa Side 123 i Scavenius' Bog, som De naturligvis kender?

Gunnar Larsen: Ja.

Dommeren:

„Da i Midten af September Maaned 1941 den nye danske Gesandt i Berlin, Mohr, overleverede sin Akkrediterings-skrivelse til den tyske Rigskansler, fremkom denne med en Række Udtalelser vedrørende Nødvendigheden af andre Landes Deltagelse i Genopbygningen af Landomraaderne mod Øst. En Maaned Tid senere oplyste Minister von Renthe-Fink under en Sammenkomst i den dansk-tyske Forening over for Trafikminister Gunnar Larsen, at han og Generalkonsul Krüger havde haft en Drøftelse af Spørgsmaalet om, hvordan en dansk Indsats i Genopbygningsarbejdet kunde ske.“

Gunnar Larsen: Ja, men det er, om jeg saa maa sige, noget lidt andet; de to Ting hænger ikke helt sammen. Den ene Ting er en Henvendelse, som kommer fra Renthe-Fink til mig med Opfordring til, at F. L. Smidth skulde melde sit Krav derovre. Det næste er, om jeg saa maa sige, en mere officiel Handling. I den første Samtale kommer han vel nærmest til mig som meget interesseret i F. L. Smidth og gør opmærksom paa: Nu skal I anmelde jeres Krav. Og det sker altsaa saa. Den næste Gang kommer han mere i officiel Funktion, netop paa Basis af Mohrs Aflevering af Akkreditiveerne over for Hitler, som skal give Stødet til, at nu skulde man gøre noget. Men det var paa officiel Basis, det drejede sig ikke om at komme i Besiddelse af de gamle Rettigheder og Ejendomme, men i og for sig om Vareudveksling og økonomisk Samkvem i det hele taget. Men det, der staar dèr i Scavenius' Bog, det er rigtigt. Men Dommeren spurgte om Forbindelsen med Cementfabrikkerne. De to Ting er ikke helt parallelle.

Dommeren: Nej, det er to Spørgsmaal. Men var Ingeniøren saa med i de videre Forhandlinger om Østrumudvalget og det dèr?

Gunnar Larsen: Ja, nogle enkelte, indtil dette Udvalg blev nedsat, derefter ikke længere, ud over at jeg blev indbudt af Rosenberg til denne Rejse, som ogsaa staar omtalt i de Dokumenter, jeg fik her.

Dommeren: Man studser, naar man læser Side 124:

„I sidste Halvdel af Oktober 1941 traadte Direktør Sthyr i Forbindelse med forskellige Privatmænd, og Kontorchef Wilhelmsen, fra hvem det første Initiativ, som ovenfor nævnt, var kommet, sendtes til Aarhus for at opfordre Direktør Th. Juncker til at indtræde som Udvalgets Formand.“

Var man ikke paa det Tidspunkt klar paa — jeg forstod paa Dem før, at man var klar paa, at Juncker var nazistisk inficeret?

Gunnar Larsen: Man var klar paa, at han var ikke helt ren. Der er i øvrigt dèr sket en Fejl, som jeg udmærket godt kan berette her. Jeg saa altsaa disse Telefonaflytninger og havde visse Forbindelser, Weiss og naturligvis ogsaa Harald Petersen, og jeg havde paa et vist Tidspunkt Fornemmelsen af, at den ikke var helt god med Juncker, og jeg sendte rent ud sagt en Spion paa ham, idet jeg fik en af Vilfred Petersens Folk til at tage over og snakke med ham for at prøve paa at slaa ham for Penge til Vilfred Petersens Kampagne mod Frits Clausen, og den gik han altsaa rundt om som Katten om den varme Grød, og han bedyrede over for den paagældende Person, at han var absolut ikke Clausen-Mand, men han vilde dog alligevel ikke støtte Kampagnen imod ham, saa det gav baade positivt og negativt Resultat, saa usikker var man. Paa den anden Side maatte man erkende, at han var en dygtig Erhvervsmand, han havde Tyskernes Øre, og navnlig da han var ledig paa Markedet — hans normale Erhverv herhjemme laa dødt....

Dommeren: Havde han ikke Interesser i Baltikum?

Gunnar Larsen: Det havde han ogsaa. Men hans normale Erhverv herhjemme laa dødt, det var paa Aarhus Oliefabriks Vegne, han havde Interesser i Baltikum, saa man alligevel skulde henvende sig til ham. Der var saa nogle Ministermøder om det; dèr gik man fra forskellig Side meget haardt imod det. Det var i Thune Jacobsens Tid, og Scavenius gik meget stærkt ind for ham.

Jeg støttede ham ud fra de Synspunkter, jeg her har nævnt, men fra nogle ganske enkelte Sider, det var i Særdeleshed Buhl og i øvrigt ogsaa Bording, gik man meget haardt imod, haardere, end man er vant til i den Slags Diskussioner. Jeg kunde ikke rigtig forstaa det. Først efter Besættelsen har jeg faaet Forklaringen. Det viser sig, at Thune Jacobsen var kommet til Buhl, da denne Diskussion var kommet op — hvad enten Buhl nu havde spurgt Thune Jacobsen, eller Thune Jacobsen var kommet til Buhl — med en Liste over Junckers politiske Data, hvorefter det fremgik — i højere Grad end af de Oplysninger, der forelaa for mig —, at han var Clausen-Mand. Vi fik aldrig at vide, at Thune Jacobsen havde meddelt dette til Buhl, men det gjorde, at Buhl gik saa haardt imod, det var saare forstaaeligt. Men Thune Jacobsen sagde hverken til mig eller Scavenius noget om de Oplysninger, og det fandt jeg ikke helt loyalt af Thune Jacobsen; det foregik aldrig paa den Maade i Harald Petersens Tid, da kunde man altid være sikker paa, at hvis Harald Petersen sad med Oplysninger af denne Art om Personer, kom han med dem, saa kunde man tale lige ud, saa var man klar over, hvordan det var, medens Thune Jacobsen ikke turde komme med dem til Scavenius og mig. Der var ikke helt samme Tillidsforhold mellem Thune Jacobsen og mig som mellem Harald Petersen og mig. Men det vidste jeg ikke dengang, jeg har først faaet det at vide senere. Weiss vidste det ikke engang.

Dommeren: Det er vel bedst, at det bliver anført, at Overbetjent Weiss sad i Københavns Opdagelsespolitisk Afdeling D og havde som særlig Opgave at følge Nazisterne.

Gunnar Larsen: Ja, og de Oplysninger, Thune Jacobsen fik om Juncker, fik han jo fra Weiss, men jeg havde ikke faaet dem dengang, jeg har først faaet dem efter Krigen af Weiss og har derved faaet Forklaringen paa, hvorfor det var kommet til at staa saa haardt i Mødet.

Fr. Dalgaard: Saa henvender De Dem til Todt. Der er et Brev her. (Brevet overrækkes).

Gunnar Larsen: Ja. (Læser Brevet).

Fr. Dalgaard: Det er et Brev til Weizsäcker af 23. Januar 1942. Weizsäcker svarer et Par Dage efter, den 27. Januar, og anviser

Dem Gesandt Schnurre¹). (Dette Brev overrækkes. Gunnar Larsen læser det.) Der er saa disse Forhandlinger med Schnurre. Der er et Brev af 22. Maj 1942, hvorefter disse Forhandlinger skulde gaa godt²).

Gunnar Larsen: Ja, det er Todt, der forhandler med Schnurre....

Fr. Dalgaard: Nej, det ser ud til, at det er Dem, der forhandler med Schnurre. Weizsäcker anviser Schnurre....

Gunnar Larsen: Til Todt.

Fr. Dalgaard: ... som den, De kan forhandle med — saadan forstaa jeg det i alt Fald —, og Schnurre giver saa i Maj en Beretning om, at det gaar godt.

Gunnar Larsen: Javel.

Fr. Dalgaard: Deres Ønsker med Hensyn dertil var vel ikke alene at komme med igen i Cementfabrikken derovre, men ogsaa at faa noget virkeligt Samarbejde i Gang med Tyskerne, ikke sandt?

Gunnar Larsen: Som jeg siger, de to Ting, jeg begyndte med at forklare om Cementfabrikken....

Fr. Dalgaard: Ja, men falder de ikke efterhaanden sammen, de to Ting?

Gunnar Larsen: Jo, det kan man godt sige. I den sidste Fase falder de jo nok sammen.

Fr. Dalgaard: Rent cementmæssigt vilde De vel gerne have fat i Fabrikken igen?

Gunnar Larsen: Ja.

Fr. Dalgaard: Men De vil altsaa ogsaa gerne gøre en Indsats for Opbygningen i de baltiske Lande, vel for at vise Tyskerne, at vi vil samarbejde. Var det ikke saadan noget?

Gunnar Larsen: Jo, til en vis Grad.

Fr. Dalgaard: Todt havde De haft en hel Del Forbindelse med tidligere?

Gunnar Larsen: Ja, ham havde jeg Forbindelse med gennem Vejarbejder.

Fr. Dalgaard: Han dør ganske kort efter de Breve dør. Den 9. Februar havde vi en Indberetning om, at den danske Gesandt har søgt Weizsäcker, for at De kan komme til Todts Begravelse.

Gunnar Larsen: Det ligger paa den Maade, at Renthe-Fink henvendte sig til mig og udtalte, at man vilde sætte meget Pris paa, at jeg kom derned. Saa blev det taget op med Regeringen her, og derefter søgte Udenrigsministeriet gennem Gesandten om, at jeg kunde komme til at repræsentere.

Fr. Dalgaard: Men er det ikke saadan,

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 597 og 598.

²) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 602.

at dette, at De gerne vilde til at arbejde med Cementfabrikken derovre, det er for at vise Tyskerne, at vi vil noget positivt. Man siger jo her i Brevet, at Danskerne er de første, der er med.

Gunnar Larsen: Jo, det er rigtigt. Forholdene laa jo saadan efter Mohrs Aflevering af Akkreditiverne til Hitler, at man havde Fornemmelsen af, at her var et Punkt, hvor man kunde foretage sig noget, som kunde vinde en vis goodwill, og det var altsaa den Opfattelse, som baade Scavenius og jeg havde, at det var et forholdsvis fredeligt

Punkt. Der var maaske oven i Købet Mulighed for at faa Raamaterialer ad den Vej. Der kunde ikke ske større Fortræd ved det, det er Grunden til, at man gaar videre, og ogsaa til, at man tager en Mand, som man paa Forhaand ved er persona grata hos Tyskerne, selv om Scavenius og jeg ikke var klar over hans egentlige Stilling til DNSAP dengang — saa havde vi nok ikke taget ham.

.....

Mødet sluttet Kl. 11,20.

167.

Afhøring af kontorchef Carl August Peschardt i kommissionsdomstolen.

14. maj 1948.

Fredag den 14. Maj 1948, Kl. 9.**Afhøring af Kontorchef Carl August Peschardt.**

Dommeren [E. Olrik]: Denne Ret er nedsat i Henhold til et kgl. Kommissorium af 3. Februar 1947 og har til Opgave at foretage Undersøgelser til Brug for den parlamentariske Kommission, som Folketinget har nedsat. Vi beskæftiger os i Øjeblikket med nogle Dokumenter, som man har fundet i det tyske Udenrigsministeriums Arkiv; de er blevet forelagt Kommissionen, som ønsker dem gennemgaaet her. Inden vi gaar over til at behandle disse Papirer, vil jeg gerne spørge om Deres Stilling i 1940.

Peschardt: Jeg var i Varedirektoratet, indtil Krigen brød ud, udlaant af Udenrigsministeriet til Varedirektoratet og Nationalbanken, men da Krigen brød ud i 1939, blev jeg kaldt over i Ministeriet og blev, hvad der dengang kaldtes Rigsdagskontorchef, d. v. s. ekstraordinær Kontorchef. Den kongelige Udnævnelse fik jeg i Juni 1940.

Dommeren: Hvad var Deres Virksomhed i Udenrigsministeriet?

Peschardt: I 1939, før Besættelsen? — ja, jeg maa hellere gaa tilbage helt til 1935. Da var jeg Medlem af det dansk-tyske Regeringsudvalg, som de to Regeringer havde nedsat til at overvaage og gennemføre de mellem Danmark og Tyskland bestaaende Overenskomster paa det økonomiske Omraade. Dernæst var jeg Medlem af det dansk-engelske Regeringsudvalg; et saadant var ogsaa nedsat, jeg tror ved et Møde i London i 1936. I Efteraaret 1939 havde jeg navnlig til Opgave at lave et Udkast til en dansk-engelsk Traktat, som skulde virke under Krigen, i Smag med dem, der gjaldt fra 1914 til 1918. Jeg var ikke med i London; Prins Axel var Formand for den Kommission, der rejste til London, i December 1939, tror jeg, og den medbragte et Forslag, som jeg havde skrevet i utallige Façonér og Eksemplarer. Lidt efter Besættelsen rejste jeg til Randstatterne og afsluttede Handelstraktater med

Letland, Litauen og Estland, men allerede paa det Tidspunkt kunde man se derovre, at de vilde blive besat, og den sidste Dag jeg var i Riga, den 16. eller 17. Juni — ja, det var paa min Fødselsdag —, blev Riga besat af Russerne med ret kraftig Kampvirksomhed i Gaderne, men jeg og Hr. Kronmann slap af Sted med en russisk Flyvemaskine til Stockholm, idet vi var kommet over Broen fra det egentlige Riga til Forstaden. Da jeg var kommet hjem, meddelte daværende Direktør i Udenrigsministeriet, Minister Mohr, mig, at det nu var Meningen at dele det økonomiske Departement i Udenrigsministeriet i to Dele, den ene Chef skulde være Hr. Wærum og den anden Hr. Wassard, hvortil jeg bemærkede, at jeg kunde ikke have to Chefer; men de maatte placere mig, hvor de vilde, og de placerede mig derefter under Wassard. Dette Departement beskæftigede sig udelukkende med de tyske Sager af økonomisk Art, sammen med Norge, Holland, Belgien, Frankrig, Ungarn o. s. v., hvad der var blevet besat af Tyskerne, og sluttede Handelstraktater, førte Forhandling med Handelsministeriet om Rationering og alle Problemer paa det økonomiske Omraade.

Dommeren: Hvem havde De at forhandle med fra tysk Side?

Peschardt: Fra tysk Side havde jeg egentlig Dr. Walther, som var Formand for det tyske Regeringsudvalg, og en Ministerialrat Ludwig, og selvfølgelig de Hr. Renthe-Fink her tilforordnede økonomiske Ekspertter; der var en, der hed Meulemann, der havde det industrielle; der var en, der havde det landbrugsmæssige; hvad han hed, kan jeg ikke huske.

Dommeren: Men havde De med saadanne Folk som Schwarzmann at gøre?

Peschardt: Ikke Spor.

Dommeren: Meissner?

Peschardt: Meissner har jeg set i Mini-

steriet, for han sprang jo paa Pressebureauet hveranden Dag.

Dommeren: Men ingen Forhandling?

Peschardt: Jeg havde ikke Spor med ham at gøre. Han var jo en meget livlig og fantasifuld Herre.

Dommeren: Havde De kun Forhandlinger paa økonomiske Omraader?

Peschardt: Udelukkende Økonomi.

Dommeren: Ikke andet?

Peschardt: Ja, tilsidst, i 1943—44, var der forskellige Folk, som henvendte sig til mig for at faa Folk sluppet løs.

Dommeren: Det er efter den Tid, vi har Interesse for. Det, der interesserer mig, er, om De havde, om jeg saa maa sige, politiske Forhandlinger.

Peschardt: Intet. Jeg har aldrig været Politiker.

Dommeren: Vi har nemlig to Oplysninger om en Middag, som er afholdt vist med Direktør Sthyr som Vært. Der har været nogen Uenighed om, hvorvidt den fandt Sted i Legationsraad Bertelsens Lejlighed, som Sthyr havde lejet, eller om den er afholdt paa Ny Rosenborg.

Peschardt: Der er to; det kan jeg godt oplyse. Der var en Middag, som Direktør Sthyr inviterede til paa en Restaurant, Ny Rosenborg, og det var engang i Efterommeren.

Fr. Dalgaard: Det var den første af de to?

Peschardt: Det var den første. Det har været engang i — jeg tør ikke sige, om det var i August eller September, og det var paa Ny Rosenborg.

Fr. Dalgaard: Var Gunnar Larsen med dér?

Peschardt: Dér var Minister Gunnar Larsen med. Ved den anden Middag, som Sthyr gav i Bertelsens Lejlighed, var der kun danske.

Dommeren: Spørgsmaalet er, om Meissner og Schwarzmänn var med.

Peschardt: Jeg erindrer ikke, om Schwarzmänn var med. Jeg kan erindre, at Renthe-Fink var med til den første Middag, og Meissner rimeligvis ogsaa. Schwarzmänn? Det kan jeg ikke huske. Han har ikke gjort Indtryk paa mig.

Dommeren: Vi har her to Indberetninger¹⁾ om denne Middag, der har fundet Sted den 25. Oktober 1940, hvor der paa tysk Side var til Stede Obergruppenführer Kanstein, Dr. Meissner og Dr. Schwarzmänn, og paa dansk Side Dr. Frits Clausen, Mini-

ster for offentlige Arbejder Gunnar Larsen, Direktør Knud Sthyr og Kontorchef Peschardt, og dér siger Meissner, at den fandt Sted ude i Bertelsens Lejlighed, medens Gunnar Larsen siger: nej, det passer ikke, det er paa Ny Rosenborg.

Peschardt: Ja, det er ganske rigtigt.

Fr. Dalgaard: Var der to paa Ny Rosenborg?

Peschardt: Der var to Middage. Den anden var en dansk Middag; der var ingen Tyskere til Stede. Den Middag, hvor Meissner har været til Stede, og Renthe-Fink...

Fr. Dalgaard: Det er en Indberetning til Renthe-Fink.

Peschardt: Ja, jeg tvivler ikke om, at han har været med.

Dommeren: Men Renthe-Fink kan ikke have været med, naar vi har en Indberetning til ham baade fra Meissner og Schwarzmänn.

Fr. Dalgaard: Og Renthe-Fink vidste, at de havde fundet Sted.

Peschardt: Ja, Sthyr gav jo mange Middage under Krigen, men jeg forstaar, at hvad man her tænker paa, er den første Middag. Det er rigtigt, at der var Frits Clausen og Meissner, og jeg havde det bestemte Indtryk, at Renthe-Fink var med. Ved den anden Middag var der overhovedet ingen Udlændinge med. Og det var paa Ny Rosenborg.

Dommeren: Erindrer De, at Kanstein var med?

Peschardt: Nej, det erindrer jeg ikke; jeg troede, det var Renthe-Fink og Meissner.

Dommeren: Ved denne Middag har man ifølge de Referater, de Indberetninger, der foreligger fra Meissner og Schwarzmänn, drøftet forskellige Emner, og særlig har man drøftet mulige Ændringer inden for Regeringen. (Meissners og Schwarzmänn's Indberetninger overrækkes Peschardt til Gennemlæsning).

Peschardt: Det er jo svært for mig at udtale mig om dette her. Jeg har jo ikke drøftet dette her med Meissner. Hvorvidt Sthyr har foreslaaet det? — det forekommer mig at være lidt luftigt. Saavidt mine Erindringer er om den Middag, var Hensigten en helt anden. Det var nemlig det at forsøge at opnaa, at Hr. Frits Clausen undlod sine paa det daværende Tidspunkt meget kraftige Angreb paa Regeringen og i Virkeligheden at — hvad skal man sige? at appaisere ham, lægge ham ned. Det var

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126 og 127.

Hensigten. Hvad Sthyr har drøftet, kan jeg ikke sige noget om. Jeg ser her, at Meissner, som jo var kendt som en meget vidtløftig Mand, siger, at jeg har udtalt, at jeg kun kunde holde 14 Dage. Det maa dog vist være en Fejltagelse med dette „er“, for jeg tror nok, at det, jeg sagde til Meissner, var, at hvis det fortsatte med den Uro, som Clausen startede — han har vist haft Cykleløb paa Raadhuspladsen engang om Sommeren —, saa kunde man ikke fra tysk Side paaregne, at den Arbejds metode, som var indrettet efter Besættelsen, med Regeringsudvalg, hvori Erhvervene deltog, kunde fortsætte.

Dommeren: De forstaar, dette dør er skrevet Dagen efter.

Peschardt: Ja, jeg kan jo ikke sige, hvad Sthyr har sagt. Det har jeg ikke hørt i hvert Tilfælde. Dette her forekommer mig luftigt.

Fr. Dalgaard: Der blev drøftet politiske Ting, ikke?

Peschardt: Jeg kan kun sige, hvad jeg ved, og jeg kan huske, at Sthyr inviterede mig til denne Middag som til de fleste andre, han holdt, og det forekommer mig, at Motiveringen var, at man skulde se at faa Frits Clausen indstillet paa en saadan Maade, at han ikke generede Regeringen.

Dommeren: Maa jeg lige nævne en Ting for Dem. Vi ved, at den 14. Oktober havde Gesandt Luther været i København og været i det tyske Gesandtskab; han var ikke hos Scavenius. Erindrer De noget om det Besøg?

Peschardt: Nej, det eneste, jeg kender til Gesandt Luther, er i Forbindelse med denne berømte Toldunion. Det var ham, der navnlig interesserede sig for den. Jeg maatte udarbejde forskellige Udkast, og det sidste Udkast, jeg udarbejdede, var et, der først skulle træde i Kraft efter Krigens Afslutning. Men det blev jo forkastet af Erhvervene, bortset — ja, saavidt jeg erindrer, men de Papirer ligger jo i Ministeriet —, bortset fra Arbejdernes Erhvervsraad; de gik vist ind for det paa det Tidspunkt. Den Sag havde Gesandt Luther vist meget med at gøre, men jeg har ikke forhandlet nogen Sinde med Luther. Det var Wassard.

Dommeren: Men Spørgsmaalet er, om Sthyr's Middag — der har været een til, den 17. Oktober, med de samme Herrer, men dør var De altsaa ikke med —, om

den stod i Forbindelse med eller havde Relation til Luthers Besøg.

Peschardt: Det har jeg aldrig haft Indtryk af. Jeg har det bestemte Indtryk den Dag i Dag — jeg erindrer for det første, at Gunnar Larsen var overordentlig tilbageholdende ved den Middag. Jeg tror ikke, han aabnede Munden. Jeg erindrer saa tydeligt, at han sad i en Krog i Værelset og næsten ikke sagde noget. Jeg erindrer, at Sthyr førte en Konversation; jeg er døv paa det venstre Øre og hører ikke rigtigt, hvad der foregaar paa den Side. Jeg har formodentlig sagt til Meissner: dette her kan ikke blive ved at gaa.

Dommeren: Var Frits Clausen fuld ved den Lejlighed?

Peschardt: Den første Middag var vist en af de Middage, hvor Frits Clausen ikke var fuld, ellers tror jeg, han har været meget beruset. Jeg tror ikke, han var fuld ved den Lejlighed. Jeg skimter i Hukommelsen dette lidt mørke Værelse, og hvordan Frits Clausen, der sad i det ene Hjørne, var meget tilbageholdende, og Gunnar Larsen sad i det andet Hjørne og sagde næsten ingenting, medens Sthyr førte Konversationen. Hvad han har forhandlet om, kan jeg ikke sige, jeg kan kun sige, hvad jeg har sagt, eller rettere, hvad Meissner kan have sigtet til med den Bemærkning for mit Vedkommende.

Dommeren: Jeg maa sige, dette at Gunnar Larsen skulde være tavs...

Peschardt: Ja, men jeg forsikrer Dommeren, han var meget tavs. Det gjorde et meget stærkt Indtryk paa mig.

Fr. Dalgaard: Kan De huske nu, om De gjorde nogen politiske Bemærkninger?

Peschardt: Jeg ser jo det, Meissner skriver her. Nu er Meissner jo velkendt og var allerede under Besættelsen velkendt som en meget vidtløftig Herre, der digtede mange Ting, idet han formodentlig — det er ogsaa kun en Formodning fra min Side — paa en eller anden Maade skulde torpedere Renthe-Fink, som var den gamle Karrièrediplomat, mens den anden var mere Partidiplomat.

Dommeren: Verdensanskuelig?

Peschardt: Ja, noget i den Retning. Og det forekommer mig, at der maa være et „er“, som ikke hører hjemme dør, for det, jeg har kunnet sige til Meissner, var dette, at hvis Frits Clausen bliver ved paa den Maade, er det ikke muligt at forhandle under de fredelige Forhold, som det jo var i 1940.

Fr. Dalgaard: De er jo afhørt i 1945.

Peschardt: Jeg? Nej, aldrig.

Dommeren: Jo, til Rapport.

Fr. Dalgaard: Og De siger dør om formentlig den Middag: Direktør K. Sthyr inviterede mig og forøvrigt ogsaa Afdelingschef Wassard til Middag.

Peschardt: Det er den, hvor der ingen Tyske var til Stede.

Fr. Dalgaard: Og dør skal De have udtalt, at Frits Clausen aldrig uden Befolkningens Tilslutning skulde indtræde i Regeringen.

Peschardt: Ja, det er rigtigt, det sagde jeg dengang, men der var ingen Tyske til Stede; det var Middagen i Bertelsens Lejlighed. Og det resulterede, saa vidt jeg ved, i en ledende Artikel i „Fædrelandet“, hvori der stod, at ikke uden et frit Valg og Befolkningens Tilslutning vilde Frits Clausen overtage Magten.

Fr. Dalgaard: De var dengang Medlem af DNSAP?

Peschardt: Jeg var Medlem af Partiet.

Dommeren: Var Frits Clausen med til den anden Middag?

Peschardt: Ja, men der var ingen Tyskere med.

Dommeren: Der var to Middage?

Peschardt: Jeg kender kun to, den paa Ny Rosenborg og den hos Bertelsen.

Dommeren: Det, der undrer mig, er, at Meissner siger, at Middagen fandt Sted i Bertelsens Lejlighed.

Peschardt: Ja, men dør var kun Danske. Det andet var Ny Rosenborg.

Fr. Dalgaard: Kan De slet ikke huske, at der var Tale om Prins Axel den Aften?

Peschardt: Nej, jeg har aldrig hørt om Problemet Prins Axel før efter Krigen — ja, jeg vil sige, jeg hørte efter 29. August 1943 ogsaa Rygter.

Dommeren: Men De forstaar, ved den første Middag, i Rungsted den 17. Oktober, er han Hovedemnet, og parallelt med, men ganske uafhængig af de Forhandlinger kan man vel sige, at han ogsaa var Højgaardkredsens Emne som Statsminister.

Peschardt: Jeg har aldrig hørt dette, for det havde jeg ikke noget med at gøre. Men han kan jo ogsaa sigte til noget andet; han kan jo blande mange Ting sammen. Meissner kan ogsaa i sine Udtalelser for mit Vedkommende sigte til den mislykkede Toldkonvention. Det tør jeg ikke sige.

Dommeren: Som det staar dør, synes det,

som om Kontorchefen har været med til at ville støtte en Aktion mod Regeringen.

Peschardt: Nej, det synes jeg ikke man kan læse ud af det.

Dommeren: Det kan ikke gaa længere.

Peschardt: Nej, med den Maade, hvorpaa Clausen optraadte.

Dommeren: Men som han skriver dør: det kan ikke gaa længere, der maa andre Folk til?

Peschardt: Det er jo ikke klart, det maa jeg indrømme; man kan ikke rigtig læse det.

Dommeren: Men er det ikke rigtigt, at naar man læser det, som det staar dør, ser det ud, som om De støtter den Tanke: vi maa have andre Folk til.

Peschardt: Nej, det synes jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Nu er der det at sige, at naar man taler baade med Meissner — Schwarzmänn har vi ikke — og med Renthe-Fink, til hvem jo Indberetningerne gik, siger de begge, at i og for sig tillagde de ikke disse Sammenkomster særlig Betydning, og de har ikke indberettet dem til Tyskland.

Peschardt: Meissner var jo en meget vidtløftig Person, det tror jeg nok alle, ogsaa i Pressebureauet i Udenrigsministeriet, vil erkende. Han var meget ofte fantasifuld, og jeg tror ikke, man skal tillægge hans Beretninger megen Vægt.

Fr. Dalgaard: Men han siger, at hans Indberetning til Renthe-Fink og Schwarzmänn's sideløbende Indberetning er udarbejdet uafhængigt af hinanden, og de falder dog sammen paa væsentlige Punkter.

Peschardt: Det er nok muligt, men jeg kan jo ikke udtale mig om, hvad Direktør Sthyr har drøftet. Her i begge disse Beretninger er Gunnar Larsen trukket frem som en, der vilde være med til at lave om paa Regeringen, og mit Indtryk af den Middag paa Ny Rosenborg var, at Gunnar Larsen var meget tilbageholdende; nærmest har jeg det Indtryk — det er ganske vist 8 Aar siden, men jeg har det Indtryk, at han nærmest ikke sagde et Ord. Husk paa, disse to Personer vilde jo tjene deres Sporer, hvis de kunde fremsætte saadanne Bemærkninger i Berlin. Det er deres Interesse.

Fr. Dalgaard: Men naar De siger, at Frits Clausen og Gunnar Larsen sad i hver sin Krog, var det vel efter Middagen?

Peschardt: Ja, ved Middagen sad de naturligvis sammen, men de Drøftelser, der har fundet Sted, har vel ikke fundet

Sted ved Bordet. Jeg erindrer intet om Prins Axel.

Dommeren: Gunnar Larsen har forklaret os, at det var gaaet saa forfærdelig uheldigt ved denne Middag i Rungsted hos Direktør Sthyr, idet Frits Clausen havde pudset dem og var fuld, da han kom, og saa var blevet yderligere fuld, og da saa det Indtryk, de danske Herrer fik af ham, var saa uheldigt, vilde man fra tysk Side gerne give den danske Fører en Chance for at rehabilitere sig ved at være ædru, og derfor laver man denne Middag, hvor — var det ikke Kanstein, der havde ønsket. . . .

Peschardt: Ja, jeg tør ikke sige, om han skulde være med.

Dommeren: Det skulde være ham, der havde foranlediget den.

Peschardt: Det, jeg erindrer om den Middag, er, at Sthyr kom til mig og sagde, om jeg ikke vilde gaa med til en Middag med Gunnar Larsen, hvor vi kunde, for at bruge Ordet: „dølle“ Frits Clausen. Og det er rigtigt, at jeg var Medlem af det Parti, og det har visse Grunde, som jeg ikke kan sige, da de paagældende er døde og der er ingen Vidner, men jeg var ganske enig med Gunnar Larsen i, at den Fremgangsmaade, Frits Clausen gik frem efter i 1940, var ganske urimelig og hensigtsløs, og det er mit Indtryk, at Hensigten med Middagen — og det forekommer mig ogsaa, at det er det, jeg læser i Meissners Rapport; husk paa, det var første Gang, jeg traf Frits Clausen. . . .

Dommeren: Der har ikke været Tale om, at man ønskede at lure Clausen af, hvad der var hans og hans Partis Mening, efter at Gesandt Luther havde været heroppe?

Peschardt: Det tør jeg ikke sige, for det er jeg ikke indviet i. Som jeg siger, jeg har det Indtryk i Dag, 8 Aar efter, at Sthyr sagde, om jeg vilde gaa med, fordi vi skulde se at appaisere Frits Clausen, saa han ikke optraadte paa den Maade. Det var med den Hensigt, jeg gik med, og jeg tror ogsaa, at det lykkedes. Det andet med Prins Axel har jeg hørt om efter Krigen, men det har jeg aldrig været inde i.

Fr. Dalgaard: I Meissners Beretning staar der til Slut noget om, at Clausen meddelte, at nu vilde han snart til, og han vidste saa meget om Regeringen, dens Forhandlinger inden 9. April med Tyskerne og Englænderne og Langelinie og hele

Historien; det er jo mærkelige Historier. Men han sad efter Deres Mening og var tavs?

Peschardt: Det kan jo godt være, at han har snakket i et Hjørne med en eller anden, men det, jeg vil give Udtryk for, er denne Stemning af Tilbageholdenhed baade hos Frits Clausen og Gunnar Larsen. Men en Ting er givet, at Gunnar Larsen ikke kunde taale Frits Clausen. Det er mit Indtryk; jeg kan kun give mit eget Indtryk. Det er ganske givet, og det staar for mig, at Sthyr fører Konversationen, og de to andre Parter sidder i hvert sit Hjørne — det skal ikke tages figurligt, men symptomatisk: i hvert sit Hjørne uden at sige noget. Det er mit Indtryk. Jeg kender ikke noget til den Middag med Luther, men min Indgang til denne Middag er dette, at vi maatte standse Frits Clausen i hans Fremgangsmaade, og derfor er det formodentlig, at jeg har sagt til Meissner, at hvis det bliver ved paa denne Maade, gaar det ikke, for der er ingen Danske, der vil forhandle.

Dommeren: De vil altsaa tage Afstand fra, at De finder ogsaa, at der maa ske noget?

Peschardt: Ja, tværtimod. Jeg er en god Ven af Stauning gennem mange Aar, og jeg anser Frits Clausens Maade at optræde paa — eet er, at man maaske har en politisk Opfattelse, men jeg ansaa ikke Frits Clausen for at være Manden, der skulde føre den igennem.

Dommeren: Der staar her, at der var saa store Vanskeligheder ved Samarbejdet med Tyskland paa Grund af Industriraadets og Købmændenes Holdning.

Peschardt: Ja, jeg har aldrig lagt Skjul paa, at jeg har meldt mig ind i dette Parti, og jo mere dette Parti skabte sig, des vanskeligere var det at føre Forhandlinger. Derfor gik jeg ogsaa ud af det, og det var første Gang — ja, jeg har hørt Frits Clausen paa et Møde i 1934, men det er første Gang, jeg har stødt paa ham privat, om jeg saa maa sige, for det var egentlig Meningen — det var i hvert Fald min Opfattelse —, at den Middag paa Ny Rosenborg var en privat Middag, jeg har aldrig tænkt mig, at det var noget officielt, og jeg troede, at Renthe-Fink var med.

Dommeren: Vi har set, at Sthyr har udfoldet et vist Initiativ. Havde De i øvrigt Sthyr's Fortrolighed?

Peschardt: Nej, det havde jeg ikke.

Dommeren: Jeg forstaar, at som Handels-

forhandler maa De have haft en Del at gøre med ham.

Peschardt: Ja, i den økonomiske Situation. Han blev udnævnt af Munch i 1939, og der blev nedsat et Udvalg, og deri var jeg Medlem, for at føre de økonomiske Historier, og jeg havde meget at gøre med Direktør Sthyr paa det økonomiske Omraade. Og mit personlige Indtryk af Sthyr har altid været, at han ligesom Gunnar Larsen paa en eller anden Maade vilde se at sætte Frits Clausen til Side.

Dommeren: Men De har ikke været nærmere inde i hans Politik?

Peschardt: Nej, hans Politik kender jeg ikke noget til.

Dommeren: Ved De noget om, at han har skaffet Penge til Nazisterne til „Fædrelandet“?

Peschardt: Det har jeg hørt efter Krigen, og det forbavser mig; og jeg kan selvfølgelig ogsaa begrunde det, men det er jo ikke min Opgave. Men det har jeg aldrig været inde i. Det har jeg ikke. Hans politiske Indstilling har jeg aldrig drøftet med ham, undtagen dette, at han paa en eller anden Maade vilde, som man populært siger, dømme Frits Clausen, saa han laa stille og ikke lagde os Vanskeligheder i Vejen. For det gjorde han nemlig, ikke alene paa det politiske Omraade, men det gjorde han ogsaa paa det økonomiske. I samme Øjeblik som Manden lavede disse Cyklekørsler paa Raadhuspladsen og skrev i „Fædrelandet“: nu er der 14 Dage, til Stauning gaar, nu er der 8 Dage, saa var det vanskeligt paa det økonomiske Omraade at holde den almindelige Forhandling i Gang, som gik i rolige

Baner med de Tyskere, som vi kendte fra 1935, eller dem, der var kommet op til Gesandtskabet paa det økonomiske Omraade i 1940. Det var det, der skabte Vanskeligheder, og det er formodentlig derfor, jeg har sagt til Meissner, at hvis det ikke holder op, kan jeg ikke holde det ud, det kan ikke gaa, vi kan ikke føre de Forhandlinger med det Vrøvl i Baggrunden.

Dommeren: Og De var ikke paa det Tidspunkt saadan inde med det nazistiske Parti, at De dør havde Interesse i at faa Staunings Regering bort?

Peschardt: Jeg har aldrig været saadan inde i det nazistiske Parti. Jeg har blot været simpelt Medlem, der aldrig har haft noget med noget at gøre.

Dommeren: Men der gjaldt jo den Pligt at følge Føreren?

Peschardt: Ja, den tog jeg selvfølgelig Forbehold overfor. Jeg mener, Grundloven skal jo overholdes, og der er aldrig — nu er Frits Clausen død, men han har aldrig benyttet sig af dette og ikke spurgt mig om noget som helst, ingen af dem. Jeg har aldrig været andet end et simpelt Medlem, men paa den anden Side var jeg vel nok kendt som den i det danske Udenrigsministerium, der var den skrappeste over for Tyskerne, og jeg gaar ud fra, at det var derfor, Sthyr bad mig om at gaa med, for at jeg skulde benytte min almindelige Grovhed. Jeg kan ikke sige mere, for hvad andre har sagt, tør jeg ikke sige noget om.

Hermed sluttede Afhøringen.

Retsmødet hævedes Kl. 9,35.

168.

Afhøring af direktør Knud Sthyr i kommissionsdomstolen.

18. maj 1948.

Tirsdag den 18. Maj 1948, Kl. 9.**Afhøring af Direktør Knud Sthyr.**

Dommeren [E. Olrik]: Denne Ret er nedsat i Henhold til et kongeligt Kommissorium af 3. Februar 1947 og har til Opgave at foretage Undersøgelser til Brug for den parlamentariske Kommission, som Folketinget har nedsat. Bl. a. beskæftiger vi os i Øjeblikket med visse Dokumenter, som er fundet i det tyske Udenrigsministerium, som er forelagt den parlamentariske Kommission, og som vi nu skulde gennemgaa.

Direktøren møder her i Retten og skal afgive Forklaring. De møder ikke som Vidne, men jeg gaar ud fra, at De forstaar, man skal tale Sandhed.

Jeg vil begynde med at spørge Dem: Hvad var Deres Stilling i Udenrigsministeriet?

Sthyr: Er det ikke bedre, jeg forklarer fra Begyndelsen?

Dommeren: Jo Tak.

Sthyr: Kort efter at Krigen var udbrudt, standsede Tyskerne de danske Eksportbaade til England. Saa henvendte Udenrigsministeriet sig til mig, om jeg ikke kunde faa Forbindelse med Dr. Toepfer, der under forrige Krig havde været Handelsattaché, og som jeg dengang havde alle Forhandlinger med angaaende Vareudvekslingen med Tyskland.

Dommeren: Hvem var Udenrigsminister paa dette Tidspunkt?

Sthyr: Det var Munch. — Og man havde i Udenrigsministeriet den Forstaaelse, at Dr. Toepffer, som fra det tyske Udenrigsministerium var sendt herop for at give den tyske Regering Informationer om Mulighederne for at skaffe Varer fra Danmark, denne Gang — i Modsætning til under Krigen 1914—18 — holdt paa, at det var bedre at stoppe Udførselen til England, at tage, hvad man kunde faa i Danmark, da Krigen formentlig blev af kort Varighed. Udenrigsministeriet bad mig saa sætte mig i Forbindelse med denne Toepfer, som jeg stadig havde været i Forbindelse med; det var en højt kultiveret Mand, som havde

betydet meget for Danmark under forrige Krig. Jeg telegraferede saa til ham, han kom herop, og jeg havde ude hos Minister Mohr en Samtale med ham, der varede til langt ud paa Natten, og det lykkedes os at overbevise Toepfer om, at det ogsaa denne Gang var i Tysklands Interesse at holde Eksporten gaaende til England, saaledes at det var muligt at faa Indførseler vestfra hertil. Toepfer lovede at rejse til Berlin næste Morgen og forelægge det for Görings Krisekabinet, hvor han havde en god Ven siddende, der hed Wohlthat. Han rejste ogsaa derned, talte med Wohlthat, og Sagen blev forelagt Görings Krisekabinet. Toepfer ringede til mig og sagde, at det var blevet behandlet, og den tyske Regering havde bøjet sig for det danske Synspunkt, og jeg ringede det straks videre til Udenrigsministeriet, der takkede mig meget, de havde samtidig faaet Meddelelse derom fra Renthe-Fink.

Saa gik der nogle faa Dage, saa blev jeg ringet op: om jeg vilde komme op og tale med Minister Munch. Munch spurgte mig, om jeg vilde stille mig til Disposition for Udenrigsministeriet ved dets Forhandlinger med Udlandet, og dertil kunde jeg kun svare, at det vilde jeg naturligvis, naar man ønskede det, saafremt det Selskab, jeg var knyttet til, vilde give sin Tilladelse, og der kunde findes en Ordning. Saa spurgte jeg nærmere, hvad Mening den var, og dertil svarede Munch, at det danske Udenrigsministerium var handicappet i Sammenligning med under forrige Krig: man n lede to Organer, som havde været a Betydning; man manglede H. N. Andersen og man manglede et Organ, som var nedsat, og som hed Erhvervenes Fællesudvalg, for hvilket Alexander Foss var Formand. Med Hensyn til H. N. Andersen, som havde haft visse specielle Missioner, sagde jeg: Ja, men der har vi jo denne Gang Prins Axel, som i hvert Fald over for Vestmagterne

kan være brugelig. Hvortil Munch sagde: Ja, men man mangler jo nogle Syd paa.

Med Hensyn til Erhvervenes Fællesudvalg havde han faaet den Tanke, at han vilde søge et saadant Fællesudvalg nedsat igen med mig som Formand, og naar han mente, jeg var egnet til det, var det, fordi jeg under forrige Krig havde ført disse Forhandlinger med Udlandet og en Overgang havde siddet som fungerende Departementschef og haft samtlige Forhandlinger med Tyskland; endvidere havde jeg siden forrige Krig beskæftiget mig med internationale Forhold, jeg sad i en stor Koncern her i Danmark, var Medlem af Industri-raadet og en hel Række andre Virksomheders Bestyrelse.

Munch søgte saa i de kommende Dage at naa til Dannelse af et saadant Erhvervenes Fællesudvalg. Det mislykkedes imidlertid, og saa faldt han tilbage til den Tanke, at jeg kun skulde være en Slags personlig Raadgiver over for Udenrigsministeren, saaledes at han, naar Direktøren var fraværende, kunde forhandle med mig, paa Grund af at jeg havde Erfaringer fra gammel Tid og var ældre end de Embedsmænd, han havde i Udenrigsministeriet. Endvidere ønskede han at benytte mig til særlige Missioner, og han spurgte mig derfor, om jeg var mobil og altid kunde rejse med kort Varsel, hvilket jeg sagde Ja til.

For at jeg kunde have en eller anden standing, etablerede han noget, der blev kaldt Udenrigsministeriets raadgivende handelspolitiske Udvalg; det var et Udvalg, som bestod af Embedsmænd fra samtlige de Ministerier, som havde Tilknytning til Forhandlinger med Udlandet, og dør sad f. Eks. Generaldirektør Korst, Departementschef Cohn samt Repræsentanter fra de øvrige Ministerier, og jeg blev altsaa Formand. Men stadig var det dette personlige Forhold, der var Tale om; jeg havde saaledes direkte Referat til Udenrigsministeren.

Da de første Forhandlinger skulde føres med England, blev jeg sendt derover, og sammen med Prins Axel og den danske Gesandt, Grev Reventlow, var jeg hos 3 af Kabinetsministrene for at forklare dem Danmarks vanskelige Stilling; det blev overdraget mig de følgende Dage at forhandle med Departementscheferne i de forskellige Ministerier, og det lykkedes under disse Forhandlinger at faa noget gunstigere Priser for de danske Landbrugsprodukter.

Da saa Besættelsen havde fundet Sted, kom denne Sekretær Schwarzmänn, gift med en Niece til Ribbentrop, herop. Jeg fortalte Munch, at jeg havde samarbejdet meget med denne Mand i den internationale Cementforening, haft Møder med ham en Gang om Maaneden, at jeg stod ham personligt nær, og at jeg derfor maaske havde en Mulighed for gennem ham at faa visse Informationer angaaende Tyskernes Hensigter, hvortil Munch sagde, at det var jo aldeles udmærket, og det var en Kilde, man maatte benytte. — Ja, nu kommer vi egentlig længere end til min Stilling i Udenrigsministeriet.

Dommeren: Ja, men vi er netop ved at nærme os de Personer, vi skal drøfte videre. Hvordan var Deres Forhold til Udenrigsminister, senere Statsminister Erik Scavenius? Var det en Fortsættelse?

Styr: Det var en Fortsættelse, ganske en Fortsættelse.

Dommeren: Lige et Spørgsmaal endnu, inden vi gaar videre: Var det kun handelspolitiske Forhandlinger, Direktøren deltog i?

Styr: Næh, jeg deltog i alle mulige andre Forhandlinger. Man kan vel ikke kalde det handelspolitiske Forhandlinger at gaa op og tale med de engelske Kabinetsministre, og man kan vel heller ikke kalde det handelspolitiske Forhandlinger, at jeg blev sendt ned til Tyskland for at undersøge, om ikke denne Kampagne mod den danske Regering nu var afblæst — det er bare nogle Eksempler, jeg her nævner.

Dommeren: Saa vil jeg gerne spørge om Deres Forhold til Renthe-Fink?

Styr: Jeg kendte ham ikke før Krigen, og da jeg nu fik den Mission at skulle være en Slags Forbindelsesled, saa traadte jeg naturligvis i Forbindelse med ham. Jeg forhandlede mange Gange med ham, og da Tyskerne paany kort efter Nytaar 1940 truede med at stoppe Eksporten til England, blev jeg anmodet om at forhandle dette Spørgsmaal med Renthe-Fink. Det lykkedes ogsaa at faa en Løsning paa Betingelse af, at man stadigvæk gav Meddelelse om, hvad der kom ind af Foderstoffer, saa Tyskerne kunde se, hvor stor Fordel de havde af det. Og det skete altsammen under Munchs Ledelse.

Dommeren: Vi har faaet det Indtryk, at naar Renthe-Fink vilde give en Meddelelse til Udenrigsministeren, som han ikke godt

selv kunde aflevere, saa foretrak han at lade Dem faa Meddelelsen, for at De kunde bringe den videre, for at han kunde staa noget friere selv.

Sthyr: Det skete vel navnlig i Perioden fra Afbrydelsen af Toldforhandlingerne, indtil efter at Regeringskrisen i Begyndelsen af 1941 var afsluttet — da var der jo ligesom et Skisma mellem den danske Udenrigsminister og Legationen.

Dommeren: Altsaa fra August og de følgende Maaneder?

Sthyr: Ja.

Dommeren: Nu nævnte Direktøren for Schwarzmänn. Hvordan opfattede De hans Stilling her i Danmark?

Sthyr: Jeg opfattede hans Stilling som en Observatør for det tyske Udenrigsministerium og ogsaa for Ribbentrop.

Dommeren: Der var en anden Mand i det tyske Gesandtskab, Dr. Meissner. Havde Direktøren Forhandlinger med ham, og hvordan opfattede De hans Stilling?

Sthyr: Det var periferiske Forhandlinger, for han havde jo med Pressen at gøre.

Dommeren: Jeg havde det Indtryk, at han var en Mand, der gerne vilde skabe sig en Position.

Sthyr: Han var en meget ærgerrig Mand, og det var Schwarzmänn i øvrigt ogsaa. Mit Indtryk af dem begge to var, at de ønskede disse Stillinger som et Springbræt for senere Avancement.

Dommeren: Inden vi gaar over til at gennemgaa de forskellige Papirer, er der kun et Spørgsmaal endnu: Kontorchef Peschardt, havde Direktøren nogen Forbindelse med ham?

Sthyr: Ja, han deltog jo i disse økonomiske Forhandlinger med Tyskland, og derfor kunde jeg ikke undgaa at komme i Forbindelse med ham. Disse økonomiske Forhandlinger blev ført fra dansk Side af Regeringsudvalget, hvor Minister Wassard var Formand, men jeg var Medlem af dette Udvalg, deltog i alle Forhandlinger og kom derved ogsaa i Forbindelse med Peschardt. Og da Wassard en Gang imellem var væk og Peschardt traadte i hans Sted, kom der derved et Samarbejde mellem ham og mig.

Dommeren: Var man klar over, at Peschardt var Medlem af DNSAP? Eller erindrer De ikke...

Sthyr: Det kan jeg ikke nægte at jeg paa et eller andet Tidspunkt blev — hvornaar kan jeg ikke sige.

Dommeren: Saa skulde vi begynde paa at gennemgaa disse Papirer. Her er først en Indberetning fra Schwarzmänn af 10. Juli¹⁾.

Sthyr: Det er den, der har været behandlet under Gunnar Larsen-Sagen?

Fr. Dalgaard: Ja, den har været fremme under Gunnar Larsen-Sagen. (Overrækker Skrivelsen). Vil De ikke være venlig at læse den igennem, for der refereres flere Steder til Deres Navn.

Sthyr: Ja, bortset fra Meddelelsen om disse Penge, der er betalt til „Fædrelandet“, saa maa jeg sige, at alt det andet...

Fr. Dalgaard: Det første har vi ikke nogen Interesse af at gennemgaa, for det er gennemgaaet meget nøje tidligere, men der staar i næstsidste Stykke:

„Hr. Sthyr havde i Gaar en Samtale med Udenrigsminister Scavenius, som han aabenbart sætter stor Pris paa, og det var ham ogsaa bekendt, at Ministeren i Dag skal have en Samtale med Udenrigsminister Scavenius. I denne Forbindelse omtalte Hr. Sthyr, at det havde været Scavenius' Tanke at danne et Kabinet af 5 Politikere og 5 Ikke-Politikere, men denne Tanke havde ikke kunnet lade sig realisere.“

Sthyr: Det har jeg aldrig sagt et Ord om.

Dommeren: Nu er det man studser lidt, for vi ved, at den 8. Juli var der dannet en Regering, og saa virker det jo paa Forhaand noget ejendommeligt, hvis man den 10. Juli skulde begynde at drøfte en anden Regering.

Sthyr: Det er kedeligt, at jeg ikke har kunnet forberede mig til dette her, for der foreligger et Referat, som ogsaa er fremlagt i Byretten i Sagen mod Gunnar Larsen, et Referat af en Samtale mellem mig og Schwarzmänn den 6. Juli.

Fr. Dalgaard: Skulde den være i Sagen?

Sthyr: Ja, den maa være i Sagen.

Dommeren: Da Scavenius var her, sagde han, at baade De og Gunnar Larsen sikkert havde Optegnelser, men at der for Deres Vedkommende var sket det, at de var forsvundet.

Sthyr: Ja, men der eksisterer nogle af dem, og dér er en af dem.

Dommeren: Men det er fra den 6. Juli, forstaar jeg.

Sthyr: Ja.

Dommeren: Men dette her er maaske en mindre betydelig Samtale, som De ikke har noget Notat fra?

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 96.

Sthyr: Nej, denne her har jeg ikke noget Notat fra.

Fr. Dalgaard: Dette her er altsaa Referat af en Samtale mellem Dem og Schwarzmänn den 6. Juli 1940¹⁾. Den omhandler Spørgsmaalet om Gunnar Larsens Indtræden i Regeringen, og det fremgaar af den, at De den 6. Juli om Aftenen blev ringet op af Schwarzmänn, der ønskede en øjeblikkelig Samtale med Dem. Man var fra tysk Side betænkelig ved Gunnar Larsen, som man ikke kendte noget særligt til, og man ønskede National-socialister ind i Regeringen; det siger Schwarzmänn, at det maatte man have uden Hensyn til et eventuelt Valg. De paapeger, at den tyske Regering maa være interesseret i en rolig Udvikling her i Landet, og at den nye Regering sikkert vil indtage en Holdning, som kunde sigte dertil; og derefter hedder det i dette Referat:

„Schwarzmänn fastholdt, at man fra tysk Side lagde Vægt paa, at Gunnar Larsen og Erik Scavenius ikke gik ind i Regeringen, og spurgte, om jeg ikke kunde foretage Skridt for hurtigst muligt at forhindre dette. Jeg svarede hertil, at jeg ikke var enig i hans Synspunkt, og at Sagen var afgjort, idet de Herrer havde givet Tilsagn om at indtræde.

Han spurgte derefter, om jeg ikke kunde foranledige, at Gunnar Larsen udsendte en Erklæring, der angav, at han var klar over, at der maatte foretages en Omstilling i Danmark i Forhold til Tyskland. Jeg viderebragte denne Henstilling til Gunnar Larsen, der derefter udsendte en Redegørelse ved sin Tiltrædelse.

Schwarzmänn meddelte endvidere, at der ideligt fra de danske Nazister her i Landet blev rettet Angreb paa min Person i Gesandtskabet, og at der ligeledes blev rettet Angreb paa Gunnar Larsens Person, og spurgte mig, om det ikke var muligt for mig at faa Føling med de nazistiske Kredse og drage Om-sorg for, at saadanne Angreb ophørte, ogsaa i „Fædrelandet“.

Sthyr: Maa jeg ikke nævne, at forud for den Samtale gaar der det, at Stauning en af de sidste Dage i Juni — det maa have været den 29. eller den 30. — anmodede mig om en Samtale. Under denne Samtale siger han, at det af politiske Grunde er absolut nødvendigt, at der sker en Ændring af Ministeriets Sammensætning, idet

Munch maa gaa; han har imidlertid den store Vanskelighed, at han ikke kan finde en Udenrigsminister, da Erik Scavenius, der efter hans Mening er den eneste egnede, ikke vil. Dertil siger jeg: Jeg tror, Hr. Statsminister, at De tager Fejl; hvis Munch virkelig vil gaa, hvis der bliver en Ordning med Munch, at han gaar frivilligt, og det bliver forelagt Scavenius som hans Pligt at træde til i denne for Landet saa uhyre alvorlige Situation, saa vil Erik Scavenius med mit Kendskab til ham ikke sige nej. Dertil svarede Stauning: Det glæder mig, at De siger dette, og De skal herefter ikke foretage mere, forinden De hører fra mig. Og saa føjer han til: Det har endvidere været nødvendigt for mig at træffe den Beslutning at optage en Dem nærtstående Forretningsmand i Ministeriet. — Nogle Dage efter er der en officiel Frokost, hvor baade Stauning og Renthe-Fink var til Stede; det var den Dag, da man havde offentliggjort den nye, reut politiske Ministerliste. Efter Frokosten kommer Renthe-Fink hen til mig og siger: Dette her gaar ikke; hvis den Liste bliver ført igennem, saa vil Tyskerne reagere, jeg har gjort Forsøg paa at sige det til Stauning; jeg ved ikke, om han forstod det, men jeg beder Dem om at meddele Stauning, at der er stor Fare paa Færde, hvis dette bliver gennemført. — Jeg havde jo ikke andet at gøre end at meddele Stauning det. Det var meget vanskeligt at faa fat i ham, men det lykkedes mig at faa fat i ham, da han kørte bort fra Ministeriet. Jeg meddelte ham saa, hvad Renthe-Fink havde sagt, hvortil han svarede: Den Plan, jeg skitserede forleden, vil blive gennemført.

Saa sker der det, at Stauning to Dage efter henvender sig til Gunnar Larsen og til Scavenius. Jeg sidder paa Paladshotellet, hvor jeg er kommet op efter Anmodning af Gunnar Larsen, og der finder saa den Samtale Sted. Paa Grundlag af Schwarzmänn's Udtalelser, paa Grundlag af hele den vanskelige Situation, som ogsaa Stauning havde sat mig ind i, og paa Grundlag af den Vanskelighed, der havde været ved at danne Regering, overvejede saa Gunnar Larsen og jeg, hvad der skulde gøres for at stoppe disse Angreb og ikke bringe den nye Regering i Fare derved, at man maaske tvang Gunnar Larsen og en anden ud, og derfor var det, at man gennem Bojsen-Møller foretog en lille Udbetaling for at købe

²⁾ Se ber. X, A. nr. 113.

„Fædrelandet“ til Tavshed om dette Spørgsmaal; senere viste det sig ikke at være tilstrækkeligt, „Fædrelandet“ satte ind med voldsom Kraft, og efter at have talt med Scavenius foretog man en ny Aktion, gennem Bojsen-Møller, hvorefter Angrebene paa Regeringen ophørte.

Dommeren: Vi har set Bojsen-Møllers Navn. Hvad var han?

Sthyr: Han var Direktør for noget, der hed....

Dommeren: Det var altsaa en privat Forretningsmand?

Sthyr: Det var en privat Forretningsmand.

Dommeren: Var han Nazist?

Sthyr: Jeg tror ikke, han var Nazist men han havde Forbindelse med Nazisterne.

Dommeren: Nu har vi talt saa meget om Gunnar Larsen. Maa jeg spørge: Hvad Forbindelse havde De med Gunnar Larsen? Det var gennem Cementcentralen, ikke?

Sthyr: Jo, vi var Direktører sammen i Cementcentralen, og der var et meget nært Samarbejde mellem os, fordi vi var Direktører sammen. Endvidere var hans Far gift med min Søster.

Dommeren: Dette, at Stauning*) skulde have villet danne et Kabinet af 5 Politikere og 5 Ikke-Politikere, det forstod jeg paa Dem, at det maa have været Schwarzmans Tanke og ikke Deres?

Sthyr: Kender ikke noget til det, har aldrig drøftet det med Scavenius. Aner ikke noget om det.

Dommeren: Scavenius viste det jo ogsaa fra sig.

Sthyr: Det er fri Fantasi. Han maa have det fra et andet Sted, og saa lægger han mig det i Munden.

Dommeren: Her har vi en Skrivelse af 1. Oktober 1940 fra Dr. Meissner til Renthe-Fink om Direktør Juncker¹). (Forelægges).

Fr. Dalgaard: Ja, det er Bryld, der beretter til Meissner om en Samtale, han har haft med Juncker, hvor De nævnes sammen med Gunnar Larsen — han siger, at De leder Gunnar Larsen, han spræller for Dem, og Wassard er en farlig Person. Der er Tale om, at allerede paa det Tidspunkt skulde Gunnar Larsen være ked af Regeringen, efter hvad Bryld paastaar at Juncker har sagt.

Sthyr: Ja, dertil maa jeg sige, at jeg tror

*) Dommeren har formentlig ment Scavenius.

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 113.

²) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 109.

egentlig, det er en Misforstaaelse af Juncker, dette her. Det er kun at forstaa saaledes, at Gunnar Larsen ligesom vi andre var meget betænkelig ved hele Situationen, uhyre betænkelig. Jeg synes ogsaa, at alt, hvad der er kommet frem gennem Renthe-Finks Forklaringer senere, viser, at Situationen der i Efteraaret 1940 var uhyre alvorlig for Danmark. Disse Meddelelser fik vi jo ustandselig baade fra Schwarzmans og fra Renthe-Fink, og derfor var vi ganske overordentlig betænkelige ved Situationen og troede i og for sig, hvad Dag det skulde være, at nu skete der det frygtelige og forfærdelige, at Nationalsocialisterne med den forskrækkelige Frits Clausen i Spidsen kom til Magten. Tror De, der ligger andet i dette? Jeg ved det ikke.

Dommeren: Havde De meget med Juncker at gøre?

Sthyr: Nej, ikke ud over, at Juncker og jeg jo begge sad i Industriraadet, og der kom han en Gang imellem. Jeg faar egentlig først med Juncker at gøre gennem Østrumudvalget.

Fr. Dalgaard: Ja, det er ogsaa kun, fordi dette her findes mellem disse Dokumenter, at De skulde se det.

Dommeren: Jeg forstaaar Dem saaledes, Direktør Sthyr, at De mener ikke, Gunnar Larsen var ked af at være Minister og gerne vilde ud?

Sthyr: Ikke paa dette Tidspunkt. Der kommer jo senere et Tidspunkt, ved De; men paa dette Tidspunkt var han absolut ikke ked af det, han var fuld af Energi for at hjælpe, for at bringe over denne meget, meget vanskelige Situation.

Dommeren: Saa har vi her en Indberetning fra Schwarzmans af 19. September²). (Forelægges).

Sthyr: Naa, det er dette her med Valg?

Dommeren: Ja, det refererer sig til Slutningen af Indberetningen af 10. Juli, hvor Schwarzmans skriver: „Hr. Sthyr antydede desuden, at man kunde opnaa en tilfredsstillende Løsning evt. ved nye Valg i Danmark.“ Og saa kommer det her igen i September.

Sthyr: Ja, jeg har jo ingen Indflydelse paa, om der skal holdes Valg i Danmark. Maaske har Schwarzmans sagt: Det kan være, man skal udskrive Valg — og saa har jeg sagt: Det kender jeg ikke noget til, det er ikke min Idé, jeg har ikke Spor af

Indflydelse paa det. Og det andet her har jeg overhovedet aldrig hørt noget om.

Dommeren: Saa har vi en Indberetning fra Schwarzmann af 17. Oktober 1940¹⁾. (Forelægges).

Fr. Dalgaard: Det er en Samtale, han har med Scavenius.

Dommeren: Hvis Direktøren nu har læst dette Referat igennem, kan jeg sige, at Scavenius har faaet forelagt dette her, og han siger dertil:

„Ja, der ser man Umodenheden og denne Mangel paa Kendskab, hvad der er naturligt, til de danske politiske Forhold. Det fører let til Misforstaaelser. Min eneste Erindring om denne Samtale er, at den unge Schwarzmann paatog sig at anbefale mig, at vi endelig maatte tage nogle Nationalsocialister ind i Regeringen. Jeg forklarede, at det lod sig ikke gøre, der var slet ikke Baggrund for det.“ Men nu forstaar jeg, at Direktør Sthyr har nogle Notater fra den Tid.

Sthyr: Der staar her i Schwarzmanns Indberetning:

„Men Scavenius lod skinne igennem, at han heller ikke ved en saadan Fremgangsmaade var sikker paa, at Planen vilde lykkes.“

Det er altsaa Toldunionen.

„(Kort forinden havde Hr. Sthyr udtalt sig mere positivt over for mig).“

Det er en Samtale den 5. Oktober, som ogsaa staar refereret i Scavenius' Bog, S. 84 nederst, hvis jeg maa læse den op:

„I en Samtale med Sthyr d. 5. Oktober, i hvilken ogsaa daværende Afdelingschef i Udenrigsministeriet Wassard deltog, beklagede Schwarzmann stærkt, at Forhandlingerne om Toldunionen ikke havde ført til noget Resultat, og ventilerede Spørgsmaalet om deres Genoptagelse. Da Sthyr og Wassard afviste Tanken herom, bl. a. med den Begrundelse, at en Union f. T. alligevel ikke kunde faa nogen praktisk Betydning, svarede Schwarzmann hertil, at der nu i Tyskland var udformet visse „Grossraum“-Planer, som man ønskede gennemført eller i hvert Fald tilrettelagt i alle Enkeltheder, og at man af den Grund var interesseret i Toldunionen, uanset dens Aktualitet paa det økonomiske Omraade. Da Sthyr og Wassard hertil bemærkede, at der saa var Tale om et *politisk* Skridt, vilde Schwarzmann nødig anerkende dette,

men erklærede, at den lille Nation jo blev nødt til at rette sig efter den størres Ønsker, og da man ved samme Lejlighed fra dansk Side ventilerede en Plan om en vis Udvidelse af det danske Gesandtskab i Berlin, bl. a. for at man dør skulde have større Muligheder for aabent at udveksle Meninger om det dansk-tyske Forhold, erklærede Hr. Schwarzmann, at den tyske Regering aldeles ikke ønskede at tale aabent med den nuværende danske Regering, idet man derved de facto vilde anerkende den, hvad man ikke ønskede at gøre, idet man tværtimod ønskede, at der indsattes en ny Regering. Da Sthyr og Wassard heroverfor gjorde opmærksom paa, at en dansk Regering ikke saaledes uden videre kunde af- og indsættes, men beroede paa det parlamentariske Flertal, og at f. Eks. en nationalsocialistisk Regering derfor kun kunde komme til Magten, enten efter en Udvikling paa konstitutionel Basis eller ved et Kup, hvilket sidste atter forudsatte Støtte fra det tyske Militær, hvad der vilde være et afgørende Brud paa Tilsagnene af 9. April, erklærede Hr. Schwarzmann hertil, at Kongen dog naar som helst kunde udnævne en nationalsocialistisk Regering, som styrede uden om Rigsdagen, og føjede hertil, at hvis den Udvidelse af Gesandtskabet i Berlin, man havde i Sinde — det var Tanken, at Hr. Wassard skulde sendes derned —, kun havde til Formaal at fremføre Synspunkter som dem, der ved den her refererede Samtale var blevet fremført af Sthyr og Wassard, maatte han hellere opgive en saadan Udvidelse.“

Dette foreligger heldigvis i et af Wassard Dagen efter dikteret Stenogram.

Dommeren: Ja, der staar videre:

„Hovedindtrykket af denne Samtale gengav Sthyr og Wassard i en Rapport til mig“ o. s. v.

Sthyr: Ja, den foreligger. Og paa næste Side er der en Samtale om det samme mellem Renthe-Fink og mig, den findes ogsaa i Stenogram. Jeg maatte maaske ogsaa læse den op:

„De Antydninger af tyske Planer, Schwarzmann her var fremkommet med, forstærkedes ved en Række Udtalelser, som Renthe-Fink faa Dage senere fremsatte over for Direktør Sthyr. Ogsaa her var Forhandlingerne om Toldunionen

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 123.

Udgangspunktet, idet Renthe-Fink fremsatte en Beklagelse over, at der intet syntes at komme ud af de fortsatte Undersøgelser med Hensyn til dette Spørgsmaal, som Delegationen i Berlin havde lovet vilde blive foretaget i Samarbejde med Organisationerne. Renthe-Fink udtalte, at Regeringen øjensynligt intet kunde udrette i denne Sag mod Erhvervenes Modvilje, og at denne Modvilje ikke blot fandtes hos Erhvervene, men ogsaa hos visse Embedsmænd inden for Administrationen. Han fandt denne Modvilje farlig for Landet, og paa samme Maade maatte han bedømme den stadig voksende tysk-fjendtlige Stemning. Ogsaa flere af Regeringens Medlemmer var modvillige over for Tyskland, og han havde overhovedet Erfaring for, at man kun bøjede sig for tyske Ønsker, naar de blev fremsat som Trusler. Dette var en uholdbar Situation. Fra tysk Side maatte man lægge Vægt paa, at man her i Landet havde en venligsindet Regering. Staunings Regering maatte bort, og en nazistisk Regering maatte til Magten. Frits Clausen havde gennem Aar under kolossal Modstand baaret de nazistiske Ideer frem her i Landet, og nu var Tiden inde, hvor han skulde høste sin Løn.

Sthyr henviste heroverfor bl. a. til, at Udnævnelsen af en nationalsocialistisk Regering vilde udløse en uoverskuelig Modstand. Det var ham bekendt, at man i Tyskland ikke var særlig glad for Udviklingen i Norge, efter at man havde indsat en nationalsocialistisk Regering der. Ved at tvinge en saadan Regering igennem herhjemme vilde man kun skade Forholdet mellem Danmark og Tyskland. Et Tvangsregimente vilde ogsaa skade Tysklands Prestige, fordi det viste, at Tyskland ikke havde været i Stand til at gennemføre en rolig Udvikling her i Landet.

Renthe-Fink erklærede hertil, at den nuværende Regering ingen Sympati havde her i Landet, fordi den ikke evnede at regere. Der trængtes til en dybtgaaende Udrensning. En saadan vilde være det første Maal for en stærk nazistisk Regering.

Da Sthyr spurgte, hvorledes man da tænkte sig, at Nationalsocialisterne, der jo ikke havde det parlamentariske Flertal, skulde komme til Magten, da Kongen

ikke kunde antages at ville gaa uden om Rigsdagens Flertal, svarede Renthe-Fink, at Kongen sikkert vilde forstaa, at han og hans Hus kun havde Chance for at forblive paa Tronen ved at slutte sig til Nazisterne.

Sthyr henviste heroverfor til, at Sympatien og Ærefrygten for Kongen var saa stor og hele Kongemagten saa sikkert forankret i en ældgammel Tradition, at det vilde være udelukket at tænke sig, at Folket vilde finde sig i, at Kongen blev tvunget til en Ordning eller nødt til at abdicere. Renthe-Fink gentog imidlertid, at Kongen maatte se sin eneste Chance i at følge en Regering, som det store tyske Rige havde Tillid til og var villig til at forhandle med.

Dette findes i et samtidigt dikteret Stenogram.

Fr. Dalgaard: Var det Deres Indtryk, Direktør Sthyr, at naar de nu blev saa forfærdelig kraftige i Gesandtskabet, saa havde det Forbindelse med, at man — saaledes som De selv nævnte — i Norge havde faaet en nationalsocialistisk Regering. Terboven havde den 19. September holdt en stor Tale; den blev refereret af Gesandtskabet her i København og sendt til Berlin, og den gaar paa alt det...

Sthyr: Dertil vil jeg svare, at jeg tror, der var Brydninger i Tyskland. Udenrigsministeriet vilde helst beholde den Tilstand, der nu var, men fra anden Side, fra Partiets Side, vilde man have en nationalsocialistisk Regering og regere gennem Partiet. Og da det nu var gennemført i Norge, var man stemt for, at man ogsaa gjorde Forsøg paa at faa det gennemført i Danmark. Jeg tror imidlertid, at det i de efterfølgende Maaned er lykkedes Frits Clausen selv at gøre sig saa umulig og endvidere Udenrigsministeriets Embedsmænd at forklare Gesandtskabet, at han var umulig, og at det var en meningsløs Tanke at sætte Nazisterne til Magten. Og derfor ændrede de Kursen.

Dommeren: Saa har vi et Referat, Dr. Meissner har givet af en Sammenkomst hos Dem den 17. Oktober¹⁾; det er denne Midtag ude hos Dem i ... (Overrækkes).

Sthyr: I Rungsted, ja.

Dommeren: Vi ser, at fra tysk Side kommer Schwarzmänn og Dr. Meissner, og vi har forstaaet paa Meissner, at det er gennem Schwarzmänn, han er bedt med.

Sthyr: Forholdet ligger saaledes med

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 122.

Hensyn til Arrangementet af denne Middag, at efter at disse Samtaler med Schwarzmänn og Renthe-Fink, som vi nu netop har gennemgaaet, havde fundet Sted, havde jeg flere Gange Samtaler med Renthe-Fink, hvor han kom tilbage til dette Spørgsmaal om Nazisterne, og jeg rettede stærke Angreb paa disse Nazister og ogsaa paa Frits Clausen. En Dag spurgte han mig saa: Kender De da Frits Clausen? Hvortil jeg svarede Nej. Saa sagde han: Saa kunde De da i det mindste gøre Dem den Ulejlighed at træffe ham og danne Dem et Indtryk af Manden. Dertil svarede jeg, at det vilde jeg ikke have noget imod, og saa meget mere som jeg maaske derigennem kunde faa en Orientering med Hensyn til, hvad der egentlig var om alt det, der blev sagt.

Dommeren: Blev sagt om Magtovertagelsen?

Sthyr: Ja, i det hele taget, hvad de bar i deres Skjold, disse danske Nationalsocialister, hvad de tilsigtede. Nu har vi hørt fra Tyskerne, at disse tilsigtede at indsatte dem, men hvad tilsigtede man fra dansk Side? Han bad mig saa tale med Schwarzmänn, og jeg sagde til Schwarzmänn: Ja, jeg har ikke noget imod at tage en saadan Samtale med Frits Clausen, men jeg vil ikke selv bede ham om at komme. Saa blev vi enige om, at man kunde henvende sig til N. N., og N. N. ordnede det altsaa.

Fr. Dalgaard: N. N. havde De brugt før, var han ikke ogsaa Mellemand....

Sthyr: Han var Mellemand, da man standsede Angrebene.

Fr. Dalgaard: Det er den samme Mand? Det er ham, der kaldes N?

Sthyr: Ja, men han maa ikke nævnes; af Hensyn til Familien har man under Retsforhandlingerne kun kaldt ham N, da han er død. Han henvendte sig altsaa til Frits Clausen, og Frits Clausen sagde, at han var villig til at komme den og den Dag paa det og det Tidspunkt, og da Tidspunktet var sat til Kl. 7, noget lignende, var det en naturlig Reaktion fra min Side at sige: Men vil De saa ikke spise Middag? Saaledes blev denne Middag arrangeret. Jeg nævnte det for Gunnar Larsen og han, som ogsaa er interesseret i at vide, hvad disse Mennesker bar i deres Skjold, og hvor stor Faren var, lovede at komme til Stede, naar Kanstein kom med....

Dommeren: Han var ikke med der. Det er senere.

Sthyr: Naa, det er senere.

Dommeren: Der er kun de to og saa de danske Herrer Bojsen-Møller og Gunnar Larsen.

Fr. Dalgaard: Frits Clausen troede i øvrigt, at Kaptajn Wodschou havde været med ved den Lejlighed, men det er altsaa rent Vrøvl.

Sthyr: Det gaar jeg ud fra; jeg kan ikke huske det. De Herrer kom ret forsinkede og ret beduggede.

Fr. Dalgaard: Begge to?

Sthyr: Ja, navnlig Frits Clausen; Schwarzmänn var nogenlunde, men Frits Clausen var lidt bedugget, og min Erindring om denne Middag og Underholdningen ved den er, at man blot sad og saa lidt paa hinanden og snakkede om Vejr og Vind og følte hinanden lidt paa Tænderne. Nogen politisk Diskussion af nogen Art fandt der overhovedet ikke Sted, overhovedet ikke. De Herrer kan naturligvis godt have fremsat nogle Rygter, som de havde hørt, og saa har man maaske rystet paa Hovedet eller sagt en eller anden afsluttende Bemærkning, men at disse Diskussioner har fundet Sted, er efter min Mening grebet ud af Luften.

Dommeren: Jeg antydede over for Dr. Meissner, at der havde været visse Vanskeligheder ved at forhandle med Frits Clausen, nogen fanatisk Afholdsmand var han jo ikke, siger jeg, og Meissner siger:

„Men jeg ved i hvert Fald, hvordan jeg er kommet hjem, saa det kan ikke have været saa slemt.“

Altsaa Meissner mener ikke, at han selv, Meissner, har været fuld ved den Lejlighed.

Sthyr: Ja, det er rigtigt, Meissner var med; jeg forvekslede dem, da jeg sagde Kanstein. Det var Meissner, der var med; det var Meissner, der var opfordret af Schwarzmänn. Meissner var fuld; Toilettet bar Vidne om det, og det var Meissner.

Dommeren: Jeg forstod, at Tyskerne havde ønsket at skabe et Indtryk hos Dem af Clausen, og at det mislykkedes ved den Lejlighed.

Sthyr: Det mislykkedes fuldkommen ved den Lejlighed.

Dommeren: Men maa jeg lige gøre opmærksom paa, at nogle faa Dage forinden havde Gesandt Luther været i København, og han havde faaet et, som Renthe-Fink sagde, gunstigere Indtryk af Frits Clausen, end Gesandtskabet havde ventet. Husker

Direktør Sthyr noget om, at Luther var heroppe kort før?

Sthyr: Der blev kun meddelt mig, at Luther havde været her, og at der havde fundet nogle Møder Sted med Frits Clausen ude paa....

Dommeren: Der havde været en Bierabend.

Sthyr: Ude paa Skovriderkroen.

Dommeren: Og saa en Bierabend i Gesandtskabet.

Sthyr: Og jeg forstod ogsaa, at Clausen havde gjort et nogenlunde gunstigt Indtryk paa Luther, og at Luther rejste hjem med visse Planer med Hensyn til Clausens Person. Men det erfarer jeg først senere.

Dommeren: Meissner og Renthe-Fink regnede med, at naar Direktør Sthyr bad Frits Clausen komme, var det for at hale ud af ham, hvad Planer der var.

Sthyr: Jeg fik det først at vide nogle Dage senere. Denne Sammenkomst hos mig er kun foranlediget af en Samtale med Schwarzmänn, hvor jeg kritiserer Frits Clausen, og hvor Renthe-Fink saa kommer med denne Ripost: men De kender jo slet ikke Manden, dan Dem dog et Indtryk af ham.

Fr. Dalgaard: I Referatet fortæller Meissner, at Aftenen med de danske National-socialister i Gesandtskabet har gjort et stærkt Indtryk paa Regimet. Den Aften, der der omtales, er Luther-Aftenen i Gesandtskabet.

Sthyr: Ja, men den Aften kender jeg jo slet ikke noget til.

Fr. Dalgaard: Men i Referatet fra Sammenkomsten hos Dem siger han, at denne Aften i Gesandtskabet er omtalt hos Dem den Aften.

Sthyr: Det er jo meget muligt, at han har omtalt, at der har fundet den Aften Sted. Det kan jeg ikke huske.

Fr. Dalgaard: Og i Forbindelse hermed fortæller han, at der i Gaar Aftes har været Ministerraad. Hvem kan have fortalt det?

Sthyr: Jeg tror, at det er noget, som de Herrer finder paa. Jeg har i hvert Fald ikke fortalt det. Jeg vidste ikke noget om det.

Fr. Dalgaard: Kan Gunnar Larsen have fortalt det, at der har været Ministerraad i Gaar Aftes?

Sthyr: Det har jeg overhovedet ikke nogen som helst Erindring om, for der foregik ikke den Slags Diskussioner den Aften.

Fr. Dalgaard: Vil det sige, at hele Spørgsmaalet om Prins Axel kan De heller ikke huske har været omtalt?

Sthyr: Jeg kan ganske roligt sige, at det har ikke været omtalt, for hvis det havde været omtalt, vilde jeg øjeblikkelig være gaaet til Scavenius og have fortalt det. Det var dog epokegørende, om man havde ført en saadan Samtale, og det kunde aldrig falde mig ind at drøfte den Slags Ting med Tyskerne bag Scavenius' Ryg, aldrig.

Fr. Dalgaard: Scavenius kendte godt den Aften? Han vidste godt, at De havde været sammen?

Sthyr: Ja, det vidste han, for det fortalte jeg ham, men jeg gaar ud fra, at han ikke kan have sagt, at jeg har fortalt noget om Prins Axel.

Fr. Dalgaard: Men det er alligevel mærkeligt, at Meissner der saa udførligt omtaler disse Ting. Han fortæller ogsaa, som De senere ser, hvordan Eskelund har talt med de danske Redaktører, Journalister, og der er blevet talt strengt til dem, og der skal De have sagt — det er i Slutningen...

Sthyr: „Herunder kritiserede han Kontorchef Eskelund paa Grund af dennes rent negative Indstilling og antydende, at man var ved at se sig om efter en ny Mand til en positiv Bearbejdelse af Pressematerialet“. Jeg kan kun sige, at det er forkert. Jeg har aldrig beskæftiget mig med Eskelunds Forhold og har ikke haft Anelse om, hvorvidt han skulde remplaceres af en anden.

Dommeren: Og han blev ikke remplaceret?

Sthyr: Han blev ikke remplaceret, og jeg har aldrig med nogen Tysker drøftet Eskelund.

Fr. Dalgaard: Han fortæller, at nu vil der blive gjort Anstrengelser for at faa Pressen omstillet.

Sthyr: Det er muligt, at det er noget, han har fortalt den Aften. Det kan jeg ikke sige; det er gaaet ind ad det ene Øre og ud ad det andet.

Fr. Dalgaard: Han siger her:

„Da Herr Sthyr mir sagte, dass nunmehr alle Anstrengungen gemacht würden, um der Presse das erforderliche loyale und verständnisvolle Gesicht zu geben“ o.s.v.

Sthyr: Jeg kan ikke gøre ved det, jeg maa fastholde, at det er forkert. Jeg har aldrig talt med Hr. Meissner om Hr. Eskelund, for jeg havde slet ikke noget Kendskab til Hr. Eskelunds Forhold.

Dommeren: Jeg kan slutte med at sige, at vi fra Frits Clausens Side har faaet bekræftet, at der ikke førtes Forhandlinger om noget, fordi det udartede til et Drikkegilde, siger han.

Sthyr: Det er jo det, jeg siger.

Sthyr: Og hvad nogle fulde Mennesker sidder og drøfter med hinanden og derefter finder paa at sige, at det er mig, der har sagt det — jeg var fuldkommen ædru; naar de andre drak stærke Drikke, drak jeg Vand.

Dommeren: Vi har saa forstaaet, at man har ønsket fra tysk Side at give Frits Clausen en Mulighed for at rehabilitere sig over for Dem, og saa holdes der igen en Middag nogle faa Dage senere.

Sthyr: Nej, ikke hos mig.

Dommeren: Her har vi Referater baade fra Schwarzmänn og fra Meissner¹⁾. (Overrækker disse).

Sthyr: Jeg kunde jo ikke efter den Middag andet end forstærke mine Angreb paa Hr. Clausen, og det førte til, at Schwarzmänn og Kanstein — dér er det, Kanstein kommer ind — udtrykker Ønske om, om man ikke en Gang igen kunde være sammen, saaledes at jeg kunde danne mig et Indtryk af ham, naar han var i en noget bedre og sober Tilstand. (Gennemlæser de overrakte Referater). — Ja, det er ikke rare Dokumenter, maa jeg sige.

Fr. Dalgaard: Meissner har forklaret, at hans Referat er skrevet ganske uafhængigt af Schwarzmänn, og Schwarzmänn har vi jo ikke Mulighed for at afhøre, men han begynder sit Referat med at sige, at siden den sidste Sammenkomst, altsaa den 17. Oktober, har Gunnar Larsen og Sthyr videre forberedt Planen om en Overgangsregering Prins Axel.

Sthyr: Dér vilde jeg meget gerne have at vide, om der i Kongeriget Danmark findes een levende Person, som kan sige, at jeg har foretaget noget som helst Skridt i den Tid for at forberede dette. Der findes ingen formedelst det, at jeg aldrig nogensinde har foretaget noget som helst Skridt i den Retning, aldrig.

Fr. Dalgaard: Men forudsat at Meissner og Schwarzmänn ikke har arbejdet sammen — det kan de have gjort, men forudsat at det er rigtigt, hvad Meissner siger, at Referaterne er uafhængige af hinanden, er det dog mærkeligt, at Schwarzmänn netop begynder med og forøvrigt holder

hele sit Referat alene paa Spørgsmaalet Prins Axel.

Sthyr: Det er højst besynderligt, men hvis jeg havde foretaget noget i den Retning, maatte der dog være noget Menneske i Danmark, der vidste noget om det.

Fr. Dalgaard: Det behøves saadan set ikke, Direktør Sthyr, for jeg gaar ud fra, at De var kendt med disse Rygter om Prins Axel.

Sthyr: Ja, men jeg havde slet ikke noget med dem at gøre, intet.

Fr. Dalgaard: Nej, men De var kendt med disse Rygter, og der var jo adskillige Kredse, der beskæftigede sig med Planer om Prins Axel. Derfor var det ikke umuligt, at man baade den 17. og den 25. Oktober, hvad enten Initiativet var taget fra tysk eller dansk nationalsocialistisk Side eller fra Deres Side, har snakket om disse Rygter. Derfor behøvede De ikke at have haft Spor med selve Planen om Prins Axel at gøre.

Sthyr: Det er jo meget at forlange, at man skal huske 8 Aar efter, om der i Løbet af denne Aften er faldet nogle Bemærkninger om et Spørgsmaal, som alle Mennesker talte om paa det Tidspunkt.

Fr. Dalgaard: Derfor mener jeg ogsaa, at det er ret sandsynligt, at De paa en eller anden Maade har talt om det.

Sthyr: Ja, men jeg kan kun have sagt: det har jeg intet med at gøre, intet Kendskab til. For det havde jeg ikke.

Dommeren: Maa jeg lige faa fastslaaet: Husker De, hvor denne Middag, som altsaa blev holdt den 25., blev afholdt?

Fr. Dalgaard: Den, hvor Kanstein var med.

Sthyr: Ja, det var Kanstein, der havde ønsket den. Da han hører, hvor galt det var gaaet i første Omgang, udtrykte han Ønske om at være med for selv at danne sig et Indtryk. Den blev holdt paa noget, der hedder Ny Rosenborg.

Dommeren: Meissner har været inde paa, at den skulde være holdt i Legationsraad Bertelsens Lejlighed.

Sthyr: Det er forkert. Den blev holdt paa Ny Rosenborg.

Fr. Dalgaard: Hos Bertelsen eller i den Lejlighed, han havde, er der maaske holdt et eller andet?

Sthyr: Dér kom Frits Clausen op til mig en Aften sammen med Meissner, men det er senere. De kom op til mig en Aften. Meissner ringede i Telefonen, og saa kom de to.

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126 og 127.

Dommeren: Det bekræfter, hvad Gunnar Larsen sagde, at det var Kanstein, der havde foranlediget denne Middag i Ny Rosenborg, og der var altsaa fra tysk Side Meissner, Schwarzmänn og Kanstein og fra dansk Side mødte Direktør Sthyr, Gunnar Larsen og Peschardt.

Sthyr: Ja, ja.

Dommeren: Nu maa vi jo desværre, skønt Clausen er død, rejse det Spørgsmaal: Var han fuld igen?

Sthyr: Nej, det kan man ikke sige, at han var helt fuld, men til Slut var han temmelig glad og blev lidt stortalende. Det erindrer jeg.

Dommeren: Og det passer jo godt med dette her, at nu havde han Stauning i Lommen.

Sthyr: Ja, disse Ord....

Dommeren: Nej, det er min Glose. Han var saa stor dør, at nu kunde han styrtede Regeringen.

Sthyr: Jeg tror nu ikke, at Ordene faldt saaledes, som det skrives her, men jeg kan erindre, at han var meget stortalende. Navnlig beklagede han sig over, at de andre politiske Partier ikke havde taget ham med, saaledes at han var med i Samlingsregeringen, og dertil erindrer jeg, at jeg svarede: det er udelukket under de foreliggende Forhold. Jeg kunde jo ikke ret vel sige til ham: det er udelukket under de foreliggende Forhold, fordi Nationalsocialisterne bliver betragtet som Landsforrædere. Det kunde jeg jo ikke sige til ham op i hans aabne Ansigt, men jeg valgte dette Udtryk: det er udelukket under de foreliggende Forhold. Det erindrer jeg, og dør var han meget stortalende.

Fr. Dalgaard: Var det da Deres Indtryk, at han vilde ind i en Samlingsregering?

Sthyr: Ja.

Fr. Dalgaard: For det gaar jo noget imod dette her.

Sthyr: Ja, men det var egentlig mit Indtryk. Det Spørgsmaal, erindrer jeg, blev berørt, og dør sagde jeg: Det er en Umulighed.

Dommeren: Vi kan vel nu fastslaa, at Direktør Sthyr afviser denne Tanke om, at De har arbejdet for en Prins Axel-Regering? Der er saa et andet Punkt, som Schwarzmänn nævner. Der staar, at den midlertidige Regering, som kunde dannes i Løbet af de næste 14 Dage, skal ifølge Larsen og Sthyr gøre fri Bane for en Clausen-

regering og skal sidde ved Roret i 4—6 Maanedere.

Sthyr: Kender slet ikke noget til det.

Dommeren: Og saa rejser sig det Spørgsmaal: Har det været inden for Deres Tanker at bane Vej for en Clausen-Regering?

Sthyr: Har man ikke af det, jeg har læst op af Scavenius' Bog her, et tydeligt Indtryk af, at jeg betragtede det som den største Ulykke for Danmark, hvis man fik en Clausen-Regering?

Dommeren: Og hvorledes var Gunnar Larsens Stilling?

Sthyr: Det var den samme. I Dagene efter de to Samtaler med Schwarzmänn og Renthe-Fink, som er omtalt hos Scavenius, benyttede jeg enhver Lejlighed til at sige: lad være med det, det gaar aldrig godt, giv det op og drop Personen Clausen; og saa er det, han siger: ja, men Herregud, tal dog med ham. Jeg har altid over for Renthe-Fink sagt, at det vilde være den største Ulykke for Danmark, om man fik en Clausen-Regering. Nu er Frits Clausen jo død, saa man skal ikke sparke mere til ham, men....

Dommeren: Man lægger jo mærke til, at baade Meissner og Schwarzmänn siger — den ene: „bane Vej for“ en Clausen-Regering, den anden: „gøre fri Bane for“ en Clausen-Regering. Der er to Muligheder. Enten er de Udtalelser faldet, eller ogsaa har de Herrer, da de sidder i Gesandtskabet og skriver Rapporterne, samarbejdet om det.

Sthyr: Jeg maa sige, naar jeg læser de to Referater, synes jeg, man maa tænke sig, at de bagefter har snakket lidt om: Hvad skal man nu indberette til Berlin? Og mit Indtryk er endvidere det, at de ønsker at faa en Fjer i Hatten ved at kunne indberette til Berlin, at de har ført disse Samtaler.

Fr. Dalgaard: Dette her er ikke indberettet til Berlin, men til Renthe-Fink, og det kom iøvrigt aldrig til Berlin som Indberetning.

Dommeren: Maa jeg gøre opmærksom paa, at der i Meissners Indberetning staar: „Efter hvad Sthyr erklærer, er der allerede i nogen Tid blevet arbejdet paa denne Plan“

— altsaa om Prins Axel —

„af Scavenius og Gunnar Larsen.“

Sthyr: Jeg kan kun sige, at hvis De spørger de Herrer, maa de kunne vide, om de har arbejdet med det. De har aldrig

meddelt mig det. Jeg aner intet om det, og jeg *kan* ikke have sagt dette, for de *har* jo ikke arbejdet for en Prins Axel-Regering, de to Herrer. Siger de det?

Dommeren: Nej.

Fr. Dalgaard: Nej, men efter Meissners Rapport navnlig skulde de to tyske Herrer netop have fraraadet en Prins Axel-Løsning, og efter Meissner skulde han have opfordret Gunnar Larsen til sammen med Scavenius at træde ud af Stauning-Regeringen, for at den tilbageblivende Samlingsregering skulde tage Konsekvenserne, gaa af eller hvad det nu kunde være.

Sthyr: Det *kan* ikke have været omtalt ved den Middag. Det er ganske udelukket, for i samme Øjeblik som Scavenius blev omtalt paa den Maade, vilde jeg jo have sagt det til ham. Og jeg har ikke hørt det, og jeg har ikke sagt det til Scavenius, og Scavenius vil formentlig sige, at han har heller aldrig hørt noget af mig om det.

Fr. Dalgaard: Der staar nemlig i Meissners Rapport, der er den fyldigste:

„Herefter faldt Samtalen paa Spørgsmaalet, om det ikke vilde være langt mere praktisk, hvis Gunnar Larsen og Scavenius traadte ud af det nuværende Kabinet for saaledes at tvinge det til at tage Konsekvenserne. Sthyr svarede, at man ikke godt kunde gøre dette, fordi man allerede var begyndt at arbejde paa den ovenfor skitserede Løsning og havde bundet sig til dette Arbejde.“

Sthyr: Hvem er „man“?

Fr. Dalgaard: Jeg gaar ud fra, at det er Dem og Gunnar Larsen, han tænker paa, naar han skriver dette.

Dommeren: Og Scavenius; han har lige i Forvejen skrevet, at Scavenius arbejder for....

Sthyr: Hvad er det, vi har bundet os til?

Dalgaard: Det er Prins Axel-Løsningen.

Sthyr: Men vi har aldrig bundet os. Vi har aldrig nogensinde forhandlet om det Spørgsmaal.

Fr. Dalgaard: Men vi taler om, hvad han siger her.

Sthyr: Ja, men det gør ogsaa hele denne Beretning meget usandsynlig. Dette Spørgsmaal om Prins Axel, som han idelig kommer tilbage til, har vi aldrig haft noget at gøre med.

Fr. Dalgaard: Det mærkelige er saa for Meissners Vedkommende, at han lidt senere siger:

„Paa Hjemturen havde jeg Lejlighed til endnu en Gang at appellere til Sthyr og Gunnar Larsen med Hensyn til at løse Spørgsmaalet ved at lade Larsen og Scavenius træde tilbage. Sthyr er imidlertid blevet betænkelig ved Prins Axel-Løsningen og har bedt mig om endnu en Gang at maatte tale med mig i den kommende Uge.“

Sthyr: Det er jo meget muligt, at jeg har sagt: jeg vil gerne tale med Dem en Gang igen og i den kommende Uge. Husk paa, Spørgsmaalet var i de Dage saa brændende; man anede ikke, hvad Dag Bomben sprang. Og hvilke Midler havde man til at orientere sig om, hvad der skulde ske? Det var at tale med de Herrer. Der var ingen andre. Fra Berlin kunde man jo ikke faa noget som helst at vide; Luther havde lukket af. Der kunde man ikke faa noget at vide. Der var en Chance for at faa noget at vide her, og den søgte man paa alle Maader at udnytte.

Dommeren: Og det var i Forstaaelse med Udenrigsminister Scavenius?

Sthyr: Ja, fuldstændig i Forstaaelse med ham; og mit Arbejde over for Schwarzmänn begyndte jeg i Munchs Tid i Forstaaelse med Munch, ligesom jeg, naar jeg var i Berlin og forhandlede om Erhvervsforhold, i Forstaaelse med baade Munch og Scavenius talte med denne Minister Wohlthat fra Görings Kabinet, for at man paa den Maade kunde faa noget at vide. Men jeg vil gerne have Lov til at sige tilsidst, at jeg synes, at disse to Beretninger fra Schwarzmänn og Meissner staar i en skærende Modsætning til det, som er nedfældet angaaende de to forudgaaende officielle Samtaler med Schwarzmänn og med Renthe-Fink, og det er saa heldigt, at Samtalen med Schwarzmänn er overværet af Wassard og neddikteret af Wassard; den anden Samtale med Renthe-Fink har jeg kun ført paa Tomandshaand, men dikteret den ned øjeblikkelig og givet den til Scavenius, og de to Samtaler staar dog i skærende Modsætning til alt det Pladder, der kommer frem her.

Dommeren: Erindrer Direktør Sthyr, hvorledes Gunnar Larsen var ved den Lejlighed? Deltog han i „Forhandlingerne“?

Sthyr: Ja, men det var ikke....

Dommeren: Det er ogsaa forkert af mig at sige „Forhandlingerne“.

Deltog han i Samtalen, eller var han tilbageholdende?

Sthyr: Han var efter min Mening tilbageholdende.

Dommeren: Kontorchef Peschardt siger nemlig, at Gunnar Larsen og Frits Clausen var lidt tilbageholdende.

Sthyr: Frits Clausen blev lidt fremtrædende til Slut og kom altsaa med dette her.

Dommeren: Det fremtræder ogsaa i Slutningen af Meissners Beretning, dette at Frits Clausen var i Besiddelse af Dokumenter vedrørende Tildragelserne den 8. April o. s. v. Det er noget rent Vrøvl, kan man se, for han mener, at Munch har arbejdet samtidig sammen med Englænderne og Tyskerne. Men Peschardt maa jeg ogsaa spørge Dem om. Erindrer De, om han fremkom med noget ved den Lejlighed?

Sthyr: Efter min Mening var de danske Herrer ved den Lejlighed receptive, og det var ogsaa Meningen med det Hele. De skulde være receptive.

Dommeren: Midt i Meissners Beretning staar der:

„Gunnar Larsen indrømmede, at Regeringens Program til Fremskaffelse af Arbejde ikke vilde være gennemførligt, og at det allerede om kort Tid maatte vise sig, hvor store Vanskelighederne er. Kontorchef Peschardt sagde, at han i det dansk-tyske Samarbejde stødte paa saa store erhvervsmæssige Vanskeligheder, som var foraarsaget af Industriraadets og Grossisternes Holdning, at han kun kunde holde til det en fire Ugers Tid.“

Sthyr: Efter min Mening er det lige saa meget Digt som alt det andet, men om Peschardt i Løbet af Aftenen har sagt: Det er en stor Byrde, det Arbejde jeg har, jeg er overanstrengt — det er meget muligt, at de saa laver det om til dette. Det kan jo ikke lægges Peschardt til Last. Men jeg har ikke hørt den Bemærkning.

Dommeren: Og Direktøren har ingen Erindring om, at man har siddet og drøftet, og saa er Peschardt, om jeg saa maa sige, kommet Tyskerne til Undsætning ved at sige, at hans Arbejde var umuligt paa denne Maade?

Sthyr: Nej, for jeg vilde have reageret.

Fr. Dalgaard: Kan De huske, om der var nogen særlig Anledning til, at netop Peschardt var med den Aften?

Sthyr: Maa jeg tænke mig om. — Jeg plejede at have Spidserne for den tyske

Erhvervsdelegation hos mig til Middag under Forhandlingerne; selv om det naturligtvis ikke var rart at have de Mennesker som Gæster i sit Hus, var det efter min Mening nyttigt, fordi mange Spørgsmaal, som ikke kunde løses om et langt, grønt Bord, kunde man ved en Samtale efter Middag faa løst, og mange Spørgsmaal blev løst efter disse Middage. Og der var aldrig andre med end Spidserne fra tysk Side og Spidserne fra dansk Side, samt Mennesker fra Udenrigsministeriet. Men jeg erindrer, at Peschardt, som paa det Tidspunkt endnu ikke var blevet Kontorchef, engang bad mig, om han ikke kunde faa Lov til at deltage i en af de Middage, hvor der var Tyskere til Stede, da det interesserede ham uhyre, og saa vidt jeg erindrer, sagde jeg: Ja, nu er denne Sammenkomst her, og hvis De har Lyst til at være med, kan De være med. Jeg tror ikke, at han selv ved den Lejlighed bad om det; jeg tror, at det var et mere generelt fremsat Ønske fra hans Side, som jeg saa benyttede denne Lejlighed til at opfylde.

Dommeren: Men han var ikke bedt med med et bestemt Formaal?

Sthyr: Nej, det var han ikke.

Fr. Dalgaard: Det væsentligste i hele Middagen er Prins Axel-Løsningen og Udtædelsen af Regeringen, og for Prins Axels Vedkommende siger Hr. Styhr jo, at det er udelukket, at der kan være sagt noget fra Deres Side om, at De skulde have bundet Dem til den Løsning eller ønskede den Løsning?

Sthyr: Det kan jo bevises ved faktiske Omstændigheder. Over for hvem havde jeg bundet mig? Hvad havde jeg gjort? Jeg havde intet gjort for den Løsning, intet.

Dommeren: Der staar her:

„Direktør Sthyr præciserede senere den Vej, man havde tænkt sig at gaa for at skabe et Kabinet Prins Axel. Derefter vil man først forhandle med de 4 store Partier og vil gennem disse Partier formaa den nuværende Regering Stauning til at træde tilbage. Der skal saa optages nye Repræsentanter for de gamle Partier i dette nye Kabinet, f. Eks. Socialdemokraten, Overborgmester Christensen m. fl.“

Sthyr: Overborgmester Christensen var jo ogsaa en Tid paa Tale som ny Regeringschef, og det er meget muligt, at man ved den Middag har nævnt: der gaar de Rygter.

Dommeren: Men naar man nu siger, at Direktør Sthyr har bundet sig til Prins Axel-Løsningen, saa ligger det nær at spørge: Var man saa begyndt at gaa den Vej, som jeg nu læste op, at henvende sig til de 4 store Partier?

Sthyr: Jeg aner ikke noget om det.

Dommeren: Direktør Sthyr har ikke haft Forbindelse med Politikere?

Sthyr: Intet. Intet.

Fr. Dalgaard: Der foreligger saa den 22. Oktober, altsaa midt imellem disse to Møder, en lang Indberetning fra Renthe-Fink¹⁾.

Dommeren: Det er en Indberetning, som Renthe-Fink sender den 22. Oktober om Frits Clausen, og han mener, at det er paa Grundlag af denne Indberetning, at man fra tysk Side blæser af og hindrer Nazisternes Magtovertagelse den 17. November. (Indberetningen overrækkes og gennemlæses af Sthyr).

Sthyr: Han aabner jo alle Veje her, men det giver jo Indtryk af den Alvor, der var i Situationen, en forfærdelig Alvor, en Alvor, som man, synes jeg, maa være klar over at de Mennesker, der havde de direkte Forhandlinger med Tyskerne, levede under, og deres Forhandlinger var bestemt deraf. Man kan meget vanskeligt i Dag klart forstaa det, man foretog i de Dage, fordi det er umuligt at skruer sig tilbage til den Følelse af Angst og Usikkerhed, som de Mennesker, der i de Dage forhandlede med Tyskerne, levede under.

Dommeren: Direktør Sthyr nævnte før, at De havde haft et Besøg af Clausen og Meissner ude i Legationsraad Bertelsens Lejlighed. Hvornaar omtrent fandt det Sted?

Sthyr: Det kan jeg ikke huske. — Ja, jeg tror, jeg kan give Dem en Ledetraad. Det var umiddelbart efter, at der var sendt dette Smædeskrift ud.

Fr. Dalgaard: „Rene Folk med rene Hænder“? Blankensteiner og Preben Wenck kom jo ogsaa med et Smædeskrift, der hed „Den 9. April“.

Sthyr: Ja, det var det, og det er det, Meissner omtaler her i Slutningen af Rapporten. Jeg kan ikke erindre, hvordan det var, men saa vidt jeg erindrer, sker der det, at Meissner ringer mig op i Telefonen og spørger, om han kan faa en Samtale med mig, og saa kommer de ud til mig om Aftenen. Og da var netop denne Pjece udgivet.

Fr. Dalgaard: Det er altsaa efter den 25. Oktober?

Sthyr: Det maa det være, og der spørger han mig, hvad Indtryk den har gjort paa mig, og hvordan den blev bedømt. Saa siger jeg: Det kan jeg ikke sige noget om, for jeg har ikke læst den. Men hvad deres Formaål med det Besøg overhovedet var, ved jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Vidste De det, som Dommeren var inde paa for et Øjeblik siden, at Renthe-Finks Indberetning faktisk fører til, at Magtovertagelsen den 17. November bliver afblæst? Vidste De det dengang?

Sthyr: Nej, jeg vidste det ikke dengang. Jeg faar det først at vide i Midten af December. I Midten af December faar jeg at vide, at nu ser man anderledes paa det.

Fr. Dalgaard: Men der var dog en ny Stauningkrise i Slutningen af December, omkring Nytaar.

Sthyr: Ja, men man faar at vide, at den nationalsocialistiske Fare er afblæst. Saa kommer den næste Fase, Omdannelsen af Regeringen, og den strækker sig jo temmelig langt ind i 1941.

Fr. Dalgaard: Fra Midten af December har vi et Brev, som De ikke kan kende noget til. Det er fra Dyckerhoff²⁾. Ham kender De?

Sthyr: Ja, han var min Kollega i Cementforeningen.

Fr. Dalgaard: Han skriver den 16. December 1940 til Schwarzmans dette Brev her, der handler om Dem hele Tiden. (Overrækker Brevet).

Sthyr: Det er rodet saa underligt sammen. Jeg ved ikke, hvad han vil have frem.

Fr. Dalgaard: Det Indtryk, som Dyckerhoff har af Dem og den Samtale, han har haft med Dem her i Danmark, er, at Schwarzmans betød meget for Dem.

Sthyr: Hertil maa jeg svare, at Schwarzmans var fra gamle Dage en Ven af mig; det er jo ikke nogen Forbrydelse at have haft tyske Venner. Han var gift med denne Niece af Ribbentrop, og det er først senere, jeg med den største Forbavselse har hørt, at de var ivrige Nazister begge to. Det lagde de aldrig for Dagen. Navnlige før Krigen kom jeg meget sammen med dem, fordi han var Sekretær i Cementforeningen og hun var en meget god Veninde af Direktør Holders Datter. Direktør Holder var Direktør for Cementforeningen, og Møderne i Cementforeningen fandt Sted forskellige

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 125.

²⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 140.

Steder i Europa, og disse unge Damer var altid med. Derfor kommer man efterhaanden paa en venskabelig Fod med dem, og jeg var paa meget venskabelig Fod med Schwarzmänn. At han senere har bedrevet noget forfærdeligt, kunde jeg paa det Tidspunkt ikke ane.

Dommeren: Jeg synes, Gunnar Larsen har talt om, at Schwarzmänn ikke gav hitlerske Tendenser til Kende før Krigen. Han karrikerede ham, lavede Parodi paa ham.

Sthyr: Ja, nede i Paris lavede han Parodi paa ham. Men for at komme tilbage til Deres Spørgsmaal vil jeg sige, at jeg naturligvis paa en Maade savnede ham, fordi jeg mente, at man gennem ham kunde faa Oplysninger, der var nødvendige. Efter at han var forsvundet, havde man jo ikke den Adgang til at tale med en Mand, som man havde kendt saa godt, som jeg havde kendt ham tidligere. Renthe-Finks Udtalelser til mig vilde jo altid blive den ældre Diplomats noget taagede Fremstilling, men gennem Schwarzmänn fik man dog — det viser sig ogsaa i den Samtale — en klar Udtalelse om, hvad det egentlig er, de tilsigter. Andet tror jeg ikke man skal lægge i det. Og mine Vanskeligheder med Partiet? Det kan han ikke have fra mig. Jeg ved ikke, hvor han har det fra.

Dommeren: Partiet? Vil det sige Samarbejdsudvalget?

Sthyr: Jeg havde jo ikke noget med Samarbejdsudvalget at gøre, ikke Spor. Senere hen har der over for Scavenius været rettet Kritik mod mig, ligesom der jo var Kritik af den Retningslinie, der blev fulgt, men det er ikke noget, jeg har blandet mig i. Jeg har jo kun haft een Opgave og har kun haft eet Mandat, at være Udenrigsministeren behjælpelig med at gennemføre den Politik, som Regering og Rigsdag vilde have gennemført. Andet har jeg ikke haft til Opgave lige indtil den 29. August, og da siger jeg: nu har jeg ikke mere at gøre.

Dommeren: Hvem er „Onkel“, som han omtaler dér?

Sthyr: Det er Direktøren for det svenske Kontor, der svarer til den danske Cementcentral; Cementa hedder det; det er Scharengrad. Dette Møde heroppe var en sidste Ordning af Cementforeningen, efter at England var faldet fra, og saa er det, man

laver dette lille Udvalg, som skal bære Handelssagerne.

Fr. Dalgaard: Hele Brevet gaar jo ud paa, at efter Dyckerhoffs Mening bærer De Alverdens Synder og Byrder herhjemme og har en hel Masse Spekulationer om, hvordan De skal faa Tingene til at gaa. Og dér savner De Schwarzmänn hele Tiden, og han refererer jo ogsaa....

Sthyr: Men han nævner da ogsaa det økonomiske i høj Grad.

Fr. Dalgaard: Ja, det er det, jeg tænker paa.

Sthyr: De maa huske, at dette Udvalg, som blev nedsat af Udenrigsministeriet, og som skulde give mig en „standing“, fik jo en speciel Opgave, og den Opgave var at sørge for, at der ikke blev en for stor Prisdifference mellem det, vi solgte til Udlandet, og det, vi købte ind. Og det var min Opgave.

Fr. Dalgaard: Og der er vel heller ingen Tvivl om, at det er rigtigt, naar han siger, at De gerne vilde have Mønt- og Toldunion igennem?

Sthyr: Jeg? Nej, det vilde jeg ikke.

Fr. Dalgaard: Man forstaar dog paa alt det, der ligger forud, at baade De og Gunnar Larsen i og for sig vilde have Forstaaelse med Tyskerne ogsaa paa det Punkt.

Sthyr: Nej, det er noget af en Misforstaaelse. Jeg mente, ligesom jeg tror, Scavenius mente — og det giver han jo ogsaa Udtryk for i sin Bog —, at det var for farligt paa det Tidspunkt at afbryde, man maatte hellere se at trænere Forhandlingerne. Og naar De siger, at jeg og Gunnar Larsen vilde have denne Union afsluttet, maa man i alt dette ikke glemme, at da vi kom til Berlin og saa, hvad det var, telegraferede vi hjem: dette er end ikke et Forhandlingsgrundlag. Naar man gør det, kan man dog ikke sige, at man er ivrig efter det.

Fr. Dalgaard: Nej, men der er vel heller ingen Tvivl om, at Tyskerne gik uden for de første Aftaler og Forslag.

Sthyr: Ja ja, men der kom jo aldrig nogen Realitetsforhandling. Det blev afbrudt forinden. Men dér har jeg haft den Mening, at det maaske var farligt at afbryde paa det Tidspunkt, og at det har været Anledningen til alle de Skismaer, der var mellem de to Regeringer i de følgende Maaneder, og at man skulde trænere Sagen. Og det gjorde man i og for sig

ogsaa; man trænerede den ved at nedsætte dette lille Udvalg under Generaldirektør Korsts Ledelse.

Dommeren: Jeg kan nævne, at en Gesandt Hencke over for Minister Mohr har udtalt sig kort før Berlins Fald, og han siger, at han havde hurtigt gennemskuet de danske Ministre og Embedsmænd og udfundet deres negative Indstilling over for Tyskland. Saa nævner han Deres og Gunnar Larsens Navne, og saa siger han, at de var lige saa lidt tyskvenlige som alle de andre, men de var lettere at gennemskue, for de spillede mindre godt Komedie, de overdrev, og de blottede sig, fordi de snakkede og indlod sig i politiske Diskussioner. Erindrer De en Hr. Hencke?

Sthyr: Ja, ja, han var Viceminister her, og en Tid, da Renthe-Fink var paa Ferie, fungerede han, og der blev afholdt en Middag for ham, hvor han traf Stauning. Han var en meget ærgerrig Person, og man kunde ikke undgaa at tale om politiske Spørgsmaal med ham, ligesom man talte om politiske Spørgsmaal med Renthe-Fink. Men han har dog haft den Forstaaelse, at man gjorde det nødtvungent.

Fr. Dalgaard: Der findes nogle Breve, dels fra 1941 — det er Indberetninger fra Renthe-Fink — og dels fra 1942 om Østrumforhandlinger, hvor der skildres, at Gunnar Larsen — og Deres Navn nævnes ogsaa — ønsker, at der skal ske noget med Hensyn til Cementfabrikken i Estland som Led i dansk Initiativ i Østrumspørgsmaalet, men det er jo ikke noget særligt¹). (OVERRÆKKER Brevene).

Sthyr: Men det har jeg da ikke haft noget med at gøre.

Fr. Dalgaard: Nej, De nævnes bare i den Forbindelse. Det er dels en Korrespondance med Weizsäcker og Todt, som Gunnar Larsen kendte særdeles godt, og dels Indberetning fra Renthe-Fink om Gunnar Larsen.

Sthyr: Staar der andet om mig, end at jeg er Medlem?

Fr. Dalgaard: Nej, i og for sig ikke.

Sthyr: Og det er jo kun i Kraft af min Tilknytning til Udenrigsministeriet. Efter Udenrigsministerens Opfordring indtræder jeg i dette Udvalg, som jo blev dannet med Velsignelse af Regeringen, og efter at der var rettet Henvendelse til andre fra

deres respektive Ministre om at indtræde i det.

Fr. Dalgaard: Hvem tog Initiativet til, at Wilhelmsen blev Kontorchef vedrørende denne Østrumhistorie?

Sthyr: Det har for mig altid været et dunkelt Spørgsmaal, for naar jeg spørger den ene, siger han, det er den anden, og naar jeg spørger den anden, siger han, det er den ene.

Dommeren: Side 124 i Scavenius' Bog staar der:

„I sidste Halvdel af Oktober 1941 traadte Direktør Sthyr i Forbindelse med forskellige Privatmænd, og Kontorchef Wilhelmsen, fra hvem det første Initiativ som ovenfor nævnt, var kommet, sendtes til Aarhus for at opfordre Direktør Th. Juncker til at indtræde som Udvalgets Formand. Naar Valget faldt paa Direktør Juncker“, o. s. v.

Jeg forstod paa Dem før, at man havde en Fornemmelse af, at Juncker var i Forbindelse med Nazisterne?

Sthyr: Nej, det har jeg ikke sagt.

Dommeren: Naa, saa har jeg misforstaaet det. Jeg spørger, hvor det kunde være, at man tog Juncker ind i dette.

Sthyr: Han var jo en stor Industrimand.

Dommeren: Han havde Forbindelse med en Fabrik i Libau, tror jeg.

Sthyr: Han havde haft en Fabrik i de Egne.

Dommeren: Men han var maaske ikke paa det Tidspunkt, om jeg saa maa sige, hængt ud som DNSAP-Mand?

Sthyr: Jeg har aldrig troet paa, at Juncker var Nazist.

Fr. Dalgaard: Gunnar Larsen har udtalt her, at han stoledes ikke rigtigt paa ham, han havde nogle Censurberetninger fra Telefonen, og efter det var Juncker efter Gunnar Larsens Mening ikke ren i Kanten.

Sthyr: Men paa det Tidspunkt her, er der ikke Gunnar Larsen eller Scavenius eller mig noget bekendt om, at Juncker ikke var ren i Kanten. Det tror jeg ikke.

Dommeren: Forklaringen med Wilhelmsen ligger maaske i dette, der staar her: Wilhelmsen, fra hvem det første Initiativ kom.

Sthyr: Nej, Initiativ kan man ikke kalde det, men han havde skitseret en Plan for en Vareudveksling mellem Østrummet og Danmark.

¹) Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 594—596 og 597—606.

Dommeren: Og saa er det vanskeligt at komme udenom den Mand, der har skabt det.

Styr: Det skulde jo dannes ret hurtigt, og saa beder man ham rejse over og tale med Juncker, og Juncker gav det Svar tilbage, at han var rede. Saa spørger De:

Hvem gør ham til Kontorchef? Og det er det, jeg aldrig har kunnet faa Svar paa.

Dommeren: Om det er ham selv?

Styr: Om det er ham selv, der har maset paa? Det vil jeg næsten tro.

Hermed sluttede Afhøringen.

169.

Afhøring af civildommer Harald Petersen i kommissionsdomstolen.

18. maj 1948.

Tirsdag den 18. Maj 1948.**Afhøring af Civildommer Harald Petersen.**

Dommeren [E. Olrik]: Hr. Civildommer. Naar vi har bedt Dem komme her, er det i følgende Anledning — jeg behøver ikke at sige, at De møder som Vidne. Vi havde forleden Dag en Afhøring af fhv. Trafikminister Gunnar Larsen, og under sin Forklaring nævnte han, at han havde talt med Dem om et Spørgsmaal. Der har været en Middag ude hos Direktør Sthyr i Rungsted, hvor fra tysk Side en Sekretær Schwarzmann og Dr. Meissner var til Stede, og endvidere havde man bedt Frits Clausen med, og saa var Direktør Sthyr og Gunnar Larsen til Stede, og efter et Referat, vi har fra Meissner, har man forhandlet derude, baade den ene og den anden af Deltagerne, baade Direktør Sthyr og Gunnar Larsen. Direktøren mener, at Clausen var fuld, da han kom, og at man ikke kunde drøfte videre med ham, men Tyskerne har altsaa givet en Indberetning, og ifølge den drøfter man Muligheden for at faa en Prins Axel-Regering som en Overgangsregering, og man taler om, at Staunings Regering kan ikke vare længe. Saa siger Gunnar Larsen, at han kort efter refererede over for Harald Petersen, at han ved disse Sammenkomster, navnlig den sidste — en Sammenkomst, som fandt Sted i Ny Rosenborg, og hvor de samme Herrer var til Stede foruden Kanstein og Kontorchef Peschardt —

„havde faaet Indtryk af, at nu var der virkelig Alvor bag Tyskernes Trusler og Ønsker om at poussere Frits Clausen frem, og jeg saa det, som Situationen laa, som ganske overordentlig farligt, og jeg var bl. a. klar over, at det var Tyskernes Mening at presse Stauning ud, hvilket jeg maatte anse som en stor Ulykke i den givne Situation. Det vil jeg antage at Harald Petersen vil erindre, for jeg var ret betaget af den Situation paa det Tidspunkt“.

Har De nogen Erindring om, at Gunnar Larsen har talt med Dem om, at han havde

været sammen med nogle Tyskere, og at han var bekymret?

Harald Petersen: Jeg erindrer, at han har talt med mig om, at han var bekymret over Situationens Udvikling. Derimod har han ikke talt med mig om, at han havde haft disse Møder med disse forskellige Herrer, og refereret dem for mig. Det kommer paa den Maade, at en Aften — Tidspunktet kan jeg ikke rigtigt huske, men jeg tror, det har været en Gang i September eller Oktober 1940 — havde vi begge to været, om jeg saa maa sige, indlagt til en af disse Fester, som Udenrigsministeriet dengang gav for den tyske Besættelsesmyndighed, for de højerestaaende Officerer og for Gesandtskabet, for at se, om man derigennem kunde opnaa et nogenlunde taaleligt Forhold til dem. Fra dette Møde, eller hvad man skal kalde det, denne Festlighed, fulgtes jeg med Gunnar Larsen, kan jeg mindes; vi kørte i hans Vogn, og som naturligt er — hele Baggrunden for Aftenens Samvær var jo netop Forholdet til Tyskerne — spurgte jeg ham, hvad hans Mening var, fordi jeg selv var af den Opfattelse, at det syntes, som om der var kommet Ro om Ministeriet, og at vi eventuelt kunde imødesee en længere Periode af Arbejdsfred. Saa siger han til mig, at det troede han desværre ikke paa. Jeg siger: Hvad er der da i Vejen? Og dertil siger Gunnar Larsen: Der er det kedelige, at jeg tror, at de vil af med Stauning; saavidt jeg kan skønne efter de Indberetninger, jeg har fra mine forskellige Folk, som jeg har sat ud paa Tyskerne, er det deres næste Maal. Paa det Tidspunkt havde de nemlig fældet Hedtoft-Hansen og Hartvig Frisch.

Fr. Dalgaard: Det kan de ikke have gjort.

Harald Petersen: Saa maa det have været senere.

Fr. Dalgaard: For Hartvig Frisch og Hedtoft-Hansen og alt dette er først i

Sommeren 1941. Dette her er i Efteraaret 1940.

Harald Petersen: Dèr tror jeg De husker forkert. Der var en Intervention allerede i 1940.

Fr. Dalgaard: Det er muligt, men de blev ikke fjernet. Der var Interventionen om Hedtoft og H. C. Hansen i Februar 1941, og den gav først Bonus i August. Men Christmas Møller, han var jo det store Dyr i Aabenbaringen dengang.

Harald Petersen: Ja, nu er det saa længe siden, saa det er muligt, at jeg husker forkert. Naar jeg sætter det i Forbindelse med dette, skyldes det, at jeg gennem Professor Vinding Kruse, antagelig i August Maaned, var blevet informeret om de Anslag, de var ude efter. Han fik gennem Gesandten tilfældigvis at vide, at de var ude efter de to Herrer, og det forekommer mig ganske sikkert, at der ikke længe efter kom en Aktion, for jeg husker netop, at Hedtoft sagde til mig, dengang jeg gik af, at han havde jo prøvet hele Historien, og han forstod godt mit Standpunkt, og at jeg ikke kunde blive.

Fr. Dalgaard: Hvornaar var det, De gik af?

Harald Petersen: Den 9. Juli 1941.

Fr. Dalgaard: Da er han lige kommet ud, men der var en stærk Aktion mod ham i Februar 1941. Men det er Christmas Møller, de skyder paa i Efteraaret 1940, og det førte jo til, at han maatte gaa af som Handelsminister. Men det kan godt være, at baade Hartvig Frisch og Hedtoft-Hansen blev nævnt.

Harald Petersen: Jeg ved, at de to blev nævnt over for mig af Professor Vinding Kruse: at det var dem, de var ude efter i Øjeblikket. Det skete i August Maaned. Vinding Kruse tilkaldte mig netop for at informere Stauning via mig, som han kendte, mens han ikke havde noget Kendskab til Stauning. Derfor formidlede jeg disse Møder mellem Vinding Kruse og Stauning, fordi jeg syntes, det var bedst, at Stauning fik det hele paa første Haand. Naar jeg siger, at de var ude efter disse to, og at deres næste Maal var Stauning, er det i Relation til den Viden, jeg dengang havde — uden at jeg dengang var klar over, hvor vidt Aktionen mod de to førstnævnte Herrer var skredet frem. Dèr siger altsaa Gunnar Larsen: Jeg tror bestemt, at de vil af med Stauning, og jeg siger saa til ham: Men

det er dog det dumme, Tyskerne kan gøre, at fjerne Stauning, for han er efter min Mening den eneste Mand, der i Øjeblikket er i Stand til at opretholde den indre Orden; der er ikke en eneste, der er i Stand til at faa den brede Befolkning til at forstaa, at vi er nødt til at gøre alle disse Indrømmelser og alle disse mærkelige Ting, der blev gjort, andre end Stauning; han er den eneste, der kan klare Situationen. Dertil siger Gunnar Larsen: Det har De fuldstændig Ret i, og han siger: Det har vi forsøgt at gøre Tyskerne klart, eller: Det vil vi selvfølgelig søge at gøre Tyskerne klart — det kan jeg ikke mindes, men jeg fik den Opfattelse af Gunnar Larsens Indstilling, at han saa paa Situationen med akkurat samme Øjne som jeg: at det var det dumme, Tyskerne kunde gøre, og at det var meget kedeligt for Danmark, hvis det skete, for saa vidste vi aldrig, hvornaar der kunde komme et indrepolitisk Skred.

Dommeren: I en Beretning om en Middag den 25. Oktober skriver Meissner¹⁾, at Gunnar Larsen og Scavenius allerede nogen Tid havde arbejdet paa en Plan om at faa en Prins Axel-Regering. Efter det, De nu forklarer, kan dette ikke være rigtigt.

Harald Petersen: Hvilket?

Dommeren: At Gunnar Larsen skulde arbejde paa at faa Stauning væk.

Harald Petersen: Absolut ikke. Det vil jeg tro har ligget Gunnar Larsen saa fjernt som noget, at han skulde arbejde paa at faa ham væk. Det maa være en fuldstændig Forvrængning af Billedet fra tysk Side. Om de muligvis har troet det, skal jeg lade være usagt.

Fr. Dalgaard: Kan De huske, om den Samtale fandt Sted omkring den Tid, da vi allesammen i Efteraaret 1940 snakkede om, at Nazisterne regnede med en Magtovertagelse?

Harald Petersen: Det er omkring ved det Tidspunkt. Selv var jeg selvfølgelig ængstelig, men Tiden blev ved at trække ud, og der skete ikke noget, og derfor var det, jeg sagde: Mon det ikke driver over alligevel og vi faar Lov til at sidde i Fred og Ro? Jeg var jo ikke glad ved at faa de Oplysninger, og jeg spurgte forøvrigt, hvor han havde dem fra, og saa nævnte han — det er første Gang, jeg hører den Mands Navn — en Mand, der hed Schwarzmänn, og saavidt jeg husker, forklarede han mig noget om, at denne Schwarzmänn var vist

¹⁾ Se tyske dokumenter og oversættelser nr. 126.

i Familie med den tyske Udenrigsminister, og paa den anden Side havde han vist været ansat i Cementkoncernen et eller andet Sted; og som Følge deraf mente han, at vi gennem denne Schwarzmänn havde ret paalidelige Oplysninger, idet han mente, at han paa den ene Side var ret velinformet og paa den anden Side paa Grund af sine tidligere Forbindelser gennem Cementkoncernen næppe vilde snyde dem altfor stærkt, selv om han var klar over, at Schwarzmänn stod paa den anden Side, og at man skulde være varsom med de Ting, han sagde. Men Gunnar Larsen sagde til mig, at efter alt, hvad han havde fra Schwarzmänn, troede han, det var et ret alvorligt og underbygget Ønske. Saa er det næste, jeg siger: Det er jo forskrækkeligt paa mange Maader, hvis det sker, ikke blot for den almindelige Situation, men det bliver jo forfærdeligt for Socialdemokratiet og for Jøderne og for alle, hvis vi faar disse forfærdelige Nazister til at regere, og det bliver vel Resultatet, siger jeg til ham. Saa siger han: Nej, det er ikke sikkert, for vi haaber i hvert Fald fra visse Sider, at vi endnu kan have en Chance for at afværge det allerskrækkeligste, nemlig at faa en Naziregering. Og da jeg spørger ham, hvem det skulde være, siger han: Ja, der er jo den Mulighed, at Prins Axel kunde anvendes som Statsminister, og det maa vi i hvert Fald arbejde paa, hvis Tyskerne holder fast ved deres.

Fr. Dalgaard: Det er altsaa i den samme Samtale?

Harald Petersen: Det er i den samme Samtale. Der siger jeg: Hvad sker der, hvis Stauning bliver væltet? Jeg kan ikke se andet, end at hvis de vil vælte Stauning, kan det kun være for at faa Frits Clausen, og jeg saa saaledes paa det, at saa vilde vi faa et Rædselsregimente med denne fordrukne Umulighed. Derfor siger jeg: Er der ingen Redning for os, er der ingen Udvej? Og dertil siger Gunnar Larsen: Jo, man haaber inden for visse Kredse, at man i hvert Fald kan dreje det paa den Maade, at man faar Tyskerne til at respektere Prins Axel. Det er det mærkelige ved disse Nazister, at de havde alligevel Respekt for Kongehuset og Glans og den Slags Ting; derfor haabede man at redde Situationen paa denne Maade. Men Gunnar Larsens hele Indstilling over for mig, det Indtryk, jeg fik af Samtalen, var, at han saa paa

Situationen akkurat som jeg: at det var det dummeste og frygteligste, der kunde ske, hvis de vilde vælte Stauning; men gale Mennesker slaar jo Guderne med Forblindelse, saa man maatte regne med Situationen, som den var.

Fr. Dalgaard: Scavenius siger, og det er i Overensstemmelse med min egen Hukommelse, at ved Juletid 1940 indledede Tyskerne en direkte Aktion mod Stauning, hele denne Nytaarskrise. Der staar her hos Scavenius (S. 101):

„Den Aktion, der ved Juletid 1940 indledtes mod Statsminister Stauning, men af de Grunde, der foran er gjort rede for, paany afblæstes, var langt mindre rettet mod Staunings Person end mod det politiske Socialdemokrati. Man fandt nemlig, at nogle af Partiets yngre Folk, nemlig Formanden for Socialdemokratiske Forbund, Hedtoft, og Partisekretæren, H. C. Hansen, ved deres Deltagelse i Arbejdet inden for 2. Internationale, der støttede det illegale tyske Socialdemokrati, ved Medarbejderskab i den saakaldte Matteotti-Fond, der understøttede tyske politiske Flygtninge, samt ved Understøttelsesvirksomhed til Fordel for det republikanske Spanien og for det besatte Norge o. s. v., drev antitysk Virksomhed.“

Og længere nede:

„Officielt forebragtes Kravet om Hedtofts og H. C. Hansens Fjernelse mig i Begyndelsen af Februar.“

og først den 19. August 1941 meddeler Alsing Andersen Scavenius, at Hedtoft og H. C. Hansen erklærer sig villige til ikke at tale ved politiske Møder og nedlægger deres Hverv o. s. v.

Harald Petersen: Det kan ogsaa godt være en Erindringsforskydning for mit Vedkommende, for jeg har ikke ført Dagbog, og jeg har ikke Dokumenter ved Haanden.

Fr. Dalgaard: Det kan være en Sammenblanding med Aktionen mod Christmas Møller.

Harald Petersen: Det kan det ogsaa være. Det eneste, der staar for mig, er, at der for nylig har været — jeg vil næsten tro, det har været saa sent som Slutningen af Oktober eller Begyndelsen af November, jeg har haft Samtalen, og det kan tænkes, at en af dem, der har været rettet Aktion imod, var mig selv, for det var der i Sep-

tember—Oktober paa Grund af min Optræden med Hensyn til Mødeforbudet.

Fr. Dalgaard: Det nævner Gunnar Larsen i en bestemt Situation.

Harald Petersen: Det er meget muligt, at det er det, jeg har tænkt paa. Jeg kan huske, at Samtalen med Vinding Kruse om disse to Herrer, Hedtoft og Hartvig Frisch, har jeg allerede i August eller September, men det er meget muligt, at det varede saa længe, inden det blev til Aktualitet, men senerehen hører jeg ikke noget til det. Det er muligt, men det kan jeg slet ikke huske nu, at jeg har spurgt Gunnar Larsen: Sker der noget? Og han har sagt: Nej, det er drevet over. I hvert Fald blev

Stauning siddende; det er et Faktum. Men hele Situationen har ikke været drøftet paa noget Ministermøde, i hvert Fald ikke, hvor jeg har været til Stede, og jeg har været til Stede i saa godt som alle de Ministermøder, der har været i det Aar, jeg sad som Minister, saa alt det, der blev refereret for mig før, har været noget internt for en vis Gruppe inden for Ministeriet, uden at vi andre blev informeret, og det er en Tilfældighed, at jeg blev informeret om et lille Udsnit af det ved denne Lejlighed.

Hermed sluttede Afhøringen.

Retsmødet hævedes Kl. 11,40.

